
PATRICK·GRANT·II
IN·MEMORY·OF
CLASS·OF·1908
HARVARD COLLEGE LIBRARY
STAND SURE
VE RI TAS
THE·GIFT·OF·HIS·WIFE
MARIE·DISSTON·GRANT
1886 1927

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ

ΕΤΟΣ Ϛ'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΡ. 5
1902

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ

ΕΤΟΣ Ϛ'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
Εκ του Γραφειου του Συλλογου
ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΡ. 5
1902

'Εν 'Αθήναις Τυπογραφεῖον "'Εστία" Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη — 3066.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝΙΑΥΤΟΥ

(Μελέτη περὶ ὑπάρξεως Προϋπολογισμοῦ ἐν τῷ τῶν Ἀθηναίων Δήμῳ).

ΥΠΟ **ΗΛ. Δ. ΖΕΓΓΕΛΗ**

Α΄

Ὁ πολὺς τῆς τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων δημοσίας οἰκονομίας ἑρμηνευτὴς Böckh ἐνδοιάζει ἵνα παραδεχθῇ ἐν πάσῃ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ, οὐδ' αὐτῆς τῆς τῶν Ἀθηναίων ἐξαιρουμένης, ὕπαρξιν προϋπολογισμοῦ, οἷος ἐστὶν ὁ ἐν ταῖς νῦν Πολιτείαις ἁπαντῶν· δηλαδὴ ὁ ἐκ τοῦ προτέρου ὑπολογισμὸς καὶ προσδιορισμὸς δι' ὡρισμένην, συνήθως ἐνιαυσίαν χρονικὴν περίοδον, τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους ὑπὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ καθεστηκυίας Ἀρχῆς, ἥτις ἐν ταῖς νῦν κρατοῦσιν σχεδὸν ἁπανταχοῦ ὑπὸ διάφορον μορφὴν ἀντιπροσωπικοῖς πολιτεύμασι τυγχάνει ἡ Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεία, ἡ κατὰ τεκμήριον παριστῶσα τὴν λαϊκὴν θέλησιν.

Ἐν τούτοις καίπερ μὴ ἀνευρίσκων ὁ Böckh προϋπολογισμὸν ὑπὸ τὴν σημερινὴν μορφὴν ἀνομολογεῖ οὐδὲν ἧττον ὑφιστάμενον τοιοῦτον ***κατ' οὐσίαν***[1] διότι ἀπὸ μακρᾶς πείρας ἰδίως ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις, οὐ μόνον τὰ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τακτικὰ ἔσοδά τε καὶ ἔξοδα καλῶς τότε ἐγίνωσκον ἀλλὰ καὶ ὡρισμένας προσόδους δι' ὡρισμένας δαπάνας ἐκ τοῦ προτέρου προσδιώριζον· φέρ' εἰπεῖν τὰ ***τελωνειακὰ τέλη*** ἀνηλίσκοντο διὰ τὰ τῆς Διοικήσεως ἔξοδα, διὰ δὲ τὴν τῆς Δικαιοσύνης ἀπονομὴν ἐδαπανῶντο ὅσα ἐκ τῶν παντοίων ***δικαστικῶν τελῶν*** καὶ ***τιμημάτων*** εἰσεκομίζοντο εἰς τὸ δημόσιον Ταμεῖον.

---

[1] Οὐ μόνον οὗτος ἀλλὰ καὶ οἱ νεώτεροι φαίνονται τασσόμενοι πρὸς τὴν γνώμην ταύτην. Πρβ. Busolt Staats-und Rechtsaltertümer. (Ivan Müller Handbuch der Klassischen Altertumswissenschaft IV. B. 2te. Aufl. 1892. Σελ. 291) καὶ ὁ Gilbert (Handbuch der Griech. Staatsaltertümer I. B. Σελ. 379 κλπ. 2te. Aufl. 1893).

Κατὰ μεταγενεστέρους χρόνους ἀνακαλυφθεῖσαι ἐπιγραφαὶ συνδυαζόμεναι πρὸς τὴν ὅλην ἐν τῇ τότε Πολιτείᾳ κρατοῦσαν ταμιακήν, λογιστικὴν καὶ συλλήβδην δημοσιονομικὴν ὑπηρεσίαν, πρὸς τὰς περὶ δημοσίας Οἰκονομίας διατυπωθείσας ἀρχὰς τῶν Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καὶ Ξενοφῶντος, ἐν περαιτέρῳ συνδυασμῷ πρὸς περισωθείσας μαρτυρίας, πείθουσιν ἡμᾶς ἀδιστάκτως ὅτι ἂν μὴ πᾶσαι αἱ Ἑλληνίδες πόλεις πάντως ὅμως ἡ τῶν Ἀθηναίων δημοκρατουμένη πόλις, ἧς ὁ καθόλου πολιτειακὸς καὶ οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς καὶ νῦν ἔτι ὡς πρότυπον τελείου τοιούτου πρόκειται ἡμῖν, ἀδύνατον, λέγομεν, νὰ μὴ εἶχε πρόβλεψιν τῶν ἐνιαυσίων δαπανῶν καὶ προσόδων, ἀφοῦ γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ ἔγκρισις τούτων ἐγένετο καὶ τότε-διὰ τῆς ἀπὸ μέρους τοῦ Δήμου ἀσκήσεως πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ τῆς δημοσιονομικῆς αὐτοῦ κυριαρχίας *ἔκ τε τῶν νόμων* καὶ κατὰ *ψηφίσματα* ἐνεργουμένων τῶν *ἀναλισκομένων* καὶ *προσιόντων* ὡς τοῦτο πολλαχόθεν μαρτυρεῖται.

Ὡς βάσις πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Προϋπολογισμοῦ, ὑπὸ τὴν νῦν μορφήν, τῆς ἐν τῷ μέλλοντι προνοίας χρησιμεύει ἡμῖν ἐπιγραφή τις τῆς πόλεως Κνίδου ἣν πρῶτος ὁ Newton ἐδημοσίευσεν[1]· ἀνεδημοσίευσεν δὲ ταύτην ἐν ἔτει 1880 καὶ ἐσχολίασεν ὁ Dareste[2], εὑρὼν τὰ ἐν αὐτῇ λίαν περίεργα ἀπὸ δικαιολογικῆς καὶ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως.

Καὶ τῷ ὄντι· ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ προκειμένου περὶ ἀποτίσεως δανειστῶν τῆς πόλεως Κνίδου — κατὰ τοὺς πτολεμαϊκοὺς χρόνους εἴτε ἐπὶ Φιλαδέλφου εἴτε ἐπὶ Εὐεργέτου περὶ τὰ 280 - 232 — προκαταβαλλόντων χρήματα πρὸς χάριν ἀποπερατώσεως Στοᾶς τινος οἰκοδομουμένης, διατάσσεται ἐν αὐτῇ ὅπως εἰς τοὺς δανειστὰς τούτους ἐκχωρηθῶσι διάφοροι δημόσιαι πρόσοδοι ἤδη ὑποτεθειμέναι εἰς ἄλλους δανειστάς, ἀφοῦ πρῶτον ἀποπληρωθῶσιν οὗτοι ὡς πρῶτοι ἐνυπόθηκοι· μεταξὺ τῶν ἐκχωρουμένων τούτων προσόδων εὕρηται καί τις, ἡ ἡμᾶς ἐνδιαφέρουσα, περὶ ἧς γράφονται τὰ ἀκόλουθα «Ὑποκεῖσθαι δὲ αὐτοῖς καὶ ἐκ τῆς *οἰκονομίας ἐνιαυτοῦ* τάλαντον ὅταν ἐκκομίσωνται αὐτὸ καὶ τὸν τόκον οἱ δανείσαντες ἐπὶ τοῖς ὑποτεθεῖσιν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἓξ ταλάντοις· τὰ δὲ λοιπὰ ὑπάρχειν εἰς τὴν οἰκονομίαν».

---

[1] History of discoveries London 1863 σελ. 689.
[2] Bulletin de Correspondance hellenique (b 80 Σελ. 341).

Ἂν τις ἑρμηνεύσῃ τὸ χωρίον οὕτω·

«Ἔστω δ' ὑποθηκευμένον[1] εἰς αὐτοὺς ἓν τάλαντον ἐκ τοῦ *ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ*,, ἀφοῦ λαμβάνουσιν ἐκ τῆς ὑποθήκης μέχρις ἐξοφλήσεως τοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ τόκου οἱ ἐπὶ ὑποθήκῃ μέρους τῶν δημοσίων ἐσόδων δανείσαντες τὰ ἓξ τάλαντα, τὰ δὲ ὑπόλοιπα ἔσοδα νὰ μένωσιν εἰς τὴν οἰκονομίαν (= διαχείρησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ).

Ἐντεῦθεν φανερώτατα βλέπομεν οὐχὶ μόνον ὑπάρχουσαν διαχείρισιν ἐνιαυσίαν, ἀλλ' ὅτι αὕτη καὶ τὸ τεχνικὸν ὄνομα ἔφερε τῆς τοῦ *ἐνιαυτοῦ οἰκονομίας*, ἐξ οὗ τεκμαιρόμεθα ὅτι οὕτως ἐκαλεῖτο τότε ὁ Προϋπολογισμός, οὗ ἕνεκεν χρώμεθα τῇ φράσει ὡς ἐπικεφαλίδι τῆς μελέτης ἡμῶν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐν ἀσημάντῳ ἑλληνίδι πόλει τὸν τρίτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα βλέπομεν ὑπάρχουσαν *οἰκονομίαν ἐνιαυτοῦ*, πῶς εἶνε δυνατὸν ἐν Ἀθήναις ἰδίᾳ κατὰ τὴν κλασικὴν αὐτῆς ἐποχήν, ὁπότε ἡ παντοδαπὴ αὐτῆς ἀκμὴ ἐξικνεῖτο εἰς θαυμαστὸν τελειότητος σημεῖον, πολυμόρφως διαδηλουμένη ἐν πάσῃ πολιτειακῇ καὶ κοινωνικῇ δράσει, νὰ μὴ ὑφίστατο Προϋπολογισμὸς ἐν τῇ οἰκονομικῇ προνοίᾳ ἐγκλείων πᾶσαν τὴν τότε πολιτειακὴν περίνοιαν; Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὡς ἐξ ἀφετηρίας ἀφορμώμενοι, ἐπερείδομεν ἐπὶ τῶν ἑπομένων ἀποδείξεων τεκμηρίων καὶ ἐξ ἐπισήμων κειμένων περισωθεισῶν μαρτυριῶν τὴν ἀπόδειξιν τοῦ θέματος ἡμῶν, τῆς ὑπάρξεως δηλαδὴ Προϋπολογισμοῦ οὐ μόνον οὐσιαστικοῦ, ὅπερ παρ' οὐδενὸς ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ καὶ τυπικοῦ τοιούτου ἐκ τῶν προτέρων προβλέποντος τά τε *προσιόντα* καὶ τὰ *ἀναλισκόμενα*, ὡς τότε ἐκαλοῦντο τεχνικῶς τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους.

Ἐν πρώτοις ἡ κατασκευὴ τῶν δημοσίων Ἔργων προϋπολογιζομένη ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἐξεχωρεῖτο κατόπιν μειοδοτικῆς δημοπρασίας εἰς ἐργολάβους. Ἐν ἑκάστῃ προκηρύξει ἐπὶ λίθων χαρασσομένῃ λεπτολόγως εὕρηται ἡ τῶν *ὅρων συγγραφή*, καὶ ἐγγυήσεις ἐπαρκῶς ἀνάλογοι πρὸς τὴν τῶν ἔργων σπουδαιότητα ἐζητοῦντο· ἐχώρει δὲ καὶ τότε *ἀναπώλησις* ὑφ' οὓς ὅρους νῦν ἀπαντᾷ ὁ ἀναπλειστηριασμός· ἡ σύναψις συμβολαίου ἐγράφετο ἐπὶ λίθων· *ἐπιμελούμενοι* δὲ καὶ *ἐσδοτῆρες* ἐπέβλεπον τὴν τῶν ὅρων παραφυλακήν. Οὗτοι πᾶσαν παρέκκλισιν ἐκ

---

[1] Γνωστὸν ὅτι ἡ περὶ ἐνεχύρων ἐπὶ κινητῶν καὶ ὑποθήκης ἐπὶ ἀκινήτων διάκρισις δὲν ὑπῆρχεν οὔτε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις οὔτε κἂν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις.

τῶν ὅρων τιμωροῦντες διὰ προστίμων ἀναλόγων ἐν ἀνάγκῃ δὲ κηρύττοντες καὶ ἐκπτώτους τοὺς ἐργολάβους αὐστηρῶς ἐπετήρουν τὴν κατασκευήν· ἐπιγραφαὶ πλεῖσται, ἀτυχῶς ἡμικατεστραμμέναι, μαρτυροῦσι τὰ περὶ τούτων. Ἀναφέρομεν ἱκανὸν ἀριθμὸν ἐξ αὐτῶν· α΄) ψήφισμα τοῦ Δήμου Ἀθηναίων περὶ οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς (92. 3. Ὀλυμπ.)[1]· β΄) ἕτερον τοιοῦτον ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης περὶ οἰκοδομίας αὐτοῦ, ναοῦ νῦν τῆς Ἀπτέρου Νίκης καλουμένου[2]· γ΄) ἕτερον ψήφισμα εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ Ἐρεχθείου ἀποβλέπον[3]· δ΄) ψήφισμα κατασκευῆς τῶν μακρῶν τειχῶν[4].

Ὅμοια ψηφίσματα εὕρηνται οὐ μόνον εἰς τὸ Ἄστυ, ἀλλὰ καὶ εἰς πάσας τὰς Ἑλληνίδας πόλεις. Οὕτω βλέπομεν ἐν Πειραιεῖ ψήφισμα περὶ κατασκευῆς τῆς Σκευοθήκης τοῦ Φίλωνος[5]. Ἐν Ἐρετρείᾳ ὅμοιον ψήφισμα[7]. Ἐν Πήλῳ ἕτερον περὶ ἐπισκευῆς ναοῦ[6]. Ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ περὶ τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος[8]. Ἕτερον ψήφισμα ἐν Λεβαδείᾳ[9]. Ἐν Ἐπιδαύρῳ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ (Καββαδία Fouilles d'Epidaure ἀριθ. 241-242). Ἐν Ἐρετρείᾳ εὑρίσκεται ἐπιγραφὴ περιέχουσα σύμβασιν μεταξὺ τοῦ Χαροφάνους καὶ τῶν κατοίκων Ἐρετρείας περὶ ἀποξηράνσεως ἑνὸς ἕλους (Ἀρχαιολ. Ἐφημερὶς 1865). Ἄφθονος ὑπάρχει ὁ ἀμητὸς τῶν περισωθεισῶν ἐπιγραφῶν ἐξ ὧν καταδεικνύεται ἡ ὕπαρξις *προϋπολογισμοῦ παντὸς δημοσίου ἔργου*. Ἡ ἀνάλυσις μιᾶς ἑκάστης τούτων ἐργώδης ἤθελεν ἀποβῆ καὶ περιττὴ ἐν τῷ ἅμα· οὐδὲν ἧττον δέον γοργῶς νὰ διεξέλθωμεν μίαν ἢ δύο ἐκ τούτων τὰς μᾶλλον ἀξιοπεριέργους. Οὕτω διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Ἐρεχθείου ἡ δαπάνη τῶν ἐν αὐτῷ ἔργων προϋπελογίζετο, ὡς καὶ οἱ μισθοὶ τῶν ποικίλων ἐργατῶν οἷον ἐγκαυτῶν, πριστῶν, ὑπουργῶν, συνεργῶν μισθοδοτουμένων ἀντὶ δραχμῆς καθ' ἑκά-

---

1 Corpus inscript. attic. I. ἀριθ. 60.
2 Ἀρχαιολογ. Ἐφημ. σελ. 177, ἔτ. 1897.
3 Corpus inscr. attic. I, ἀριθ. 324.
4 Idem II, ἀριθ. 167.
5 Foucart Bulletin de Correspondance Hellenique 1882, σελ. 540.
6 Ἀρχαιολογ. Ἐφημ. 1869, σελ. 1.
7 Κουμανούδη Ἀθήναιον, 4ος τόμ., 1876, σελ. 154.
8 Homolle Corresp. Hell. 1890, σελ. 389.
9 Sylloge Dittenberge, ἀριθ. 382.

στην. Διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς τοῦ Φίλωνος Σκευοθήκης ἐν τῷ λιμένι τῆς Ζέας τοῦ Πειραιῶς εὕρηνται οἱ νῦν ἐν χρήσει ὅροι κατὰ τὴν εἰς δημοπρασίαν ἔκθεσιν δημοσίου ἔργου· αἱ δαπάναι *προϋπολογίζονται εἰς δέκα τάλαντα* ἐνιαυσίως διδόμενα ἀπὸ Θεμιστοκλέους μέχρι Κτησιφῶντος· ὑπάρχει σχέδιον προπονηθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Φίλωνος· ἐν πάσῃ δὲ λεπτολογίᾳ προδιαγράφονται οἱ ὅροι τῆς συγγραφῆς καὶ ἡ τούτων αὐστηρὰ τήρησις· εἰς τὸ τέλος δὲ τῶν ὅρων ἐπιβάλλεται ἡ ὑποχρέωσις τῶν ἐργολάβων, ὅπως «τὰ ἔργα αὐτῶν ἐκτελέσωσι συμφωνως πρὸς τὰς συγγραφὰς καὶ πρὸς τὰ μέτρα καὶ πρὸς τὸ παράδειγμα ὃ γράψῃ ὁ ἀρχιτέκτων» καὶ περαιτέρω προκειμένης τῆς τμηματικῆς παραδόσεως τῶν Ἔργων οὕτω διατυποῦται ἡ πρὸς ταύτην ὑποχρέωσις «οἷς ἂν μισθώνηται ἕκαστα τῶν ἔργων». Ἡ κατασκευὴ τῆς τε σκευοθήκης καὶ τῶν νεωσοίκων φαίνεται ἀρξαμένη τῷ 347 διακοπεῖσα τῷ 339 ἕνεκεν τῶν πρὸς τὸν Φίλιππον πολέμων καὶ περατωθεῖσα τῷ 328 ζῶντος τοῦ ἀρχιτέκτονος Φίλωνος. Προσομοίαν διατύπωσιν ἐργολαβίας δημοσίων ἔργων ἔχουσι καὶ *πᾶσαι αἱ ἄνωθι μνησθεῖσαι ἐπιγραφαί*· ὡς κατακλεῖδα τῶν περὶ τούτων ἰσχυόντων παραθέτομεν ἐν τέλει Νόμον τινα τῶν Ἐφεσίων μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ἀρχιτέκτονος Βιτρουβίου (Βιβλ. X. Πρόλογος), καὶ καθορίζοντα τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀρχιτέκτονος «Ὁπόταν ἀρχιτέκτων ἐπιφορτίζεται τὴν διεύθυνσιν δημοσίου ἔργου ὀφείλει ἵνα ὑποχρέωθῇ εἰς τὴν μὴ ὑπερβασίαν τοῦ ὡρισμένου ποσοῦ. Ὁ *Προϋπολογισμὸς κατατίθεται* τῷ ἄρχοντι καὶ πᾶσα ἡ οὐσία τοῦ ἀρχιτέκτονος ὑπόκειται εἰς ὑποθήκην μέχρι τῆς τῶν ἔργων περατώσεως. Ἂν δὲ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου ἡ δαπάνη εἶνε ἐπακριβῶς ἴση *πρὸς τὰς προβλέψεις* ὁ ἀρχιτέκτων μεγάλως τιμᾶται καὶ ψηφίσματα ἐκφράζουσιν αὐτῷ τὴν δημοσίαν εὐγνωμοσύνην· ἂν αἱ *προβλέψεις τοῦ Προϋπολογισμοῦ* ὑπερβαθῶσι καθ' ἧσσον τοῦ τετάρτου ποσόν, τὸ ὑπερβάλλον ἐκτίνεται ἀπὸ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ ἄνευ ποινῆς τοῦ ἀρχιτέκτονος. Ἂν ὅμως ὁ *προϋπολογισμὸς ὑπερβαθῇ* πέρα τοῦ τετάρτου, ὁλόκληρον τὸ ὑπερβάλλον λαμβάνεται ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ ἀρχιτέκτονος». Νόμος καὶ νῦν ἔτι δυνάμενος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον.

Ἐκ τῶν ῥηθέντων συνάγομεν ἀκόπως ὅτι ἐπὶ τῶν δημοσίων ἔργων εἴτε ταῦτα κτίρια ἦσαν, ὥσπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συνέβαινε, εἴτε ἐξυγιαντικὰ (ἀποξήρανσις ἑλῶν), εἴτε οἱασδήποτε ἄλλης φύσεως ἔργα ὑπῆρχε

πάντοτε *εἰδικὸς προϋπολογισμὸς* τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀναλωθησομένης δαπάνης.

Ἀλλὰ παρεκτὸς τῶν οὕτω συντασσομένων εἰδικῶν προϋπολογισμῶν τῶν δημοσίων ἔργων ἕτεραι δαπάναι μεγάλου κλάδου τοῦ *εἰς τὴν Ἱερὰν Διοίκησιν* προϋπελογίζοντο. Περισωθὲν τοῦ Καλλίου ψήφισμα μαρτυρεῖ ἡμῖν εἰς τί ἔπρεπε νὰ διατεθῶσι τὰ πρὸς χάριν τῶν Θεῶν προσφερόμενα ταῦτα χρήματα. Καλλίου ἄρχοντος τὸ 6ον ἔτος τῆς 16ης Ὀλυμπιάδος ἐκ ταμείου εἰδικοῦ — περιλαμβάνοντος τοὺς φόρους τῶν συμμάχων καὶ ἑτέρους τινὰς ἐκτάκτους πόρους — καὶ ἐκ τῆς δεκάτης — *ἐπειδὰν πραθῇ* — ἤγουν ὅταν ἐνοικιασθῇ πρέπει νὰ πληρωθῶσιν ὅσα ἀπαιτοῦνται πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐκ *τρισχιλίων ταλάντων ἐψηφισμένης πιστώσεως ὑπὲρ τῶν θεῶν*, ὅπως διὰ ταύτης οἰκοδομηθῶσιν οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ναοί· ὁρίζεται δὲ περαιτέρω ἐν τῷ ψηφίσματι ὅπως μετὰ τὴν ἀποπληρωμὴν τῆς τρισχιλίου ταύτης πιστώσεως τὰ περισσεύοντα χρήματα τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου ταμείου διατεθῶσιν ὑπὲρ τῶν νεωρίων καὶ τειχῶν· ἐν τέλει δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ψηφίσματι κανονίζονται τὰ καθ' ἕκαστον τῆς διαχειρίσεως τῶν χρημάτων αὐτῶν [1].

Πρὸς τούτοις πᾶσαι σχεδὸν αἱ πρόσοδοι, ἃς λεπτομερέστερον μίαν ἑκάστην ἐξ αὐτῶν κατωτέρω θέλομεν ἴδει, ἐξεμισθοῦντο ὑπὸ τῆς Πολιτείας διὰ πλειοδοσίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἦσαν γνωσταὶ μετὰ τὴν κατακύρωσιν καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς τοῦ *ἐνιαυτοῦ οἰκονομίας*, εἰς ἣν ἀνήγοντο, ἄρα ἀσφαλῶς προϋπελογίζοντο· τοῦτο πολλαχόθεν μαρτυρεῖται ἀπό τε τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν μαρτυριῶν συγγραφέων. Οἱ τότε ἐκλήπτορες ἢ ἐνοικιασταὶ ἐκαλοῦντο *ὠνούμενοι* ἢ *πριάμενοι τὸ τέλος*, ἄνευ δ' *ἐγγύου* ἢ *ἐγγυητοῦ* οὐδεμία ἐκ πλειοδοσίας κατακύρωσις τέλους ἐχώρει· ἐπειδὴ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ μίσθωμα ἦτο μέγα καὶ δυσκόλως εἷς ὠνούμενος ἀνελάμβανε τὴν ἐνοικίασιν, οὗτοι διῄρηντο εἰς *ὁμάδας* ἢ *Ἑταιρίας*, ὧν ὁ προϊστάμενος ἐκαλεῖτο *ἀρχώνης* ἢ *τελωνάρχης*, ἡ πληρωμὴ ἐδίδετο εἰς διαφόρους δόσεις, ἀρχομένων τῶν δόσεων ἀπὸ τῆς *προκαταβολῆς* καὶ καταληγουσῶν εἰς τὸ *προσκατάβλημα*. Αἱ σχέσεις τῶν πριαμένων πρὸς τὸ Δημόσιον ἐν πάσῃ λεπτολογίᾳ ἐνεγράφοντο διὰ τοῦ *τελωνικοῦ νόμου*, ἐν τῷ ὁποίῳ ὡρίζοντο τὰ *ἀτελώνητα* ἢ *ἀναπόγραφα*, ἤγουν μὴ ἐκτίνοντα τέλος οἷα ἦσαν π. χ. τὰ πολεμικὰ ὅπλα, ἐπίσης ἀνεφέροντο αἱ ἐκ τῶν τελώνεια-

---

[1] Corpus incipt. attic. № 32.

κῶν παραβάσεων τιμωρίαι καὶ εἴ τις ἄλλη μεταξὺ τῶν συμβαλλομένων σχέσις. Αἱ ὁμάδες αὗται ἦσαν τεχνικώτατα ὠργανωμέναι καὶ ἀπετέλουν κατὰ τὸν Ἀνδοκίδην, οἱονεὶ συνωμοσίαν κατὰ τῆς Πολιτείας προσπαθοῦσαι παντοίῳ τρόπῳ ὡς οἷόν τε εὐωνότερον νὰ ἐνοικιάσωσι τὰ τέλη· φαίνεται δέ, ὅτι καὶ οἱ τότε ὠνούμενοι εἶχον ἰδιότητας, ἃς ἐκληρονόμησαν οἱ σήμερον ὁμότεχνοί των ἐπὶ τῶν ὠνίων καὶ ἐμπορευμάτων ἐνοικιασταί, προστιθεμένου ἑνὸς ἔτι ἐπιχειρήματος εἰς τὸ πεῖσμα τοῦ Φαλμεράγερ, ὅτι εἴμεθα γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν προγόνων μας. Δεκασμοί, ἐκβιάσεις, ἀκατάβλητοι προσπάθειαι ὅπως ἀντὶ εὐτελεστέρου χρήματος ἐκχωρηθῶσι τὰ τέλη ἦσαν τότε ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει· ὡς ἀπόγευμα τῆς οὕτω διεξαγομένης ἐκμισθώσεως παραθέτομεν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου (κεφάλ. 5^{ον}) βίου τοῦ Ἀλκιβιάδου τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικόν: Ὁ Ἀλκιβιάδης ἕνεκα μίσους πρὸς τοὺς μέλλοντας νὰ ἐνοικιάσωσι τὰ τέλη, παρέπεισε νέον τινά, ἔχοντα ἐν ὅλῳ περιουσίαν ἑκατὸν στατήρων, ἵνα συναγωνισθῇ πρὸς αὐτοὺς πλειοδοτῶν, προσενεγκὼν δὲ ὁ ἴδιος ἐγγύησιν, κατώρθωσε ν' ἀποσπάσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐνοικιαστῶν *ἓν ὁλόκληρον τάλαντον*, ἵνα ἀποσυρθῇ ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ὁ ὑπ' αὐτοῦ προστατευόμενος νέος.

Πρὸς ταῖς μαρτυρίαις ταύταις, προσεπικουρεῖ εἰς ἀπόδειξιν τοῦ θέματος ἡμῶν ἡ ὅλη οἰκονομία τῆς τότε δημοσιονομικῆς καθ' ὅλου διοικήσεως, καὶ ἡ πλήρης γνῶσις παρὰ τοῖς τότε ἄρχουσι τῶν ἤδη κρατουσῶν περὶ δημοσίας οἰκονομίας ἀρχῶν, τεκμηριοῦντα ὅτι ἀδύνατος ἦτο ἐν ταῖς πάλαι Ἀθήναις ἡ μὴ ὕπαρξις προϋπολογισμοῦ.

Ἡ τότε δημοσιονομικὴ ὑπηρεσία δύναται καὶ νῦν ἔτι νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον τοιαύτης· τῆς ὅλης οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας προΐστατο ἐν εἴδει Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ ταμίας ἢ ἐπιμελητὴς τῆς κοινῆς προσόδου· ὁ μόνος ἐκ πάντων τῶν ἀρχόντων χειροτονούμενος καὶ μὴ κλήρῳ ἐκλεγόμενος. Εὐστοχήσας δὲ ἐν τῇ διευθύνσει τῶν οἰκονομικῶν ὁ ἀπέριττος τοὺς τρόπους καὶ σωκράτειον δίαιταν ζῶν οἰκονομικώτατος δὲ περὶ τὴν διαχείρισιν Λυκοῦργος, κατ' ἐπανάληψιν ἀνήχθη ἐπὶ τὴν ἀρχήν, μεθ' ὅλον τὸν ἀπαγορευτικὸν νόμον, καθ' ὃν ὁ ἄρχων ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν δὲν ἐπετρέπετο πλέον πενταετηρίδος διέπειν τὰ δημόσια, δι' εἰκονικῆς ἑτέρου ἐκλογῆς «τῶν φίλων τινὰ ἐπιγραψάμενος αὐτὸς ἐποιεῖτο τὴν διοίκησιν». Ἐκ τούτου καταφαίνεται ἡλίκην σημασίαν ἀπέδιδον οἱ πάλαι Ἀθηναῖοι εἰς τὰ δημόσια

οἰκονομικά· οὐ μόνον δὲ προΐστατο τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας ἀλλὰ καὶ ἔχων συμπαρέδρους τοὺς *ποριστὰς* ὤφειλε μετ' αὐτῶν *εὑρεῖν πόρους* δι' εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου παντὸς προσφόρου οἰκονομικοῦ μέτρου, ὡς νῦν πρὸς τὴν Βουλὴν πράττει ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργός, ὅπερ τῇ ψήφῳ τοῦ Δήμου μετεβάλετο εἰς νόμον οἰκονομικόν. Εἶδος τότε κεντρικοῦ ταμείου ὑπῆρχεν ἡ τῶν ἀποδεκτῶν καὶ ταμιῶν ἀρχὴ διευθυνομένη ὑπὸ δέκα, ἑνὸς ἐξ ἑκάστης φυλῆς λαμβανομένου, καὶ εἰς ἣν ὡς εἰς δεξαμενὴν πᾶσαι συνέρρεον αἱ πρόσοδοι ἐκεῖθεν διοχετευόμεναι εἰς πάντα διοικήσεως κλάδον, εὐθὺς δὲ κατόπιν ἐπὶ σανίδος ἐνεγράφοντο αὗται καὶ κατετίθεντο εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς ἔλεγχον· τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης «ἄλλη δ' ἀρχὴ πρὸς ἣν αἱ πρόσοδοι τῶν κοινῶν ἀναφέρονται, περὶ ὧν φυλαττόντων μερίζονται πρὸς ἑκάστην διοίκησιν» (Ἀρ. Πολ. 7). Καὶ ἀλλαχοῦ περὶ ταύτης ὁ αὐτὸς λέγει (Ἀρ. Πολ. 48, 2) «τῇ μὲν οὖν προτεραίᾳ δέχονται τὰ χρήματα καὶ μερίζουσι ταῖς ἀρχαῖς, τῇ δ' ὑστεραίᾳ τόν τε μερισμὸν εἰσφέρουσι *γράψαντες ἐν σανίδι* καὶ καταλέγουσιν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ . . .» Ἡ διαδικασία αὕτη τῆς οἰκονομικῆς ὑπηρεσίας εἶνε παρεμφερὴς πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν κατανομὴν τῶν *πιστώσεων*, ἐξ ἐπιγραφῶν δὲ σώζονται τοιαῦται πιστώσεις οἷα τὰ κατὰ ψηφίσματα ἀναλισκόμενα τῷ Δήμῳ, ἤτοι ἔξοδα πρεσβευτικῶν μισθῶν καὶ ὁδοιπορικῶν καὶ ἐξόδων παραστάσεως (=ἐφόδιον) τῶν πρέσβεων, τὰ κατὰ τὰ ψηφίσματα ἀναλισκόμενα τῇ Βουλῇ, ἤτοι δέκα τάλαντα ἐκτινόμενα ὑπὸ τοῦ ταμίου τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς διὰ τὴν ἐγχάραξιν εἰς λίθους τῶν τοῦ Δήμου ψηφισμάτων. Ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ ὑπῆρχον καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ὑποδεέστεροι καὶ εἰδικοὶ ταμιακοὶ ὑπάλληλοι συναποτελοῦντες συνεκτικὸν κρῖκον, διὰ τούτων δὲ διηνεργεῖτο ἡ πολύπλοκος ἀλλὰ συστηματικῶς διεξαγομένη οἰκονομικὴ ὑπηρεσία. Ἀναφέρομεν τοὺς κυριωτέρους: τοὺς *κωλακρέτας* πάντων ἀρχαιοτάτους ἔχοντας κατ' ἀρχὰς καθήκοντα ἀποδεκτῶν καὶ κατόπιν περιορισθέντας διὰ τὴν ἐν τῷ Πρυτανείῳ σίτησιν καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν δικαστικῶν μισθῶν· τοὺς *ταμίας τῶν Ἱερῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίας*, ἐπιπεφορτισμένους τὴν παραφυλακὴν καὶ διαχείρισιν τοῦ πολυταλάντου θησαυροῦ τοῦ ἐν τῷ ὀπισθοδόμῳ φερωνύμου ναοῦ διαφυλασσομένου. Τούτοις εἵποντο οἱ *ταμίαι τῶν ἄλλων θεῶν οἱ ἑλληνοταμίαι*, ἑδρεύοντες τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν

Δήλῳ καὶ εἶτα ἐν Ἀθήναις δέκα τὸν ἀριθμόν, καὶ δέκα ἕτεροι *πάρεδροι* ἁρμόδιοι ἐπὶ τῆς εἰσπράξεως τῶν ἐκ τῶν συμμάχων προσόδων. Ἀναφέρομεν περαιτέρω τοὺς *πωλητὰς* ἐπὶ τῆς ἐκμισθώσεως τῶν τελῶν, τῶν μεταλλείων καὶ τῶν δημοσίων κτημάτων· τοὺς *πράκτορας* ἐπὶ τῶν εἰσπράξεων τῶν δικαστικῶν προστίμων· τοὺς *ζητητὰς* φροντίζοντας διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν καθυστερούντων τὸν τοῦ *Δήμου ταμίαν* ἐπιμελούμενον τὰ κατὰ τὰ ψηφίσματα ἀναλισκόμενα. Ὅταν μεταγενεστέρως τὸ θεωρικὸν ἀπὸ τοῦ θεάτρου ἐξώκειλεν εἰς παντοίας διασκεδάσεις καὶ ἑστιάσεις ἐσχηματίσθη ἰδιαίτερον ταμεῖον ὅπερ διηύθυνον *οἱ ἐπὶ τὸ θεωρικόν*· τὸν ἐπὶ *Δημοσθένους γράψαντος χειροτονούμενον ταμίαν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν*, ἔχοντα μεγίστην χρηματικὴν διαχείρισιν κατὰ τὴν παρασκευὴν καὶ διεξαγωγὴν πολέμου.

Θαυμαστῶς ἐλειτούργει ἐν Ἀθήναις καὶ ἡ λογιστικὴ ὑπηρεσία παρασκευάζουσα τὴν διὰ τῶν *λογιστῶν τῆς διοικήσεως* καὶ τῶν *συνηγόρων* τῶν ἐν τῷ Δικαστηρίῳ καὶ κατόπιν ἐνώπιον τῶν *δέκα λογιστῶν τῆς Βουλῆς* διδομένην λεπτομερεστάτην λογοδοσίαν παντὸς διαχειρίσαντος δημόσιον χρῆμα· περὶ δὲ τοῦ διερχομένου τὴν ἀπὸ τῆς βαλβῖδος μέχρις ὕσπληγγος ἀνάντη ὁδὸν τῆς λογοδοσίας ἐλέγετο «*λόγους καὶ εὐθύνας δέδωκε,*» ἥτις φράσις κατέστη παροιμιακὴ ὑποδηλοῦσα τὴν εὐσυνείδητον ἐκπλήρωσιν τοῦ διαχειριστικοῦ καθήκοντος.

Καὶ ταῦτα ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ἐν γένει ὑπηρεσίαν· μή τοι ὅμως οἱ τότε ἄρχοντες δὲν εἶχον πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς δημοσιονομίας καὶ τῶν διεπουσῶν ταύτην γενικῶν ἀρχῶν; Τοῦ «*δεῖ δεῖ χρημάτων*» τοῦ Δημοσθένους, συμβολίζοντος τὴν κατ' ἐξοχὴν ἀνάγκην καὶ χρησιμότητα τῶν τοῦ Δήμου οἰκονομικῶν, δὲν προηγήθη ἡ τοῦ Θουκυδίδου ἀπόδειξις τῆς ἀνάγκης *ναυτικῶν χρημάτων*, ταύτης δὲ ἥμισυν ὅλον αἰῶνα τὰ *ξύλινα τείχη* τοῦ μεγαλεπηβόλου Θεμιστοκλέους, τὰ ὑπὸ λαυρεωτικῶν χρημάτων ναυπηγηθέντα καὶ χάρις εἰς τὰ ὁποῖα κατεναυμαχήθησαν οἱ ἀσιᾶται βάρβαροι ἐν Σαλαμῖνι πρὸς ἀπροσμέτρητον ὠφέλειαν οὐ μόνον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ τότε ἐν αὐτῇ ἐνσαρκουμένου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ; μή τοι οἱ πρόγονοι ἡμῶν δὲν εἶχον ἐφαρμόσει τοὺς *οἰκονομικοὺς συνδυασμοὺς* ἵνα παρακάμπτωσιν δι' αὐτῶν εἰς χαλεποὺς πολιτικοὺς καιροὺς τὰς οἰκονομικὰς δυσχερείας. Ἐπὶ Δημοσθένους γράψαντος, δέκα τάλαντα διατιθέμενα εἰς τὴν τοῦ Φίλωνος σκευοθήκην καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν

ἐδόθησαν εἰς στρατιωτικὰς δαπάνας ἕνεκα τῶν πρὸς τὸν Φίλιππον πολέμων. Ἐν τῇ Νεαίρᾳ λέγεται, ἐστὶν «γενομένης γὰρ τῆς διαχειροτονίας οὐδεὶς ἀντεχειροτόνησε ὅτι οὐ δεῖ τοῖς χρήμασι τούτοις στρατιωτικοῖς χρᾶσθαι». Τοῦτο καὶ πλεῖστα παρόμοια παραδείγματα δὲν εἶνε αὐτόχρημα αἱ δι' οἰκονομικῶν συνδυασμῶν μετατροπαὶ πιστώσεως αἱ συνηθέστατα ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ ἀπαντῶσαι; μήπως ὁ τότε ἐπὶ τῆς κοινῆς Προσόδου ταμίας καὶ οἱ τούτου συμπάρεδροι *πορισταὶ* ὀφείλοντες *εὑρεῖν πόρους* δὲν ἠσπάζοντο τὸ δημοσιονομικὸν ἀξίωμα, καθ' ὃ ἡ Πολιτεία οὐχὶ ὡς ὁ ἰδιώτης πρὸς τὰ ἔσοδα δέον νὰ ῥυθμίζῃ τὰ ἔξοδά της ἀλλὰ κατὰ λόγον τῶν χρειῶν αὐτῆς καὶ ἀναγκῶν ὡς *κύριον Σῶμα* νὰ ἐκζητῇ τὴν ἐξεύρεσιν πόρων, ἀσκοῦσι τὴν δημοσιονομικὴν αὐτῆς κυριαρχίαν, ἀρχὴν ἀπαραιτήτως νῦν τηρουμένην. Μή τοι καὶ ἐκεῖνοι δὲν εἶχον τὰς περὶ *στενοῦ ἰσοζυγίου* ἰδέας ἀρκούμενοι εἰς τὸ ἰσοζύγιον τακτικῶν ἐσόδων πρὸς τοιαῦτα ἔξοδα καλῶς προϋπολογίζοντες ἀμφότερα· τὰ δ' ἕνεκα ἐκτάκτων ἐξόδων χασματώδη ἐλλείμματα, ἅτινα προέκυπτον ἕνεκα παρασκευῆς καὶ διεξαγωγῆς πολέμου ἢ ἄλλης πολυτελοῦς σπατάλης θέλοντες νὰ καλύψωσι δὲν προσεπάθουν νὰ πληρώσωσι ταῦτα διὰ τῆς προσδρομῆς εἰς τὸν πολυτάλαντον ἱερὸν θησαυρὸν καὶ τῆς ἀνηλεοῦς ἐκμυζήσεως πάσης οἰκονομικῆς ἰκμάδος τῶν *νησιωτῶν συμμάχων* πρὸς οὓς οὐχὶ σπανίως, ὡς ἐπισήμως μαρτυρεῖται ἐξαπεστέλλοντο νῆες *πρὸς τὸ ἀργυρολογεῖν* καὶ *δασμολογεῖν τοὺς ἀποίκους νησιώτας;* Μή τοι ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἐπιγραφῆς τῆς Κνίδου, δὲν φαίνεται ἡ πόλις γνωριμότατα ἔχουσα πρὸς ἀνάλογον τοῦ νῦν συστήματος τοῦ *πεμπτημορίου* ἐκτίνουσα τὸ χρέος αὐτῆς τμηματικῶς καὶ κατὰ χρονικὰς περιόδους; μή τοι ἡ κλασικὴ δαπάνη τοῦ Περικλέους, ἡ *εἰς τὸ δέον,* ἣν θέλομεν ἴδει παρακατιόντες δὲν ἐνσαρκώνει τὴν πολιτικήν του μεγαλοφυΐαν ἐν τῇ δι' οἰκονομικοῦ μέτρου ἀναβολῇ τοῦ πολέμου, ἐντελῶς ἀνάλογος τῶν νῦν ἀπαντωσῶν μυστικῶν δαπανῶν τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείου;

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις προσθέτοντες τὸ περισωθὲν τιμητικὸν ψήφισμα τοῦ Δημοχάρους, υἱοῦ τοῦ Λάχητος, τοῦ πρῶτον εἰσαγαγόντος εἰς τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν τὴν πολιτικὴν τῆς περισυλλογῆς καὶ φειδοῦς «*συστείλαντι* τὴν διοίκησιν πρώτῳ καὶ *φεισαμένῳ* τῶν ὑπαρχόντων», ἀσφαλῶς τεκμαιρόμεθα ὅτι εἰσαγωγὴ περισυλλογῆς καὶ φειδοῦς δυσεπίτευκτόν τι τυγχάνει χρῆμα ἄνευ προϋπολογισμοῦ· διότι αὐτὸς κατο-

πτρίζει τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν χώρας τινός, ἄνευ δ' ὑπάρξεως αὐτοῦ καὶ μελέτης τούτου οὐδεμία φειδὼ δύναται νὰ ὑπάρξῃ, περὶ οὐδεμιᾶς ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς περισυλλογῆς νὰ γείνῃ λόγος δύναται. Ἡ περισωθεῖσα αὕτη τιμητικὴ ῥήτρα ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα τῶν ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως Προϋπολογισμοῦ ἐπιχειρημάτων.

Ἐκ τοιούτων ἀποδείξεων καὶ τεκμηρίων ἀφορμώμενοι ἀσφαλῶς συνάγομεν ὅτι ἡ τῶν πάλαι Ἀθηναίων δημοκρατουμένη πόλις, ἡ διὰ νόμων εἰδικῶν καὶ ψηφισμάτων τοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ συνερχομένου *κυρίου* Δήμου, ἀσκοῦσα πρὸς τῇ λοιπῇ κυριαρχίᾳ καὶ τὴν δημοσιονομικήν, ἡ πόλις ἡ περὶ πολλοῦ ποιουμένη τὰ πρὸς θεραπείαν τῶν δημοσίων αὐτῆς χρειῶν ἀναλισκόμενα χρήματα, ἡ πόλις ἡ πάντα τρόπον μετερχομένη ἵνα ἐπιτύχῃ ἐπαύξησιν τῶν *προσιόντων* ἡ ἔχουσα τόσον εὔρυθμον ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς αὐτῆς διοίκησιν, ἡ πόλις ἡ ἔχουσα τελειοτάτην λογιστικὴν ὑπηρεσίαν, ἡ ἀσκοῦσα ἄγρυπνον καὶ ἐνδελεχῆ ἔλεγχον παντὸς διαχειρίσαντος δημόσιον χρῆμα, ἡ ὡς σύμβολον ἔχουσα τὸ οὐδένα *«εἶναι ἀνυπεύθυνον»*, ἀλλ' εὐθύνας καὶ λόγους δοῦναι ὑπέχοντα ἐνώπιον τῶν τῆς Βουλῆς λογιστῶν, ἡ πόλις ἡ ὡς ἄριστα ἐπισταμένη τὰς διεπούσας τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν γενικὰς ἀρχάς, ἡ δι' εἰδικῶν ἀποφάσεων ὁρίζουσα καὶ τὰς ἐλαχίστας αὐτῆς δαπάνας, οἷα ἦν ἡ ἐπὶ λίθων χάραξις τῶν ψηφισμάτων τοῦ Δήμου καὶ ἡ τῶν ἐθνικῶν ποιητῶν ἀμοιβή, ἡ πόλις ἡ διὰ τοῦ ἀντιγραφέως τῆς Βουλῆς ἐλέγχουσα τὴν ταμιακὴν τῆς Πολιτείας ὑπηρεσίαν καὶ δι' ἐκθέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Δῆμον παριστῶσα τὴν οἰκονομικὴν διαχείρησιν ἑκάστης Πρυτανείας, ἡ πόλις ἡ ἔχουσα εἰδικοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν τε δημοσίων ἔργων καὶ τῆς Ἱερᾶς Διοικήσεως, ἡ πόλις ἡ ἐκμισθοῦσα τὰ τέλη αὐτῆς ἐπὶ τῇ βάσει προϋπολογισμῶν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν, ἡ πόλις, ἐν ᾗ ἄρχοντες εἰσῆγον τὴν *συστολὴν* τῆς *διοικήσεως* καὶ τὴν *φειδὼ* τῶν *ὑπαρχόντων*, συμπεραίνομεν, λέγω, ὅτι ἡ πόλις αὕτη φυσικῶς ἀδύνατον νὰ μὴ εἶχε γενικὸν Προϋπολογισμόν. Ἄνευ τοιούτου ἀδύνατον νὰ σκεφθῇ τις *συστολὴν διοικήσεως* καὶ *φειδὼ ὑπαρχόντων*, ἀδύνατον νὰ ὑπῆρχεν, ὡς ἀσφαλῶς ἀποδεικνύεται ὑπάρχουσα, τελεία τάξις ἐν τῇ οἰκονομικῇ καὶ ἐλεγκτικῇ ὑπηρεσίᾳ, ἀδύνατος καθίστατο ὁ τόσον λεπτολόγως ἐξικνούμενος *ἀπολογισμός*, διότι αἱ εὔθυναι καὶ οἱ λόγοι οὓς ἐδίδου πᾶς μὴ «ἀνυπεύθυνος ἄρχων» οὐδὲν ἄλλο εἶνε, ἐξ ἀντικειμένου ἐξεταζόμενα ἢ ἀπολογισμός· ἀδύνατος

τέλος ἡ ἐφαρμογὴ ὑγιῶν δημοσιονομικῶν ἀρχῶν, πρὸς ἃς πάνυ γνωρίμως εἶχον οἱ τότε ἄρχοντες ἄνευ Προϋπολογισμοῦ.

Ἁρμοδία δὲ διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ γενικοῦ ἐνιαυσίου Προϋπολογισμοῦ ἀρχή, ἦν ἡ Βουλή, οἱ πεντακόσιοι· αὕτη ὡς ἀποδεικνύεται ἀναμφισβητήτως ἐκ τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους Πολιτείας ἤσκει τὴν ***ἀνωτάτην ἐποπτείαν καὶ διοίκησιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Δήμου***, εἰς ἣν ὡς εἰς δεξίλογον ἀρχὴν ἐνώπιον τῶν ἐξ αὐτῆς ἐκλεγομένων λογιστῶν ἐδίδοντο ***αἱ εὔθυναι καὶ οἱ λόγοι*** τῶν διαχειρισάντων τὸ δημόσιον χρῆμα. Αὕτη ἔχουσα πλήρη γνῶσιν τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως ἑκάστης Πρυτανείας, διὰ τῆς ἀπὸ μέρους τῶν ταμιῶν καὶ ἀποδεκτῶν ***ἐπὶ σανίδος ἐγγραφῆς*** ἐνώπιον αὐτῆς ὅλων τῶν πληρωμῶν καὶ εἰσπράξεων, ***καὶ τῆς διὰ τοῦ ἀντιγραφέως*** ἐξ αὐτῆς ἐκλεγομένου (Gilbert. Τόμ. I, σελ. 268) καταθέσεως πλήρους ἐκθέσεως κατὰ τὴν λῆξιν ἑκάστης Πρυτανείας τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως πιθανώτατα λέγομεν ὅτι ἡ Βουλή, ἐπὶ τῇ βάσει τούτων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ ταμίου τῆς κοινῆς προσόδου προτεινομένων οἰκονομικῶν μέτρων, ἡ συναρμολογία τῶν ὁποίων ἀπετέλει τὸν ἐτήσιον Προϋπολογισμόν, ὑπέβαλλεν εἰς τὸν Δῆμον τὴν τοῦ ***ἐνιαυτοῦ οἰκονομίαν***, εἰσηγουμένου ἴσως ταύτην τοῦ αὐτοῦ ἀντιγραφέως σὺν τῇ ῥηθείσῃ ὑποβολῇ, τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς ληξάσης Πρυτανείας· ὁ δὲ Δῆμος ἐκύρου τά τε ***προσιόντα καὶ ἀναλισκόμενα διὰ νόμων τε καὶ ψηφισμάτων***, οἷς τρόποις ἐχρῆτο πρὸς δήλωσιν τῆς κυριαρχικῆς του θελήσεως. Ἐννοεῖται, ὅτι αἱ τότε συχνότεραι πολεμικαὶ παρασκευαί, ἡ διενέργεια μακροχρονίων καὶ συνεχῶν πολέμων, τὰ ἔκπαγλα δημόσια ἔργα, εἴτε ναοί, εἴτε στοαί, εἴτε στάδια, εἴτε θέατρα ἦσαν ταῦτα, ἡ πρὸς σπατάλην παντοίῳ τρόπῳ διαδηλουμένη τοῦ Δήμου ῥοπή, ἐγίνοντο αἰτία ὅπως κατὰ πολὺ ὑπερβαίνηται ὁ Προϋπολογισμός, ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου προνοῶν ὁ Δῆμος διὰ ψηφισμάτων ἐπέτρεπεν ὅπως ἡ Πολιτεία εἰς περίστασιν οἰκονομικῶν δυσκολιῶν προσφεύγῃ εἰς ἐκτάκτους πόρους.

Β΄

Φέρε νῦν ἴδωμεν ἂν αἱ πάλαι κρατοῦσαι περὶ δημοσίας οἰκονομίας ἰδέαι ἦσαν συμβιβασταὶ πρὸς τὴν ὕπαρξιν Προϋπολογισμοῦ· εἴτε τὴν ἀρχὴν τοῦ ἰδεαλόγου Πλάτωνος παραδεχθῶμεν ὅτι τῶν γεγονότων

προηγήθησαν αἱ ἰδέαι, ἢ τὴν ὅλως ἀντίθετον τοῦ Ἀριστοτέλους ἣν συμβολίζει εἰς τὸ «μηδὲν ἐν τῷ νῷ ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει», εἰς τὸ θέμα ἡμῶν οὐδὲν σημαίνει ἀρκεῖ νὰ καταδειχθῇ ἐν τῇ θεωρίᾳ ἡ **ἀνάγκη** ὑπάρξεως Προϋπολογισμοῦ· τὴν ἔριδα μάλιστα τῶν ἀντιμαχομένων ἀξιωμάτων Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους προσεπάθησαν καὶ κατώρθωσαν νὰ συμβιβάσωσιν οἱ νεώτεροι· ὅπως ἐν παντὶ σχεδὸν ἀμφισβητουμένῳ ἐπιστημονικῷ θέματι συνήθως ἡ μέση λύσις ἐπικρατεῖ οὕτω καὶ ἐν αὐτῇ· τὴν τυχαίαν ὕπαρξιν γεγονότος τινὸς ἢ ῥιφθείσης ἀρχικῆς ἰδέας διαδέχεται ἕτερον γεγονὸς ἐξ οὗ νέα ἀναπτύσσεται θεωρία καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς διὰ τῆς *ἀνελίξεως* τείνομεν εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἀλληλεπίδρασιν ἰδεῶν καὶ γεγονότων καὶ τὴν τούτων ἀνάπτυξιν.

Ἡ τριὰς τῶν σοφῶν Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους καὶ Ξενοφῶντος παρέχουσιν εἰς τὰς συγγραφὰς αὐτῶν πλήρη τὴν ὑποτύπωσιν Προϋπολογισμοῦ, ἣν δέον οὗτος νὰ ἔχῃ ἐν πάσῃ εὖ κειμένῃ Πολιτείᾳ. Ἰδοὺ τὰ σχετικὰ χωρία· ἐν Πλάτωνος Νόμοις βιβλ. ΙΒ, σελ. 955 Δ. φέρεται. «Χρημάτων εἰσφορᾶς περὶ τῷ κοινῷ τιμᾶσθαι μὲν ἕκαστον τὴν οὐσίαν ἕνεκα πολλῶν χρεῶν καὶ τὴν ἐπέτειον ἐπικαρπίαν οὐ γράμμασιν ἀποφέρειν ἀγρονόμοις φυλέταις, ὅπως ἂν δυοῖν οὔσιν ταῖν εἰσφοραῖν ὁποτέρᾳ τὸ δημόσιόν ἂν χρῆσθαι βούληται, χρῆται **κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον βουλευομένων,** ἐάν τε τοῦ τμήματος ὅλου μέρει, ἐάν τε τῆς γενομένης ἐπ' ἐνιατὸν ἑκάστοτε προσόδου, χωρὶς τῶν εἰς τὰ ξυσσίτια τελουμένων»· ἤτοι «Ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου εἰσφοράν, πρέπει διὰ πολλοὺς λόγους ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἔχῃ ὁρίσει ἕκαστος τὴν ἀξίαν τῆς περιουσίας του, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ φυλέται νὰ παραδίδωσιν εἰς τοὺς ἀγρονόμους [1], σημείωσιν τοῦ εἰσοδήματος ἑκάστου ἔτους, ἵνα, ἀφοῦ αἱ ἐκτιμήσεις τῆς εἰσφορᾶς θὰ ὦσι δύο, δύνηται τὸ Δημόσιον νὰ μεταχειρισθῇ ὁποτέραν τῶν δύο θέλει *γενομένης* ***περὶ τούτου σκέψεως καὶ ἀποφάσεως καθ' ἕκαστον ἔτος,*** δηλαδὴ εἴτε μέρος τῆς ὅλης ἀξίας τῆς περιουσίας, εἴτε τοῦ ἐνιαυσίου εἰσοδήματος, ἐξαιρουμένων τῶν εἰσφερομένων εἰς τὰ συσσίτια (=τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἀπαραίτητα).

---

[1] Οἱ φυλέται ἐπεῖχον τόπον ὑπαλλήλων διδόντων στατιστικὰς πληροφορίας, ἀγρονόμοι δ' ἦσαν οἱ νῦν ἀστυνόμοι ἔχοντες περίπου τὰ αὐτὰ καθήκοντα.

Ὑπάρχει ὑγιεστέρα διατύπωσις δημοσιονομικῆς ἀρχῆς; ὑπάρχει καταφανεστέρα ὑποδήλωσις ἀνάγκης ὑπάρξεως ἐνιαυσίου Προϋπολογισμοῦ; Καθαρώτατα λέγεται ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν δέον νὰ βουλεύωνται οἱ ἁρμόδιοι διὰ τὴν δημοσίαν εἰσφοράν, ἐκπηγάζουσαν εἴτε ἐκ τῶν κεφαλαίων εἴτε ἐκ τῶν ἐτησίων εἰσοδημάτων τῶν πολιτῶν, ἀφοῦ ἐξαιρεθῶσι τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἀναγκαῖα, ἀρχὴν, ἥτις νῦν διέπει πᾶσαν νεωτέραν φορολογίαν[1]. Ὁ Πλάτων ἀναφέρει συσσίτιον ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν ὑπάρχουσαν συνήθειαν τῆς κοινῆς ἑστιάσεως, ὡς ἐν Λακεδαίμονι, Κρήτῃ κλπ. τοῦτο ἐχώρει. Εἰς δὲ τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ ἰδοὺ ἐν ἀπερίττῳ γλώσσῃ καὶ προδηλοτάτῃ ἰδεῶν διαυγείᾳ τί ὁ Ξενοφῶν λέγει: (III 6. 4—6). Ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεσιώπησεν ὡς ἂν τότε σκοπῶν ὁπόθεν ἄρχοιτο. Ἄρ' ἔφη ὁ Σωκράτης ὥσπερ φίλον οἶκον, εἰ αὐξῆσαι βούλοιο, πλουσιώτερον αὐτὸν ἐπιχειροίης ἂν ποιεῖν, οὕτω καὶ τὴν πόλιν πειράσει πλουσιωτέραν ποιῆσαι; — Πάνυ μὲν οὖν ἔφη — οὐκοῦν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη, προσόδων αὐτῇ πλειόνων γενομένων; — Εἰκὸς γοῦν ἔφη — δεῖξον δὴ ἔφη, ἐκ τίνων νῦν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει καὶ πόσαι τινὲς εἰσί; — Δῆλον γὰρ ὅτι ἔσκεψαν, ἵνα εἰ μέν τινες αὐτῶν ἐνδεῶς ἔχουσιν, ἐκπληρώσῃς, εἰ δὲ παραλείπονται προσπορίσῃς. — Ἀλλὰ μὰ Δί' ἔφη ὁ Γλαύκων ταῦτά γε οὐκ ἐπίσκεμμαι.— Ἀλλ' εἰ τοῦτο ἔφη παρέλειπας; *τάς γε δαπάνας τῆς πόλεως ἡμῖν εἰπέ·* δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τούτων τὰς περιττὰς ἀφαιρεῖν διανοεῖ. — Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί' ἔφη, οὐδὲ πρὸς ταῦτα πω ἐστόχασα. Οὐκοῦν ἔφη, τὸ μὲν πλουσιωτέραν ποιεῖν τὴν πόλιν ἀναβαλούμεθα· πᾶς *γὰρ οἷόν τε μὴ εἰδότα γε τἀναλώματα καὶ τὰς προσόδους* ἐπιμεληθῆναι ταῦτα;— Ἀλλ' ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Γλαύκων, δυνατόν ἐστι καὶ ἀπὸ πολέμου τὴν πόλιν πλουτίζειν.

Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ εὕρηνται αἱ τὴν δημοσιονομίαν διέπουσαι ὑγιεῖς ἀρχαί, περὶ προσπαθείας αὐξήσεως τῶν προσόδων καὶ ἐλαττώσεως τῶν περιττῶν δαπανῶν ὡς ἐν τῇ κατ' οἶκον οἰκονομίᾳ συμβαίνει· ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ φράσει προδήλως ὑποδείκνυται ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεως προϋπολογισμοῦ ὃν ἠγνόει ὁ Γλαύκων πρὸς τὸ «*εἰδέναι τἀναλώματα καὶ τὰς προσόδους ἐπιμεληθῆναι,*» ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν

[1] Ἡ ἀπὸ πάσης φορολογίας ἐξαίρεσις τοῦ παρὰ Γερμανοῖς καλουμένου Existenzminimun.

ὁποίων οὐδεμία ἐπιμέλεια τῶν τῆς πόλεως ἐφικτή, ὑποχρέου οὔσης ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἵνα προσφύγῃ εἰς τὸν ἐκ τοῦ πολέμου πλουτισμὸν κατὰ τὸν Γλαύκωνα.

Ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ῥητορικῇ αὐτοῦ (Ῥητορ. Α. 4.) λέγει «. . . ὥστε περὶ μὲν πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν, δέον ἂν τὰς προσόδους τῆς πόλεως εἰδέναι· τίνες καὶ πόσαι, ὅπως εἴτέ τις παραλείπεται προστεθῇ κἀὶ ἄν τις ἐλάττων αὐξηθῇ ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας, ὅπως εἴ τις περίεργος ἀφαιρεθῇ καὶ εἴ τις μείζων ἐλάττων γένηται· οὐ γὰρ μόνον τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες πλουσιώτεροι γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων. Ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνορᾷν, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰρημένων ἱστορικὸν εἶναι πρὸς τὴν τούτων συμβουλήν».

Μόνον ἡ ἀριστοτέλειος μεγαλόνοια ἠδύνατο ἐν τόσῃ ἀγαστῇ συντομίᾳ μετὰ τοσαύτης ὀρθοφροσύνης νὰ διδάξῃ τί δέον νὰ συμβουλεύῃ περὶ πόρων τῆς Πολιτείας ὁ ἔχων ὀρθὰς δημοσιονομικὰς ἀρχάς· πλήρη γνῶσιν τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ εἴδους τῶν εἰσπράξεων, ὅπως προστεθῶσι τοιαῦται παραλειφθεῖσαι ἢ αὐξηθῶσιν ἠλαττωμέναι· εἶτα ἀφαίρεσιν πάσης περιττῆς δαπάνης καὶ ἐλάττωσιν μείζονος τοιαύτης. Ἀλλὰ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ σκεφθῇ τις τοῦτο δυνάμενον νὰ χωρήσῃ ἄνευ Προϋπολογισμοῦ, οὗ ἡ μελέτη ἤθελεν ἐπιφέρει τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ***περιέργου δαπάνης*** ἢ τὴν αὔξησιν τῆς ***ἐλάττονος προσόδου***. Καὶ ἐρωτῶμεν ἤδη ὁ τῶν Ἀθηναίων Δῆμος ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ὁποίου τοιοῦτοι δημοσιολόγοι διδάσκαλοι ἀνεδείχθησαν, ὅστις τόσον μεγάλους πολιτικοὺς ἄνδρας ἐξέθρεψε, ἦτο ποτὲ δυνατὸν νὰ μὴ ἐφήρμοσε διὰ τῶν δευτέρων ὅ,τι οἱ πρῶτοι σοφοὶ ὑπετύπωσαν διὰ τὴν δημοσίαν οἰκονομίαν; ὑπῆρχε δὲ διαυγεστέρα ὑποτύπωσις Προϋπολογισμοῦ τῆς ἐν ταῖς ἄνω μνημονευθείσαις γραμμαῖς τῶν σοφῶν διδασκάλων διαγραφείσης; καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Δημοχάρους συστείλαντος τὴν διοίκησιν καὶ τὴν φειδὼ εἰς τὰ ὑπάρχοντα εἰσηγησαμένου, δὲν ἀρκεῖ ἵνα καταδείξῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σοφῶν διδασκαλιῶν; Μὴ ἡ ἐπανειλημμένη ἀνάρρησις τοῦ Λυκούργου ἐπὶ τὴν Διεύθυνσιν τῶν Οἰκονομικῶν δὲν ὑποδηλοῖ τὴν σημασίαν ἣν εἰς ταύτην ἔδιδεν ὁ Δῆμος; Μὴ ἡ εἰς τὸ *δέον*, δεκατάλαντος δαπάνη ὑπὸ Περικλέους τὸ πρῶτον εἰσαχθεῖσα δὲν ἐμφαίνει τὴν ἀναγνώρισιν τῆς χρησιμότητος τῆς

οἰκονομικῆς ὡς ὀργάνου πρὸς ἐπιδίωξιν πολιτικῶν σκοπῶν; Ὡς καταδήλως δὲ τοῦτο μαρτυρεῖται ἡ δαπάνη αὕτη υἱοθετήθη καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις, ἀπαραλλάκτως ὡς νῦν ὁμοίας φύσεως δαπανήματα πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐν τῇ ξένῃ ἐθνικῶν σκοπῶν. Καὶ ἵνα μὴ εἰς περαιτέρω λεπτολογίας κατατριβώμεθα ἐπὶ κινδύνῳ ταὐτολογίας διὰ μέσον τῶν γραμμῶν πάσης οἰκονομικῆς, ἐλεγκτικῆς, διαχειριστικῆς πράξεως τοῦ τότε Δήμου, δὲν ἀναγινώσκεται ἡ ὕπαρξις Προϋπολογισμοῦ ὡς ἀναγκαίας προϋποθέσεως τῆς ὅλης πολιτειακῆς λειτουργίας; ὡς ἀπαραιτήτου καὶ στερροῦ κρηπιδώματος, ἐφ' οὗ ἑδράζετο ὅλος ὁ τότε οἰκονομικὸς καὶ πολιτειακὸς ἐν γένει ὀργανισμός;

Γ'

Ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὰ καθ' ἕκαστον τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων· διὰ τῆς συναρμολογίας τούτων θὰ δυνηθῶμεν καθ' ὑπόδειγμα τοῦ νῦν συντασσομένου Προϋπολογισμοῦ, νὰ καταρτίσωμεν τὴν κατ' εἰκασίαν, ἀσφαλῆ, ὑπάρχουσαν **οἰκονομίαν τοῦ ἐνιαυτοῦ** ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῶν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ.

Τὰ ἔξοδα διῄρηντο καὶ τότε ὡς καὶ νῦν εἰς **τακτικὰ καὶ ἔκτακτα**· ὑπῆρχε δὲ τότε καὶ ἑτέρα τις κατηγορία ἐσόδων, ἅτινα **ἔμμεσα** δυνάμεθα νὰ ἀποκαλέσωμεν· τὰ τακτικὰ ἔξοδα ἦσαν τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἀναλογίαν εἰς ἐνιαύσιον χρονικὸν διάστημα δαπανώμενα, ἔκτακτα δὲ τὰ εἰς ἀνωμάλους περιστάσεις ἀναλισκόμενα καὶ μὴ δυνάμενα κατὰ ποσὸν νὰ προδιορισθῶσιν ἐκ τοῦ προτέρου.

Τὰ πρῶτα καὶ ἐν τῇ τότε ἐποχῇ διεκρίνοντο εἰς πάγια **τὰ ἐκ τῶν νόμων** ἐπερειδόμενα εἰς κειμένους νόμους, οἷα τὰ νῦν βασιλικὴ ἐπιχορήγησις, βουλευτικὴ ἀποζημίωσις κλπ. καὶ **κατὰ τὰ ψηφίσματα ἀναλισκόμενα**, εἰς ἀποφάσεις τῆς τοῦ Δήμου ἐκκλησίας στηριζόμενα καὶ τακτικῶς κατ' ἐνιαυτὸν δαπανώμενα.

Κυριώτερα τῶν τακτικῶν ἐξόδων ἦσαν·

α') *Τὰ εἰς τὴν Ἱερὰν Διοίκησιν*, ἤτοι αἱ κατὰ τὰς δημοτελεῖς ἑορτὰς καὶ θυσίας πολιτειακαὶ δαπάναι καὶ αἱ πρὸς χάριν τῶν ταύταις ἑπομένων γυμνικῶν, μουσικῶν, καὶ ἱππικῶν ἀγώνων. Ἓν τῶν δαπανηροτάτων κεφαλαίων ἐξόδων ἐν τῇ τῶν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, ἥτις οὐ μόνον ἐτέλει ὑπερδιπλασίας τοιαύτας ἑορτὰς καὶ ἦγε πανηγύ-

ρεις ἢ ὅλαι ὁμοῦ συλλήβδην αἱ ἐπίλοιποι ἑλληνίδες πόλεις, ἀλλὰ καὶ μετεῖχε τῶν ἑτέρων τέσσαρων μεγάλων ἑλληνικῶν ἀγώνων—Ὀλυμπίων, Νεμέας, Ἰθώμης, Δήλου — πλουσίως ἐν ταύταις ἐκπροσωπουμένη. Ποιά τις ἀναλογία τῶν ἐξόδων τούτων ὑπάρχει πρὸς τὰ νῦν τῆς Αὐλῆς ἔξοδα· ἀλλὰ δημοκρατουμένης τῆς πόλεως τὸ μὲν αὐτὴ ἐπεῖχε τὰς δαπάνας, τὸ δ' ἐξ αὐτῶν ὠφελεῖτο σύμπας ὁ Ἀθηναϊκὸς λαὸς παιδαγωγούμενος, οὐχὶ δὲ ὡς νῦν οἱ τὴν Αὐλὴν περισαίνοντες. Ἡ εἰς ὕπατον βαθμὸν ἐξικνουμένη μεγαλομανία τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο ἀφορμὴ τηλικαύτης ὑπεραυξήσεως τῶν τοιούτων δαπανῶν, ὥστε οὐχὶ μόνον αἱ τακτικῶς κατ' ἐνιαυτὸν ὑπολογιζόμεναι δαπάναι ὑπερεβάλλοντο, ἀλλ' οὐδ' αἱ ὡς ἐπικουρίαν ἐπιβαλλόμεναι χορηγίαι οὐδὲ αἱ τοῦ ἀρχιθεώρου δαπάναι ἐπήρκουν, γιγνομένης ἐνίοτε προσφυγῆς πρὸς τὸν ἐπὶ πολέμῳ σωρευόμενον θησαυρόν. Τοῦτο καὶ ὁ εἴρων Ἀριστοφάνης ἔσκωπτε συχνάκις καὶ ὁ δριμὺς Δημοσθένης ἐπετίμα. Μνημονεύομεν τινὰς τῶν δαπανῶν τούτων· τριακόσιοι βόες ἐθύοντο ὑπὸ τῆς Πολιτείας πρὸς ἑστίασιν τῶν συνερχομένων, ἑκάστης ἑκατόμβης ταλάντου τιμωμένης· ἱκανὸν ποσὸν διετίθετο διὰ τὴν προπόνησιν τῶν διὰ τοὺς ἀγῶνας προγυμναζομένων[1] τὰ διδόμενα ἔπαθλα ἰδίᾳ τῶν ἀργυριτῶν ἀγώνων οὐκ ὀλίγον ἐπεβάρυνον τὸν Δῆμον· οὕτω τὸ πρῶτον μουσικὸν ἔπαθλον ἦτο 2500 δραχμῶν· ὁ ἀργυροῦς στέφανος ἀπῄτει δαπάνην 1200· οἱ ἀθληταὶ ἐλάμβανον τριακοσιόδραχμον ἔπαθλον, οἱ κιθαρῳδοὶ πεντακοσιόδραχμον ὁ πρῶτος, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, ὁ δ' Ὀλυμπιονίκης ἐπίσης ἔπαθλον δραχμῶν πεντακοσίων ἐλάμβανεν ἀπὸ μέρους τοῦ Δήμου, ὁπόταν δαφνηφόρος ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ἄστυ ἐπανήρχετο. Εἰς τὰ ἔξοδα ταῦτα ὑπάγονται καὶ αἱ τιμητικαὶ ταφαὶ τῶν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης πιπτόντων· ὁ Böckh κατὰ μέσον ὅρον εἰς 40 τάλαντα ἀναβιβάζει τὴν ἐνιαυσίαν δαπάνην τῆς Ἱερᾶς Διοικήσεως, ὁ Gilbert θεωρεῖ ἀδύνατον τὴν ἐξεύρεσιν ταύτης.

β') Τὰ διὰ τὴν *Ἀστυνομίαν* ἔξοδα· αὕτη καὶ τότε ἦτο ὁμοίας φύσεως πρὸς τὴν σημερινὴν ἤγουν προληπτικὴ τῶν ἀδικημάτων ἀρχή· ὑποδιῄρητο εἰς πλείστους κλάδους, ἤτοι ἦτο ἀγορονομική,

[1] Οἱ ἀποστελλόμενοι εἰς ἀγῶνας ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐλάμβανον παρὰ τῶν ***κωλακρετῶν*** καὶ *ἐφόδια* (= ἔξοδα ὁδοιπορικὰ) καὶ *ὅτι ἄλλο ἂν δέῃ ἀναλῶσαι* (= ἔξοδα παραστάσεως).

ὑγειονομικῇ, ἐφορίας τῶν ὁδῶν, ἐποπτείας ἐπὶ τῶν ξένων κ.λ.π. *Δημόσιοι* ἢ *τοξόται* ἐκαλοῦντο οἱ τότε ἀστυφύλακες λαμβανόμενοι ἐκ τῶν δημοσίων δούλων, συνήθως Σκυθῶν. Τόξαρχοι δ' ἐκαλοῦντο οἱ ἀστυνόμοι. Ἡ δαπάνη τῆς ἀστυνομίας ἀνήρχετο κατὰ προσέγγισιν εἰς 36 τάλαντα ἕκαστον ἔτος.

γ') *Διανομαὶ καὶ διαδόσεις* — αἱ πρὸς χάριν τοῦ λαοῦ γιγνόμεναι *σιτοδοσίαι* καὶ τὰ *θεωρικὰ* ἦσαν αἱ κυριώτεραι τῶν δαπανῶν αὐτῶν· αἱ πρῶται συνίσταντο εἰς τὴν ἐν περιπτώσει λιμοῦ διανομὴν δωρεὰν τοῦ ἀναγκαιοῦντος σίτου εἰς τὸν πενόμενον λαὸν ἢ ἐν περιπτώσει πενιχρᾶς σιγκομιδῆς εὐωνοτέρα πώλησις σίτου εἰς τὸν λαὸν ἐξ ὅσου ἡ Πολιτεία ἀπεθήκευεν ἀγοράζουσα τοῦτον εἰς χρόνους ἀφθόνου παραγωγῆς. Τὸ *θεωρικὸν* κατ' ἀρχὰς ἦτο διωβελία εἰσαχθεῖσα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, διδομένη δὲ εἰς τοὺς εἰς τὸ θέατρον φοιτῶντας καθ' ἑκάστην διδασκαλίαν. Εἰς διωβελίαν ἐδικαιοῦντο οἱ ἐγγραφόμενοι ἐν τῷ *ληξιαρχικῷ γραμματείῳ* ἀστοί· κατεγράφοντο δὲ ἅμα τῇ ἥβῃ οἱ ἐν τῷ Ἄστει ἐνδημοῦντες πολῖται κατὰ φυλάς, δήμους καὶ κατ' ἄνδρα, ἐὰν εἶχον ὁρκισθῇ τὸν τοῦ πολίτου ὅρκον· ὑπολογιζομένων κατὰ μέσον ὅρον 18000 θεατῶν καὶ τριάκοντα διδασκαλιῶν ἐνιαυσίως ἡ τακτικὴ δαπάνη τοῦ θεωρικοῦ ἀνήρχετο εἰς 35 τάλαντα. Ἀφ' ἧς ὅμως τὸ θεωρικὸν ἐπεξετάθη ἐπὶ πᾶσαν ἑορτὴν καὶ διασκέδασιν καὶ ηὐξήθη ἀπὸ διωβελίας βαθμιαίως εἰς δραχμὴν ἐξικόμενον, δὲν ἐπήρκουν οὐδὲ χίλια τάλαντα. Τὸ θεωρικὸν οὐ μόνον ὁ καρκῖνος τῆς δημοσίου οἰκονομίας ἀπέβη κατὰ τὸν Böckh, ἀλλὰ καὶ τὴν διαφθορὰν ἀπειργάσατο τοῦ λαοῦ, ἐθισθέντος εἰς τὴν ἐκτινομένην ὀκνηρίαν, ἐν ᾗ ἐνετρύφα δωρεὰν ἑστιώμενος καὶ διασκεδάζων, ἀποτρεπόμενος οὕτω παντὸς παραγωγικοῦ ἔργου· καὶ ἐνῷ τὸ κατ' ἀρχὰς ἡ διωβελία συνέβαλεν εἰς τὴν φοίτησιν ἐν τοῖς θεάτροις, ὅπου ὁ λαὸς δι' ἐποικοδομητικῆς διδασκαλίας ἀνεπτύσσετο καλαισθήτως, κατὰ τὴν σοφὴν πρόνοιαν τοῦ Περικλέους, κατόπιν παρεκτραπὲν τὸ θεωρικὸν τοῦ ἀρχικοῦ του σκοποῦ συνέτεινεν εἰς τὴν διαφθορὰν τοῦ λαοῦ.

δ') Αἱ διὰ τὰ *δημόσια ἔργα* τακτικαὶ δαπάναι τῆς Πολιτείας ἀνήρχοντο κατὰ μέσον ὅρον εἰς ἑκατὸν τάλαντα ἐνιαυσίως διὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ συντήρησιν τούτων καὶ διὰ τὴν ἔναρξιν κατασκευαζομένων. Ὁσάκις ὅμως, καὶ τοῦτο συχνὰ συνέβαινε, μέγα τι ἔργον ἐπρόκειτο νὰ κατασκευασθῇ, ἔκτακτος εἰσφορά, τοὺς συμμάχους ἐπιβα-

ρύνουσα, ἐπετίθετο, δάνειον ἐπὶ τούτῳ συνωμολογεῖτο, προσφυγὴ εἰς τὸν Δημόσιον θησαυρὸν ἐχώρει. Τὰ διὰ μέσου τῶν αἰώνων περισωθέντα ἐρείπια τῶν δημοσίων κτιρίων παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς εἰκόνα τοῦ ἐκπάγλου κάλλους τῆς ἀπαραμίλλου τέχνης τοῦ ἐπιβάλλοντος μεγαλείου· τὰ κατακείμενα ταῦτα λείψανα τῶν ναῶν, τειχῶν, ὑδραγωγείων, νεοσοίκων, σκευοθηκῶν, θεάτρων, σταδίων, ἀγορῶν, στοῶν καὶ πλείστων ἄλλων ἀναμνηστικῶν μνημείων καὶ οἰκοδομῶν, ἔνδοξα μαρτύρια τῆς τότε ἀκμῆς τοῦ Δήμου, παριστῶντα ἡμῖν τὴν πάλαι λαμπρότητα αὐτοῦ, ἁδροτάτην δαπάνην ἐπήγοντο ἀπὸ μέρους τῆς Πολιτείας, ὡς θέλομεν ἴδει ἐν τοῖς ἐκτάκτοις ἐξόδοις.

ε') *Ἐκκλησιαστικὸς μισθὸς* — ἦν ὀβολός, εἶτα δὲ τριώβολον, ὅπερ ἐλάμβανεν ἕκαστος πολίτης μετέχων τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπολογιζομένων εἰς ὀκτάκις χιλίους τῶν συνερχομένων, ὡς διαπιστοῦται τοῦτο ἐκ τῶν περισωθεισῶν πινακίδων, εἰς πεντήκοντα δὲ ἐνιαυσίους συνεδρίας, τῶν λαϊκῶν συνελεύσεων[1] ἡ δαπάνη ἀνέρχεται εἰς τριάκοντα πέντε τάλαντα περίπου· ἐνίοτε ὑπερηκόντιζε καὶ τὸ διπλάσιον.

ϛ') *Ὁ βουλευτικὸς μισθὸς* ἦν δραχμὴ κατὰ συνεδρίασιν διδομένη ἣν ἐλάμβανε μόνον ὁ εἰς ταύτην παρευρισκόμενος Βουλευτής· σκέψις πρακτικὴ ἑλκύουσα τοὺς Βουλευτὰς εἰς τὸ καθῆκον αὐτῶν· οὕτως ἰσχύει καὶ νῦν ἐν Γαλλίᾳ ἡ βουλευτικὴ ἀποζημίωσις. Ἡ δαπάνη ἀνήρχετο μόλις εἰς 25 τάλαντα. ὑπολογιζομένου, ὅτι πάντες οἱ βουλευταί, ἑλκυόμενοι ἐκ τῆς δραχμῆς, παρίσταντο εἰς τὰς τριακοσίας ἐνιαυσίας συνεδρίας· ὑπόθεσις ὀλίγον δύσκολος· ὥστε τὴν δαπάνην ὑπολογίζομεν ἡμεῖς μόλις εἰς τὰ εἴκοσι τάλαντα.

ζ') *Ὁ δικαστικὸς μισθὸς* ἦν ὁ πάντων ἀνώτατος· ὡς ἐκ τῆς τότε ὀργανώσεως τῶν Δικαστηρίων τῶν Ἀθηναίων, διὰ κλήρου πλείστων εἰς ταῦτα μετεχόντων δικαστῶν· συνέκειτο εἰς τριώβολον, ὅπερ ἐλάμβανεν ὁ Δικαστὴς παρὰ τοῦ Πρυτάνεως μετὰ τὸ πέρας τῆς δίκης ἐγχειρίζων εἰς αὐτὸν *σύμβολον*, ἐνδεικνῦον τὴν προσέλευσιν καὶ παραμονήν του εἰς τὸ Δικαστήριον, ὄντων ἑξακισχιλίων τῶν δικαστῶν

[1] Ταῦτα καθ' ὑπολογισμοὺς τοῦ Böckh, νεώτεροι ὅμως ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι μόλις ἑξακισχίλιοι ἦσαν, δηλαδὴ ἀπετέλουν τὸν ἐλάχιστον ὅρον ἀπαρτίας.

καὶ ὑπολογιζομένων τῶν συνεδριῶν εἰς τριακοσίας, ὁ δικαστικὸς μισθὸς ἔφθανε τὰ 150 τάλαντα.

η΄) *Συνηγορικὸς μισθός*, διδόμενος εἰς ῥήτορας διὰ πᾶσαν ὑπεράσπισιν δημοσίας ὑποθέσεως· ἦτο δραχμὴ καθ' ἑκάστην συνεδρίαν ἄδηλον δ' εἰς πόσον ἀνήρχετο· οἱ συνήγοροι φαίνονται ἐπέχοντες θέσιν τῶν νῦν νομικῶν Συμβούλων.

θ΄) *Πρεσβευτικὸς μισθός*, πρὸς τοὺς ἀποστελλομένους πρέσβεις διὰ σύναψιν συνθήκης εἰρήνης ἢ ἄλλης ἐξωτερικῆς πράξεως· εἰ καὶ σπανίως ἐχώρει πρεσβευτικὴ ἀποστολὴ ἐν τούτοις ἐπὶ τῶν Μηδικῶν πολέμων καὶ τῶν πρὸς τὸν Φίλιππον ἰδίᾳ ἐγένετο τοῦτο.

ι΄) *Μισθὸς ὑπερορίων*· ἤτοι τῶν μακρὰν τοῦ Ἄστεως ὑπηρετούντων δημοσίων ὑπαλλήλων (Λήμνῳ, Σαλαμῖνι) ἦν δραχμὴ καθ' ἑκάστην ἡμέραν· οὗτος ἦν ὁ μόνος καθαυτὸ ὑπαλληλιακὸς μισθός.

ια΄) *Πορεία καὶ ἐφόδιον*· ἤτοι ὁδοιπορικὰ ἔξοδα καὶ τοιαῦτα παραστάσεως τῶν πρέσβεων καὶ τῶν εἰς ἀγῶνας ἐκπεμπομένων.

ιβ΄) *Μισθὸς σωφρονιστῶν*· ἤτοι ἐπὶ τῶν νέων ἐφορευόντων ὑπαλλήλων· διωρίζετο εἰς ἐξ ἑκάστης φυλῆς καὶ ἐλάμβανε δραχμὴν καθ' ἡμέραν· δαπάνη περίπου 5 ταλάντων ἐνιαυσίως.

ιγ΄) *Διὰ τὸ πλήρωμα τῆς Παράλου καὶ Σαλαμινίας*, δι' ὧν ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις, ἀποστολὴ χρημάτων, ἀθλητῶν, πρεσβευτῶν, θεωρῶν κτλ. Δαπάνη 20 τάλαντα κατ' ἔτος.

ιγ΄) *Ἡ συντήρησις τῶν ἀδυνάτων* οὐκ ὀλίγας δαπάνας ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Πολιτείαν. Εἰς τὸ διαπνέον κοινωνιστικὸν καὶ φιλάνθρωπον πνεῦμα τοῦ Δήμου τὰ μέγιστα ἥρμοζεν ἡ τοιαύτη δαπάνη· ἡ τότε Πολιτεία ὡς φιλόστοργος μήτηρ περιεῖπε καὶ περιέθαλπε τὰ ἀσθενικὰ καὶ ἀδύνατα αὐτῆς μέλη, τοὺς πρὸς ἐργασίαν ἀνικάνους καταστάντας, τοὺς τυφλούς, τ' ἀπορφανιζόμενα τέκνα τῶν τὸν καλὸν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἀγῶνα ἀγωνισαμένων, ἅτινα οὐ μόνον ἐξέτρεφε καὶ δημοσίᾳ δαπάνῃ ἐξεπαίδευε μέχρι τῆς ἥβης ἀλλὰ καὶ παραδιδοῦσα ταῦτα εἰς τὴν Κοινωνίαν ἐδωρεῖτο αὐτῆς *δόρυ καὶ ἀσπῖδα*· ἐπίσης συνετήρει τὰς χήρας τῶν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης πιπτόντων· ἡ εἰς ἀδυνάτους διδομένη ἀμοιβὴ ἦτο διώβολον κατὰ κανόνα.

ιε΄) *Ἡ ἐν Πρυτανείῳ τιμῆς* ἕνεκα σίτισις.

ιϛ΄) *Ὁ χρυσοῦς στέφανος*, ὁ κατ' ἐνιαυτὸν εἰς τὴν Βουλὴν διδόμενος, ὡς καὶ εἰς διαπρέψαντας συμμάχους καὶ πολίτας.

ιζ΄) *Τὰ μήνυτρα*, διδόμενα ὡς ἀμοιβὴ εἰς τοὺς καταδίδοντας τοὺς περὶ τὴν Πολιτείαν ἀδικοῦντας προσομοία τῆς σημερινῆς τῆς ἐπικηρύξεως ἀμοιβῆς.

ιη΄) *Τὰ* διὰ τὴν ἐν καιρῷ εἰρήνης διατήρησιν *τοῦ Στρατοῦ καὶ Ναυτικοῦ ἔξοδα*, εἰς ἃ ὑπήγοντο καὶ ἡ κατασκευὴ φρουρίων τε καὶ τειχῶν νηῶν καὶ νεωσοίκων· ἡ δαπάνη ἦτο ἱκανὴ οὐχὶ ὅμως μεγάλη ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὴν σχετικὴν τῶν νῦν Πολιτειῶν δαπάνην.

ιθ΄) Τὰ διὰ τὴν *ἐπὶ λίθων ἐγχάραξιν τῶν νόμων καὶ ψηφισμάτων ἔξοδα* ἀνήρχοντο εἰς δέκα τάλαντα κατ' ἐνιαυτόν· τηρουμένων τῶν νῦν ἀναλογιῶν, ἰσοδυναμοῦσι πρὸς τὰ νῦν ἔξοδα διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ταῦτα εἰσὶ τὰ κυριώτερα τῶν τακτικῶν δημοσίων ἐξόδων· ὅσον ἀποβλέπει εἰς τὰ ἔκτακτα ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν ἀδύνατόν ἐστιν ὅπως καθορισθῶσιν οὔτε ἐκ τοῦ προτέρου οὔτε κατὰ πιστώσεις· οὐδὲν ἧττον ὅμως ὡς ἐκ τοῦ εἴδους αὐτῶν δυνάμεθα εἰς δύο κατηγορίας νὰ τὰ διακρίνωμεν.

Εἰς ὑπερβασίαν συχνότατα καὶ εἰς μέγαν βαθμὸν ἀπαντῶσαν, τῶν ὡς τακτικῶν ἐξόδων θεωρουμένην· καὶ ὡς ἀποβλέποντα εἰς δαπάνας προκληθείσας ἕνεκα ἐκτάκτων καὶ ἀπροόπτων γεγονότων ἰδίᾳ πολέμου. Τῆς πρώτης κατηγορίας φερ' εἰπεῖν τὸ θεωρικόν, ἡ τακτικὴ αὕτη τεσσαρακοντατάλαντος δαπάνη, ὅταν ἀπὸ διωβόλου βαθμηδὸν ἔφθασεν εἰς δραχμήν, ὅταν ἀπὸ τοῦ θεάτρου ἐξετάθη εἰς τὰς παντοδαπὰς διασκεδάσεις, ὅταν πρὸς τούτοις ἐχορηγεῖτο καὶ ἑστίασις, ἡ δαπάνη λέγομεν αὕτη ἀνήρχετο ἐκ 40 καὶ μέχρι χιλίων ταλάντων, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ πηγῶν ἐπισήμων· ὅταν περαιτέρω ἀπὸ τοῦ 448-432 εἰς δεκαεπτὰ ἐτῶν διάστημα κατὰ τὸν Adolph Schmieth ἐδαπανήθησαν ἑξακισχίλια καὶ τριακόσια τάλαντα διὰ τὰ δημόσια κτίρια ἔχομεν ὑπερβασίαν 4,700 ταλάντων τῶν τακτικῶν. Ἰδοὺ τὰ τότε γενόμενα κτίρια· Παρθενὼν τάλαντα 1500· Μακρὰ τείχη 800· Προπύλαια 2012· Θέατρον Διονύσου 200· Λύκειον 40· Ναὸς Ἐλευσῖνος 588· Ῥαμνοῦντος 280· Σουνιάδος Ἀθηνᾶς 280· μικρότερα ἔργα 200· = 6,300 τάλαντα ἐν ὅλῳ. Τὸ οὕτω δαπανηθὲν κολοσσιαῖον ποσὸν οὐ μόνον ἐν τῇ τότε ἐποχῇ ἐξωράϊσε τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ νῦν ἔτι τυγχάνει παρ' ἡμῖν εἰς τῶν σημαντικωτάτων πλουτοπαραγωγῶν *ἀδήλων πόρων*. Ἐσημειώσαμεν ἐνδεικτικῶς τὰ κεφάλαια εἰς ἃ ἡ

ὑπερβασία ἣν οὐ μόνον συνήθης ἀλλὰ καὶ μεγάλη, οὐδὲν ἧττον καὶ εἰς ἄλλους κλάδους ἐχώρει ὑπερβασία δαπανῶν ἐκ τῶν τακτικῶν ἐξόδων.

Αἱ ἐπὶ πολέμῳ καὶ διά τε τὴν παρασκευήν, τὴν διεξαγωγὴν αὐτοῦ δαπάναι τῆς δευτέρας κατηγορίας ἦσαν μέγισται τότε, ἰδίᾳ ἕνεκα τῆς διαρκείας αὐτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Μίαν, τὴν πασῶν περιεργοτέραν, τὴν τοῦ Περικλέους *εἰς τὸ δέον*[1], ἀφήσωμεν ὅπως περιγράψῃ ἡμῖν αὐτὸς ὁ Πλούταρχος (Βίος Περ. 22—23)... «Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Πελοποννησίων εἰς τὴν Ἀττικὴν ὑπὸ τὸν Πλειστοάνακτα *ταχὺ διαφθείρας* αὐτὸν ἔπεισεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀπαγαγεῖν τοὺς Πελοποννησίους... τὰ δὲ Περικλέους ἐν τῷ τῆς στρατηγίας *ἀπολογισμῷ δέκα ταλάντων ἀνάλωμα γράψαντος ἀνηλωμένην* ***εἰς τὸ δέον,*** ὁ Δῆμος ἀπεδέξατο μὴ *πολυπραγμονήσας μηδ' ἐλέγξας τὸ ἀπόρρητον*· ὄντως δ' ἱστορήκασιν, ὧν ἐστὶ καὶ Θεόφραστος ὁ φιλόσοφος, ὅτι καθ' *ἕκαστον ἐνιαυτὸν* εἰς τὴν Σπάρτην *ἐφοίτα δέκα τάλαντα* παρὰ τοῦ Περικλέους, οἷς τοὺς ἐν τέλει πολίτας θεραπεύειν, παρῃτεῖτο τὸν πόλεμον, οὐ τὴν εἰρήνην ὠνούμενος, ἀλλὰ τὸν χρόνον ἐν ᾧ παρασκευασάμενος καθ' ἡσυχίαν, ἔμελλε πολεμήσει βέλτιον». Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ μετὰ τὸν Περικλέα ἐπὶ πολὺ διετηρήθη αὕτη ἡ δεκατάλαντος δαπάνη πρὸς ἀποσόβησιν τοῦ πολέμου, εἰς ὃν κάλλιον παρεσκευάζοντο ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἀθηναῖοι. Παραδείγματα δαπανῶν πολεμικῶν παρασκευῶν ἀναφέρομεν τὴν δαπάνην ἑκάστης τριήρους ἐχούσης πλήρωμα τριακοσίων ἀνδρῶν, μισθοδοτουμένων τρεῖς καθ' ἡμέραν δραχμάς, διεξαγωγῆς δέ, τὴν ἅλωσιν τῆς Ποτιδαίας, εἰς ἣν δισχίλια ἐδαπανήθησαν τάλαντα, τὴν ἐπὶ Σικελίαν στρατείαν περίπου τετράκις χίλια καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

Τακτικὰ ἔσοδα ἦσαν ὅσα ἐν ἐνιαυσίᾳ χρονικῇ περιόδῳ ἐπανελαμβάνοντο· ἔκτακτα δὲ ὅσα ἐπετίθεντο εἰς ἀνωμάλους τῆς Πολιτείας καιρούς, ἰδίᾳ εἰς τοὺς *νησιώτας συμμάχους*· ὑπῆρχε δὲ καί τις κατηγορία ἐμμέσων ἐσόδων, δηλ. ἡ Πολιτεία ἐπέβαλλεν εἰς πλουσίους

---

[1] Η δαπάνη αὕτη δὲν διέφυγε τὴν σάτυραν τοῦ Ἀριστοφάνους ὅστις ἐν Νεφέλαις (858-59) λέγει Φειδιππίδης· «Τὰς δ' ἐμβάδας ποῖ τέτροφας ὦ νόητε σύ;» Στρεψιάδης· «Ὥσπερ Περικλέους *εἰς τὸ δέον* ἀπώλεσα». Μνημονεύεται δ' αὕτη καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ (Β. 21) «.... διὸ δὴ καὶ ἡ φυγὴ αὐτῷ ἐγένετο ἐκ Σπάρτης δόξαντος χρήμασι πεισθεῖναι τὴν ἀναχώρησιν».

ὑπηκόους αὐτῆς δαπάνας δημοσιονομικάς, ἃς αὐτὴ αὕτη ὑπεχρεοῦτο νὰ ὑποστῇ. Τακτικὰ ἔσοδα ἦσαν :

α') Τὰ τέλη — ἅτινα ἐν τῇ δημοσιονομικῇ τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων γλώσσῃ εὐρυτάτην εἶχον σημασίαν καὶ δή· 1) ἦσαν ἔσοδα ἐκ τῆς τοῦ Δημοσίου ἰδιωτικῆς περιουσίας, ἤτοι ἐκ παντοίας φύσεως ἀκινήτων, διδομένων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς μικροχρόνιον μίσθωσιν· ἐκ περισωθεισῶν ἐπιγραφῶν μανθάνομεν, ὅτι ἡ ἐκμίσθωσις αὕτη ἐγχώρει διὰ πλειστηριασμοῦ προκηρυσσομένου ἐπὶ *λίθου γραφῆς*, ἐν ᾧ περιείχοντο οἱ τῆς ἐκμισθώσεως ὅροι: αὐστηρὰ διαγραφὴ τῶν ὅρων τῆς χρήσεως τοῦ κτήματος κατὰ τὸν χρόνον τῆς μισθώσεως, ἧς προσδιωρίζετο ἡ διάρκεια, τὸ ποσὸν τοῦ μισθώματος καὶ ἡ δι' *ἀποτιμήματος* ἢ *ἐγγυητοῦ* ἐξασφάλισις τῆς πληρωμῆς, γιγνομένης τμηματικῶς κατὰ τὴν πρώτην καὶ ἕκτην ἑκάστου μηνός. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐκμισθώσεως ἄγεταί τις ἀκόπως εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐκ τῶν τελῶν τούτων πρόσοδος τοῦ Δημοσίου *προϋπελογίζετο*· διότι ὁ ἐκ τοῦ προτέρου ὑπολογισμὸς τοῦ μισθώματος ὑπῆρχεν ὅρος ἀπαραίτητος διὰ τὴν προκήρυξιν· 2) τὰ ἐκ μεταλλείων ἔσοδα οὐ μόνον τῆς Λαυρεωτικῆς, ἅτινα ἀπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους ἐχρησίμευον εἰς ναυπηγίαν στόλου, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσα ἐκέκτηντο αἱ Ἀθῆναι ἥσσονος ἀξίας ἐν ταῖς ἀποικίαις. Ἡ πρόσοδος αὕτη ἦτο 40 κατ' ἔτος ταλάντων.

β') Τὰ τέλη ἀπ' ἐμπορίου καὶ ἀγορᾶς, ἤτοι δασμὸς 2 $^0/_0$ εἰσαγωγῆς ἢ ἐξαγωγῆς ἐπὶ τῆς ἀξίας παντὸς ἐμπορεύματος, ὅπερ ἐκαλεῖτο πεντηκοστόν· ἐξεμισθοῦτο εἰς *πεντηκοστοπόρους* κατ' ἄτομον ἢ εἰς ὁμάδας ἐξ αὐτῶν, ὧν ὁ πρῶτος ἐκαλεῖτο *ἀρχώνης*· ἡ ἐκμίσθωσις ἐγένετο, ὡς εἴδομεν ἄνω, διὰ πλειοδοτικῆς δημοπρασίας· συνεπῶς ὑπελογίζετο ἐκ τοῦ προτέρου· ἡ ἐκχώρησις τῆς εἰσπράξεως ἐκυροῦτο παρὰ τῆς Βουλῆς τῶν πεντακοσίων. Περισωθεῖσα ἐπιγραφὴ λέγει ὅτι ἀρχώνης τις ὀνόματι Ἀργύριος ἀντὶ τριάκοντα ταλάντων ἐξηγόρασε τὴν πεντηκοστὴν (Πρβλ. Böckh σελ. 384).

γ') Τὰ διαπύλια τέλη εἰσπραττόμενα κατὰ τὴν εἰς τὰς πόλεις εἴσοδον τῶν ἐμπορευμάτων.

δ') Ἐλλιμένιον τέλος 1 $^0/_0$, εἰσπραττόμενον εἰς τοὺς λιμένας πρὸς χάριν κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως αὐτῶν.

ε') Μετοίκιον τέλος. Προσωπικὸς φόρος 12 δραχμῶν κατ' ἄνδρα καὶ 1 κατὰ γυναῖκα, ἐνιαυσίως ἐκτινόμενον ἀπὸ τῶν μετοίκων ἵνα

τυγχάνωσι τῆς προστασίας τῆς Πολιτείας· ἔχει ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν *διαμονητήριον* τέλος. Ἐν Ἀθήναις ὁ ξένος ἐκαλεῖτο *παρεπίδημος* ὅταν ὡρισμένον χρονικὸν διάστημα ἔμενεν ἐν Ἀθήναις ἐλεύθερος πάσης φορολογίας· μετὰ παρέλευσιν τοῦ χρόνου τούτου παγίως ἐγκαθιστάμενος ἐγένετο μέτοικος.

ς') *Ξενικὸν τέλος*· ειδικὸς φόρος ἐπιτηδεύματος τῶν μετερχομένων τὴν ἐμπορίαν μετοίκων.

ζ') *Δουλικὸν τέλος*· ἀμφισβητεῖται ἡ φύσις αὐτοῦ· ἦτο ἄρα γε εἰσαγωγικὸν τέλος ἐπὶ παντὸς εἰσερχομένου καὶ ἐξερχομένου δίκην ἐμπορεύματος ἀνδραπόδου; ἦτο οὗτος φόρος κεφαλαίου ἐκτινόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου τῶν δούλων; ἦτο τέλος ἐκτινόμενον ὑπὸ τοῦ κυρίου χρωμένου τῇ ἐργασίᾳ τοῦ δούλου (ἰδίᾳ μεταλλευτικῇ); Κατὰ τὸν Böckh ὑπῆρξεν ὁ μόνος *ἄμεσος φόρος* ἐπὶ τῆς περιουσίας τῶν Ἀθηναίων ἀστῶν.

η') *Κεφαλικὸν τέλος*· ἤτοι τριώβολον, ὅπερ ὁ ἀπελευθερούμενος δοῦλος κατ' ἐνιαυτὸν ἐξέτινε· τὸ ἔσοδον προϋπελογίζετο εἰς τριάκοντα τάλαντα κατ' ἐνιαυτόν.

θ') Πορνικὸν τέλος· ἐπίψογος ἐπιτηδευματικὸς φόρος, ὅστις ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐξεμισθοῦτο εἰς τοὺς *πωλητὰς* ἐπὶ τῇ βάσει ἐκτιμήσεως τῶν ἀγορανόμων. Ἀρχὴ ἥτις ἐπεῖχε τόπον τῆς σήμερον ὑπὸ τῆς Ἐφορίας βεβαιώσεως τοῦ φόρου.

ι') *Δερματικόν*· ἤτοι φόρος ἐπὶ τῶν κατὰ τὰς θυσίας σφαζομένων ζῴων ἐπιβαλλόμενος.

ια') *Δικαστικὰ τέλη*· ἦσαν μορφῆς ποικίλης καὶ φύσεως διαφόρου: πρυτανεῖα καταβαλλόμενα ὑπό τε τοῦ ἐνάγοντος ἐπὶ ἀπειλῇ ἀπαραδέκτου τῆς ἀγωγῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐναγομένου ἐπὶ ἀπειλῇ ἀπορρίψεως τῶν ἐνστάσεων αὐτοῦ· ἀμφότεροι ἐν τῇ *ἰδιότητι αὐτῶν* ταύτῃ ἐκαλοῦντο εἰσαγωγεῖς· ἐν τέλει εἰς δίκας τὰ πρυτανεῖα κατέπιπτον εἰς βάρος τοῦ ἡττωμένου· ἐπεβάλλοντο κατὰ κλίμακα προοδευτικήν· ὅ,τι ἐπὶ δικαστηρίου ἦσαν τὰ πρυτανεῖα ἐπὶ διαιτησίας ἦτο ἡ παράστασις, ἥτις ἀπαντᾷ καὶ ἐν δικαστηρίοις ἐπὶ δημοσίων ἀγωγῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης· τοιαῦται ἀγωγαὶ ἦσαν γραφὴ ξενίας, γραφὴ δωροξενίας, ψευδεγγραφῆς, ψευδοκλητείας, βουλεύσεως, ἀγραφίας, μοιχείας καὶ εἴ τις ἄλλη δημοσίας φύσεως· τὸ *παράβολον* μεταξὺ τῶν διὰ περὶ κλήρου ἀγωγῆς ἐριζόντων, ἢ ἰδιωτῶν διαδίκων

καὶ Δημοσίου ἡ ἐπὶ χρηματικῶν ποινῶν *ἐπωβελίη*, ἐπὶ συκοφαντίας ἐπιβαλλομένη ποινή· *τιμήματα* ἤτοι χρηματικαὶ ποιναὶ ἐπιβαλλόμεναι ἐπὶ κατηγορίαις ψευδομαρτυρίας, γραφῆς αἰκίας, ὕβρεων, δίκης ἐπιτροπῆς κλπ.

Ἐπειδὴ δ' ἐκ τῶν δικαστικῶν συλλήβδην τελῶν ἐξετίνετο ὁ δικαστικὸς μισθὸς ὁ πάντων ἀνώτατος φθάνων εἰς ἑκατὸν καὶ ὑπερπεντήκοντα τάλαντα ἐνιαυσίως, χάριν τοῦ ἰσοζυγίου τῶν δικαστικῶν δαπανημάτων πρὸς τὰς εἰσπράξεις ἐκ τελῶν ὑπεχρέου ὁ Δῆμος πάντας τοὺς συμμάχους, ἵνα εἰς Ἀθήνας δικάζωνται· τοιούτῳ δὲ τρόπῳ φαίνεται ἐπιτυγχανόμενον τὸ εἰδικὸν ἰσοζύγιον.

ιβ') Οἱ διὰ τῶν τοῦ Δήμου ψηφισμάτων κατ' ἐνιαυτὸν ἐπιβαλλόμενοι *φόροι* τῶν συμμάχων.

Τοιαῦτα δήπου ἦσαν τὰ τακτικὰ ἔσοδα τῆς πολιτείας ἀνερχόμενα καθ' ὑπολογισμοὺς ἐξηγμένους ἀπὸ ἀσφαλῶν εἰδήσεων εἰς πεντακόσια ὡς ἔγγιστα τάλαντα ἱκανὰ νὰ καλύψωσι τὰς τακτικὰς πολιτειακὰς δαπάνας, ἐπιτυγχανομένου οὕτω τοῦ *στενοῦ* ἰσοζυγίου. Ἀλλ' ἡ ἐκ τούτων παρέκκλισις ἦτο ἐν Ἀθήναις συνηθεστάτη· μακροὶ πόλεμοι, προπαρασκευὴ ἐπὶ τούτῳ, ἔμφυτος πρὸς σπατάλην ῥοπὴ ἐν καλαισθήτοις σταδίοις, ναοῖς, παντοίαις οἰκοδομαῖς, ἐν πλουσίαις πανηγύρεσι καὶ ἑστιάσεσιν, ἐν φιλανθρώπῳ περιθάλψει τῶν ἀδυνάτων, ἐν πομπικῇ παραστάσει εἰς ἀγῶνας καὶ ἐν παντοίας φύσεως πολιτικῇ δράσει ἐκδηλουμένη ἐγένετο πολλαπλῶς αἰτία, ὅπως αἱ πολιτειακαὶ δαπάναι εἰς τὸ ὑπερτριπλάσιον καὶ πέραν τούτου ἐξικνῶνται· διὰ τοῦτο δὲ οὐχὶ σπανίως εἰς *ἔκτακτα ἔσοδα* προσέφευγον, καὶ δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι τὰ ἔκτακτα ἔσοδα ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ τῶν τακτικῶν τακτικώτερα· καὶ δὴ τὰ διάφορα *τέλη* κατὰ δυσχερεῖς τοῦ Δήμου περιστάσεις ἢ πρὸς σπατάλην διαθέσεις εὐχερῶς διεστέλλοντο: οὕτω βλέπομεν τὴν πεντηκοστὴν καὶ ἑκατοστὴν εἰς εἰκοστὴν ἔστι δ' ὅτε καὶ εἰς δωδεκάτην ἀναρριχωμένην, ἤγουν φορολογίαν ἑνὸς ἢ δύο ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν εἰς τοιαύτην πέντε καὶ δέκα ἐξικνουμένην, οἱ δὲ τούτων *ἐκλήπτορες εἰκοστολόγοι* ἢ *δεκατολόγοι* ἐπενέμοντο τοὺς ἀτυχεῖς νησιώτας συμμάχους ὡς διαπιστοῦσι τοῦτο μαρτυρίαι ἐν ἐπιγραφαῖς μέχρις ἡμῶν περισωζόμεναι «οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῶν νησιωτῶν ταῦτα ἐλάμβανον» δασμολογοῦντες οὕτως ἀπηνῶς τά τε εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα ἐμπορεύματα· κεφάλαιον ἐκτάκτων

ἐσόδων ἐπίσης καὶ τὰ *δημιόπρωτα* ἀπετέλουν, ἤτοι ὅσα εἰσεκομίζοντο χρήματα ἐξ ἐκποιήσεως κατεσχημένης περιουσίας δημοσίων ὀφειλετῶν· ἀλλ' ὁ κυριώτατος ἔκτακτος πόρος ἦτο ἡ εἰσφορά, ἤτοι φόρος ἐπὶ τοῦ περιουσιακοῦ εἰσοδήματος εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις ἐπιβαλλόμενος κατὰ κλίμακα προοδευτικήν, εἰς τρεῖς συνήθως κλάσεις διαιρουμένων τῶν φορολογουμένων, πεντακοσιομεδίμνους, ἱππεῖς ἢ τριακοσιομεδίμνους καὶ ζευγίτας· φόρος ἀνάλογος τοῦ income-tax τῆς Ἀγγλίας, τῆς φορολογικῆς μονάδος ποικιλλούσης ἀναλόγως πρὸς τὰς πολιτειακὰς χρείας.

Ἐπίσης ἔμμεσοι ἔκτακτοι πόροι ἦσαν αἱ Λειτουργίαι, ἤγουν δημοσιονομικαὶ παροχαὶ τῶν πλουσίων ἀπὸ μέρους τῆς Πολιτείας ἐπιβαλλόμεναι· διῄρηντο αὗται εἰς τριηραρχίαν, προεισφοράν, χορηγίαν, γυμνασιαρχίαν καὶ ἑστίασιν· ἐπίσης ἔκτακτα ἔσοδα ἀπετέλουν αἱ *ἐπιδόσεις* ἤτοι εἰς χρῆμα ἢ εἴδη ἑκούσιαι συνδρομαί· ὡσεὶ δὲ νὰ μὴ ἤρκουν πᾶσαι αὗται αἱ ἔκτακτοι πρόσοδοι, ἀλλὰ καὶ οἱ δημόσιοι θησαυροὶ οἵτινες ἐσχηματίζοντο διὰ τοῦ ὀβολοῦ τῶν τότε εὐσεβῶν καὶ τῶν ἀπὸ φειδοῦς ἐνίων ἀρχόντων περισσευμάτων κατεδαπανῶντο. Ἂν δὲ μὴ προσεπορίζετο ἡ Πολιτεία καὶ μέχρι δύο χιλιάδων ταλάντων ἐνιαυσίως ἔσοδα διὰ τῆς μέχρις ἀσπλαγχνίας ἀποστραγγίσεως τῶν συμμάχων δὲν ἤθελον ἐπὶ μακρὸν ἀντίσχει εἰς τὰ κολοσιαῖα ἔξοδα· ἡ ἄφθονος ὅμως αὕτη πηγὴ ἐσόδων καὶ ἡ ἔρρυθμος τῆς δημοσιονομικῆς διοικήσεως ὀργάνωσις, ἐγένετο αἰτία ὅπως ὁ Δῆμος καὶ πολιτικῶς καταρρεύσας νὰ ἔχῃ οἰκονομικὰ σχεδὸν εὐρωστοῦντα, κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἐν ταῖς νῦν Πολιτείαις συμβαινόντων εἰς ἃς τὴν πολιτικὴν κατάπτωσιν ἐξαγγέλλει ὁ πένθιμος κώδων τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας.

Δ'

Ἐκ τῶν ῥηθέντων ἀσφαλῶς συνάγομεν τὴν ὕπαρξιν Προϋπολογισμοῦ ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ἐπερειδόμενοι ἐπί τε τῶν ἐξ ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων εἰδήσεων μνημονευθέντων τεκμηρίων καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ τελείου δημοσιονομικοῦ συστήματος, ὅπερ ἐκράτει ἐν τῷ Δήμῳ, διότι ἄνευ αὐτοῦ δυσχερῶς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τῶν *μὴ ἀνυπευθύνων ἀρχόντων* θὰ ἐχώρει, καὶ *περισυλλογὴ* καὶ *φειδὼ* τῶν ὑπαρχόντων ἀδύνατος θὰ ἦτο, καὶ αἱ τῶν σοφῶν περὶ δημοσίου οἰκονομίας ὑποθη-

και δυσεφάρμοστοι θὰ ἦσαν· ἐνῷ πάντα ταῦτα ἐξ αὐθεντικῶν πηγῶν κατεδείχθησαν ὑπάρχοντα· ἐπὶ τούτοις ἀσφαλέστατα γινώσκομεν ὅτι ὑπῆρχον εἰδικοὶ προϋπολογισμοὶ παντὸς δημοσίου ἔργου, ὅλων τῶν ἐξόδων τῶν εἰς τὴν Ἱερὰν Διοίκησιν ἀναγομένων, ὡς καὶ παντὸς ἐκμισθουμένου τέλους· πεποιθότως ἄρα τεκμαιρόμεθα τὴν ὕπαρξιν ἐνιαίου καθολικοῦ Προϋπολογισμοῦ, οἷος ὁ σύγχρονος, ὅστις θὰ συνυπεβάλλετο εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς ληγούσης πρυτανείας, ὅπερ ὡς γνωστὸν ἐχώρει· θὰ ἔφερε δ' ἴσως τὸν ἐν τῇ ἄνω μνησθείσῃ ἐπιγραφῇ ἀπαντῶντα τίτλον «οἰκονομία ἐνιαυτοῦ» ἐνσαρκῶν ἐν οἰκονομικῇ προνοίᾳ τὴν τοῦ Δήμου πολιτικὴν περίνοιαν, διότι καὶ ἐν τῷ τότε Δήμῳ ὡς ἐν ταῖς νῦν Πολιτείαις μεγίστην ῥοπὴν ἐπὶ τὴν ἐν γένει πολιτικὴν ἤσκουν τὰ δημόσια οἰκονομικά.

Ἐκ τῆς συναρμολογίας δὲ τῶν ἀναλυτικῶς ἐκτεθέντων ἐσόδων τε καὶ ἐξόδων, τόσον τῶν τακτικῶν ὅσον καὶ τῶν ἐμμέσων καὶ ἐκτάκτων, δυνάμεθα νὰ συντάξωμεν ἓν ὑπόδειγμα *ἐνιαυτοῦ οἰκονομίας*, κατὰ τὸν τύπον τῶν ἐν τῇ νῦν ἐποχῇ συντασσομένων Προϋπολογισμῶν. Τοῦτο παραθέτομεν ὄπισθεν.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΤΜΗΜΑ Α'

Τακτικὰ ἔξοδα (ἀναλισκόμενα).

Ἀπό τε τῶν νόμων καὶ κατὰ ψηφίσματα ἀναλισκόμενα.

Κεφάλ. Α'. Ἔξοδα εἰς τὴν Ἱερὰν διοίκησιν	τάλαντα	40
Ἔπαθλα ἀργυριτῶν ἀγώνων. (Κιθαρῳδῶν βραβεῖα 1ον δραχμ. 2500, 2ον 1200, 3ον 600, 4ον 400, 5ον 300. Αὐλητῶν 1ον 300, 2ον 100. Βραβεῖον Ὀλυμπιονίκου δραχμ. 500).	»	—
Ἑκατόμβαι πρὸς ἑστίασιν δραχμ. 3000	»	—
Ἔξοδα προπονήσεων διὰ τοὺς μέλλοντας ἀγωνισθῆναι.	»	—
Κεφάλ. Β'. Δημόσια ἔργα	»	100
» Γ'. Ἀστυνομία	»	35
» Δ'. Διανομαὶ καὶ διαδόσεις	»	35
Σιτοδοσίαι πρὸς τὸν λαόν. Θεωρικόν.	»	—
Κεφάλ. Ε'. Διάφοροι μισθοί.	»	—
1) Μισθὸς ἐκκλησιαστικός	»	35
2) » βουλευτικός.	»	25
3) » δικαστικός	»	150
4) » πρεσβευτικός	»	—
5) » συνηγορικός.	»	—
6) » ὑπερορίων	»	—
7) » σωφρονιστῶν	»	5
8) » πληρώματος Παράλου καὶ Σαλαμινίας. .	»	20
9) Πορεία ἢ ἐφόδιον	»	—
Κεφάλ. Ϛ'. Συντήρησις ἀδυνάτων.	»	—
» Ζ'. Σίτησις ἐν Πρυτανείῳ	»	—
» Η'. Ἔξοδα χρυσῶν στεφάνων	»	—
» Θ'. Μήνυτρα	»	—
» Ι'. Στρατὸς καὶ Ναυτικὸν ἐν εἰρήνῃ	»	—
» ΙΑ'. Τείχη, φρούρια, νῆες, νεώσοικοι, ὅπλα. . . .	»	—
» ΙΒ'. Ἐγχάραξις ἐν λίθοις ψηφισμάτων Δήμου . . .	»	10

ΤΜΗΜΑ Β'

Ἔκτακτα ἔξοδα.

Οἰκοδομία δημοσίων κτιρίων	»	—
Θεωρικὰ καὶ Ἑστίασις.	»	—
Παρασκευὴ καὶ διεξαγωγὴ πολέμου	»	—
Δαπάνη εἰς τὸ δέον	»	—

ΕΝΙΑΥΤΟΥ

Τακτικὰ ἔσοδα (προσιόντα).

Κεφάλ. Α΄. Πρόσοδοι ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς τῆς Πολιτείας περιουσίας	τάλαντα	—
1) Ἐκμίσθωσις δημοσίων δημοτικῶν καὶ κτημάτων ναῶν	»	—
2) Μεταλλεῖα	»	—
Κεφάλ. Β΄. Τέλη ἐξ ἐκμισθώσεως δημοσίων πόρων . . .	»	—
α΄) Τελωνειακὰ τέλη	»	—
1) Ἐπ' ἐμπορίας καὶ ἀγοραῖς. 2) Ἐλλιμένιον τέλος.	»	—
3) Διαπύλια τέλη. 4) Ἀγοραστικὸν τέλος. . . .	»	—
β΄) Δικαστικὰ τέλη	»	—
1) Πρυτανεῖον. 2) Παράστασις. 3) Ἐπωβελία. 4) Παράβολον. 5) Τιμήματα	»	150
Κεφάλ. Γ΄. Προσωπικοὶ φόροι	»	60
1) Μετοίκιον	»	30
2) Κεφαλικὸν τέλος ἀπελευθερωμένων δούλων . . .	»	30
Κεφάλ. Δ΄. Φόροι ἐπιτηδεύματος	»	—
1) Ξενικὸν τέλος. 2) Πορνικὸν τέλος	»	—
Κεφάλ. Ε΄. Φόρος τῶν ἐπὶ θυσίᾳ σφαζομένων ζῴων. . . .	»	—
1) Δερματικόν.	»	—
Κεφάλ. Ϛ΄. Φόροι ἐπὶ τῶν συμμάχων	»	—

Ἔκτακτα ἔσοδα.

Εἰσφορά. (Ποοοδευτικὴ ἐπὶ τῶν προσόδων φορολογία διῃρημένη εἰς τρεῖς κυρίας κλάσεις τῶν πεντακοσιομεδίμνων, τῶν τριακοσιομεδίμνων καὶ τῶν ζευγιτῶν)	»	—
Δημιόπρατα.	»	—
Ἐπίδοσις	»	—

Ἔμμεσα ἔσοδα.

Λειτουργίαι.	»	—
Τριηραρχία. Συντριηραρχία. Συμμορίαι πρὸς ταύτην	»	—
Προεισφορά	»	—
Χορηγία	»	—
Γυμνασιαρχία	»	—
Ἑστίασις	»	—

ΕΛΕΓΧΟΙ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

ΥΠΟ Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

(Μετατύπωσις ἐκ τοῦ ΙΓ' τόμου τῆς Ἀθηνᾶς)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ. ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ 1901.

Τὸ βιβλίον τοῦτο φέρει μὲν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, περιέχει δὲ κυρίως ἐκτενεστάτην κατάκρισιν τῆς ἐκδόσεώς μου τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, συγκειμένην τὸ μὲν ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ κατὰ διαφόρους καιροὺς καταχωρισθεισῶν ἐπικρίσεων τοῦ κ. Βάση, ὧν τὰ πλεῖστα ἀνεσκευάσθησαν ἤδη, τὸ δὲ ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ κ. Κόντου τῆς ἀνακοινωθείσης εἰς τὴν σχολὴν κατὰ τὴν ἐκλογήν μου· τὸ δὲ καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ὑπὸ διαφόρων ἐναντίον τῆς ἐκδόσεώς μου γραφέντων, ἐν οἷς καὶ ὅσα φερωνύμως ἢ ἀνωνύμως ἔγραψε κατ' ἐμοῦ ὁ κ. Χ. καὶ ὅσα νῦν ἀπολογεῖται. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι ἐκ τῶν ἐπικρίσεων τοῦ Βάση καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἀφῃρέθησαν κατὰ μέγα μέρος ὅσα ἀπεδείχθησαν ὑπ' ἐμοῦ ἐσφαλμένα. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ὑπάρχουσι καὶ κρίσεις τινὲς ἀνευλαβεῖς καὶ ἀνεπιεικεῖς περὶ τοῦ μακαρίτου Πανταζίδου ἐν σελ. 428 καὶ 429, 448 καὶ 449, 711 καὶ 712.

Ἀφορμὴ δ', ὡς φαίνεται, εἰς τὰς ἀδίκους ταύτας κατὰ τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς κατακρίσεις ἐδόθη ἐκ τῆς βιβλιοκρισίας, ἣν ἔγραψα ἐν τῇ *Ἁρμονίᾳ* (τεῦχ. Α' σελ. 21 κέ. 1901) περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἐκδόσεως τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος, καὶ κατὰ καθῆκον εἶπον ἐπαινετικά τινα περὶ τοῦ μεταστάντος φίλου ἡμῶν καὶ συναδέλφου. Δυστυχῶς μόνον παρ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησιν, ὧν τὸ ὄνομα ἦτο ἄλλοτε συνώνυμον πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ἡμέρωσιν, τὰ πάθη καὶ τὰ μίση πρέπει νὰ ἐπεκτείνωνται καὶ πέραν τοῦ τάφου, ἂν δέ τις τολμήσῃ νὰ ἐπαινέσῃ τινὰ ἀποθανόντα, πρέπει νὰ κακίζηται διὰ τοῦτο καὶ ἐξευτελίζηται. Καὶ τίς ἄλλος ἦτο δικαιότερον νὰ ἐπαινεθῇ παρὰ τὸν πρᾶον καὶ προσηνῆ καὶ ἀμνησίκακον (καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν κ. Χ.) ἅμα δὲ καὶ πολυμαθέστατον καὶ σοφώτατον ἄνδρα, τὸν Πανταζίδην;

'Αλλ' ἀφ' οὗ ἀποθανόντες προεπηλακίσθησαν καὶ περιυβρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Κόντου ὁ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ὁ Κοραῆς, ὁ Σκ. Βυζάντιος, ὁ 'Ασώπιος, ὁ Φίλιππος 'Ιωάννου κλ. κλ., διατὶ νὰ μείνῃ ἀπροπηλάκιστος ὁ Πανταζίδης ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, ὅστις γράφει μὲν νεκρολογίας περὶ τῶν ἀποθανόντων ξένων λογίων, ἐπιλέγων ἐν ἐγκωμίοις τὸ *Αἰωνία ἡ μνήμη*, ἐν ὕβρεσι δὲ καὶ βλασφημίαις παρακολουθεῖ τοὺς ἡμετέρους καὶ πέραν τοῦ τάφου, ἀπαραλλάκτως ὅπως ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ Κόντος ἐξηυτέλιζε μὲν καὶ διέσυρε τοὺς ἀποθανόντας λογίους τοῦ ἔθνους ὡς ἀμαθεστάτους, συγχρόνως δ' ἐπῄνει καὶ ἐνεκωμίαζεν ὡς σοφωτάτους καὶ ἐνδοξοτάτους τοὺς τὰ αὐτὰ καὶ πλείονα ἁμαρτάνοντας ξένους, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐπαινῆται παρ' αὐτῶν ;

'Εναντίον ἐμοῦ προφασίζονται ὅτι δῆθεν ἐγὼ πρῶτος «ἐπεχείρησα νὰ ἐλέγχω» αὐτούς, ὡς εἰ μὴ καθῆκον ἔχει πᾶς λόγιος νὰ λέγῃ εὐπαρρησιάστως περὶ πάντων τὴν γνώμην του· ὡς εἰ μὴ καὶ μετὰ τὴν ἐκλογήν μου ἐδημοσιεύθη τὸ τεῦχος τῆς *'Αθηνᾶς*, τὸ πρὸς τοῖς ἄλλοις περιέχον τὰ ἐναντίον τῆς ἐκδόσεώς μου ὑπὸ τοῦ Βάση γραφέντα· ὡς εἰ μὴ ἐπὶ δωδεκαετίαν ὁλόκληρον ἐξ ἁμίλλης καὶ ἐκ παραλλήλου πρὸς ἣν ἐγὼ παρεσκεύαζον ἔκδοσιν ἀντιπαρεσκεύαζον καὶ αὐτοὶ ἐπικρίσεις κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ ἐργαζόμενοι καὶ προσκαλοῦντες ἔξωθεν καὶ ἄλλους ἐπικούρους. Εὐτυχῶς ἡ μὲν ἐργασία τῶν περὶ τὸν κ. Κόντον εἶνε ἐν τῇ βίβλῳ ταύτῃ ἀποτεθησαυρισμένη, ἡ δ' ἐμὴ εὕρηται ἐν τοῖς ἑπτὰ ὀγκώδεσι τόμοις τῶν 'Ηθικῶν τοῦ Πλουτάρχου. 'Αλλὰ καὶ ἂν ἐγὼ «πρῶτος ἐπεχείρησα νὰ ἐλέγχω» μετὰ τὴν ἐκλογήν μου, ὅπερ ὡς εἴδομεν οὐδαμῶς ἀληθεύει, πάλιν δὲν θὰ ἤμην ἄξιος μομφῆς· διότι καθ' ἡμᾶς ἔλεγχος ὀρθῶς καὶ δικαίως καὶ εὐπρεπῶς γινόμενος πλεῖστον συντελεῖ εἰς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας, ἥτις εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιστήμης· τοὐναντίον δ' ὁ ἐπικρατῶν σήμερον ἔλεγχος εἶνε ἐξέλεγξις μὲν τῶν ἐχθρῶν per fas et nefas, συγκάλυψις δὲ τῶν σφαλμάτων τῶν φίλων. 'Ο νέος δ' οὗτος ἔλεγχος ὀφείλεται τῇ εἰς τὴν ἐπιστήμην εἰσαγωγῇ τοῦ κόμματος, ἥτις καὶ τὸν εἰσαγαγόντα ἥκιστα τιμᾷ καὶ τὴν ἑλλην. ἐπιστήμην σπουδαιότατα ἔβλαψε καὶ θὰ βλάψῃ. Τέλος ἐναντίον ἐμοῦ εἶχον καὶ ἔχουν ἀτελείωτα, ἀλλ' ἐναντίον τοῦ μακαρίτου Πανταζίδου, οὗ ὁ τάφος εἶνε νωπὸς ἔτι, ὅ,τι καὶ ἂν εἶχον, ὤφειλον νὰ τὸ ἀποσιωπήσωσιν.

'Αλλ' ἔλθωμεν εἰς τὰς κατηγορίας. 'Ο κ. Κόντος (Χατζιδάκις)

ἐν σελ. 711 γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἐγράψαμεν ὅσα ἐνομίσαμεν ἱκανὰ περὶ τῆς ἐν τῷ Ἀττικῷ λόγῳ καὶ τῷ μεταγενεστέρῳ Ἑλληνισμῷ τηρήσεως τῆς ἐνικῆς δοτικῆς τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ γ΄ προσώπου. Καλὸν δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ ῥηθῶσί τινα ἐν προσθήκης μέρει περὶ Ξενοφωντείου χωρίου, εἰς ὃ εἶνε γεγραμμένον ὑπὸ Ἕλληνος κριτικοῦ παράδοξον σχόλιον. Ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος Α΄ α΄ 1 φέρεται καθ' ἅπαντα τἀντίγραφα «ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, *ἐβούλετο* τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι», οὐδὲν δ' αὐτῶν ἔχει τὴν γραφὴν «*ἐβούλετό* ΟΙ — παρεῖναι», ἥτις ἀπαντᾷ δὶς παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ λέγοντι Τόμ. Β' σελ. 781 Δινδ. «οὕτω δέ τι χρηστὸς ἦν ὁ Δαρεῖος καὶ φιλόστοργος, ὥστ' ἐβούλετο τοὺς παῖδας ἀμφοτέρους αὐτῷ παρεῖναι· ἐπειδὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τοῦ βίου τελευτήν, *ἐβούλετό οἱ* τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι». Καὶ σελ. 788 . . . «ἐπειδὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τοῦ βίου τελευτήν, *ἐβούλετό οἱ* τὼ παῖδε ἄμφω παρεῖναι». Ὁ Κυννῆρος (γρ. Κύνερος) γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ξενοφῶντος Ἀναβάσεως (1852) σελ. 1 «ἐβούλετο] Zeun. ex Aristide p. 506 ἐβούλετό οἱ; idem. Arist. p. 503 ἐβούλετο αὐτῷ: unde patet eum haec pro arbitratu suo scripsisse». Ἀλλ' οὐδεὶς εὖ λογιζόμενος πείθεται ὅτι εὗρε μὲν ὁ Ἀριστείδης παρὰ τῷ Ξενοφῶντι κείμενον τὸ *ἐβούλετο,* (περιττὸν τὸ κόμμα) τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι», προσέθηκε δ' αὐτὸς μετὰ τὸ *ἐβούλετο* τὴν ἀντων. *οἱ*. Οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος «ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι», καθ' ἃ καὶ ὁ Κόβητος ἀπεφήνατο ἐν Nov. Lect. σελ. 685. . . . Ὁ Ναβῆρος (γρ. Νάβερος) γράφει ἐν τῇ Μνημοσύν. 1893 σελ. 1 «Xenoph. Anab. 1, 1, 1: ἐπεὶ δ' ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι. Haec ita edi solent, cum tamen dixeris Graecitatis rationem postulare τὴν τελευτήν. Accedit quod Aristides Art. Rhet. p. 519 habet hoc ipsum τὴν τελευτήν, quod si contra Xenoph. codicum auctoritatem non recipiendum esse contenderis, *respondeo* et idem ex Aristide p. 503 et 506 *receptum esse* pronomen οἱ, quod Xenoph. libri non exhibent». Ὁ δὲ Παντσζίδης σημειοῦται ἀταλαιπώρως ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος

σελ. 68 «τελευτὴν] ὁ Νάβερ (Mnemosyne 1893, 1) *τὴν τελευτὴν* ἐκ τοῦ Ἀριστείδου ῥήτορος 519 καὶ ἑνὸς χειρογράφου. *Ἐβούλετο]* Νάβερ (ἔ. ἀ.) ἐκ τοῦ αὐτοῦ *ἐβούλετό οἱ*». Παρανοήσας ὁ Πανταζίδης τὸ σαφέστατα ὑπὸ τοῦ Ναβήρου εἰρημένον ὑπέλαβεν ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγνώσθη ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ξενοφῶντος ἐκ τοῦ Ἀριστείδου *ἐβούλετό οἱ* ἀντὶ τοῦ *ἐβούλετο*. Ἀλλὰ πᾶς τις γινώσκει ἢ ἀπόνως δύναται νὰ μάθῃ ὅτι ἡ ἀνάγνωσις αὕτη ἐγένετο πολλαῖς πρὸ τοῦ Ναβήρου δεκαετηρίσι. Δεινότατον τῇ ἀληθείᾳ εἶνε ν' ἀγνοῇ ὁ Ἕλλην κριτικὸς πρᾶγμα γνωστότατον ὑπάρχον ἢ εὐκολώτατον ὂν νὰ γνωσθῇ».

Καὶ πρῶτον πᾶσαι σχεδὸν αἱ νεώτεραι ἐκδόσεις τῆς Ἀναβάσεως παρέχουσιν «ἐβούλετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι», οἷον ἡ τοῦ Hertlein, ἡ τοῦ Breitenbach, ἡ τοῦ Hug καὶ ἡ τοῦ Gemoll, ἃς ἔχω νῦν προχείρους. Ἀλλ' οἱ παρασκευάσαντες τὰς ἐκδόσεις ταύτας εἶνε ξένοι, καὶ καθ' ἣν ἀρχὴν εἴπομεν ὅτι ἔχει ὁ κ. Κόντος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ψεχθῶσι· τοὐναντίον δὲ πρέπον ἦτο νὰ κακισθῇ ὡς Ἕλλην ὁ ἡμέτερος Πανταζίδης.

Ἂς ἴδωμεν κατὰ πόσον ἔχει δίκαιον ὁ «εὖ λογιζόμενος» κ. Κόντος ἰσχυριζόμενος ὅτι εὗρεν ὁ Ἀριστείδης παρὰ τῷ Ξενοφῶντι κείμενον τὸ «ἐβούλετό οἱ», ὁ δὲ Πανταζίδης κακῶς καὶ παραλογιζόμενος ἔγραψεν «ἐβούλετο».

Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον εὕρηται ἐν συγγράμματι τοῦ Ἀριστείδου ἐπιγραφομένῳ «Ἀριστείδου τεχνῶν Ῥητορικῶν Α' καὶ Β'». Ἐν τῷ Β' βιβλίῳ, ἐν ᾧ τὸ χωρίον, ἀναφέρει ὁ ῥήτωρ ὡς τὸ πολὺ χωρία τοῦ Ξενοφῶντος, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς καὶ «εὖ λογιζόμενοι» περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος, ἐξετάζοντες ἁπλῶς καὶ ἀντιπαραβάλλοντές τινα τῶν χωρίων τούτων.

Ἐν σελ. 779 ὁ Ἀριστείδης ἀναφέρει ἐκ τῆς Κύρου Παιδείας (Α' α' 2) τάδε «οὐδεπώποτε ᾐσθήμεθα τὰς ἀγέλας συστάσας ἐπὶ τὸν νομέα». Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐν σελ. 803. Τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος εἶνε τὸ ἀκόλουθον «οὐδεμίαν πώποτε ἀγέλην ᾐσθήμεθα συστᾶσαν ἐπὶ τὸν νομέα».

Ἐν σελ. 773 ἐκ τοῦ χωρίου τῆς Κ. Π. (Α' α' 1) «οἱ δὲ κἂν ὁποσονοῦν χρόνον ἄρχοντες διαγένωνται». παραλείπει τὸ *χρόνον*. Ὁμοίως ἐν σελ. 780 ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Συμποσίου Α' 5 παρελείφθη τὸ *καταφρονῶν*.

'Εν σελ. 781 ἀναφέρει ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος (Συμπ. Α' 7) «οἱ μέν τινες χρισάμενοι οἱ δὲ καὶ λουσάμενοι» ἀντὶ τῶν «οἱ μὲν γυμνασάμενοι καὶ χρισάμενοι οἱ δὲ καὶ λουσάμενοι». Ὁμοίως ἐν σελ. 790 ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ 'Αγησιλάου (Α' 7) «βουλευομένων δὲ περὶ τούτων Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, 'Αγησίλαος ὑπέστη» παρέλιπε τὸ «καὶ τῶν συμμάχων». 'Εκ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος (ϛ' 7) παρέλιπεν ὁμοίως (ἐν σελ. 792) τὴν φράσιν «εἰδὼς ὅτι ἐξείη τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι». Ὁμοίως ἐν τῷ χωρίῳ (Α' 33) «ἅμα μὲν ἔκαιε καὶ ἐπόρθει τὰ περὶ τὸ ἄστυ ἅμα δὲ καὶ κηρύγματι ἐδήλου» παρέλιπε (σελ. 807) τὴν φράσιν «καὶ ἐπόρθει τὰ περὶ τὸ ἄστυ». Ὁμοίως ἐν σελ. 80 ἐλλιπῶς μνημονεύεται τὸ ἐκ τοῦ Α' 25 χωρίον.

'Εν σελ. 788 «μᾶλλον τοῖσδε ὡς εἰ στρατηγοῖς καὶ ἱππάρχαις καὶ σπουδάρχαις» ὁ 'Αριστείδης, ὁ δὲ Ξενοφῶν (Συμπ. Α' 4) «μᾶλλον ἢ στρ. καὶ ἱππάρχοις καὶ σπουδάρχαις».

Σελ. 789 ἔγραψε «κιθαρίζοντά τε καὶ ὀρχούμενον» ἀντὶ τοῦ «κιθαρίζοντα καὶ ὀρχούμενον» (Συμπ. Β' 1). Πρβ. σελ. 774 «τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν ἀνδρῶν» ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ Συμποσίου ἀντὶ τοῦ «τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν».

'Εν σελ. 801 «ἐπειδὴ δὲ ἀνέστη συνανέστησαν με ταύτης (γρ. *μετ' αὐτῆς)* πᾶσαι αἱ ἀμφ' αὐτήν»· ἀλλ' ὁ Ξενοφῶν «ὡς δὲ ἀναστῆναι αὐτὴν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ (γρ. μετ' αὐτῆς;) ἅπασαι αἱ ἀμφ' αὐτήν» (Κ. Π. Ε' α' 5).

Σελ. 806 «Γοργίᾳ, Προδίκῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς» ὁ 'Αριστείδης ἐκ τοῦ Συμπ. Α' 5, ὅπου «καὶ Γοργίᾳ καὶ Π. καὶ ἄλ. πολλοῖς».

Σελ. 811 ὁ μὲν 'Αριστείδης «ἐφίλει μᾶλλον τὸν Κῦρον ἢ τὸν βασιλεύοντα 'Αρταξέρξην» ἐκ τῶν ἐν τῇ 'Αναβάσει Α' α' 4 «(ἡ μήτηρ) ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα 'Αρταξέρξην», ὅπου τὸ *ὑπῆρχε φιλοῦσα* δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ *ἐφίλει*.

Αὐτ. κατωτ. «τῶν τε παρ' ἑαυτῷ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο» ὁ 'Αριστείδης, ἐν ᾧ ὁ Ξενοφῶν αὐτ. «καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο».

'Εν σελ. 811 «ὁ δὲ τῶν Περσῶν βασιλεὺς νομίσας *ἁπάντων τούτων* Τισσαφέρνην αἴτιον εἶναι, *τοῦ κακῶς φέρεσθαι τὰ αὐτοῦ*, Τιθραύστην καταπέμψας ἀποκόπτει αὐτοῦ τὴν κεφαλήν. Μετὰ δὲ τοῦτο τὰ μὲν τῶν βαρβάρων ἀθυμότερα ἐγένετο» οὕτως ὁ 'Αριστείδης, ὁ δὲ Ξενο-

φῶν ὧδε «ὁ μέντοι Περσῶν βασ. νομίσας Τισσ. αἴτιον εἶναι τοῦ κακῶς φέρ. τὰ ἑαυτοῦ, Τιθρ. καταπ. ἀπέτεμεν αὐτοῦ τὴν κεφαλήν. Μετὰ δὲ τ. τὰ μὲν τῶν β. ἔτι ἀθυμ. ἐγένετο» (Ἀγησ. Α' 35).

Σελ. 789 «ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἡ μὲν αὐλητρὶς ηὔλησεν, ὁ δὲ παῖς ἐκιθάρισεν» οὕτως ὁ Ἀριστείδης, ἵνα ἄρῃ τὴν ἐν τῷ ξενοφωντείῳ χωρίῳ (Συμπ. Β' 2) «ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἡ αὐλητρὶς μὲν ηὔλησεν, ὁ δὲ παῖς ἐκιθάρισε» μικρὰν ἀνωμαλίαν τῆς θέσεως τοῦ *μέν*.

Σελ. 813 «ἡ δὲ οἰκουμένη μὲν σπειρομένη δὲ ἀέναον τὴν τροφὴν παρέχεται» οὕτως ὁ Ἀριστείδης ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον ἀντὶ τῶν «ἡ δὲ οἰκουμένη μὲν σπειρομένη δὲ ἀέναον ἂν τὴν τροφὴν παρέχοι» (Συμπ. Α' 20).

Οὕτως ἐξηγητέον καὶ τὸ ἐκ τοῦ Συμπ. Β' 3 χωρίον (ἐν σελ. 771), ὅπου πρὸς ἄλλοις ἀντὶ τοῦ «μύρου μὲν τί καὶ προσδέονται» ; ἔγραψεν ὁ Ἀριστείδης «μύρου μὲν οὐ προσδέονται».

Ἐκ πάντων τούτων γίνεται φανερὸν ὅτι ὁ Ἀριστείδης μετεχειρίζετο ἑκάστοτε τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, π. χ. τοῦ Ξενοφῶντος, ὡς αὐτὸς ἐβούλετο, διασκευάζων αὐτὰ κατὰ τὸ δοκοῦν.

Ἐξετάσωμεν νῦν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον. Ὁ μὲν Ξενοφῶν ἀφ' οὗ εἶπε «Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο, πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης νεώτερος δὲ Κῦρος», τ. ἔ. ἀφ' οὗ ἐδήλωσεν ὅτι οἱ δύο οὗτοι παῖδες ἦσαν τοῦ Δαρείου, προχωρῶν λέγει «ἐπεὶ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, *ἐβούλετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι*», δηλ. ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ πλησίον τὰ δύο του παιδία, περὶ ὧν εἶπε τὰ δέοντα προηγουμένως. Ἡ λιτὴ λοιπὸν φράσις «ἐβούλετο τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι» ἤρκει καὶ ὑπερήρκει εἰς τὸν Ξενοφῶντα. Ὁ δὲ Ἀριστείδης, ὅστις δὲν μετεχειρίσθη τὸ προοίμιον τοῦ Ξενοφῶντος, τ. ἔ. δὲν προεδήλωσε τοὺς γονεῖς τῶν παίδων, παρατηρεῖ ὅτι ὁ Δαρεῖος χρηστὸς καὶ φιλόστοργος ὢν ἐπεθύμει νὰ εἶνε πλησίον του τὰ δύο παιδία «ἐβούλετο τοὺς παῖδας ἀμφοτέρους αὐτῷ παρεῖναι». Ἂν δὲν προσέθετε τὴν ἀντωνυμίαν *αὐτῷ*, δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν περὶ τίνων παίδων πρόκειται, νῦν δὲ γνωρίζομεν διὰ τῆς ἀντωνυμίας *αὐτῷ* ὅτι ὁ Δαρεῖος ἐννοεῖ τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα. Τὴν φράσιν ταύτην ὁ Ἀριστείδης εὐθὺς ἐφεξῆς μεταφράζει ὧδε: «ἐπειδὴ δὲ ἠσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τοῦ βίου τελευτήν, ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἀμφοτέρω παρεῖναι» (σελ. 786)· καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξαττικίζων

τὸν λόγον λέγει κατωτέρω ἐν σελ. 788 «ἐβούλετό οἱ τὼ παῖδε ἌΜφω παρεῖναι»· ἔτι δὲ μᾶλλον προχωρῶν ἐν σελ. 801 μεταβάλλει καὶ τὴν πρώτην φράσιν γράφων «ὑπώπτευε τὴν τελευτὴν τοῦ βίου».

Ἀλλ' ἔστω· ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν ὅτι πρέπει νὰ γράψωμεν *ἐβούλετό οἱ καὶ τὴν τελευτήν*, τότε ποίας γραφὰς ἐκ τῶν ἄλλων πρέπει νὰ προτιμήσωμεν, τὸ *ἐπειδὴ δὲ* ἢ τὸ *ἐπεὶ δέ*, τὸ *ἀμφοτέρω* ἢ τὸ *ἄμφω*, τὸ *τοῦ βίου τελευτὴν* ἢ *τὴν τελευτὴν τοῦ βίου*; Δὲν εἶνε δὲ πολὺ κριτικὸν νὰ σκεπτώμεθα μόνον περὶ τοῦ *οἱ*, ν' ἀποσιωπῶμεν δὲ πάντα τὰ ἄλλα. Καὶ μόνον ἡ πληθὺς αὕτη τῶν γραφῶν, ἃς παρέχει ὁ Ἀριστείδης οὐ μόνον ἐν τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις, ὑποδεικνύει ὅτι ὁ ῥήτωρ δὲν ἀπέφευγε τὴν διασκευὴν τῶν χωρίων.

Ὅτι λοιπὸν ἡ προσθήκη τῆς ἀντωνυμίας *οἱ* ὡς καὶ τῶν ἄλλων δὲν εἶνε ἀναγκαία, εἶνε πεπεισμένοι οἱ ἐκδόται καὶ ἄλλως καὶ διότι γνωρίζουσιν ὅτι ὁ Ἀριστείδης ἐπιτηδεύει τοιαύτας διασκευάς, ὡς εἴδομεν καὶ ἡμεῖς ἀνωτέρω. Ὅτι δὲ ὁ Πανταζίδης ἀπέδωκε τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐσφαλμένης ταύτης γραφῆς εἰς τὸν Naber καὶ ὄχι εἰς τὸν Zeunius, δὲν πιστεύω νὰ εἶνε τόσον *δεινὸν* ἁμάρτημα, ὅσον εἶνε ν' ἀντιγράφῃ τις ἀπόνως τὰ ὑπ' ἄλλων εἰρημένα καὶ πιστεύων αὐτοῖς νὰ ψέγῃ τοὺς δυσπιστοῦντας, νὰ μὴ ἐξετάζῃ δὲ αὐτὸς τὰς πηγάς.

Ἀλλ' ὅμως πρβ. Σωκρ. σ. 478, ὅπου τὰ ὑπὸ τοῦ Βαδάμου ἐν Μνημοσύνῃ εἰρημένα περιφανῶς παρερμηνεύει ὁ κ. Κ., διότι ὁ μὲν Βάδαμος ἐν τῷ τοῦ Θουκυδ. ϛ' 21 «καὶ εἰ ξυστῶσιν αἱ πόλεις» σαφέστατα ἐκφέρει τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ἀφ' οὗ τὸ ἀρχῆθεν ὑπάρχον *κἂν* ἐξέπεσεν, εἶτα ἀνεπληρώθη ὁ *εἰ* (sit ει—suppletum, postquam KAN in καὶ depravatum est), τ. ἔ. *κἂν ξυστῶσιν*: *καὶ ξυστῶσιν*: *καὶ εἰ ξυστῶσιν*. Ὁ δὲ Κόντος νομίζει ὅτι ὁ Βάδαμος «ἄηθες ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ὑπολαμβάνει τὸ κεκραμένον *κἄν*»!

Ἐρχόμεθα εἰς τὸ ἄλλο χωρίον ἐξ οὗ λαμβάνων ἀφορμὴν ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις πᾶσαν ἵησι γλῶσσαν ἐναντίον μου. Ὁ κ. Κόντος δηλ. τὸ ὁμηρικὸν *καὐτὸς* ἐν τῷ στίχῳ (Ζ 260) «ἔπειτα δὲ καὐτὸς ὀνήσεαι» ἔγραψε *κ' αὐτός*, σφάλμα τερατῶδες διὰ γραμματικὸν οἷος ὁ κ. Κ. Ὄχι, βοᾷ ὁ πολυμήχανος συνήγορος. Ὑπάρχουσι, λέγει, καὶ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ οἵτινες μετεχειρίζοντο τὴν γραφὴν ταύτην. Ἦτο πολύκροτον καὶ πολυομίλητον, ὡς λέγει ὁ μακαρίτης Ἀσώπιος (ἔγινε τώρα «μακαρίτης»), ζήτημα. Καὶ ἐπὶ τέλους ὅτι εἶνε ἐντροπὴ νὰ λέγω

ἐγὼ τοιαῦτα πράγματα. Λοιπὸν ὡς ἐκ τούτων παύει νὰ εἶνε σφάλμα.

Ἀλλ' ὁ κ. Κόντος δὲν ἔγραψε τὸν στίχον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ δείξῃ ὅτι ὑπῆρχον ἀρχαῖοί τινες γραμματικοί, οἵτινες οὕτως ἔγραφον αὐτόν, ἀλλ' ἔγραψε τὸν στίχον ὡς ἐνόμιζεν ὅτι πρέπει νὰ γράφηται, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα χωρία. Ὑπάρχουσιν ἀρχαῖοι γραμματικοί, οἵτινες μετεχειρίζοντο ἔκθλιψιν μόνον καὶ ὄχι κρᾶσιν, καὶ ἄλλοι οἵτινες ἔγραφον ἀνηκούστους ἀνορθογραφίας. Ὡς ἐκ τούτων δικαιολογεῖται ὁ κ. Κόντος;

Ἐκ τοῦ χωρίου λοιπὸν τούτου λαμβάνων ἀφορμὴν ὁ κ. Χ. (Κόντος) εἰρωνεύεται (ἐν σελ. 429) τὸν μακαρίτην Πανταζίδην καὶ ἐμὲ λέγων ὅτι «ὁ ὑπ' ἐμοῦ κριτικώτατος πάντων τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἀνακηρυχθεὶς Ἰω. Πανταζίδης» (ἀλλὰ ποῦ εἶπον ταῦτα, κ. Χ.;) ἀναφέρει ἐν τῷ Ὁμηρικῷ λεξικῷ ὅμοιά τινα. Ἀλλὰ δὲν ἐνθυμήθη ὁ δικαιότατος ἐπικριτὴς ὅτι ὁ μακαρίτης Πανταζίδης ἱστορικῶς ἐμνημόνευσε τοιαύτας γραφὰς ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ *μεταφρασθέντι* ὁμηρ. λεξικῷ.

Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐκχέει τὴν χολὴν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς ἐν σελ. 449, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ διορθώσεως τοῦ Κόντου ἐν Πλουτ. Ἠθ. σελ. 162 e (*μετελθεῖν* ἀντὶ τοῦ *ζητεῖν*, περὶ οὗ κατωτέρω). Ὁ Πανταζίδης πάλαι ποτὲ ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Ἑλληνικῶν Γ' δ' 8 «ὁ μὲν Ἀγησίλαος ἰδιώτης ἐφαίνετο, ὁ δὲ Λύσανδρος βασιλεύς· ὅτι μὲν οὖν *ἔμηνε* καὶ τὸν Ἀγησίλαον ταῦτα ἐδήλωσεν ὕστερον» προέτεινε τὴν λαμπρὰν διόρθωσιν *ἔδακνε* ἀντὶ τοῦ *ἔμηνε*. Περὶ τῆς διορθώσεως ταύτης παρατηρεῖ ὁ κ. Χ. (Κόντος) τὰ ἑξῆς «Ποιοῦμεν γνωστὸν τοῖς τυχὸν ἀγνοοῦσιν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ΕΔΑΚΝΕ ἀντὶ τοῦ ΕΜΗΝΕ ἐγένετο ὑπὸ ξένου φιλολόγου (τοῦ Uebelen τῷ 1819) πολλοῖς ἔτεσι πρὸ τοῦ Πανταζίδου».

Καλῶς ποιοῦντες ἐποίησαν γνωστὸν τοῦτο τοῖς τυχὸν ἀγνοοῦσι, διότι ἡ ἀνάγνωσις αὕτη οὐκ εἴα καθεύδειν, ἀληθῶς *ἔδακνεν* αὐτούς. Ἡ διόρθωσις αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Πανταζίδου τῷ 1858(!) τ. ἔ. καθ' ὃν χρόνον ἦτο σπουδαστὴς ἐν Γερμανίᾳ. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ τότε μέγας καὶ πολὺς Cobet ὁ ὑπερεπαινέσας αὐτὴν δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἄλλος τις πολὺ πρότερον προέτεινεν αὐτήν, πολὺ ὀλιγώτερον τὸ ἐγνώριζεν ὁ Πανταζίδης. Τοῦτο συμβαίνει εἰς *πάντας*, ὅσοι μελετήσαντες τὸν αὐτὸν συγγραφέα διώρθωσαν ἡμαρτημένα χωρία. Διὰ τοῦτο ἀκούομεν ἑκάστοτε ὅτι ὁ δεῖνα ἔχει τὴν προτεραιότητα διορθώ-

σεώς τινος. Γνωρίζουσι δὲ οἱ εἰδήμονες ὅτι ἐν παντὶ συγγραφεῖ (παρακαλῶ δὲ τὸν κ. Χ. νά μοι δείξῃ ἀρχαῖον συγγραφέα, ἐν ᾧ τοῦτο δὲν γίνεται) μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διόρθωσιν προτείνουσι πολλάκις δύο καὶ τρεῖς, ἐνίοτε δὲ καὶ τέσσαρες καὶ ἔτι πλείονες ἀκόμη (παράδειγμα ἡ *Ἀθηναίων πολιτεία* τοῦ Ἀριστοτέλους), πάντες εὐσυνείδητοι καὶ ἀξιότιμοι ἄνδρες. Ἀλλὰ κατὰ τὸν κ. Χ. (Κόντον) πάντες οὗτοι ἔκλεψαν παρὰ τοῦ πρώτου τὴν διόρθωσιν. Ἐν τούτοις ὁ ὑποπτεύων κακοβουλίαν παρὰ τῷ ἄλλῳ αὐτὸς μᾶλλον εἶνε κακόβουλος. Ἡ συνέμπτωσις αὕτη εἶνέ τι φυσικώτατον, ἔχει δὲ καὶ τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι ἔτι μᾶλλον ὑποστηρίζει τὸ ὀρθὸν τῆς διορθώσεως. Ταῦτα πιθανὸν ν' ἀγνοῇ ὁ κ. Χ. ἀλλ' ὁ κ. Κόντος βεβαίως τὰ γνωρίζει πολὺ καλά. Ἀλλὰ παρὰ τῷ κ. Κόντῳ δὲν συμβαίνει τοῦτο, διότι οὔτε διορθώσεις ἔχει πολλὰς οὔτε ἐνησχολήθη ἰδίᾳ εἰς ἕνα τινὰ συγγραφέα, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ἀντιγραφὴν χωρίων διαφόρων συγγραφέων, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ διορθώσεων. Ἂν δέ που ἐπιχειρήσῃ διορθώσει τινί, ἀκολουθεῖ δύο μεθόδους· ἢ ἀναφέρει ἀπαξάπαντας τοὺς διορθώσαντας τὸ χωρίον, ὁσάκις ἔχει νὰ προτείνῃ ἰδίαν τινὰ διόρθωσιν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε σύνηθες. Ἢ συνηθέστερον ἀποσιωπᾷ τοὺς διορθωτάς· τοῦτο δέ, ὡς φαίνεται, συμβαίνει ἐν τῇ σπουδῇ καὶ ῥύμῃ τῆς ἀντιγραφῆς. Οὕτω δὲ ὅπως ἀντιγράφει τὰ χωρία ἀντιγράφει καὶ τὰς διορθώσεις. Ἐκ τῆς συνηθείας ταύτης πηγάζει ἡ πικρὰ περὶ τοῦ Πανταζίδου παρατήρησις. Τῆς συνηθείας ταύτης, ἐξ ἧς κρίνονται τἀλλότρια, παραθέτω καί τινα παραδείγματα, ἐπιφυλαττόμενος, ἂν γίνῃ ἀνάγκη, νὰ προσθέσω καὶ ἄλλα.

Ἐν Σωκράτ. σελ. 46 γράφει τὰ ἀκόλουθα: «Ἐν τοῖς κανόσι τοῦ Θεογνώστου σελ. 127 (Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Β΄) ἀναγινώσκεται: Τὰ διὰ τοῦ ΕΙΟΝ τρισύλλαβα κύρια ἢ καὶ ἰδιάζοντα κατὰ πόλεων προπαροξύτονα διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γράφονται. Εἶπον δὲ ἰδιάζοντα διὰ τὸ *Λάγειον* παρὰ Ἀλεξανδρεῦσιν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει μόνον λεγόμενον καὶ τὸ *Λύκειον* Ἀθήνησι· τὸ γὰρ *χαλκεῖον* προπερισπώμενον κοινὸν κατὰ πᾶσαν πόλιν ἐπὶ τόπου λαμβανόμενον. Ἔστωσαν δὲ παραδείγματα τοῦ κανόνος ταῦτα· *Χλούνειον* ὄνομα τόπου, Γύθειον, Σέρρειον ἡ πόλις, ΛΑΥΡΕΙΟΝ ὄνομα τόπου (ἰδιάζει τοῦτο Ἀθήνησι), *Φίκειον* ὄρους ὄνομα (τοῦτο εὕρηται καὶ διὰ βραχέος τοῦ Ι κατὰ τὴν παραλήγουσαν· ἴσως δὲ συνεξέδραμε τῷ *Ῥύτιον, Αἴγιον, Σούνιον,* περὶ

ὧν ἤδη προείρηται), *Βούδειον, Σίγειον, Λέπρειον* Καυκώνων πόλις, Φύτειον, *Κράνειον* γυμνάσιον ἐν Κορίνθῳ».

Ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις, ἐξ ὧν ἀντεγράφησαν τὰ ἀνωτέρω, μετὰ τὸ *Καυκώνων πόλις* ὑπάρχει τὸ φρασίδιον *Ῥοίτειον πόλις,* ὅπερ παρέλιπεν ὁ κ. Κόντος διὰ τί νομίζεις, ἀναγνῶστα; διότι ὁ νοῦς του ἦτο εἰς τοῦ Lentz τὸν Ἡρῳδιανόν. Ὅτι δ' ἐγνώριζε κάλλιστα τὴν ἔκδοσιν ταύτην γενομένην τῷ 1867 κἑ. δεικνύει καὶ ἡ σελ. 51 ὅπου παραπέμπει εἰς *Ἡρῳδιαν.* Τόμ. Β', σελ. 891.

Ἐξηγούμεθα. Ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις ἐπιφέρεται ὄχι *Φύτειον,* ὅπως ὀρθότατα ἔχει ὁ κ. Κόντος, ἀλλὰ *Φίττειον,* καὶ βεβαίως πᾶς ἀναγνώστης θ' ἀποδώσῃ τὴν καλὴν διόρθωσιν εἰς τὸν κ. Κόντον. Ἀλλ' ἡ διόρθωσις, δὲν ἀνήκει εἰς αὐτὸν ἀλλ' εἰς τὸν Lentz γράφοντα ἐν σελ. 371 σημ. Τόμ. Α' τὰ ἀκόλουθα: «Pro Φίττειον apud Theognostum scripsi Φύτειον ex St. Byzantio, cum quo consentit E. M. 45 Φύτειον πόλις ἀπὸ Φυτέως τοῦ κτίσαντος αὐτήν». Αὕτη εἶνε ἡ αἰτία δι' ἣν ὁ κ. Κόντος προετίμησε ν' ἀναφέρῃ τὸν κανόνα ἐκ τῶν Ἀνεκδότων καὶ ὄχι ἐκ τοῦ Ἡρῳδιανοῦ, ὅπου πληρέστερος ἀναγινώσκεται. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ ἐλήφθη καὶ ἡ διόρθωσις *συνεξέδραμε τῷ* ἀντὶ *συνεξέδραμε τό.* Ἴδ. καὶ Ἡρῳδιαν. Τόμ. Β', σελ. 459.

Ὁμοίως κατωτέρω ἐν Σωκράτ. σελ. 47 ἀντιγράφει ἐκ τοῦ Μεγ. Ἐτυμ. πρὸς τοῖς ἄλλοις τάδε «*Λάγειον* τὸ ἱπποδρόμιον Ἀλεξανδρείας ἀπὸ Λαγοῦ τινος (Γρ. ἀπὸ Λάγου τινός)», ἔνθα ἡ διόρθωσις *ἀπὸ Λάγου τινὸς* δὲν ἀνήκει εἰς τὸν ἀντιγράφοντα αὐτὴν κ. Κόντον, ἀλλ' εἰς τὸν Lentz πάλιν. Ἴδ. Ἡρῳδιαν. ἔνθ. ἀνωτ.

Ἐν Ἀθην. Τόμ. Α' σελ. 92 ἀναγινώσκομεν τὰ ἀκόλουθα «Ἀνδρέας ὁ Λοπαδιώτης ἐξηγούμενος τὸ *μονώτης,* ἀνάλογον ὂν τῷ *ἰδιώτης* ἐκ τοῦ *ἴδιος,* γράφει (Λεξ. Οὐϊνδοβ. σελ. 122, 14) «*Μονώτης;* ὁ μόνωσιν ἔχων βίου. Μάξιμος· ἀλλὰ βιούτω βίον ἀνδρὸς ἐν ἐρημίᾳ γεννηθέντος, *μονώτην* βίον, οὐ γελαστικόν». Ὁ Μάξιμος εἶπεν «ἀλλὰ βιούτω — μονώτην βίον, οὐκ ἀγελαστικόν, Κυκλώπειον βίον, οὐκ ἀνθρώπινον» οὐχὶ *γελαστικόν,* ὅπερ γέλωτος ἄξιον».

Πᾶς τις ἀναγινώσκων ταῦτα θὰ νομίζῃ ὅτι εἶνε τοῦ κ. Κόντου ἡ ὀρθὴ παρατήρησις καὶ ἀνεύρεσις τοῦ χωρίου, ἐξ οὗ ἡ διόρθωσις. Ὄχι, ἀναγνῶστα, εἶνε τοῦ Nauck.

Ὅπου δὲν ἀνευρίσκει τοιαύτην ἔξωθεν βοήθειαν, περιπίπτει εἰς

γελοῖα σφάλματα, οἷον ἐν Σωκράτ. σελ. 280 ἀντιγράφει ἐκ τοῦ Ἰωάνν. Ἀλεξ. Τον. Παραγγ. σελ. 14, 6 τὰ ἑπόμενα: «Αἱ ἀπὸ τῶν εἰς ΩΝ εὐθειῶν ἁπλαῖ κλητικαὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς τῆς εὐθείας τὸν τόνον φυλάττουσι· ***πέπων πέπον, δαίμων δαῖμον, Ἀρετάων Ἀρεταῶν*** εἰ μέντοι σύνθετοι εἶεν, ἀναβιβάζει τὸν τόνον, τουτέστι προπαροξύνεται· ***εὔδαιμον, κυλλοπόδιον, Αὐτόμεδον, Ἀγάμενον, ὀλβιόδαιμον.*** Τὰ παρὰ τὸ *φρὴν* οὐκ ἀνέδωκε τὸν τόνον ἀλλ' ἐφύλαξεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς· ***δαΐφρον, Λυκόφρον.*** Σεσημείωται δὲ τὸ *ὦ* ***Λακεδαῖμον*** μὴ ἀναπέμψαν τὸν τόνον».

Ἐνταῦθα ἦτο εὔκολον καὶ ἄνευ τοῦ Lentz (ἴδ. ***Ἡρῳδιαν.*** Τόμ. Α', σελ. 419) νὰ διορθώσῃ *ταῖς εὐθείαις* ἀντὶ *τῆς εὐθείας*, καὶ μάλιστα *ἀναβιβάζουσι—προπαροξύνονται* ἀντὶ τῶν ἀδιανοήτων *ἀναβιβάζει—προπαροξύνεται*. Ὁ Lentz ἐξ ἄλλων χωρίων γραμματικῶν ὁρμώμενος ἐν τέλει μετὰ τὸ *Λακεδαῖμον* συμπληρώσας ἔγραψε *καὶ τὸ* «ψευδόμενοί σε Παλαῖμον» *μὴ ἀναπέμψαντα τὸν τόνον*. Εὐκολώτερον καὶ σαφέστερον θὰ ἦτο *καὶ τὸ Παλαῖμον μὴ ἀναπέμψαντα τὸν τόνον.*

Ἐν Σωκράτ. σελ. 82 σημ. ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς «Καὶ ἄλλαι κακαὶ ἀναγνώσεις εὑρίσκονται ἐν τοῖς Ἐθνικοῖς τοῦ Στεφάνου, οἷον σελ. 174, 11 ΒΟΛΙΣΚΩ ἀντὶ τοῦ ΒΟΛΙΣΣΩ (ἐν οἷς ὤφειλε νὰ προσγράψῃ τὸ Ι), σελ. 409,2 ΛΑΛΙΣΑΝΔΑ ἀντὶ τοῦ ΔΑΛΙΣΑΝΔΑ κτλ. Ἀλλὰ τὸ πάντων γελοιότατον κεῖται ἐν σελ. 128,4 «Ἀρτεᾶται: γένος Περσικόν. Ἡρόδοτος πρώτῃ». Πρβ. σελ. 127,0 «Ἡρόδοτος *Ἀρτεάτας* αὐτοὺς καλεῖ διὰ τοῦ Ε ψιλοῦ» καὶ σελ. 435,14 «Μάσπιοι: ἔθνος Περσικόν, ὡς εἴρηται ἐν τῷ περὶ Μαραφίων, *Ἀρτεατῶν* καὶ Πασαργαδῶν». Παρ' Ἡροδότῳ Α', 125 φέρεται «Ἔστι δὲ τάδε, ἐξ ὧν ὦλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι, Μαράφιοι, Μάσπιοι». Τὸ ῥῆμα ΑΡΤΕΑΤΑΙ, τουτέστιν *ἤρτηνται*, ἐξέλαβεν ὁ Στέφανος ὡς ὄνομα γένους Περσικοῦ».

Τίς ἀναγινώσκων τὰς διορθώσεις ταύτας οὕτως ἐκφερομένας δὲν θὰ ἀποδώσῃ αὐτὰς εἰς τὸν Κόντον; Καὶ ὅμως *οὐδεμία* ἀνήκει εἰς αὐτόν, πᾶσαι εἶνε ξέναι.

Ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 8 ἀναγινώσκομεν «Ἂν ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Δεινάρχου «ἡ δὲ (γρ. δ') Ἑλλὰς ἅπασα διὰ τοὺς ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων προδότας ἀχθομένη τοῖς παροῦσι πράγμασιν *ἠσμένει* μεταβολήν τινα τῶν παρεστηκότων κακῶν» μεταγραφῇ *ἠσμένιζε*, θὰ ἔχωμεν

καὶ ἐκ τῶν Μακεδονικῶν χρόνων παράδειγμα τοῦ ῥήματος *ἀσμενίζω*. Ὁ τύπος *ἀσμενῶ* οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εὑρέθη».

Περιττὸν καὶ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ διόρθωσις ἀνήκει εἰς ἄλλον, εἰς τὸν L. Dindorf.

Σωκρ. σελ. 280 ἡ ἐν τοῖς Σχολ. Ἰλ. Α 149 διόρθωσις *Ἔνθεν* ἀντὶ τοῦ *Ἔνθα* εἶνε γραφὴ τοῦ κώδικος. Ἴδ. ἔκδ. Dindorf.

Αὐτ. σελ. 110. Ἡ διόρθωσις *κἀπιθεάζει* εἶνε ἀλλοτρία, ὡς καὶ ἡ διόρθ. *ἀποπεφύλλικεν* ἐν σελ. 151.

Αὐτ. σελ. 293. Ἡ διόρθ. *Τηλέγονον* εὕρηται ἐν ἄλλῳ χωρίῳ, ὅπερ ἀπεσιώπησεν ὁ κ. Κόντος.

Αὐτ. σελ. 435. Ἡ ὀρθὴ γραφὴ *ἀφελεῖται* εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Συλβουργίου.

Αὐτ. σελ. 74 σημ. παρατηρητέον ὅτι τὸ ἐκ τοῦ Κλήμεντος (σελ. 165 Ποττ.) μνημονευόμενον χωρίον «κυθριδίοις καὶ *ζωμοῦ ῥύσει* καθυβρίζοντες», ἵνα ἔχῃ ἔννοιαν, πρέπει νὰ διορθωθῇ *καὶ ζωμηρύσει*.

Λ. Ἑ. Τόμ. Ε′ σελ. 56 γράφει «Τὸ τοῦ Ἡροδότου (Δ′ 122) «οἱ Πέρσαι ἐδίωκον πρὸς ἠῶ τε καὶ τοῦ Τανάϊδος» φαίνεται ὅτι εἶνε πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ «ΙΘὺ Τανάϊδος» (Ι=Τ καὶ Θ=Ο). Ἡ ὡραία διόρθωσις δὲν εἶνε τοῦ κ. Κόντου ἀλλὰ τοῦ Stein.

Αὐτ. σελ. 101. Ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ (Γ′ ια′) τοῦ Ἀλκίφρονος διόρθωσις *ἀπώλισθε* ἀντὶ τοῦ *ἀπολεῖσθαι* ἀνήκει εἰς τὸν Seiler. Ἡ δ' ἐν σελ. 158 σημ. διόρθωσις *αὐτοῖς* καὶ ἡ ἐν τῇ ἐφεξῆς σελ. 159 διόρθ. *Μαραθὼν* εἶνε τοῦ Meineke.

Λ. Ἑ. σ. 120 σημ. ἀναφέρει ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἡφαιστίωνος (ὑπὸ Γαισφόρδου Τόμ. Α′ σ. 322 ἐκδ. Β′) τάδε «Δημήτηρ περίλυπος οὖσα ἐπὶ τῇ ἁρπαγῇ τῆς κόρης παρεξενώθη γυναικὶ Νίβῃ καλουμένῃ κατὰ τὴν Ἀττικήν» καὶ ἕτερον χωρίον (ἐκ τοῦ Α′ τόμ. σελ. 168) «ἡ Δημήτηρ. . . . παρεξενώθη τινὶ ὀνόματι Κελεῷ καὶ τῇ αὐτοῦ γαμετῇ *Νῆρι*». Παρατηρεῖ δὲ ὅτι τοῦ πρώτου χωρίου «τὸ *Νίβῃ* εἶνε παραφθορὰ τοῦ *νείρῃ (-ρᾳ)*, ὅπερ προῆλθεν ἐκ τοῦ *Μετανείρῃ (-ρᾳ)*»· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ὅτι «αἱ δύο τελευταῖαι συλλαβαὶ τοῦ *γαμετῇ* κατέπιον τὰς δύο πρώτας συλλαβὰς τοῦ *Μετανείρῃ*, καὶ ὅτι τὸ ὑπολειφθὲν *νείρῃ* ἐγέννησε τὰ δύο τέρατα Νῆρι καὶ Νίβῃ».

Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἡ διόρθωσις εἶνε περιττή, διότι διορθοῦται ὄχι ὁ ἀντιγραφεὺς ἀλλ' ὁ συγγραφεύς· ἔργον δὲ τῆς κριτικῆς τὸ

ἀποδιδόναι ἑκάστῳ τὰ ἴδια. Τοῦ δὲ δευτέρου χωρίου ἡ διόρθωσις εἶνε τοῦ Ἑϋνσίου καὶ ὄχι τοῦ Κόντου· ἐπίσης καὶ ἡ παρατήρησις.—Ἐπίσης πολλαὶ ἄλλαι διορθώσεις αὐτοῦ εἶνε ἡμαρτημέναι. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν εἶνε τοῦ παρόντος.

Λ. Ἑ. σ. 395 σημ. Αἱ ἐκ τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἡσυχίου 13 διορθώσεις ἀνήκουσιν εἰς τὸν κ. Κόντον, ἀλλ' εἰς οὓς ἀναφέρει αὐτὰς ἐν τῇ ὑποσημειώσει ὁ ἐκδότης M. Schmidt. Ἴσως ἐξαιρετέον τὸ *ἦσαν*.

Αὐτ. σ. 379 σημ. Τὸ ἐκ τῶν παροιμιογράφων (Τόμ. Β' σ. 743) χωρίον «οἱ γὰρ νέοι ἑωλοκρασίαν *κατεσκεύασαν* ἀνδρῶν φιλοσόφων» διώρθωσεν ὁ κ. Κόντος γράψας *κατεσκέδασαν* ἀντὶ τοῦ *κατεσκεύασαν*, ἀλλ' ἀπέκρυψε τὴν πηγήν, εἰς ἣν παραπέμπουσιν οἱ ἐκδόται· δηλ. τὸ ἐκ τοῦ *Συμποσίου* τοῦ Λουκιανοῦ κεφ. 3 χωρίον «πολλὴν τὴν ἑωλοκρασίαν *κατασκεδάσας* ἀνδρῶν φιλοσόφων», ἐν ᾧ ἡ διόρθωσις.

Αὐτ. σ. 548 σημ. Ἐν τῷ ἐκ τῶν Σχολ. Ἀριστείδ. Τόμ. Γ' σ. 411, 22 χωρίῳ «ὥσπερ γάρ φαμεν *ἐπὶ ἐμαυτῷ χρήσομαι*, οὕτω καὶ τὸ *ἐπὶ τοῦ δεῖνος χρήσομαι*» Γρ(άφει) *τί ἐμαυτῷ χρήσομαι* καὶ *τί ἐπὶ τοῦ δεῖνος χρήσομαι.*

Ταῦτα ὁ κ. Κόντος. ἀλλ' ἐλησμόνησε νὰ σημειώσῃ ὅτι ἐν τῇ ὑποσημειώσει τῆς ἐκδόσεως ἀντὶ τοῦ πρώτου *ἐπὶ* ὑπάρχει τὸ «τί».

Αὐτ. κατωτέρω γράφει «Νομίζομεν δ' ὅτι καὶ τὸ τοῦ Ἡροδότου χωρίον «Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας, οἵπερ καὶ πάρος ταὐτὰ ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι περιγίνεσθαί καὶ ἅπασι ἀνθρώποισι» (Θ' 2) ἑνὸς μόνου ὀνόματος ἡ λήγουσα παραφθαρεῖσα οὕτως ἀσύντακτον καὶ ἀλλόκοτον κατέστησεν. Ἀντὶ τοῦ *χαλεπὰ* ἔγραψεν ἴσως ὁ Ἡρόδ. *χαλεπούς*».

Ἡ διόρθωσις εἶνε τοῦ Stein.

Αὐτ. σ. 324 Θέογν. 1240 «τῶν δὲ σὺ μὴ ξύνιε» Γρ. ξυνίει. Ἀλλ' ἡ διόρθ. δὲν ἀνήκει εἰς τὸν Κόντον ἀλλ' εἰς τὸν Buttmann.

Αὐτ. σ. 312 ἔγραψεν ἐκ τοῦ Ἀπολλωνίου περὶ ἀντωνυμ. σ. 76 τὰ ἀκόλουθα «πολλάκις καὶ ἐπ' ὀνομάτων καθ' ἑνὸς ὑποκειμένου δύο κλίσεις γίνονται· νέα πόλις νέας πόλεως, ἀγαθοδαίμων (Γρ. ἀγαθὸς δαίμων) ἀγαθοῦ δαίμονος».

Ἐν τούτοις ὤφειλε νὰ γράψῃ Νέα πόλις Νέας πόλεως, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἐφεξῆς φαίνεται καὶ ἀπέδειξεν ὁ Lobeck, καθ' ὃν κατωτέρω ἔγραψεν αὐτὸς δῆθεν διορθώσας «ἀγαθὸς δαίμων».

Αὐτ. σ. 340 «Ἐν Τόμ. Δ' (Ἡσυχίου) σελ. 201 λέγεται» Ὑπέθην: ἔμπροσθεν ὑπεκθέμην», ὅπερ πιθανῶς εἶνε πλημμελὴς γραφὴ τοῦ «*Ὕπαιθα: ἔμπροσθεν*», τοῦ *ὑπεκθέμην* (ὑπεθέμην) μέρους ὄντος ἄλλης γλώσσης».

Ταῦτα ὁ κ. Κόντος. Ἀλλ' ἡ διορθωτικὴ σοφία εἶνε ἐκ τῆς ὑποσημειώσεως τοῦ ἐκδότου τῆσδε: «ἔμπροσθεν spectat ad ὕπαιθα; ὑπεθέμην novus videtur articulus. Certe pro ὑπεκθέμην scribendum esset *ὑπεξεθέμην*». Τὸ τελευταῖον φρασίδιον ἔμεινεν ἀνέπαφον.

Αὐτ. σελ. 344. Αἱ παρ' Ἡσυχίῳ διορθώσεις δῆθεν τοῦ Κόντου *διδέασι* καὶ *διδέντων* εἶνε ἀλλότριαι. Ἀλλ' αὐτ. ἐπιπλήττει τὸν ἐκδότην, ὅτι ἀντὶ τοῦ *διδεῖ* τοῦ κώδικος ἔγραψε *δίδει*. «Κακῶς ὁ Σμιδίτιος ἐξέδωκε *δίδει*»!

Αὐτ. 318. Ἡ διόρθ. *ποταμὸν* εἶνε τοῦ Meineke.

Αὐτ. 159 σημ. Τὸ *ὁμοιωθῇς* εἶνε ξένον.

Αὐτ. 326. Τὸ *ἔγνον* ἐπίσης εἶνε ἀλλότριον.

Αὐτ. σ. 552. Ἡ διόρθ. *κατάπτοιο* παρὰ Λουκιανῷ ἀνήκει εἰς τὸν Cobet.

Αὐτ. σ. 570 τὸ παρ' Ἡσυχίῳ *λίσσεται* ἀντὶ τοῦ *λίσσει* ἐπίσης εἶνε ἀλλότριον.

Ἀθην. Β' σελ. 137 ἔγραψεν «Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἀνειλειθυῖ: *ἀνάτοκον*» ἀντὶ τοῦ «Ἀνειλείθυιαν: ἄτοκον».

Ἡ διόρθωσις δὲν εἶνε τοῦ Κόντου, ἀλλὰ τοῦ Ἑϊνσίου. Ἀλλ' αἱ ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἡσυχίου εἰλημμέναι *ξέναι* διορθώσεις ὑπὸ τοῦ κ. Κόντου εἶνε *πλεῖσται*, π. χ. αἱ ἐν Σωκρ. σελ. 150 σημ. (πλὴν τοῦ *εἰσκρούων*), αἱ ἐν σελ. 104 σημ., αἱ ἐν σελ. 105, σελ. 110, σελ. 458, σελ. 495, σελ. 496 διορθώσεις πᾶσαι εἶνε ἀλλότριαι. Ἐπίσης αἱ ἐν σελ. 146 σημ. Ἡ δὲ ἐν σελ. 97 διόρθωσις «(πλατιάσαι): τὸ πλατείᾳ τῇ χειρὶ πατάξαι» εἶνε τοῦ ἐκδότου τοῦ Ἡσυχίου M. Schmidt. Ἐν δὲ Λ. Ἑ. τόμ. Ε' αἱ ἐκ τοῦ Ἡσυχίου ἐν σελ. 113, σελ. 115, σελ. 134 σημ. σελ. 135 διορθώσεις καὶ παρατηρήσεις εἶνε ἅπασαι ἀλλότριαι. Ἀλλ' ὅμως ὁ κ. Κόντος οὐδαμοῦ οὐδένα ἰδιοκτήτην ἀναφέρει. Σημειοῦται μόνον «Γρ. . . . .». «Πλημμελὴς ἀνάγνωσις» κ.τ.τ. Ἐγὼ δὲ πάντα ταῦτα ἀναφέρω ἐν συντομίᾳ ἄκρᾳ, διότι ἐπιλείψει με ὁ χῶρος. Ἀλλ' ὁ κ. Κ. ὅμως ὅστις ἔχει τόσην

εὐρυχωρίαν, ὥστε ἐν οἷς ἄλλοι παραπέμπουσιν οὗτος καταχωρίζει *ὁλόκληρα* τὰ χωρία, ὅσον μεγάλα καὶ ἂν εἶνε, ἠδύνατο, νομίζομεν, ν' ἀναφέρῃ ἑκάστοτε τὸ ὄνομα τοῦ διορθωτοῦ, ὅπερ δὲν θὰ κατεῖχε πλείονα χῶρον τοῦ $^1/_{10}$ τοῦ στίχου.

Ὑμέτερον εἶνε τὸ ἐν σελ. 360 *βουλεύσαιτ' ἂν* ἀντὶ τοῦ *βουλεύσαιτο ἄν*. Τὸ ἐν σελ. 137 σημ. *ἀλλ' ἀκούσομεν* ἀντὶ τοῦ *ἀλλὰ ἀκούσομεν*. Ἐπίσης ὑμέτερον εἶνε τὸ ἐν σελ. 342 σημ. «ὁ κῶδιξ τοῦ ΒικτΟρίου»! Ὑμεῖς ἐπίσης ἐγράψατε τὸ ἐν σελ. 354 ἐκ τῶν Σχολ. Ἰλ. Α 129 χωρίον ὧδε «Ζωΐλος δὲ — καὶ Χρύσιππος — σολοικίζειν οἴονται τὸν ποιητήν —· τὸ γὰρ *δῶσι*, φασί, πληθυντικόν. Ἀγνοοῦσι δέ». Παντὶ δῆλον ὅτι τὸ *φασὶ* δὲν εἶνε παρενθετικόν. Πρόκειται περὶ τοῦ Ζωΐλου καὶ Χρυσίππου, οἵτινες *οἴονται* —, *φασὶ* — καὶ *ἀγνοοῦσι*. Ὁμοίως ἐγράψατε καὶ τὸ ἐκ τοῦ Εὐσταθίου χωρίον, περὶ οὗ ὁ κ. Χ. λέγει ἄλλ' ἀντ' ἄλλων οὕτως, ὥστε νομίζει τις ὅτι ὁμιλεῖ. Τὸν παρακαλοῦμεν ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ νὰ ἐξηγηθῇ.

Ἂν δέ που ἐπιχειρήσῃ ἰδίᾳ τινὶ διορθώσει, ταύτην περιφέρει ἀπὸ περιοδικοῦ εἰς περιοδικόν. Οὕτως ἐν Ἀθηναίου Τόμ. Η' σελ. 102 ἀναφέρει τὸ ἐκ τοῦ Γαληνοῦ χωρίον «Κατὰ μεταφορὰν ἀμφοτέροις κέχρηται τοῖς ὀνόμασι τὸ μὲν *σεσηρὸς* ἀπὸ τῶν χειλῶν τοῦ *σώματος* (Γρ. στόματος) ὅλως προσαγορεύσας, τὸ δ' ἐκπεπληγμένον (Γρ. *ἐκπεπλιγμένον*) ἀπὸ τῶν πολὺ διεστώτων σκελῶν». Ἐπειδὴ δὲ ἀδιανόητον ὑπάρχει τὸ «ἀπὸ τῶν χειλῶν τοῦ στόματος ὅλως προσαγορεύσας» δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ «ἀπὸ ΤΗΣ τῶν χειλῶν τοῦ στόματος (διαστ)ολῆς προσαγορεύσας». Ταῦτα ἐπαναλαμβάνει, πρὸς ἐπίδειξιν τῆς διορθώσεως, καὶ ἐν Ἀθηνᾶς Ι' σελ. 148, ἧς ἐν σελ. 145 ἀναγινώσκομεν τάδε «καὶ παρ' Ἐρωτιανῷ Λεξ. Ἱπποκρ. Συναγ. σελ. 70, 14 «ἐκπεπλΗγμένον: ἐξεπτυγμένον». Ἀλλ' ἐν σελ. 70, 14 τοῦ Ἐρωτιανοῦ (ἐκδ. Klein, Λειψ. 1865) εὑρίσκω γεγραμμένα «ἐκπεπλΙγμένον: ἐξεπτυγμένον». Ἀλλὰ τὴν ἔκπληξιν καὶ ἀπορίαν μου ἐξηγεῖ ἡ σημ. τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἐρωτιανοῦ: «14 ἐκπεπλιγμένον em(endavit) Littré conl. Hippocr. l. c.». Ἡ διαφορὰ λοιπὸν τῆς παρὰ Κόντῳ γραφῆς αἰτίαν ἔχει τὴν ἀπόκρυψιν τῆς διορθώσεως τοῦ Littré. Τὰ λοιπὰ ἐννοοῦνται. — Τὸ δὲ ὑπόλοιπον διόρθωμα τοῦ Κόντου «ἀπὸ τῆς τῶν χειλῶν — διαστολῆς» τίς εἶνε δυνατὸν καὶ ν' ἀποδεχθῇ; Πολὺ πιθανώτερον εἶνε νὰ γράψωμεν: «ἀπὸ 〈ΤΩΝ

διεστώ>ΤΩΝ χειλῶν τοῦ στόματος ὅλως προσαγορεύσας», ὡς καὶ κατ. λέγει «ἀπὸ τῶν πολὺ *διεστώτων* σκελῶν». Τὸ δὲ *ὅλως* δὲν παρέχει δυσκολίαν.

Ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 218 γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἀλλ' ὁ Τζέτζης ἐν τοῖς Κραμήρου Ἀνεκδότοις γράφει «ὃ ἐπίγραμμα καὶ σημείωσαι, ἵνα ἐξ αὐτοῦ γινώσκῃς ὅτι *Ἀρίονος* τὸ ο μικρὸν δεῖ γράφειν, ὡς τὸ *Πανδίονος, Ἰξίονος* καὶ τὰ ὅμοια, καὶ οὐχ ὡς οἱ βούβαλοι σχεδεκδόται μέγα· εἰ μή που Ἀρίων ὁ πρῶτος ἁπάντων τῶν τραγικῶν αὐτὸς ἑαυτὸν οὐκ ἐγίνωσκε πῶς δεῖ γράφειν·

> Ἀθανάτων πομπαῖσιν Ἀρίονα Κύκλονος (Γρ. Κυκλέος) υἱὸν
> ἐκ Σικελοῦ πελάγους σῶσεν ὄχημα τόδε»

Ἐν τούτοις οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ἡ διόρθωσις ***Κυκλέος*** δὲν ἀνήκει εἰς τὸν κ. Κόντον ἀλλ' εἰς ἄλλον. Καὶ ὅμως οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εὕρηται παρὰ μόνῳ τῷ Αἰλιανῷ Π. ζῴων ἱστ. 12, 45, ὅπου διωρθώθη ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ φιλολόγου *Σαλμασίου*. Δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Κόντος δὲν ἐγνώριζε τοῦτο, ὅπερ ὅλοι οἱ τυφλοσύρται ἀναφέρουσι;

Λογ. Ἑρμ. σελ. 119 σημ. «Ἡ ῥῆσις αὕτη, ἂν δὲν σφαλλώμεθα, ἦτο κατ' ἀρχὰς οὕτω γεγραμμένη· Εἰ μὲν ἀντὶ τοῦ *ἀπέβαινε* παρατατικοῦ διὰ τοῦ [ε γραπτέον *ἀπεβήσετο*· εἰ δὲ ἀντὶ τοῦ *ἀπέβη* ἀορίστου, διὰ τοῦ]α γραπτέον». Ἀποπλανηθεὶς ὁ ἀντιγραφεὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου *διὰ τοῦ* εἰς τὸ δεύτερον παρέλιπεν—τὰ ἐν τῷ μέσῳ». Ταῦτα ὁ κ. Κόντος.

Ἀλλ' ἡ διόρθωσις ἀνήκει εἰς τὸν Cobet. Ἴδ. Σχόλ. Ἰλιάδ. ἐκδ. Δινδ. Τόμ. Α' σελ. 73, ὅπου ῥητῶς λέγεται ὅτι τὰ ἐν τῷ μέσῳ verba in codice omissa supplevit Cobetus. Ἀλλὰ καὶ συντομώτερον δύναταί τις νὰ συμπληρώσῃ παραλείπων τὸ πρῶτον *γραπτέον*.

Δελτ. Ἑβδομάδ. ἀρ. 26 β' 3 προκειμένου περὶ τοῦ ἐν τῷ Α' τόμ. σελ. 212 σχολίου τῆς Ἰλιάδος (ἐκδ. Dind.) γράφει «Φανερὸν εἶνε ὅτι τὸ σχόλιον τοῦτο ἐγράφη ἵνα δηλωθῇ ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀριστάρχου ἀνεγινώσκετο «ἀνὰ δ' ὁ πτολίπορθος Ὀδυσσεύς», ὑπ' ἄλλων δὲ «ἀνὰ δὲ πτολίπορθος Ὀδυσσεύς». Ταῦτα ἀντιγράφει ὁ Κόντος, ἀλλ' ἡ παρατήρησις εἶνε τοῦ γράψαντος Dindorf.

Σωκρ. σελ. 104 «Ἐν τοῖς εἰς τὴν Ἰλιάδα σχολίοις Χ 123 (σελ.

592 Βεκκ.). «Παράκειται οὖν τὸ *ἰών*, ἐπεὶ προσεγγιζόμενΟΙ ᾽ΑΝ προσφέρωμεν ἱκετείαν» γραπτέον «ἐπεὶ προσεγγίζομεν ῞ΟΤΑΝ προσφέρωμεν κτέ». ᾽Αλλ᾽ ἡ γραφὴ εἶνε *προσεγγιζομένοις ἂν* κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Dindorf, τὴν δὲ γρ. ταύτην διώρθωσεν ὁ Cobet μεταγράψας «προσεγγίζομεν οἷς ἄν».

᾽Αθηνᾶς Ζ′ σελ. 363, 10 τέλ. «᾽Αντὶ τοῦ *στίλλον* γρ. στίλον». Κόντος. ᾽Αλλ᾽ ἡ διόρθωσις εἶνε τοῦ Δουκαγγίου. ῎Ιδ. Lexic. Vindobonense ed. Nauck. σελ. 285, 8.

᾽Αθηνᾶς Α′ σελ. 160, 6 τέλ. Αἱ ἐν τῷ χωρίῳ ᾽Ιωάννου τοῦ ᾽Αλεξανδρέως διορθώσεις δὲν εἶνε τοῦ Κόντου, ἀλλὰ τοῦ Lentz ῾Ηρῳδιαν. Τόμ. Α′ σελ. 512.

᾽Αθηνᾶς Ζ′ σελ. 324, 6 ἐν τοῖς Σχολ. ᾽Αριστοφ. σελ. 52, 38 Διδ. «διὰ τῶν ἀφελῶν πεδίων: ἀντὶ τοῦ διὰ τῆς φράσεως» διορθοῖ ὁ Κόντος μεταγράφων «ἀντὶ τοῦ δι᾽ ἁπλῆς φράσεως». Τὴν διόρθωσιν ὑποδεικνύει ἡ ἰδία ἔκδοσις τῶν Σχολίων ἐν τῇ εἰς τὸ χωρίον σημ. σελ. 407 «δύναται δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ ἁπλῶν, οἷον *ἁπλῆς* φράσεως». ᾽Αλλὰ τὸ χωρίον τοῦτο οὐδόλως ἐμνημόνευσεν ὁ μνημονικὸς ἀνήρ.

Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 196 ἐν τῷ χωρίῳ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου «Αὕτη καὶ ἐνοδία ἐκλήθη ὅτι ἐν τῇ ὁδῷ εὑρέθη ὑπὸ ᾽Ινάχου» διορθοῖ *ἱδρύθη* ἀντὶ τοῦ *εὑρέθη*, ἀλλ᾽ ἡ διόρθωσις εἶνε τοῦ Meineke. ᾽Εγὼ δὲ νομίζω μεταγραπτέον καὶ τὸ *ἐν τῇ ὁδῷ* εἰς τὸ *ἐν ὁδῷ*, ἵνα φαίνηται κάλλιον ἡ παραγωγὴ τοῦ *ἐνοδία*.

Αὐτ. σελ. 354 αἱ διορθώσεις αἱ ὑπάρχουσαι ἐν τῷ χωρίῳ τῷ ἐκ τῶν ᾽Ανεκδότων τοῦ Κραμέρου «δρίον δρίος» ἀντὶ τῶν «ἄρειον ἄρειος» καὶ «δένδρα τάν τοῖς ὄρεσι» ἀντὶ τῶν «δένδρα τάν τοῖς ὄρνισι» ὀφείλονται εἰς τὸν Lentz ῾Ηρῳδιαν. ΙΙ σελ. 204.

᾽Αθηνᾶς Γ′ σελ. 529, 1 τέλ. ἡ διόρθωσις «μετέρχομαί σε σύμβολον ποιεύμενος» εἶνε ἤδη κατακεχωρισμένη ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Scholia Townleyana τῇ γενομένῃ ὑπὸ Ε. Maass. Τόμ. Β. σελ 144.

᾽Αθηνᾶς Ε′ σελ. 129, 3 «ἐν τῷ νόμῳ τοῦ Σόλωνος δὲν ἦτο τεθειμένον τὸ ῥῆμα *πωλοῦνται*, ἀλλὰ τὸ *πολοῦνται*, ὡς διδασκόμεθα ἐξ ὧν γράφει ὁ Λυσίας κτλ.».

῾Η παρατήρησις δὲν εἶνε τοῦ κ. Κόντου. ῾Ο Sintenis ἤδη καὶ ἄλλοι μετ᾽ αὐτὸν καὶ πρὸ τοῦ κ. Κόντου εἶπον ὅτι γρ. *πολοῦνται*.

Ἐν δὲ τῇ γραφῇ *πωλοῦνται* οὐ μόνον ὁ Βυζάντιος, ὃν κακίζει ὁ κ. Κ., ἐξήμαρτεν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ὁ δὲ κ. Κόντος ἀναφέρων τὸ σχετικὸν χωρίον ἐκ τοῦ βίου τοῦ Σόλωνος (κεφ. 23) ἥμαρτεν ἓν ἔτι ἁμάρτημα γράψας ἀντὶ τοῦ *ἔδωκεν* τὸ *δέδωκεν*, ὅπερ ἀπᾴδει.

Ἀθηνᾶς Β′ σελ. 279, 4 τέλ. τὸ ἐκ τῶν Πλουτ. Ἠθ. σελ. 241 e »ἢ τὰς αἰτίας ἢ σεαυτὸν τοῦ ζῆν ἀπόλυσον» μεταγράφει εἰς τὸ «ἢ τᾶς αἰτίας σεαυτὸν ἢ τοῦ ζῆν ἀπόλυσον». Ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην ἐγὼ προέτεινα *πρότερον* ἐν τῇ ἐκδόσει μου.

Ἀθηνᾶς Δ′ σελ. 8, 3 ἔγραψε «Τὰ τοῖς παντελῶς ἀνάρμοστον ὂν τρεπτέον εἰς τὸ τότε. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ κ. Κόντου τὴν διόρθωσιν ταύτην ἀνεκοίνωσα ἐγὼ ἐν τῇ «Ἐπιστολῇ περὶ τῆς πολιτείας Ἀθηναίων 1891 τύπ. Ἐφημερίδος».

Ἐλεγχ. καὶ Κρίσ. (1901) σελ. 685 «753 b φέρεται «ἐρᾶται γὰρ αὐτοῦ καὶ κάεται». Ἐπειδὴ ἀπιθανώτατον εἶνε ὅτι ὁ Πλούταρχος ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ *ἐρᾶται* ἀντὶ τοῦ *ἐρᾷ*, ἀναγκαίως ἔχει ν' ἀναγνωσθῇ «ἐρᾷ ΤΕ γὰρ αὐτοῦ νὴ Δία....». Ταῦτα ὁ Κόντος.

Ἀλλ' ἐν τῇ *Ἐπετηρίδι* τοῦ 1899 σελ. 52, 1 τέλ. ἔχω γεγραμμένα τάδε «Σελ. 753 b (408,5) γρ. ἐρᾷ τε γὰρ αὐτοῦ» κτλ. κτλ.

Ἀλλὰ πρὸς τί τὰ λεξίδια ταῦτα; Ὁ κ. Κ. προήσκησε τὸν στόμαχον αὐτοῦ εἰς χώνευσιν ὄχι λεξιδίων καὶ φρασιδίων ἀλλοτρίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρων ξένων διατριβῶν. Ἐν τῷ περιοδικῷ, ὅπερ ἐξέδωκε πρὸ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, τῷ Χιακῷ Μουσείῳ, ὑπάρχει (ἐν σελ. 91) ὁλόκληρος διατριβὴ τοῦ κ. Κόντου ἐπιγραφομένη «Περὶ τοῦ θηλυκοῦ τοῦ Ἀθηναῖος ὑπὸ Κ. Σ. Κ.», ἥτις εἶνε ἀντιγραφὴ ἐκ τῶν παραπομπῶν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ Nauck ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ τῆς Μνημοσύνης. Τὰ ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ σφάλματα, εἰς ἃ ὑπέπεσεν ὁ κ. Κόντος ἐξ ἀγνοίας τοῦ ζητήματος καὶ παρανοήσεως τῶν παραδεδομένων, εἶνε πολλά, ἀφ' οὗ καὶ τὸν Μεγακλείδην, περὶ οὗ πλεῖστος λόγος, ἀλλαχοῦ μὲν γράφει οὕτω, ἀλλαχοῦ δὲ Μετακλείδην διὰ τοῦ Τ πρὸς διάκρισιν! Καὶ ὅμως ὅτε κακῶς καὶ ἐλλιπῶς ἀντέγραφε ταῦτα καὶ ἐφρόντιζε νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ἰδιοκτησίαν ταύτην διὰ τοῦ «ὑπὸ Κ. Σ. Κ.», ὁ Naber καὶ ὁ Cobet εἶχον γράψει ἤδη ὁλοκλήρους διατριβὰς περὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ζητημάτων τῶν ἀναφυομένων ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν σχετικῶν χωρίων.

Ὁ κ. Κόντος, ὅστις οὐδὲν ἄλλο κυρίως ἐπετήδευσεν ἢ ἀντιγραφήν, εἰξεύρει νὰ ἀντιγράφῃ καὶ ὁλόκληρα τὰ χωρία, εἰς ἃ ἄλλοι τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χρήματος φειδόμενοι ἁπλῶς παραπέμπουσιν. Ἀναφέρω ἓν παράδειγμα. Ἐν τῷ Η' Τόμ. τοῦ Παρνασσοῦ ἔγραψεν (= ἀντέγραψε) διατριβὴν περὶ Πρόκνης καὶ Φιλομήλας. Λέγων δὲ διατριβὴν δὲν ἐννοῶ ὅτι ἐξήτασε τὸν μῦθον τοῦτον καὶ τοὺς συγγενεῖς ἢ ὅτι ἡρμήνευσε τὴν παράδοσιν. Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἡ διατριβὴ αὕτη συναποτελεῖται ἐκ χωρίων, ἀλλὰ καὶ τὰ χωρία δὲν εὑρέθησαν ὑπὸ τοῦ Κόντου, ἀλλ' ὑπ' ἄλλων. Ὁ κ. Κόντος ἀντέγραψεν ἁπλῶς τὰ χωρία, εἰς ἃ ἄλλοι παρέπεμψαν· ἴδ. π. χ. Λεξικὸν τῶν κυρίων ὀνομάτων ὑπὸ Pape-Bensetor ἐν λ. *Πρόκνη* καὶ *Φιλομήλα*. Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀντιγεγραμμένῃ ταύτῃ διατριβῇ χωρίων ἓν μόνον ἐπεχείρησε νὰ διορθώσῃ γράφων τὰ ἑξῆς «Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Ἀγαθαρχίδου παρὰ Φωτ Βιβλ. σελ. 443, 21 «καὶ Φιλομήλαν μὲν ἀηδόνος ἐξαλλάξαι μορφήν, Τηρέα δὲ ἔποπος». Ἀλλ' ἴσως ἐπηρώθη ἡ ῥῆσις ἔχουσα κατ' ἀρχὰς ὧδε· «καὶ Φιλομήλαν μὲν (χελιδόνος, Πρόκνην δὲ) ἀηδόνος ἐξαλλάξαι μορφήν».

Πλημμελῶς· διότι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς συμπληρώσεως τῶν ἐλλειπόντων ὀφείλομεν νὰ συμπληρώσωμεν ὧδε· «καὶ Φιλομήλαν μὲν ἀη⟨ΔΟ΄ΝΟΣ, Πρόκνην δὲ χελι⟩ΔΟ΄ΝΟΣ ἐξαλλάξαι μορφήν». Οὕτως ἐξηγεῖται πῶς ἐξερρύησαν τὰ ἐν τῷ μεταξύ, ἐν ᾧ κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Κόντου οὐδαμῶς.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀνευλαβῶν περὶ τοῦ κ. Πανταζίδου ἐκφράσεων. Ἂν δὲ οὕτω φέρονται πρὸς ἀποθανόντα λόγιον, κατ' ἐμοῦ λυσσῶσι καὶ μαίνονται, καὶ ἄλλως καὶ διότι οὐκ ὀλίγα σφάλματα τοῦ Κόντου *ἀμυνόμενος* ἐπέδειξα. Ἐν τῇ παρούσῃ μάλιστα *Ἐπετηρίδι* οὐδὲν εἶχον σκοπὸν νὰ γράψω περὶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ νῦν, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς συνεταιρικῆς βίβλου, καὶ νὰ σιωπήσω δὲν ἠδυνάμην βλέπων περιυβριζόμενον σεβαστὸν λόγιον τεθνεῶτα καὶ νὰ ἀμύνωμαι εἶχον καὶ δικαίωμα καὶ καθῆκον, καίτοι εἷς ἐναντίον τριῶν τοὐλάχιστον, καὶ δὴ ὄχι μεταχειριζομένων νέα τινὰ ἐπιχειρήματα ἐναντίον μου ἀλλ' αὐτὰ τὰ παλαιὰ τὰ ἤδη ἀνεσκευασμένα καὶ ἐξεληλεγμένα κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνατυπούντων. Καὶ αὐτοὶ δὲ ἐπανειλημμένως προκαλοῦντές με γράφουσι πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι «ἀνάγκη ἀμείλικτος (!!) ἐπιβάλλει μοι» ν' ἀπαντήσω. Τὸ δὲ χείριστον,

τυφλούμενοι ὑπὸ τοῦ πάθους, ***ἀποκαλοῦσί με σφετεριστὴν*** καὶ ***ἀπατεῶνα***, ἀλλ' αἱ προσωνυμίαι αὗται ἁρμόζουσι μᾶλλον εἰς αὐτούς, διότι ὁ ἐκστομίσας παρόμοιά τινα, ἐφ' οὗ καὶ στηρίζονται, *ἀπεδείχθη ἀναισχύντως ψευδόμενος*. Κόπτονται οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι ὑπὲρ τοῦ ἑλλην. ὀνόματος, ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, ὑπὲρ τοῦ πανεπιστημίου, εἰς ὃ εἰσῆλθον μετὰ πολυετεῖς ἀγῶνας φιλολογικοὺς πρὸς τοὺς πρώτους τῶν φιλολόγων, ὄχι ἐλέῳ καὶ κόμματι Κόντου οὐδ' ἕρπων καὶ κολακεύων. Κραυγάζουσιν οἱ θιασῶται καὶ φύλακες τῶν πατρίων, ὅτι ὀφείλω τάχιστα νὰ ἑρμηνεύσω «ποία τις εἶνε ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων καὶ μάλιστα ἐν γερμανικῷ φιλολ. περιοδικῷ» ἀγνοοῦντες δῆθεν ὅτι ἔχω ἀπαντήσῃ ἤδη πανηγυρικῶς ἐκεῖ ὅπου καὶ ὅτε ἔπρεπε (τῷ 1896) καὶ ἀναιρέσῃ πάσας τὰς συκοφαντικὰς αἰτιάσεις τοῦ Wilamowitz διὰ τῆς ἀναλύσεως καὶ παραθέσεως τῶν χωρίων, δι' ἀνακοινώσεως σπουδαίων καὶ ἀγνώστων γραφῶν τῶν κωδίκων, ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἂν μὲν ἐγὼ δὲν εἶχον ἀπαντήσῃ οἱ δὲ κύριοι οὗτοι πράγματι ἠγνόουν τοῦτο, ὤφειλον νὰ καταδικάσωσιν ἄκριτον λόγιον Ἕλληνα, ἁπλῶς καὶ μόνον πειθόμενοι εἰς τὰς ἀκρίτους διαβεβαιώσεις ἀνδρὸς ξένου, ἀντιδίκου δ' ἐμοῦ καὶ κεκηρυγμένου πολεμίου, ἄλλως δὲ διασήμου διὰ τὴν περὶ τὰς κρίσεις εὐχέρειαν καὶ ἐπιπολαιότητα αὐτοῦ; Ἰδίᾳ δὲ πῶς θὰ χαρακτηρισθῇ ἡ διαγωγὴ ἀνθρώπου, ὅστις ἀπολιπὼν ὃν ἔχει ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα, δι' οὓς λόγους αὐτὸς ἔχει, καὶ μεταβὰς εἰς ἄλλον χαρακτηρίζει τὸν ἀντίπαλον ὡς *σφετεριστὴν* καὶ *ἀπατεῶνα*, ἀδίκως καὶ ἀναιτίως, καὶ ἢ ἐξ ἐπιπολαιότητος ἢ ἐκ πονηρᾶς προθέσεως; Καὶ ὅμως αὐτὸς οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ἵνα παραλίπω ὅσα περὶ αὐτοῦ λέγουσιν ἄλλοι, ἰσχυρίζεται ἐπισήμως καὶ δημοσίᾳ πρὸς τοὺς ξένους ὅτι εἶνε «καλὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος» (Ἀθηνᾶς Ε' σελ. 509), ὅτι «δὲν εἶνε φιλόνικος καὶ δύσερις πρὸς τοὺς ὁμοτέχνους, ὅτι δὲν κλέπτει δὲν σοφίζεται, δὲν κακοτεχνεῖ» ὡς κατηγορήθη ὑπ' ἄλλων (Αὐτ. σελ. 535)· καὶ ἵνα τὸν πιστεύσωσιν, ὁρκίζεται ἀκόμη καὶ ἐπικαλεῖται τὸν ὅρκον ὃν ἔδωκε γενόμενος διδάκτωρ (Αὐτ. σελ. 526)· κατηγορούμενος δὲ ὄχι πλέον ὑπ' ἐχθρῶν, ἀλλ' ὑπὸ φίλων (οἷον τοῦ G. Meyer) ὅτι ἔκλεψεν (= ὡς κλέπτης; κατὰ τὴν μέθοδον αὐτοῦ τοῦ κ. Χ.) παρατηρήσεις τινάς, ἀπολογεῖται ὅτι τὸν μεταπλασμὸν εἶχεν ἀνακοινώσῃ πρότερον προφορικῶς τῷ φίλῳ Πέτρῳ Παπαγεωργίου, ὡς εἰ δύναταί τις νὰ ἀντιληφθῇ τοῦ κ. Γ. Χ. ὁμι-

λοῦντος· ὅτι «ἀπολέσας ὅσ' ἀναγινώσκων τὰ ἐκείνου ἐσημειοῦτο βραχέα ὑπομνήματα ἐπελάθετο»! (Αὐτ. σελ. 526). «Τοιγάρ τοι, λέγει (σελ. 509), ἡγοῦμαι ἐμφανές σοι καταστῆσαι ὅτι καθ' ἅπερ τῆς παιδείας οὕτω καὶ τοῦ τρόπου ὑπ' οὐδενὸς ἄξιός εἰμι κακῶς ἀκούειν». Πῶς γὰρ οὔ;

Τὸν δὲ κώδικα τὸν ἐπικυροῦντα μίαν ἢ δύο εἰκασίας μου, διότι περὶ τούτου δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ εἶπόν τί που, ἔχω λόγους νὰ μὴ θέλω νὰ διαλαλήσω, ἀλλ' ἰδιωτικῶς εἶμαι πρόθυμος νὰ δώσω πληροφορίας καὶ δείξω γραφὰς πρός τινα π. χ. τῶν συναδέλφων καθηγητῶν. Ἔχω τὸ θάρρος νὰ ἰσχυρίζωμαι ὅτι εἶμαι πολὺ φιλαληθέστερος καὶ εἰλικρινέστερος τῶν κατηγόρων μου, οἵτινες ὤφειλον ν' ἀντιπαραβάλωσιν ἢ αὐτοὶ ἢ διὰ φίλων τινὰς ἀμφισβητουμένας γραφὰς μᾶλλον ἢ νὰ συκοφαντῶσιν ἐν ἀδήλῳ. Δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι μεταξὺ τῶν *χιλιάδων* διορθώσεων θ' ἀπέδωκά τινας ξένας εἰς ἐμαυτόν· ὅπερ *οὐδεὶς* ἠδυνήθη μέχρι τῆς σήμερον ν' ἀποφύγῃ. Ἀλλὰ τοῦτο ἔπραξα πάντως ἄκων καὶ ἐν πληρεστάτῃ ἀγνοίᾳ, ἴσως δὲ καὶ ἐξ ἀνάγκης, διατρίβων ἐν Μυτιλήνῃ, ὅπου τὰ βιβλία ὀλίγιστα.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Wilamowitz, εἰς οὗ τὰς ψευδολογίας στηρίζονται, ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡρακλέους (ἐκ στ. 1417) τοῦ Εὐριπίδου, ἧς ἐκδόσεως δὲν ὑπάρχει ἀναλόγως ἄλλη ὀγκωδεστέρα, α') παρέλιπεν ἐνενήκοντα πέντε γραφὰς κωδίκων ἐκτὸς ἐπουσιωδῶν τινων, ἃς παρέλιπον· β') πλημμελῶς ἐσημείωσε δέκα καὶ ἐννέα γραφὰς τῶν κωδίκων· γ') ἐν εἴκοσι καὶ τρισὶν ἀναγνώσεσι παρέλιπε τὰ ὀνόματα τῶν διορθωτῶν, ὥστε τὴν διόρθωσιν θ' ἀποδίδῃ τις εἰς αὐτόν. Ἐλησμόνησε δὲ καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα νὰ προσθέσῃ εἰς μίαν διόρθωσιν· δ') πέντε διορθώσεις παρέλαβεν εἰς τὸ κείμενον ὡς γραφὰς κωδίκων· ε') ἐννέα διορθώσεις δὲν ἀπέδωκεν εἰς οὓς ἔδει διορθωτὰς ἀλλ' εἰς ἄλλους· καὶ ϛ') δώδεκα ξένας διορθώσεις ἀπέδωκεν εἰς ἑαυτόν. Ἄλλως δὲ ἡ ὀγκώδης αὕτη ἔκδοσις ἔχει τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα σφάλματα καὶ πλημμελήματα, ὥστε εἶνε δύσκολον καὶ νὰ τὰ ἀπαριθμήσῃ τις.

Τῶν ἐναντίον μου γεγραμμένων (κατὰ μέγα μέρος μετατετυπωμένων ἐκ προηγ. ἄρθρων τῆς Ἀθηνᾶς) πολλὰ μὲν ἀνῃρέθησαν καὶ ἀνεσκευάσθησαν ἤδη, πολλὰ δὲ ὡς ψευδολογήματα καὶ διαστροφαὶ τῶν ἐμῶν εἶνε ἀνάξια προσοχῆς, πολλὰ δὲ πᾶσι τοῖς ἐκδόταις κοινά, ἅπερ ἐπανειλημμένως ἀναφέρονται ὡς ἐμὰ σφάλματα, οὔτε ἀνέλαβον οὔτε

ἠδυνάμην νὰ διορθώσω πάντα. Ἐν ᾧ δὲ πᾶσα ὀρθογραφικὴ ἢ τυπικὴ διόρθωσίς μου διαστρέφεται ποικιλοτρόπως δι' εἰδικοῦ συνεργάτου ἐπιτηδειοτάτου πρὸς τοῦτο, ὅλως ἀποσιωπᾶται ἡ περὶ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς παραδόσεως καὶ τὴν διόρθωσιν τοῦ κειμένου ἐπιπονωτάτη καὶ δαπανηροτάτη ἐργασία μου· ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω ὅτι μόνον ἐν τῷ Δ' τόμῳ ὑπάρχουσι περὶ τὰς 400 διορθώσεις μου. Ἄλλα δέ τινα προφανῆ παροράματα θεωροῦσιν ὡς σπουδαῖα ἁμαρτήματα, ποιούμενοι πολὺν καὶ συχνὸν λόγον περὶ αὐτῶν. Ἀναφέρω ὀλίγα τινὰ παραδείγματα.

Σελ. 347 a τὸ προσηγορικὸν οὐσ. *ῥαχία,* κατὰ τυπογραφικὸν ἁμάρτημα μεγαλογραφηθέν, ἀποδεικνύουσιν ἡμαρτημένον διὰ πασῶν τῶν ἀρχαίων μαρτυριῶν, πλὴν μόνον τῶν ἐκ τοῦ Πλουτ. 83 d. 789 d. 791 a., ἐξ ὧν θ' ἀπεδεικνύετο ὅτι γνωρίζω τὴν λέξιν τοὐλάχιστον ὅσον καὶ αὐτοί. Ἀλλ' ὅμως ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐτύγχανον συνηγόρου τοῦ κ. Γ. Χ. μεγαλογραφοῦντος συστηματικῶς κατὰ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν τὰ οὐσιαστικὰ τῆς ἑλληνικῆς π. χ. Ἅλωσις, Ἀναγέννησις, Βασίλειον, Βουλή, Γραμματική, Γραμματικός, Δημιουργός, Διάδοχος, Δυσμαί, Θάλασσα, Κοινὸν κτλ. Ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα, οἷον Ἀλγεβρικός, Ἀττικουργής, Ὀρεινός, Πεδινός, Κοινός, Μέσος, Μικρὸς κτλ. ἐνίοτε δὲ καὶ τὰ ἐπιρρήματα, ὡς Ἄνω, Κάτω κτλ. Πλὴν ἀλλ' ὅμως, ὡς λέγει ἐν σελ. 535, ἡ ὀρθογραφία τῆς νεωτέρας γλώσσης δὲν πρέπει νὰ κανονίζηται κατὰ τὴν τῆς ἀρχαίας, ἀλλ' ὡς φαίνεται κατὰ τὴν τῆς γερμανικῆς. Ἐκ δὲ τῶν τοῦ κ. Κόντου ἀναφέρω δύο παραδείγματα, ὧν τὸ ἓν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἀθην. Γ' σελ. 356, ὅπου τὸ προσηγ. οὐσ. *στεφανόπωλις* (ἡ πωλοῦσα στεφάνους) γράφεται *Στεφανόπωλις* ὡς κύριον. Τὸ δ' ἕτερον εἶνε ἐν Ἀθηναί. Ϛ' σ. 423 «φεύγοντας γίνεσθαι τῆς Σαλαμινίης κατὰ τὸ Ἱερὸν Ἀθηναίης Σκιράδος» (Ἡροδ. Η' 94), ὅπου παντὶ δῆλον ὅτι τὸ *Ἱερὸν* γραπτέον διὰ μικροῦ ι, καὶ ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἔγραψεν ὄχι *ἱερὸν* ἀλλὰ *ἱρόν.*

Προφανὲς παρόραμα εἶνε καὶ τὸ ἐν σελ. 442 f ἐν σημ. *δόξω μοι* ἀντὶ τοῦ *δόξω σοι,* ὡς ὀρθῶς εἴκασε δίκαιος καὶ ἀμερόληπτος κριτής, ὁ van Herwerden. Ὁμοίως τὸ ἐν σελ. 405 f *μελιγάρεας* ἀντὶ τοῦ *μελιγήρυας,* ὅπερ ἔχει ὁ Πίνδαρος, εἰς ὃν ἐγὼ παρέμπεμψα (Ἰσθμ. Β' 3). Τὴν σπουδαίαν ταύτην διόρθωσιν ἐκ τῆς ἐμῆς παραπομπῆς ὁρμώμενος ἀνεκάλυψεν ὁ κ. Κόντος. Τοιοῦτόν τι παρόραμα εἶνε καὶ ἡ εἰς σελ. 208 d σημ. *ὧν ἂν* ἀντὶ τοῦ *ὧν* ἐκ μετεωρίας καὶ ἀβλεψίας

πιθανῶς προελθοῦσα διόρθωσις. Τίς δύναται ν' ἀποδώση τὸ σφάλμα τοῦτο εἰς ἐμέ, ὅστις ὄχι ἓν καὶ δύο, ἀλλὰ δεκάδας τοιούτων χωρίων ἢ διώρθωσα ἢ ἐξέδωκα; Μόνον ἄδικος ἐπικριτής, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήση ἐν τέλει ὅτι τὸ σφάλμα ὑπάρχει μόνον ἐν τῇ μνημονευθείσῃ σελ., ἀλλαχοῦ δὲ εἶνε τὸ ὀρθόν. Ἐγὼ δὲ ὑπομιμνήσκω αὐτὸν τὴν ὑπὸ τοῦ Wilamowitz πλασθεῖσαν κατὰ Θουκυδίδην φράσιν «ἀνὴρ τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀρετῇ τε οὐδενὸς ὕστερος καὶ κράτιστος ἐνθυμηθῆναι γενόμενος καὶ ἃ ἂν γνοίη εἰπεῖν», περὶ ἧς παρατηρῶ ἐν τῷ *Ἐπιλόγῳ* σελ. 22 πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε: nam τὲ soloecum est neque minus ἃ ἂν γνοίη, pro quo legendum ἃ γνοίη.

Ἐνταῦθα δὲ παρατηρητέον καὶ τὰ ἑξῆς: Ἐν τῇ *Ἐπετηρίδι* ἐσημείωσα ὅτι πλημμελῶς «ἐξέδωκεν ἐκ τῶν Εὐσταθίου Παρεκβολῶν (σ. 543, 22) «ζῴων πολυωνύχων καὶ διχηλῶν» (ἴδ. Ἀθην. Α΄ σ. 88). Πρόδηλον ὅτι γρ. *διχήλων* παροξυτόνως. Ἡ γραφὴ *διχηλῶν* οὐδένα ἔχει λόγον· εἶνε δὲ τόσον ἀνελλήνιστος καὶ ἀνήκουστος, ὅσον θὰ ἦτο π. χ. τὸ *ἐντιμὸς* ἀντὶ τοῦ ἔντιμος». Ὁμοίως ἔψεξα αὐτ. τὸ *παναίσχης*, ὅπερ ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους (σ. 1099, 4), ὡς πλημμελές, δέον *παναισχής*. Ἀλλ' ὁ κ. Χ. (Κόντος) ἀπαντῶν ἐν σελ. 420 ἰσχυρίζεται ὅτι ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶνε τυπογραφικὰ παροράματα. Καὶ ὅμως δὲν εἶνε. Ἀπόδειξις ὅτι ὀλίγῳ πρόσθεν ἐν τῇ αὐτῇ σελ. 88 ἔγραψε «τὰ μὲν οὖν *διχαλὰ (δίχαλα)* δύο ἔχει σχέσεις» δι' ἀραιῶν γραμμάτων καὶ κατωτ. τὸ *διχηλῶν*. Ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι αὐτὸς προτιμᾷ τὸ *διχηλὸς* τ. ἔ. *ἐντιμός*. — Ἐπίσης τὸ *παναίσχης* δὲν εἶνε τυπογρ. παρόραμα, διότι τὸ χωρίον εἶνε ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους παρ' ᾧ ὑπάρχει αὕτη μόνη ἡ γραφή· ἂν δὲ ὁ κ. Κόντος ἤθελε γράψῃ *παναισχής*, ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ τὸ σημειώσῃ (Γρ. *παναισχής*), ἀφ' οὗ σημειώνει *δ'* ἀντὶ τοῦ *δὲ* καὶ *ἀλλ'* ἀντὶ τοῦ *ἀλλὰ* ὡς σπουδαίας διορθώσεις; *Παρόραμα* δύναται νὰ λεχθῇ, ὅταν τις ἔχων εἰς ἄλλο τι προσηλωμένον τὸν νοῦν του παρορᾷ καὶ δὲν παρατηρεῖ ἄλλο τι πλησίον κείμενον. Π. χ. ἐν ἑνὶ τῶν προλόγων τῆς ἐκδόσεως μου (IV σελ. 48) ἀντέγραψα *εὑρεσιλόγον*, διότι πραγματευόμενος περὶ χωρίου τινὸς τοῦ Κορνούτου (*οὐ δεῖ δὲ δοκεῖν πανταχοῦ εὑρεσιλόγον πρεσβεύειν)* πλημμελῶς διωρθωμένου ὑπὸ τοῦ Wilamowitz, εἶχον προσηλωμένον τὸν νοῦν μου εἰς τὰς ἄλλας διορθωτέας λέξεις, ἃς καὶ πράγματι διώρ-

θωσα, ἀλλὰ τὴν λέξιν *εὑρεσιλόγον* παριδὼν (καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ παρίδω αὐτήν, διότι δὲν ὑπέστη καμμίαν μεταβολὴν ἐν τῇ διορθώσει: «οὐ δεῖ δὲ διώκειν πανταχοῦ εὑρεσιλόγον πρεσβύτην ἢ πρέσβυν») ἀφῆκα αὐτὴν ὡς εὗρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Osann (σελ. 191), ἣν συνεβουλεύθην φυσικῷ τῷ λόγῳ.

Ἐπὶ τούτοις παρατηρητέον ὅτι ἡ μέθοδος, ἣν ἀκολουθοῦσιν οἱ περὶ τὸν κ. Κόντον εἰς ἀνασκευὴν τῶν ἐμῶν παρατηρήσεων, εἶνε ὅτι ἐκλέγουσιν ἐκ τῶν πολλῶν δύο ἢ τρεῖς μόνον, αἵτινες φαίνονται εἰς αὐτοὺς ἀσθενέστεραι τῶν ἄλλων, καὶ ταύτας μόνον ἀνασκευάζουσι κατὰ τὸ φαινόμενον, ὥστε ἐκ τούτων τῶν ὀλίγων νὰ συμπεραίνηται, ὅτι καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἀνεσκευάσθησαν καὶ ἀνῃρέθησαν. Πρβ. π. χ. πόσα ἀνέγραψα ἐγὼ σφάλματα τοῦ Wilamowitz καὶ τοῦ Kurtz καὶ αὐτοῦ τοῦ Κόντου, καὶ πόσον ὀλίγα οὗτοι ἀνεσκεύασαν. Ἀλλ᾽ ἵνα κρίνῃ τις πῶς καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα ἀνασκευάζονται δῆθεν, ἀναφέρω ἓν μόνον παράδειγμα ἐνταῦθα (ἐπιφυλαττόμενος ὅπως ἐν εὐρυχωρίᾳ ἐξελέγξω καὶ τὰ ἄλλα), τὸ Θουκυδ. (Γ΄ 30) «τὸ καινὸν (κενὸν) τοῦ πολέμου», ὅπερ ἰσχυρίσθη ὁ κ. Κόντος ὅτι καὶ παρ᾽ ἄλλοις συγγραφεῦσι καὶ δὴ καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ γρ. διὰ τοῦ ΑΙ. Πρὸς δὲ τὴν ἀντιπαρατήρησίν μου, ὅτι παρὰ Πλουτάρχῳ τὰ συμφραζόμενα «τὰ κενὰ τῆς ἀκροάσεως», «ἡ κενὴ δόξα», τὸ «πληροῦσι» καὶ τὸ «κενὸν τῆς λέξεως» δεικνύουσιν ὅτι καὶ «τὰ κενὰ τοῦ πολέμου» γραπτέον διὰ τοῦ Ε, ἀντιγράφουσι τὰ ἐν τῷ Λ. Ἑ. χωρία ὡς εἶνε προσθέτοντες καὶ τὰ καινὰ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Ἰμβραὶμ πασᾶ. Ἀλλ᾽ ὅμως ἡ διὰ τοῦ ΑΙ γραφὴ δὲν ἀποδεικνύεται οὔτε διὰ τῶν *καινῶν* τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Ἰμβραὶμ οὔτε διὰ τῆς ἀντιγραφῆς τῶν ἐκ τοῦ Λ. Ἑ. χωρίων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου φράσεων καὶ χωρίων. Ἀλλὰ περὶ τούτων οὐδεὶς λόγος. Ἰδοὺ ἔλεγχος καὶ κρίσις!

Ἄλλα δὲ ἐφ᾽ οἷς ψέγομαι εἶνε διφορούμεναι γραφαί, οἷον *ἤπου* καὶ *ἤ που, διόλου* καὶ *δι᾽ ὅλου, διὰ κενῆς* καὶ *διακενῆς, πάντη* καὶ *πάντῃ τἆλλα* καὶ *τἄλλα, πλώιμος* καὶ *πλόιμος* κ.τ.τ. Ἀλλ᾽ ὑπάρχει τις ὅστις δύναται ν᾽ ἀποφύγῃ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν ἑπτὰ ὀγκώδεσι τόμοις; Ὁ κ. Κόντος τοὐλάχιστον ὁ εἰδικῶς ἀσχοληθεὶς περὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀλλοτρίων σφαλμάτων ὑπέπεσε σχετικῶς εἰς πολὺ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα. Οἷον ἐν Λ. Ἑ. σ. 602, 18 ἔγρ. *ἀνθινὸς (ἀνθινὴν*

ἐσθῆτα) ὅπερ παρ' ἡμῖν ψέγει ἐν σελ. 525. ***Προσπίπτον*** (ἐν Λ. Ἑ. Ε' σελ. 10. Γλωσσ. Παρατ. σ. 86)· κατόπιν δ' ἐν τῇ Ἀθηνᾷ *πῖπτον* διὰ περισπωμένης, διότι ὡς γνωστὸν εὕρηται καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς γραφόμενον διὰ τοῦ ΕΙ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ καὶ ἄλλως καὶ διότι καὶ αὐτὸς ὁ κ. Κόντος ὡμολόγησεν ἐν σελ. 34 τοῦ Λ. Ἑ. Τόμ. Ε', ὅτι ἡ ῥίζα τοῦ *πίπτω* εἶνε *πετ-*. Ἀλλ' ἡ γνώμη, ἧς νῦν ἐκθύμως ὑπερμαχεῖ, οὐδόλως συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἐκ τῆς ῥίζης *πετ-* παραγωγὴν τοῦ *πίπτω*· διότι ὅπως τὸ *μίμνω, γίγνομαι* καὶ τὰ ὅμοια ἔχουσι τὸ ι θέσει μακρόν, οὕτως ὤφειλε νὰ συμβαίνῃ καὶ ἐν τῷ *πίπτω*. Συμβαίνει λοιπὸν ἄλλο τι καὶ εἶνε ἡ παραλήγουσα φύσει μακρὰ ἢ τὸ ΕΙ τῶν ἐπιγραφῶν εἶνε ἐπισφαλὴς ὁδηγὸς ὡς καὶ ἐν ἄλλοις; Τοῦτο ὤφειλε νὰ διδάξῃ πρῶτον ὁ κ. Κ. Ὁμοίως τὸ ῥῆμα *σῴζω* πρότερον μέν, οἷον ἐν Λ. Ἑ., ἔγραφεν ἄνευ ὑπογεγραμμένης ἔν τε τῷ ἐνεστῶτι (σ. 54. 42 καὶ ἄλλ.) καὶ ἐν τῷ παρακειμένῳ (σ. 147). Ἐν δὲ τῇ Ἀθηνᾷ γράφει μὲν ὀρθῶς τὸν ἐνεστῶτα, ἀλλ' ὄχι καὶ τὸν παρακείμενον, ὡς τόμ. Β' σελ. 128 «σεσωμένος ἢ σεσωσμένος» καὶ κατωτ. «σεσωμένος (σεσωσμένος)», ἅπερ διορθοῖ ἐν σελ. 327 ὧδε «ἀναγνωστέον ἐν σελ. 128, 20 *σεσωσμένος, σεσῳσμένος* καὶ 23: (σεσωσμένος, σεσῳσμένος)». Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὰ ἐν τοῖς διορθωτέοις εἶνε μεστὰ ταραχῆς καὶ συγχύσεως. Ἡ διόρθωσις οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ ὅτι ὁ παρακείμενος δύναται νὰ γράφηται καὶ δι' ὑπογεγραμμένης καὶ ἄνευ αὐτῆς. Ἀλλ' εἰς φιλόλογον ὑπογράφοντα τὸ *σῴζω* δὲν ἐπιπρέπεται σήμερον νὰ ἐκφέρῃ τὸν παρακ. *σέσῳσμαι* ἄνευ ὑπογεγραμμένης, διότι ὁ παρακείμενος μόνον ἐκ τοῦ *σῴζω* δύναται νὰ παράγηται, ὅπως ὁ παρακ. *σέσωμαι* καὶ μέλλ. *σωθήσομαι* καὶ ἀόρ. *ἐσώθην* μόνον ἐκ τοῦ ΣΑΟΩ. Ὅπως ἁμαρτάνει ὁ γράφων τὸν ἀόρ. *ἐσῴθην* μεθ' ὑπογεγραμμένης, οὕτως ἁμαρτάνει ὁ ἐκφέρων τὸν παρακ. *σέσῳσμαι* ἄνευ ὑπογεγραμμένης. Ἀλλὰ διὰ τὸν κ. Κόντον τὸ σχῆμα *σεσωσμένος (σεσῳσμένος)* εἶνε ἡ γέφυρα ἡ μετάγουσα αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἡμαρτημένης εἰς τὴν ὀρθὴν γραφήν.

Ὁ κ. Κόντος ὡς ἔγραψε *γήδιον* ἄνευ ὑπογεγραμμένης ἐν Ἀθην. Θ' σελ. 91 (διότι τὰ περὶ γραμματικοῦ λεγόμενα εἶνε ἕωλα), οὕτω καὶ *κώδια* ἄνευ ὑπογεγραμμένης ἐν τῷ ἐκ τοῦ Ἀριστοτ. (Ζῷ. Ἱστ. Η' ι' 3) χωρίῳ «τῶν δὲ λυκοβρώτων προβάτων τὰ *κώδια* (Γρ. *κῴδια*) καὶ τὰ ἔρια . . . φθειρωδέστερα γίνεται» (ἴδ. Χ. Μ. σ. 87).

Ἐν σελ. 265 Σωκρ. καὶ ἀλλ. ἔγραψεν «ἐν τῇ κόπρῳ ταύτῃ τοῦ Αὐγείου». Ἀλλ' ὕστερον ὀρθότερα ὑπ' ἄλλου μεταδιδαχθεὶς ἔγραψεν ἐν Ἀθην. Α' σελ. 420 «ἐν τῇ κόπρῳ ταύτῃ τοῦ Αὐγέου».

Ἐπίσης ἀλλαχοῦ γρ. *Κρατερὸς* ἀλλαχοῦ δὲ *Κράτερος*. Ὁμοίως *Ἡρωδιανὸς* καὶ *Ἡρῳδιανός*, *Τρυφιόδωρος* καὶ κατόπιν Τριφιόδωρος, *Ἀντιαττικιστὴς* καὶ *Ἀνταττικιστὴς* κτλ. κτλ.

Μνημονεύων τὸν *περὶ τοῦ στεφάνου* λόγον καὶ τὸν *περὶ τῆς παραπρεσβείας* γράφει πολλάκις *περὶ Στεφάνου* ὡς Σωκρ. σελ. 477, 313, 130· πάντοτε δὲ *περὶ Παραπρεσβείας*. Ἀλλ' ὅμως ἐκάκισεν ἄλλους, ὅτι ἔγραψαν *περὶ στεφάνου* ἄνευ τοῦ ἄρθρου.

Πρότερον ἐν συνδέσει ἔγραφεν *ὅμως* (ὡς Λ. Ἑ. σελ. 51, σελ. 10, 23 κτλ.), κατόπιν δὲ διδαχθεὶς τὸ ἀληθὲς ἤρχισε νὰ γράφῃ *δ' ὅμως* ἢ *ἀλλ' ὅμως*. Μόνος ὁ Χ. δὲν κατενόησε τὸ πρᾶγμα.

Τὸ οὐδ. τῆς μετοχῆς *ἑστώς, ἀφεστώς, καθεστὼς* κτλ. πρότερον μὲν ἔγραφε διὰ τοῦ Ω ὀρθῶς, εἶτα δὲ μεταγνοὺς διὰ τοῦ Ο. Διατί; Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου ποῦ ἐγράφησαν, δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω.

Ἐν Ἀθην. Β' σ. 291 κακίζει τοὺς γράφοντας *ὀπτανεῖον* ἀντὶ τοῦ *ὀπτάνιον* παρὰ Πλουτάρχῳ. Καὶ ὅμως ὁ τύπος *ὀπτανεῖον* παραδίδεται ὑπὸ πάντων τῶν κωδίκων, παραδόξως δ' ὑποστηρίζεται καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Χ. Ἀλλ' ἐν σελ. 784 κἑ. αὐτὸς γράφει *καφεψεῖον* μὴ ἀρκούμενος εἰς τὸ κοινὸν καὶ σύνηθες *καφενεῖον*, ἐν ᾧ τὸ μόνον ἀνάλογον *μυρεψεῖον* οὐδαμοῦ ὑπάρχει ἀλλὰ *μυρέψιον*. Ἐν δὲ σελ. 600 παρατηρεῖ «Ἂν ἤμην πεπεισμένος ὅτι οὐδέποτ' ἐλέχθη ἑλληνιστὶ *μυρεψεῖον*, δὲν θὰ ἔγραφον *καφεψεῖον* ἀλλὰ *καφέψιον*». Ἰδοὺ λογική. Ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶνε pro domo sua, καὶ ἓν μόνον παράδειγμα τοῦ *μυρεψεῖον* θὰ τῷ ἤρκει, ἀλλαχοῦ δ' ὅμως ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ ἄλλων, μυρία παραδείγματα τοῦ *ὀπτανεῖον* εὑρίσκει ἀνεπαρκῆ. Ἀλλὰ πόθεν δῆλον, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Πλουτάρχου ἔλεγον καὶ ἔγραφον *ὀπτάνιον* καὶ ὄχι *ὀπτανεῖον*, ἀφ' οὗ ἡ παράδοσις μαρτυρεῖ τοὐναντίον;

Ἐν σελ. 393 τοῦ Λ. Ἑ. σημ. ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἡσυχίου «ΗΣΘΕ: ὑπήρχετε, καθέζετε» γράφει ἐκ διορθώσεως τὸν παρατατικὸν δῆθεν *καθέζεσθε*, ἐν ᾧ ἐν σελ. 592 ἔγραψε τάδε: «οἱ πεζοὶ τῶν Ἀττικῶν ἔλεγον πάντοτε *ἐκαθεζόμην* οὐδέποτε *καθεζόμην*». Δὲν θὰ ἰσχυρισθῇ βεβαίως ὅτι ὁ Ἡσύχιος ὡς μὴ Ἀττικὸς ἔπρεπε νὰ γράψῃ τὸν παρατ. ***καθέζεσθε***.

Ἐν Χ. Μ. σελ. β' καὶ γ' γρ. δὶς *ἀσμενέστατα*, ἀλλὰ κατόπιν *ἀσμεναίτατα.*

Ἐν Ἀθην. Α' σ. 82, 93, 115, 360 γρ. *προύκρινα.* Ἀλλ' ἐν Γλ. Παρ. σ. 125, 135, 178 κτλ. *προὔκρινα.* Ὁμοίως πρότερον μὲν *προυφέρετο, προυτίμησε,* κατόπιν δὲ *προὐφέρετο, προὐτίμησε* κτλ. τ. ἔ. πρότερον μὲν ἐνόμιζεν ὅτι γίνεται *κρᾶσις*, νῦν δὲ μεταγνοὺς δοξάζει ὅτι γίνεται *συναίρεσις.*

Πρότερον ἔγραφε Παρισιανός, Λαυρεντιανός, Μάρκος, Πρίσκος, Βυζαντινός· ἀλλὰ κατόπιν Παρισινὸς ἢ Παρισῖνος ἢ Παρισιακός, Λαυρεντιακός, Πρῖσκος, Μᾶρκος, Βυζαντῖνος.

Ἄλλοτε ἔγρ. «ὅταν πρόκΗται» (Ἐπίκ. Χρ. Ῥαγκ. σ. 11 σημ.), «θὰ σύγκηται (Χ. Μ. σ. β'), ἀλλὰ κατόπιν «νὰ κεῖνται» (Λ. Ἑ. σ. 13), «θὰ κεῖται» (αὐτ. σ. 165) «ἵνα-διάκειται» (αὐτ. σ. 349).

Ἐν Σωκρ. σ. 367 κακίζει τὸ *ἐγκαταστημένος*, ἐν δ' Ἀθην. Β' σ. 101 κακίζων τὸ *ἐγκατεστημένος* ἀποδέχεται τὸ πρῴην κακισθὲν *ἐγκαταστημένος.*

Ἐν Χ. Μ. γρ. «θ' ἀποβῇ, θ' ἀποτελεσθῶσι, ν' ἀναδεχθῶσι».

Ὁμοίως καὶ ἐν Λ. Ἑ. Ἀλλ' ἐν Σωκρ. σελ. 53 κέ. γράφει «νἀμφιβάλλῃ, νἀναγνωσθῇ, νἀποφαίνωνται, θἀναγκασθῶμεν» κτλ.

Ἐν Σωκρ. σελ. 119 γράφει «μέντοι—ἄν: μεντοάν : μεντἄν». Ἀλλ' ἐν Ἀθην. Β' σ. 546 τάδε : «μέντἄν. Πρβ. οὔτἄν, μέντἆρα, ἤτἆρα. Γράφεται δὲ ὑπό τινων *μεντἂν*» δηλ. καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ποτέραν γραφὴν παραδέχεται ; Ἐν Γλωσσ. Παρατ. σελ. 102 γράφει «οὐ μενοῦν».

Ὁμοίως διὰ δύο τόνων γρ. ἐν Λ. Ἑ. σ. 60 «ὤγαθέ» σελ. 27 «ὦγαθοί» καὶ ἄλλ. Ἐν Ἀθην. Α' σ. 172 ἔγρ. «ὦλεξίκακε» τ. ἔ. περισπωμένην ὄχι πλέον ἐν τῇ προπαραληγούσῃ. τῇ τρίτῃ ἀπὸ τέλους, ἀλλ' ἐν τῇ πέμπτῃ ἀπὸ τέλους· ὡς δ' εἰ μὴ ἤρκει τοῦτο καὶ ἕτερον τόνον ἐν τῇ προπαραληγούσῃ! Ὅμοιον εὕρηται ἐν Ἀθην. Δ' σελ. 302 «ὦμβρότητε σύ».

Ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε : «ὠγαθέ, ὠλεξίκακε, ὠμβρόντητε» ὡς ἔγραψα καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει μου. Τὰ δὲ κύρια ὀνόματα γράφει ἄλλοτε ἄλλως, ὡς *Βικτόριος* ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *Βικτώριος*, ὅπερ ἐδείχθη καὶ ἄλλοτε. *Βεκκῆρος, Γεσνῆρος, Κρυγῆρος* κτλ. δέον *Βέκκερος, Γέσνερος, Κρύγερος,* διότι γνωστὸν ὅτι τὸ -er τῶν ὀνομάτων τούτων εἶνε βραχύ.

Ὁμοίως γρ. Βαλλήν, Καρστὴν κττ. Ἀλλ' ὁ κ. Κ. οὐ μόνον ἐμμένει εἰς τὴν πλημμελῆ γραφὴν ἀλλὰ μεταχειρίζεται καὶ διπλοῦς καὶ τριπλοῦς καὶ πολλαπλοῦς τύπους, οἷον Οὐεβῆρος καὶ Οὐηβῆρος (ὀρθὸν εἶνε τὸ Οὐήβερος), Βερνάρδυς καὶ Βερνάρδος, Πειρσὼν καὶ Πιέρσων. Κόβετος (ἐν Χ. Μ.): Κόβητος, Βέρκιος (διατί τότε ὄχι Ἀβέρκιος;): Βέργκιος, Καιβήλιος: Καιβέλιος. Ποφολούγκιος (Χ. Μ.): Πφλούγκιος, Ἐλμισλήιος: Ἐλμσλήϊος, Στερνοβάχιος ὁ Sternbach, Σχενείδερος (Χ. Μ.): Σχνειδῆρος: Σνειδῆρος. Σταλβαῦμος (Χ. Μ. 6, 56): Σταλβαῦμος: Σταλβώμιος: Σταλβαύμιος καὶ πολλὰ ἄλλα ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός. Βυζαντινὸς (Χ. Μ. σ. 29. 432. 2 καὶ ἄλλ.): Βυζαντῖνος. Διδώτειος: διδότειος. Ἐν Λειψίᾳ: ἐν Λιψίᾳ. Τοῦ Κουμανούδου: τοῦ Κουμανούδη. Ἐν δὲ Λ. Ε σ. 1 γρ. «οὔτ' ἀπελπιζόμεθα» καὶ σελ. 164 «ἐνεθάρρυνεν». Καὶ ὅμως μετὰ τοιαύτην ὀρθογραφικὴν ἀταξίαν καὶ ἀνακολουθίαν καὶ ἀναρχίαν κακίζει ἐμὲ ὡς ἀνακόλουθον.

Περὶ δὲ τῆς διαφορᾶς τῆς περὶ τῶν ἡμετέρων καὶ περὶ τῶν ξένων κρίσεως ἀναφέρω ἓν παράδειγμα. Ἐν Σωκρ. τόμ. Β' σελ. 110 δεινῶς ἐξύβρισε τῶν ἡμετέρων τινὰ λογίων, ὄχι ἐξ ἐπαγγέλματος φιλόλογον, διότι ἐσχημάτισε τὴν γεν. τοῦ *Πολυδέκτης* ὄχι *Πολυδέκτου* ἀλλὰ *Πολυδέκτους*· τὸν δὲ Μεινέκιον, ὅστις παρὰ Ἀθηναίῳ ἔγραψε *Θεοδέκτει* ἀντὶ τοῦ *Θεοδέκτῃ* (ὁμοίως ὁ Δινδόρφιος) καὶ *Δημάδους*, καὶ τὸν Κόβητον γράψαντα παρὰ Λουκιανῷ ἐκ διορθώσεως *Ἀριστείδη* ἀντὶ τοῦ *Ἀριστείδην* θαυμάζει! Καὶ ἄλλα ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός.

Ἀλλὰ περὶ τούτων θὰ γράψω τὰ δέοντα καὶ ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἀπαντήσει μου. Ἐνταῦθα δ' ἐφεξῆς ἀναφέρω ἄλλα τινὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸ προκείμενον καὶ πρὸς ὅσα ἐγράφησαν προηγουμένως ἐν τῇ Ἐπετηρίδι. Καὶ πρῶτον περὶ τοῦ *μετελθεῖν*, ὅπερ ἔγραψεν ἀντὶ τοῦ *ζητεῖν* Πλουτ. Ἠθ. σελ. 162 e «ἅπαντα δεύτερα τοῦ ζητεῖν τὸν φόνον ἐποιοῦντο». Ὁ μὲν κ. Χ. παρενόησεν ὡς ἦτο ἑπόμενον ὅσα ἔγραψα ἐν τῇ Ἐπετηρίδι καὶ ἄλλως καὶ διότι καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν ἐννοεῖ καὶ τὰ προηγούμενα τῆς διορθώσεως ἀγνοεῖ. Ἀλλ' ὁ κ. Κόντος ἐννόησε πολὺ καλὰ τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων μου. Ἐξηγοῦμαι ἵνα ἐννοήσῃ καὶ ὁ κ. Χ. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ πρῶτος ὁ Kurtz προέτεινεν ἀντὶ τοῦ *ζητεῖν* τὴν διόρθ. *μετιέναι*, ἣν ὁ κ. Κόντος μεταπλάσας ἐπιτηδείως ὡς ἀγνοῶν δῆθεν ἐκείνην προέτεινεν αὐτὸς τὸ *μετελθεῖν*. Ὀρθότερον βεβαίως ὁ Kurtz, διότι τὸ πρᾶγμα θὰ διήρκει.

Ταῦτα ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν εἶπον ὅτι διὰ τοιούτων διορθώσεων δυσφημεῖται ἡ κριτική. Εἰς ταύτας δὲ συμπεριλαμβάνω καὶ τὴν ἐμήν, ἥτις εἶνε μὲν κατὰ τύπους ὀρθοτέρα, ἀλλὰ δύναται ἐπίσης νὰ μεταπλασθῇ ὑπ' ἄλλου τινὸς εἰς τὸ «δράσαντα (διαπραξάμενον) τὸν φόνον κ.τ.τ.» Τοιαύτας διορθώσεις οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τοῦ προτείναντος δύναται νὰ παραδεχθῇ· διὰ τοιούτων λοιπὸν διορθώσεων δυσφημεῖται ἡ κριτική. Καὶ ὅμως τὸ *ζητεῖν* εἶνε ὀρθὸν καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως, καὶ τὸ νόημα εἶνε: Ἔκριναν πρῶτον καθῆκον αὐτῶν νὰ ἐνεργήσωσι τὰς δεούσας δικαστικὰς περὶ τοῦ φόνου ἀνακρίσεις, τὰς ὁποίας καὶ ταχέως ἀπεπεράτωσαν, διότι εὗρον τοὺς φονεῖς. Εὕρηται δὲ τὸ *ζητεῖν* ἐπὶ τοιαύτης σημασίας.

Σελ. 486 f «οἵ τε νεώτεροι πάλιν ἀφηνιάζοντες καὶ θρασυνόμενοι καταφρονεῖν καὶ ὀλιγωρεῖν *ἀσκοῦσιν*». Ἀντὶ τοῦ *ἀσκοῦσιν* γράφει *δοκοῦσιν* ὁ κ. Κ. ὁδηγηθεὶς ἐκ τῆς σελ. 752 f «ταύτην δ' ὁρῶμεν ἄρχειν καὶ κρατεῖν δοκοῦσαν», ὅπου τὸ *δοκοῦσαν* προτείνω νὰ διορθωθῇ εἰς *ἀσκοῦσαν* ἐν τῇ ὑποσημ. Πρβ. σ. 212 c «ἄρχειν ἀσκοῦσαν». 488 a «μελετῶντας ἀνθυπείκειν καὶ ἡσσᾶσθαι». Ἀλλ' ἐκ τῶν χωρίων τούτων φαίνεται ἅμα τὸ πλημμελὲς τῆς διορθώσεως τοῦ κ. Κ.

Σελ. 14 a «ἵνα πρὸς τὸν τούτων βίον ὥσπερ κάτοπτρον ἀποβλέποντες ἀποτρέπωνται» γρ. . . . *ὡς πρὸς* κάτοπτρον, ἵνα ἔχῃ Ἑλληνικῶς. Ὅμοιον σφάλμα καὶ ἐν 360 e καὶ 417 b «γίγνονται γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις, *καὶ* δαίμοσιν ἀρετῆς διαφοραὶ καὶ κακίας» ἔνθ' ἀντὶ τοῦ *καὶ δαίμοσιν* γρ. *κἀν* δαίμοσιν».

Ταῦτα δογματίζει ὁ κ. Κόντος ὁρμώμενος ὄχι ἐκ τῆς παρὰ Πλουτάρχῳ χρήσεως, ἣν ἀγνοεῖ, ἀλλ' ἐκ τοῦ γνωστοῦ κανόνος τοῦ Cobet (ἴδ. κατωτ.), ὅστις ἀποδεικνύεται, κατὰ τὸ πρῶτον τοὐλάχιστον μέρος, πολλαχῶς ἐσφαλμένος. Ἰδοὺ παραδείγματα ἐκ τοῦ Πλουτάρχου. Λυκ. κεφ. 27 «ἀπᾳδούσας πρὸς τὴν . . . . πολιτείαν ὥσπερ ἁρμονίαν». Κατὰ τὸν κ. Κ. ὤφειλε νὰ εἴπῃ «ὥσπερ πρὸς ἁρμονίαν». 523 e «πρὸς τὸν πλοῦτον ὥσπερ ἰατρὸν ἀλαζόνα» ὄχι «ὥσπερ πρὸς ἰατρόν». 589 b «λόγος πρὸς λόγον ὥσπερ φῶς ἀνταύγειαν» ὄχι «πρὸς ἀνταύγειαν»! Λυκ. κεφ. 30 «πρὸς σύμπασαν τὴν . . . πόλιν ὥσπερ παιδαγωγὸν ἢ διδάσκαλον . . . ἀποβλέποντες». Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων προθέσεων ὑπάρχουσι πλεῖστα παραδ., ἅτινα δὲν εἶνε τοῦ παρόντος. Ἐξαιρέσεις ὑπάρχουσιν ὄχι μόνον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων συγ-

γραφέων· ἴδ. π. χ. Ἰσοκρ. 12, 188. 15, 160. Ἀριστοφ. Ὄρν. 538. Ὅθεν πλημμελὴς εἶνε καὶ ἡ διόρθωσις τοῦ Cobet ἐν τῷ ἀποσπάσματι 240 (Kock) τοῦ Ἀντιφάνους «πρὸς γὰρ τὸ γῆρας ὥσπερ ἐργαστήριον | ἅπαντα τἀνθρώπεια προσφοιτᾷ κακά», ὅπου ἔγρ. *ὡς πρὸς ἐργαστήριον,* δι' οὗ ἡ φράσις τοῦ Ἀντιφάνους ἀποκτᾷ τρεῖς τὰς αὐτὰς προθέσεις. Ἔτι δὲ πλημμελεστέρα ἡ ἐκ τῶν τοῦ Cobet ὁρμηθεῖσα διόρθωσις τοῦ Κόντου.

Ἡ δ' ἑτέρα διόρθωσις *κἂν δαίμοσιν* προσαποδεικνύει ὅτι καὶ τοῦ κανόνος τοῦ Cobet συγκεχυμένην ἔχει ἔννοιαν ὁ Κόντος. Διότι ὁ μὲν Cobet ἐδογμάτισεν: graecum est ἐπὶ τὴν ἡδονὴν ὥσπερ ἐπὶ τὸν τοῦ ἐλέου βωμὸν καταφυγεῖν. Si transpones—, praepositio non repetitur (N. L. σελ. 163). Ὁ δὲ Κόντος ἀποφαίνεται ὅτι ἡ πρόθεσις πάντως πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ (! !), καὶ τὰ τοῦ Cobet παρανοῶν καὶ συγχέων καὶ τὴν παρ' Ἕλλησι χρῆσιν ἀγνοῶν· διότι προηγουμένου τοῦ ὁμοιωματικοῦ μορίου (*ὥσπερ, οἷον* κ. τ. τ.) ἡ πρόθεσις *ἐν* δὲν ἐπαναλαμβάνεται· εἰ μὴ *ἐξαιρετικῶς* μόνον καὶ *σπανιώτατα,* ὅθεν καὶ ὑπὸ τῶν κριτικῶν ἐξαλείφεται ὡς ἐν Φαίδρ. σ. 250 d «ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ ἐν τῷ ὁρῶντι» (πρβ. Λουκ. 33, 31) ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Cobet. Παρὰ δὲ Πλουτάρχῳ ἐν *πλείστοις* παραδείγμασιν, ἐν οἷς προηγεῖται τὸ ὁμοιωματικὸν μόριον, μόνον ἓν ἐναντιοῦται, τὸ ἐν σελ. 473 f «ὥσπερ ἐν πινακίῳ χρωμάτων ἐν τῇ ψυχῇ», ὅπου πάντως ἐξαλειπτέον τὸ δεύτερον *ἐν.* π. χ. «ὡς ἐν συμποσίῳ μεγάλῳ τῷ θεάτρῳ 10 d, ὥσπερ ἐν μυλῶνι τῷ σώματι 159 d, ὥσπερ ἐν ἄκρῳ τῷ πέμπτῳ 390 f, οἷον ἐν τέφρᾳ ψυχρᾷ τῇ σαρκὶ 1095 b, καθάπερ ἐν φωτὶ τῇ δόξῃ 1129 c.» κ.τ.λ. κ.τ.λ. Πλείονα ἴδ. ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ 1899 σελ. 24.

Αὐτ. κατωτέρω «75 f ἀλλ' ὀρθῶς μὲν εἴρηται τὸ «πρὸς στάθμη πέτρον τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρῳ στάθμην». Οἱ δὲ μὴ τιθέμενοι τὰ δόγματα πρὸς τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἑαυτῶν *ὑποθέσεις* ὁμολογεῖν μὴ πεφυκότα καταβιαζόμενοι πολλῶν ἀποριῶν ἐμπεπλήκασι τὴν φιλοσοφίαν». Κατ' οὐδένα τρόπον δύναται νὰ λεχθῇ Ἑλληνιστί «Οἱ δὲ μὴ τιθέμενοι τὰ δόγματα *πρὸς τοῖς πράγμασιν,* ἀλλλὰ τὰ πράγματα πρὸς τὰς ἑαυτῶν *ὑποθέσεις*». Ὅθεν διορθοῖ: «πρὸς στάθμην . . . τίθεσθαι, μή τι πρὸς πέτρον στάθμην» καὶ κατωτ. «πρὸς τὰ πράγματα».

Ταῦτα ὁ κ. Κόντος, διότι δὲν κατενόησε τὴν σύνταξιν τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ τὸ «πρὸς τὰς ἑαυτῶν ὑποθέσεις» δὲν συντάσσεται μετὰ τοῦ *τιθέμενοι*, ἀλλὰ μετὰ τοῦ *ὁμολογεῖν*, ὡς παρετήρησα καὶ ἐν Α' τόμ. σελ. XCII. Αἱ παραδιορθώσεις τοῦ Κόντου ὡρμήθησαν ἐκ τῆς παραδιορθώσεως τοῦ Hercher *πρὸς ταῖς ἑαυτῶν ὑποθέσεσιν*, ἐξομαλίζοντος δῆθεν, ὡς νῦν ἠθέλησε καὶ ὁ Κόντος, τὴν σύνταξιν τοῦ *τιθέμενοι*. Ἂν δὲ ὁ κ. Κ. νομίζει ὅτι τὸ *τίθεσθαι* δὲν δύναται νὰ συνταχθῇ μετὰ τῆς *πρὸς* καὶ δοτ., ἂς τὸ ἀποδείξῃ.

Ἐν σελ. 616 παρατηρεῖ ὁ κ. Κ. τὰ ἑξῆς: «Πλουτ. Κάτ. Πρεσβ. κεφ. 4 τῶν δ' ἐπαύλεων αὐτοῦ μηδεμίαν εἶνε κεκονιαμένην» γράφει corr. «κεκονιμένην». Ὁ ἐν τούτοις ὀξυδερκέστατος κ. Κόντος, ὅστις καὶ νῦν ὑπηρετεῖται ὑπὸ τοσούτων Λυγκέων, διατί ἐλησμόνησεν ὅτι ἐγὼ δὲν εἶμαι ὁ ἐκδότης τοῦ Κάτωνος, ἀλλ' ἄλλος τις, καὶ δεύτερον διατί δὲν ἀπέδωκε τὴν διόρθωσιν εἰς ἐκεῖνον εἰς ὃν ἀνήκει, εἰς ἐκεῖνον ὅστις τὸν ἐξ οὗ τὸ χωρίον βίον τοῦ πρεσβ. Κάτωνος ἐξέδωκε τῇ βοηθείᾳ τοῦ κώδ. Seitenstettensis, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τοῖς προηγουμένοις; Ὁ λόγος εἶνε φανερὸς τοῖς πᾶσι. Εἷς δὲ εἶνε ὁ τῇ βοηθείᾳ τοῦ κώδικος τούτου ἐκδοὺς τοὺς βίους τοῦ Ἀριστείδου καὶ Κάτωνος πρεσβ., ὁ Hercher, οὗ ἡ ἔκδοσις φέρει τὴν ἐπιγραφήν: Plutarchi Vitae. Aristides et Cato major. Recogn. Rud. Hercher. Berolini Weidm. 1870». Ἐν δὲ σελ. 41 ἔγραψεν ἐν τῷ κειμένῳ *κεκονιμένην* καὶ ἐν τῇ σημ. «κεκονιμένην*: κεκονιαμένην Ss». Ἡ διόρθωσις λοιπὸν ἀνήκει εἰς τὸν Hercher ὄχι εἰς ἐμέ. Ὁ δὲ κ. Κόντος ὅπως εἶνε ἐπιτήδειος ν' ἀποδίδῃ τὰς ἐμὰς ὀρθὰς διορθώσεις εἰς ἄλλους, οὕτω καὶ τὰς τῶν ἄλλων πλημμελεῖς εἰς ἐμέ.

Σελ. 606 «Σελ. 362d καὶ γὰρ Πλάτων τὸν Αἴδην ὡς ἀδούσιον τοῖς παρ' αὐτῷ γενομένοις καὶ προσηνῆ θεὸν ὠνομάσθαι φησί» σημειοῦται ὅτι ἔγραψεν *ἀδούσιον* ἀντὶ τοῦ τῶν ἀντιγράφων *αἰδοῦς υἱὸν* εὑρὼν αὐτὸ καὶ παρὰ Ξενοφῶντι . . .«Ἀδούσιον Πέρσην ἄνδρα»! Ὁ ἐκδότης δὲν εἶδε τὸν Ξενοφῶντα, ἀλλ' ἔλαβεν αὐτὸ ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου, ἐν ᾧ πασῶν τῶν λέξεων τὰ ἀρκτικὰ στοιχεῖα μεγαλογραφοῦνται, ἐντεῦθεν ἡ ἀπάτη. Παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ κεῖται *ἀδούσιον*· ἀρεστόν, σύμφωνον».

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ἓν τῶν δυσκολωτάτων. Οὐδείς, ἂν καὶ πολλοὶ τῶν πρώτων κριτικῶν ἐπεχείρησαν, ἠδυνήθη νὰ τὸ διορθώσῃ. Μόνος

ἐγώ, ἀναγκάζομαι νὰ τὸ εἴπω, εὗρον τὴν ἀληθῆ τοῦ χωρίου διόρθωσιν. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ *ἔδακνεν* αὐτούς. Ὅθεν ἀδυνατοῦντες νὰ ψέξωσιν αὐτὴν τὴν διόρθωσιν, περὶ ἧς τόσος λόγος, εὑρίσκουσι τρόπον νὰ ἀνακουφίσωσι τὸ ἐκ τοῦ δήγματος ἄλγος, ἐπικρίνοντες ἓν τῶν μαρτυρίων τῆς διορθώσεως: ὅτι ὡς μαρτύριον τῆς λέξεως ταύτης παρέθηκα δῆθεν τὸν Ξενοφῶντα, ὃν «δὲν εἶδον». Ἀλλὰ τεθέντος τοῦ πρώτου τούτου ψεύδους, ἐπειδὴ δύναταί τις νὰ ἐρωτήσῃ, ποῦ εἶδον τότε τὸ *Ἀδούσιος*, ἔστω καὶ τὸ κύριον ὄνομα· ἀναγκάζονται νὰ πλάσωσι καὶ δεύτερον ψεῦδος ὅτι «ἔλαβον αὐτὸ ἐκ τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου, ἐν ᾧ πασῶν τῶν λέξεων τὰ ἀρκτικὰ στοιχεῖα μεγαλογραφοῦνται, ἐντεῦθεν ἡ ἀπάτη». Ἀλλ' ἐν τῷ Θησαυρῷ (Α' τόμ. σελ. 699) οὐδὲ μνημονεύεται κἂν τὸ κύριον ὄνομα *Ἀδούσιος*!! Ταῦτα πάντα δηλοῦσιν ὅτι εἰπὼν ὅτι τοιαύτη τις λέξις (vox) εὕρηται καὶ παρὰ Ξενοφῶντι ἐννόουν τὸ κύριον ὄνομα, ἀφοῦ μάλιστα προηγουμένως ἐμνημόνευσα τὰ τοῦ Ἡσυχίου, ἅπερ ὁ κ. Κ. παραθέτει ὡς ἴδια. — Τοιαῦτα χωρία δύσκολα ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἀδιόρθωτα ἔτι παρά τε Πλουτάρχῳ καὶ ἄλλοις. Ὑπέδειξα δὲ τοιαῦτα καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτοὺς καὶ προέβαλον εἰς διόρθωσιν. Διατί δὲν τὰ διορθώνετε καὶ ὑμεῖς ἵνα μὴ ἔχω ἐγὼ μόνος τὴν δόξαν; Ἂν δὲν ἀρέσκουσι ταῦτα, προτείνατε ὑμεῖς ἄλλα. Ἀλλὰ νὰ ἰσχυρίζηται ὁ κ. Κ. ὅτι εἰς αὐτὸν πρῶτον ἀνήκει ἡ τιμὴ ἐπὶ τῇ διορθώσει τῆς κλητικῆς ***(εὔδαιμον)*** τοῦ ***εὐδαίμων*** ἢ τοῦ ***φιλαπεχθήμων (φιλαπέχθημον)*** εἶνε μὲν κωμικὸν ἀλλὰ καὶ ἥκιστα ἀληθές. Ἡ τιμὴ αὕτη ἀνήκει εἰς ἓν οἱονδήποτε καλὸν λεξικὸν ἢ μίαν οἱανδήποτε καλὴν γραμματικὴν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἢ κατ' ἀρχαιότητα εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας γραμματικούς, οἵτινες βεβαίως δὲν εἶνε ἀποκλειστικὸν κτῆμα καὶ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. Κόντου. Ἐν τῷ Θησαυρῷ π. χ. τοῦ Στεφάνου ἐκτετυπωμένῳ πολὺν χρόνον πρὸ τοῦ Σωκράτους τοῦ κ. Κόντου ὑπάρχουσιν ἀμφότεροι οἱ τύποι. — Ὁμοίως κραυγάζουσιν ἐναντίον μου ὅτι ἀπέδωκα εἰς ἐμαυτὸν τὴν τιμὴν τῆς διορθώσεως τοῦ ***ἀνδρεία*** ἀντὶ τοῦ ***ἀνδρία,*** τοῦ ***Αἰσώπειος*** (Αἰσώπιος), τοῦ ***ἑταιρεία*** (ἑταιρία), τοῦ *ἐγχέλεια* (ἐγχέλια); τοῦ ***λιποθυμεῖν (λιποβοτανεῖν)*** κτλ., ἅτινα ἀληθῶς οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ διορθώσεις κοινοτάτων ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων, ἅτινα πᾶς τις δύναται νὰ διορθώσῃ, ἢ καὶ ἀφοῦ ἐφάπαξ εἴπῃ τὰ δέοντα νὰ παραλίπῃ ἐφεξῆς πάντα περὶ αὐτῶν λόγον. Ἀληθῶς δὲ μωρὸς ὁ ἀντιποιούμενος τιμῆς ἐπὶ τῇ διορ-

θώσει τούτων καὶ τῶν τοιούτων. Δυστυχῶς ἐγὼ ὤφειλον νὰ τὰ διορθώσω καὶ διορθώσας ν' ἀποδώσω διὰ βραχέων (ὡς εἰκὸς ἐν *μικρᾷ* ἐκδόσει) τὴν διόρθωσιν ἑνὸς ἑκάστου τῶν τοιούτων εἰς ὡρισμένον τινὰ φιλόλογον· ὅπερ καὶ ἔπραξα ἀλλ' ὅπου μόνον ἠδυνάμην. Π. χ. τὴν διόρθωσιν τοῦ *λιποθυμοῦντος* ἀπέδωκα μὲν εἰς τὸν Döhner (ἐν τοῖς Addendis τόμ. Δ' σ. 239· εἰ καὶ ὁ ψέγων με Κόντος ἐν αὐτῷ τούτῳ εἰς οὐδένα παραπέμπει· ἴδ. Λ. Ε. τόμ. ε' σ. 14)· ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ *λιποβοτανεῖν*, τοῦ *Αἰσώπειος* κ.τ.τ. ἀπέδωκα εἰς ἐμαυτὸν καὶ ὄχι εἰς τὸν Cobet, ὅστις διώρθωσε μὲν ἄλλας λέξεις τῆς αὐτῆς κατηγορίας ὄχι δ' ὅμως καὶ τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος. Ἢ ὤφειλον νὰ ὑποσημειώσω ἐν μικρᾷ ἐκδόσει τοιοῦτόν τι «τὴν διόρθωσιν τῆς λέξεως ταύτης ἔκαμα ἐγὼ ὁρμώμενος ἐξ ὧν ἔγραψεν ὁ Cobet περὶ τῶν ὁμοίων» ; Ἀλλὰ τότε τὴν σημ. ταύτην θὰ εὕρισκον γελοίαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ περὶ τὸν κ. Κόντον. Ἐγὼ δ' ὅπως οὐδεμιᾶς τυγχάνω ἐπὶ ταῖς τοιαύταις διορθώσεσι τιμῆς, οὕτω καὶ ἀφθόνων ὕβρεων ἀπολαύω, εἴ που παρέλιπον τὴν διόρθωσιν τοιούτων σφαλματίων.

«Σελ. 143 f *ἵνα μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ γένηται.* Ἵνα εἶνε Ἑλληνικὴ ἡ σύνταξις γρ. *πῦρ ἐπὶ πυρὶ γένηται,* ὅπως ὁ Βάσης Ἀθ. Β' 167 εἶδε παραπέμψας καὶ εἰς 123 f». Ταῦτα ὁ κ. Κόντος.

Ἡ παλαιὰ καὶ ὀρθὴ ἐκφορὰ τῆς παροιμίας εἶνε *πῦρ ἐπὶ πῦρ* καὶ ὄχι *πῦρ ἐπὶ πυρί,* ὅπως ἀποφαίνεται ὁ κ. Κόντος. Τὴν παλαιοτέραν μαρτυρίαν παρέχει τὸ παρ' Ἡσυχίῳ ἐκ τοῦ Κρατίνου *πυρπερέγχει,* ὅπερ ὁ μὲν Μεϊνέκιος διώρθωσε γράψας *πῦρ ἐπὶ πῦρ ἔγχει,* ὁ δὲ Κόκκιος *πυρὶ πῦρ ἐπέγχει.* Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Leutsch ἐν τοῖς *Παροιμιογράφοις* 2 σελ. 206 : Apud veteres constans atque legitima forma *πῦρ ἐπὶ πῦρ* erat. Μετὰ τὸν Κρατῖνον ἔρχεται ὁ Ἀριστοφάνης γράψας ἐν Ἀποσπ. 453 «*ἐπὶ πῦρ δὲ πῦρ* ἔοιχ' ἥκειν ἄγων». Ὁ δὲ Πλάτων ἐν Νόμ. σ. 666 a εἶπεν «οὐ χρὴ *πῦρ ἐπὶ πῦρ* ὀχετεύειν», ἅπερ ἀμάρτυρα ἀντέγραψεν ὁ Εὐστάθιος Ὀδυσ. φ. 293 «οὐ γὰρ χρὴ *πῦρ ἐπὶ πῦρ* ὀχετεύειν», ἀπεμιμήθη ὁ Ἰουλιαν. ἐν Ἐπιστ. 52 «καὶ τὸ λεγόμενον *πῦρ ἐπὶ πῦρ* ὀχετεύουσι», μετεποίησε δὲ Κλήμης ὁ Ἀλεξ. σ. 179 Pott «πῦρ ἐποχετεύοντας πυρὶ» (ἴσως κατὰ τὸ *πυρὶ πῦρ ἐπάγειν*). Πρβλ. καὶ σελ. 936, 5 Pott. «πῦρ ἐπὶ πῦρ μετοχετεύοντας». Φιλοστρ. Γυμναστ. κεφ. 58 «ὡς μὴ πυρὶ πῦρ ἐπαντλοῖτο». Ἐπιγραμμ. ἐν Ἀνεκδότοις Boissonade 2, 56 «Καὶ μὴ

πυρὶ πῦρ ἔπαγε» (Ἀνθολ. Παλατ. 9, 749). Φιλ. Ἰουδ. Τόμ. 6, σελ. 113 ἔκδ. στερεότ. «καὶ πῦρ ἐπιφέρων πυρί». Schenkl Flor. Α' τεῦχ. σ. 31 κ. 110 «πῦρ ἐπὶ πυρί». Ἀλλὰ καὶ ὁ Εὐσέβιος μνημονεύει τοῦ Πλάτωνος ἀναφέρων τὴν παροιμίαν. Προπ. Εὐαγγ. ια' σελ. 510 «ἐγένετο *πῦρ ἐπὶ πυρὶ* καθάπερ αὐτὸς ἔφη Πλάτων» ὅπου διορθ. *πῦρ ἐπὶ πῦρ*, διότι οὕτως εἶπεν, ὡς εἴδομεν, ὁ Πλάτων. Καὶ παρὰ Φωτίῳ καὶ παρὰ Σουίδᾳ διορθωτέον *πῦρ ἐπὶ πῦρ* διὰ τὴν παρ' ἀμφοτέροις μνείαν τοῦ Πλάτωνος. Ὀρθῶς δὲ ὁ Ἡσύχιος ἔγραψε *πῦρ ἐπὶ πῦρ* ἔχων καὶ αὐτὸς τὸ πλατωνικὸν ἐν νῷ. Τούτοις παραθετέον καὶ τοὺς παροιμιογράφους Ἀποστόλ. 15, 15 καὶ Ἀρσέν. σελ. 415 «πῦρ ἐπὶ πυρί: κακὸν ἐπὶ κακῷ: ταύτης μέμνηται καὶ Πλάτων καὶ Λιβάνιος (Τόμ. 4, 146 Reisk.): *πῦρ ἐπὶ πῦρ ᾐσθόμην*» (ἴδ. Παροιμιογρ. Leutsch 2, σ. 631), παρ' οἷς διορθωτέον *πῦρ ἐπὶ πῦρ* καὶ διὰ τὸν Πλάτωνα καὶ διὰ τὸν Λιβάνιον. Ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν ἐκφορὰν τῆς παροιμίας *πῦρ ἐπὶ πῦρ* παρέχουσι καὶ οἱ παροιμιογράφοι πολλαχοῦ, οἷον Μακάρ. 7, 48. Ζηνόβ. 5, 69. Γρηγ. Κύπρ. Λ. 2,74· «*μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ*» παρὰ Μ. 4,34. Μακαρ. 5,93. Διογεν. 6,71.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων μετεχειρίσθησαν τὴν παροιμίαν, οἷον ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Μετεωρολ. γ' 4 (σελ. 375, 20 a ἐκδ. Bekker): «ὥσπερ οὖν πῦρ ἐπὶ πῦρ, μέλαν παρὰ μέλαν ποιεῖ τὸ ἠρέμα λευκὸν παντελῶς φαίνεσθαι λευκόν. Περὶ ἀναπν. 4 ἐν τέλει (σελ. 472, 5 b) «τὸ λεγόμενον ποιεῖ πῦρ ἐπὶ πῦρ». Προβλ. δ' 28 (σελ. 880,21a) «συμβαίνει γὰρ πῦρ ἐπὶ πῦρ φέρειν» (ὅθεν τὸ φρασίδιον τῶν μεταγεν. «πῦρ ἐπιφέρειν πυρί»). Προβλ. κβ' 12 (σελ. 931,19 a) «ἢ ὅτι καὶ τὸ γλεῦκος θερμόν· ὥσπερ οὖν πῦρ γίνεται ἐπὶ πῦρ». Κατὰ ταῦτα διορθωτέον Προβλ. α' 12 (σελ. 860, 17 b) «ὥσπερ πῦρ ἐπὶ *πυρὶ* (γρ. πῦρ) γίνεται». Καὶ προβλ. α' 17 (σελ. 861, 31 a) «αὐτοῖς—γίνεται οἷον πῦρ ἐπὶ *πυρὶ* (γρ. πῦρ) ὁ χειμών». — Τούτοις παράβαλε καὶ Αἰλιανοῦ ἐπιστ. 8 «ὀπώραν δὲ ὀπώρᾳ ἀποστέλλειν αὐτόχρημα *πῦρ ἐπὶ πῦρ* φέρειν ἐστί.» Παρὰ δὲ Ἀχομιν. 1, 79, 21 εὕρηται «ἐπὶ πυρὶ πῦρ.»

Περὶ δὲ τοῦ παρὰ Φιλοστρ. ἐπιστ. 4 (37) «τοῦτο ἂν ἦν ἄλλο πῦρ ἐπὶ πυρὶ καὶ δαλὸς ἐπ' ἐκείνῳ διπλοῦς» ἔπιθι τὰς σημειώσ. τοῦ Boissonade καὶ τοὺς *Παροιμιογρ.* τοῦ Leutsch, πρβ. καὶ τὴν *παροιμίαν* «πῦρ ἐπὶ *δαλὸν* (δαλῷ Leutsch. 2 σελ. 769) ἐλθόν» (Leutsch. 2 σελ. 128). Ἐπὶ δὲ τούτοις σημειωτέον ὅτι ὁ Θησαυρὸς τοῦ Στε-

φάνου ἐν λ. *γίγνομαι* (σελ. 624) ἀναφέρει ὡς ἐκ τοῦ Θεοφράστου (De caus. plant. 3) «γίνεται πῦρ ἐπὶ πῦρ». Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦτο δὲν ἠδυνήθην νὰ εὕρω.

Ἐπανέλθωμεν νῦν εἰς τὴν Πλούταρχον. Ὅτι καὶ οὗτος ἔγραψε *πῦρ ἐπὶ πῦρ* καὶ ὄχι *πῦρ ἐπὶ πυρὶ* φαίνεται ἐκ τῆς σελ. 61a «πάρεστιν εὐθὺς—ἡ κολακεία *πῦρ ἐπὶ πῦρ* εἰσφέρουσα», ἐκ τοῦ προμνηνευθέντος χωρίου σελ. 143 e «ἵνα μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ γένηται», 610 c «πῦρ ἐπὶ πῦρ φερούσαις», 919 d «ὅταν οὖν ἔξωθεν οἴνῳ βρέχηται, γίγνεται πῦρ ἐπὶ πῦρ τῇ ἀμπέλῳ», καὶ πάντων μάλιστα ἐκ τοῦ ἐν β. Ἀρτοξ. κεφ. 28 «*πῦρ ἐπὶ πῦρ* ἐγένετο τῷ νεανίσκῳ προσκείμενος ὁ Τιρίβαζος». Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε πάντων ἀποδεικτικώτατον τῆς ὀρθῆς παρὰ Πλουτάρχῳ ἐκφορᾶς τῆς παροιμίας, διότι, ἂν θελήσωμεν νὰ διορθώσωμεν *ἐπὶ πυρί*, θὰ προέλθῃ χασμωδία, ἥτις δὲν συγχωρεῖται παρὰ Πλουτάρχῳ. Κατὰ ταῦτα καὶ ἐν σελ. 123 f διορθωτέον *πῦρ ἐπὶ πῦρ* κατὰ παλαιοτέραν διόρθωσιν, ὡς διδάσκει καὶ ἡ ὀρθὴ σύνταξις ἥτις εἶνε: «ἵνα μὴ πλησμονή τις ἐπὶ πλησμονῇ καὶ ἄκρατος ἐπ' ἀκράτῳ γένηται πῦρ ἐπὶ πῦρ». Πιστεύω ὅτι νῦν καὶ ὁ κ. Κόντος καὶ ὁ κ. Βάσης θὰ κατενόησαν τήν τε ὀρθὴν ἐκφορὰν τῆς παροιμίας καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίου.

Λ. Ἑ. σ. 120 σημ. Τὸ ἐκ τοῦ βίου Καμίλλου κεφ. Δ', 5 χωρίον «πλῷ τε χρησάμενοι καὶ τῶν παρὰ τοῦ θεοῦ τυχόντες» διώρθωσε δῆθεν ὁ κ. Κ. παρεμβαλὼν πρὸ τοῦ *χρησάμενος* τὸ *χρηστῷ* τ. ἔ. «πλῷ τε *χρηστῷ* χρησάμενοι» κτλ. Ἡ διόρθωσις αὕτη εἶνε ἄντικρυς ἀνελλήνιστος καὶ ἡμαρτημένη. Πασίγνωστον δὲ εἶνε τὸ πολυθρύλητον τοῦ Θουκ. χωρίον (Γ' 3, 5) «ὁλκάδος ἀναγομένης ἐπιτυχών, *πλῷ χρησάμενος* καὶ—ἐς Μυτιλήνην ἀφικόμενος ἀγγέλλει τὸν ἐπίπλουν», ὅπου ὁ Σχολ. σημειοῦται «*πλῷ* ἀντὶ τοῦ *εὐπλοίᾳ*»· πρβ. Ἀριστείδ. Α' σ. 512 «ἐκέλευον ἐξιέναι καὶ *χρῆσθαι πλῷ*· καὶ γὰρ εἶναι θαυμαστὸν οἷον». Πασίγνωστον δὲ ἐπίσης ὅτι τὸ *πλοῦς* σημ. *εὔπλοιαν*, οὔριον ἄνεμον καὶ ἀλλ. ὡς Θουκ. Α' 137, 2 «μέχρι πλοῦς γένηται». Εὐρ. Ἑκ. 899 «εἰ μὲν ἦν στρατῷ πλοῦς». Ἰφ. Αὐλ. 92. Ξεν. Ἀν. ς' α', 33 «ἐὰν πλοῦς ᾖ». Ἀντιφ. Ε' 24 «πλοῦς τε ἡμῖν ἐγίγνετο». Πλουτ. β. Λουκ. κ. 3 «πλοῦ φανέντος» κτλ.

Σελ. 855 e «τὸ γὰρ ἀπροθύμως ἐπαινεῖν τοῦ ψέγοντα χαίρειν **οὐκ** *ἐπιεικέστερον*, ἀλλὰ πρὸς τῷ *μὴ ἐπιεικέστερον* ἴσως καὶ χεῖρον», ὅπου

ὁ κ. Κόντος διώρθωσε δῆθεν «*πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικεστέρῳ* ἴσως καὶ χεῖρον»

Τέλος φθάνομεν καὶ εἰς ἓν χωρίον ἀληθῶς δύσκολον, ὅπερ λόγῳ μὲν διώρθωσεν ὁ κ. Κόντος ἔργῳ δὲ παραδιώρθωσεν, οἷον δὲ Λυδία λίθος δεικνύει τὴν περὶ τὴν σύνταξιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης δεινότητα αὐτοῦ.

Εἶνε λυπηρὸν ὅτι ὁ κ. Κ., ἂν καὶ ἐπανειλημμένως παρεστάθη εἰς αὐτὸν τὸ πλημμελὲς τῆς διορθώσεως, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν παραδιόρθωσιν καὶ νὰ ἰσχυρίζηται ἄλλ' ἀντ' ἄλλων· χάριν δὲ ταύτης τῆς διορθώσεως ν' ἀποκηρύττῃ θεωρίαν, ἥτις εἶνε σήμερον ἀναντίρρητος, γενομένη δεκτὴ παρὰ *πάντων*, ὅσοι ἐνησχολήθησαν εἰς αὐτήν, ἐννοῶ τὴν τῆς χασμωδίας, περὶ ἧς μέχρι τῆς σήμερον ἐγράφησαν δεκάδες τόμων. Ἔτι δὲ λυπηρότερον εἶνε, ἐν ᾧ οὐδεμίαν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς θεωρίας ταύτης ἔχει, ν' ἀπαριθμῇ ὡς χασμωδίας τὰς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου καὶ τῆς ἑπομένης ἐκ φωνήεντος ἀρχομένης λέξεως ἀποτελουμένας, καὶ πληρῶν ὁλοκλήρους σελίδας νὰ νομίζῃ ὅτι κατεπολέμησε καὶ κατήργησε τὴν θεωρίαν ταύτην· ἐν ᾧ εἶνε ὅλως παράλογον καὶ νὰ φαντάζηταί τις ὅτι οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν χασμωδίαν ἀπέφευγον τὴν ἐκ τοῦ ἄρθρου χασμωδίαν. Εἰς σαφήνειαν δὲ λέγομεν ἐνταῦθα ὅτι ἡμεῖς οὐδόλως εἴπομεν ὅτι ὁ Θεόφραστος φυλάττει τὴν χασμωδίαν ὡς ὁ Πλούταρχος, ἀλλὰ τὰ ἑξῆς «ἣν (χασμωδίαν) ἀναντιρρήτως ἀπέφευγον ἀμφότεροι οἱ συγγραφεῖς τῶν διορθουμένων χωρίων». Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα τοῦ λόγου, διότι σκοπὸς ἡμῶν δὲν εἶνε νὰ διδάξωμεν τὰ περὶ χασμωδίας τὸν ἐν πληρεστάτῃ ἀγνοίᾳ ἀποκηρύττοντα αὐτήν.

Ὁ κ. Κόντος δὲν ἠδυνήθη ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίῳ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν σύνταξιν, ἀνέμενε δὲ παρ' ἐμοῦ τοῦτο καὶ σφόδρα ὠργίσθη ἐναντίον μου ὅτι παρέπεμψα αὐτὸν εἰς τοῦ Wyttenbach τὰς σημειώσεις, ὅπου ζητήσας οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ τὸ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς γνώμης μου. Ἀλλ' ἐγὼ παράπεμψα εἰς τοῦ Wytt. τὰς σημ. ἵνα ἴδῃ ἐκεῖ συνειλεγμένα τὰ χωρία, ἅπερ συνήγαγεν αὐτὸς δῆθεν πρῶτος εὑρὼν ἐν ταῖς Γλωσσ. Παρατηρήσ. σελ. 515· οὐδαμῶς δὲ ἠθέλησα νὰ ὑποδείξω διὰ τῆς παραπομπῆς τὴν λύσιν τοῦ χωρίου. Αὕτη εὕρηται ἐν ἑνὶ χωρίῳ τοῦ Δημοσθένους, ὅπερ πάντως ὤφειλε νὰ γνωρίζῃ ὁ αναλαβὼν τὴν διόρθωσιν φράσεως, ἧς τὴν ἀρχὴν δὲν ἐγνώριζε. Τὸ χωρίον εἶνε πολυθρύλητον, ἐκ τοῦ κατὰ Μειδίου λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 562 (148): Ἀντιθῶμεν δὴ τίς ὢν καὶ τίσι ταῦτ' ἐνδεικνύμενος. Μὴ

τοίνυν ὑμῖν *πρὸς τῷ μὴ καλὸν* μηδὲ θεμιτὸν νομίζετε, ἄνδρες δικασταί, μηδ' ὅσιον εἶναι τοιούτων ἀνδρῶν οὖσιν ἀπογόνοις, πονηρὸν καὶ βίαιον καὶ ὑβριστὴν λαβοῦσιν ἄνθρωπον καὶ μηδένα μηδαμόθεν, συγγνώμης ἢ φιλανθρωπίας ἢ χάριτός τινος ἀξιῶσαι». Εἰς τὸ *πρὸς τῷ μὴ καλὸν* πάντες οἱ ἑρμηνευταὶ ἐξυπακούουσι τὸ *εἶναι* (πρβ. π. χ. τὴν ἔκδ. τοῦ Weil σελ. 177 «πρὸς τῷ μὴ καλὸν] sous ent. εἶναι). Καὶ τί ἄλλο εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπονοηθῇ; Οὐδεὶς δὲ εἶπεν οὐδὲ θὰ εἴπῃ, πλὴν μόνον ἴσως τοῦ κ. Κόντου, ὅτι εἶνε ἐφθαρμένον καὶ χρήζει διορθώσεως. Ὁ δὲ νεώτατος ἐκδότης Blass καὶ παραβάλλει τὸ ἐκ τοῦ Λιβανίου χωρίον «οὐκοῦν πρὸς τῷ μὴ δίκαιον οὐδ' εὐσεβές» τ. ἔ. *πρὸς τῷ μὴ δίκαιον εἶναι*. Λοιπὸν καὶ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Κόντου παραδιορθούμενα χωρία ὑπονοητέον «πρὸς τῷ μὴ ἐπιεικέστερον εἶναι» καὶ «πρὸς τῷ μὴ ἀληθὲς εἶναι». Καὶ τί ἄλλο; Ἔχομεν λοιπὸν τέσσαρα ὁμοιότατα χωρία, ὑγιῆ, ὑγιέστατα, οὐδεμιᾶς θεραπείας χρήζοντα.

Ἴδωμεν νῦν τί θ' ἀντείπωσιν οἱ περὶ τὸν κ. Κόντον πρὸς τὰ ἀληθῶς ἀναντίρρητα ταῦτα. Ἀλλὰ νῦν τοὐλάχιστον φαίνεται ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις οὐδενὸς εἶνε ἄξιος, ὅστις ἔπρεπε κατὰ τὴν κρίσιν τῶν περὶ τὸν κ. Κόντον νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἀντὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ πανεπιστήμιον, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐννοῇ καὶ νὰ ἑρμηνεύῃ τὰ χωρία, ἅπερ ὁ κ. Κόντος ἐπανειλημμένως δοκιμάσας δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐννοήσῃ. Εὐκολώτατον εἶνε νὰ διορθοῖ τις *προσηγάγετο* ἀντὶ τοῦ *προηγάγετο, μελιγάρυας* ἐκ τοῦ Πινδάρου, εἰς ὃν ἐγὼ παρέπεμψα, ἀντὶ τοῦ τυπογρ. παροράματος *μελιγάρεας, Κίρρᾳ* ἀντὶ τοῦ *Κίρρῃ, παραγενομένοις* ἀντὶ τοῦ *παραγινομένοις, προελθεῖν* ἀντὶ τοῦ *προσελθεῖν, παρὰ* ἀντὶ τῆς *περί, ἄττα* ἀντὶ τοῦ *ἅττα* κττ. Αἱ τοιαῦται διορθώσεις εἶνε ἁρμόδιαι τοῖς παισὶν καὶ αὐτόχρημα παιδαριώδεις· ἂν δὲ παραβλέπωνται ἐνίοτε ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τὰ τοιαῦτα διορθῶνται δὲ τὰ σπουδαιότερα, τοῦτο γίνεται ἀκριβῶς διότι οἱ ἐκδόται ἀποβλέπουσι πρὸ πάντων εἰς τῶν σπουδαιοτέρων τὴν διόρθωσιν.

Ἐπὶ μίαν δωδεκαετίαν κραυγάζουσιν ἐν χορῷ οἱ περὶ τὸν κ. Κόντον ὅτι ἡ ἔκδοσίς μου εἶνε χειρίστη, ὅτι περιέχει πλείονα σφάλματα ἢ λέξεις, ὅτι οὔτε ἔγινεν οὔτε θὰ γίνῃ χείρων αὐτῆς ἔκδοσις. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ ἐξετάζουσι τὴν ἔκδοσιν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀπολύτως, καὶ δὲν τολμῶσι νὰ συγκρίνωσι καὶ παραβάλωσιν αὐτὴν πρὸς οἱανδήποτε ἄλλην, διότι οὕτως ἀντιβαλλομένη καὶ παρεξεταζο-

μένη θ' ἀποδειχθῇ (ὡς ἀπεδείχθη ἤδη ὑπ' ἄλλων) ὅτι εἶνε πολὺ κρείττων πάσης ἄλλης. Νομίζει τις ὅτι ἡ ἑταιρεία αὕτη συνέστη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἀλλὰ παραδόξως ὅμως οὐδεὶς ἀκούει, εἰ καὶ οἱ ἑταῖροι ἔχουσιν εἰς τὴν διάθεσίν των περιοδικόν, πανταχοῦ διαδεδομένον, ἐν ᾧ γράφουσιν ἀποκλειστικῶς ὅσα θέλουσι καὶ ὁπότε θέλουσιν. Μόνος ὁ Wilamowitz, πρὸς ὃν κοινὸν ἔχουσι τὸν ἀγῶνα, εἶνε σύμφωνος. Πάντες οἱ ἄλλοι ἡμέτεροί τε καὶ ξένοι εἶνε θαυμασταὶ καὶ ἐπαινέται τῆς ἐκδόσεως Nauck, Blass, Christ, Wachsmuth, Herwerden, Gercke, Egenolff, Weiss, Weissenberger, Uhle, Grübler, Baudat, Holden, Bohatta κλ., ἵνα παραλίπω καὶ ἄλλους καὶ τοὺς ἡμετέρους. Τὸ ἐπικρίνειν εἶνε εὐκολώτατον, χαλεπώτατον δὲ τὸ κατορθοῦν. Εὐκολώτατον εἶνε ν' ἀντιγράφῃ τις καὶ συσσωρεύῃ χωρία διαφόρων συγγραφέων, ἀλλὰ δυσκολωτέρα ἡ διόρθωσις ἢ ἑρμηνεία καὶ ἑνὸς μόνου δυσκόλου χωρίου. Ὑπάρχουσι δυσκολώτατα χωρία καὶ ἐν τῷ Πλουτάρχῳ, ὧν τινα καὶ ἐγὼ ὑπέδειξα, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσι· ὧν ἑνὸς μόνου ἡ λύσις ἰσοδυναμεῖ πρὸς πολλὰς δεκάδας τῶν συνήθων αὐτοῖς διορθώσεων δῆθεν. Ἰδοὺ στάδιον ἐν ᾧ, προκληθέντες, δύνανται νὰ δοκιμάσωσι τὴν κριτικὴν αὐτῶν δεινότητα. Ἄλλως δὲ ὅ,τι πᾶς τις προσεδόκα καὶ προσδοκᾷ παρ' αὐτῶν ἦτο καὶ εἶνε, ἀφ' οὗ δὲν ἤρεσκεν εἰς αὐτοὺς ἡ ἔκδοσίς μου, νὰ παρασκευάσωσιν αὐτοὶ ἑτέραν ἢ τοὐλάχιστον νὰ ἐκδώσωσιν ἓν μόνον σύγγραμμα ἢ τοῦ Πλουτάρχου ἢ καὶ ἄλλου τινὸς συγγραφέως ὡς ὑπόδειγμα· τοῦτο δὲ ἦτο ἀναγκαῖον οὐ μόνον διότι τῶν ἐπικριτῶν τινες οὐδὲν ἄλλο πλὴν τῶν ἐπικρίσεων ἔχουσι συγγεγραμμένον, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον διότι ἡ ἀξίωσις αὐτῶν ὅπως ἡ ἔκδοσις τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου καθαρεύῃ *παντὸς ἐν γένει σφάλματος* ὑπ' οὐδενὸς οὐδέποτε ἐπραγματοποιήθη μέχρι τῆς σήμερον. Ἀλλ' ὡς φαίνεται τὸ ἐπικρίνειν καὶ ψέγειν τὰ τῶν ἄλλων εὐκολώτατον, δυσκολώτατον δὲ τὸ ποιεῖν. Ὁ δὲ κ. Κόντος εἰθισμένος εἰς τὸ ἐλέγχειν, ἐν τοῖς βαρύτατα νῦν φέρει τὸ ἐλέγχεσθαι. Πάντως δὲ λυπηρὸν εἶνε ὅτι, εἰ καὶ οἱ κ. κ. ἐπικριταὶ εἰς ἑταιρείαν συντεταγμένοι εὐποροῦσι πάντων, εἰ καὶ ἔχουσι περιοδικόν, ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐπιχορηγούμενον, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἐξυπηρετήσῃ σκοπίμως ὄχι τὴν κομματικὴν ἀλλὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν, γράφουσι μὲν αὐτοὶ ὅσα καὶ οἷα θέλουσιν ἐναντίον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ξενηλατοῦσιν αὐτοὺς ἐκ τοῦ περιοδικοῦ ὡς

ἐχθροὺς καὶ πολεμίους καὶ δὴ ὡς ἀλλοτρίους τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἀποκλειστικῶν βλέψεων τοῦ κ. Χ. ἐργαζόμενοι οὕτως ἔτι σκοπιμώτερον πρὸς συγκάλυψιν τῆς ἀληθείας. Τοιοῦτοι οἱ ἔλεγχοι καὶ αἱ κρίσεις αὐτῶν. Ἔτι δὲ λυπηρότερον εἶνε ὅτι ὁ κ. Χ. ὅστις πρότερον ηὔχετο νὰ *λήξῃ* ὁ **ἄχαρις** οὗτος **ἀγών**, νῦν ἔχων ἰδίους λόγους ὅπως ἐξακολουθήσῃ ὄχι ἐναντίον αὐτοῦ ἀλλ' ἐναντίον ἄλλων, ἀνακρούσας πρύμναν μὲ ἔφερεν ἀντιμέτωπον πρὸς τὸν κ. Κόντον, πρὸς ὃν εἶχον διακόψῃ καὶ ὃν ὁσίας ἕνεκα εἶχον ἀναλάβῃ ἀγῶνα· ποιήσας δ' αὐτὸν γράφοντα πρὸς ἐμὲ ὅτι «ἀνάγκη ἀμείλικτος ἐπιβάλλει μοι ν' ἀπαντήσω» μὲ ἠνάγκασε ν' ἀνανεώσω ἀγῶνα, ὃν εἶχον λόγους εὐνοήτους ν' ἀποφύγω.

Γρηγ. Ν. Βερναρδάκης

ΜΑΝΟΥΗΛ Ο ΚΟΡΙΝΘΙΟΣ

ΚΑΙ ΕΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΑΥΤΟΥ ΠΟΝΗΜΑΤΙΟΝ

Περὶ Μανουὴλ τοῦ Κορινθίου, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἄριστος τῶν θεολόγων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις χρόνοις, καθ' οὓς ἐστερήθη τοῦτο τῶν φώτων Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου καὶ Θεοφάνους τοῦ μητροπολίτου Μηδείας, οὐδεὶς ἄχρι τοῦδε συνέγραψέ τι λόγου ἄξιον. Τὰ ὑφ' ἡμετέρων γεγραμμένα περὶ αὐτοῦ εἶναι τοσοῦτον ἰσχνὰ καὶ ἀνακριβῆ, ὥστε οὐδὲ κἂν ἀξίζει τὸν κόπον καὶ νὰ μνημονεύωνται σπουδαίως. Τὴν ὡς θεολόγου ἀξίαν τοῦ Μανουὴλ ἐν τοῖς πικροῖς ἐκείνοις χρόνοις ᾐσθάνθη καὶ φανερὰν κατέστησεν ἐσχάτως ὁ περὶ αὐτοῦ κάλλιον τῶν ἡμετέρων γράψας λουθηρανὸς ἱερεὺς Φίλιππος ὁ Meyer[1]· ἀλλὰ καὶ οὗτος δὲν ἠδυνήθη νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν θεολογικὴν τοῦ Μανουὴλ δρᾶσιν ὡς ἥρμοζε τῷ σκοπῷ τῆς ἰδίας αὐτοῦ συγγραφῆς περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ 16ῳ αἰῶνι θεολογικῆς λογοτεχνίας. Ἡ ἀποτυχία τοῦ Meyer ὀφείλεται κυρίως εἰς τοῦτο, ὅτι τοῦ Μανουὴλ τὰ πονήματα δὲν εἶναι εἰσέτι διὰ τοῦ τύπου γνωστά, ἀλλὰ διεσκορπισμένα ἐν χειρογράφοις διαφόρων βιβλιοθηκῶν· δὲν ἠδυνήθη δὲ οὐδὲ αὐτὰ ταῦτα νὰ ἀπαριθμήσῃ. Περιορίζεται λοιπὸν τὸ ἔργον τοῦ Meyer εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν δύο μόνον ἐκδεδομένων τοῦ Μανουὴλ πονημάτων καὶ εἴς τινα καθ' ὕλην διαίρεσιν ἄλλων τινῶν πονημάτων αὐτοῦ οὕτως ἢ οὕτω μνημονευθέντων ὑπό τινων συγγραφέων.

Τὸν Μανουὴλ Κορίνθιον συνέχεον ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος πρὸς Μανουὴλ τὸν Ὁλόβολον, συγγραφέα τοῦ 13ου αἰῶνος[2]· ἐκ δὲ τῆς συγχύσεως ταύτης ἐπήγασεν ἑτέρα, ἡ τοῦ πρεσβυτέρου Κωνσταντίνου τοῦ Οἰκονόμου, ὅστις ὕμνους τινὰς τοῦ Μανουὴλ Κορινθίου ἀπέδωκεν ἄλλῳ τινὶ Μανουὴλ ὀλίγον τάχα πρὸ τῆς Ἁλώσεως ἀκμάσαντι

[1] *Ph. Meyer*, Die theologische Litteratur der griechischen Kirche in XVIten Jahrhundert. Leipzig 1899, σ. 35—37, 120, 170.

[2] *Fabricii-Harles*, Bibl. graeca, τ. 11, σ. 669.

χρόνον· ὅμως δὲ τὸν ὠνομασμένον Μανουὴλ Πελοποννήσιον, τουτέστι τὸν Κορίνθιον, ἐχώρισεν ἀπὸ τοῦ Ὁλοβόλου καὶ καλῶς ἐταύτισε πρὸς τὸν ὑπὸ Μαλαξοῦ μνημονευόμενον ἡμέτερον Μανουήλ [1]. Τὴν αὐτὴν συνταύτισιν ὑπέδειξεν ὕστερον Ἀνδρέας ὁ Μουστοξύδης [2], ἂν καὶ προέλαβε καὶ τοῦτον καὶ τὸν Οἰκονόμον ὁ σοφὸς Hase, ὅστις πρῶτος ἀπὸ τοῦ 1813ου ἔτους ἀπέδειξε σαφῶς καὶ ἐκτενῶς, ὅτι κακῶς εἶχε ταυτισθῇ Μανουὴλ ὁ Ὁλόβολος πρὸς Μανουὴλ τὸν Κορίνθιον [3]· ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ σύγχυσις καὶ συνταύτισις τοῦ Μανουὴλ Ὁλοβόλου πρὸς Μανουὴλ τὸν Κορίνθιον ἐπανελήφθη ὑπό τινων Εὐρωπαίων ἄχρις ἡμῶν· ἐξ οὗ ὁ τὴν καλὴν περὶ τοῦ Ὁλοβόλου γράψας μονογραφίαν φιλόλογος Treu ἠναγκάσθη νὰ πραγματευθῇ διὰ μακρῶν περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ νὰ διακρίνῃ ἀμφοτέρους οὕτω σαφῶς, ὥστε τοῦ λοιποῦ ἀμφότεροι οἱ ὁμώνυμοι καὶ ὁμότιτλοι συγγραφεῖς νὰ διακρίνωνται ἀπ' ἀλλήλων [4].

Τοῦ Μανουὴλ Κορινθίου ὁ βίος δὲν εἶναι γνωστός. Αἱ περὶ αὐτοῦ γνώσεις ἡμῶν εἶναι ἐλάχισται· ἐπιτρέπουσιν ὅμως νὰ ὁρισθῇ κατὰ προσέγγισιν ὁ τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ χρόνος. Μία τῶν περὶ αὐτοῦ ἀξιολόγων εἰδήσεων εἶναι ἡ τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ, ὅστις ἐν τῇ ἰδίᾳ συγγραφῇ «περὶ τῶν πατριαρχῶν ὁποῦ ἐπατριάρχευσαν ἐν τῇ Καθολικῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ» διηγούμενος τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ 1ου καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Παχωμίου τοῦ 1ου λέγει, ὅτι «τότε ἦτον ὁ σοφώτατος καὶ θεολογικώτατος κύρις Μανουὴλ ὁ μέγας ῥήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ Πελοποννησιακός» [5]. Ἑτέραν ἀξιόλογον περὶ αὐτοῦ εἴδησιν ὀφείλομεν Θεο-

---

[1] Ὑμνῳδῶν ἀνέκδοτα ἐκ τῶν ἀπογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἀθήνησι 1840 (ἐν τῷ προλόγῳ). *Κ. Οἰκονόμου* Τὰ σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα. Ἀθήνησι 1862, τ. 1, σ. 562—565. *Κ. Οἰκονόμου* Περὶ τῶν ο' ἑρμηνευτῶν. Ἀθήνησι 1849, τ. 4, σ. 796—797.

[2] Ἑλληνομνήμων, σ. 313.

[3] Notices et Extraits des manuscrits de la Bibliothèque du Roi. Paris 1813, τ. 9, μέρος 2ον, σ. 139—141.

[4] *M. Treu* ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift. τ. 5, σ. 538—559.

[5] *Crusii* Turcograecia. Basileae 1584, σ. 146. Historia politica et patriarchica C/poleos. Bonnae 1849, σ. 141. Πρβλ. *Δωροθέου* Βιβλίον ἱστορικόν. Ἑνετίῃσιν 1781, σ. 444.

δοσίῳ τῷ Ζυγομαλᾷ. Οὗτος ἔν τινι μακρᾷ πρὸς τὸν Κρούσιον ἐπιστολῇ τοῦ 1581-ου ἔτους λέγει ταῦτα· «ὃς (Καμαριώτης) ἐχρημάτισε διδάσκαλος Μανουὴλ Κορινθίου τοῦ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ πάλαι πατριάρχου Θεολήπτου καὶ Ἱερεμίου τοῦ μετὰ τοῦτον ἔχοντος τὸ ὀφφίκιον τοῦ μεγάλου ῥήτορος· οὗτος δὲ ἐδίδαξεν Ἀντώνιον Καρμαλίκην ἐπιλεγόμενον καὶ Ἀρσένιον οὗτος τὸν Μονεμβασίας· οὗτος δὲ τὸν ἐμὸν πατέρα Ἰωάννην»[1]. Ἐκ τῶν εἰδήσεων τούτων ἐξάγεται, ὅτι ὁ Μανουὴλ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα μεγάλου ῥήτορος ὑπηρέτησε τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 16-ου αἰῶνος μέχρι τοῦ 1545-ου ἔτους, ὅτε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἱερεμίου τοῦ 1-ου ἐνεπίστευσεν ἡ ψῆφος τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῷ πατριάρχῃ Διονυσίῳ τῷ 2-ῳ. Ὁ Μανουὴλ ἦτον ἐν τοῖς ζῶσι καὶ τῷ 1547-ῳ, διότι ἔν τινι συνοδικῷ γράμματι τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου τούτου τοῦ ἔτους εὑρίσκεται ὑπογεγραμμένος οὕτως· «Ὁ Μανουὴλ ὁ ῥήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας»[2]. Τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ πατριάρχης Κωνστάντιος ὁ 1-ος ὥρισε «κατὰ τὸ 1551-ον ἔτος», ἀλλ' ἄγνωστος εἶναι εἰσέτι ἡ τοῦ ἔτους τούτου μαρτυρία αὐτοῦ[3]· δύναταί τις ὅμως νὰ δέχηται τὸν ὁρισμὸν τοῦ Κωνσταντίου κατὰ πιθανότητα ὡς ἀληθῆ πως, διότι μετὰ τέσσαρα ἔτη ἤτοι τῷ 1555-ῳ ἔτει, διωρίσθη μέγας ῥήτωρ τοῦ πατριαρχείου ὁ ἐκ Βενετίας προσκληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλᾶς[4]. Ἐνταῦθα μνήμης ἄξια εἶναι δύο εὑρήματα τοῦ ἐν τῷ 18-ῳ αἰῶνι ἀκμάσαντος λογίου εὐπατρίδου Νικολάου τοῦ Καρατζᾶ, ἅτινα αὐτὸς ἐσημείωσεν ἔν τινι τῶν κωδίκων τῆς πλουσίας αὐτοῦ βιβλιοθήκης καὶ νῦν ἐν τῷ Συλλόγῳ τῆς Κ/πόλεως εὑρισκομένῳ· ἔχουσι δ' ἐκεῖνα κατὰ λέξιν οὕτως· «Ἀπὸ σημειώματος ἐν τῷ τέλει ἐπικυρωτικοῦ γράμματος χωρίων τῆς μητροπόλεως Ναυπλίου, ἐπὶ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ ἀπὸ Σοφίας, κατὰ τὸ ͵ζνγ' ἔτος (= 1544/1545), οὗ ἡ ἀρχή: Ἄπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος: — *Ἡ παροῦσα πατριαρχικὴ γραφὴ ὑπῆρχε τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου κὺρ Ἱερεμίου, τὰ δέ γε*

[1] *Crusii* Turcograecia, σ. 90.

[2] *É. Legrand*, Notice biographique sur Jean et Théodose Zygomalas. Paris 1889, σ. 86-90.

[3] *Κωνσταντίου α'* βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες. Ἐν Κωνστ'πόλει 1866, σελ. 348.

[4] *É Legrand* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 13-14.

γράμματα ἦσαν κὺρ Μανουὴλ Γαλησιώτου τοῦ ῥήτορος». Καὶ πάλιν· «Εἰς χρονολογίαν περὶ τὸ τέλος χειρογράφου Ψαλτηρίου: *Ἀπὸ δὲ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τοῦ νῦν ,ζοῦ νδου ἔτους τῆς ἐνισταμένης δης ἰνδικτιῶνος εἰσὶν ἔτη ,αφμϛ'* (= 1546). *Γράψε Γαλησιώτου χεὶρ ταῦθ' ὧδε Μανουήλ»*[1]. Ἐξ ἀμφοτέρων τούτων τῶν σημειωμάτων πορίζόμεθα τὴν εἴδησιν, ὅτι ὁ ἡμέτερος Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος ἐπωνυμεῖτο Γαλησιώτης· τοῦτο δὲ βεβαιοῖ καί τις ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἕτερον αὐτῷ σύγχρονον σπουδαῖον θεολόγον Παχώμιον μοναχὸν τὸν Ῥουσᾶνον, ἀποθανόντα περὶ τὸ 1553-ον ἔτος[2]. Τὸ ἐπωνύμιον Γαλησιώτης, ἂν μὴ εἶναι οἰκογενειακόν, θὰ προέρχηται πιθανῶς ἐκ τῆς μονάσεως τοῦ Μανουὴλ περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως, ἥτις ὑπῆρχεν ἐν Κ/πόλει καὶ ἦτο κτῆμα τῶν ἐν τῷ Γαλησίῳ ὄρει μοναχῶν[3]· διό, ἂν δύναται οὕτω νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ ἐπωνύμιον τοῦ Μανουήλ, ἁρμόζει νὰ λέγωμεν ἐκ συμπερασμοῦ, ὅτι τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως τῶν Γαλησιωτῶν ἡ διατήρησις ἐν Κωνστ/πόλει παρετάθη καὶ πέραν τοῦ 1550-οῦ ἔτους.

Τέλος ἐξ ὅσων ἄχρι τοῦδε ἐσημειώσαμεν ἐνταῦθα, βεβαιούμεθα σαφῶς, ὅτι ὁ Μανουὴλ ἔζη καθ' ὅλον τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 16-ου αἰῶνος, φέρων κατ' αὐτὸ τὸ πατριαρχικὸν τοῦ μεγάλου ῥήτορος ἀξίωμα· βεβαίως δὲ ὁ τοσαύτην βιοτὴν ἐν ἀκμῇ διελθὼν θὰ ἐγεννήθη ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμίσει τοῦ 15-ου αἰῶνος· καὶ ὄντως ὀφείλομεν τὴν ἐν τῷ πατριαρχείῳ ὑπηρεσίαν τοῦ Μανουὴλ νὰ καταβιβάσωμεν εἰς χρόνον ἔτι παλαιότερον τοῦ 1500-οῦ ἔτους. Ἔτει περίπου 1481-ῳ ἢ 1482-ῳ ἀπεβίωσεν ἐν τῷ θρόνῳ ὁ πατριάρχης Μάξιμος 3-ος ὁ Λόγιος καὶ τὸν εἰς αὐτὸν ἐπικήδειον λόγον ἐξεφώνησεν ἐκ προσώπου τῆς τότε ἱεραρχίας ὁ ἡμέτερος Μανουήλ[4]. Θὰ ἦτο βεβαίως τότε νεαρὸς ἐν τῷ πατριαρχείῳ γραμματεὺς καὶ πιθανῶς διωρισμένος ὑπὸ τοῦ πα-

---

[1] Τὰ σημειώματα ταῦτα προκατεχωρίσαμεν ἐν τῷ Ἑλλην. Φιλολολ. Συλλόγῳ, τ. 17, σ. 51. Ὁ δὲ κῶδιξ, ἐν ᾧ ταῦτα περιέχονται, φέρει τὸν 10-ον ἀριθμὸν καὶ περιεγράφη ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ ἀρχαιολ. παραρτήματι τῶν τόμων κ'-κβ' τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου, σ. 82-95.

[2] *Ph. Meyer*, Die theologische Litteratur κτλ. σ. 47.

[3] *Boissonade*, Anecdota graeca, τ. 2, σ. 83.

[4] Περὶ τοῦ ἐπικηδείου τούτου λόγου ὅρα τὸν κατόπι κατάλογον τῶν πονημάτων τοῦ Μανουήλ.

τριάρχου Μαξίμου, ὅστις εἶχεν ἀναβῆ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἔτει 1476-ῳ· θὰ παρέλαβε δὲ τὸν Μανουὴλ οὗτος ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Καμαριώτου, καὶ ἂν δὲν εὑρεθῇ παλαιοτέρα περὶ ἐκείνου εἴδησις, μένει πλέον ὡς βέβαιον πρᾶγμα, ὅτι ὁ Μανουὴλ ὑπηρέτησεν ἐν τῷ πατριαρχείῳ ἑβδομήκοντα περίπου ἔτη, ἂν μὴ καὶ πλείω τούτων· ἡ δὲ τοιαύτη μακροχρόνιος ὑπηρεσία κατ' ἀνάγκην θὰ πείθῃ πάντα ἕκαστον νὰ παραδέχηται, ὅτι ὁ τοιοῦτος τῆς Ἐκκλησίας ὑπηρέτης ἔζησε μίαν ὅλην περίπου ἑκατονταετηρίδα. Οὕτως ὁ Μανουὴλ ἐβοήθησε διὰ τῆς γραφίδος αὐτοῦ πολυαρίθμους οἰκουμενικοὺς πατριάρχας, Μάξιμον 3-ον, Συμεῶνα 1-ον, Διονύσιον 1-ον, Νήφωνα 2-ον, Μάξιμον 4-ον, Ἰωακεὶμ 1-ον, Παχώμιον 1-ον, Θεόληπτον 1-ον, Ἱερεμίαν 1-ον, Ἰωαννίκιον 1-ον καὶ Διονύσιον 2-ον. Πατριαρχοῦντος τοῦ Νήφωνος, ὁ Μανουὴλ ἔτει περίπου 1487-ῳ κατεδικάσθη σὺν ἄλλοις κληρικοῖς εἰς φυλάκισιν ἐκ διαταγῆς κυβερνητικῆς διὰ τὴν σκανδαλώδη τῆς περιουσίας τοῦ προαποθανόντος πατριάρχου Συμεὼν ὑπόθεσιν, ἣν εἶχε κατασκευάσῃ τὸ φιλάρπαγον ἑνὸς ἐξωμότου τῆς χριστιανικῆς πίστεως[1]· τέλος ὅμως ἀθῳωθεὶς ἀπεφυλακίσθη. Ἔτει 1489-ῳ ἔφερε δύο πατριαρχικὰ ἀξιώματα, τὸ τοῦ λογοθέτου καὶ τὸ τοῦ ῥήτορος (ὅρα κατωτέρω ἀριθ. 54 τῶν πονημάτων αὐτοῦ). Ἔτει δὲ 1491-ῳ ἦλθεν ἐξ Εὐρώπης εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἰωάννης Λάσκαρις ὁ Ῥυνδακηνὸς εἰς συλλογὴν ἑλληνικῶν βιβλίων. Πολλὰ τούτων ἤλπιζε νἀποκτήσῃ διὰ τοῦ Ματθαίου Καμαριώτου· ἀλλ' ἔμαθεν ἐκεῖ, ὅτι οὗτος προαπεβίωσε· τὸν σκοπὸν ὅμως αὐτοῦ ἐξετέλεσεν ἡ φιλικὴ προθυμία τοῦ διδασκάλου Δημητρίου Καστρηνοῦ. Ἤλπιζεν ὡσαύτως ναὐξήσῃ τὴν εἰς βιβλία συλλογὴν αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ Μανουήλ, ὃν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεσκέφθη· ἀλλ' ὁ Μανουὴλ ἐγένετο μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ἄφαντος ἐκ Κ/πόλεως, διότι ἠναγκάσθη νὰ συνοδεύσῃ τὸν εἰς περιοδείαν ἀπελθόντα καὶ τότε πρὸ ὀλίγου μόλις προβληθέντα οἰκουμενικὸν πατριάρχην Μάξιμον τὸν 4-ον· ὅμως δὲ ὁ Μανουὴλ διὰ λόγους, οὓς ἀγνοοῦμεν, ἀφῆκεν οὐχὶ εὐχάριστον εἰς τὸν

---

[1] Ὅρα *ἀνωνύμου* ἔκθεσιν χρονικὴν ἐν τῇ Μεσ. βιβλιοθήκῃ τοῦ *Σάθα*, τ. 7, σ. 595-596. *Crusii* Turcograecia, σ. 33, 139, 140. *Μ. Γεδεὼν* χρονικὰ τῆς πατρ. ἀκαδημίας, σ. 40, ὅπου τὸ πρῶτον ἐσημειώθη τοῦ Μανουὴλ ἡ φυλάκισις.

Λάσκαριν ἀνάμνησιν, καὶ τούτου ἕνεκα ἐχαρακτήρισεν οὗτος ἐκεῖνον ὡς «ἀπολίτευτον»[1]. Ἐξ εἰκασίας μόνον δύναταί τις νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν δυσμένειαν τοῦ Λασκάρεως, ἢ δηλαδὴ ἔψεξε τοῦτον ὁ Μανουὴλ ὡς ουνίτην, ἢ κατεμέμφθη αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συλλογῇ καὶ μεταφορᾷ τῶν ἑλληνικῶν λογοτεχνικῶν προϊόντων εἰς φραγκικὰς βιβλιοθήκας.

Ὅτι ὁ Μανουὴλ ὑπηρετῶν ἐν τῷ πατριαρχείῳ καὶ διδάσκαλος ἐγένετο τῆς παρὰ τοῦτο σχολῆς, εἰκάζεται μόνον ἐκ τῆς βεβαιώσεως τοῦ Ζυγομαλᾶ, ὅτι ἐδίδαξεν ἐκεῖνος Ἀντώνιον τὸν Καρμαλίκην, ὅστις πιθανῶς ἦτον ὁ κατ' ἐξοχὴν τοῦ Μανουὴλ μαθητής· καὶ ἂν ὁ Καμαριώτης, ὡς εἰκάζεται πάλιν, τῆς σχολῆς ἐκείνης ἐγένετο σχολάρχης καὶ τούτου διάδοχος Δημήτριος ὁ Καστρηνός, οὐδὲν ἡμᾶς ἐμποδίζει νὰ θεωρῶμεν καὶ τὸν Μανουὴλ εἰκαστικῶς ἐξασκήσαντα καθήκοντα σχολάρχου ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ μετὰ τὸν Καστρηνόν· ἀλλὰ νὰ θέλωμεν τὸν Μανουὴλ σχολάρχην ἀπὸ τοῦ 1484-ου ἔτους, ὡς ὑποθέτει ὁ Μ. Γεδεὼν[2], τοῦτο βεβαίως εἶναι ἀπαράδεκτον. Ὁ Μανουὴλ θὰ ἦτο τότε νεαρὸς τὴν ἡλικίαν· ἔπειτα ἔζη ἀκόμι ὁ Καμαριώτης ἄχρι τοῦ 1490-οῦ ἔτους, καὶ ἀναμφιβόλως αὐτὸς θὰ ἦτο σχολάρχης· ἐκτὸς δὲ τούτου θανόντος αὐτοῦ τὴν σχολαρχίαν θὰ ἐνεπιστεύθησαν τῷ Δημητρίῳ Καστρηνῷ, ὃν ἔτει 1491-ῳ ἀνεγνώριζεν ὁ Λάσκαρις ἐν Κ/πόλει ὡς μό-

---

[1] *É. Legrand*, Bibliographie hellénique; XV-XVIe siècles. τ. 2, σ. 322-323· «τῶν δ' ἐνταῦθα ἀνδρῶν, οἷς συγγενέσθαι μέγα ἡγούμην, τὸν μὲν Καμαριώτην οὐ κατέλαβον ζῶντα· ἦν γὰρ ἀπολιπὼν τὸ σωμάτιον τοῦ παρελθόντος ἐνιαυτοῦ περὶ τροπὰς τὰς χειμερινάς· ὅπερ ἀκηκοότα με οὐ μετρίως ἠνίασεν, ἐλπίσαντα ἐντυχεῖν τε τἀνδρὶ καὶ δι' ἕνα ἐκεῖνον οἱονεὶ τὸν χορὸν ἅπαντα θεάσασθαι τῶν πρὸ ἡμῶν περὶ λόγους καὶ φιλοσοφίαν ἀκμασάντων ἀνδρῶν. Ταύτης δὲ τῆς ἐλπίδος διεψευσμένος, σύνειμι γοῦν ὁσημέραι Δημητρίῳ τῷ Καστρηνῷ, τῷ ὄντι φιλοσόφῳ ἀνδρὶ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ, καὶ ἀπολαύω τῆς τούτου συνουσίας τε καὶ ὁμιλίας, οὐχ ἥκιστα παρ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐμὴν πρόθεσιν ὠφελούμενος· τὸν δὲ Καμαριώτου γνώριμον, τὸν ἀπολίτευτον ῥήτορα, εἶδον μὲν καὶ συνέτυχον ἅπαξ αὐτῷ. εὐθὺς δ' ἀπεδήμησε σὺ τῷ νεωστί τε ᾑρημένῳ καὶ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ· ἐξῆλθε γὰρ ἐκεῖνος ἐν ἀγύρτου καὶ ἀναιδοῦς παρασίτου μοίρᾳ τὸ εἰωθὸς (φεῦ τῆς τῶν Ἑλλήνων κακοδαιμονίας τε καὶ ἀθλιότητος) τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν καὶ τοὺς περὶ αὐτὴν τόπους ἐνιαυτὸν ὅλον ἐν συνεχεῖ τῇ πλάνῃ περιοδεύσων· ἕπεται δὲ καὶ ὁ ῥήτωρ αὐτῷ· παρὼν δ' ἴσως ἂν ὠφέλησέ τι ἡμᾶς».

[2] Χρονικὰ τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, σ. 6 καὶ 41.

νον ἄνδρα φιλόσοφον λογῳ τε καὶ ἔργῳ»· καὶ ἄλλως ὁ Καστρηνὸς μᾶς εἶναι γνωστὸς ὡς ἁπλοῦς «ἄρχων διδάσκαλος» ἐν τῷ πατριαρχείῳ ἀπὸ τοῦ 1474-ου ἔτους, ὡς ἦτο τοιοῦτος ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει καὶ ὁ «ἄρχων διδάσκαλος» Ἰωάννης Δοκιανός[1]· ἀμφότεροι δὲ οὗτοι θὰ ἦσαν καὶ τότε καὶ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Καμαριώτου ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ διεύθυνσιν, ἁπλοῖ ἄλλως εἰπεῖν διδάσκαλοι. Ἂν λοιπὸν τοῦ Καμαριώτου διάδοχος ἐν τῇ σχολαρχίᾳ ἐγένετο τῷ 1491-ῳ ἔτει ὁ Καστρηνός, ἀναμφιβόλως ὁ Μανουὴλ θὰ ἐχρημάτισε σχολάρχης εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου· ὥστε ἡ ὑποτιθεμένη τοῦ Μανουὴλ σχολαρχία φαίνεται νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχήν της ἐν τῷ 16-ῳ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ 15-ῳ αἰῶνι, καὶ τοῦτο ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τοῦ Καστρηνοῦ ὁ θάνατος συνέβη μετὰ τὸ 1500-ὸν ἔτος.

Τέλος τοῦ Μανουὴλ ἡ σχολαρχία, ἂν καὶ μὴ βεβαία μεμαρτυρηρημένως, ἔχει τινὰ ὑπόστασιν ἐξ εἰκασίας[2]. Ἕτεραι περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις ἠδύναντο νὰ συλλεγῶσιν ἐκ τῶν πονημάτων, ἅτινα κατέλιπεν· ἀλλ' ἀτυχῶς μένουσι ταῦτα τύποις ἀνέκδοτα· καὶ εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ὅμως αὐτῶν ἂν θελήσῃ τις νὰ ἀρκεσθῇ, θέλει πεισθῇ, ὅτι τὸ μέγιστον κατόρθωμα τοῦ Μανουὴλ ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς εἶναι ὅτι πνευματικῶς ἀρκούντως ὠφέλησε τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐν τῷ 15-ῳ καὶ τῷ 16-ῳ αἰῶνι. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη δὲν ἦτο στάσιμος ἠθικῶς ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις· τοὐναντίον δὲ ἦτο κατ' αὐτὰ ἀκμαία ἐξ ἐπόψεως ἐκπολιτιστικῆς, ἀκμαία ἐν ἐρεύναις δογματικαῖς, ἀκμαία ἐν παραγωγῇ ζωηροτάτης ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, ἀκμαία ἐν μάρτυσι τῆς πίστεως ἀρτίως ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ δαπανήσασι τὴν ἑαυτῶν ζωήν, ἀκμαία τέλος ἐν πεφωτισμένοις κληρικοῖς, ὧν ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ καὶ ἀρετὴ περιφανῶς ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις χρόνοις ἐλάμπρυνε τὴν ὑπὸ τοὺς πρώτους τῆς Πόλεως σουλτάνους κυβερνῶσαν τοὺς ταλαιπώρους ὀρθοδόξους Καθολικὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Ὁ Μανουὴλ ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ὑπερήσπισε γενναίως τὰ δόγματα αὐτῆς, ἅτινα τοῦ 15-ου αἰῶνος ἡ Οὐνία πολυτρόπως εἰργάζετο νὰ μετατρέψῃ πρὸς δόγματα λατινικὰ

---

[1] *Επ. Σταματιάδου* Ἐκκλησιαστικὰ σύλλεκτα. Ἐν Σάμῳ 1891, σ. 24.

[2] Ἡ οὐχὶ ἀτυχὴς αὕτη εἰκασία προυβλήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου (Ἐλασσ. συγγρ. σ. 346-347).

μεταγενεστέρας τοῦ 10-ου αἰῶνος ἐποχῆς· διὰ πολλῶν ὡσαύτως ποιητικῶν ἔργων παρηγόρησε μεγάλως τοὺς ὀρθοδόξους, συγκεντρώσας αὐτῶν λυπουμένων τὸν νοῦν πρὸς τὸ θεῖον, πρὸς τὴν ἐλεήμονα τῆς Θεοτόκου καρδίαν, πρὸς τοὺς θείου μετέχοντας φωτὸς ἁγίους, πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ὀρθοδοξίας, πρὸς τὴν λαλοῦσαν ἐν τῇ καρδίᾳ εὐαγγελικὴν τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν· ἐν ἄλλοις δὲ ὁμοειδέσι πονήμασιν ἀπεθησαύρισεν εἰδήσεις περὶ τοῦ βίου, τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἔργων πολυαρίθμων ἐπιφανῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐν τῷ 15-ῳ καὶ τῷ 16-ῳ αἰῶνι ἀνεδείχθησαν καὶ ὡς ὁμολογηταὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ ὡς μάρτυρες αὐτῆς πολυπαθεῖς καὶ ὡς ἀσκηταὶ μεγάλων ἀρετῶν. Τοιοῦτον πόνημα εἶναι τὸ προσηρτημένον τῇ διατριβῇ ἡμῶν ταύτῃ περὶ τοῦ μακαρίου καὶ τὸν χαρακτῆρα ἀδαμαντίνου ἐκείνου ἱεράρχου τῆς Ἐφεσίων μητροπόλεως Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, ὃν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία λογίζεται πατέρα αὐτῆς ἅγιον ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χρόνου τῆς ἐν Κυρίῳ αὐτοῦ κοιμήσεως, ἐν δὲ τῇ μεγάλῃ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν συνόδῳ τῶν ἐτῶν 1481-1484 πανδήμως ἔστεψε δι' αἰωνίων μακαρισμῶν. Τὸ περὶ τοῦ ἁγίου Μάρκου πόνημα τοῦ Μανουήλ, ἐν ᾧ δι' ἀνθηρᾶς ὁ Μᾶρκος καὶ πλήρους ᾀσματικῆς ἀκολουθίας ἐγκωμιάζεται, συνδέεται στενώτατα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς εἰρημένης συνόδου· διὸ γνώμης εἴμεθα ὅτι συνετάχθη κατ' ἐντολὴν καὶ σύστασιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ εἰς ἀντικατάστασιν ἄλλων τινῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὸν ἅγιον Μᾶρκον ἀκολουθιῶν, αἵτινες ἔφερον οὐχὶ καθολικὸν τύπον, ἀλλ' ὅλως ἰδιωτικόν.

Τέλειον πίνακα τῶν πονημάτων τοῦ Μανουὴλ ἐστερούμεθα μέχρι τοῦδε· εἰ δὲ καί τινες τῶν περὶ αὐτοῦ γραψάντων ἀπηρίθμησαν ὀλίγα ἢ πολλά, ἀλλ' οὐδὲ τούτων ἡ ἀπαρίθμησις ἦτον ἐξηκριβωμένη [1]. Ἡμεῖς δὲν ὠκνήσαμεν νὰ συντάξωμεν καὶ τέλειον καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἐξη-

---

[1] Τὰς ἐν τῇ Νεοελ. Φιλολογίᾳ τοῦ *Σάθα* (σ. 124) παρατηρουμένας ἀνακριβείας διώρθωσεν ὁ Ἀνδρ. *Δημητρακόπουλος* ἐν ταῖς Προσθήκαις καὶ διορθώσεσι (σ. 10-11). Ὅρα *τοῦ αὐτοῦ* Ἐπανορθ. σφαλμάτων παρατηρηθέντων ἐν τῇ Νεοελ. Φιλ. τοῦ Κ. Σάθα. Τεργέστῃ 1872 σ. 16. Ὀρθ. Ἑλλάδος σ. 122-123. Πληρέστερος τοῦ Σάθα κατάλογος εἶναι ὁ τοῦ Μ. Γεδεὼν ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῆς πατρ. ἀκαδημίας σ. 40-42. Ὁ Ph. Meyer ἐστηρίχθη κυρίως εἰς τὸν κατάλογον τοῦ Γεδεών.

κριβωμένον πίνακα, λαβόντες πρὸς τοῦτο κυρίως ὑπ' ὄψει οὐχὶ τοὺς περὶ τοῦ Μανουὴλ γράψαντας, ἀλλὰ τοὺς κώδικας, ἐν οἷς αἱ συγγραφαὶ αὐτοῦ περιέχονται· τούτους δὲ ἐγνωρίσαμεν ἐκ τῶν προχείρων ἡμῖν ἐντύπων καὶ ἀνεκδότων καταλόγων τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις ἀποκειμένων ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐργασίας ἐπείσθημεν, ὅτι μοναδικὸς πρὸς τὸ παρὸν κῶδιξ, ἐν ᾧ περιέχονται ἀποκλειστικῶς ἔργα τοῦ Μανουὴλ πολυάριθμα, εἶναι ὁ 512-ος τῆς ἐν τῷ Ἄθῳ μονῆς τῶν Ἰβήρων, ὃν περιέγραψεν ἀρκούντως ἐκτενῶς ὁ καθηγητὴς Σπυρίδων Λάμπρος. Τὸν κώδικα τοῦτον θεωρεῖ οὗτος γεγραμμένον ἐν τῷ 17-ῳ αἰῶνι[1]· ἀλλ' εἰς ἡμᾶς φαίνεται τοῦτο ἀμφίβολον, καὶ μολονότι δὲν εἴδομεν ἡμεῖς αὐτοὶ τοῦτον, οὐχ ἧττον εἰκάζομεν, ὅτι θὰ εἶναι γεγραμμένος ἐν τῷ 16-ῳ αἰῶνι, καὶ εἰ μὴ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ Μανουήλ, ἀλλὰ πάντως ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐπίβλεψιν διά τινος τῶν οἰκείων αὐτῷ μαθητῶν. Σημειώσεως ἄξιοι εἶναι ὡσαύτως δύο ἕτεροι κώδικες τῶν ἐτῶν 1511 καὶ 1515 καὶ εἷς ἕτερος τοῦ 1530-οῦ ἔτους, ἐν οἷς ὑπάρχουσιν ἔνια τῶν πονημάτων τοῦ Μανουήλ. Τοῦ 1511-ου ἔτους κῶδιξ εἶναι ὁ Παρισιακὸς 1293-ος· ἔγραψε δὲ τοῦτον ἐν τῇ πόλει Καφᾷ ὁ ἐκ Μεθώνης Παῦλος Κολυβᾶς, ὅστις καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ φήμην τοῦ Μανουὴλ διῃώνισεν οὕτω·

Τέλος τῶν χρυσῶν χυροῦ Μανουὴλ ἐπῶν,
ἀξιοπρεποῦς ῥήτορος τοῦ μεγάλου
τῆς ὀρθοδόξου Μεγάλης Ἐκκλησίας
Κωνσταντινουπόλεως, Ῥώμης τῆς Νέας·
ὅν, Χριστέ μου, φύλαττε εἰς ἔτη πλεῖστα,
μὴ ὄντος ἄλλου εἰς τὰ πέρατα κόσμου
ἐν τῷ καιρῷ τῷδε γάρ, ὡς αὐτὸς οἶδας,
σοφοῦ λογίου ταῖς ἀρεταῖς ἐν πάσαις
τῶν γραμμάτων σου, Λόγε Θεοῖο[2].

Οἱ ἕτεροι τῶν ἐτῶν 1515 καὶ 1530 κώδικες θὰ σημειωθῶσιν ἐν τῷ ἐφεξῆς γενικῷ πίνακι, δι' οὗ ἡμεῖς ἀπαριθμοῦμεν ἅπαντα τὰ μέχρι τοῦδε γνωσθέντα τοῦ Μανουὴλ πονήματα.

---

[1] *S. Lambros*, Catalogue of the greek manuscripts on mount Athos. Vol. II. Cambridge 1900, σ. 160-161.

[2] *Hase* ἐν ταῖς Notices et Extraits, τ. 9, μέρος 2ον, σ. 141.

Α'.

Δογματικά.

1. «Μανουὴλ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου μεγάλου ῥήτορος τῆς ἁγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, τοῦ ἐκ Πελοποννήσου, λόγος περὶ τοῦ ὅτι οὐκ ἔστι μετὰ θάνατον πῦρ πουργατόριον, ἤγουν καθαρτήριον, ὥς τινες ὑποτίθενται· καὶ πρός τινας εἰπόντας ἀμαθῶς, ὡς ἰουδαϊσμός ἐστι τὸ τηρεῖν τινα τοῦ παλαιοῦ νόμου». Ἐν τῷ κώδ. Paris. 1293, ἔτους 1511, φύλλ. 254 κέ. [1] Μικρὸν τεμάχιον τῆς συγγραφῆς ταύτης ἐν τῷ βιβλίῳ L. Allatii de utriusque ecclesiae occid. et orient. perpetua in dogmate de purgatorio consensione. Romae 1655, σ. 83.

2. «Τοῦ αὐτοῦ κυροῦ Μανουὴλ τοῦ μεγάλου ῥήτορος εἰς δύο συλλογισμοὺς λατινικοὺς ἀποδεικνύντας καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα, ἀνασκευαστικὸς μὲν αὐτῶν, κατασκευαστικὸς δὲ ὅτι ἐκ μόνου τοῦ Πατρός· ἐρρέθη δὲ πρὸς τὸν κῦρ Γεράσιμον τὸν ἐνεγκόντα αὐτούς». Ἀρχ. «Πάλιν, αἰδεσιμώτατε πάτερ, πρὸς λογικὸν ἡμᾶς τοὺς εὐτελεῖς» κτλ. Εὕρομεν ἄχρι τοῦδε ἓξ ἀντίγραφα. Κῶδ. 348 Μετοχίου ἐν Κ/πόλει, φύλ. 6 κέ [2]. Κῶδ. Seld. 42, φύλ. 110 κέ [3]. Κῶδ. Πετρουπόλεως 585, φύλλ. 62 κέ. Κῶδ. Μόσχας $\frac{13}{\text{XIII}}$, φύλ. 79 κέ. Κῶδ. Μόσχας $\frac{420}{\text{CCCXCIII}}$, φύλλ. 115 κέ. [4] Κῶδ. 112 Ἰβήρων [5].

3. «Τοῦ αὐτοῦ Μανουὴλ μεγάλου ῥήτορος λόγος ἐπιλύων τινὰς ἀπορίας, τινὸς κινήσαντος ταύτας». Ἐν τῷ κώδ. 1377 τῆς μονῆς Ἰβήρων, ἔτους 1530-οῦ [6].

4. «Γράμματα καὶ λόγοι τοῦ φρᾶ Φρατζέσκου, καθὼς ἐκεῖνος ἔγραψε πρὸς τὸν μέγαν ῥήτορα» καὶ ἀπόκρισις εἰς ταῦτα ὑπὸ τὴν

---

[1] Notices et Extraits τ. 9, μέρος 2ον, σ. 140. *H. Omont*, Inventaire sommaire τ. 1, σ. 290.

[2] *Ἀ. Π. Κεραμέως* Ἱεροσολ. βιβλ. τ. 4, σ. 323.

[3] *H. O. Coxe* Catalogi cod. MSS. bibl. Bodl. τ. 1, σ. 604.

[4] *Ἀρχιμ. Βλαδιμίρου* Συστημ. περιγραφῆς τ. 1, σ. 323.

[5] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. 161.

[6] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 273.

ἐπιγραφὴν «Ἀπολογία καὶ ἀνατροπὴ τῶν κεφαλαίων τοῦ φρᾶ Φρατζέσκου». Ἐν τῷ 10-ῳ κώδ. Cromwel, σ. 89 κέ. Ἐν τῷ 42-ῳ κώδ. Selden, φύλλ. 157 κέ. [1] Κῶδ. Σιναϊτικὸς 33-ος [2]. Κῶδ. Μόσχας $\frac{13}{\text{XIII}}$, φύλλ. 116 κέ. Κῶδ. Μόσχας $\frac{324}{\text{CCCXI}}$, φύλλ. 10 κέ. [3]. Κῶδ. 139-ος μονῆς Ἰβήρων. Κῶδ. 1337-ος μονῆς Ἰβήρων, ἔτους 1530-οῦ [4]. Κῶδ. Μετοχίου ἐν Κ/πόλει 145-ος, φύλλ. 552 κέ. [5] Ἐξεδόθη ἀτελῶς ὑπὸ Στεφάνου Le Moyne (Varia sacra. Lugd. Batavorum. 1685, σ. 268-293) μετὰ λατινικῆς αὐτοῦ μεταφράσεως· μετὰ δὲ ρωσσικῆς ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀρσενίου ἐν ἰδίῳ βιβλιαρίῳ (Μόσχα 1889) τύποις ἐξεδόθη πλήρως ἐκ τῶν ἤδη ῥηθέντων μοσχοβιτικῶν ἀντιγράφων. Περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ὕλης τῆς ἀπολογίας τοῦ Μανουὴλ ὅρα Ph. Meyer σ. 36.

5. «Τοῦ αὐτοῦ λογιωτάτου κυροῦ Μανουὴλ τοῦ ῥήτορος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κατὰ τοῦ πληθωνικοῦ συγγράμματος, οὗ ἡ ἀρχή: Τὸ ὑπὲρ Λατίνων βιβλίον τὸ ἐς ἡμᾶς ἧκον». Ἀρχ. «Μηδέπω κρίνειν ἄνδρας ἀδαήμονας». Κῶδ. 348-ος Μετοχίου, φύλλ. 11 κέ. [6] Κῶδ. Πετρουπ. 585, φύλλ. 57 κέ. Κῶδ. Μόσχας $\frac{423}{\text{CCCXCIV}}$, φύλλ. 105 [7]. Κῶδ. 512-ος τῆς μονῆς Ἰβήρων [8]. Ἕτερος κῶδιξ ἴσως ὑπῆρχε παρὰ τῷ Γεωργίῳ Ζαβίρᾳ (Νέα Ἑλλάς, σ. 95-96), διότι αὐτὸς ἀναφέρει δύο τεμάχια τῆς κατὰ τοῦ Πλήθωνος συγγραφῆς τοῦ Μανουήλ. Ἕτερος πάλιν κῶδιξ θὰ ὑπῆρχεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Νικολάου Καρατζᾶ, διότι καὶ οὗτος ἐν ἄλλῳ τινὶ κώδικι τῆς ἑαυτοῦ βιβλιοθήκης (εὑρισκομένῳ σήμερον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Καραθεοδωρῆ) παρατίθησι τὸ ἑπόμενον τεμάχιον (φύλλ. 243α)· «Ἐκ τοῦ λόγου Μανουὴλ τοῦ Μεγάλου ῥήτορος κατὰ τοῦ πληθωνικοῦ συγγράμ-

[1] *H. Coxe* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 429 καὶ 605.
[2] *V. Gardthausen*, Catal. cod. graec. Sinaiticorum, σ. 70.
[3] *Ἀρχιμ. Βλαδίμιρος* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 324 καὶ 680.
[4] S. *Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 29 καὶ 273.
[5] *Α. Π.-Κεραμεὺς* ἔνθ. ἀνωτ. σ.132.
[6] Αὐτόθι σ. 323.
[7] *Ἀρχιμ. Βλαδίμιρος* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 326.
[8] S. *Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 161.

ματος. Ἀλλ' ὁ πολὺς καὶ μέγας τὰ θεῖα καὶ μακαριώτατος τῳόντι ἐν πατριάρχαις Γεννάδιος, ὁ καὶ Σχολάριος, ὁ τά τε τῆς θύραθεν καὶ τὰ τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσοφίας ἄκρᾳ περιουσίᾳ πεφθακὼς ἐν τέλει ἀγχινοίας καὶ ποταμὸς ἑκατέραιν ἀναδειχθεὶς ταῖν σοφίαιν ἀείρρους, ὡς τουτὶ πρoὔπτον ἄγαν τοῖς γε καὶ ἀμηγέπῃ λογικῆς μετασχοῦσι παιδείας ἐκ τῶν σφῶν συγγραμμάτων τελεῖ· οὗτος δὴ ὁ ἁγιώτατος καὶ θειότατος ἀνὴρ ἐξητακὼς καὶ αὐτὸς τὰ τοῦδε καλῶς Γεμιστοῦ καὶ τὴν ἐνοῦσαν διπλῆν αὐτῷ κατανοήσας φθορὰν καὶ παχύτητα, οὕτω πως περὶ αὐτοῦ ἀποφαίνεται λέγων».

6. «Λόγος ἀποδεικτικὸς πότε τεθέωται ἡ τοῦ Κυρίου σὰρξ καὶ πῶς νοητέον δεδοξάσθαι» (ἐν ἄλλῳ: δεδόξασται). Κῶδ. 512-ος τῆς μονῆς Ἰβήρων[1]. Κῶδ. Μόσχας $\frac{324}{\text{CCCXI}}$, φύλλ. 4 κέ.[2], ἐξ οὗ ἐξέδωκε τὸν ἄνω λόγον ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀρσένιος ἐν παραρτήματι τῶν Ἀναγνωσμάτων τῆς Ἑταιρίας τῆς θρησκευτικῆς Μορφώσεως (τ. 27) καὶ ἐν ἰδίῳ βιβλιαρίῳ (Μόσχα 1889). Περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς συγγραφῆς ταύτης τοῦ Μανουὴλ ὅρα Ph. Meyer σ. 37.

7. «Τοῦ μεγάλου ῥήτορος κυροῦ Μανουὴλ τοῦ ἐκ Πελοποννήσου λόγος πρὸς τὸν ἱεροψάλτην Γεράσιμον ἱερομόναχον περὶ τοῦ *Θεαρχίῳ νεύματι*» (τουτέστι τοῦ δοξαστικοῦ τροπαρίου τῆς 15-ης Αὐγούστου)· «οὗ τινων ῥημάτων ἐπελαμβάνετο ὁ λογιώτατος κυρὸς Ματθαῖος ὁ Καμαριώτης». Ἀρχ. «Τιμιώτατε καὶ αἰδεσιμώτατα πάτερ, δεῖν ᾠήθην οὕτω γραφῇ ἐκθέσθαι ἅπερ ἐρεῖν τῇ σῇ πρότριτ' ἐπηγγειλάμην τιμιότητι ὡς ἔχω γνώμης περὶ τοῦ στιχηροῦ τοῦ πρὸς τὴν ὑπεραγίαν ἡμῶν δέσποιναν Θεοτόκον, οὗ ἡ ἀρχή· Θεαρχίῳ νεύματι» κτλ. Ἐν τῷ βιενναίῳ θεολογικῷ κώδικι 333, φύλ. 1 κέ.[3] Τὸ αὐτὸ πιθανῶς ἐν τῷ πρώτῳ ἀκεφάλῳ κειμένῳ τοῦ κώδικος 348 τοῦ ἐν Κ/πόλει μετοχίου[4] καὶ ἐν τῷ 512-ῳ κώδικι τῆς μονῆς Ἰβήρων. Ἐν τούτῳ τῷ τελευταίῳ ὁ Σπ. Λάμπρος ἐσημείωσε κείμενον, ὅπερ ἐπιγράφεται·

---

[1] S. *Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 160-161.

[2] *Ἀρχιμ. Βλαδίμιρος* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 680.

[3] P. *Lambecii* comment. lib. V, σ. 294.

[4] *Α. Π.-Κεραμεὺς* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 323.

«Ἕτερος λόγος τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν ἱεροψάλτην κῦρ Γεράσιμον ἱερομόναχον»[1]. Ὅρα καὶ κώδ. Μόσχας $\frac{324}{\text{CCCXI,}}$ φύλλ. 1 κέ.[2]

8. Περὶ τῆς μετὰ θάνατον μακαρίας ὁράσεως τῶν δικαίων. Τοῦτο σημειοῦται ὁ Ζαβίρας κατὰ τὸν Ἀλλάτιον, ἀπαριθμοῦντα πόνημα τοῦ Μανουὴλ de visione beatifica justorum statim post hanc vitam[3]. Ὁ Ζαβίρας σημειοῦται καὶ ἕτερον περὶ τῶν λατινικῶν ἀζύμων· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἁπλῶς μικρὸν μέρος τῆς ἤδη γνωστῆς πρὸς τὸν Φραντζέσκον ἀπολογίας τοῦ Μανουήλ.

Β΄.

Ποιήματα.

9. « Στίχοι πολιτικοὶ τοῦ σοφωτάτου κυροῦ Μανουὴλ τοῦ μεγάλου ῥήτορος, ὧν ἡ ἀκροστιχίς : Μανουὴλ ὁ ῥήτωρ καὶ φιλόσοφος». Κῶδ. **Barocc. 125**, φύλλ. 237 κέ.[4]. Ἐξεδόθησαν ὑπὸ **M. Treu** διὰ τῆς Byzant. Zeitschrif, τ. 5, σ. 539.

10. «Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν μακαριωτάτην ἀειπάρθενον Μαρίαν τὴν μητέρα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀληθῶς Θεοτόκον». Ἀρχ. «Ὦ μέγα παρθενίης κλέος εὖχός τε στέφανός τε». Κῶδ. 159-ος τῆς μονῆς Ἰβήρων[5]. Κῶδ. Παρισιακὸς 2830, ἔτους 1515, φ. 129 κέ.[6].

11. «Μανουὴλ τοῦ σοφωτάτου μεγάλου ῥήτορος τῆς ἁγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας Κ/πόλεως, Νέας Ῥώμης, τοῦ ἐκ Πελοποννήσου, εὐχὴ πάνυ ὡραία εἰς τὸν πατέρα Θεὸν διὰ στίχων ἡρωϊκῶν· στίχοι μδ΄». Ἀρχ. «Ὦ Πάτερ ἄμβροτε, οὐρανίων ὑπερήμενε

[1] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 161.
[2] *Ἀρχιμ. Βλαδίμιρος* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 679.
[3] *Γ. Ζαβίρα* Νέα Ἑλλάς, σ. 95. *L. Allatii* de ecclesiae occid. atque orient. perpetua consensione. Coloniae 1648, σ. 983.
[4] *H. Coxe* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 204.
[5] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 38.
[6] *H. Omont*, Inventaire sommaire, τ. 3, σ. 46.

θώκων». Κῶδ. 150-ὸς τῆς μονῆς Ἰβήρων [1]. Κῶδ. Παρισ. 1293, φ. 295 κέ. [2].

12. Εὐχὴ ἰαμβικὴ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀνεπίγραφος καὶ ἀκέφαλος ἐν τῷ 159-ῳ κώδικι Ἰβήρων [3]. Πλήρης ἐν τῷ Παρισ. 1239-ῳ κώδικι [4].

13. «Εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν». Ἀρχ. «Ὦ Χριστοῖο ἄνακτος κήρυξ πάϊ Ζαχαρίου». Κῶδ. 259-ος Ἰβήρων [5]. Κῶδ, 1293 Παρισιακός [6].

14. «Ἡρῳελεγεῖον» εἰς τὴν Θεοτόκον. Ἀρχ. «Ὡς τὸ πάλαι Βύζαντος ἐρύσαο ἱερὸν ἄστυ». Στίχοι δέκα ἐν τῷ 159-ῳ κώδικι Ἰβήρων [7]. Καὶ εὐχὴ ἰαμβικὴ πρὸς τὴν Θεοτόκον, ἧς ἡ ἀρχή· « Ὁ πανταχοῦ τὸ θεῖον ἐξαπλῶν φάος». Κῶδ. Παρισ. 1293, φύλ. 129 [8].

15. «Μανουὴλ τοῦ μεγάλου ῥήτορος εἰς τὴν σεβασμίαν ἑορτὴν τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ᾄσματα ἔμμετρα ἰαμβικὰ πεντάστιχα, κατανεμημένα ταῖς συνήθεσιν ᾠδαῖς, ὧν ἡ ἀκροστιχὶς προτέτακται τοιάδε: (Ἡρωϊκ.) Σήμερον υἱός Ὀλυμπίου ἄπφεος εὐρυμέδοντος (ἐλεγ.) μορφὴν ἀνδρομέην ἕσσατο ἐς μερόπων (Ἡρωϊκ.) ἐξ Ἀδαμαίης πτώσιος ἀγαθέην ἀνάπλασιν (Ἐλεγ.)· οὗ ἐλέους βάθος τάδε μέλη ἀπίη». Ἀρχ. «Σταυρὸν προϊνδάλουσα νητρεκῶς πάλαι ἡ θαυματουργὸς ῥάβδος ἡ τοῦ Μωϋσέως» κτλ. Ἐν τῷ 512-ῳ κώδικι τῆς μονῆς Ἰβήρων [9].

16. «Παράφρασις ἔμμετρος τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ *Τοῖς τῶν αἱμάτων σου ῥείθροις Δημήτριε*». Ἐν τῷ 512-ῳ κώδικι τῆς μονῆς Ἰβήρων.

---

[1] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 38.
[2] *Hase* ἐν ταῖς Notices et Extraits, τ. 9, μέρος 2ον, σ. 141. *Omont* ἔνθ. ἀνωτ. τ. 1, σελ. 290.
[3] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 38.
[4] *Omont* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 290.
[5] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 38.
[6] *Omont* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 290.
[7] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 38.
[8] Extraits et Notices, τ. 9, μέρος 2ον, σ. 141.
[9] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 161. Ἔνθα μνημονεύεται ὁ 512-ος κῶδιξ τῶν Ἰβήρων, ἐκεῖ παρακαλεῖται ὁ ἀναγνώστης νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει τὴν περιγραφὴν τοῦ Λάμπρου· διὸ καὶ τοῦ λοιποῦ θὰ παραλειφθῇ ἐνταῦθα ἡ εἰς ταύτην παραπομπή.

Γ'.

Ἱστορικά. Ἁγιολογικά. Ὑμνογραφικὰ κλπ.

17. «Μονῳδία ἐπὶ τῷ ἀοιδίμῳ πατριάρχῃ κυρῷ Μαξίμῳ τῷ Λογίῳ». Ἐν τῷ 512-ῳ κώδ. Ἰβήρων. Κατεχωρίσθη ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεὼν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, τ. 20, ἔτ. 1900, σ. 4-6.

18. «Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κῦρ Μανουὴλ τοῦ μεγάλου ῥήτορος λόγος περὶ Μάρκου τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου Ἐφέσου καὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, καὶ κατὰ Γεμιστοῦ καὶ Βησσαρίωνος, καὶ ἀνατροπὴ τῶν δυσσεβῶν αὐτῶν συγγραμμάτων». Κῶδ. 348-ος Μετοχίου ἐν Κ/πόλει, φύλλ. 14 κέ.[1]. Κῶδ. Πετρουπ. 585, φύλλ. 40 κέ. Κῶδ. Ἰβήρων 1337[2]. Κῶδ. Παρισ. 1293, φύλλ. 264 κέ.[3] Κῶδ. Ἰβήρων 512. Κῶδ. Μόσχας $\frac{423}{\text{CCCXCIV}}$, φύλλ. 107 κέ.[4] Τεμάχιον ἐν τῷ κώδικι Νικολάου Καρατζᾶ, τῷ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Ἀλ. Καραθεοδωρῆ, φύλλ. 401^a-402^a. Ἐκ τοῦ κώδικος Πετρουπόλεως (πρότερον Σινᾶ) ἐξέδωκε μετὰ ῥωσσικῆς μεταφράσεως ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀρσένιος, δηλώσας ὑπὸ τὸ κείμενον καὶ τὰς γραφὰς τοῦ ἐν Μόσχᾳ κώδικος[5].

19. «Προσόμοια καὶ κανὼν εἰς τὸν ἁγιώτατον μητροπολίτην Ἐφέσου κὺρ Μᾶρκον τὸν Εὐγενικόν, ψαλλόμενα τῇ πέμπτῃ Κυριακῇ τῶν Ἁγίων Νηστειῶν· ποιηθέντα ὑπὸ τοῦ μεγάλου ῥήτορος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Μανουήλ». Ἐν τῷ κώδικι Ἀλ. Καραθεοδωρῆ, φύλλ. 379^a-384^a. Ἐντεῦθεν ἡ ἡμετέρα ἔκδοσις. Κῶδ. 512-ος Ἰβήρων. Πρβλ. Κωνσταντίου πατριάρχου Ἐλασσ. συγγραφῶν σ. 347, ἔνθα αὐτὸς λέγει τινὰ περὶ τῆς ἀκολουθίας ταύτης ἐκ γνώσεως πιθανῶς τοῦ παρὰ τῷ Καραθεοδωρῇ κώδικος τοῦ Καρατζᾶ.

20. Ἀκολουθία εἰς τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην Διονύσιον (τὸν 1-ον) ἐν τῷ 512-ῳ κώδ. Ἰβήρων.

---

[1] *Ἀ Π.-Κεραμεὺς* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 323-324.

[2] S. *Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 273.

[3] Notices et Extraits, τ. 9, μέρ. 2ον, σ. 140. *Omont* ἔνθ. ἀνωτ. 1, σ. 290.

[4] *Ἀρχιμ. Βλαδίμιρος* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 326.

[5] Χριστιανικὰ ἀναγνώσματα ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς ἐν Πετρουπόλει Θεολογικῆς Ἀκαδημίας, 1886, τ. 2, σ. 102-163.

21. Ἀκολουθία εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Μιχαὴλ τὸν Μαυροειδῆ αὐτόθι. Τοῦ κώδικος τῶν Ἰβήρων εἶχε γνῶσιν Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις· ὅρα τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς Πέτρον τὸν Κλαίρκιον περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν γινομένων ἐν αὐτῇ θαυμάτων, ἐκδ. ὑπὸ Ἀνδρέου Κορομηλᾶ Ἀθήνησιν 1844, σελ. 28.

22. «Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν μαγαλομάρτυρα Μιχαὴλ τὸν Μαυροειδῆ». Κῶδ. 512-ος Ἰβήρων.

23. Κανὼν εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Θεόδωρον τὸν .στρατηλάτην. Αὐτόθι.

24. Ἕτερος «εἰς τὸν ἅγιον ὁσιομάρτυρα Νήφωνα ἐπίσκοπον Ῥοιγῶν». Αὐτόθι.

25. Ἕτερος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Πέτρον, μαρτυρήσαντα ἐν Τραπεζοῦντι. Αὐτόθι. Συνετάχθη αἰτήσει τοῦ ἀσκητοῦ Λαυρεντίου. Ἐ. Βουλγάρεως ἐπιστολῆς σ. 28.

26. Ἀκολουθία εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγήν. Κῶδ. 512-ος Ἰβήρων.

27. Ἑτέρα εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτόθι.

28. Ἑτέρα εἰς τὸν ὁσιομάρτυρα Θεοδόσιον. Αὐτόθι.

29. Ἑτέρα εἰς τὸν ἅγιον ἱεράρχην Σπυρίδωνα τὸν Νέον αἰτήσει τοῦ αὐθέντου τῆς Βλαχίας. Αὐτόθι. Ε. Βουλγάρεως ἐπιστολῆς σ. 28.

30. Ἑτέρα εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Γοβδελαᾶν. Αὐτόθι.

31. Ἑτέρα εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Κοσμᾶν τὸν ἐν Προύσῃ μαρτυρήσαντα. Αὐτόθι. Συνετάχθη ἀξιώσει τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Μαξίμου 4-ου τοῦ ἀπὸ Σερρῶν. Ὅρ. Βουλγάρεως ἐπιστ. σ. 28.

32. Ἑτέρα εἰς τὸν ὅσιον Εὐθύμιον τὸν Νέον, τὸν ἐν τῷ Ἄθῳ ἀσκήσαντα. Αὐτόθι. Συνετάχθη ἀξιώσει τῶν ἀδελφῶν τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Βουλγάρεως ἐπιστ. σ. 28.

33. Κανὼν εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἰωάννην τὸν ἐν Προύσῃ. Αὐτόθι.

34. Ἕτερος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἰωάννην τὸν ἐν Σέρραις. Αὐτ.

35. Ἀκολουθία εἰς τὸν ἅγιον Ἀχίλλειον ἐπίσκοπον Λαρίσσης. Αὐτόθι.

36. «Λόγος ἐπὶ τῇ κοιμήσει τῆς ὁσίας Ξένης μοναχῆς ἐκφωνηθείς». Αὐτόθι.

37. «Κανὼν πεποιημένος αὐτῷ εἰς φυλακὴν ἐμβληθέντι δι' ἀπαί-

τησιν πραγμάτων τοῦ προαποιχομένου πατριάρχου Συμεών». Αὐτόθι κατὰ τὸν Μ. Γεδεὼν ἐν τοῖς Χρον. τῆς πατρ. ἀκαδημίας, σ. 40. Τὸ κείμενον τοῦτο δὲν σημειοῦται παρὰ τῷ Λάμπρῳ.

38. «Κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὸν τίμιον Πρόδρομον· ποίημα κυροῦ Μανουὴλ τοῦ μεγάλου ῥήτορος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, οὗ ἡ ἀκροστιχίς: Κήρυκα ὑμνῶ τῆς χάριτος τῆς νέας». Κῶδιξ Πετρουπόλεως 588, φύλ. 14 κέ. Ὁ αὐτὸς πιθανῶς κανὼν ἐν τῷ 512-ῳ κώδικι τῆς μονῆς Ἰβήρων.

39-46. «Κανόνες κατ' ἦχον εἰς τὴν κυρίαν ἡμῶν δέσποιναν Θεοτόκον, ποιηθέντες ὑπὸ Μανουὴλ τοῦ μεγάλου ῥήτορος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας». Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 512-ου κώδ. Ἰβήρων. Οὗτοι οἱ κανόνες ὀκτὼ τὸν ἀριθμὸν ψάλλονται κατ' ἄλλους κώδικας ἐν τῇ νηστείᾳ τοῦ Αὐγούστου. Κῶδ. πατρ. Ἱεροσολύμων 194 [1]. Κῶδ. 522-ος Ἰβήρων [2]. Κῶδ. 863-ος τῆς μονῆς Παντελεήμονος [3]. Κῶδ. 29-ος τῆς μονῆς Ἀβραάμ [4]. Τρεῖς τῶν κανόνων τούτων ἐν τῷ χειρογράφῳ Θεοτοκαρίῳ τοῦ Λουκᾶ Νικαέως [5]· τέσσαρες δὲ ἕτεροι ὑπῆρχον ἔν τινι κώδικι τῆς ἐν Μετεώροις μονῆς τοῦ Βαρλαάμ, ὃν ἔχει περιγεγραμμένον ὁ Πορφύριος Οὐσπένσκης [6]. Ἐκ κώδικος τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου κατεχώρισε τοὺς εἰς τὴν Θεοτόκον ὀκτὼ κανόνας τοῦ Μανουὴλ Κωνσταντῖνος ὁ Οἰκονόμος ἐν τοῖς Ὑμνῳδῶν Ἀνεκδότοις, τρεῖς δὲ κατ' ἐκλογὴν Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ἐν τῷ Θεοτοκαρίῳ. Ἐκδόσ. Βενετίας 1883, σ. 29-31 (ἦχος τρίτος), 53-55 (ἦχος τέταρτος), 71-73 (ἦχος πλ. β'). Ἐκδόσεως Γ. Μουσαίου ἐν Κ/πόλει 1849, σ. 50-53, 90-93, 119-123.

47. «Μανουὴλ τοῦ μεγάλου ῥήτορος τῆς ἐν Κ/πόλει ἁγίας τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας διήγησις περὶ τῆς σεβασμίας εἰκόνος τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῆς ἐν

---

[1] *Ἀ. Π.-Κεραμέως* Ἱεροσ. βιβλιοθήκη, τ. 1, σ. 280.

[2] S. *Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 163.

[3] Αὐτόθι σ. 447.

[4] *Κλεόπα Κοικυλίδου* Κατάλοιπα Ἱεροσολυμ. βιβλιοθήκης, σ. 133-134.

[5] *Ἀ. Π.-Κεραμέως* Μαυρογορδ. βιβλιοθήκη, τ. 1, σ. 166-167.

[6] *Π. Οὐσπένσκη* Περιήγησις εἰς τὰ Μετέωρα καὶ εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου τῆς Θεσσαλίας μονάς. Ἐν Πετρουπόλει 1896, σ. 527.

Ἀσγορίῳ, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς γεγονότων θαυμάτων κατὰ διαφόρους καιρούς». Κώδ. 811-ος τῆς μονῆς Ἰβήρων [1].

48. «Τοῦ μεγάλου ῥήτορος κυροῦ Μανουὴλ συγχωρητικόν», ἤτοι εὐχὴ συγχωρητική. Κώδ. Πετρουπόλεως 573, φύλλ. 210. Ἡ αὐτὴ πιθανῶς ἐν τῷ ἀθηναϊκῷ 804-ῳ κώδικι [2].

49. «Περὶ τῆς πρότριτα γεγενημένης ἐξετάσεως τοῦ συνοικεσίου, ὅπερ λαθὸν παρανόμως συνήφθη». Κώδ. 512-ος Ἰβήρων.

50. Δογματικὴ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ πρός τινα μητροπολίτην Ἀνδριανουπόλεως. Αὐτόθι.

51. Ἐπιστολὴ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ πατριάρχου Συμεὼν 1-ου [3] καὶ ἑτέρα ὡς ἐκ προσώπου τοῦ πατριάρχου Παχωμίου τοῦ 1-ου πρὸς τὸν Μονεμβασίας Ἀρσένιον [4]. Διὰ ταύτης ἀποκρίνεται ὁ Μανουὴλ εἰς τὸ παρὰ τῷ É. Legrand μακρὸν τοῦ Ἀρσενίου γράμμα [5].

52. Ἐπιστολὴ πρός τινα κληρικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐν τῷ κώδικι Μόσχας $\frac{238}{\text{CCXXV}}$, φύλλ. 101-ον [6].

53. « Μανουὴλ ὁ Γαλησιώτης τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ ἐλλογιμωτάτῳ μοναχῷ κυρῷ Παχωμίῳ» (τῷ Ῥουσάνῳ). Κώδ. Βερολίνου 1617, φύλλ. 27-ον [7].

54. « Τοῦ λογοθέτου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Μανουὴλ τοῦ ῥήτορος» ἓν Ἀλληλούϊα τετονισμένον εἰς 2-ον ἦχον· εὕρομεν δὲ τοῦτο ἐντὸς μιᾶς παπαδικῆς γραφείσης περὶ τὸ 1489-ον ἔτος καὶ φυλαττομένης ἐν Πετρουπόλει ὑπ' ἀριθ. 126 ἐν τῇ Αὐτοκρατ. Δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ (φύλλ. 155^{a}). Ἐντεῦθεν εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ Μανουὴλ ἦτο κάτοχος καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς· ἄλλως δὲ βεβαιοῦται τοῦτο

---

[1] *S. Lambros* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 227.

[2] Ι. καὶ Α. *Σακκελίωνος* Κατάλογος τῶν χειρογρ. τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, σ. 146.

[3] *Ἀ. Π.-Κεραμέως* Ἀνάλεκτα ἱεροσολ. σταχυολογίας, τ. 1, σ. 476.

[4] *Ἀ. Π.-Κεραμεὺς* ἐν τῷ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγῳ Κ/πόλεως, τ. 17, σ. 60.

[5] *É. Legrand*, Bibliographie hellénique; XV siècle, τ. 2, σελ. 342-346.

[6] *Ἀρχιμ. Βλαδίμιρος* ἔνθ. ἀνωτ. σ. 700.

[7] *W. Studemund* und *L. Cohn*, Verzeichniss der griechischen Handschriften der kön. Bibliothek zu Berlin. Berlin 1890, σ. 93.

καὶ ἐξ ἑτέρας παπαδικῆς, ἐν ᾗ ὑπάρχει τετονισμένον εἰς ἦχον τρίτον τὸ «Ἅγιος ὁ Θεός» μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς· «ποίημα κὺρ Ἐμμανουήλου τοῦ μεγάλου ῥήτορος». Κῶδ. Πετρουπόλεως 134-ος, φύλ. 35^{a}.

Ταῦτα εἶναι τὰ μέχρι τοῦδε γνωσθέντα ἡμῖν συγγράμματα τοῦ Μανουὴλ Κορινθίου. Ἀνδρέας ὁ Μουστοξύδης (καὶ μετ' αὐτὸν ἕτεροι μέχρι τοῦ Ph. Meyer) ἀπέδωκε τῷ Μανουὴλ τὴν «περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν ἔκθεσιν ἁπλουστέραν τε καὶ συντομωτέραν», ἣν συνέταξε «Μανουῆλος ἱεροδιάκονος καὶ μέγας χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας» [1]. Ἡ ἀπόδοσις αὕτη ἐγένετο ἀτόπως, διότι οὗτος ὁ Μανουὴλ ἐπωνυμεῖτο Ξανθινός, ἦτο δὲ μεταγενέστερος τοῦ Μανουὴλ Κορινθίου [2]. Πρὸς τοῦτον τέλος τὸν ἡμέτερον Μανουὴλ ὑπάρχει καί τις ἀνέκδοτος ἔτι ἐπιστολὴ Ἰουστίνου τοῦ Δεκάδυος [3].

Ἀ. Παπαδόπουλος-Κεραμεὺς

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Ἡ τοῦ Μανουὴλ εἰς τὰ «ῥήματα καὶ λόγους τοῦ φρὰ Φραντζέσκου» ἀπόκρισις, ἧς ἐμνήσθημεν ἐν τῷ 1-ῳ τμήματι, ἐξεδόθη τῷ 1889-ῳ ἔτει καὶ ὑπὸ Μ. Ἰ. Γεδεὼν ἔκ τινος κώδικος, ὃν αὐτὸς ἔχει (Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, τ. 9, σ. 236-240)· ἀτυχῶς ὅμως οὐδὲν ὁ ἐκδότης εἶπε περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ κώδικος τούτου. Τέλος ἀρίστη πρὸς τὸ παρὸν ἔκδοσις εἶναι ἡ τοῦ ῥώσου ἀρχιμανδρίτου καὶ νῦν ἐπισκόπου Ἀρσενίου.

Μεταξὺ δὲ τῶν ὑμνογραφικῶν πονημάτων τοῦ Μανουὴλ προσθετέα τὰ ἔτει 1626-ῳ τυπωθέντα *μεγαλυνάρια* αὐτοῦ εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου· ὧν ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτως· «Ἐμμανουήλου, τοῦ μεγάλου ῥήτορος, μεγαλυνάρια εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας». Ταῦτα κατέλαβον ἓν ὅλον φυλλάδιον ἐξ 20 φύλλων, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει οὕτω· «Μεγαλυνάρια | ψαλλόμενα | εἰς τὴν κοίμησιν | τῆς ὑπεραγίας Θκου. | Παρ' Ἀντωνίῳ τῷ Πινέλλῳ τυπωθέντα. | Δαπάνῃ καὶ σπουδῇ | εὐλαβίας, τοῦ κυρίου Ἐμμανουήλου | Τζανφορνάρου. | Con privilegio. | Ἑνετίῃσιν. | Ἐν ἔτει αχκς'». Ὅρα *É. Legrand*, Bibliographie hellénique, 17e siècle, τ. 1, σ, 202-203.

---

[1] Ἑλληνομνήμων, σ. 312-313. *Σάθα* Νεοελλ. Φιλολογία, σ. 124. Ph *Meyer* σ. 170.

[2] Ἤκμαζεν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου 2-ου τοῦ Τρανοῦ. Πρβλ. *É. Legrand*, Bibliographie hellénique; XV-XVIe siècles. Τόμ. 2, σ. 1-2.

[3] É. Legrand αὐτόθι, τ. 1, σ. cvi.

ΠΡΟΣΟΜΟΙΑ ΚΑΙ ΚΑΝΩΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΩΤΑΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΕΦΕΣΟΥ ΚΥΡ

ΜΑΡΚΟΝ ΤΟΝ ΕΥΓΕΝΙΚΟΝ

Ψαλλόμενα τῇ πέμπτῃ Κυριακῇ τῶν ἁγίων νηστειῶν· ποιηθέντα ὑπὸ τοῦ μεγάλου ῥήτορος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας

ΜΑΝΟΥΗΛ

Εἰς τὸ λυχνικὸν προσόμοια. Ἦχος δʹ. *Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν.*

Ἱερώτατον τέμενος ἐχρηματίσας, ἔνδοξε,*
τοῦ ἁγίου πνεύματος, Μᾶρκε πανεύφημε,*
τῶν ἀρετῶν ἀμαρύγμασιν ὅλον φωτισθεὶς τὸν νοῦν·*
ὅθεν νῦν παρεστηκὼς σὺν ἀγγέλοις τῷ κτίστῃ σου*
καθικέτευε ἐκ φθορᾶς καὶ κινδύνων*
λυτρωθῆναι τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας*
τὴν ἀεισέβαστον μνήμην σου.

Ἐπαυξήσας τὸ τάλαντον, ὅπερ εἴληφας, ὅσιε,*
ἐκ τῆς παντουργοῦ χειρός, παναοίδιμε,*
εἰς τὴν χαρὰν εἰσελήλυθας σαφῶς τοῦ Κυρίου σου*
ὥσπερ δοῦλος ἀγαθὸς καὶ οἰκέτης πιστότατος,*
καὶ νῦν πρέσβευε ἐκ φθορᾶς καὶ κινδύνων*
λυτρωθῆναι τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας*
τὴν ἀεισέβαστον μνήμην σου.

Μᾶρκον ἀνευφημήσωμεν τὸν εἰς κόσμου τὰ πέρατα*
τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐξαγγείλαντα*
ἐκ πατρικῆς ὑποστάσεως τὴν ὕπαρξιν ἔχοντος,*
οὐ μὴν δὲ καὶ ἐξ υἱοῦ· οὐ γὰρ δύο τὰ αἴτια,*
ἀλλ' ἓν πέφυκεν ὁ πατὴρ ἀμφοτέρων,*
ὃς καὶ ὅλης τῆς θεότητος ὑπάρχει*
πηγὴ καὶ μόνος ἀναίτιος.

Δόξα. Πλάγιος β΄.

Ἐξεχύθη χάρις ἐν χείλεσί σου, Μᾶρκε πατὴρ ἡμῶν,*
ἱεράρχα θεόληπτε, καὶ γέγονας φωστὴρ*
τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας,
διδάσκων τὰ λογικὰ πρόβατα
πιστεύειν εἰς τριάδα ὁμοούσιον ἐν μιᾷ θεότητι.*

Εἰς τὸν στίχον τῆς Ὀκτωήχου δόξα, ἦχος πλ. β΄. *Ὅσιε τρισμάκαρ.* Τροπάριον. *Ὀρθοδοξίας ὁδηγέ.* Εἰς τὸν ὄρθρον τὸ αὐτό.
Ὁ κανών, οὗ ἡ ἀκροστιχὶς στίχος ἡρωϊκός.

Ἀρχιερῆ' Ἀσίης ἐρικυδέα μέλπω Μᾶρκον.

Ἦχος πλάγιος δ΄.

Ὠδὴ α΄. Ἁρματηλάτην Φαραώ.

Αἴγλης δοχεῖον γεγονὼς τῆς ὕπερθεν
δι' ἀρετῶν καλλονήν, τὴν τοῦ Χριστοῦ ποίμνην,*
Μᾶρκε, κατεφώτισας·
ὅθεν πρὸς φῶς ἀνέσπερον μεταστὰς τοῖς ὑμνοῦσι*
τὴν θείαν μνήμην σου ἔμπνευσον
λόγου φωταυγῆ χάριν, ἔνδοξε.

Ῥημάτων θείων τὴν πηγὴν τὴν ἄπλετον
ἔδει παρεῖναι τῶν σῶν τῷ τῶν σεπτῶν, μάκαρ,*
ἐπαίνων σου σπεύδοντι
ἐπαξίως ἐφάψασθαι· ἀλλά, πάτερ, εὐχαῖς σου*
τῇ προαιρέσει ἰσόῤῥοπον
χάριν καὶ ἰσχύν μοι χορήγησον.

Χαρίτων θείων τὸ πάνσεπτον τέμενος,
ἐξ οὗ ὀδμαὶ μυστικαὶ τοῖς εὐσεβῶς ζῶσι*
πᾶσιν ἐξηπλώθησαν
εἰς δόξαν τε καὶ αἴνεσιν τῆς ἀκτίστου τριάδος,*
τοῦ ἑνὸς φύσει Θεοῦ ἡμῶν,
εὐφημείσθω Μᾶρκος ὁ πάντιμος.

Ἱεραὶ πάλαι προφητῶν προέβλεψαν
*ὀξυδερκεῖαι, σεμνή, * σὲ νοητὸν ὄρος,*
βάτον ἀκατάφλεκτον
*καὶ πύλην ἀδιόδευτον, * στάμνον τε μανναδόχον·*
ἡμεῖς δὲ πίστει κηρύττομεν
Θεοτόκον ὄντως, θεόνυμφε.

Ὠδὴ γ΄. *Οὐρανίας ἁψῖδος.*

*Ἔσοπτρον λαμπηδόνων * τοῦ παντουργοῦ πνεύματος,*
*μάκαρ, ἀνεδείχθης, φωτίζων * πιστῶν τὸ πλήρωμα*
*ταῖς ἀπλανέσι σου * διδασκαλίαις καὶ πείθων*
*φύσει ἐν μιᾷ ὑμνεῖν * τριάδα ἄκτιστον.*

*Ῥητορεύων ἐν μέσῳ * συνοδικῆς φάλαγγος*
πνεύματος ἁγίου τὴν ὕπαρξιν διετράνωσας
*ἐξ ὑποστάσεως * τῆς πατρικῆς προϊοῦσαν*
*καὶ πιστῶν ἐπεύφρανας *, Μᾶρκε, συστήματα.*

*Ἡ πανεύσημος σάλπιγξ *, τὸ μουσικὸν ὄργανον,*
*ἡ πνευματοκίνητος γλῶσσα * καὶ ἡ εὐκέλαδος,*
*ἡ χαριτόβρυτος * πηγὴ τῆς ὄντως σοφίας*
*εὐφημείσθω σήμερον *, Μᾶρκος ὁ πάντιμος.*

*Ἀνερμήνευτον θαῦμα, * τὸ ἐπὶ σοί, πάναγνε·*
*Θεὸν γὰρ τῶν ὅλων ἀῤῥήτως * ἐκυοφόρησας*
*καὶ μετὰ γέννησιν * παρθένος οὖσα ἐδείχθης·*
*ὅθεν Θεοτόκον σε * ἀληθῆ σέβομεν.*

Κάθισμα.

Ἦχος πλ. δ΄. *Τὴν σοφίαν καὶ λόγον.*

*Τῇ πηγῇ τῆς σοφίας * ὑπερβαλὼν*
*στόμα τε καὶ καρδίαν * καὶ νοῦν, σοφέ,*
*ἐκεῖθεν ἐξήντλησας * διδασκαλίας τὰ νάματα·*
*οἷς ψυχὰς ἀρδεύων * πιστῶν διετέλεσας*

καὶ δογμάτων θείων * κανὼν ἀναδέδειξαι·
ὅθεν τὸν πατέρα * μόνον αἴτιον ἔγνως
υἱοῦ τε καὶ πνεύματος * καὶ πηγὴν τῆς θεότητος.
Μᾶρκε ἀειμακάριστε,
πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ * τῶν πταισμάτων ἄφεσιν.

Ὠδὴ δ΄. Εἰσακήκοα, Κύριε.

Σοῦ, παμμάκαρ, τοῖς χείλεσι
χάρις ἐξεχύθη καὶ κατεφαίδρυνεν
Ἐκκλησίας τὸ στερέωμα
νοημάτων θείων τῇ γλυκύτητι.

Ἱερώτατον τέμενος
τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐχρημάτισας,
ὀδμὴν θείαν πέμπων ἅπασι
τῆς θεολογίας, ἱερώτατε.

Ἡ φαιδρά σου ἐπέλαμψε
μνήμη καὶ κατηύγασε τὴν διάνοιαν
τῶν ἐκ πόθου ἐπιόντων σου
τῆς θεολογίας τὴν ἀκρίβειαν.

Στρατιὰς ὑπερβέβηκας
τῶν ἀΰλων νόων, ἁγνή, γεννήσασα
τὸν τὰ πάντα οὐσιώσαντα
καὶ ἡμᾶς τῆς πλάνης λυτρωσάμενον.

Ὠδὴ ε΄. Ἱνατί με.

Ἐκκλησίας ἐν μέσῳ
μέλος ἐκελάδησας τὸ θεοκρότητον,
τὸν πατέρα μόνον
τῆς θεότητος διδάσκων αἴτιον,
γεννήτορα μὲν τοῦ υἱοῦ * καὶ προβολέα
τοῦ ἁγίου, πανένδοξε, πνεύματος.

Ῥήμασι τῶν πατέρων
καὶ θείοις νοήμασι, μάκαρ, ἑπόμενος
τὸν υἱὸν καὶ πνεῦμα
τῷ πατρὶ ἰσοτίμως ἐκήρυξας,
τὸ αὐτοῖς γὰρ εἶναι ἐκ τοῦ πατρὸς * ὡς ἀπ' αἰτίας,
ἐξ οὗ ἅμα καὶ ἄμφω προΐασιν.

Ἰακὼβ χαῖρε κλῖμαξ,
ἐν ᾗπερ κατῆλθε Θεὸς καὶ ἀνείλκυσε
τὴν βρότειον φύσιν
εἰς οὐράνιον δόξαν, θεόνυμφε·
τῶν ἀγγέλων χαῖρε ἡ χαρμονή *, πιστῶν τε πάντων
ἡ ἐλπὶς καὶ βεβαία ἀντίληψις.

Ὠδὴ ς'. Ἱλάσθητί μοι.

Κηρύκων τοῦ Χριστοῦ * τὴν πίστιν διαδεξάμενος
ἀμείωτον, ἀκραιφνῆ * τετήρηκας, ἔνδοξε,
ἀνάκτων ἐνώπιον, * μηδὲν ὑποπτήξας
Ἰταλῶν ἐπιβουλεύματα.

Ὑλώδους ἀπαναστὰς * συγχύσεως, παμμακάριστε,
πρὸς ἄυλον καὶ τερπνὴν * μετῆρας κατάστασιν,
ἔνθα τὸ τρισήλιον * κατοπτεύεις φάος
ἡμῖν χάριν ἐξαιτούμενος.

Δογμάτων τῶν εὐσεβῶν * τὸν νοῦν ἡμῖν διετράνωσας
καὶ τοὺς φρονοῦντας ταὐτὸν * οὐσίαν ἐνέργειαν
γενναίως ἀπήλεγξας· * τοῦ γὰρ ὄντος ἔφυ
τὸ προσόν, μάκαρ, διάφορον.

Ἐποίησε δυνατὸς * σοὶ μεγαλεῖα, πανάμωμε,
ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν * σὲ κρῖνον εὑράμενος,
ἐν ᾧ εὐωδίασε * τὴν σύμπασαν κτίσιν
ταῖς ὀδμαῖς ταῖς τῆς θεότητος.

Κοντάκιον.

Ἦχος δ'. Ἐπεφάνη.

Ταῖς σοφαῖς τῶν λόγων σου πλοκαῖς, παμμάκαρ,
ἅπαν στόμα βλάσφημον ἐναπεφράξω*
καὶ πιστοὺς θεηγορίαις ἐφώτισας
σέβειν τριάδα οὐσίας ταὐτότητι.*

Ὁ οἶκος.

Ἐκ βρέφους φέρων σεαυτόν, πάτερ, τῷ κτίστῃ πάντων*
ἀνάθημα ὡς θεῖον προσενήνοχας, Μᾶρκε,*
καὶ διαμείψας τὰς ἐν κατάμφω ἡλικίας*
ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ
πρὸς τὸ τέλειον ἔφθασας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ·*
ἐν ᾧ πολλοὺς ἀγῶνας ἐνεδείξω γενναίως*
ὑπὲρ ὀρθοδοξίας, μακάριε,
καὶ φωστὴρ φαεινότατος ὤφθης
ἐν τῷ τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ στερεώματι,*
καταυγάζων ἅπαντας πιστοὺς
τοῖς τῆς θεολογίας πυρσεύμασι
καὶ πείθων σέβειν τριάδα* οὐσίας ταὐτότητι.*

Πατεῖ ὁ Μᾶρκος τὴν χθόνα τῶν πραέων,
ἄκακος ὀφθείς, πραΰς, ὡς Χριστοῦ λόγος.

Οὗτος ὁ ἱερώτατος Μᾶρκος αὐτῆς τῆς τῶν πόλεων βασιλίδος, τῆς Κωνσταντίνου φημί, γέννημα καὶ θρέμμα ἦν· ἐκ πρώτης δὲ τριχὸς ὡς εἰπεῖν ὑπὸ τῶν αὐτῷ γονέων τὴν ἐγκύκλιον ἐκπαιδεύεσθαι σοφίαν ἐκδέδοται· ἣν ἐν βραχεῖ τινι καιρῷ σπουδῇ τε πλείστῃ καὶ πτεροῖς φύσεως πτηνὸς καθάπερ διελθὼν χρησιμώτατος κεχρημάτικε καὶ πάντων συμμαθητῶν τε καὶ ἡλίκων ἐκράτει. Ἔπειτα δὲ τῷ ἱερῷ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐγκαταλεγεὶς κλήρῳ σφραγῖδι καὶ εὐλογίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου ἐν πατριάρχαις καὶ σοφωτάτου Εὐθυμίου ἐκείνου, ὅλον ἑαυτὸν τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, τῇ καθ' ἡμᾶς δηλαδὴ θεολογίᾳ τε

καὶ θεοσοφίᾳ, ἐκδίδωσιν. Εἶτα τὸ μοναχικὸν ἀμφιέννυται σχῆμα ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ μεγάλῃ τῶν Μαγγάνων μονῇ καὶ ὅλος τῆς ἡσυχίας γίνεται· τοσοῦτον δὲ τῆς μονῆς καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας κέλλης ἀπρόϊτος ἐτύγχανεν ὤν, ἐφέσει δήπου τῆς κατ' αὐτὸν ἡσυχίας, ὡς καὶ συγγενέσιν αὐτοῖς καὶ καθ' αἷμα προσήκουσιν αὐτῷ καὶ ἑτέροις γνωστοῖς μηδὲ εἰς ὄψιν ἐλθεῖν ἀνέχεσθαι· μόνον δὲ αὐτῷ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἔργον ἦν ἀκατάπαυστον ἡ τῶν θείων μελέτη Γραφῶν· ἔνθεν τοι καὶ νοημάτων ἐπλούτησε πέλαγος, ὡς τὰ αὐτῷ πονηθέντα δείκνυσιν ἀμηγέπῃ συγγράμματα. Ἑξῆς δὲ καὶ τὸν θεῖον τῆς ἱερωσύνης ἐπαυχενίζεται ζυγὸν καὶ μετ' ὀλίγον ἀρχιερεὺς τῶν Ἐφεσίων καθίσταται, οὐκ ἐθελοντὴς ἴσως, πολλῶν δ' ἀξιώσει τῶν συνήθων, καὶ οὕτω τὸν τῆς ἀρετῆς ἀγῶνα ἑαυτῷ μᾶλλον ἐπηύξησέ τε καὶ κατ' ἰσχὺν ἐπέτεινε. Τῶν κατ' αὐτὸν τοίνυν ταύτῃ τοι τὴν θείαν προκοπὴν καθ' ἑκάστην ἐπιδιδόντων, ὁ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἰθύνων σκηπτουχίαν (Ἰωάννης ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς οὗτος ἦν, ὃς ἕκτος[1] ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν Παλαιολόγων ἐτύγχανεν ὤν) τὸ τῆς Ἄγαρ φῦλον καθ' ἑκάστην ὁρῶν ὑπαυξάνον, τὸ δ' ἡμέτερον στενούμενον δεινῶς πανταχόθεν καὶ εἰς ἔκλειψιν συνωθούμενον ὡς εἰπεῖν παντελῆ, κἀντεῦθεν δεδιὼς μὴ κατὰ βραχὺ τὰ πέριξ τῆς τῶν Ῥωμαίων ληιζόμενον ἀρχῆς καὶ αὐτὴν ὑποποιήσηται τὴν τῶν πόλεων βασιλίδα, καθάπερ δῆτα καὶ ἐσύστερον οἴμοι γέγονε. δεῖν ἔγνω συμμάχους ἑαυτῷ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ προσεπικτήσασθαι. Τοῦτο δ' ἄρ' οὐκ ἦν ἂν ἀσφαλῶς γενέσθαι, εἰ μὴ σύνοδον συγκροτήσειε καὶ τὰ πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς θεολογίαν προσάντη τελοῦντα κεφάλαια, ἅπερ ἐκεῖνοι καινοτομήσαντες τοῖς ὀρθοδόξοις προσπαρενείραντο δόγμασι, σπουδάσει πάσῃ δυνάμει ἢ διευθετηθῆναι, ἢ ἐκ μέσου γενέσθαι· τὰ δὲ ἦν τό τε καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πανάγιον πρεσβεύειν πνεῦμα καὶ τὸ περὶ τὴν θείαν οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν ταὐτόν· ἅπερ δὴ καὶ νομίζων ἦν, ὡς εἴ γε συνοδικῶς καὶ δογματικῶς ὡς εἰπεῖν μὴ διευλυτωθείη, οὐκ ἂν εἰς μίαν ὀρθοδοξίας περιωπὴν ἄμφω τὰ γένη συνέλθοιεν, ἀλλ' οὐδ' ἄλληλ' ἐπιτάρροθα λοιπὸν ἔσοιντ' ἄν. Τὸν τοιοῦτον τοίνυν ἀγαθὸν δοκοῦντα σκοπὸν ὁ φιλόστοργος οὗτος καὶ εὐσεβέστατος βασιλεὺς ὑπ' ἀνάγκης ἐν ἑαυτῷ θέμενος, πρὸς τὸν τῆς πρε-

[1] Ἄνωθεν· «ἕβδομος».

σβυτέρας Ῥώμης πρεσβείαν περὶ τούτου ἐκπέμπει πρόεδρον· ὃς δῆτα καὶ χαριέντως ἀποδεξάμενος ταύτην καὶ ἐνασμενισάμενος μάλα τῷ ἐνθυμήματι δι' οἰκείων αὖθις προσεπηξίωσε πρέσβεων τὴν περὶ τούτων ἐν Φλωρεντίᾳ γενέσθαι σύνοδον. Ὅπερ καὶ γέγονε· τῶν γὰρ περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἐπιλέκτους ὁ βασιλεὺς εἰληφὼς καὶ λογάδας τινάς, συμπαρειλήφει καὶ τὸν ῥηθέντα μακάριον Μᾶρκον, ὅνπερ ἤδη ἐκεῖσε γενόμενος καὶ τῆς συνόδου συστάσης ἔξαρχον αὐτῆς ἁρμοζόντως κατέστησεν· ἓξ γὰρ ἐξ ἑκατέρου μέρους τῶν προσδιαλεγομένων ταχθέντων, τῶν ἡμετέρων οὗτος ἐξάρχειν προστέτακται· ἐν οἷς καὶ ὁ χρηματίσας μητροπολίτης Νικαίας Βησσαρίων καὶ Γεμιστὸς οἱ θεομάχοι τε καὶ πολυειδῶς διεφθαρμένοι σὺν ἑτέροις ἦσαν καθόρνοις ἢ θεοκαπήλοις· οἵτινες οὐχ αἱρετικοὶ μόνον ὑπούλως (ὅθεν δὴ καὶ τοῖς ἐναντίοις νῶτα δεδώκασι καὶ τοὺς προσανέχοντας αὐτοῖς τηνικαῦτα προσέφθειραν προδοῦναι τὴν ἀλήθειαν ἐπαγγελίαις τιμῶν τε καὶ δωρεῶν ὑποσχέσεσιν), ἀλλὰ καὶ ἀσεβεῖς ἄντικρυς ἦσαν, τὴν παλαιὰν Ἑλλήνων περὶ θεούς, ἢ δαίμονας εἰπεῖν οἰκειότερον, βδελυγμίαν ἐν ταῖς σφῶν αὐτῶν περιφέροντες ψυχαῖς, καθὼς γε τὰ αὐτῶν ἀθεώτατα τῳόντι συγγράμματα δείκνυσιν, ἅπερ εἰς διαστροφὴν δῆθεν καὶ σκάνδαλον τῶν ἁπλουστέρων οἱ ματαιόφρονες καταλελοίπασιν· ὧν τὸ σαθρὸν ἐν ἑτέρῳ ἡμεῖς συγγράμματι κατ' ἰσχὺν ἀπηλέγξαμεν. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ὁ τρισμακάριος Μᾶρκος, τὸ καθαρὸν τοῦ παναγίου πνεύματος σκήνωμα, ὁ καρδίᾳ καὶ χείλεσι τὴν ἡλιοειδῆ καὶ θεοπαράδοτον τῶν χριστιανῶν εὐσέβειαν καὶ ὀρθοδοξίαν τοῖς πᾶσιν ἀνακηρύξας, ἢ πέπραχέ τι τοιοῦτον, ἢ ἀγενῶς πως περὶ τῆς τῶν δογμάτων ἀκριβείας τε καὶ ὀρθότητος τηνικαῦτα διετέθη τε ἢ διείλεκται (οὗπερ τὴν μνήμην ἄγομεν ἐν εὐφροσύνῃ ψυχικῇ καὶ ἀγαλλιάσει· «ἐγκωμιαζομένου γάρ» φησιν ἡ Σοφία «δικαίου εὐφρανθήσονται λαοί»· εἴς τε γὰρ μίμησιν τοῦ καλοῦ ἡ μνήμη αὐτοῦ καὶ ἀντίδοσιν τῶν οἷς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ διηγώνισται) [1], ἀλλὰ πάντων ὡς εἰπεῖν ὑπενδόντων τοῖς ἐναντίοις καὶ αὐτὸν τὸν φιλόχριστον καὶ φιλευσεβῆ βασιλέα συνυπαχθέντα, μόνος αὐτὸς ἴσως ἔργοις τε καὶ λόγοις στῦλος ἀνεδείχθη ὀρθο-

[1] Ἐν τῇ ᾠᾳ· «Ἡ παρένθεσις προσετέθη ἐξ ἑτέρου λόγου περὶ τοῦ αὐτοῦ Μάρκου, οὗ ἀνωτέρω μνείαν ποιεῖται ὁ συγγραφεύς, ὡς καὶ ἐν τοῖς περιθωρίοις τῶν σελίδων».

δοξίας, ἐναντίον βασιλέων καὶ τυράννων ὡς ἔπος εἰπεῖν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τὴν ἀλήθειαν ἀνακηρύττων καὶ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ τῆς πίστεως ἐπισφαλῶς εἰσαχθεῖσαν προσθήκην οὐδόλως ἐπιδεχόμενος· τοῖς τ' ἀντενηνεγμένοις γενναίως διαμαχόμενος καὶ τοῖς τῶν ἁγίων καὶ θεολήπτων πατέρων τῶν τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας φωστήρων ἀσφαλῶς ἑπόμενος ἴχνεσι, μίαν ἀρχὴν ἐπὶ τῆς ἀκηράτου καὶ ὑπερθέου τριάδος ἀνεκήρυξε τοῖς πᾶσι διαπρυσίως, τὸν πατέρα δηλαδή, ἐξ οὗ ὁ μὲν υἱὸς γεννητῶς, τὸ δὲ πανάγιον πνεῦμα ἐκπορευτῶς, ὡς ἀπ' αἰτίας μιᾶς ἐξέλαμψαν, συμφώνους ἔχων ἐν πρωτολογίᾳ[1] αὐτὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν καὶ Θεὸν τοῦ ἀνάρχου Θεοῦ καὶ πατρός, τὸν διὰ[2] σαρκὸς ἡμῖν ὁμιλήσαντα καὶ ἄνθρωπον ἐν ἀληθείᾳ γενόμενον, ἰδιότητος μηδόλως τῆς ἰδίας ἐκστάντα, διδάσκαλόν τε τῆς ὄντως χρηματίσαντα θεολογίας κἀν τῷ ἁγίῳ λέγοντα[3] Εὐαγγελίῳ· «ὅτε δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ». Καὶ ὅτι μὲν ἄλλο πέμψις καὶ ἄλλο ἐκπόρευσις, φανερόν· πέμπει γὰρ ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα τῷ συνευδοκεῖν εἰς τὴν αὐτοῦ πέμψιν τε καὶ ἀποστολὴν τῷ πατρί, καθάπερ αὖθις καὶ ὁ υἱὸς ὑπὸ τοῦ πνεύματος σαφῶς ἀποστέλλεται κατὰ τὴν θείαν Γραφήν· «πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με». Ἐπεὶ γὰρ μία οὐσία καὶ φύσις πατρὸς υἱοῦ τε καὶ πνεύματος καὶ μία δήπου θέλησις καὶ ἐνέργεια καὶ δύναμις καὶ βουλή, διὰ τοῦτο καὶ θεοπρεπῶς φησιν «ὃν ἐγὼ πέμψω» ἀντὶ τοῦ «τῷ πατρὶ συνευδοκήσας ἀποστελῶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρός». Σημειωτέον δὲ τὸ «τοῦ» ἄρθρον, δύναμιν ἔχον προσδιορισμοῦ, ὡσεὶ ἔλεγεν «ὃ παρὰ μόνον τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται» ἀντὶ τοῦ «παρὰ τοῦ πατρὸς τὸ εἶναι ἔχει»· τοῦτο γὰρ σημαίνει σαφῶς ἡ ἐκπόρευσις. Τοῦτον οὖν ἔχων ἐν πρώτοις μυσταγωγὸν καὶ τὴν γνῶσιν ἐξηγούμενον τῆς μυστικῆς[4] θεολογίας ὁ θεῖος Μᾶρκος, ἔπειτα συνῳδὰ φθεγγομένους καὶ ἅπαντας τοὺς ἱεροκήρυκας τῆς Ἐκκλησίας καὶ θεοφάντορας θεολό-

[1] Ἐν τῇ ᾠᾳ· «ἐν τούτῳ προηγουμένως τε καὶ ἐν πρώτοις».

[2] Ἐν τῇ ᾠᾳ· «τὸν πρὸ αἰώνων μὲν μένοντα ἀνεκφοιτήτως ἐν τοῖς πατρῴοις κόλποις, ἐν ὑστέροις δὲ χρόνοις διὰ σαρκὸς» κτλ.

[3] Ἐν τῇ ᾠᾳ· «ἀποφαινόμενον καὶ λέγοντα».

[4] Ἐν τῇ ᾠᾳ· «ὑψηλῆς».

γους[1], γενναίως ἐκεῖσε ἀντηνέχθη τοῖς ἐναντίοις· καλῶς τε ἀγωνισάμενος καὶ τὴν πίστιν τηρήσας ἀμείωτον εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν αὖθις ὑπέστρεψε[2]· καὶ ὁσίως καὶ θεαρέστως βιώσας τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς, καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ὀρθοδοξίας ἐνστησάμενος ἀγῶνας καὶ λόγοις καὶ συγγράμμασι τοὺς ὀρθοδόξους ἐπιστηρίξας εἰς τὴν θείαν ἀλήθειαν[3] καὶ τρία ἐπιβιοὺς ἔτη, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε, πολλὰ τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ συγγράμματα ἐκδεδωκώς, ἅπαντα χάριτος καὶ θεολογίας ὑψηλῆς ἔμπλεω[4]. Ταῖς αὐτοῦ πρεσβείαις ὁ Θεὸς ἐλεήσαι καὶ σώσαι ἡμᾶς ὡς φιλάνθρωπος. Ἀμήν.

Ὠδὴ ζ΄. Θεοῦ συγκατάβασιν.

Ἀνῆλθες γηθόμενος
πρὸς τὸ τρισήλιον φῶς, παναοίδιμε,
καὶ μεθέξεως τούτου
ἐπαπολαύεις, ὡς ὀρθοδόξως ἐν γῇ
αὐτὸ τοῖς πᾶσι διδάσκων ἐνέφηνας·
«Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν».*

Μιᾶς ὑποστάσεως,
τῆς πατρικῆς, ἀχρόνως ἐξέλαμψαν
ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα,
ὁ μὲν γεννήσει, τὸ δ᾽ ἐκπορεύσει,
ὡς ἐδογμάτισας,
καὶ πιστοὺς μέλπειν, Μᾶρκε, διετράνωσας·
«Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν».*

Ἐκήρυξας ἅπασι
τοῦ παρακλήτου τὴν θείαν πρόοδον
ἐκ πατρὸς μόνου οὖσαν
ὡς ἀπ᾽ αἰτίας, σοφέ, καὶ ᾔσχυνας

[1] Αἱ λέξεις «καὶ ἅπαντας . . . θεολόγους» ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ᾠας, ὅπου τὸ τέλος ἔχει οὕτω· «θεολόγους ἐν οἷς κτλ.».
[2] Ἐν τῇ ᾠᾳ· «μετὰ τοῦ ἀοιδίμου ἐπάνεισι βασιλέως».
[3] Αἱ λέξεις «καὶ τρία ἐπιβιοὺς ἔτη» ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ᾠας.
[4] Αἱ λέξεις «πολλὰ . . . ἔμπλεω» ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ᾠας.

θεοκαπήλων τὰ σαθρὰ φρονήματα,
τῶν μὴ εἰδότων βοᾶν
«Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς * ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν».

Λελύτρωται τόκῳ σου,
θεοκυῆτορ, φύσις ἡ βρότειος
τῆς κατάρας τῆς πάλαι
καὶ εὐλογίας κατηξιώθη σεπτῆς·
ὅθεν δοξάζει καὶ μέλπει κραυγάζουσα
«Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς * ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν».

ᾨδὴ η΄. Ἑπταπλασίως κάμινον.

Ποδήρει λαμπρυνόμενος *, θεοφόρε πανόλβιε,
τῆς ἱεραρχίας τὸ σεπτὸν καὶ ἅγιον
Χριστοῦ Εὐαγγέλιον * καθαρῶς ἱερούργησας
καὶ πιστοὺς αὐτὸ * διδάσκων ἔπεισας μέλπειν·
«Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε *· ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε·
λαός, ὑπερψοῦτε * εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Ὡς ἐξ ἑῴας ἥλιος * ἀνατέταλκας, ὅσιε,
καὶ θεολογίας ταῖς ἀκτῖσιν ἔλαμψας
καὶ πᾶσαν ἐφώτισας * τὴν οἰκουμένην καὶ τοὺς πιστοὺς
μέλπειν τῇ τριάδι * ἀνεδίδαξας φόβῳ·
«Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε *· ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε·
λαός, ὑπερυψοῦτε * εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας».

Μὴ ἐξ ἀλλήλων, ἔνδοξε *, ἐσχηκέναι τὴν ὕπαρξιν
ἅπερ ἐξ ἑνὸς αἰτίου ἐκπεφύκασι
τοῖς πᾶσ.ν ἐκήρυξας *· ὁ γὰρ υἱὸς καὶ πνεῦμα σαφῶς
ἄμφω ἐκ πατρός *, οὐκ ἐξ ἀλλήλων δὲ πάντως
βλαστοὶ καθάπερ ῥίζης * ἐκ μιᾶς ἀμαράντου·
διόπερ σου τὴν μνήμην * τιμῶμεν εἰς αἰῶνας.

Ἀειλαμπὲς ἀνάκτορον * τοῦ τῶν ὅλων δεσπόζοντος,
τὴν ἐσκοτισμένην μου ψυχὴν τοῖς πάθεσι
φωτίσασα ἴθυνον * πρὸς ἐναρέτους τρίβους, ἁγνή,

ἵνα σεσωσμένος * τῷ ἐλέει σου μέλπω·
«Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε *· ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε·
λαός, ὑπερυψοῦτε * εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὠδὴ θ'. Κυρίως Θεοτόκον.

Ῥημάτων σου ἡ χάρις * καὶ θεολογίας
τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ κατεφαίδρυνεν,
ἣν ἐν εἰρήνῃ τηρεῖσθαι * δυσώπει πάντοτε.

Καλῶς νῦν ἀπολαύεις * ἐφετοῦ, παμμάκαρ,
τοῦ ἀκροτάτου καὶ θείας ἐλλάμψεως,
ἥσπερ μετόχους λιταῖς σου * καὶ ἡμᾶς ποίησον.

Ὁ τῆς ὀρθοδοξίας * ζῆλος ἐξαφθείς σου
τῇ καθαρᾷ ψυχῇ ἀπετέφρωσεν
αἱρετικῶν γλωσσαλγίας, * Μᾶρκε πανόλβιε.

Νόων ὡς ἀνωτέρα * καὶ Θεοῦ πλησίον,
παρθένε κόρη, τὸν νοῦν μου ἐκλάμπρυνον,
βυθοῦ παντοίων δεινῶν με * ἐξανελκύσασα.

Ἐξαποστειλάριον.

Ἦχος πλάγιος β'. Φῶς ἀναλλοίωτον.

Τοῦ παρακλήτου ἡ χάρις * ἐν σοὶ σκηνώσασα, Μᾶρκε,
τῶν θειοτάτων δογμάτων * ἀνέδειξε ποταμόν σε
αἱρετικῶν κατακλύζοντα συμμορίας,
πιστοὺς δ' εὐφραίνοντα πάντας.

Θεοτοκίον.

Σὲ τὴν τῶν ὄντων κυρίαν * διηνεκῶς ἀνυμνοῦντες
δεόμεθα, Θεοτόκε, * ἡμῖν γενοῦ σκέπη θεία,
ἀποδιώκουσα βέλη ἡμῶν μακρὰν
τὰ ζοφερὰ τοῦ Βελίαρ.

Εἰς τοὺς αἴνους τῆς ὀκτωήχου δόξα, ἦχος πλ. β΄.

*Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ * καὶ πιστὲ θεράπων,*
*λειτουργὲ Κυρίου *, ἄνερ ἐπιθυμιῶν,*
*σκεῦος ἐκλογῆς *, στῦλε καὶ ἑδραίωμα*
*τῆς Ἐκκλησίας *, βασιλείας κληρονόμε,*
μὴ παρασιωπήσῃς τοῦ βοᾶν
ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς Κύριον.

Προσόμοια εἰς τὸν ἁγιώτατον Μᾶρκον τὸν Ἐφέσου.

Ἦχος α΄. *Τῶν οὐρανίων ταγμάτων.*

*Μουσῶν καὶ λόγων τῶν θείων * ἴδμονες ἅπαντες,*
λαμπρῶς νῦν συνελθόντες
*Μᾶρκον τὸν θεηγόρον *, τὸν τρόφιμον τῶν λόγων*
*καὶ τῶν μουσῶν * τῶν πανσέπτων τοῦ πνεύματος*
ἀνευφημήσωμεν ᾄσμασι
*καὶ ᾠδαῖς ὡς * Χριστοῦ θεῖον θεράποντα.*

*Τῆς ὑπερθέου τριάδος * γεγονὼς οἴκημα,*
πάνσοφε ἱεράρχα,
*ἀρετῶν ἀγλαΐαις * Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν*
*σῶν διδαχῶν * τῷ φωτὶ κατελάμπρυνας*
καὶ τὴν τοῦ πνεύματος πρόοδον
*τοῦ σεπτοῦ ἐκ * πατρὸς μόνου ἐκήρυξας.*

*Τοὺς τὴν οὐσίαν τὴν θείαν * καὶ τὴν ἐνέργειαν*
ταὐτὸν ὁμολογοῦντας
*πυριπνόοις σου λόγοις * κατῄσχυνας, παμμάκαρ·*
*καὶ γὰρ τὸ ὂν * τοῦ προσόντος διάφορον,*
εἰ καὶ ἀμφότερα ἄκτιστα,
*ἀληθῶς καὶ * ἀΐδια ὑπάρχουσιν.*

Ἐν Πετρουπόλει, 26 Ἰανουαρίου 1901

Ἀ. Παπαδόπουλος-Κεραμεὺς

ΒΥΖΑΝΤΗΝΑ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

(Νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενα ἐκ τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος).

Βυζαντηνὰ αἰνίγματα ἐλάχιστα μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθησαν ἂν καὶ οὐχὶ πολὺ σπανίως ἐν χειρογράφοις ἀπαντῶσι τοιαῦτα. Πρῶτος ὁ βιβλιογραφικώτατος *Φαβρίκιος*[1] ἐξέδωκε τρία αἰνίγματα τοῦ ὡς ὑπάτου τῶν φιλοσόφων σεμνυνομένου *Μιχαὴλ Ψελλοῦ,* ἅτινα ἀνεδημοσίευσεν, ὑπ' ἀριθ. α', β', γ', ὁ Boissonade, ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ τῶν *Ἑλληνικῶν* αὐτοῦ *Ἀνεκδότων*[2], ἔνθα μικρὰν συλλογὴν Βυζαντηνῶν αἰνιγμάτων κατεχώρισεν. Ἡ συλλογὴ αὕτη περιέχει τὰ πάντα ἑξήκοντα καὶ ἑπτὰ αἰνίγματα, ὧν τὰ δέκα καὶ ὀκτὼ ἀπευθυνόμενα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα *Μιχαὴλ Δοῦκαν,* ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ προμνημονευθέντος Μιχαὴλ Ψελλοῦ, τεσσαράκοντα καὶ τρία εἶναι ἔργα τοῦ *Βασιλείου Μεγαλομίτου,* πέντε φέρονται ἐπ' ὀνόματι τοῦ *Αὐλικαλάμου*[3], καὶ ἓν τυγχάνει ἀδέσποτον. Ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν αἰνιγμάτων τούτων ὁ Boissonade ὑπ' ὄψιν ἔσχεν Ἑλληνικοὺς Βασιλικοὺς κώδικας, ἤδη ἐναποκειμένους ἐν τῇ Ἐθνικῇ τῶν Παρισίων Βιβλιοθήκῃ, καὶ διὰ μὲν τὰ αἰνίγματα τοῦ Ψελλοῦ τὸν ὑπ' ἀριθ. *968* κώδικα, διὰ τὰ τοῦ Βασιλείου Μεγαλομίτου τοὺς ὑπ' ἀριθ. *968* καὶ *1630,* διὰ τὰ τοῦ Αὐλικαλάμου τὸν ὑπ' ἀριθ. *2991* καὶ διὰ τὸ ἀδέσποτον τὸν ὑπ' ἀριθ. *2599.*

Ἑτέραν συλλογὴν Βυζαντηνῶν αἰνιγμάτων ἐδημοσίευσεν ὁ Hilberg ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ *καθ' Ὑσμίνην καὶ Ὑσμινίαν* ἐρωτικοῦ δράματος

---

[1] Bibliotheca Graeca Volum. XI, pag 699. Editio nova, curante Cotlieb Christophoro Harles. Hamburgi MDCCCVIII.

[2] Anecdota Graeca. Volum. III pag. 429-455.

[3] Ὁ Boissonade, ἔνθ' ἀνωτέρω σελ. 453, πιστεύει ὅτι καὶ τοῦτο τὸ *Αὐλικάλαμος* εἴρηται αἰνιγματωδῶς.

τοῦ *Εὐσταθίου Μακρεμβολίτου* [1]. Ἡ συλλογὴ τοῦ Hilberg ἐγένετο κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. *531* χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. *924* τοῦ Βατικανοῦ, περιέχει εἴκοσι καὶ ἓν τὸ ὅλον αἰνίγματα, ἕνδεκα αὐτοῦ τοῦ Εὐσταθίου Μακρεμβολίτου, δύο τοῦ Αὐλικαλάμου καὶ ἐννέα ἀνώνυμα. Τὰ αἰνίγματα τοῦ Εὐσταθίου Μακρεμβολίτου συνοδεύονται ὑπὸ ἐμμέτρων λύσεων *τοῦ φιλοσοφικωτάτου καὶ ῥητορικωτάτου πρωτοσυγκέλλου Μαξίμου Ὀλοβόλου* [2]. Ταῦτα μετὰ τῶν λύσεων τοῦ Ὀλοβόλου ἐπανεξέδωκεν ὁ *M. Treu* [3] βελτιώσας πολὺ τὸ κείμενον, ἅτε συμβουλευθεὶς τέσσαρα νέα χειρόγραφα.

Τέλος συλλογὴν ἐξ εἴκοσι καὶ πέντε αἰνιγμάτων, προτάξας καὶ προδιοίκησιν, ἐδημοσίευσεν ὁ ἡμέτερος πολυφίλητος καὶ γεραρὸς καθηγητὴς κ. *Σπυρίδων Λάμπρος*, ἐν τῷ *Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας* [4], κατὰ τὸν ὑπ' ἀριθ. *347* κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει γεραρᾶς μονῆς τοῦ Διονυσίου.

---

[1] Ὁ πλήρης τίτλος τῆς ἐκδόσεως ἔχει ὡς ἑξῆς: Εὐσταθίου πρωτονοβελισσίμου τοῦ Μακρεμβολίτου τῶν καθ' Ὑσμίνην καὶ Ὑσμινίαν Λόγοι ΙΑ'. Eustathii Macrembolitae protonobilissimi de Hysmines et Hysminiae amoribus libri XI. Recensuit Isidorus Hilberg. Accendunt ejusdem auctoris aenigmata cum Maximi Holoboli Protosyngelli solutionibus nunc primum edita. Vindobonae MDCCCEXXVI. Τὰ αἰνίγματα καὶ αἱ λύσεις αὐτῶν κατέχουσι τὰς σελίδας 203-214.—Περὶ τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ποιητοῦ τοῦ ἐν λόγῳ ἐρωτικοῦ δράματος ἰδὲ ὅσα λέγει ὁ Hilberg ἐν τῷ *praefatio* σελ. VII-XI. Πρβλ. καὶ *Σπυρ. Λάμπρου περὶ ἀνυπάρκτων ὀνομάτων, ἐν Παρνασσῷ*, τόμ. Α' σελ. 501-2.—Πλειότερα ἴδε ἐν Geschichte der Byzantinischen Litteratur von Justinian bis zum Ende des Oströmichen Reiches (527-1453) von Karl Krumbacher Zweite Auflage A. Erhard — H Celzer. München 1897, σ. 764-766, ὅπου καὶ περὶ τοῦ ὕφους τοῦ Εὐσταθίου Μακρεμβολίτου καὶ τῶν ἐκδόσεων, βοηθημάτων καὶ μεταφράσεων τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

[2] Περὶ τούτου ἰδὲ ὀλίγα τινὰ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκδόσει τοῦ *Hilberg, praefatio* σελ. X. Πλείονα ἐν Geschichte der Byzantinischen Litteratur von *K. Krumbacher* ect. σελ. 770-773, ἔτι *M. Treu:* Manuel Holobolos ἐν Byzantinische Zeitschrift von K. Krumbacher Τόμ. V. σελ. 538-559 ἔνθα καὶ ἀνεκδότων τοῦ Ὀλοβόλου δημοσίευσις.

[3] Eustathii Macrembolitae, quae ferentur aenigmata edidit Maximilianus Treu Gymnasialprogramm, Breslau 1897.

[4] Τόμ. Β', σελ. 152-166. Τὸ ὑπ' ἀριθ. Γ' τῆς συλλογῆς ταύτης ἀνεδη-

Τοῖς αἰνίγμασι τῶν συλλογῶν τούτων προςθῶμεν καὶ ἄλλα δύο ἐκδεδομένα ὑπὸ τοῦ κ. *Κων. Σάθα*[1] κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. *395* ἑλλην. κώδικα τῆς Ἐθνικ. τῶν Παρισίων βιβλιοθήκης, γεγραμμένα ἐν φράσει κοινῇ καὶ ἀνήκοντα, κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ ἐκδότου, τῷ Μιχαὴλ Ψελλῷ, προσθῶμεν ἔτι καί τινα σποράδην δεδημοσιευμένα καὶ οὕτως ἔχομεν πλήρη τὸν κατάλογον τῶν μέχρι τοῦδε εἰς τύπον ἐλθόντων Βυζαντηνῶν αἰνιγμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι πάντα, πλὴν τῶν ὑπὸ Σάθα ἐκδοθέντων, ἔμμετρα, πεποιημένα εἰς χωλιάμβους συνήθως, ὀλίγα δὲ εἰς ἡρωελεγεῖα[2] πολιτικοὺς στίχους,[3] καὶ ἑξαμέτρους[4].

Ἡμεῖς ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι δέον νὰ δοθῇ προσοχὴ εἰς πᾶν ὅτι ἀφορᾷ τὴν φιλολογίαν καὶ ἐν γένει τὸν βίον τῶν Βυζαντηνῶν, τῶν μεσοχρονίων δῆλον ὅτι Ἑλλήνων, παρέχομεν τὴν κατωτέρω μικρὰν συλλογὴν Βυζαντηνῶν αἰνιγμάτων ἐκ τῶν κωδίκων τῆς ἡμετέρας Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τρεῖς κώδικες ὑπάρχουσι ἐν τῇ ἀμέσως προμνημονευθείσῃ βιβλιοθήκῃ περιέχοντες αἰνίγματα, οἱ ὑπ' ἀριθ. 444, 1118, 1883. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 444 γέγραπται ἐπὶ χάρτου κοινοῦ, ἀρχομένης τῆς ΙΘ'. ἑκατονταετηρίδος, περιέχει δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὕλην ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας καὶ ἐν σελίδι 776^{β} πέντε αἰνίγματα, ὧν τὰ δύο πρῶτα σημειοῦνται ὡς τοῦ Ψελλοῦ, τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ *Νικολάου Βόδα (;)* Τὰ φερόμενα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ψελλοῦ δὲν εἶναι εἰμὴ μεταφορὰ εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς ἰδίωμα τῶν ὑπ' ἀριθ. α' καὶ γ' ὑπὸ τοῦ Φαβρικίου καὶ Boissonade δημοσιευθέντων αἰνιγμάτων τοῦ πολυγραφωτάτου Βυζαντηνοῦ λογίου τοῦ XII αἰῶνος. Ἄγνωστον ὑπὸ τίνος ἐποιήθη ἡ μεταφορὰ αὕτη, ἴσως ἐφιλοπονήθη ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου τοῦ κώδικος εἰς ὃν ἀνήκουσι, φαίνεται, καὶ ἄλλα ἐν αὐτῷ ἔμμετρα. Ἰδοὺ ἡ μεταφορά :

μοσίευσε μετὰ λύσεως ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπενεχθείσης ὁ κ. *Ἀθ. Ι. Σπυριδάκις* ἐν τῇ *Ἐπετηρίδι τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ*, ἔτος Ε' 1901, σελ. 176.

[1] Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη. Τομ. Ε'. — Μιχαὴλ Ψελλοῦ ἱστορικοὶ λόγοι, ἐπιστολαὶ καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα σελ. 569-70.

[2] Ψελλός, ἐν συλλογῇ Boissonade, ἀριθ. δ', ε', ς'.

[3] Ψελλός, αὐτόθι, α', β', γ', Μεγαλομίτης, αὐτόθι, γ', δ', λθ', κθ'.

[4] Ἀδέσποτον, αὐτόθι, — *αἴνιγμα εἰς τὸ ὄργανον διὰ στίχων ἡρωϊκῶν*, συλλογὴ Hilberg,—ΚΕ'. συλλογὴ Σ. Λάμπρου.

(Α) Εἶν' ἕνα ζῷον λογικὸν κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ γυρίζει,
'μάτια δὲν ἔχει καὶ θωρεῖ, χωρὶς πόδια βαδίζει,
καὶ κεφαλὴν δὲν ἀποκτᾷ, καὶ τέλειον τὴν γνῶσι,
δίχως καρδιά, δίχως κοιλιά, δίχως φαγὶ καὶ πόσι.
Στόμα δὲν ἔχει καὶ 'μιλεῖ, χωρὶς χέρια καὶ πιάνει.
Ὅλα τὰ μέλη λείπουσιν, ὅλα σωστὰ τὰ κάνει[1].

(Γ) Εἶν' ἕνας γέροντας καὶ νηός, σωστὸς καὶ μαραμένος
'ψηλὸς πολλὰ καὶ χαμηλός, ἄστατος καὶ στημένος,
ἄσπρος καὶ μαῦρος πάντοτε, γιατρὸς καὶ ἀρρωστιάζει,
ὠφέλιμος καὶ βλαπτικός, καὶ παίρνει καὶ φυλάγει.

Ὁ ὑπ' ἀριθ. *1118* κῶδιξ γεγραμμένος ἐπὶ χάρτου τουρκικοῦ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, περιέχει διάφορα ἐκ τῶν τοῦ *Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ψελλοῦ, Λέοντος Σοφοῦ, Συμεὼν Μαγίστρου τοῦ Σήθ, Θεοφίλου Κορυδαλέως*, ἀνωνύμων κλ. ἐν σελίδι δὲ 195ν ὀκτὼ *αἰνίγματα πρὸς βασιλέα*, ἀνήκοντα τῷ Ψελλῷ, ἐκ τούτων τυγχάνουσι δεδημοσιευμένα τρία[2], τὰ δὲ λοιπὰ δημοσιεύονται κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. Α', Β', Γ', Δ', Ε'. Τέλος δὲ ὁ ὑπ' ἀριθ. *1183* κῶδιξ εἶναι ὡσαύτως χάρτινος γεγραμμένος περὶ τελευτῶσαν ΙΗ'. ἑκατονταετηρίδα, περιέχει δὲ διάφορα ἔμμετρα ἑλληνιστὶ καὶ φραγκιστί, περικοπὴν ἐκ τῆς τοῦ *Μανασσῆ Χρονικῆς Συνόψεως*, καὶ ἐν φύλλοις 174α-182β *αἰνίγματα κατὰ τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον διὰ στίχων σοφώτατα πάνυ καὶ ὡραιότατα*[3]. Τὰ αἰνίγματα τοῦ τελευταίου κώδικος δὲν εἶναι ὅλα Βυζαντηνά, εἶναι συμπεφυρμένα τούτοις καί τινα ἀρχαίων ποιητῶν, τῆς Σαπφοῦς, τῆς Κλεοβούλης εἴτε Κλεο-

---

[1] Ἐδημοσιεύθη καὶ ὑπὸ *Α. Ι. Σπυριδάκι* ἐν τῇ *Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ*, ἔτος Ε' (1901), σ. 152, ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Ἁλμυρῷ Φιλαρχαίου Ἑταιρείας *Ὄθρυος* κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα γεγραμμένου. Ὁ αὐτὸς *Α. Ι. Σπυριδάκις* ἐκ τοῦ αὐτοῦ χειρογράφου ἐδημοσίευσεν αὐτόθι καὶ δύο αἰνίγματα τοῦ Νικολάου Βόδα, ἀπαντῶντα καὶ ἐν τῷ ἀνωτέρω κώδικι τῆς ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.

[2] Φαβρίκιος ἔνθ' ἀνωτέρω, Boissonade ἔνθ' ἀνωτέρω ἀριθ. α', β', γ'.

[3] Πλήρη τὴν ἔκφρασιν τῶν ὑπ' ἀρ. 444, 1118, 1183 κωδ., ἴδε ἐν τῷ *καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ἰωάννου καὶ Ἀλκιβιάδου Σακκελλίωνος, σ. 83, 201, 215.*

βουλίνης, Παναρκοῦς κλ. [1] Ἐκ τῶν Βυζαντηνῶν πάλιν, συμποσουμένων εἰς τεσσαράκοντα καὶ ἓν δημοσιεύομεν μόνον δέκα, τὰ ὑπ' ἀριθ. Ϛ', Ζ', Η', Θ', Ι', ΙΑ', ΙΒ', ΙΓ', ΙΔ', ΙΕ', διότι τὰ ἄλλα τριάκοντα καὶ ἓν ἐξεδόθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Boissonade [2].

Περιττὸν θεωρῶ νὰ ἀναλύσω τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα Βυζαντηνὰ αἰνίγματα, νὰ παραβάλω ταῦτα πρὸς τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων, διότι τὴν τοιαύτην ἐργασίαν ὑπεσχέθη νὰ διεξαγάγῃ ὁ Σ. καθηγητὴς ἡμῶν κ. *Σπυρίδων Λάμπρος*, ὁ καὶ πάντα τὰ σῳζόμενα Βυζαντηνὰ αἰνίγματα ἐκδώσων. Ὅθεν παρατηρῶ μόνον ὅτι τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα εἶναι γραμματικῶς πλημμελῆ, ἀλλ' οὐχὶ τόσον ὅσον εἶναι ἡμαρτημένα ὑπὸ μερικὴν ἔποψιν, διότι ἐξαιρέσει τῶν ὑπ' ἀριθ. Α', Ε', Ζ', Η', Θ', ΙΒ', ΙΓ', πεποιημένων εἰς χωλιάμβους οὐχὶ πάντοτε κανονικούς, τὰ λοιπὰ οὐδὲν ὡρισμένον μέτρον ἔχουσιν, διότι ἐν ᾧ ὁ πρῶτος στίχος εἶναι φέρ' εἰπεῖν χωλίαμβος, ὁ δεύτερος εἶναι πολιτικός, ὁ τρίτος ἡρωελεγειακὸς ἢ οὐδὲν μέτρον ἔχει. Τὸ ὑπ' ἀριθ. Δ' εἶναι ἡρωελεγεῖον.

Ὑπολείπεται ἡμῖν νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς μεθόδου ἣν ἠκολουθήσαμεν ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν κειμένων. Ἐτηρήσαμεν τὰς γραφὰς τῶν κωδίκων, ὅπου ὀρθογραφικὰ λάθη δὲν ἀπαντῶσιν, εἰμὴ ὀλίγα τινα ἐπουσιωδέστατα. — Τὰ ἐντὸς ὀρθογωνίων παρενθέσεων συμπληρώματα εἶναι ἡμέτερα, ὅπως καὶ οἱ ἐπὶ τῆς κεφαλίδος τῶν αἰνιγμάτων ἀριθμοί.

Α'

Λαίλαψ με κινεῖ, καὶ μετάγει τοῦ τόπου,
τέσσαρ' ἔχω γράμματα συλλαβὴν μίαν·
ἂν οὖν τὸ πρῶτον ἐξέλῃς τῶν γραμμάτων,
εὕρεις με τὸν νοῦν ἔχοντα, αἴσθησιν μίαν·
Ἂν οὖν καὶ τὸ δεύτερον ἐξέλῃς πάλιν,
ζῶον εὕρεις με τετράπουν πολυφάγον.

---

[1] Δεδημοσιευμένα ἐν τοῖς *Ἀθηναίου Δειπνοσοφισταῖς*, βιβλ. Χ. 448.

[2] Εἰσὶ τὰ ἑξῆς: Ψελλὸς *α'*, *ια'*, (ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ *εἰς τένταν* τῆς συλλογῆς Hilberg) *ιδ'*, *ζ'*.—Μεγαλομίτης *α'*, *β'*, *γ'*, *δ'*, *ζ'*, *ι'*, *ια'*, *ιγ'*, *ιδ'*, *ιε'*, *ις'*, *ιζ'*, *ιη'*, *κ'*, *κβ'*, *κδ'*, *κε'*, *κς'* (ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ψελλοῦ ὑπ' ἀρ. *κ'*. καὶ τὸ *εἰς ζυγὸν* τῆς συλλογῆς Hilberg). *κζ'*, *κη'*, *λ'*, *λα'*, *λβ'*, *λδ'*, *λς'*, *λζ'*, *μα'*.

Β'

Μέσον ἵσταμαι τῆς γαίας καὶ τοῦ πόλου
τρίγραμμός εἰμι, συλλαβὴν μίαν φέρω·
ὁ εὑρὼν ἄν[θρωπ]ος· ὁ δὲ μὴ οὐκ ᾔδει ἑαυτόν.

Γ'

Στείχων τις ὁδόν, στῖχον ᾠδῶν ἐποίει·
καὶ στείχων στῖχον ᾖδε πάνυ ἀνώμαλον·
καὶ ᾖδεν ὡς ἀνώμαλος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ.

Δ'

Ὕλη μὲν μ' ἔτεκε· ἐκαινούργει δὲ σίδηρος·
εἰμὶ δὲ μουσάων μυστικὸν ἐκδοχεῖον·
κλειομένη σιγῶ, λαλέω ὅταν ἐκπετάσῃς με·
κοινωνὸν τὸν Ἄρην ἔχουσα μόνον λόγων.

Ε'

Γυνὴ ζύμη βέλτιστε καὶ σάτα τρία
ἔχουσιν ἐξήγησιν ἀκριβεστάτην.
Γυνή μέν ἐστι προσφυῶς ἐκκλησία·
ζύμη δὲ θεῖος καὶ θεόγραφος λόγος·
ἄλευρον ἡ φέρουσα τοῦτον καρδία·
ψυχῆς δὲ τριμέρια τὰ τρία σάτα:
ἐν οἷς ὁ θεῖος συμφυραθείς πως λόγος,
ὅλην συνεζύμωσε τὴν βροτῶν φύσιν [1].

ς'

Ξύλινος ἡ κλείς, κἀξ ὑδάτων ἡ πύλη,
ὁ μὲν λαγωὸς ἐξέφυγεν, ὁ κυνηγὸς δ' ἔσχε [2].

---

[1] Οἱ ἓξ τελευταῖοι στίχοί εἰσι προφανῶς ἡ ἔννοια τοῦ αἰνίγματος.

[2] Ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Boissonade εὕρηνται αἱ ἑξῆς μεταλλαγαὶ τοῦ αἰνίγματος τούτου:

Ξύλου μὲν ἡ κλείς, ἡ δὲ κιγκλὶς ὑδάτων,
Διέδρα λαγώς, καὶ κύνον συνεσχέθη. (Ψελλὸς η'.).

Ξύλον τὸ κλειδίν, ὕδωρ τὸ κατηνάριν·
ὁ μὲν λαγὼς ἐκλύτωσεν, ὁ κυνηγὸς ἐσχέθη (Μεγαλομ. η'.).

Ἡ δευτέρα μεταλλαγὴ φαίνεταί μοι μεταφορὰ εἰς τὸ ἁπλοῦν τοῦ ὑφ' ἡμῶν δημοσιευομένου αἰνίγματος.

Ζ′

Ἄψυχον εἰμί, καὶ ψυχὰς πολλῶν σῴζω,
ἑπταστοιχίζον συλλαβὰς φέρω δύω,
ἐὰν τὸ πρῶτον ὑφέλῃς τῶν γραμμάτων,
εὕρεις με πηγνύμενον εἰς πόλου πλάτος.

Η′

Ἵππον εἶδον τρέχοντα λευκῷ πεδίῳ,
τρεῖς δ᾽ ἄνδρες ἄοπλοι κρατοῦσι τοῦτον,
ὄπισθεν ἄλλοι δύω ἀκολουθοῦσιν,
ἂν μὴ τοῦ ἵππου κάρα ᾖ ἐσχισμένη,
τῶν ποδῶν αὐτοῦ οὐ φαίνονται τὰ ἴχνη.

Θ′

Ἄπληστόν εἰμι θηρίον καὶ παμφάγον,
ἐπὰν δὲ φάγω τὴν τροφὴν ἥν περ λάβω,
θνήσκω παρευθὺς κείμενον ἐπ᾽ ἐδάφους.

Ι′

Μήτηρ μαλωτός, τίκτει παῖδ᾽ ἀμάλωτον,
παῖς δὲ ἡ ἀμάλωτος τίκτει παῖδα μαλωτόν.

ΙΑ′

Ἄβροτόν εἰμι, καὶ γλυκὺ παρὰ πάντα,
ὁ μὴ θέλων θέλει με, κἀγαπᾷ ὁ μισῶν με,
ὅς δέ με πεφίληκε πενίαν φέρει.

ΙΒ′

Τὴν γῆν πιαίνω καὶ κινῶ τὰς ὁλκάδας,
ἐν τέτρασι γράμμασι συλλαβὴν φέρων[1],
ἂν γοῦν κεφαλὴν ἀφέλῃς μου τὴν πρώτην,
εὕροις με μέλος κοινὸν ἐν πᾶσι ζώοις,
εἰ δ᾽ αὐτὸν τὸν τράχηλον προσαφαιρήσεις,
ζῶον εὕροις με μέγα τῶν ἐδωδίμων.

---

[1] Ἐν τῷ κώδικι μετὰ τὴν λέξιν *συλλαβὴν* ἕπεται ἡ λέξις *μίαν*, ἣν ἐξωβέλισα τοῦ μέτρου χάριν.

ΙΓ'

Ἐκ γῆς τὴν πλάσιν ὥσπερ ὁ Ἀδὰμ ἔσχον,
πυρίκαυστος γέγονα ὡς οἱ τρεῖς παῖδες,
ζῶσα μὲν ἐδρόσισα ἀν[θρώπ]ους πάντας,
θανούσης δ' οὐδεὶς συνήθροισεν ὀστᾶ μου.

ΙΔ'

Κλέπται εἰσῆλθον, τοῦ συλῆσαι τὴν πόλιν,
καὶ ἡ μὲν πόλις ἐκ τῶν θυρίδων ἐξέφυγεν,
οἱ δὲ πολῖται κρατηθέντες, τῷ πυρὶ παρεδόθησαν.

ΙΕ'

Ἐμὲ ἀδελφέ, καὶ υἱὲ τῆς ἐμῆς γυναικός,
πορεύθητι, καὶ εἰπὲ τῷ σῷ, καὶ ἐμῷ πατρί,
«ἀσπάζεταί σε ὁ υἱός σου, ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός σου».

Νῖκος Α. Βέης

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΤΜΩι ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΟΡΔΑΤΟΥ ΤΟΥ ΧΙΟΥ

Ἐγκώμιον ἀντάξιον τοῦ σοφοῦ διδασκάλου ἔπλεξεν ὁ περικλεὴς τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχης Ἐφραὶμ ὁ Ἀθηναῖος διὰ τῶν ἑξῆς «Γυμνασιάρχης καὶ καθηγεμὼν τοῦ κατὰ τὴν νῆσον Πάτμον Ἑλληνομουσείου, ὁ πολὺς μὲν τῇ σπουδῇ τῶν θύραθεν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, μέγας δὲ τῇ ἀρετῇ περὶ τὰ θεῖα, οἷα εἰσὶ καταφανῆ τεκμήρια ἀμφοῖν τοῖνδε προτερημάσοιν οἵτε ἔμψυχοι κήρυκες παρ' αὐτῷ φοιτήσαντες, ἔτι περιόντι ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ, τότε παρ' αὐτοῦ συνταχθέντα καὶ ἐκφωνηθέντα συγγραμμάτια . . . ὅθεν σιωπῇ μᾶλλον τιμάσθω τὰ τοῦ ἀνδρὸς προτερήματα, εἴπερ κατ' ἀξίαν ἀδυνατεῖ μοι ὁ κάλαμος εὐφημῆσαι».

Περὶ δὲ τοῦ βίου αὐτοῦ γινώσκομεν ὅτι τὸ γένος ἧλκεν ἐκ τοῦ τῶν εὐπατριδῶν τῆς Πάτμου οἴκου τῶν Καλογεράδων, νεώτατος δὲ ἀπῆρεν εἰς βασιλεύουσαν ἔρωτι παιδείας καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐχρημάτισεν ἀρχιδιάκονος τοῦ Νικομηδείας, ὅστις τοσοῦτον αὐτὸν ἐξετίμα καὶ ἠγάπα, ὥστε πολλάκις τὸν ἐβίασε νὰ τῷ παραχωρήσῃ τὸν θρόνον. Ἀλλ' ὁ Μακάριος ἐν ἄκρᾳ μετριοφροσύνῃ ἀπέκρουσε τὴν γενναίαν προσφορὰν καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα, ἵδρυσε τὴν περιλάλητον σχολήν, ἐξ ἧς ἀνεδείχθησαν πολλοὶ καὶ ἱκανοὶ διδάσκαλοι τοῦ γένους[1]. «Πολλοὺς δὲ φωτίσας ὁ σοφὸς οὗτος διδάσκαλος, λέγει ὁ Ἐφραίμ, μέχρι τοῦ 1737, πάθει ἀρθριτικῷ συνεχόμενος καὶ τῆς ποδαλγίας μάλιστα, τὸ μακάριον τέλος ἐν Πάτμῳ ἐδέξατο τῇ 17 Ἰανουαρίου, πένθος διὰ τὴν αὐτοῦ στέρησιν πᾶσιν καταλιπὼν ἀπαραμύθητον».

---

[1] Περὶ Μακαρίου ὅρα Ζαβίραν. Σαθ. Μεσ. βιβλ. Τόμ. Γ'. Ἰω. Σακελλίωνος Πατμιακ. βιβλιοθήκην.

Περὶ δὲ τοῦ Γορδάτου τοῦ Χίου ἐλάχιστα μέχρι τοῦδε ἦσαν γνωστὰ καὶ ταῦτα ἐκ τῶν συντόμων σημειώσεων τοῦ Μελετίου ἐν τῇ Ἐκκλ. αὐτοῦ ἱστορίᾳ, ἅτινα ἐκεῖθεν μετέγραψεν ἐν τοῖς Χιακοῖς ὁ Α. Βλαστός, ὅτι δηλαδὴ «ἐν Χίῳ γεννηθεὶς καὶ Λίλας ἐπονομαζόμενος ἀνεδείχθη σοφὸς περὶ τὴν ἀστρονομίαν καὶ ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1710 σύγγραμμα *περὶ χρήσεως σφαιρῶν*. Εἶχε δὲ συνάξει εἰς τὴν βιβλιοθήκην του ὅλας τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἄλδου Μανουτίου, τὰς ὁποίας ἄφησεν ἀποθανὼν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν ἁγίων Βικτώρων, ἐπιγεγραμμένας τῷ ἰδίῳ ὀνόματι».

Τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν ἐπιστολαὶ σώζονται ἐν τῇ Πατμιακῇ βιβλιοθήκῃ, κατὰ Σακελλίωνα, τοῦ μὲν Μακαρίου 250 πρὸς διαφόρους, τοῦ δὲ Γορδάτου τοῦ Χίου πρὸς Μακάριον τριάκοντα ὀκτώ. Ἐκ τούτων κατηρτίσθη συλλογὴ ἐξ εἰκοσιεπτὰ ἐπιστολῶν τοῦ Μακαρίου πρὸς τὸν Γορδάτον καὶ εἰκοσιτεσσάρων ἀπαντήσεων τοῦ Γορδάτου πρὸς τὸν Μακάριον. Ἕπονται δὲ τούτοις πέντε ἐπιστολαὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Βασιλείου τοῦ Κουταλιανοῦ, Καλλινίκου τοῦ Τραπεζουντίου, Ἰακώβου καὶ Ἀρσενίου τῶν μοναχῶν πρὸς τὸν αὐτὸν Κωνσταντῖνον ἐπιγραφόμεναι, καὶ τελευταῖον τέσσαρες ἐπιστολαὶ τοῦ διαδεξαμένου τὸν Μακάριον ἐν τῇ ἐπιστασίᾳ τοῦ Πατμιακοῦ φροντιστηρίου, Γερασίμου τοῦ Βυζαντίου.

Ἐκ τῆς συλλογῆς λοιπὸν ταύτης, περιελθούσης εἰς χεῖράς μου, δημοσιεύω σήμερον τὰς ἀξιολογωτέρας, προτάσσων σύντομον περίληψιν τοῦ περιεχομένου ἐκείνων, ὅσαι συντελοῦσι μὲν πρὸς διαφώτισιν αὐτῶν, δὲν δημοσιεύονται δὲ ἐνταῦθα ἐλλείψει χώρου. Ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης μανθάνομεν ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Γορδάτος ἦν ἐκ γένους λαμπροῦ καὶ πλουσίου καὶ ὅτι πατὴρ αὐτοῦ *ὤφθη σωτὴρ τῆς Χίου ἐν ἀκμῇ κινδύνων τῶν ἐσχάτων*, ὡς γράφει ὁ Μακάριος, αὐτὸς δὲ ἐξηκολούθει εὐεργετῶν τοὺς συμπολίτας καὶ συντρέχων εἰς τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τῷ ἑλληνικῷ γένει, ἂν καὶ ἡ τύχη ἐπλήγωσεν αὐτὸν δεινῶς, ἀποστερήσασα τῶν δύο αὐτοῦ θυγατέρων. Ἰδοὺ πῶς ἐξιστορεῖ τὴν συμφορὰν προκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μακαρίου διὰ προτέρας ἐπιστολῆς.

Ὡς ἐν καιρῷ μοι τὰς στερήσεις καὶ ἕξεις ἐπετραγῴδησας, ἑσμὸν ἐπισωρεύσας ἕξεων τῷ ἐρημίαν παντελῆ καταγνόντι τοῦ βίου. Σκηνὴν γὰρ τῷόντι καὶ δράματα καθ' ἡμᾶς ὁ δαίμων ποιησάμενος οὐ παύ-

σεται ἐς τ' ἂν τὸ τοῦ ἡλίου φῶς εἰσορῶμεν, ὡς μὴ ὤφελε ταῖς ἀδιακόποις παλαίων στερήσεσι. Τῶν γὰρ λογικῶν ἕξεων ἅπαξ ἄκροις γευσάμενον χείλεσιν, οὐκ ἀνῆκε ταῖς ἐπαλλήλοις τοῦ βίου φοραῖς τὴν δρμὴν ἀναστέλλων. Ἐστέρησε πλούτου οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δίς, ἀλλὰ πολλάκις τε καὶ ποικίλως, οὐδ' ἁπλῶς ἀλλὰ μυρίοις τοῖς πόνοις καὶ θλίψεσι, καὶ διὰ τῶν οἰκείων αὐτῶν. Τὸ δὲ δὴ κεφάλαιον δυοῖν θυγατροῖν μόνοιν γενομένοιν ἐμοί, οὐδὲν τῶν ὅσ' ἀγαθ' ἀνθρώποις κρίνεται λειπομένοιν, τὴν μὲν δέκατον τρίτον ἔτος ἀνύουσαν, καὶ πρὸς γάμον ἤδη ἑτοίμως ἔχουσαν, τοῦ ὑμεναίου ὅσον οὔπω τοῖς ὠσὶν ἡμῶν εὐηχουμένου, ἀωρὶ τῶν ἡμετέρων χειρῶν ἀφήρπασε. Τὴν δ' ἑτέραν ἐκδεδομένην ἤδη ἀνδρί, οὐκ ἀλλοτρίῳ καὶ τούτῳ, ἀλλὰ τὸ τοῦ γαμβροῦ Στεφανῇ ἀδελφιδῷ ἵν' εἴη κἀκείνῳ τῆς ἀτεκνίας θεράπευμα, τὴν λοιπὴν ἐλπίδα, τὴν μόνην ἄγκυραν, τὴν βακτηρίαν τοῦ γήρως, τῆς δυστυχεστάτης οἰκίας τὸ ἐναπολειπόμενον λείψανον, τὸν ἀμυδρὸν σπινθῆρα καὶ παμφαῆ πυρσὸν τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν, τὴν παραμυθίαν οὐ μόνον ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων ἁπάντων, ἔγκυον ἤδη οὖσαν καὶ πρὸς τόκον σπεύδουσαν, τοῦ δεκάτου ἕκτου τῆς ἡλικίας ἐπιβαίνουσαν ἔτους, οὐκ οἶδα μεθ ὅσης ἀναλγησίας, οἴμοι, οὐκ ἀνέχομαι λέγειν ὅπερ ὑπέστην δρᾶν, νόσῳ δεινῇ στερήσας τῶν ἡμετέρων ὀμμάτων, ὡς ὤφελε μᾶλλον τὸ φῶς, ἀφείλετο, ἐρημίαν διηνεκῆ καὶ στέρησιν ἄληκτον κλαυσομένοις λιπών. Τοιοῦτος δ ταῖς ἕξεσι βρίθων, καὶ μάλα σοι ὑπ' αὐτῶν πιεζόμενος ἐγὼ καὶ τῷ βάρει τούτων κινδυνεύων ὑποβρύχιος εἶναι πελάγει τὸ τῆς οἰήσεως, ὡς μικροῦ δεῖσθαι καὶ τοῦ ὑποστηρίζοντος. Μία καὶ μόνη ἕξις ὦ φίλος ἐμοί, ἧς τὴν στέρησιν εὔχου θερμῶς, ἀπαλλάξει γὰρ πασῶν τῶν ἄλλων στερήσεων, καὶ τῶν ἀλγεινῶν με λυτρώσεται, ζῆν γὰρ ἐκείνων ἐστερημένου ἀνιαρῶς οὐκ ἀνέξομαι.

Ὅλος αὐτῆς **Κωνσταντῖνος.**

Κατόπιν παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ δεχθῇ καὶ κατατάξῃ μεταξὺ τῶν μαθητῶν τὸν υἱὸν τοῦ Κοζῆ Βούρου Μιχαήλ, διὰ δὲ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς συνιστᾷ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ ἀρχιερέως τῆς Χίου, ὅστις ἦτο πιθανώτατα ὁ Ἀθανάσιος ὁ ἀποβιώσας ἐν ἔτει 1739.

Ἀδελφιδοῦς οὗτος τοῦ τὴν καθ' ἡμᾶς ποιμαντικὴν ἐπιστασίαν λαχόντος. Ὃς δὴ τῇ βασιλευούσῃ πρὸ πολλοῦ ἐνδιατρίβων, καὶ ταῖς

τῆς ἐκκλησίας ἀλλεπαλλήλοις κλυδωνιζόμενος, δι' ἐμοῦ τοῦτον μαθητιῶντα τῇ ὑμετέρᾳ τελειότητι πέμπεσθαι αἰτεῖ. Κἀγὼ τῇ τε ταύτης περὶ τοῦ πάντας ἀγαθοποιεῖν σπουδῇ θαῤῥῶν, καὶ μηδὲν ἀηδὲς αὐτῇ πιστεύων ἐργάζεσθαι, κἀκείνῳ τε χαριζόμενος, φίλος γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐς τὰ μάλιστα, καὶ τῆς παιδείας ὑπὲρ τοὺς νῦν προὔχοντας ἀντιποιούμενος, ὑπείκω ἀόκνως τῷ ἐπιτάγματι καὶ πέμπω τὸν ἄνθρωπον οὐδ' ἀναβαλλόμενος. 'Αντιβολεῖ δὲ μὴ τῇ πόλει τούτῳ γενέσθαι τὴν οἴκησιν, ἀλλὰ τοῖς περὶ αὐτὴν εἴγε ἐγχωρεῖ συγκαταλέγεσθαι, εἰ δ' ὅλως οὐχ οἷόν τε, οἶδε γὰρ κἀκεῖνος ἀκούσας ἐς στενὸν κομιδῇ ἀποκεκλεῖσθαι τὰ κατ' αὐτήν, κᾂν γοῦν τῇ μονῇ ἐνοικίζειν. Τὰ συνήθη τοίνυν πράττουσα ἡ φίλη μοι τελειότης, τοῖς λοιποῖς καὶ τοῦτον συναριθμείτω, καὶ τῷ τῆς φιλοφροσύνης εἰλικρινεῖ διδασκέτω τὸν τῆς ἐμῆς ἀντιλήψεως δεηθέντα, μὴ ἄρα κακῶς εἰκάσαι τῇ μεταξὺ νῶν φιλίᾳ μᾶλλον, ἢ τῇ ἑαυτοῦ ἐλπίσαντα μεγαλειότητι. 'Εμὲ δὲ τοῖς φίλοις ψυχαγωγείτω γράμμασιν· ἀθυμίαν γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν παρέσχε μοι ἡ προλαβοῦσα αὐτῆς σιωπή. Οὐδὲ γὰρ ἀγνοῶ ὡς ἔφθη λαβοῦσα τὰ ἡμέτερα. Βιώη μοι εἰς μακραίωνας.

Ὅλος ὑμέτερος **Κωνσταντῖνος.**

Δὲν ἦτο δὲ καὶ ἀκίνδυνος ἡ μεταξὺ Χίου καὶ Πάτμου συγκοινωνία, διότι τὴν θάλασσαν ἐλυμαίνοντο ποικίλων ἐθνικοτήτων πειραταί, εἰς δὲ τὰς ἀποκέντρους παραλίας ἐνεδρεύοντες λησταὶ τοῦρκοι, διήρπαζον τὰς ἀποσκευὰς τῶν ὑπὸ τῆς τρικυμίας ζητούντων ἐκεῖ καταφύγιον καὶ ἐφόνευον τοὺς ἐγκαίρως διὰ τῆς φυγῆς ζητοῦντας σωτηρίαν. Ἡ παρὰ πόδας ἐπιστολὴ τοῦ Μακαρίου περιγράφει τοιοῦτον τραγικὸν ἐπεισόδιον.

Πάντων με ἀφείλετο εἰ καὶ τῆς παρακλήσεως καὶ ἡδονῆς καὶ τέρψεως καὶ τῶν ἄλλων ὅσα φίλων τοῖς σοφοῖς σου γράμμασι τῇ εὐτελείᾳ αἰτιᾶσθαι τῇ ἐμῇ, ὁ ἄωρος ἅμα τε καὶ βίαιος τοῦ ἱεροδιακόνου θάνατος, οἶμαι καὶ πρὸ τουτωνὶ τῶν συλλαβῶν ἥκειν τῇ ἱερᾷ σου συνέσει τὸ ὅπως, εἰ δὲ μὴ ἄκουε διὰ βραχέων. 'Απάραντες οἱ περὶ τὸν διάκονον ἐκ τῆς ἡμετέρας βίᾳ ἀνέμων καὶ δίψει προσώκειλαν τῷ κοινῶς καλουμένῳ Βρωμολιμένι ἀμφιβουλητόν. Τῇ δὲ γ' ἐπιούσῃ ἐξελθόντων πάντων τῶν ἐν τῷ πλοίῳ, ἦν λοιπὸς ὁ κυβερνήτης ἐν τῇ νηΐ, ὃς δὴ ἑωρακώς τινας τῶν ἐθνικῶν ἀφ' ὑψηλοῦ μετὰ ὕβρεων κράζον-

τας πρὸς ἑαυτούς, μηδὲν μελήσας, τοὺς αὐτοῦ ἐν τῇ ἀκτῇ ὄντας μετεκαλεῖτο, καὶ δὴ ὑπήκουσον πάντες καὶ ἐπέβησαν τῆς νεὼς πάνυ σπουδαίως· διὸ καί τις προβεβηκὼς τῇ ἡλικίᾳ ἔμεινεν. Οἱ λησταὶ ἄνωθεν λίθοις μὲν τὴν ἀρχὴν ἔβαλλον αὐτούς, ἔπειτα δὲ τοῖς πυροβόλοις ὅπλοις, οἷς ἔτυχον καιρίως τοῦ διακόνου, ὃς καὶ παρ' αὐτῇ τῇ πρώτῃ βολῇ τοῦ ζῆν ἀπηλλάγη, δεύτερος δ' ἐβλήθη καὶ αὐτὸς ὁ νηὸς δεσπότης, τῶν ἄλλων δ' οὐδείς. Διὸ μικρὸν τὸ ἀγκύριον ἀνιμήσαντες, καὶ ὡς πρὸς τοὺς ληστὰς ἀπευθύνειν τὴν ναῦν ἀποκρινάμενοι, ἵνα μὴ πανολεθρίᾳ ὄλοιντο, οὐκ ἀθεεὶ τοῦ ἐπικειμένου θανάτου ἐῤῥύσθησαν. Καὶ δὴ ἐπιδοῦναι τῷ πελάγει μηδ' ὅλως θαῤῥήσαντες διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε τῶν ἀνέμων ὕβριν, ἥψαντο ἑτέρας ἀκτῆς ἀπροσβάτου, ἔνθα νυκτὸς ἐξελθόντες τὸν νεκρὸν ταφῇ παρέδωκαν, τῇ αἰγιαλίτι ψάμμῳ πλαξὶ ταῖς παρατυχούσαις ὅσαις ἐπικρύψαντες. Ἔπειτα ἀφίκοντο ἐνταῦθα τῇ ιδ' τοῦ παρόντος καὶ τῇ ἑξῆς τόντε πεπληγμένον κυβερνήτην ταφῇ παρέδωκαν, κἀκεῖνος γὰρ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως εἰς μικρὰν εἴδησιν. Σὺ δέ μοι παρακλήτωρ γενοῦ τοῖς καθ' αἷμα προσήκουσι τοῦ διακόνου· προτρέπειν δὲ τοῦ λοιποῦ πρὸς τὴν κενὴν μακαρίαν παραιτοῦ. Τῶν σημείων τῆς ἐλευθέρου σου καὶ τιμίας χειρὸς οἶδα σοι πολλὰς τὰς χάριτας, πλὴν ἴσθι ὅτι οἱ περὶ τὸν διάκονον ὑπολαβόντες εἶναι ἐκείνου ἐφόδιον διενείμαντο ἐν ἑαυτοῖς. Διὸ δίδαξον τοὺς οἰκείους τοῦ διακόνου ἵνα μεταπέμψωνται τά τε λοιπὰ τῆς περιουσίας ἐκείνου καὶ ὅσα ἐνέθηκαν ἐν τῷ πλοίῳ τοῦ Μαλτέζου. Παρ' ἡμῖν δὲ οὐδὲ ἴχνος τῶν ἐκείνου ἐκόμισέ τις. Ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ δὲ τοῦ κὺρ Ἀγαπίου ἀσπασμὸς πάντων τούτων τῶν σκυθρωπῶν τὴν ἀθυμίαν ἀπέκρυψε· δι' ὅπηπερ ἂν εἴη πέμψον τὸ παρὸν γραμμάτιον, ἡ δὲ σή μοι τελειότης ἐῤῥώσθω εἰς μακραίωνας. αψκζ' μαρτίου κθ'.

Οἶδε τὸν αὐτῆς **Μακάριον.**

Ἐν τούτοις τὸ τῆς ποδαλγίας πάθος ἀνεφάνη πάλιν δεινότερον τῷ Μακαρίῳ· ἀλλ' ὅμως εὗρε πρόσκαιρον ἀνακούφισιν διά τινος φαρμάκου καταλεγομένου ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου.

Τὴν σὴν λογιότητα ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς ἐν Κυρίῳ.

Οὐδὲν ἦν τῆς μακρᾶς μου σιγῆς τὸ αἴτιον ὧν σημειοῖ ἐν τοῖς φθάσασι τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ πεποίθησις σταθερότητος τῆς σῆς καὶ

διαθέσεως ἀμάχου πρός με τὸν ἐλάχιστον· προσθείην καὶ θροῦν τινα ἀγνωμοσύνης τινὸς τῶν ἀκουστῶν αὐτῆς, δι' ἐκεῖνον καὶ μάλιστα ἀπεκρουσάμην τὸν Νικόλαον λιπαρῶς αἰτοῦντα γράμματα τὰ πρὸς σύστασιν, ὃν οἶδ' ὅτι καὶ πρὸ τοιούτων γραμμάτων τῇ εὐΐκτῳ σου καὶ ἐμφύτῳ διαθέσει χρήσῃ. Ταῦτα μὲν περὶ τούτων, ἐμὲ δὲ ἴσθη προσπαλαίοντα καὶ αὖθις τῇ κλεινῇ ποδαλγίᾳ, προσέβαλεν ὅλαις ὁρμαῖς. Εἴασεν οὐδὲν τῶν μελῶν καὶ ἁρμῶν ἄλυπον, πλὴν ταχὺ διεφορήθην τουτοισὶ τοῖς βοηθήμασι, τὴν ἀρχὴν μὲν ὕδατι θαλαττίῳ μετὰ φύλλων τῆς κοινῆς λεγομένης κουφοξυλίας, ὅπερ ὁ σὸς Γεράσιμος (ὅστις καὶ τὰ μάλιστ' ἀκραιφνῶς ἀσπάζεταί σου τὴν τελειότητα) 'μουρβὲρ-ἀγατζὶ καλεῖ κατὰ τὴν πάτριον αὐτοῦ τουρκιστὶ διάλεκτον. Τοῦ τοιούτου φυτοῦ τὸ φύλλα ἑψηθέντα τῷ θαλαττίῳ ὕδατι ἐπεθέμην τοῖς ἁρμοῖς, ἐπικλύζων συνεχῶς καὶ τῷ ἀποζέματι· εἶτα μετ' ὀλίγον κοχλίας λευκοὺς μικροὺς αὐτοῖς ὀστέοις λειάνας προσεπεθέμην τοῖς πόνοις, καὶ οὔπω παρελθουσῶν πολλῶν ὡρῶν, ἀπολιθοῦται ἐκεῖνο τὸ ἐκ τῶν κοχλιῶν, ὥστε δυσαπάλλακτον εἶναι· διὸ καὶ αὖθις ὕδατι θαλαττίῳ χλιαρῷ μετὰ τῶν προῤῥηθέντων φύλλων διέλυσα τὸ λιθῶδες ἐκεῖνο, καὶ ἑτέρους λειάνας ἀντέθηκα, καὶ οὕτω τρὶς ἢ τετράκις ποιήσας ἀπεσεισάμην τότ' οἴδημα καὶ τὴν ἐκπύρωσιν τῶν τε ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν· πρὸς τί δὲ ταῦτα; Χάριν τοῦ εὐγενεστάτου καὶ πραοτάτου καὶ ἐμοὶ συνάθλου κυρίου Στεφανῆ, ὃν καὶ πρόσειπε καὶ πάντας τοὺς περὶ αὐτήν· ἔτι γὰρ μέμνημαι τῆς κατὰ πέρυσιν αὐτοῦ μικροψυχίας, καὶ οἴκτῳ ἐλήφθην, εἴπερ ἀληθὴς ὁ εἰπών, ἀτυχὴς ὁ μὴ φέρων ἀτυχίαν. Καθ' ὁδοῦ πάρεργον ἐν τῷ Διοσκορίδῃ τὸ τοιοῦτον τὸ παρὰ τῶν κοχλιῶν εὗρον βοήθημα· αὐτὸς δέ μοι εἴθε παρὰ τῆς ἀρχικωτάτης αἰτίας πόῤῥωθεν τῶν τοιούτων παθῶν εἴης αὐτόπτης, καὶ μηδέποτε εἰς πεῖραν ἔλθῃς. Ἅλις σοι γὰρ ὅσων παρά τε τῆς φορᾶς τοῦ καιροῦ, οἰκείων τε καὶ συγγενῶν, ναὶ μὴν καὶ ψευδοφίλων ἐπειράθης ἐκ νηπίου· ὁ δὲ πανοικτίρμων δεσπότης ἄνοσον καὶ πάσης περιστάσεως κρεῖττον διατείνοι σοι τὸ ζῆν εἰς μακραίωνας.

Οἶδας τὸν σὸν **Μακάριον.**

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1735 ἀναγγέλλει τῷ Γορδάτῳ ὅτι «Μιχαὴλ τις Πινέλλης Φλωρεντῖνος ἐκδέδωκε βίβλον ὀκτὼ καὶ εἴκοσι κεφαλαίοις διῃρημένην, ἧς ἡ ἐπιγραφή, *νέον σύστημα περὶ ἀρχῆς τῆς*

ποδαλγίας, εἰς ἀπόδειξιν τούτου παρέστησε πολλοὺς χρησαμένους τὴν τοιαύτην θεραπείαν, καὶ οὐδέπω ἐνοχληθέντας, παρελθόντων δέκα, ἢ δώδεκα ἐνιαυτῶν». Τὴν βίβλον ταύτην συνιστᾷ εἰς τὸν σύναθλον αὐτῷ Στεφανῇ τὸν συγγενῆ τοῦ φίλου Γορδάτου, τὸν ὁποῖον ταυτοχρόνως παρακαλεῖ νὰ πέμψῃ εἰς τὸν προσφιλῆ αὐτῷ μαθητὴν ἢ μᾶλλον σύνοικον καὶ φίλον συνάμα δὲ καὶ ὑποδιδάσκαλον Γεράσιμον τὸν Βυζάντιον τὸ περὶ τῆς Σφαίρας πόνημα αὐτοῦ, «καὶ γὰρ πάντα ἃ προαπέστειλας διεδόθησαν· τὰ δὲ μείναντα δύο ἔλαβον μετὰ πολλῆς ἱκεσίας Ζακύνθιοί τινες δύο τῶν ἱερέων».

Ὁ δὲ Γορδάτος γράφει ἐν ἐπιλόγῳ ἐπιστολῆς πρὸς τὸν σεβαστόν του φίλον. «Ζήτω οὖν σου ἡ τελειότης καὶ ἐκ δυνάμεως προβαινέτω εἰς δύναμιν, ἐξ ἀτελεστέρας τῆς ἀρετῆς εἰς τελεωτέραν ἀνερχομένη καὶ κρείττονα· ἐγὼ δὲ τοῖς ὑμετέροις ἐνηδόμενος χαίρω καὶ ἀγάλλομαι· καὶ χαρήσομαι διηνεκῶς τοῖς ἑξῆς ταῦτα ἐκδιδασκόμενος, ὡς μηδὲν ἄλλο εὔχεσθαι τοῦ λοιποῦ, ἢ πολλούς τινας Μακαρίους καὶ Γερασίμους γενέσθαι τῷ πάντ' ἀθλίῳ γένει ἡμῶν. Τὸ τῶν Χίων ἀπηνὲς καὶ δυσήνιον, καὶ τῆς καθ' ὑμᾶς μακαρίας ξυναυλίας πάμπαν ἀλλότριον ἔργῳ πρὸ πολλοῦ διδαχθέντα, μηδένα ἦν τοῦ λοιποῦ αὐτῇ συνιστᾶν, ἀλλὰ τὸν ἡμᾶς ποιμένειν λαχόντα ἄνδρα ἀρετῆς τε ἁπάσης καὶ παιδείας παρὰ τοὺς νῦν προὔχοντας ἀντιποιούμενον, καί μοι φίλα φρονοῦντα ἐς τὰ μάλιστα, οὐκ ἦν ὅλως ἀπώσασθαι τῆς ἐμῆς ἀντιλήψεως δεηθέντα εἰς τὴν τοῦ ἀδελφιδοῦ σύστασιν· θαρρεῖ γὰρ μᾶλλον τῇ πρὸς αὐτήν μου φιλίᾳ οὐ κακῶς εἰκάζων, ἢ τῇ οἰκείᾳ δυναστείᾳ. Καὶ δι' αὐτὸν τοίνυν καὶ δι' ἐμὲ μάλιστα τῆς χρηστότητός σου καὶ ἐπιεικίας ἀπολαυέτω ἀφθόνως· εἴθε μόνον μὴ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἰχνηλατῶν φανείη, ἀλλ' ὀψὲ μέν, δείξειε δ' οὖν ὡς εἰσὶ καὶ Χίων οἵ πρὸς ἀρετὴν καὶ παιδείαν οὐ παντάπασιν ἀφυῶς ἔχουσιν.

Ὅλος αὐτῆς **Κωνσταντῖνος.**

Ὁ Μακάριος ἂν καὶ προσβληθεὶς ἐκ νέου ὑπὸ τῆς νόσου ἀπαντᾷ· «τὰ περὶ τοῦ παιδὸς ὡς ἀξιοῖς ἐποίησα, ἀλλ' οὐκ ἀπραγμόνως, ὡς ἐκ τῶν γραμμάτων τῶν πρὸς τὸν ἅγιον Χίου εἴσῃ, καὶ μετὰ προσθήκης δέκα νομισμάτων, ὥστε τεσσαράκοντα ὀφείλεις πέμπειν κατ' ἔτος τῷ ἱεροδιακόνῳ Καλλινίκῳ τῷ δεξαμένῳ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ παιδός. Τί δὲ ἐκ τούτου ἀποβήσεται Κύριος οἶδεν· οὐχ ὅτι ἀποπεφύκασιν οἱ

Χῖοι τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς, ἀλλ' ὁ ἀξιῶν φιλόσοφος λόγος ἀληθεύει ὁ λέγων, οὐδὲν κινηθήσεται μεῖζον ἑαυτοῦ διάστημα, πρὸ τοῦ κινηθῆναι ἔλαττον ἢ ἴσον· ὑμεῖς δὲ τοῦ τοιούτου ὀλιγωροῦντες, βούλεσθε τοὺς ἐκ τῆς ἀνειμένης ἐν Χίῳ διαίτης χωρεῖν τὴν στενὴν καὶ ἀπαράκλητον τοὺς ἐνταῦθα κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἀποφοιτῶντας, διὸ παρὰ πόδας ἀπαντᾷ ὑμῖν ὁ ἔλεγχος τῆς τε ἀδυνάτου ἐπιχειρήσεως καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ ἀξιώματος ἡ κατάχρησις».

Ταὐτοχρόνως λαβὼν πέμπει τὴν ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἐλθοῦσαν βίβλον τῆς ποδαλγικῆς θεραπείας, ἐπικαλεῖται δὲ τὴν ἰατρικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐν Χίῳ φημιζομένου ὡς φαίνεται ἀρχιμανδρίτου ὑπὲρ τοῦ ἐκ λιθιάσεως πάσχοντος Γερασίμου. Ἡ ἑπομένη ἐπιστολὴ φέρει τρανὴν τὴν ἀπόδειξιν τῆς θαυματουργοῦ δυνάμεως τῶν φαρμάκων τοῦ ἀρχιμανδρίτου.

Τὴν σὴν τελειότητα ἀσπαζόμεθα ἐκ ψυχῆς.

Ἦλθον πάντα ἀκινδύνως τε καὶ ἀνελλιπῶς ὅσα προέπεμψας· τὰ ἀκεσώδυνα φάρμακα τοῦ Γερασίμου ἐνήργησαν θαυμασίως καὶ ἐπιδαψιλεύσοι ὁ τῶν ὅλων πρύτανις τὰς προσηκούσας ἀμοιβὰς σοί τε τῷ πρωταιτίῳ καὶ τῷ ὄντως ἀκέστορι, ὃν καὶ ἀσπαζόμεθα θερμῶς. Τῷ τε πανιερωτάτῳ δεσπότῃ ἀπόδος καὶ ἀπ' ἐμοῦ τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν, καὶ τὴν τῶν χαρίτων ὁμολογίαν ὧν τε ἠξίωσε καὶ ὧν μέμνηται καὶ παρ' ἀξίαν τὴν ἐμήν. Ὁ παῖς χάριτι θείᾳ μεταβολὴν δείκνυσι τῆς προτέρας κρείττονα ζωῆς, καὶ καθ' ἡμέραν ἀποστοματίζει τὴν παρελθοῦσαν ἀνάγνωσιν, ἐμοῦ ἀκροωμένου καὶ ἀπαιτοῦντος τοῦτο ἀπαραιτήτως, ὅπερ πρότερον οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐνίοτε, ἀλλ' ὡς ἔοικε σοφὸς ἦν ὁ εἰπών, ἂν χωλῷ παροικήσῃς, ὑποσκάζειν μαθήσῃ. Ἄριστά μοι κατέβαλες τὸ τοῦ Ἰταλοῦ ἀκέστορος φύσημα, ἐμὲ δὲ ἔτι ἔχει ἐλπὶς τοῦ μὴ πάντῃ ψεύδεσθαι ἐκεῖνον· συνωθεῖ δέ με πρὸς τοῦτο πολλὰ τῶν ἀποδείξεων αὐτοῦ, αἵ τε ἀπαιτήσεις πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ ἐπὶ πᾶσιν οἱ μεθ' ὅρκου μαρτυροῦντες πρὸς τῷ τέλει τοῦ βιβλίου, ὅτι ἀπηλλάγησαν τοῦ πάθους ὅλως, χρησάμενοι τὸ παρ' ἐκείνου φάρμακον· ἀλλὰ ταῦτα γράφων οὐκ ἔχω μὴ ὅπως θαυμάζειν τὴν θείαν πρόνοιαν, ἥτις ῥυσαμένη σε τῆς φροντίδος τῶν φιλτάτων, ὅρα, τίσι καὶ ὁπόσοις ἐπέστησε, διάτο ταῦτα ἥ τε πατρίς, καὶ μοναί, καὶ μαθητιώντων χορὸς καὶ νοσηλευόμενοι πρὸς σὲ πάντες ἀφορῶσιν ὡς

εἰς κοινὸν λιμένα καὶ κηδεμόνα καὶ παράκλησιν, τούτων ἡ φροντὶς ἔμμισθος, ἐκείνων πλήρωσις μόνον τοῦ νόμου τῆς φύσεως, διὸ φαίην ἂν παρὰ Θεῷ ἄμισθος. Ἐντεῦθεν χάριτας ὁμολογῶ τῇ θείᾳ Προνοίᾳ, ἀλλὰ καὶ αὐτός, οἶμαι, εἴσῃ τῇ δίχα πολλῶν πραγμάτων χειροτονησαμένῃ σε, προνοίᾳ τέκνων πνευματικῶν ἐπιστάτην τε καὶ κηδεμόνα. Διατηροίη σε ἐς μακραίωνας ἡ αὐτὴ πρόνοια κομῶντα ἐπὶ τοιαύταις φροντίσιν. Ὁ σὸς παπᾶ Γεράσιμος θερμότερον ἢ τὸ πρότερον ἀσπάζεται ἅμα τε τῷ κλεινῷ ἀκέστορι· ἐγὼ δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας τοὺς καθ' αἷμα προσήκοντας αὐτῇ, τόν τε εὐγενέστατον κύριον Στεφανῆ, καὶ ἐβουλόμην εἰδέναι τὰ τῆς ποδαλγίας αὐτοῦ, ἡ ἐμὴ βιαίως ἐπῆλθε τῆτες, ἀλλὰ ταχὺ ἀπῆλθεν ἡ κατάρατος, προφάσεως στερήσασα τοῦ προσηλῶσθαι τῇ κλίνῃ πράγματος ἐφετοῦ καὶ μάλιστα ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ καὶ παγετῷ. αψλϛʹ Ἰανουαρίου θʹ.

Οἶδας τὸν σὸν **Μακάριον.**

Ἀκολουθεῖ κατόπιν ἐπιστολὴ τοῦ Γορδάτου ἀφηγουμένου ὅτι ἐν Φλωρεντίᾳ Ἰάκωβός τις Πετάτζης βίβλον ἐξέδωκε περὶ διορθώσεως τοῦ Γρηγοριανοῦ Ἡμερολογίου, «ἔπεμψε δὲ ταύτην κἀμοὶ ἀγνοουμένῳ ἀγνοούμενος, ὡς μὲν ἔστιν εἰκάσαι φιλοτιμούμενος καὶ σπεύδων, κἂν τοῖς μὴ εἰδόσιν ἐπιδείκνυσθαι . . .» Ὁ Γορδάτος ἀπήντησε πρὸς τὸν Ἰταλὸν ἑλληνιστί, ἐγκρίναντος τοῦτο καὶ τοῦ Μακαρίου διὰ τῶν ἑξῆς «ἀλλὰ καὶ τὸ ἑλληνιστὶ ἀπαντᾶν κατὰ θυμὸν τὸν ἐμόν· τὰ γὰρ λατινιστί, ὡς ἐμαυτὸν πείθω, παρὰ τῶν ἀκριβούντων τὴν ἑλληνίδα γραφόμενα οὐδὲν ἕτερον ἡγοῦμαι, εἰμὴ ἑλληνικῶς φθέγγεσθαι φωνῆς τῆς λατινίδος· διὸ ἄριστά μοι δοκεῖς ἀπαντᾶν τῇ πατρίῳ φωνῇ». Ἐκ τούτου δὲ λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Γορδάτος ἐπιστέλλει τῷ Μακαρίῳ περισπούδαστον περὶ ἡμερολογίου διατριβὴν ἀτυχῶς περὶ τὸ τέλος κεκολοβωμένην· καὶ οὕτως ὅμως ἔχουσαν παραθέτω ὡς ἀξίαν μελέτης.

Ἧκέ μοι ἡ τῶν γραμμάτων ἀπάντησις ὡς ταχίστη τε καὶ πολλὴν τὴν ἡδονὴν ἀποστάζουσα, οὐχ ὅτι μόνον τὰ τῆς πρὸς τὸν Ἰταλὸν ἀπαντήσεως δεδοκίμασται ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ Ἑλληνιστὶ τοῦ τῇ Λατινίδι ταύτην ἐκθεῖναι, προὐκέκριται. Ὅσα δ' αὖθις τἀμὰ κατὰ τὸν ἑαυτῆς τρόπον ἐκθειάζουσα φέρει, παρῆκα πολυπραγμονεῖν, ἵνα μὴ τῷ δοκεῖν ἀπαντᾷν ἀφορμάς σοι παρέξω καὶ ἄλλα τοιαῦτα γράφειν παρ' ἀξίαν

ἐμήν. Ἰταλῷ δὲ τούτῳ καθάπου καὶ Γρηγορίῳ πάππᾳ ποτὲ οὐδὲν ξένον καὶ ἀλλότριον τῶν ὑπὸ τῆς πρώτης συνόδου θεσπισθέντων ἐπινενόηται· ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν σκοπός, τὴν ὑπὸ τῆς τοῦ χρόνου ἀνωμαλίας ἀκολουθήσασαν τῷ κανόνι παραλλαγὴν διορθώσασθαι, τούτῳ δὲ τὴν διόρθωσιν ἐλλειπῆ ὀψὲ φανεῖσαν ἐπισκευάσασθαι. Τὴν δὲ παραλλαγὴν οὐχ ὑπ' ἀγνοίας τινὸς ἢ ἀπροσεξίας τῶν τότε θεοφόρων ἀνδρῶν (οὐδεὶς γάρ πω ἐς τοσοῦτον ἧκεν ἀνοίας, ὡς ἔλλειψίν τινα ἐκείνων κατειπεῖν) συμβεβηκέναι ἔφασαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν προσγινομένην παροραθεῖσαν δ' αὐτοῖς τῶν ἐτῶν ἀνισότητα, ἣν οὐχ ἡ τῶν φώτων ἀνώμαλος κίνησις, ἤ τις ἑτέρα ἀσαφεστέρα αἰτία, ἀλλ' ὁ τοῦ χρόνου μόνος ἀπέτεκεν ἐπιλογισμός. Ὁ γὰρ μέγας οὗτος φωστὴρ ἥλιος τὴν ὅλην αὐτοῦ περίοδον κατὰ τὴν οἰκείαν κίνησιν, καθ' ἣν ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς φέρεται. Τὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ φημὶ ἀποκατάστασιν, ἣν δὴ καὶ χρόνον καὶ ἔτος λέγειν εἰώθαμεν, ἐν ἡμέραις ὑποτίθεται ἀνύειν τξε', ὥραις τε ἕξ, τῇ ἀκριβείᾳ ἔμπης λογιζόμενος, οὐχ ὅλας δαπανᾷ τὰς ἓξ ὥρας, ἀλλὰ παρά τινα λεπτά, πρῶτα μὲν 10, δεύτερα 44 (εἴη δ' ἂν λεπτὸν μὲν πρῶτον τὸ τῆς ὥρας ἑξηκοστόν, δεύτερον δὲ τὸ τοῦ πρώτου αὖθις ἑξηκοστὸν ὑποδιαιρουμένου) οἱ τοίνυν ἐπὶ Ἰουλίου τοῦ Καίσαρος, κἀπὶ τῶν οὐρανίων καθάπου καὶ τῶν ἐπιγείων τὴν ἀρχὴν ἐπεκτείναντος, ὥς τις τῶν παρ' αὐτοῖς ἔφησε, τὰ τῶν ἐτῶν ἐξακριβωσάμενοι καὶ εἰς τὴν δρωμένην ἐνεγκόντες, τῶν μὲν ἓξ ὡρῶν ἐφρόντισαν, καὶ ἵνα μὴ κατ' ἔτος ὀλιγωρούμεναι σύγχυσιν ἐμποιῶσι τῶν μηνῶν μεταβαλλομένων, ὡς μὴ τοῖς τέτταρσι καιροῖς τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ συνέρχεσθαι, ἀλλὰ μεταλλάττεσθαι, καθάπου καὶ τοῖς σεληνιακῶς τὰ ἔτη λογιζομένοις συμβέβηκε, τὴν ἐμβόλιμον ἡμέραν καθ' ἑκάστην τετρακτὺν ἐτῶν ἐντιθέσθαι τῷ δισέκτῳ διωρίσαντο, ἵν' ἔχωσιν αἱ ἓξ ὧραι ταύτῃ ἐπιλογιζόμεναι καὶ μὴ παραλιμπανόμεναι κατὰ τὰ αὐτὰ κεῖσθαι ἐᾷν τὰς περιόδους τῶν ἐτῶν τούς αὐτούς τε μῆνας τοῖς τέσσαρσι καιροῖς κἂν τοῖς ἑξῆς συναντᾷν. Τῶν δ' ἐλλειπόντων λεπτῶν, ὀλίγου κρίναντες ἄξια, λόγον οὐδένα ἐποιήσαντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ταῦτα, ταῖς ἀδιακόποις τῶν ἐτῶν ἐπανακυκλήσεσι πολλαπλασιαζόμεναι εἰς ὥρας ἑξῆς δὲ καὶ ἡμέραν συμποσοῦνται συμβέβηκε τὰς ἰσημερίας οὐ μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰς ἄλλας τροπὰς μὴ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἑξῆς ἡμερῶν συναντᾷν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πρὸ αὐτῶν, ὥστε τὴν ἐαρινὴν φέρ' εἰπεῖν ἰσημερίαν ἐπὶ τῆς κ^{ης} γινομένην Μαρτίου μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη

(εἰ καὶ ἄλλοι ταῦτα πλείονα ἢ καὶ ἐλάττονα τίθενται) ἐπὶ τῆς ιϑ' γινομένην καϑορᾶσϑαι, καὶ οὕτω καϑεξῆς. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ τοῖς ϑείοις ἐκείνοις τοῖς ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ πατρᾶσι τὰ περὶ τοῦ πάσχα σκοποῦσι, μετὰ τὴν πρώτην μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον τῷ ϑεόπτῃ Μωσεῖ κατακολουϑήσασιν, ὧδε περὶ τοῦ νομικοῦ διορίσαντι, γίνεσϑαι τὸ πάσχα ἐτεϑέσπιστο, μηδὲ μικρὰ περὶ τῶν λεπτῶν ἐκείνων καὶ τῆς ὀπισϑορμήσεως φροντίσασι, συμβέβηκεν ἔν τισι τῶν ἐτῶν μηκέτι τὸ πάσχα μετὰ τὴν πρώτην μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον, ἀλλὰ μετὰ τὴν δευτέραν ὑπαντᾷν· ὑποτίϑεται γὰρ ἡ ἰσημερία μένειν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καϑ' ἣν ἦν ὅτε τὸ τοῦ πασχαλίου κανόνιον συνετέτακτο, τὸ καὶ ἄλφα τοῖς πολλοῖς καλούμενον διὰ τὸ ἐν φλβ' ἔτεσιν ἀνακυκλεῖσϑαι, τοιοῦτον γὰρ ἀριϑμὸν τὰ ἐν τῷ ἄλφα στοιχείῳ γράμματα ἀριϑμητικῶς συναπτόμενα ἀποτελοῦσι, καὶ οὕτω τοῦ κανονίου κειμένου, καὶ τοῦ πάσχα κατὰ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ γινομένου ἀνέγκλητα ἦν τὰ τοῦ πασχαλίου καὶ οὐδεὶς ἦν ὁ τὸ κανόνιον περιεργαζόμενος. Μετὰ δέ τινας περιόδους ἐτῶν τῆς ἰσημερίας ἤδη φανερῶς ὀπισϑορμούσης καὶ ἐπὶ τὴν ιε' ἢ ιδ' Μαρτίου οἱ ἐπὶ σοφίᾳ τότε αὐχοῦντες συνιδόντες μετὰ τὴν βαν τὴν μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον ἀναφανδὸν ἔσϑ' ὅτε γινόμενον (καϑάπου καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους συμβέβηκεν, ὅπου ἡ μὲν ἰσημερία ἐπὶ τῆς ιβ' μαρτίου ὁρᾶται γιγνομένη, τὸ δὲ κανόνιον τὴν τότε ὑποτεϑεῖσαν ἔχον ἠνάγκασεν τῇ πρώτῃ χαίρειν εἰπόντας, τὴν ἑξῆς λογίσασϑαι) τοῖς τὰ Ῥωμαίων διέπουσιν ἀνήνεγκον· δεῖν φάμενοι διόρϑωσίν τινα ἐπινοῆσαι τοῦ πράγματος· ἀλλὰ ταῖς τῆς βασιλείας ἐκείνοις τύρβαις κυμαινομένοις παρημέληται· τοῦ κύβου δὲ μεταπεσόντος καὶ τῆς βασιλείας ἄρδην ἀνατραπείσης, πολλοὶ τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν ἐς τὴν τῶν Ἰταλῶν γενόμενοι, ἄλλα τε πολλὰ ἐκείνοις παρέδωκαν καὶ τὰ περὶ τῆς προβληϑείσης δὲ ἐνέφηναν διορϑώσεως. Κεχηνότες δ' οὗτοι ἀκρατῶς εἰς τὰς καινοτομίας, κλέος τε ἀείμνηστον ἀπὸ τῆς μεταῤῥυϑμίσεως ἑαυτοῖς περιποιῆσαι σπουδάζοντες ἐπὶ Γρηγόριον πάππα μετήλλαξαν τὸ πασχάλιον, τὰς δέκα ἡμέρας προσϑέμενοι, ἵν' ἡ ἰσημερία εἰς τὴν κα' Μαρτίου γένηται, καϑ' ἣν ἦν καὶ ὅτε τὸ πασχάλιον τοῖς πατρᾶσι συνετέϑειτο, μίαν αὖϑις καϑ' ἑκάστην ἑκατονταετηρίδα προσϑεῖναι παραγγείλαντες ὅπως μὴ ἔχῃ αὖϑις τὰ τῆς ἰσημερίας ὀπισϑορμεῖν· ἀλλ' ἔλαϑον ἑαυτοὺς περὶ τοὺς ἐπιλογισμοὺς ἀστοχήσαντες, καὶ φυγόντες τὴν Σκύλλαν τῇ Χαρύβδει ἐνέπεσον· τὸ γὰρ μετὰ

τὴν δευτέραν πανσέληνον γίνεσθαι τὸ πάσχα ἀποποιούμενοι φορητὸν καί περ ὄν, καὶ πρὸ τῆς πρώτης πανσελήνου πάνυ ἀγεννῶς ἀπεργάζονται, τοῦτο συνιδόντες τῶν μετὰ Γρηγόριον τὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας διοικούντων, ἔσπευσαν μὲν εἰς τὸ κρεῖττον μετενεγκεῖν, ἀλλὰ τὸ μαρτυρολόγιον ὡς φθὰς ἔφην ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ ἐμποδὼν αὐτοῖς γέγονεν. Ἔδοξε γὰρ ἀδυνάτως ἔχειν τὰ τῆς διορθώσεως, μὴ συμμεταβληθέντος καὶ τούτου· τούτου δὲ τὴν μεταβολὴν οὐκ ἂν ἦν καινοτομίας αὖθις φυγεῖν γραφήν. Ἰδὼν οὖν οὗτος ὁ Ἰταλὸς Πετάτζης τοὺς οἰκείους ζητοῦντας μὲν τὴν διόρθωσιν, ἀμηχανοῦντος δ' ἀπεργάσασθαι διὰ τὸ μαρτυρολόγιον, πολλὰ πονήσας, τρόπου ἐπέτυχεν ἀψαύστου ἐκείνου μένοντος, τῶν ἐπακτῶν μόνων καὶ κύκλων τοῦ ἡλίου μεταβληθέντων, τοῦ πλημμελήματος ἀνώτερον γενέσθαι τὸ γρηγοριανὸν καλενδάριον· οὐκ ἔστιν οὖν . . .

Ἕπονται κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου 1736 ἐγκωμιαστικαὶ ἐπιστολαὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Μακαρίου, Βασιλείου, Καλλινίκου τοῦ Τραπεζουντίου, Ἰακώβου καὶ Ἀρσενίου Κωνσταντινουπολίτου τῶν ἱερομονάχων πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν Γορδάτον.

Ἀπροσδοκήτως ὅμως καὶ ἐν μέσῳ τῆς κατ' ἐπιφάνειαν ὡς φαίνεται γαλήνης ἐνέσκηψεν ὡς κεραυνὸς ἡ ἀπαισία ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ σοφοῦ καὶ πεφιλημένου διδασκάλου Μακαρίου διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς τοῦ μαθητοῦ Ἀρσενίου.

Τῷ σοφωτάτῳ μου διδασκάλῳ κυρίῳ κυρίῳ ***Κωνσταντίνῳ*** *τὴν δουλικὴν προσκύνησιν.*

Ἔδειμε οὐκ ἔτι στόμα διᾶραι, οὔτε λόγον προέσθαι ἐπὶ ποσόν, πολλοῦ δέω φάναι γραφίδος ἅψασθαι· ὁ γὰρ τῷ στόματι ἡμῶν μεταδοὺς παῤῥησίας, καὶ τῆς ἐφικτῆς περὶ τὸ λέγειν δυνάμεως, ἐκ μέσου ἡμῶν ἐγένετο· κατέλιπε δὲ πάντας ὀρφανούς, ἀπαρακλήτους, ναρκῶντας, καὶ ὡς εἰπεῖν οὐδὲν ἀπεοικότας νεκρῶν, ὅθεν ὡς φθὰς ἔφην σιωπὴν ἦν ἑλέσθαι, γράφω δὲ ἵνα μὴ τὸ πατρικὸν αὐτῆς γράμμα σιγῇ παρέλθω, ὑφ' οὗ ὡς οὐδέποτ' ἑάλων τῇ ὄντως φιλοσόφῳ ὑμῶν ψυχῇ ἅτε δὴ οὐχ ἧττον λόγον ποιουμένη τῆς τοῦ ἀπελθόντος ἤδη φιλίας, ἢ πρότερον, ὃ ὑπὲρ πάντα τίθεμαι, οἷς ἀγαθοῦ μέτεστιν, ὡς καί τινι τῶν σοφῶν δοκεῖ λέγοντι, φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα τῶν

ὄντων οὐδέν. Σοῦ δὲ τίς ἂν εἴη πιστότερος; οὗ ἡ φιλία τέλος οὐκ οἶδεν, ἅτε δὴ ἀκμάζουσα, καὶ ἀπελθόντι ἐν τῷ σῷ Μακαρίῳ, τὸ γλυκύ μοι λέγω ἐκεῖνο καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, ὃν φεῦ τῆς συμφορᾶς, πικρὸς ἤδη κατέκρυψε τάφος, ὡς μηκέτι φαίνεσθαι τοῖς ἡμῶν ὀφθαλμοῖς· ἦν δ᾽ ἀρά ποτε οὗτος σοφὸς ἐν σοφοῖς; ἐν ἐπισήμοις ἐπίσημος; ἐν τοῖς ἀρετῇ διαπρέψασιν ὑπὲρ πάντας; ὃς τοῖς μὲν πατὴρ ἦν, τοῖς δὲ τροφεὺς καὶ παράκλησις, τοῖς δὲ διδάσκαλος καὶ διδάσκαλος ἀδάπανος; τὸ δ᾽ ἀληθέστερον ὀφθαλμὸς ἦν καὶ χαρὰ τοῖς πᾶσι, τὰ ἡμέτερα λέγω, ἐῶ γὰρ λέγειν οἷος ἦν τοῖς πόῤῥω φιλουμένοις ὑπ᾽ αὐτοῦ καὶ φιλοῦσι, πρὸ πάντων δὲ τῇ σῇ γνησίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ, ᾧ γε φιλοτίμημα ἦν καὶ ἀναπνοὴ τὸ σοφὸν ὑμῶν ὄνομα. Ἀλλὰ τί δεῖ τούτων οὐ κατ᾽ ἐπιστολὴν ὄντων; Ἡ μὲν νόσος αὐτοῦ ἔσχεν οὕτως, κατὰ τὰς ἓξ δεκεμβρίου ἐπισκήψασα αὐτῷ, ἡ τῆς ποδαλγίας φημί, ὡς ἔθος αὐτῇ κατὰ περίοδον ἀπαντᾶν, κατέσχε κλινήρη ἡμέρας τινάς, κουφότερον μέντοι ἐπῆλθεν ἢ πρότερον. Αἴτιον δὲ ὡς ὁ ἀοίδιμος ὡμολόγει, τὰ ἐπάρατα ἐκεῖνα φάρμακα τὰ ἀπὸ Ῥώμης, ἃ τὴν νόσον μὲν ῥαστέραν τὸν δὲ θάνατον πικρὸν ἐπήγαγον. Αὐτὰ γὰρ ταῦτα ἥκιστα τῇ ψυχρότητι διαφέροντα ἦν τῆς χιόνος, οἷς ἐχρῆτο μετὰ ψυχροῦ ὕδατος καθ᾽ ἡμέραν νήστης ὤν, ἐν διαστήματι περίπου μηνῶν πέντε, ἥ τε δίαιτα ἡ συνήθης αὐτῷ καὶ παραπλήσιος τοῖς φαρμάκοις οὖσα, κατέψυξαν πάντῃ τὸν στόμαχον, τοῦ ἐμφύτου ἐξατμισθέντος θερμοῦ, τεκμήριον τῶν εἰρημένων, ὡς μικρὸν ῥαΐσας τῆς νόσου κατ᾽ ἀρχὰς τοῦ ἰανουαρίου, ὡς τὰ πολλὰ οὐ ἂν ἐγεύετο, εἰς ἔμετον ἀνεδίδοτο, ὡς οὐδ᾽ ὁπωσοῦν βρώματος ἅψασθαι μέχρι τῆς ιζ΄ τοῦ αὐτοῦ, καθ᾽ ἣν καὶ μετέστη τῶν τῇδε. ἄλλως τε τῇ λύσει πλησιάσας τῆς συνθέσεως κατ᾽ οὐδὲν μέρος ὄντως ἤλγει σφοδρῶς καὶ ἀφορήτως, ὅτι μὴ τὸ στῆθος, ὥστε μὴ φθάνειν ἡμᾶς μεταλλάττειν τὰ ἐπιτιθέμενα τῷ στήθει αὐτοῦ μανδύλια, ἐκθερμαινόμενα ἐς ἄκρον τῷ πυρὶ πρότερον, οὕτως ὡς ἄνθος ἐσβέσθη τὸ φῶς τῆς ἡμῶν ψυχῆς, σφραγίδα ἐπιθεὶς ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ ταῖς ὑπὲρ ἡμῶν εὐχαῖς· τὸ ζῆν ἡμᾶς μετὰ πίστεως, ἐλπίδος τε καὶ ἀγάπης, καθήψατο δὲ τῆς ἡμῶν ψυχῆς ἐς βάθος ἡ αὐτοῦ τελευτή, ὥστε τοὺς πάντας καὶ αὐτὴν ἀπολέγεσθαι τὴν ζωήν. Προπάντων δὲ τὸν διδάσκαλόν μου παπᾶ Γεράσιμον ὃν γενέσθαι ἑαυτοῦ ἔπεισαν φθάσαντα τὰ σοφὰ ὑμῶν γράμματα, ἅτε δὴ παριστῶντα τὸ πρὸς ἡμᾶς φίλτρον τοιοῦτον, οἷον ἦν καὶ πρὸς τὴν ἀοίδι-

μον ἐκείνην ψυχήν, οὗ χάριν ἕξετε τὸ κρεῖττον δίκαιον πάντως, ἡμᾶς δὲ τοιούτους οἵους εἰκὸς εἶναι καὶ πρὸς τὸν ἀπελθόντα. Ἡ δὲ σχολὴ οὐδὲν λείπεται τῆς πρόσθεν ἐπιμελείας, ἐν οὐδενὶ γὰρ ἥττων ὁ σὸς παπᾶ Γεράσιμος τοῦ τε ἀπελθόντος, καὶ τῆς ὑμῶν ἐλπίδος, φαίην δ᾽ ἂν καὶ ὑπὲρ ἐλπίδα, κἂν ἀπῳκισμένους τινὰς τῆς σχολῆς θεάσησθε καὶ πλάνης λάφυρα, οὐκ ἐρημίᾳ διδασκάλου, ἢ ἀμελείᾳ οὗτοι τοιοῦτοι, νοὸς δὲ μᾶλλον ἢ προθυμίας· εἰσὶ γάρ τινες πάλαι τὸν δρασμὸν μελετῶντες, οἱ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν μαθημάτων, οἱ δὲ καὶ πρὸς τὸ πονεῖν ἀποπεφύκασι· ταῦτα δὲ εἴρηται ὑμῖν οὐκ ἄλλως, ὅτι μὴ λόγον ἔχουσι τῆς περὶ τὸ σχολεῖον συστάσεως, ἃ δέ μοι ἐνεχαράξατε τὰ μὲν εἰσὶν ὡς ὑμῖν φίλον, τὰ δὲ καὶ ἔσονται. Διατηροίη δὲ τὸ κρεῖττον τὴν ὑμῶν τελειότητα ἀνωτέραν παντὸς λυπηροῦ πρός τε σύστασιν ἡμῶν καὶ παράκλησιν. αψλζ΄. φεβρουαρίου ιγ΄.

Ὁ ὑμέτερος ὅλος **Ἀρσένιος.**

Ὁ Γορδάτος λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀρσενίου γράφει πρὸς τὸν Γεράσιμον παρηγορῶν, ἐνθαρρύνων καὶ παρακαλῶν ν᾽ ἀναλάβῃ τὴν ἐπιστασίαν τῆς σχολῆς καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ παταχθέντος τοῦ ποιμένος, νὰ διασκορπισθῶσι τὰ πρόβατα, οἱ τοῦ Μακαρίου δηλαδὴ μαθηταί.

Γερασίμῳ.

Ἡ ἐπιγεγοννῖα μοι ἀχλὺς καὶ σκοτόμαινα ὑπὸ τῆς πικρᾶς ἀγγελίας δίδωσί μοι ἐννοεῖν, οἵως ἄρα ἡ σὴ λογιότης διάκειται. Εἰ γὰρ ἐγὼ πρὸ πολλοῦ μὴ συγγενόμενος αὐτῷ, εἰ καὶ τῷ νῷ οὐδὲ ποτ᾽ ἐχωρίσθην, οὐκ ἔχω κρατεῖν ἑαυτοῦ, καὶ ταῦτα λογιζόμενος οἵων νῦν τοῦ ἐπιπόνου τούτου καὶ λυπηροῦ βίου μεταστάς, καὶ πρὸς τὰς αἰωνίους μετοικίσας μονὰς ἀπολαύει, ἀλλὰ τῇ λύπῃ καταβαπτίζομαι, καὶ δάκρυσι μᾶλλον ἢ μέλανι τὴν ἐπιστολὴν ἐγχαράττομαι καὶ οὐκ ἔχω τίσι τὸ πάθος ἀκέσασθαι, ἀλλὰ πάντα μοι φροῦδα λογίζεται πρὸς τὸ μετριάσαι τὸ πάθος καὶ τὴν στέρησιν τοῦ τοιούτου φίλου μικρόν τι τῆς μνήμης ἀπαγαγεῖν, πῶς ἡ σὺ λογιότης τοῦ φίλου στερηθεῖσα, τοῦ διδασκάλου ἐρημωθεῖσα, πατρὸς ὀρφανισθεῖσα, καὶ παντὸς οἰκείου καὶ συγγενοῦς ὀνόματος, ὅσα γὰρ ἦν ἐν αὐτῷ περιέλαβεν ἀπαλλοτριωθεῖσα, μὴ ὅλη γενήσεται τῇ λύπῃ καὶ ὑποβρύχιος τῷ πάθει γενέσθαι δυνήσεται. Οἶμαι καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς ἀφειδήσει· ἀπέλιπε γὰρ ἐκεῖνος

εἰς ὃν ἔπνει, καὶ ἔζη, καὶ ἔβλεπεν, ἀλλ' ὦ φίλοι γενώμεθα ἑαυτῶν, ζηλώσωμεν τὸ ἐκείνου καρτερικὸν καὶ ἀνένδοτον. Τιμήσωμεν οἷς ἐκεῖνος ἔχαιρε καὶ ἠγάλλετο· σὺ δὲ καὶ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ μᾶλλον ζηλωτὴς καὶ μιμητὴς ἐκείνου, δεῖξον τὴν υἱότητα ἐκ τῶν πραγμάτων, πίστωσον ἔργοις τὸ συγγενές, μὴ ψευδεῖς φανήτωσαν ἃς ἐπὶ σοὶ εἶχεν ἐλπίδας ἡ μακαρία ἐκείνη καὶ σεβάσμιος κεφαλή. Τί ἄρα οἴει ἀπαιτεῖν σε ἐκείνην ἄνωθεν ὑφορῶσαν, καὶ οὐδὲν ἢ πρότερον ἐπισκεπτομένην σε καὶ καθαγιάζουσαν. Δάκρυα καὶ οἰμωγὰς καὶ λύπας; οὔμενουν. Ταῦτα γὰρ τοῖς μὴ ἔχουσιν ἐλπίδα πρέποντα, ὁ δὲ ζῇ ζωὴν εἰρηνικήν, ζωὴν ἄλυπον, ἄνοσον, πολλὰ τῇδε νοσήσας καὶ παθών· τῶν λυπηρῶν πάντων γενόμενος ἀνώτερος. Τί οὖν τὸ ζητούμενον; εὐστάθεια πάντως τὸ καρτερικὸν τῆς ψυχῆς καὶ ἀνένδοτον, οἷς στηριζόμενον ἄξιον σὲ φανῆναι τῆς ἐκείνου διαδοχῆς καὶ ἐλπίδος, ἣ πτερούμενος ὅλον σε καὶ ἔπνει καὶ ἔβλεπεν, ἵν' ἔχῃ διὰ σοῦ ἣν συνεστήσατο σχολὴν πόνοις μυρίοις καὶ ἀλλεπαλλήλοις φροντίσι συνεχίζουσαν ἐᾶσαι, καὶ ἄνωθεν ἐφορῶντα τέρπεσθαι τῇ ταύτης διαμονῇ καὶ συστάσει· δὸς τοῖς πᾶσι γνῶναι τὸν ἐν μακαρίοις Μακάριον, μὴ ζῶντα μόνον, προνοῆσαι τῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον φροντίζειν. Μή τις τῶν χαιρεκάκων ταῖς ὑπερηφανίαις γαυρούμενος, ἐψεῦσθαι εἴποι τῶν ἐλπίδων Μακάριον, ἀλλ' οἱ τῆς ἀρετῆς τρόφιμοι καὶ τοῦ καλοῦ φίλοι τὸ ἀδιάκοπον τῆς ἀρετῆς γνόντες χωρήτωσαν· οὕτω τίμησον τὸν σὸν πατέρα, υἱὲ γνήσιε, τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις τέρψον τὴν ἐκείνου ἐπιείκειαν, μὴ παταχθέντος τοῦ ποιμένος ἄφες διασκορπισθῆναι τὰ πρόβατα, τοὺς φίλους ἐκείνου μαθητάς· ἀλλὰ γενόμενος χρηστὸς ποιμὴν φύλαξον τὴν ποίμνην σώαν καὶ ἀλώβητον· οὐδέν σοι τὸ ἐλλεῖπον πλὴν τῆς ἐκείνου παραστάσεως, ἀλλ' οὐδὲ ταύτης οἶμαι σε ὑστερήσειν, ἄνωθεν καὶ γὰρ τὴν ἐξ ὕψους ἐπιχορηγήσει σοι βοήθειαν· πόῤῥωθεν δὲ κᾀγὼ τὸ στεῤῥὸν τῆς σῆς ψυχῆς ἐνωτιζόμενος, χαρήσομαι· πολὺ γὰρ μᾶλλον τῇ σῇ ἱερότητι διακείσομαι εὖ, ἢ παριόντι ἐκείνῳ. Ἔσομαι γὰρ εὖτε ἐκεῖνον ποιῶν σοῦ ἀντιλαμβανόμενος καὶ πράγματι πιστούμενος ὅπερ πολλάκις ἐκείνῳ γράμμασιν ὡμολόγησα, τὸ ἐμόν· ἐμὸς γὰρ ἔσῃ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα· αψλζ΄.

Ὅλος αὐτῆς **Κωνσταντῖνος.**

Ἡ παράκλησις εἰσηκούσθη καὶ ὁ Γεράσιμος ἀπεδέξατο τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Γορδάτος ἀπαντᾷ τῷ Γερα-

σίμῳ εὐχαριστῶν διὰ τῆς παρὰ πόδας ἐπιστολῆς ἥτις ἔστι καὶ ἡ τελευταία ἐν τῇ σωζομένῃ συλλογῇ.

Θ. Ν. Φιλαδελφεύς.

Γερασίμῳ.

Ἤσθην σου τοῖς γράμμασιν ἐντυχών, καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀνίας ἀφήρημαι· ὑπερεθαύμασα γάρ σου τὸ φιλόσοφον, τὸ καρτερικὸν καὶ ἀνένδοτον. Τὸ μὲν γὰρ οὐδ' ὁπωσοῦν ἐπὶ τῷ διδασκάλῳ παθεῖν, τῆς σῆς ἐπιεικείας ἀλλότριον καὶ χρηστότητος· τὸ δὲ μὴ ὅλως ἐμμένειν τῷ πάθει, ἀλλὰ σκεψάμενον, ὅτι τῶν τῇδε ἀπαλλαγῆναι, ὀνόματι μᾶλλον φοβερόν, ἢ πράγματι, καὶ μάλιστα τοῖς τὴν κατοικίαν εἰδόσι προκρίνε.ν τῆς παροικίσεως, καὶ γλιχομένοις ταύτης ἀπαλλαγέντας, ἐκείνης κατατρυφᾶν. Τί γὰρ ἐκείνοις καὶ σκιαῖς ὀνείρων οὔσαις ἀπαγεστέραις, καὶ οὔτε τὸ λυποῦν οὔτε τὸ εὐφραῖνον καρπουμέναις ἀκίβδηλον; Ἀνδρὸς πεπαιδευμένου τὰ θεῖα, καὶ οὐδὲν ἢ ταῦτα μελετῶντος, καὶ τὰ ὄντα οὐ τῇ αἰσθήσει, ἀλλὰ καθαρῷ τῷ νοΐ ἀπαθείᾳ ὑπερανεστηκότι τῶν ἄλλων κρίνοντι, ὁποίαν καὶ τὴν σὴν λογιότητα ἡ μετὰ τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου πατρὸς χρόνιος διατριβὴ ἀπεφήνατο. Στομώσασα γὰρ ὥσπερ βαφὴ σίδηρον ταῖς πολλαῖς καὶ ἀδιακόποις ἀφηγήσεσιν, ἄξιον τῆς αὐτοῦ διαδοχῆς γνωσθῆναι ἐποίησεν. Οἶμαι καὶ τὴν θείαν πρόνοιαν μὴ ἐπὶ πολὺ κρύπτεσθαι τὴν ἀρετὴν βουλομένην, ἐκεῖνον μὲν τὰς ἀμοιβὰς τοὐντεῦθεν καρποῦσθαι τῶν πόνων, οὓς ἀνέτλη γενναίως, ὑπὲρ τοὺς νῦν ἅπαντας τοῖς πάλαι θείοις ἀνδράσιν ἁμιλλώμενος, καὶ ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ κοσμούμενος, τῶν τῇδε ἀλγεινῶν ἀπαλλαγέντα εὐδόκησε· σὲ δὲ μηκέτι ἀγνοούμενον ἀρίδηλον τὴν ἐνοῦσαν καὶ χρόνῳ μακρῷ ἀποταμιευθεῖσαν σοφίαν ἐργάσασθαι. Χαίρω τοίνυν ἐμοὶ μὲν τὸ δυνατὸν εἰς τὴν σὴν παραμυθίαν συνεργήσαντι· οἶμαι γὰρ χαρίζεσθαι κἀντούτῳ οὐ μικρὸν τῷ ἀποιχομένῳ, ἐκείνῳ δὲ ὅτι ζῇ ἤδη ζωὴν τῆς προτέρας διπλασίονα, τῇ μὲν τῇ ἀνεκλαλήτῳ χαρᾷ ἐντρυφῶν, τοῖς ἁγίοις οὓς ἐμιμεῖτο συνδιαιτώμενος, τῇ δὲ ἐν Γερασίμῳ τῷ φιλτάτῳ ἐμπρέπων καὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὰ συνήθη καὶ φίλα διαπραττόμενος· εἴη κἀμοὶ ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσι μεταστάντι τῶν ἀναμφιλέκτως ἐλπιζομένων τυχεῖν. Σὺ δέ μοι ἡ θεία κεφαλὴ τῆς προθέσεως ἀμεταστρεπτὶ ἀντεχόμενος γίγνου τοῖς προσπίπτουσιν ἀλγεινοῖς, ὡς σκόπελος ἄλλος, ὃν οὐδαμῇ θλίβει τὰ ἀλλε-

παλλήλως πανταχόθεν συναντῶντα κύματα, κατὰ τὴν ποίησιν. Πολλὰ γὰρ εἰκὸς ἀπαντᾷν σοι τοιαῦτα, τοῖς ἔμμονον ἀρετῇ κεκτημένοις ἐναργῆ δοκίμια. Ἐγὼ δὲ καὶ τῷ σώματι ἀπών, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ ἀχωρίστως συνών, οὐδαμῇ ἀπολείψομαι συμπράττων τοῖς χρειώδεσι κατὰ δύναμιν. Τὸν τριπόθητον κύριον Ἀρσένιον ἥδιστα προσαγορεύων, μεγίστας αὐτῷ οἶδα τὰς χάριτας, τῆς τε πρός σε εἰλικρινοῦς διαθέσεως, τοῦ πρὸς ἐμέ τε φίλτρου, τῆς περὶ τὰ καλά τε ῥοπῆς, καὶ μάλιστα τοῦ ἀκριβῶς μοι ὑποτυπῶσαι τὸν τρόπον τῆς τοῦ ἀοιδίμου ὑμῶν πατρὸς μεταστάσεως. Ἔῤῥωσθε.

Ὅλος σὸς **Κωνσταντῖνος.**

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ ΤΟΥ ΙΗ΄ ΑΙΩΝΟΣ

Ἀντιγραφέντα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15 χειρογράφου τῆς φιλαρχαίου ἑταιρείας «Ὄθρυος».

---

1. Καλλινίκου Πατριάρχου, τοῦ ἐκ Μουντανίου, ἔπαινος.

(Ἐγένετο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1801—1806).

Ἡ παντουργικὴ σοφία, καὶ τῶν ἀγαθῶν αἰτία, λόγος συμφυὴς Θεοῦ,
Κυβερνητικὴ τῶν ὄντων, παραγωγικὴ μὴ ὄντων, τῶν πρὸς σύστασιν λαοῦ.
Κάλλιστ' ἐπιβλεψαμένη πρὸς τὴν διεσκορπισμένην ποίμνην τὴν θεολεκτήν,
Ἀφειδῶς συνθλιβομένην, ἀκρατῶς πολεμουμένην, τὴν κοινὴν καὶ ἐκλεκτήν.
Λοιπὸν πρὸς ποιμαντορίαν, τῶν προβάτων σωτηρίαν, ἐξελέξατο σαφῶς
λίαν ἔμφρονα σοφόν τε, ῥωμαλέον ποιμενάρχην, ἀστεμφῶς.
Ἡ ἐκ τούτου δὲ σοφία, ἱλαρὰ ποιμεναρχία θρέμματα τὰ λογικά.
Νομὴ πρὸς εὐόσμους πόας, ἀνθηπλόκους τε λειμῶνας, ἀρετῶν καθολικά.
Ἱκανῶς πρὸς νεκταρώδη ῥεῖθρα τὰ σωτηριώδη, λόγων τε πνευματικῶν,
Καὶ κρημνῶν τε καὶ χωσμάτων, χαλεπῶν δλισθημάτων ἀποτρέπει ψυχικῶν.
Ὡς Δαυῒδ ἐκσφενδονίζει, ἤδη καὶ ἀναχαιτίζει, λύκων νοητῶν ὁρμήν,
ὑπὲρ τῶν προβάτων πάλιν τὴν αὐτοῦ ψυχὴν προβάλλει οὗτος ὁ καλὸς ποιμὴν
Καλλίνικος δ' ἀνασώσας, ταῦτα λυπηρῶς λυτρώσας, αὐλῷ τῷ ποιμαντικῷ.
Πρὸς θαρσοποιῒαν (;) ᾄδει καὶ τὴν ποίμνην ἐπανάγει λόγῳ Θεολογικῷ.
Τοῖος ἔπρεπε τῷ ὄντι τῇδε τῇ μυστηριώδει ποίμνῃ ὁ ἀρχιποιμήν,
Ὅθεν χαίρει βληχομένη ἔχειν τοῦτον εὐχομένη τὴν ὑπέρτατον τιμήν.
Ἐκβοᾷ πρὸς τὸν δοτῆρα, Χριστὸν τὸν κοινὸν Σωτῆρα, ἀναφαίρετον τηρεῖν
Ἵνα ᾖ φυλαττομένη, ὑπ' αὐτοῦ ποιμενομένη, πρὸς ὠφέλειαν κοινήν.

2. Εἰς νεοφώτιστον (ἐπίγραμμα).

(Ἔργον Διονυσίου μαθητοῦ Κυρίλλου).

Ἐθελοντὶ εἰσήλυθας ἐνταῦθα, ξένε;
ὅπου μελανένδυτοι καὶ χῶρος δάσους;
Θεὸς παρέσχε τοῖς ἐρημικοῖς χάριν,
ἥκω μετασχεῖν καὶ νάματος ἐνθέου.

Ἀτρεκέα ζωὰν καλέω τῶν ἐρημεόντων,
μακρὰν βαλλόντων τῆς μερίμνης τὸ βάρος.
Πᾶς οὖν ὃς ποθέει ἔμμεναι ἐκτὸς κηδοσυνάων
δεῦρ᾽ ἴτω ἐρημίης ἄνθεα δρεψόμενος.

3. Ἐπίγραμμα ἐν τῷ ναῷ τῆς Μονῆς Κορώνης.

[Ἡ μονὴ αὕτη εἶναι μικρά, κειμένη ἐπὶ τοῦ Πίνδου. Πλησίον τῆς εἰκόνος τοῦ ἱδρυτοῦ παρισταμένου διὰ πλουσίας βυζαντινῆς περιβολῆς ἀναγινώσκεται τὸ ἑπόμενον ἐπίγραμμα. Ἐζωγραφήθη ἐν ἔτει 7095 = 1587].

«† **Ἀνδρέας Μποῦνος** *καὶ νέος κτίτωρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης*».

Τέρμα περισσοῦ ἱδρῶτος Δανιὴλ ἀζεύκτου
ναὸν ὅδ᾽ ἄχραντον κτήσατο Παναγίης,
σὺν δαπάναις πλείσταις εὐγενέος κομμόοντος
Ἀνδρέου εὐτραφέος πλήθεσιν εὐπραγίης.
Ἑπτακισχιλίῳ ἐννενηκοστῷ πέμπτῳ ἔτει
Αὐγούστου ἔνην καὶ νέαν ἱσταμένου.

Ἡ μονὴ αὕτη διασώζει καὶ δύο εἰκόνας ἐκ μωσαϊκοῦ, τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας. Ἡ ζωγραφία αὐτῆς εἶναι σπουδῆς ἀξία.

4. Ὡς ἀπὸ τοῦ χλωμοῦ καὶ χρυσοῦ [1].

Χλωμὸς καὶ κίτρινός εἰμι, πάντες μὲ ἀγαποῦσι,
Μικροί, μεγάλοι, ἄρχοντες, πτωχοὶ μ᾽ ἐπιθυμοῦσι.

---

[1] Ὁ κ. Σπυριδάκις ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «*Ἐπετηρίδι*» τόμ. Ε΄ δύο στίχους αἰνίγματος ὡς ἑξῆς:

Κίτρινος εἶμαι καὶ χλωμός, πολλὴν δύναμιν ἔχω,
Μὲ δένουσι καὶ μὲ σφαλοῦν, ἐγὼ φεύγω καὶ τρέχω.

[= *Χρυσός*].

Ἄξιον ὅμως παρατηρήσεως ὅτι ὁ ΙΗ΄ αἰὼν παρήγαγε πολλοὺς ποιητάς. Ποιήματα διαφόρων Θεσσαλῶν λογίων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν ὀλίγα πρὶν ἦσαν γνωστά· διὰ τοῦ ὑπ᾽ ἀριθ. 13 χειρογράφου τῆς Ἑταιρείας *Ὄθρυος* διὰ τοῦ πραγματευομένου τὴν σιτοδείαν ποιήματος τῶν Κωφῶν (1775) καὶ τοῦ τῆς βρύσεως τῶν Μηλεῶν (1779) μανθάνομεν ὅτι οἱ λόγιοι τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος εὐχερῶς ἐστιχούργουν.

Ἐξόχως ’ς τοὺς ἀρχιερεῖς συχνὰ ’πάγω καὶ φεύγω,
Δὲν στέκομαι οὐδὲ στιγμήν, ἀληθινὰ σοῦ λέγω.
Διότι ἔχουν οἱ πτωχοὶ πολλοὺς ’ποῦ τοὺς γυρεύουν,
Κίτρινα, κίτρινα πολλά, ποτὲ δὲν τοὺς πιστεύουν.
Πλὴν ἱεροδιάκονοι ἀργὰ ἀργὰ μὲ πέρνουν,
Ὅμως πολὺ μὲ κρύπτουσι καὶ δυνατὰ μὲ δένουν,
Κάμνω νὰ φύγω δὲν ’μπορῶ, μ’ ἔχουν εἰς κηροπάνι,
Ἐκεῖ σωπαίνω, κάθωμαι, δὲν βγαίνω εἰς μεντάνι,
Ἕως νὰ ἔλθουν καὶ αὐτοὶ εἰς τέτοιαν φαντασίαν,
Θελήσουν δόξαν καὶ τιμήν, νὰ λάβουν ἐπαρχίαν.
Τότε εὐθὺς ’βρίσκω καιρόν, πηδῶ καὶ ἀποφεύγω,
’Πάγω εἰς μεγαλείτερους καὶ ἐκεῖ δὲν ἀποστέκω.
Ἀναχωρῶ λοιπὸν εὐθύς, ἀφίνω δὲ καὶ τούτους
Γυμνούς, πτωχοὺς καὶ ἀθλίους, τοὺς κράζουσι καὶ λύκους.
Πηγαίνω δὲ καὶ εἰς μερικοὺς μπέηδες καὶ ἀγάδες,
Μὲ κρύπτουσιν ἐνίοτε καὶ μερικοὶ ῥαγιάδες.
Μὲ δένουσι σφιγκτὰ καὶ κάποιοι ἀβάδες,
Μὲ δένουσι ποτὲ καὶ κοσμικοὶ παπάδες.
Πολλάκις δὲ μὲ κρύπτουσι καὶ κάποιοι βαβάδες
Οἱ προεστοί, οἱ ἔνδοξοι, ὅλοι οἱ γεροντάδες.
Αὐτὰ ὅλα ἐγράφησαν εἰς Νεοχῶρι Καστριάδος[1]
’Στὴν κάβιαν ὁποῦ κάθεται ἄλλος ἅγιος Σάββας.

α′

Ὅστις τὸν χρυσὸν κρατεῖ
Τὸν Θεὸν δὲν προσκυνεῖ
Ὁ Ἀπόστολος φησὶ
Ῥίζα τῶν κακῶν ἐστὶ
Πάντων ἡ φιλαργυρία
Εἶναι εἰδωλολατρεία
Ὁ ἀχόρταστος χρυσοῦ
Οὐδὲ πρόσωπον Θεοῦ
Εἰς αἰῶνας δὲν θὰ δῇ
Οὔτε θὰ ἀξιωθῇ
Βασιλείας οὐρανῶν
Νὰ δοξάζῃ τὸν Θεόν,
Ὃν ἐὰν τὸν προσκυνῇς
Τὸν χρυσὸν δὲν τὸν πονεῖς.

---

[1] *Καστριὰς* καὶ *Κάστρια Βώλου* ἐλέγοντο ἡ ἐπαρχία Πηλίου καὶ *Κάστρια Βώλου* μερικώτερον τὸ φρούριον τοῦ Βώλου, περὶ ὃ τότε ὑπῆρχον ὀλίγαι ἀποθῆκαι καί τινα πανδοχεῖα καὶ τὸ τελωνεῖον (ἰδὲ *Δελτίον* φιλαρχ. Ἑταιρ. Ὄθρυος, Δ′ σελ. 16 καὶ ἑξῆς. Ἀθῆν. 1901).

ς'

Ὅθεν θὰ ἀξιωθῇς
Καὶ ἐδῶ καλὰ νὰ ζῇς
Καὶ ἐκεῖ θὰ εὑρεθῇς
Εἰς παράδεισον νὰ 'μβῇς.

5. Ἕτερον.

(Ποίημα Ζαχαρίου ἱερομονάχου διδασκάλου Μηλεῶν).

Ὡς μέλισσαι τὴν ἄνοιξιν πάντοτε συνηθίζουν
Τὰ δένδρα καὶ λουλούδια, ὅταν καλῶς ἀνθίζουν,
Νὰ περιέρχωνται παντοῦ μὲ πλείστην προθυμίαν
Εἰς κήπους καὶ λειβάδια καὶ εἰς τὴν ἐρημίαν.
Ὄχι μόνον εἰς ἥμερα καὶ ῥόδα τὰ εὐώδη,
Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἄγρια τὰ ἄνθη καὶ δυσώδη.
Λοιπὸν μὲ τέτοιον σκοπὸν καὶ μὲ τοιαῦτα τέλη
Συνάζουσι γλυκύτατον καὶ νεκταρῶδες μέλι.
Καθὼς αὐταὶς συνάζουσι τὰ ἄνθη εἰς τοὺς κήπους
Ἔτζι καὶ 'γὼ συνέγραψα πολλῶν λογίων στίχους.
Τέχνην γὰρ ἐπιποθῶ φιλομαθὴς τυγχάνω,
Εἶπα, ἂς γράψω καὶ ἐρωτικούς, ἀπὸ αὐτοὺς ιυγχάνω
Τῆς τέχνης τὸ ὠφέλιμον ἀπὸ αὐτοὺς λαμβάνω
Ὄχι δὲ τὰ λεγόμενα εἰς πρᾶξιν νὰ τὰ βάνω.
Διότι στίχοι μερικοὶ εἰς τοῦτο τὸ βιβλίον,
Ὑπάρχουσιν ἐρωτικοὶ καὶ πρόξενοι γελοίων.
Καὶ εἰς σοφῶν μαθήματα εἶναι καὶ πλεῖστοι μῦθοι,
Ἀλλ' ὅμως γνῶσιν προξενοῦν, στολίζουσι τὰ ἤθη
Οἱ μῦθοι κατὰ τοὺς σοφοὺς ἀλήθειαν δηλοῦσι.
Καθὼς αὐτοί, μὲ ἔμφασιν καὶ προφανῶς λαλοῦσι.
Ἔτζι ἐγὼ τῶν μελισσῶν ἐζήλωσα τὸν ζῆλον
Καὶ γράφω εἰς ὠφέλειαν ἐμοῦ τε καὶ τῶν φίλων.
Ταῦτα καὶ ἄλλα, ὡς αὐτά, καὶ ὅποιος τὰ θέλει,
Ἂς ἀποβλέψῃ τὸν σκοπόν, ὡς μέλισσαι τὸ μέλι.
Ὅς τις λοιπὸν φιλομαθὴς θέλει τὰ θεωρήσει,
Ἂς λάβῃ τὸ ὠφέλιμον κ' ἐμὲ ἂς συγχωρήσῃ.

Κὺρ Γεωργάκη εὔχομαι τὴν λογιότητά σου,
Ὁ Κύριος νὰ συγχωρῇ τὰ ἁμαρτήματά σου.
Ἐδέχθηκα τὸ γράμμα σου μὲ πλείστην εὐθυμίαν
Ἔστωντας καὶ νὰ ἔμαθα ὑγείαν σας τιμίαν.
Ἔτι καὶ τὴν κατάστασιν τὴν σὴν εἰς τὸ σχολεῖον
Εἰς τῶν ἁγίων Πάντων τε ἔνδον εἰς τὸ κελλίον.
Τόσον ἐχάρην τὸ λοιπὸν ὁποῦ κατηξιώθην,
Καὶ ἔλαβα τὸ γράμμα σου καὶ οὐκ ἐξουδενώθην.
(Λείπουσι δύο στίχοι κοπέντες ὑπὸ τοῦ βιβλιοδέτου).
Τὸν Κύριον παρακαλῶ καὶ τὴν αὐτοῦ μητέρα
Πᾶσαν ἑσπέραν καὶ πρωῒ νυκτὸς καὶ καθ' ἡμέραν
Νά σε τηρῶσιν ὑγιῆ ἀπὸ τῶν συμβαινόντων,
Ἀσθενειῶν ἑκάτερον τῶν νῦν καὶ τῶν μελλόντων.
Τὸ ἔργον ὁποῦ ἄρχισες καλῶς νὰ τελειώσῃς
Νὰ δείξῃς φήμην ἀγαθὴν καὶ μάθησιν τελείαν
Μέσα εἰς τὴν πατρίδα σου καὶ εἰς τὴν Αἰτωλίαν.
Ἐὰν ποθῇς καὶ παρ' ἐμοῦ κάμμίαν νουθεσίαν
Νὰ ἦσαι πάντα πρόθυμος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν.
Πᾶν δώρημα γὰρ τέλειον ἄνωθεν καταβαῖνον
Κατὰ τὸν Ἀδελφόθεον καὶ ἄξιον· ἐπαίνων.
Νὰ ἦσαι πάντα ταπεινός, γλυκὺς εἰς ὁμιλίαν
Καὶ μὲ μεγάλους καὶ μικροὺς νὰ ἔχῃς τὴν φιλίαν.
Ὅτι ὑψοῖ τὸν ἄνθρωπον ἡ ταπεινοφροσύνη
Ἀνίσως καὶ ἀκολουθῇς αὐτὴν καὶ σωφροσύνη.
Αὐτὰ τὰ δύο τὰ καλὰ ὅποιος ἂν τὰ ἔχῃ,
Ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ βέβαια καὶ μετέχει.
Πρόσεχε εἰς ἀνάγνωσιν τῶν ψυχικῶν βιβλίων
Διότι εἶναι φωτισμὸς ἁπλὸς καὶ τῶν τελείων.
Τὰ δὲ λοιπὰ ὥςπερ σοφὸς νὰ τὰ καταλαμβάνῃς,
Χωρὶς ἐγὼ νὰ νουθετῶ εἰς πρᾶξιν νὰ τὰ βάνῃς.
Ταῦτα λοιπὸν σοῦ ἔγραψα μὲ βραχυτάτην γνώμην,

Ἐὰν δὲ ἔσφαλα ποθές, ἂς ἔχω τὴν συγγνώμην.
Ἡ δὲ εὐχὴ τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ποθητοῦ τῶν ὅλων
Εἴη σὺν σοὶ ἀείποτε εἰς τὸν αἰῶνα ὅλον.

Οἶδας ὁ γράψας τίς ἐστιν, εὐχέτης δὲ ὅλως,
Εἰς τὴν ἀγάπην σου κλητὸς εἰμὶ ἀναμφιβόλως.

Πάλιν ἔγραψα καὶ γράφω μὲ φιλίαν θαυμαστήν,
Πέμποντάς σου, ἀναγνώστη, εὐλογίαν καὶ εὐχήν.
Τί καλόν, τερπνόν, ὡραῖον, φίλου συναναστροφή;
Καὶ ἀπὼν αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ τιμία του γραφή.
Ὡς ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν ἡμέραν μὲ τὸ φῶς,
Ἔτζι ἡ γραφὴ τοῦ φίλου ᾽μερά εἶναι καὶ σοφός·
Ὡς τὸ ἔαρ μᾶς εὐφραίνει μὲ τὰ ἄνθη τὰ πολλά,
Ἔτζι φίλου ἡ υἰγεία καὶ τὰ ἤθη τὰ χρηστά.
Ἰανουαρίου πρώτη ἅμα καὶ τριακοστή,
(Λείπει εἰς στίχος κοπεὶς ὑπὸ τοῦ βιβλιοδέτου).
Καὶ ἐχάρην ἀμετρήτως ὡς οὐδέποτε οὐδείς,
Τὴν καλὴν κατάστασίν σου εἰς σχολεῖον τῆς σπουδῆς,
Καὶ πρὸς οὐρανὸν ἐπαίρων νοῦν, ψυχὴν καὶ λογισμὸν
Τὸν Θεὸν καθικετεύω νὰ σᾶς δίδῃ φωτισμόν.
Καὶ ἀεὶ νὰ σᾶς φυλάττῃ τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλῶν
Φύλακας νὰ σᾶς συστήσῃ τῶν αὐτοῦ δὲ ἐντολῶν.
Ἔλαβον λοιπὸν τὸ γράμμα καὶ μετὰ σπουδῆς πολλῆς
Σᾶς ἀντέγραψα προθύμως χωρὶς λεπτοῦ ἀναβολῆς.
Ὅμως ἡ κακή μου τύχη καὶ ὁ κομιστὴς αὐτός,
Ἐδραπέτευσε ταχέως δύο ὥρας τῆς νυκτός.
Δὲν τὸ ἤλπιζα, ὡς εἶδον χιονώδη τὸν καιρόν,
Νὰ μισσεύσῃ μὲ τοιοῦτον καὶ ψυχρὸν καὶ βροχερόν.
Ἔτζι ἔμεινε τὸ γράμμα καὶ νὰ μὴν ὑποπτευθῇς,
Καὶ θαρρῶ ἐὰν τὸ λάβῃς ἔχεις νὰ βεβαιωθῇς.

Ἔλαβον καὶ ἄλλο γράμμα, καὶ μοὶ γράφεις εἰς αὐτό,
Ὅτι τὴν φιλίαν μόνον εἰς τὸ πρόσωπον βαστῶ.
Ἄπαγε! οὐχὶ τοιοῦτος φίλος καὶ προσωπικός,
Ἀλλὰ φίλος ἐκ τῶν φίλων καὶ πατὴρ πνευματικός,
Καὶ ἀνίσως καὶ θελήσῃς καὶ καμμία συμβουλή,
Ὅσα πρέπει γιὰ νὰ κάμῃς τἄχ᾽ ἡ πρώτη ἐπιστολή,
Καὶ ἐκεῖ ἀνάγνωσέ τα καὶ ἂν θέλῃς τὰ ποιῇς,

Εἰ δὲ πάλιν, τύλιξέ τα ἄφησέ τα κατὰ γῆς.
Ταῦτα μὲν καὶ πάλιν μένω 'ς τὴν φιλίαν σου πιστός,
Πάντοτε νά σε φυλάττῃ ὁ Δεσπότης ὁ Χριστός.
Νὰ διέλθωμεν ἀλύπως τὴν νηστείαν εὐμαρῶς,
Νὰ μᾶς εὕρῃ μὲ ὑγείαν καὶ τοῦ Πάσχα ὁ καιρός.

6. Ἐπίγραμμα εἰς Μακάριον μητροπολίτην Λαρίσης, Χῖον [1].

Πολλοὺς ὁ καιρὸς δεσπότας ὧδ' ἤγαγεν.
Ἀλλ' εἷς τῶν πολλῶν ὡς δεῖ κεχρημάτικε
— Τίς δ' οὗτός περ, ὃν σύγε φῂς καλὲ ξένε;
Μὴ τὸν ἄνδρα φῂς ἐκ Χίου Μακάριον;
Ὄντως, ὦ ξένε ἀληθείας τυγχάνεις
Φίλος, καὶ ὀρθῶς λαλεῖς καὶ ἐσκεμμένως.
Ἔστι γὰρ ἀνὴρ σεμνός, χρηστὸς τῷ τρόπῳ,
Πρᾶος, συμπαθής, εὐκατάδεκτος πᾶσι
Χριστομίμητος καὶ ποιμὴν ὥσπερ θέλει·
Ὅς τις ὁ Χριστὸς ὁ Γλυκὺς Ζωοδότης
Εἴθ' ἀγαθὴν παρασχοίη τούτῳ μακροζωΐαν.

7. Περὶ ματαιότητος.

Κόσμε πλάνε, ἐρωτῶσε, καὶ νὰ μὲ ἀποκριθῇς,
Ἂν τὴν πλάνην σου ἐλέγξω, πρόσεχε μὴ συγχαθῇς.
Τί καλὸν ἀνταποδίδεις εἰς τὸ γένος τῶν βροτῶν,
Καὶ σὲ ἀγαπῶσι τόσον, ὡς μητέρα τὸν υἱόν;
Καὶ τὸν πλοῦτόν σου ζηλεύουν καὶ τὴν δόξαν σου ποθοῦν,
Τοὺς καλοὺς καταφρονοῦσι καὶ τοὺς πονηροὺς τιμοῦν;
Τὸν Θεὸν δὲν ἐνθυμοῦνται, τοὺς πτωχοὺς παρατηροῦν,
Κρίσιν δὲν ἀπαντυχαίνουν, θάνατον δὲν καρτεροῦν;

Κόσμος.

Ἐρωτᾷς διὰ νὰ μάθῃς τί χαρίζω τῶν βροτῶν;
Πλοῦτον, δόξαν, βασιλείαν, ἐξουσίαν δυναστῶν.

---

[1] Οὗτος ἀναφέρεται ἐν τοῖς ἐπισκοπικοῖς καταλόγοις Λαρίσης Μακάριος Α΄ ὑπογραφόμενος καὶ ἔν τινι συνοδικῇ πράξει περὶ καθαιρέσεως τοῦ ἐπισκόπου Σταγῶν Δανιὴλ τῷ 1680—1684 κατ' Ἄνθιμον Ἀλεξούδην.

Καὶ καλὰ δὲν ἀπανταίνεις μέσα εἰς τὴν ἀγοράν,
Ἄρχοντας μὲ τόσας γοῦνας, μὲ τῶν λύκων τὴν δοράν;
Καὶ παλάτια 'στρωμένα μὲ ταὶς κλίναις ταὶς χρυσαίς,
Ἄλογα χαλινωμένα μὲ πολύτιμαις χασαῖς;
Καὶ τοὺς εὐγενεῖς χαρίζω ἄσπρα τόσα περισσά,
Τὰς γυναῖκας τὰς στολίζω μὲ ἱμάτια χρυσᾶ.
Καὶ σαμούρια καλπακλὰ ἄξια πολλῆς τιμῆς,
Καὶ μοῦ λέγεις τί χαρίζω; τί, καλέ, παραλαλεῖς;
Νὰ εἰπῶ θέλεις καὶ ἄλλα, ἢ σοῦ εἶναι ἀρκετά,
Χίλια ὡσὰν τὰ ἄνω, ἢ σοῦ ἔφθασαν αὐτά;

— *Ἔτι ἕνα ἐρωτῶ σε, κόσμε, καὶ παρακαλῶ,*
Διὰ νὰ μὲ συμπαθήσῃς, λέγεις πῶς παραλαλῶ·
Τὰ καλὰ ὁποῦ μοῦ εἶπες μένουσι παντοτεινά,
Ἢ εὑρίσκονται 'ς τὸ μέσον νὰ γεννοῦν οὐτιδανά;
Μετὰ θάνατον τὰ 'παίρνουν, ἢ ἀπέρχονται γυμνοί,
Ἢ ἐσὺ τὰ μεταπαίρνεις, καὶ αὐτοὶ μένουν γυμνοί;

Κόσμος.

— *Καὶ καλὰ ἀποθαμμένον δὲν ὑπῆγες νὰ ἰδῇς;*
Μὲ τὸ σάββανον τὸν βάνουν εἰς ταὶς δύο πήχεις γῆς.
Μὲ τὸ χῶμα τὸν σκεπάζουν καὶ αὐτὸν ὡς τὸν πτωχόν,
Τέλος πάντων τὸν ἀφήνουν εἰς τὸν τάφον μοναχόν.
Καὶ ἐγὼ πάλιν γυρίζω εἰς τὸ γένος τῶν βροτῶν,
Νὰ πλανήσω καὶ τοὺς ἄλλους, τὸν συγούρευσα αὐτόν,
Καὶ νὰ τοὺς παρακινήσω ψεύματα νὰ ὁμιλοῦν,
Καὶ μὲ τόσαις νοθευμέναις πραγματείαις νὰ πωλοῦν,
Πλούσιοι διὰ νὰ γείνουν, τὰ καλά μου νὰ χαροῦν,
Τοὺς πτωχοὺς νὰ ἀτιμάζουν καὶ νὰ τοὺς καταφρονοῦν.

8. Ποίημα Γρηγορίου Ἀρχιμανδρίτου Βράχης.

Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ Γρηγόριος Ἀρχιμανδρίτης Βράχης γνωρίζων ἐν προοιμίοις τῷ φίλῳ αὐτοῦ ὅτι ἔλαβε τοὺς πεμφθέντας αὐτῷ στίχους, ἐννοῶν πιθανώτατα τὸ *περὶ ματαιότητος τοῦ κόσμου ποίημα,*

εἶτα παρίστησι τὰ πάθη αὐτοῦ, ἀναγκαζόμενος νὰ δέχηται καὶ παραπέμπη πάντας ἀδιακρίτως, τούς τε εὐγενεῖς δοκοῦντας καὶ τῶν πενεστάτων ὁπλίτας, λῃστάς, ὡς ἐν τριόδῳ κειμένου τοῦ μονυδρίου Βράχης, καὶ μικροῦ δεῖν τυπτόμενος ὑπ' αὐτῶν, εἰ μὴ ἐσκεμμένως ἔφθανε σιγῶν καὶ ὑπομένων.

Ἔλαβον, οὓς ἔπεμψας, ἄριστε φίλων,
Στίχους καλλίστους τῷ τρόπῳ καὶ ἐννοίᾳ.
Θαυμάζω δέ, φίλτατε, πῶς τούτους πέμπεις
Πρὸς μὴ εἰδότα κἀδαήμονα λόγου;
Ὧ τινι οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀμαθία,
Καὶ ἡ ἄγνοια καὶ τὸ μηδὲν εἰδέναι·
Τοῦτον προκρίνεις σοῦ πλέον ἐπιστῆσαι,
Καὶ θεωρῆσαι τοὺς βελτίστους σου στίχους.
Ὅς γε βιασθεὶς τῷ σῷ ἀδόλῳ τρόπῳ
Καὶ ὑποταχθεὶς ἀδελφικῇ εὐνοίᾳ,
Ἅπαντας ἠξίωσα συχνῆς μελέτης,
Ὅση δύναμις κ' οὐδὲν ἀπᾶδον εὗρον
Οὐδὲ ἄτακτον μὴ ἐχόμενον λόγου.
Ἴσθι οὖν, ὦ βέλτιστε, καὶ πρὸς θυμοῦσοι,
Οἵαν κἀγὼ σοφίαν [ἐπι]δεικνύω.
Ἐπιστάτης ὢν τοῦ Βράχης Μονυδρίου,
Μᾶλλον δ' εἰπεῖν, τοῦ κοινοῦ Πανδοχείου.
Κειμένου, ὡς οἶσθα γάρ, ἐν τῇ τριόδῳ,
Καὶ ἀθλίως γε τοὺς πάντας δεχομένου.
Οἷος δὲ πάλιν καὶ ποταπὸς τυγχάνει,
Τῆς ἐμῆς ὄντως φιλοσοφίας τρόπος,
Ὡς ὡραῖός γε καὶ γέμων χαρισμάτων,
Ὡς περικαλλὴς καὶ θαυμάσιος πάνυ.
Ἀμέλει τὸ δέχεσθαι καὶ παραπέμπειν,
Εἰσιόντας τε καὶ ἐξιόντας πάντας,
Φιλοφρονεῖν γε κ' ἀεννάως φροντίζειν
Ἕνεκα πάντων τῶν πρὸς τροφὴν βλεπόντων.
Τούτων γὰρ οἱ μὲν τῶν εὐγενῶν δοκοῦσιν,
Οἱ δὲ τῶν ἀπόρων τε καὶ πενεστάτων.

Οἱ δὲ ὁπλῖται καὶ λησταὶ καὶ ξιφήρεις
Καὶ παντοδαποὶ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς τόπους.
Τούτων ἁπάντων δμώς γε τυγχάνω ὄντως,
Ὠνητὸς καὶ ἕρμαιον πάνυ εὐκταῖον,
Τῶν κρειττόνων τε οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τῶν τυχόντων.
Ὅθεν ἀνάγκη καὶ ἑπόμενον λίαν
Κατ' ἀρέσκειαν «ἐκείνοις» ξυνδιάγειν,
Συνεσθίειν τε, τιμᾶν, καὶ χρηματίζειν
Ἄλλοις τε ἀφθόνως καὶ πλουσίως παρέχειν,
Ὅ,τι βουλητὸν αὐτοῖς καὶ καταθέλγον,
Παρ' ἐνίων δὲ οὐδ' εὐκαταφρονήτων.
Ἐπαπειλοῦμαι καὶ μικροῦ ἐτυπτόμην,
Καὶ μὴ ταχέως καὶ λίαν ἐσκεμμένως,
Ἐπὶ τὸ σιγᾶν καὶ φέρειν ἐγενόμην.
Ταῦτα τῆς ἐμῆς φιλοσοφίας τρόποι
Ταῦτα κατὰ νοῦν λαμβάνω καθ' ἑκάστην,
Ἔρρωσο, φίλων φίλτατε, καὶ θεώρησον καὶ αὐτὸς
Τοὺς παρόντας διόρθωσον.

9. Εἰς τοὺς Πατέρας τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Μονῆς Κορώνης.

(Ποίημα Παϊσίου ἐπισκόπου Σταγῶν) [1].

Πατέρες ὁσιώτατοι ἐν τῇ Μονῇ Κορώνας,
Ἥτις ἐστὶν εἰς Ἄγραφα τιμὴ καὶ Ἑλικῶνας.
Τοποθεσίαν ἀγαθήν, ἔχει καὶ θεωρίαν,
Βλέπει κατὰ ἀνατολάς, ὅλην τὴν Θεσσαλίαν.
Ἔχει καὶ τὴν τοῦ Σεραφεὶμ Ἁγίου Φαναρίου
Σεπτὴν ἱερομάρτυρος Κάραν τοῦ ἐντοπίου,

---

[1] Οὗτος φέρεται ἐν τοῖς ἐπισκοπικοῖς καταλόγοις Σταγῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Παΐσιος Β'* 1800—1813, ἕτερος *Παΐσιος Γ'* 1816—1820, γενόμενος εἶτα Σηλυβρίας καὶ μετέπειτα Φιλιππουπόλεως, εὐπαίδευτος λίαν κατ' Ἄνθιμον Ἀλεξούδην. (Ἴδε *Νεολόγον* Κωνσταντινουπόλεως, ἀρ. 6870, 26 Ἰουν. 1892). Ἄδηλον τίνι τῶν δύο ἀποδοτέα τὰ ποιήματα ταῦτα. Εὕρηται καὶ ἐπιστολὴ Παϊσίου πρός τινα μοναχὸν χρονολογουμένη πρὸ τοῦ 1800 ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ.

Ὅστις καὶ μετὰ θάνατον προβλέπει τὴν Μονήν του,
Τρέφει τοὺς ζῶντας ὁ θανὼν καὶ τοῦτο εἰς τιμήν του.
Ὅπου φανῆτε δόκιμοι, ἐργάται τοῦ Κυρίου,
Κἀμοῦ ἐκτενῶς μέμνησθε Σταγῶν τοῦ Παϊσίου.
Ἀγάπην νἄχητε σωστήν, ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ,
Ὅτ' εἶναι πρώτη ἐντολή, Χριστοῦ παραγγελία.
Πρωτεῖα μὴ γυρεύητε, μήτε φιλοτιμίαν·
Ὁ γὰρ Θεὸς βδελύττεται τὴν ὑπερηφανίαν.
Ἔστω ὑμῖν κοινόβιον καθ' ὅλα τὰ χρειώδη,
Ὅτι τὸ χωριστὸν φαγὶ δίδ' αἰτίαν ταραχώδη.
Τὴν δὲ ταχθεῖσαν πάντοτε τηρεῖτ' ἀκολουθίαν,
Ἀφήσατε τὸ ἔργον Σας, σῦρτε 'ς τὴν Ἐκκλησίαν.

10. Εὐχὴ ἔμμετρος.

(Ποίημα Παϊσίου ἐπισκόπου Σταγῶν).

Ἡμάρτηκά σοι, Κύριε, ὡς ὁ Δαυῒδ φωνάζω,
Ἥμαρτον δὲ ὑπὲρ αὐτόν, ἄμετρα λογιάζω.
Μοιχὸς ἐτοῦτος καὶ φονεὺς καὶ ὄχι ἄλλο πλέον,
Ἐγὼ δὲ καὶ Ἀβεσσαλώμ, δὲν τὸ σιγῶ, ῥητέον.
Ἀποστατήσας ἀπὸ σοῦ, Πατρός μου καὶ Θεοῦ μου,
Χίλιαις φοραὶς μὲ ταὶς φοραὶς τοῦ βίου τοῦ αἰσχροῦ μου.
Ἀλλά, σύ, Πάτερ, ὁ εἰπὼν διὰ τοῦ σοῦ προφήτου
Μετανοήσαντος Δαυῒδ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ του.
«Κύριος παρεβίβασε τὰ ἁμαρτήματά σου,
»Καὶ δὲν πεθαίνεις, ἔζησες, διὰ τὰ δάκρυά σου».
Αὐτὸς καὶ νῦν ὑπὲρ ἐμοῦ, Κύριε ὁ Θεός μου,
Ἔντειλαι τοῖς ἀγγέλοις σου· «φείσασθαι τοῦ παιδός μου».
Νὰ μὴ μὲ θανατώσωσι τὸν ἄξιον θανάτου,
Καὶ μὴ ἀνταποδώσωσιν ὡς πρέπει ἀποστάτου.
Ὅτι ἰδοὺ μετανοῶ καὶ 'γὼ ἀπὸ ψυχῆς μου,
Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας μου, ἐφ' ὅρου τῆς ζωῆς μου.
Μνήσθητι, Σῶτερ, τοῦ Δαυῒδ, καὶ τῆς πρᾳότητός του,
Καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἀβεσσαλὼμ υἱὸν χρηστότητός του.
Καὶ οἴκτειρόν με, σῶσον με, φεῖσαί μου, ζώωσόν με,

Καὶ ,ὡς τὸν ἄσωτον υἱόν, Πάτερ, ἐλέησόν με.
Ἵνα δοξάζω πάντοτε τὸ μέγα ἔλεός σου
Καὶ ἀνυμνῶ τὸ πέλαγος τῆς ἀγαθότητός σου,
Πατρός, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου,
Πατρός μου, νοῦ μου, λόγου μου, πνοῆς μου, ποιητοῦ μου.
Καὶ ἐν τῷ νῦν. καὶ μέλλοντι αἰῶνι τῷ Ἁγίῳ,
Σὺν πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις σου ἐν χρόνῳ αἰωνίῳ. — Ἀμήν.

11. Ἡ Λαμπρά.

Ἔφθασε πάλιν ἡ Λαμπρίτσα,
Ἡ καλή μας ἡμερίτσα.
Σήμερον Χριστὸς ἀνέστη,
Οὐρανὸς καὶ γῆ ἐξέστη.
Σήμερον ἡ Παναγία
Καὶ ἡ Μάρθα κ' ἡ Μαρία,
Ἡ Σωσάννα καὶ Σαλώμη
Καὶ μὲ ταὶς λοιπαὶς ἀκόμη,
Ἔστησαν χορὸν μεγάλον,
Τὸ "Χριστὸς ἀνέστη„ ψάλλουν.
Ἔχουν καὶ παιγνίτας ὅλους
Τοὺς προφήτας κι' ἀποστόλους.
Ὁ Δαυῒδ παίζει τὴν λύραν
Μὲ τὴν δεξιάν του χεῖρα.
Ἡσαΐας τὸ κανόνι
Μὲ αὐτὴν τὸ ἀνταμόνει.
Ἰεζεκιὴλ τὸ τέλφι,
Δανιὴλ βγαίνει μὲ κέφι,
Τὸ τζιφοῦρι Σοφονίας
Μαγλαμὰν ὁ Ζαχαρίας,
Τὸν ζουρνὰν δὲ ὁ Ἀγγαῖος
Τὸ παράβλι ὁ Θαδδαῖος.
Καὶ λοιπὸν οἱ Ἀποστόλοι
Τραγωδοῦν, χορεύουν ὅλοι.
Ἐς τὴν ἀρχὴν ἔχουν τὸν Πέτρον,
Καὶ χορεύουν μὲ τὸ μέτρον.
Καὶ κατόπιν τὸν Ἀνδρέαν
Κ' ἔκραξε τὸ ἔα ἔα.
Καὶ κοντὰ ὁ Ἰωάννης
Κ' ἔλεγε «Χριστὸς ἀνέστη»,
Καὶ οἱ ἐναπολειφθέντες
εἶπον «ἀληθῶς ἀνέστη».
Τὸν Ἰάκωβον μαζύ τους
Χαίρεται πολλὰ ψυχή τους.
Ἔρχετ' ὁ Ματθαῖος πάλιν,
Μὲ στολὴν λαμπρὰν μεγάλην.
Τὸν Θωμᾶν ἔχ' ἀπ' τὸ χέρι
Καὶ εἰς τὸν χορὸν τὸν φέρει.
Καὶ λοιποὶ οἱ Ἀποστόλοι
Τραγῳδοῦν χορεύουν ὅλοι.
Τὸ τραγοῦδί τους μελᾶτο
Εὔμορφο καὶ μυρωδᾶτο.
Καὶ νὰ ζῆτε ἀπὸ χρόνου
Καὶ ἐδῶ τὸ τελειόνου.

Ἐν Ἁλμυρῷ ἀγρᾶ.

Ν. Ι. Γιαννόπουλος

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ὁ περιοδεύσας τὴν Θεσσαλίαν ἔτει 1859ῳ ῥῶσος ἀρχιμανδρίτης Πορφύριος Οὐσπένσκης, εἶδεν εἰς τὰ Μετέωρα, ἐν τῇ ἐκεῖ μονῇ τοῦ Βαρλαάμ, ἓν ἔντυπον βλαχικὸν βιβλίον τοῦ 1710ου ἔτους, ἐν ᾧ περιείχετο ἡ ὑπ' Ἀνθίμου τοῦ Ἴβηρος συντεταγμένη πρὸς χρῆσιν τοῦ βλαχικοῦ λαοῦ *Ἐκκλησιαστικὴ Διδασκαλία*. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ περιείχοντο καί τινα πρόσθετα φύλλα χάρτινα, ἐν οἷς ὁ λόγιος Βαρλααμίτης ἱερομόναχος Χριστόφορος, ἀκμάζων ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμίσει τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐσημείου κατὰ διαφόρους περιόδους ὅσα περὶ τὴν μονὴν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ συνέβαινον. Πόσα τοιαῦτα σημειώματα συνέταξεν ἐν τοῖς προσθέτοις ἐκείνοις φύλλοις, ἀγνοοῦμεν· ἀγνοοῦμεν δὲ καὶ πόσα ἦσαν ἀκριβῶς τὰ φύλλα ταῦτα. Ὁ Πορφύριος ἀπέκοψεν ἐξ αὐτῶν ὀκτώ, ἅτινα καὶ παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ· εἶτα δὲ συνέδεσε μετ' ἄλλων τινῶν βαρλααμιτικῶν χειρογράφων, καὶ οὕτως ἀπετέλεσεν ἕνα μικρὸν κώδικα, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πορφυρίου περιῆλθεν ἐξ ἀγορᾶς εἰς τὴν ἐν Πετρουπόλει Δημοσίαν Αὐτοκρατορικὴν Βιβλιοθήκην, ἔνθα καὶ σῴζεται σήμερον ὑπ' ἀριθμὸν 251ον. Τὰ εἰρημένα αὐτόγραφα τοῦ Χριστοφόρου συναποτελοῦσιν ἐν τούτῳ τῷ κώδικι τὰ φύλλα 50-57· τὰ δὲ μετ' αὐτὰ δύο (58-59) προσετέθησαν ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου, ἐν οἷς αὐτὸς διὰ μολύβδου ἔγραψε τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ βλαχικοῦ βιβλίου καὶ τρία ἕτερα τοῦ Χριστοφόρου σημειώματα μὴ περιεχόμενα ἐν τοῖς ῥηθεῖσιν ὀκτὼ φύλλοις αὐτοῦ· ἐξ οὗ ἕκαστος δύναται νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἐν τῷ βλαχικῷ ἐκείνῳ βιβλίῳ περιέχονται καὶ ἕτερα τοῦ Χριστοφόρου χειρόγραφα σημειώματα. Ὁ Πορφύριος ἀντέγραψε καὶ ἕτερα τρία σημειώματα (ἀριθ. 38-40), ἅτινα πιθανῶς εὗρεν ἐν ἑτέροις Βαρλααμιτικοῖς χειρογράφοις.

Πάντα τὰ οὕτω συλλεγέντα σημειώματα εἶναι 40, τούτων δὲ 14 κατεχώρισεν αὐτὸς ὁ Πορφύριος ἐν τῷ ἰδίῳ «Ταξειδίῳ εἰς τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ μοναστήρια τῶν Μετεώρων καὶ τοῦ Ὀλύμπου», ὅπερ ἐξεδόθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως ἐπιστασίᾳ τοῦ καθηγητοῦ Πολυχρονίου Σύρκου ὑπὸ τῆς ἐν Πετρουπόλει Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας

τῶν 'Επιστημῶν ἔτει 1896ῳ. 'Εν τῷ βιβλίῳ τούτῳ περιέχονται λεπτομερεῖς περιγραφαὶ θεσσαλικῶν ἀρχαιοτήτων, κατάλογοι ἀρχιερέων τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν, πολυάριθμοι ἐπιγραφαὶ καὶ οὐκ ὀλίγα ἔγγραφα ἀντιγεγραμμένα ἐκ τῶν ἀρχείων τῶν Μετεώρων, τῆς Λαρίσσης καὶ τῆς Τρίκκης ἔτει 1859ῳ. Τὸ βιβλίον τοῦτο διὰ τὴν ἐν αὐτῷ συνειλεγμένην ὕλην εἶναι χρησιμώτατον τοῖς ἐν Θεσσαλίᾳ ἀρχαιολόγοις. 'Εν αὐτῷ περιέχονται ὀλίγον ἀνακριβῶς καὶ τὰ 14 σημειώματα τοῦ Χριστοφόρου (σελ. XXV, 481-482 καὶ 495)· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ ἀνέκδοτα μείναντα εἶναι λόγου ἄξια, ἡμεῖς ἐνταῦθα καταχωρίζομεν καὶ ταῦτα καὶ τὰ ἤδη ἐκδεδομένα, ἵνα οὕτως οἱ Θεσσαλεῖς γνωρίσωσιν ὅλον τὸ ἐν Πετρουπόλει διασωθὲν χρονικὸν τοῦ Χριστοφόρου, ὡς δηλαδὴ εὑρίσκεται ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ χειρογράφῳ καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως μεταβολῆς [1]. Τὰ παρὰ τῷ Πορφυρίῳ ἐκδεδομένα σημειώματα διακρίνονται ἐνταῦθα διὰ τοῦ ἀστερίσκου.

1.—1767: Κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Μαίου, παραμονὴν οὖσαν τῆς Μεσοπεντηκοστῆς καὶ τοῦ ἁγίου 'Αθανασίου, ἐκάη εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ 'Αγίου Στεφάνου τὸ καινούριον κτίριον, ὀντάδες τέσσαρες.

2*.—1767: 'Ιουλίου 11: τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας Εὐφημίας, Παρασκευῇ οὔσῃ τῆς ἑβδομάδος, μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐσείσθη ἡ γῆ ὀλίγον.

3.—1767: 'Οκτωβρίου τετάρτῃ, ἡμέρᾳ Πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος, ἐβάρεσαν μὲ τὸ τουφέκι τὸν σακελλάριον κὺρ παππᾶ Διαμαντῆν καὶ ἀπέθανε, καὶ ἦτον τῆς ἡμέρας ὥρα πέμπτη, καὶ μέσα εἰς τὸ χωρίον τὸν ἐβάρεσαν [2].

4*.—1768: Φευρουαρίου 24: Τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Κυριακῇ τρίτῃ τῶν Νηστειῶν, ἐκουρεύθην καλόγερος ὑπὸ τοῦ κὺρ 'Αρσενίου καὶ κὺρ 'Ανατολίου τοῦ γενομένου μοι ἐν τῇ κουρᾷ γέροντος, καὶ μετωνομάσθην ἀπὸ Χριστοδούλου Χριστοφόρος, ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας κυρίου Σεραφεὶμ ἱερομονάχου. 'Εν ταύτῃ τῇ Κυριακῇ ἔτυχεν ἡ κατὰ μῆνα ἐτήσιος ἑορτὴ τῆς α^{ης} καὶ β^{ας} εὑρέσεως τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.

---

[1] Κατ' ἐξαίρεσιν ἠλλάγη ἡ στίξις.

[2] 'Εννοεῖται ἐνταῦθα τὸ χωρίον τῶν Σταγῶν.

5*.—1768: Ἀπριλλίου 21: τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Ἰαννουαρίου, Δευτέρᾳ τυχούσῃ τῆς ἑβδομάδος, ἐχειροτονήθην ἱεροδιάκονος ὑπὸ τοῦ ἀρχιερατεύοντος ἐν Σταγοῖς κυρίου κυρίου Παρθενίου.

6*.—1768: Σεπτεμβρίου 23. Τῇ ἡμέρᾳ τῆς συλλήψεως τοῦ Προδρόμου, Τετάρτῃ οὔσῃ τῆς ἑβδομάδος, ἔφυγεν ὁ πρώην πατριαρχικὸς ἀρχιδιάκονος Ἱερεμίας καὶ ὑπῆγεν εἰς τὰ Τρίκκαλα καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

7*.—1768: Δεκεμβρίου 25. Τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων μετὰ τὸ γεῦμα ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὰ Μετέωρα ὁ Καισαρείας μητροπολίτης κὺρ Παΐσιος, ὅπου ἔμεινεν ἐξόριστος ὑπὲρ τοὺς δύο χρόνους, καὶ προτήτερα ἀνέβη ἐδῶ καὶ ἐπροσκύνησε καὶ ἔμεινε μίαν ὥραν.

8.—1770: Οἱ Ἀρβανίταις, ὁ Μπάγιος, ἔκαυσαν τὰ Τρίκκαλα τὸ τζιαρσί, πατοῦντες καὶ ὀσπίτια τούρκικα καὶ ῥωμαΐϊκα εἰς ταῖς 14: Ἰουλίου ἡμέρᾳ Τετράδι. Ἔτι ἐπῆραν πρόβατα καὶ γίδια καὶ γελάδια ἀπὸ τοὺς Σταγοὺς καὶ Καστράκι καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα χωρία τοῦ κάμπου. Τότε ἐπολεμοῦσαν καὶ τὸν Μωρέαν οἱ Ἀρβανίταις.

9*.—1786: Μαΐου 30: Ἐκίνησεν ὁ Ἀνανίας διὰ τὴν Βλαχίαν ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, τῇ τρίτῃ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας.

10*.—1786: Εἰς τὸ πανηγύρι τοῦ Μαυρονόρου ἐπουλήθηκε τὸ μετάξι ἡ ὀκὰ γρόσια δέκα, καὶ κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον γρόσια δεκάξη καὶ ἐπέκεινα.

11*.—1786: Νοεμβρίου 21: ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, ὥρᾳ τρίτῃ τῆς ἡμέρας, ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ὁ σκευοφύλαξ Παΐσιος.

12.—1786: κατὰ μῆνα Δεκέμβριον, ἦλθεν ὁ Ἀλῆ πασιᾶς ἀπὸ τὸ Τεπελέγγι μὲ χιλιάδες τέσσαρες καὶ πεντακοσίους, τὰ δὲ αὐτοῦ ἀνδραγαθήματα ὅσα ἐποίησεν, ἂς τὰ διηγηθοῦν ἄλλοι.

13.—1787: ἐν μηνὶ Ἀπριλλίῳ. Ὁ αὐτὸς ἐκινήθη πολέμιος ἐναντίον τοῦ Σκόντρα, καὶ τότε ἐσκοτώθησαν πολλοί.

14.—1788. κατὰ μῆνα Ἀπρίλλιον. Ἐκίνησεν ὁ Ἀλῆ πασιᾶς διὰ τὸ σεφέρι τοῦ Νέμτζα εἰς τὸ Μπελιγράτι.

15*.—1788. Μαΐου 24. ἡμέρᾳ Τετράδι, ὥρᾳ τῆς ἡμέρας δευτέρᾳ, ἔγινεν ἔκλειψις τοῦ ἡλίου καὶ ἐστάθη μίαν ὥραν καὶ παράνου.

16.—1779: κατὰ μῆνα Μάϊον. Ἦλθεν ὁ καπετὰν πασιᾶς ὀνομαζόμενος Χασὰν πασιᾶς. Ἐφανερώθηκεν εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τὰς Σέρρας εἰς τὴν Λάρισσαν καὶ τὸν Τούρναβον, καὶ ἔκαυσε τὰ ὀσπίτια

τοῦ Μπεκιράκου εἰς τὸν Τούρναβον· καὶ ὅσοι Ἀρβανίταις ἦταν εἰς τῆς Ῥούμελης τὰ μέρη, ἔχασαν τὰ κατάστιχά τους, καὶ ὅσους ἐπίασεν, ὅλους ἀπὸ τὸ σπαθὶ τοὺς ἐπέρασε καὶ τοὺς ἔγινε μεγάλη συμφορά.

17.—1790: Μαρτίου 4. ἡμέρᾳ 6ῃ:—Ἐκατέβησαν ἀπὸ τὸ Μετέωρον οἱ Οὐγγροβλάχοι ἄρχοντες διὰ τὸν τόπον τους.

18.—1790: κατὰ μῆνα Μάρτιον. Ἐκίνησεν ὁ Γιαννάκης, ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ Δήμου, ἀπὸ χωρίον Καστανιὰν τὸν καυγὰν μὲ τὰ παιδία τοῦ Χαλὴλ ἀγᾶ, καὶ ἤφεραν τὸν Μπεκὶρ πασιᾶ καὶ ἐδίωξαν τὸν Γιαννάκην Καλαμπακιώτην καὶ ἄλλους πολλούς. Ἔπειτα κατὰ μῆνα Ἀπρίλλιον ἐπέρασε καὶ ὁ Ἀλῆ πασιᾶς διὰ τὸ μεγάλον σεφέρι, καὶ ἔκραξε τοὺς κοτζιαμπασήδες τοῦ Τρικκάλου καὶ τοὺς ἔκαμε τεμπῆχι νὰ μὴν ἔβγῃ κανεὶς νὰ τὸν προϋπαντήσῃ, ὅτι τζιουβάπι δὲν τοῦ δίδει ὕστερον, καὶ ἔτζι ἔγινεν ἡ ὑπόθεσις.

19.—1792: Μαΐου 20—Ἐκίνησεν ὁ Ἀλῆ πασιᾶς τὸν πόλεμον διὰ τοὺς κακο-Σουλιώταις, καὶ ἐσκοτώθησαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη πολλὰ παλικάρια.

20*.—1790: κατὰ μῆνα Μάρτιον. Ἐπάτησαν τὸ περίφημον μοναστῆρι εἰς τὴν Ἀλασσόνα, τὸ τῆς Παναγίας, ὁ Σούλιο Κερόσης καὶ ὁ Γκαβολιάτζιος ἐξ αἰτίας ἀπὸ τὰ ταράφια τῶν προεστῶν, ἡγουμενεύοντος δὲ τοῦ σοφολογιωτάτου κὺρ Ἀνθίμου καὶ ἔγινε συμφορὰ μεγάλη τῶν ἐκεῖ κατοικούντων πατέρων· ὅμως ὁ πάτερ Ἄνθιμος εὕρηκε καὶ χρησμὸν μετὰ ταῦτα . . . . . (Σημείωμα ἀτελείωτον).

21.—1792: Αὐγούστου 25. Ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ὁ παπᾶ Γαβριὴλ ὁ Ἁγιαμονίτης ἡμέρᾳ Τετράδι.

22*.—1793: Ἰανουαρίου 29: ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, ὥρᾳ ἕκτῃ τῆς νυκτός, ἀπέθανεν ὁ γερο-Πορφύριος.

23.—1775: Ἰουλίου 17, ἡμέρᾳ Πέμπτῃ. Ἔκοψεν ὁ μπουλούμπασης τοῦ Κοὺρτ πασιᾶ τὸν Δημάκην καὶ τὸν υἱόν του.

24.—1782: Δεκεμβρίου 5, ἡμέρᾳ Κυριακῇ. Ἔκαμεν ὁ Χασᾶν πασιᾶς ὁ Λειβαδιώτης σουργιοῦνι τὸν Χαλήλαγα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, καὶ αὐτὸς μὲ μεγάλην ἐπιτηδειότητα ἔφυγεν καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸν Κοὺρτ πασιᾶ.—Αὐτὸς ὁ πασιᾶς ἐπῆρε τρεῖς φοραῖς τὰ Τρίκκαλα πασιαλίκι.

25.—1774. Ἔλαβεν ὁ Κοὺρτ πασιᾶς τὰ Ντερβένια καὶ ἔκαμε ζάπι τοὺς ζουρμπάδες.

26.—1778. Ἔλαβεν ὁ χατζὴ Ἀλῆ πασιᾶς ὁ Φερσαλινὸς τὰ

Ντερβένια καὶ τὰ ἔκαμε τεσλίμι ἐπάνω εἰς τὸν υἱὸν τῆς Βελὴ πασιοῦς εἰς τὸν 'Αλήμπεην, καὶ τότε ἔφυγαν οἱ Κοὺρτ πασιαλήδες ὡσὰν γυναῖκες, καὶ ἐκράτησε τὰ Ντερβένια ἀπὸ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἕως τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ τὰ κακὰ ὁποῦ ἔκαναν οἱ κολτζήδες του τίς δύναται νὰ τὰ διηγηθῇ; μόνον ἀπὸ τοῦτο νὰ καταλάβετε ὀλίγον ὅτι ἔβαλεν ἕναν κουμερκιάρην εἰς τὴν Κρύαν Βρύσιν (τὸ ὄνομά του Κυριάκης) καὶ ἔπερνεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους παράδες δέκα καὶ ἀπὸ τοὺς 'Ρωμαίους τέσσαρας παράδες, καὶ ἦτον παλικάρι ἄξιον καὶ εὔμορφον καὶ ὑπερήφανον, καὶ τὴν σήμερον φυλάγει τὸ Ντερβένι καὶ κουμέρκι δὲν πέρνει, ὅτι τὸν ἐσκότωσαν οἱ σύντροφοί του ὕστερον.

27.—1772. Ἔκοψε ὁ Νιμετήμπεϊς τὸν Μιχαλάκην μέσα στὸ σαράϊ του κατὰ μῆνα 'Ιούλιον σταῖς τριάντα ἡμέρᾳ Κυριακῇ.

28.—1773. Ἔκαψαν τὰ Τρίκκαλα ὁ 'Ασμὰν Μεούσης κατὰ μῆνα Νοέμβριον.

29.—1774. 'Επάτησαν τὸν Δομοκὸν οἱ 'Αρβανίταις, ὁ Τζιάτζιος.

30.—1774. 'Απέθανεν ὁ Νιμετήμπεϊς εἰς τὴν Καβάλαν. Ἦταν οἱ Ζουρμπάδες ὡς χιλιάδες δύο καὶ ἔστειλε ὁ Κοὺρ πασιᾶς τὸν τελήμπασή του καὶ ἐσύναξε τὰ βιλιαέτια ὅλα καὶ τοὺς ἐβάρεσε.

31.—1784: κατὰ τὴν δωδεκάτην 'Ιουλίου. 'Εκάη τὸ τζιαμὶ ἔμπροσθᾶ στὸν Χαλήλαγα.

32*.—1780: κατὰ μῆνα 'Απρίλλιον. Ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριόν μας ἕνας Φράγκος ἀπὸ τὸ βασίλειον τῆς Σβετζίας ὀνομαζόμενος 'Ιάκωβος, πεπαιδευμένος καταπολλὰ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ εἰς ἄλλαις γλώσσαις. Εἰς αὐτὸ τὸ ἔτος ἀνεκαινίσθη καὶ τὸ καθολικὸν τῆς ἐκκλησίας.—Αὐτοὶ οἱ δύο Φράγκοι ἦσαν περιηγηταί.

33*.—1784: κατὰ μῆνα Μάρτιον. Ἦλθεν ἄλλος Φράγκος ἀπὸ τὴν Σβετζίαν ὀνομαζόμενος Φριδέριχος, καὶ ἦτον πεπαιδευμένος εἰς ταῖς γλώσσαις, ἕως γλώσσαις δεκαπέντε.

34*.—1783. κατὰ μῆνα Αὔγουστον. Ἔπεσεν ἀστροπελέκι ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὰ Τρίκκαλα, εἰς τὸ τζιαμὶ ὁποῦ πηγαίνομεν κατὰ τὴν 'Αγίαν Μονήν· μαζὶ μὲ τὸν χότζιαν ἔπεσεν ὁ μιναρὲς καὶ ἄλλοι ὅσοι εὑρέθησαν μέσα ἀφανίσθησαν.

35.—1785 κατὰ μῆνα Αὔγουστον ἐσκότωσεν ὁ Σκόδρα πασιᾶς τὸν Χαμσολιόραν καὶ τὸν Δερβὶς 'Αχμέτην καὶ ἄλλους 300 μέσα εἰς τὴν Τζιόρτζιαν.

36.—1784. Μαρτίου κϛ'. ἐξημερώνοντας ἡ ἁγία καὶ μεγάλη Τρίτη τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ὥρᾳ ἐννάτῃ τῆς νυκτὸς ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ὁ ἅγιος Σταγῶν κὺρ Παρθένιος, ὁ ὁποῖος εἶχε πατρίδα τὴν Πορταρίαν τοῦ Βώλου, καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἔβρεξε πολὺ νερὸν καὶ ἐπλημμύρισαν οἱ ποταμοὶ καὶ τῇ Μεγάλῃ Τετράδι ἐνταφιάσθη ὥρᾳ 6 τῆς ἡμέρας. Ἐχειροτονήθη δὲ ὁ νῦν Σταγῶν Κλινοβίτης κὺρ Παίσιος κατὰ τὴν δωδεκάτην Μαΐου μηνὸς ἡμέρᾳ Κυριακῇ τῶν Ἁγίων Πατέρων. Ἔγινε δὲ ἡ χειροτονία εἰς τὸν ἴδιον θρόνον καὶ εἰς τὰς δεκαπέντε τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήριόν μας ὁ Τρίκκης κὺρ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ Θαυμακοῦ κῦρ Ἰάκωβος καὶ ὁ Γαρδικίου κὺρ Παίσιος ὁμοῦ μὲ αὐτόν, καὶ ἐδιάβασαν τὰ μνημόσυνα τοῦ μακαρίτου· καὶ μετὰ τὴν θανὴν τοῦ μακαρίτου δὲν εἴδαμεν βροχὴν ὁλοτελῶς ἕως εἰς τὰς 22 Σεπτεμβρίου, καὶ τότε ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἦλθε βροχὴ πολλή.

37.—1784. Ἐσυμπροβοδίσαμεν τὸν παπᾶ Κάλλιστον Σταγηνὸν διὰ τὴν Βλαχίαν τῇ 8 Αὐγούστου, ἡμέρᾳ Πέμπτῃ, ὥρᾳ τῆς ἡμέρας δευτέρᾳ.

Προσθῆκαι πιθανῶς ἐξ ἄλλων βιβλίων.

38.—Ἔτους ,ζηη' ἐκοιμήθη ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Καλλίνικος ἱερομόναχος καὶ καθηγούμενος εἰς τὰς κ' τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ἡμέρᾳ Σαββάτῳ.

39.—Ἔτος ͵αψνα' ἐν μηνὶ Ἰαννουαρίῳ ἔγινε χειμόνας μέγας καὶ ψύχρα ἱκανή, καὶ ἔπεσε χιόνι ὀκτὼ πῆχες καὶ ἐπάγωσαν τὰ νερά, ζῷα ἐψόφισαν· ἀπέθαναν καὶ κόσμος περισσὸς ἀπὸ τὴ ψύχρα.

40.—1779 ἕως 1783. Πεῖνα ἔγινε μεγάλη εἰς ἐτοῦτα τὰ μέρη, ὁποῦ ἐπουλήθηκε τὸ καλαμπόκι τὸ λουτζέκι γρόσια 3 καὶ τὸ σιτάρι φόρτωμα γρόσια 36· μὰ εἰς τῆς Ἀλβανιτίας τὰ μέρη ἔγινε τὸ χειρότερον, ὁποῦ ἐπούλησαν τὰ ἄρματά τους καὶ τὰ ἔφαγαν καὶ ἐπούλησαν καὶ κορίτζια καὶ παιδία καὶ μετ' αὐτὸ ἐγλύτωσαν.

25 Αὐγούστου 1901.

Α. Παπαδόπουλος - Κεραμεὺς

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΜΑΤΑ

Α΄

Ὁ Α. Cartault ἐν τῷ καλλίστῳ αὐτοῦ βιβλίῳ, ὅπερ ἐπιγράφεται Etude sur les Bucoliques de Virgile (Paris, Colin, 1897), δεχόμενος ὅτι ὁ Βιργίλιος ἐν τῇ πρώτῃ Ἐκλογῇ εὐχαριστεῖ τὸν Ὀκτάβιον διὰ τὴν *ὑπόσχεσιν*, ἣν οὗτος εἶχε πρὸς αὐτὸν δώσῃ, ὅτι θὰ διατηρήσῃ τὸ ἀπειλούμενον κτῆμά του, ἥτις ὅμως ὑπόσχεσις δὲν ὑπῆρξε δυνατὸν νὰ πραγματωθῇ, καθὼς φαίνεται ἐκ τῆς ἐνάτης Ἐκλογῆς, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι ὁ Ὀκτάβιος δὲν εἶχεν ἀκόμη ἱκανὴν δύναμιν, ὥστε νὰ ἐπιβάλληται εἰς τοὺς *οὐετεράνους*, χρονολογεῖ τὰς Ἐκλογὰς οὕτω· 1) Β΄ 2) Γ΄ 3) Ε΄ 4) Δ΄ 5) ς΄ 6) Ζ΄ 7) Η΄ 8) Α΄ 9) Θ΄ 10) Ι΄, θεωρῶν ὅτι ἡ Α΄ καὶ ἡ Θ΄ συνετάχθησαν κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ *χρόνου*, καθ᾽ ὃν *συνετάχθησαν* καὶ ὄχι περὶ τῆς *τάξεως*, καθ᾽ ἣν ἔπειτα ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ *ἐξεδόθησαν*, ἥτις τάξις φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ αὐτή, καθ᾽ ἣν καὶ σήμερον ἔχομεν τὰ ποιήματα.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ διανομὴ τῶν γαιῶν ἀπεφασίσθη κατὰ τὴν συνέντευξιν τῆς Βονωνίας (περὶ τὰ τέλη τοῦ 43), αἱ δὲ ἐπικρατήσασαι ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ 41 ταραχαί, ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ ἐν Βονωνίᾳ ἀποφασισθέντα εἶχον ἀρχίσῃ τότε νὰ ἐκτελῶνται. Μεταξὺ τῶν δεκαοκτὼ πόλεων, ὧν αἱ γαῖαι ἔμελλον εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ δοθῶσιν (Πρβλ. Ἀππιανὸν Ἐμφ. πολέμ. 4, 3), δὲν ἀναφέρεται ἡ Κρεμώνη. Ἀλλ᾽ ἡ ἀκριβὴς τῶν πηγῶν ἐξέτασις (Cartault σελ. 67 ἑξ.) ἀποδεικνύει ὄχι μόνον ὅτι καὶ ἡ Κρεμώνη ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ἡ Μάντουα, ἡ πατρὶς τοῦ ποιητοῦ, κατελέχθη εἰς τὰς καταδεδικασμένας πόλεις, ἐπειδὴ δὲν ἐξήρκουν τὰ κτήματα τῆς Κρεμώνης, ἕνεκα δὲ διαφόρων λόγων, περὶ οὓς ὁ Cartault ἐνδιατρίβει, ἡ ἁρπαγὴ τῶν κτημάτων τῆς Μαντούης καὶ δὴ καὶ τοῦ κτήματος τοῦ Βιργιλίου δὲν συνέβη εἰμὴ περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔτους 39. Τότε λοιπὸν ἠπειλήθη ὁ ποιητὴς καὶ πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κακοῦ ἦλθε

κατὰ μῆνα σεξτίλιον (αὔγουστον) εἰς τὴν Ῥώμην ἵνα ἱκετεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας τὸν Ὀκτάβιον. Ἐπανελθὼν δὲ κατὰ τὸν σεπτέμβριον εἰς τὴν πατρίδα ἔγραψεν ἀμέσως τὴν πρώτην Ἐκλογήν. Ἀλλὰ μετά τινα χρόνον (πάντως πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 39) ἐνέσκηψεν ὁριστικῶς ἡ συμφορά, ἣν ὁ ποιητὴς ἐνόμιζεν ἀποτραπεῖσαν, ἐξεδιώχθη δηλαδὴ ἐκ τοῦ κτήματός του καὶ ἐκινδύνευσε καὶ ἡ ζωή του. Ἔρχεται λοιπὸν τὸ δεύτερον εἰς τὴν Ῥώμην καὶ *ἐκεῖ* γράφει τὴν ἐννάτην Ἐκλογήν, ἥτις ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου φαίνεται πρέπει καὶ ταχέως νὰ ἐγράφη· τὸ βραδύτατον δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 38.

Ἐν Ῥώμῃ πιθανὸν εἶναι ὅτι διέτριψεν ἐπί τινα χρόνον μετὰ τὴν συμφορὰν ὁ Βιργίλιος, ξενιζόμενος ἴσως παρὰ τῷ Ὀκταβίῳ ἢ τῷ Μαικήνᾳ, ἔπειτα δὲ κατῆλθε πάντως εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν (Πρβλ. Γεωργικ. 4,125 ἑξ.), λαβὼν ἴσως ὡς ἀντάλλαγμα τοῦ ἁρπαγέντος ἀγροῦ του κτῆμα παρὰ τὸν Τάραντα, ὡς δύναταί τις καὶ ἐκ τοῦ Προπερτίου νὰ εἰκάσῃ (Ἐλεγ. 2, 34, 67 ἑξ. Tu canis umbrosi subter pineta Galaesi κτλ. Ὁ Γαλαῖσος εἶναι ποταμὸς παρὰ τὸν Τάραντα. Πρβλ. καὶ Cartault σελ. 75). *Ἐκεῖ* λοιπόν, ἐν Τάραντι, ἐξέδωκεν ὁ Βιργίλιος τὰ Βουκολικά, καὶ διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι λέγει περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ Προπέρτιος ὅτι canit subter pineta Galaesi (ἰδ. καὶ Nettleschip Ancient lives of Vergil σελ. 49). Εἰς ταῦτα τὰ ὀρθὰ συμπεράσματα, εἰς ἃ ἔφθασεν ὁ Cartault, δυνάμεθα νομίζομεν νὰ προσθέσωμεν τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις. Ἐν τῇ πέμπτῃ σατίρᾳ τοῦ Α' βιβλίου περιγράφει ὁ Ὁράτιος τὸ εἰς Βρεντέσιον ταξείδιόν του, καθ' ὃ ἔσχεν ὄχι ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πόλεως Σινουέσσης (στχ. 40), συνοδοιπόρον τὸν Βιργίλιον. Συνηντήθησαν ἐν Σινουέσσῃ οἱ δύο φίλοι ποιηταί, ἀλλὰ πόθεν ἤρχετο ὁ Βιργίλιος; Πάντως δὲν ἦτο τότε ἐν Ῥώμῃ, διότι ἂν ἦτο ἐκεῖ, θὰ συνεξήρχετο ἐκ τῆς πόλεως μετὰ τοῦ Ὁρατίου καὶ τοῦ λογιωτάτου Ἕλληνος σοφιστοῦ Ἡλιοδώρου, ὅστις συνεταξείδευε μετὰ τοῦ Ὁρατίου. Ἤρχετο ἆρά γε ὁ Βιργίλιος ἐκ Νώλας, ἔνθα κατά τινα παλαιὰν εἴδησιν εἶχε κτῆμα, ἢ ἐκ Νεαπόλεως, ἔνθα ὡς γνωστόν, ἠρέσκετο νὰ διατρίβῃ; Ὁ Kiessling νομίζει μὲν ὅτι ὁ Βιργίλιος εὑρίσκετο ἐν Σινουέσσῃ χάριν τῶν ἐκεῖ λουτρῶν, δὲν ἐπιχειρεῖ δὲ νὰ ὁρίσῃ ποῦ τότε διέτριβεν, ὁ Sabbadini ἔχει τὴν ἰδέαν ὅτι ἤρχετο ἐκ Νεαπόλεως, ὁ Gnesotto ὅτι ἐκ Καμπανίας γενικῶς, ἄλλοι δὲ ἢ ἄλλα ἢ οὐδὲν περὶ τοῦ πράγ-

ματος λέγουσιν. Ἂν δεχθῶμεν ὅτι ἤρχετο ἐκ τοῦ Τάραντος, καὶ ὅτι ἐκεῖ πάντως διέτριβε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 38, θὰ συμπέσωμεν ἀκριβῶς πρὸς τὴν χρονολογίαν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος σατίρας, ἥτις ἐποιήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 38, ἤ, ὡς ὀρθότερον καθορίζει ὁ Franke, κατὰ τὸ 37. Τότε θὰ ἔγινεν, ἐν Τάραντι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὡς εἴδομεν, καὶ τῶν Βουκολικῶν ἡ ἔκδοσις, ὧν τὴν σύνταξιν τάσσει ὁ Cartault μεταξὺ τῶν ἐτῶν 42 καὶ 37. Ὁ Nettleschip (Ancient lives of Vergil σελ. 49) καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «πιθανὸν εἶναι οἱ δύο ποιηταὶ νὰ συνεβίωσαν ἐπί τινα χρόνον ἐν Τάραντι», ἀλλὰ *πότε* πιθανὸν εἶναι ὅτι συνέβη τοῦτο; Ὁ Ὁράτιος οὐδὲν λέγει περὶ τοῦ ποῦ ἐπορεύθη μετὰ τὸ ταξείδιόν του ἐκεῖνο τὸ ἐν τῇ πέμπτῃ σατίρᾳ περιγραφόμενον. Διὰ τί νὰ μὴ παραδεχθῶμεν ὅτι συναπῆλθε *τότε* μετὰ τοῦ Βιργιλίου εἰς τὸν Τάραντα καὶ ὅτι συνεβίωσαν ἔπειτα ὁμοῦ ἐπί τινα χρόνον οἱ δύο ποιηταὶ ἐκεῖ;

Β΄

Εἶναι πασίγνωστος εἰς τοὺς φιλολογοῦντας ἡ κατάστασις εἰς ἣν περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς τὸ κείμενον τοῦ Προπερτίου. Ὁ Ἄγγλος Lindsay δικαιολογῶν ἐν ἀρχῇ τῆς *Εἰσαγωγῆς του εἰς τὴν Διόρθωσιν τοῦ κειμένου τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν* (An Introduction to Latin textual Emendation based on the text of Plautus London 1896), διὰ τί ἔλαβεν ὡς βάσιν τὸ κείμενον τοῦ Πλαύτου, λέγει ὅτι τὸ κείμενον τοῦ Πλαύτου οὔτε τόσον ἀσφαλὲς εἶναι ὅσον τὸ τοῦ Βιργιλίου, οὔτε τόσον ἀβέβαιον ὅσον τὸ τοῦ Προπερτίου. Τοιούτου δέ, ἀσταθοῦς δηλονότι καὶ ἀβεβαίου, ὄντος τοῦ κειμένου τοῦ Προπερτίου, ἀκολουθεῖ ὅτι ἀσταθὴς καὶ ἀβεβαία εἶναι καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ ποιητοῦ. Ὅθεν εὐσπρόσδεκτος ὑπῆρξεν εἰς πάντας τοὺς φιλολόγους ἡ ἔκδοσις τῶν Προπερτίου Ἐλεγειῶν, ἣν μετὰ ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων ἐξέδωκεν ὁ Rothstein (Die Elegien des Sextus Propertius erklärt von Max Rothstein. Berlin. Weidmann. εἰς δύο τόμους. 1898). Ὅτι μεγάλα κατώρθωσεν ὁ Rothstein εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι ὅμως μένουσιν ἀκόμη ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Προπερτίου χωρία δεόμενα ἑρμηνευτοῦ, εἶναι ἐπίσης ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας. Ὁ συνάδελφός μου κ. Σπυρίδων Βάσης ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Rothstein λαβὼν ἀφορμήν, ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ (τόμ.

ΙΑ', σελ. 318 ἑξ.) *Παρατηρήσεις εἰς Προπερτίου ποιήματα,* ἐν αἷς πραγματευόμενος οὐκ ὀλίγα χωρία, ἑρμηνεύει ἢ καὶ γράφει αὐτὰ ἄλλως ἢ ὡς ὁ Rothstein ἡρμήνευσε καὶ ἔγραψεν. Ὁ κ. Βάσης νομίζομεν ὅτι ἐν τοῖς πλείστοις ἐπέτυχε τοῦ ὀρθοῦ, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ τρία ἢ τέσσαρα χωρία, περὶ ὧν, ἔχων γνώμην ἄλλην καὶ τῆς τοῦ Rothstein καὶ τῆς τοῦ ἐμοῦ συναδέλφου, ἐνόμισα καλὸν νὰ πραγματευθῶ ἐνταῦθα.

2, 8, 28,

Quamvis *ista* mihi *mors* est inhonesta futura,
mors inhonesta quidem, tu moriere tamen.

Κατὰ μὲν τὸν R. ista mors δηλοῖ τὴν αὐτοκτονίαν τοῦ ποιητοῦ, κατὰ δὲ τὸν Β. ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ tua mors, ὥστε ἡ ὅλη ἔννοια θὰ ἔχῃ οὕτω· quamvis tua mors sit mihi inhonesta futura, tamen tu moriere. Νομίζομεν ὅτι τὸ ista mors ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς τὸν *περὶ οὗ ὁ λόγος* (αὕτη εἶναι ἐδῶ ἡ δύναμις τῆς ἀντωνυμίας ista) *διπλοῦν θάνατον* τῆς Ἀντιγόνης καὶ τοῦ Αἵμωνος, ὥστε = ἂν καὶ *τοιοῦτος διπλοῦς θάνατος* (ἡμῶν τῶν δύο) μέλλει νὰ εἶναι inhonestus δι' ἐμέ, ἂς εἶναι, ἀρκεῖ μόνον σὺ νὰ ἀποθάνῃς. Πρβλ. 2, 24, 41, ἔνθα τὸ ista ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον formosam (*τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος* εὐμορφίαν, οἵα εἶναι ἡ σή).

3, 1, 36 καὶ 37.

Illam post cineres auguror ipse diem.
Ne mea contempto lapis indicet ossa sepulcro:

Νομίζω ὅτι τὸ χωρίον πρέπει νὰ συνταχθῇ ὡς ἑξῆς: Ipse (ego) auguror (mihi) illum diem (laudis στχ. 35) post cineres (=mortem). Ne lapis indicet mea ossa (=ἂς μὴ δεικνύῃ λίθος τὰ ὀστᾶ μου, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ δεικνύῃ λίθος τὰ ὀστᾶ μου), contempto (=oblito) sepulcro (=ἐὰν ὁ τάφος μου λησμονηθῇ). Καὶ διὰ τί δὲν εἶναι ἀνάγκη; Διότι provisum est κτλ.

3, 7, 7.

Nam dam te sequitur primo miser excidit aevo.

Ὁ Β. συνάπτει τὸ excidit πρὸς τὸ aevo καὶ νομίζει ὅτι οὕτω ληπτέον καὶ τὸ ἐν 3, 2, 23 non ingenio quaesitum nomen

ab aevo excidet (δηλ. excidet ab aevo). Συντασσόμεθα μᾶλλον τῇ γνώμῃ τοῦ R. καθ' ὃν τὸ excidet ἐνθάδε ἀπολύτως λεγόμενον= mortuus est, ἡ δὲ ὅλη φράσις: dum te sequitur mortuus est miser primo aevo (=prima aetate=iuvenis). Ἀλλὰ καὶ τὸ χωρίον 3, 2, 23 ὁμοίαν ἔχει τὴν σύνταξιν: At ingenio non excidet (non morietur) nomen (=decus) quaesitum ab aevo (=a vita, δηλ. decus quod ei paraverunt res in vita gestae =τὸ κλέος τὸ ἀπὸ τοῦ βίου ἢ ἀπὸ τῶν ἐν τῷ βίῳ κατορθωμάτων πορισθὲν αὐτῷ), *διότι* decus sine morte (=decus immortale) stat ingenio. Πρὸς τὸ aevum=vita παράβαλλε τὴν φράσιν ***ἀβίωτος αἰὼν*** ἐν Ξενοφ. Κ. Π. 3, 3, 52.

3, 15, 31 ἑξ.

Ac veluti magnos *cum* ponunt aequora motus,
Eurus *ubi* adverso desinit ire noto,
litore *si* tacito sonitus rarescit arenae,
sic cadit inflexo lapsa puella genu.

Δὲν πείθομαι οὔτε εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἐκδότου οὔτε εἰς τὴν τοῦ ἐμοῦ συναδέλφου. Καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῷ στίχῳ 33 ἀντὶ τοῦ litore *si* tacito προτιμῶ τὴν γραφὴν τοῦ κώδικος N: litore *sic* tacito, ἤτοι sic cadit puella (στχ. 34)—sic rarescit sonitus (στχ. 33), δηλαδὴ puella cadit tamquam sonitus qui rarescit cum aequora κτλ. Ἀνακολουθία τις μόνον ὑπάρχει εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς παρομοιωσεως, ὁ δὲ στίχος 33 εἶναι ὥς τις ἐπεξήγησις τοῦ 32. Σαφεστέρα γίνεται ἡ ἔννοια οὕτω: Sic rarescit sonitus (cum aequora κτλ.), sic cadit puella (ἠδύνατο νὰ λεχθῇ καὶ *ut* rarescit—sic cadit). Παρέλκει μόνον τὸ veluti διότι ὁ ποιητὴς εἶχεν ἐν τῷ νῷ ἀρχόμενος τοῦ λόγου κατ' ἄλλον συνηθέστερον τρόπον νὰ διατυπώσῃ τὴν παρομοίωσιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Ἰανουαρίου 1902.

Σ. Κ. Σακελλαρόπουλος

ΑΘΩΣ — ΑΚΤΗ — ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Θ Υ Σ Σ Ο Σ

(Μετὰ Χάρτου).

Τῆς Μακεδονικῆς Χερσονήσου (Χαλκιδικῆς) ἡ πρὸς Ἀνατολὰς ὑποχερσόνησος, ἥτις *Ἀκτὴ* καλεῖται, κεῖται μεταξὺ τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου πρὸς Δυσμὰς καὶ τοῦ Στρυμονικοῦ πρὸς Ἀνατολάς [1]. Ἀπὸ τῆς Διώρυγος τοῦ Ξέρξου, ἔνθα ὁ Ἰσθμὸς εἶναι σχεδὸν ἐπίπεδος μὲ ἐλαφρὰ ὑψώματα καὶ ἔχει πλάτος δύο μόνον χιλιομέτρων (νέων σταδίων), ἡ χερσόνησος στενὴ καὶ μακρὰ χωρεῖ Νοτιοανατολικῶς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔχει μῆκος μὲν 46 χιλιομέτρων καὶ μέσον πλάτος 6 περίπου, περίπλουν δὲ περὶ τὰ 110 χιλιόμετρα [2].

Τὴν χερσόνησον ταύτην, ἣν ὁ Ξέρξης διὰ τῆς διώρυγος μετέβαλεν εἰς νῆσον, ἀποτελεῖ ἓν μόνον ὄρος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς διώρυγος, βαθμηδὸν ὑψούμενον καταλήγει κατὰ τὸ Μεσημβρινὸν αὐτοῦ ἄκρον εἰς ὕψος 2,000 μέτρων περίπου ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ὀνομάζεται δὲ τὸ ὄρος τοῦτο *Ἄθως* καὶ εἶναι τὸ ἀρχαιότερον αὐτοῦ ὄνομα, ἐξ οὗ καὶ ἡ χερσόνησος ἅπασα *Ἄθως* ὀνομάζεται, ἐκ τοῦ Ἄθω υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος λαβὸν τὸ ὄνομα. Ὁ κῶνος δὲ αὐτὸς τῆς μεσημβρινῆς ἄκρας ὀνομάζεται κυρίως Ἄθως. Ἡ κορυφή του καθέτως σχεδὸν ὑψουμένη εἶναι βραχώδης καὶ κωνική· ὅλον τὸν ἐπ' αὐτῆς χῶρον κατέχει μικρὰ ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως, ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ μονάζοντος ἐν τῷ Ὄρει Ἰωακεὶμ τοῦ Γ' ἀνακαινισθεῖσα, τῆς ὁποίας ὁ Τροῦλος καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ Σταυρὸς εἶναι τὸ ὕψιστον αὐτοῦ σημεῖον [3].

Ἐκ τῆς κορυφῆς ταύτης, τὴν ὁποίαν συχνὰ βλέπομεν νεφελοσκεπῆ ἐνίοτε δὲ καὶ ὑπὲρ τὰ νέφη αἰωρουμένην, εἶναι μοναδικὸς καὶ ἀπερίγραπτος ὁ ἀπέραντος πέριξ ὁρίζων. Τὴν δὲ χερσόνησον ἅπασαν καὶ

[1] Ἐπετηρίδα Παρνασσοῦ τοῦ 1899 Μονογραφία περὶ Ὀλύνθου.

[2] Κατὰ Στραβ. δὲ περίπλουν 400 Σταδίων (περὶ τὰ 75 χιλ. ἄλλοι τὸ διορθώνουν εἰς 800).

[3] Μ. Δήμιτσα Μακεδονικά.

τὰς πρὸς Ἀνατολὰς καὶ Μεσημβρίαν νήσους βλέπει τις ὡς ἐπὶ Γεωγραφικοῦ χάρτου ὑπὸ τοὺς πόδας του. Ἐν καιρῷ τρικυμίας ἡ περὶ τὸν Ἄθωνα θάλασσα εἶναι τρικυμιώδης καὶ ἐπικίνδυνος· αὐτόθι κατεστράφη ὁ μέγας τῶν Περσῶν στόλος καὶ ὀνομαστὸν ἐγένετο τὸ Ὄρος ἐκ τῆς ἀπειλῆς, ἣν μετὰ ταῦτα ἐν ὀργῇ ἐξεστόμισεν ὁ Πέρσης Μονάρχης, ἀτενίσας τὸν Ἄθω.

Καίτοι ἡ χερσόνησος αὕτη καθυστερεῖ τῶν ἄλλων δύο εἰς πολλά, ὀρεινὴ οὖσα καὶ ἀλίμενος, ἔχει ὅμως πλεονεκτήματα ἱκανὰ νὰ ἑλκύσωσι τὴν προσοχὴν καὶ ἐπισύρωσι τοὺς εἰς νέους οἰκισμοὺς ὀργῶντας τότε λαοὺς καὶ πολιτείας. Ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ Ἄθωνος ἱστάμενος τις βλέπει ἑκατέρωθεν τὴν θάλασσαν ὑπὸ τοὺς πόδας του μόλις 2 ½—3 χιλιόμετρα ἀπέχουσαν. Ποταμοὺς μεγάλους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ὁ Ἄθως, ἔχει ὅμως χαράδρας καὶ ῥύακας, οἵτινες καθέτως κατερχόμενοι ἀπολήγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς μικρὰς καὶ στενὰς κοιλάδας καὶ ὅρμους καταλλήλους πρὸς καλλιέργειαν καὶ ἀσφάλειαν μικρῶν πλοίων. Μεταξὺ δὲ τούτων κατέρχονται δειράδες, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς ἀπολήγουσιν εἰς λόφους μαστοειδεῖς μὲ ἐκτάσεις ἐπικλινεῖς παρὰ τοὺς πρόποδας ἐπιτηδείους πρὸς καλλιέργειαν. Ἐν γένει ὁ Ἄθως εἶναι ὄρος κατάφυτον καὶ κατάρρυτον, ἔχει τοπεῖα καὶ δάση ἀνώτερα πάσης περιγραφῆς καὶ χαράδρας, ἐν αἷς τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ ὡραῖον συναμιλλῶνται.

Ἐπὶ τῆς πλουσίας βλαστήσεως πρωτεύουσιν ἡ Δρῦς, ἡ Καστανέα, ἡ Ἀγριελαία, ὁ Πρῖνος καὶ τόσα ἄλλα, ἱκανὰ καὶ μόνα νὰ προκαλέσωσιν ἀγρίων ἀραιοὺς οἰκισμούς.

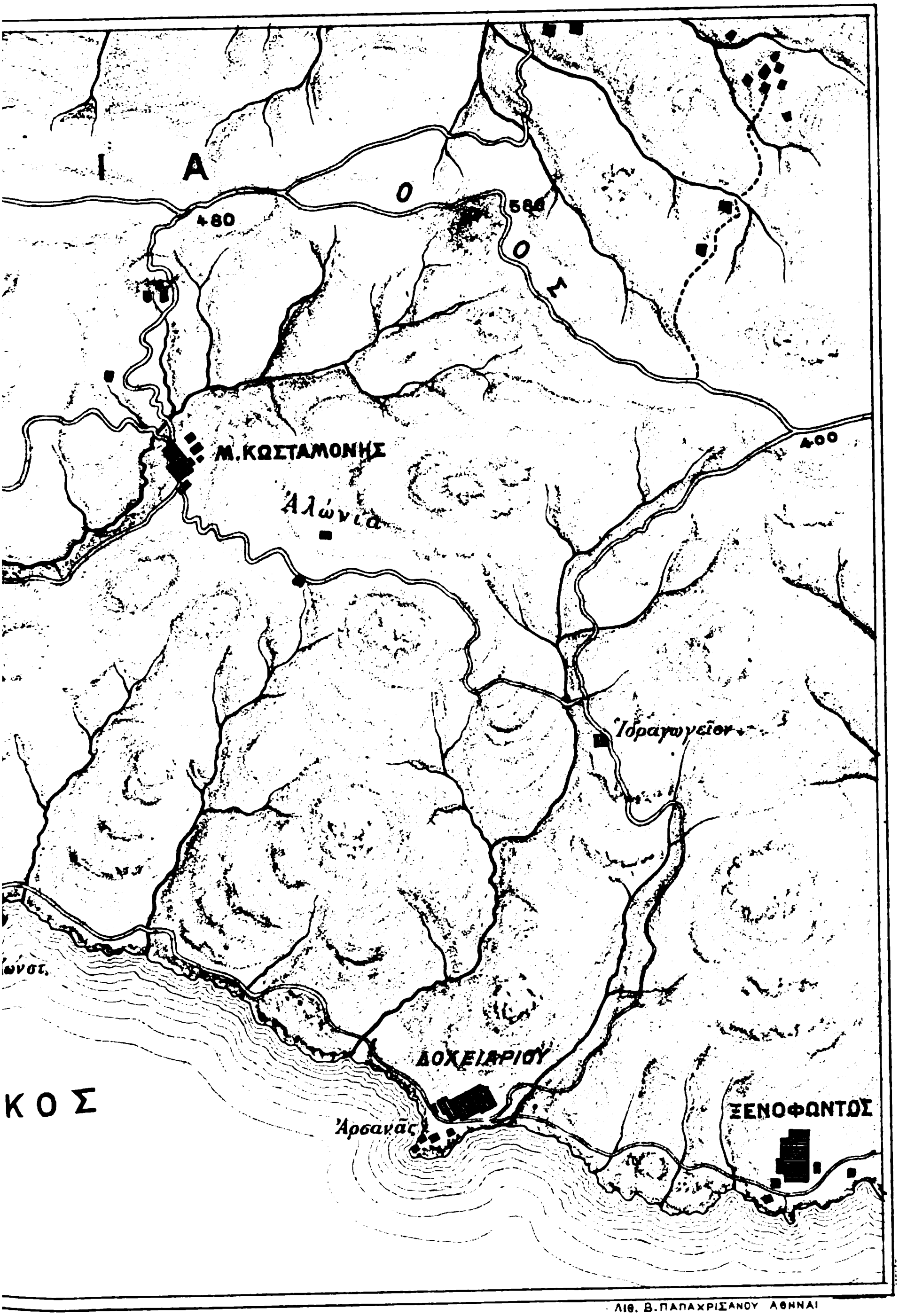
Οἱ πρῶτοι ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον κατελθόντες ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς χερσονήσου κάτοικοι ἦσαν βάρβαροι Θρᾷκες, ἐκ τῶν αὐτοφυῶν καρπῶν καὶ τῆς θήρας τρεφόμενοι· μετὰ ταῦτα δὲ ἐγένοντο πολλαὶ ἀποικίαι Ἑλληνικαὶ ἀνὰ τὰ παράλια ἁπάσης τῆς χερσονήσου καὶ τὰς περισσοτέρας τούτων ἔπεμψαν οἱ Χαλκιδεῖς τῆς Εὐβοίας, ἐξ ὧν ἐπεκράτησεν, ὥστε καὶ ἡ χερσόνησος ἅπασα Χαλκιδικὴ νὰ ὀνομάζηται. Οἱ πρῶτοι ἄποικοι Ἕλληνες ἐπὶ τοῦ Ἄθωνος ἦσαν Ἐρετριεῖς καὶ Ἄνδριοι καὶ Πελασγοὶ ἐκ τῆς νήσου Λήμνου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἄθωνος ἐγκατασταθέντες[1].

---

[1] Θουκυδίδης 4,109. Στράβ. 7,330 Ἀπ. 34. Δήμητσα σελ. 440 Ἀκτή.

ΚΡΥΟΒΟΥ
400
Μ. ΖΩΓΡΑΦΟΥ
140
220
Κάστρί
Ἀμπελῶνες
Ἀκρόπολις
Βωμός
ΘΥΣΣΟΣ
Ἀρσανᾶς Ζωγρ.
ΚΟΛΠΟΣ ΣΙΓΓΙ

ΛΙΘ. Β. ΠΑΠΑΧΡΙΣΑΝΟΥ ΑΘΗΝΑΙ

Ἡ μικρὰ αὕτη χερσόνησος καίπερ ὀρεινὴ ἦτο πυκνῶς κατῳκημένη ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεώς της καὶ ἠρίθμει ὀκτὼ ἕως δέκα πόλεις. Αἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονευόμεναι εἶναι ὀκτώ. Μετὰ τὴν διώρυγα καὶ πολὺ πλησίον αὐτῆς ἦτον ἡ *Σάνη*, (ἥτις μετὰ τὴν καταστροφήν της ἀνακτισθεῖσα *Οὐρανούπολις* ὠνομάσθη), *Παλαιώριον*, *Θύσσος*, *Κλεωναί*, *Ἀκρόθωοι* ἢ *Ἀκράθως*[1] - *Ἄθωσσα*. *Χαράδριαι*, *Ὀλόφυξος* καὶ *Δῖον*. Πέριξ καὶ μεταξὺ αὐτῶν θὰ ἦσαν βεβαίως καὶ ἄλλα μικρὰ πολίσματα καλλιεργητῶν καὶ κτηνοτρόφων. Ἀνατρέχων τις εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἀρχαιότητος δύναται ν' ἀναλογισθῇ ὁποία ζωὴ καὶ κίνησις πρὸ τριάκοντα αἰώνων ἦτο ἐκεῖ, ὅπου σήμερον σιγὴ βασιλεύει, τὴν ὁποίαν ὁ ἦχος τῶν κωδώνων καὶ αἱ προσευχαὶ διακόπτουσι. Ρασσοφόροι δὲ μόνον διατρέχουσι τὴν χώραν, μίαν μόνον ἔχοντες φροντίδα, νὰ σώσουν τὴν ψυχήν των οἱ ἀδικίας διαπράξαντες, νὰ εὕρουν ἡσυχίαν οἱ ἀπογοητευμένοι ἐκ τῶν συμφορῶν καὶ ἀτυχημάτων, μακαρίαν ἀνάπαυσιν οἱ ἀπαρνούμενοι πᾶσαν πρὸς τὸ Ἔθνος, τὴν πατρίδα καὶ τοὺς συγγενεῖς ὑποχρέωσιν, ὀκνηροὶ καὶ ὀλίγοι ἐκ πεποιθήσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν θρησκείαν.

Ὁποῖαι εἰσβολαὶ βαρβάρων καὶ καταστρεπτικὰ γεγονότα ἐξηφάνισαν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς τόσας πόλεις καὶ ἠρήμωσαν παντελῶς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθωνος, ἡ ἱστορία οὐδὲν ἀποκαλύπτει, οὐδὲ περὶ τῆς δράσεως μιᾶς ἑκάστης ἐκ τῶν πόλεων τούτων μᾶς λέγει τι.

Ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τὰς πρώτας αὐτοῦ ἑκατονταετηρίδας εὗρε τὴν *Ἀκτὴν* ἔρημον κατοίκων. Ἐκεῖ κατέφευγον πολλοὶ μοναχοὶ καὶ ἐρημῖται ἀσκηταί, ἀποφεύγοντες κατὰ τὰς ἐπικρατούσας τότε θρησκευτικὰς δοξασίας περὶ μοναχικοῦ βίου τὴν μετ' ἄλλων ἀνθρώπων ἐπικοινωνίαν. Βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες ἔκτιζον Μονὰς εἰς ὡραίας ἐρήμους τοποθεσίας καὶ ἀντήλλασσον μὲ τόσην εὐκολίαν τὴν Βασιλικὴν πορφύραν μὲ τὸ ράσσον τοῦ Μοναχοῦ. Τὰς Μονὰς ταύτας ἐπροίκιζον πρότερον μὲ πλούσια κτήματα καὶ προνόμια, τὰ ὁποῖα ὄχι μόνον

---

[1] Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο πρὸς Ἀνατολὰς τῆς κορυφῆς τοῦ Ἄθω, ὅπου ἡ Μονὴ τῆς Ἁγ. Λαύρας ἢ πέριξ αὐτῆς μὲ ὁμώνυμον ἀκρωτήριον· ἡ δὲ Ἄθωσσα ὡς τὴν ὀνομάζει καὶ προσδιορίζει ὁ Πτολεμαῖος κεῖται ἐπὶ τῆς Μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Ἄθω ἄνω τῶν Κελίων Κερασιᾶς, ἧς τὰ ἐρείπια ἀνευρέθησαν.

ἀνεγνώριζον οἱ διάδοχοι αὐτῶν, ἀλλ' ἐφιλοτιμοῦντο ν' αὐξήσωσι τὰς προσόδους των, ὑπ' ὄψιν ἔχοντες τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων καὶ ὡς τὸ τελευταῖον κατὰ τὰς πολιτικὰς δυσχερείας καταφύγιόν των. Ὁ Ἄθως παρεῖχε τὴν ἐπιδιωκομένην ἡσυχίαν πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς μακρὰν τοῦ κόσμου! Καὶ οὕτω πως κατὰ τὸν ὄγδοον καὶ ἔνατον αἰῶνα μ. Χ. ἐκτίσθησαν διάφοροι Μοναὶ καὶ αἱ πλεῖσται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἀρχαίων πόλεων. Ὁ φανατισμὸς τῶν θεολήπτων ἐκείνων ἀνθρώπων καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς θρησκευτικὸν μῖσος δὲν ἀφῆκαν λίθον ἐπὶ λίθου ἐκ τῶν ἀρχαίων ναῶν καὶ μνημείων καὶ μετωνόμασαν ὅλας τὰς θέσεις, τὰ ὄρη, τὰς πηγάς, τὰ δάση, τοὺς ῥύακας δι' ἑνὸς Ἁγίου καὶ αὐτὸν τὸν Ἄθωνα εἰς Ἅγιον Ὄρος, κατέστησαν δὲ τοιουτοτρόπως δυσχερῆ καὶ ἀδύνατον πᾶσαν ἔρευναν.

Αἱ ἐν Ἄθωνι πόλεις ἔκειντο σχεδὸν ὅλαι παρὰ τὴν παραλίαν καὶ οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς θαλάσσης. Ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, περιγράφουσιν αὐτὰς κατὰ σειρὰν ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης [1], ὁ μὲν ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς, ὁ δὲ ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς κατὰ σειρὰν ἀπαριθμοῦντες αὐτάς. Τοιουτοτρόπως ὁρίζονται αἱ θέσεις αὐτῶν ἀσφαλῶς, καὶ κατ' ἐμὴν γνώμην, ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι ἔκτιζον πάντοτε τὰς πόλεις αὐτῶν ὑπὸ συνθήκας ὡρισμένας, τὰς ὁποίας πᾶς τις δύναται νὰ παρατηρήσῃ εἴς τε τὰς σῳζομένας καὶ μή, ὁ προσδιορισμὸς αὐτῶν δὲν εἶναι ἀδύνατος.

Μετὰ τὴν Σάνην (Οὐρανούπολιν), ἥτις κεῖται εἰς τὸ Μεσημβρινὸν τῆς Διώρυγος στόμιον ἀπέναντι τῆς νήσου Ἀμμολιανῆς, ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ [2], ὑψουμένου ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν Ἄθωνα ὄχθης τῆς Διώρυγος, τῆς ὁποίας ἀκόμη καὶ σήμερον τὰ ἐρείπια φαίνονται, καὶ οὐδεμία περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ὑπάρχει ἀμφισβήτησις, ὁ Θουκυδίδης ἀναγράφει τὴν *Θύσσον* ὡς δευτέραν πόλιν, ἐνῷ ὁ Ἡρόδοτος ἀντιστρόφως ἀπαριθμῶν αὐτὰς θέτει αὐτὴν ὡς προτελευταίαν [3].

Ἡ *Θύσσος* ἄποικος τῶν Χαλκιδέων ἔκειτο ἐπὶ τῆς Μεσημβρινῆς ἀκτῆς τοῦ Ἄθωνος καὶ ἀμέσως μετὰ τὴν Σάνην. Ὁ Πλίνιος ὅμως

---

[1] Ἡρόδοτ. 7,22. Θουκυδίδης 4,109. Στράβων 7,330 καὶ Πλίνιος 4,17, 10. Οἱ τελευταῖοι ἀτάκτως ἀπαριθμοῦντες αὐτάς.

[2] Ἐξ οὗ ἴσως καὶ τὸ νεώτερον ὄνομα Οὐρανούπολις.

[3] Δημητ. Ἀκτὴ σελ. 145.

ἀναγράφει πρὸ τῆς Θύσσου καὶ ἄλλην πόλιν, τὸ *Παλαιώριον*. Τὸ μεταξὺ τῆς Σάνης καὶ Θύσσου διάστημα εἶναι ἀρκετόν, εἴκοσι καὶ πλέον χιλιόμετρα· ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε ὁ Ἡρόδοτος οὔτε ὁ Θουκυδίδης ἀναγράφουσιν αὐτήν, πολὺ πιθανὸν νὰ ἦτο πόλισμά τι ἀσήμαντον καὶ ἀνάξιον ἀναγραφῆς· θέσις δὲ *τοιαύτη* δυναμένη νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὕπαρξιν μικροῦ πολίσματος εἶναι ἡ Κορμίτσαινα, περὶ τὸ μέσον κειμένη τῆς Σάνης καὶ Θύσσου, ἢ δέκα περίπου ἀπέχουσα τῆς Διώρυγος Στάδια.

Ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης ἦτο ἀπὸ ἐτῶν γνωστὴ περίπου· ἔθετον δὲ αὐτὴν μεταξὺ τῶν Μονῶν *Ζωγράφου* καὶ *Δοχειαρίου*, αἵτινες ἀπέχουσιν ἀλλήλων τρεῖς καὶ πλέον ὥρας, ἀλλὰ *πλησιεστέρα* πρὸς τὴν θέσιν τῆς Θύσσου εἶναι ἡ Κωσταμονὴ καὶ ἐντὸς τῆς περιφερείας αὐτῆς περιλαμβάνεται, ὡς θέλομεν ἰδεῖ.

Αἱ Μοναὶ Ζωγράφου καὶ Κωσταμονῆς κεῖνται μίαν καὶ πλέον ὥραν ἄνω τῆς παραλίας ἐντὸς ἀποτόμων χαραδρῶν εἰς τὰ μεσημβρινὰ πλάγια (κλιτύας) τοῦ ὄρους *Κρυοβούνια* καὶ δὲν φαίνονται ἐκ τῆς θαλάσσης ἢ ὅταν τὰς πλησιάσῃ τις. Καὶ αἱ δύο αὗται Μοναὶ ἔχουσιν ἐπίνεια (ἀρσανάδες) μὲ νεωσοίκους διὰ τὰ πλοιάριά των. Ἀπὸ τὰ Κρυοβούνια κατέρχεται δειράς, ἥτις ἀπολήγει εἰς λόφον πρὸ τῆς θαλάσσης καὶ μεταξὺ τῶν ἀρσανάδων αὐτῶν. Ὁ λόφος οὗτος χωρίζεται τῆς δειράδος διὰ λαιμοῦ καὶ εἶναι ἀπότομος καὶ βραχώδης ἐκ τῆς Βορειοανατολικῆς πλευρᾶς· ἡ δὲ Μεσημβρινοδυτικὴ εἶναι ἐπικλινὴς καὶ καταλήγει εἰς τὴν θάλασσαν, καταλαμβάνουσα τὸ μεταξὺ τῶν ἀρσανάδων διάστημα, καὶ γνωρίζεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *Βωμὸς* ἀπὸ τοὺς Κωσταμονίτας Μοναχούς. Ἑτέρα δειράς, παράλληλος τῆς πρώτης πρὸς Βορρᾶν, καταλήγει καὶ αὕτη εἰς λόφον μικρότερον μὲν ἀλλ' ἐντελῶς βραχώδη καὶ ἀπότομον, καλεῖται δὲ Καστρί.

Ποτάμιον ἐκ τῆς Μονῆς Ζωγράφου κατερχόμενον ἐντὸς βαθείας χαράδρας, ψαύει τὴν Δυτικὴν πλευρὰν ἀμφοτέρων τῶν λόφων. Ἕτερον δὲ ἐκ τῆς Κωσταμονῆς διέρχεται μεταξὺ αὐτῶν καὶ συμβάλλει τῷ πρώτῳ, ὅπερ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν πλησίον τοῦ ἀρσανᾶ Ζωγράφου.

Ἔχει ὁ λόφος οὗτος (ὁ Βωμὸς) δύο κορυφὰς 140 μέτρα ἀπεχούσας τὴν μίαν τῆς ἄλλης, καθ' ὅλον δὲ αὐτὸ τὸ μῆκος ἐπὶ τῆς ἀποκρήμνου Βορειοανατολικῆς πλευρᾶς σώζονται τὰ ἐρείπια ἀρχαίου τείχους.

Ἐπὶ μιᾶς τῶν κορυφῶν, τῆς χθαμαλοτέρας πρὸς δυσμάς, σῴζονται τὰ θεμέλια μέχρι τῆς ἐπιφανείας τραπεζοειδοῦς κτιρίου μήκους (13) δεκατριῶν μέτρων καὶ πλάτους (6 $^1/_2$) ἓξ καὶ ἡμίσεος, ἐξ οὗ καὶ ὁ λόφος Βωμὸς ὠνομάσθη. Ὁ λόφος πρὸς μεσημβρίαν κεκλιμένος κατέρχεται μέχρι θαλάσσης· ἐπὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἐξηπλοῦτο ἡ πόλις, αἱ δὲ κορυφαὶ ἀπετέλουν τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς. Ὁ λόφος οὗτος, ἀκαλλιέργητος ἄλλοτε, ἦτο ἀπρόσιτος καὶ δύσκολος πρὸς ἔρευναν. Τὴν θέσιν ταύτην ἐπεσκέφθησαν πρὸ ἐτῶν καὶ ἄλλοι περιηγηταί, ὡς διηγοῦνται οἱ ἀρχαιότεροι τῶν Μοναχῶν, καὶ πρὸ δεκαετίας ἀκόμη τῇ ὑποδείξει τῶν καλογήρων Κωσταμονῆς καὶ ὁ Δανὸς ἀρχαιολόγος κ. Κίγκ. Τί εἶπεν ἢ τί θὰ εἴπῃ οὗτος δὲν γνωρίζω. Πάντως ὅμως θὰ χύσῃ πολὺ φῶς ἐπὶ ὅλων τῶν σκοτεινῶν σημείων, διότι ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπιτοπίως ἐμελέτησε τὴν χώραν μεθ' ὑπομονῆς, ἥτις χαρακτηρίζει τοὺς βαθεῖς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς ἀληθεῖς σοφούς. Ὅταν αἱ ἀρχαιολογικαὶ μελέται ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ ἰδίως ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς χερσονήσου τοῦ κ. Κίγκ ἴδωσι τὸ φῶς, κατ' ἀνάγκην θὰ παύσωσιν ἀποφαινόμενοι οἱ παρέργως ἐπὶ τῶν τοιούτων ἀσχολούμενοι, μολονότι ἐνίοτε ἐπιφέρουν γνώμας καὶ κρίσεις πολὺ ὀρθάς.

Πρὸ ὀκταετίας Μοναχός τις Κωσταμονίτης ὁ πάτερ Διονύσιος, ἐκ τῶν Ἀγράφων τῆς Θεσσαλίας καταγόμενος, ἐγκατεστάθη ἐκεῖ καὶ ἤρξατο καλλιεργῶν. Ὁ Μοναχὸς οὗτος ἐν τῷ χρονικῷ τούτῳ διαστήματι ἐπιπόνως ἐργαζόμενος μόνος του μετέβαλε τὸν ἀπρόσιτον καὶ ἀπάτητον, κατὰ τὴν ἔκφρασίν του, λόφον εἰς ὡραιότατον κῆπον καὶ ἀληθῆ παράδεισον. Φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι οὗτος καὶ καλὸς κτίστης, διότι τὸ ἐπικλινὲς πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ λόφου, περιέζωσε διὰ πολλῶν διαζωμάτων ὡραίων καὶ ἐσχημάτισεν ἐπίπεδα διὰ πᾶσαν φυτείαν κατάλληλα· ἔκαμε δεξαμενὰς καὶ ἔκτισε κλίμακας καὶ ὑδραγωγεῖα πρὸς εὐκολωτέραν τῶν κήπων καὶ τῶν φυτειῶν ἄρδευσιν. Ἔκαμεν ἐκβραχισμοὺς καὶ ἐπιχωματώσεις ἐπιπόνους καὶ εἶναι ὁ Διονύσιος τρανὸν ὑπόδειγμα ἀνθρώπου ἰσχυρᾶς θελήσεως καὶ φιλεργίας παραδειγματικῆς καὶ ἀνταποκρίνεται πλουσίως εἰς τὰς καθημερινὰς τῆς Μονῆς ἀνάγκας τῶν λαχανικῶν τῶν ὀσπρίων καὶ τῶν καρπῶν (ὀπωρικῶν).

Αἱ ἐργασίαι δὲ αὗται ἔφερον εἰς φῶς καὶ διάφορα ἀντικείμενα ἀρχαῖα, πήλινα ἀγγεῖα κεράμους καὶ συντρίμματα ὀπτῶν πλίνθων

καὶ πλακῶν, τὰ ὁποῖα, μὴ γνωρίζων τὴν ἀξίαν των, κατασυνέτριβε καὶ ἐνέκτιζεν εἰς τὰ διαζώματα, ἀδιαφορῶν ὁ πάτερ Διονύσιος. Τὴν προσοχήν του μόνον ἐπέσυρεν ἡ ἀνακάλυψις ὑδραγωγείου ἀρχαίου, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε πρὸς ἄρδευσιν τῶν κήπων του.

Τὴν περιέργειαν τοῦ Μοναχοῦ ἐπέσυρον μόνον πλάκες τινὲς πήλιναι τετράγωνοι μὲ πλευρὰς 0,45 καὶ πάχους 3 $^1/_2$ καὶ ἰδίως ἡ μία ἐξ αὐτῶν, ἥτις ἔχει τι τὸ ἰδιάζον· ἡ μία τῶν πλευρῶν της εἶναι εὐθεῖα μὲ γωνίας, αἱ δὲ ἄλλαι τρεῖς εἶναι κυρταί, λείπει δὲ μία γωνία, ἥτις θραυσθεῖσα συνεδέθη διὰ μολυβδίνου σύρματος. Ὁ πάτερ Διονύσιος ὑποθέτει ὅτι ἡ πλὰξ αὕτη εἶναι κλειδὶ τοῦ ὑδραγωγείου ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ σήμερον μεταχειρίζονται τοιαύτας κλεῖδας καὶ ἐκ σανίδος ἢ σιδήρου, ὅταν θέλουν νὰ δώσουν ἄλλην διεύθυνσιν τῶν ὑδάτων ἑνὸς ὑδραγωγείου ἢ ποτιστικοῦ αὔλακος ὡς καὶ εἰς τοὺς ὑδρομύλους.

Περὶ τῆς θέσεως ταύτης, ὡς τὴν περιεγράψαμεν, περιρρεομένης ὑπὸ ὑδάτων, φύσει ὀχυρᾶς καὶ ἐχούσης πέριξ της γαίας πρὸς καλλιέργειαν καὶ δάση πολλὰ καὶ θάλασσαν πρὸ τῶν ποδῶν της μὲ μικροὺς ὅρμους πρὸς ἀσφάλειαν πλοίων, καὶ ἄνευ τῶν μικρῶν εὑρημάτων, τοῦ περιβάλλοντος τὴν ἀκρόπολιν τείχους καὶ τῶν θεμελίων τοῦ Βωμοῦ, ὡς ἀποκαλοῦσιν οἱ μοναχοὶ τὸ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως κτίριον, ἠδύνατο πᾶς τις ἀσφαλῶς νὰ εἴπῃ, ὅτι αὐτόθι ἐξ ἅπαντος ἔκειτο πόλις ἀρχαία ἢ τ' ὀλιγώτερον, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἦτο, διότι τοιαύτη θέσις ἔχουσα ὅλα τἀναγκαῖα καὶ πληροῦσα ὅλους τοὺς ὅρους τῆς συντηρήσεως, τῆς ἀσφαλείας καὶ ἀναπτύξεως μιᾶς πόλεως ἦτο ἀδύνατον νὰ παροραθῇ ὑπὸ τῶν τότε κατοίκων τῆς χερσονήσου ταύτης, τὴν ὁποίαν ὁ Ξέρξης διὰ ν' ἀφήσῃ ἔργον μνήμης καθ' Ἡρόδοτον, ἀποχωρήσας τῆς ὅλης χερσονήσου διὰ τῆς διώρυγος, μετέβαλεν εἰς νῆσον.

Ὁ Ἡρόδοτος, ἐξιστορῶν τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου, περιγράφει μετὰ μοναδικῆς ἀκριβείας τὸν περίπλουν τῆς ὑποχερσονήσου Ἀκτῆς, τὰς ναυτικὰς τοῦ Ξέρξου δυνάμεις, καὶ ἀρχόμενος ἀπὸ τὴν Ἄκανθον, ἀπαριθμεῖ τὰς πόλεις ἐκ τῶν ὁποίων ἐλάμβανεν οὗτος πλοῖα καὶ στρατιώτας. Μετὰ τὴν ***Ἄκανθον*** καὶ τὸν λιμένα Πάνορμον (ἴσως καὶ πόλιν), ἔρχεται τὸ ***Δῖον***, ἡ ***Ὀλόφυξος***, αἱ ***Χαράδριαι***, αἱ ***Ἀκρόθωοι*** ἢ ***Ἀκράθως***, ἡ ***Ἄθωσσα***, αἱ ***Κλεωναί***, ἡ ***Θύσσος*** (τὸ Παλαιώριον κατὰ Πλίνιον) καὶ τελευταῖα παρὰ τὴν Διώ-

ρυγα ἡ *Σάνη* (Οὐρανούπολις μετὰ ταῦτα) ἔχουσα ἀπέναντί της νῆσον, ἥτις σήμερον *Ἀμμολιανὴ* καλεῖται[1]. Αὗται αἱ πόλεις ἀναγράφονται ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὡς κείμεναι ἀνὰ τὴν ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἀκτῆς.

Ἡ *Θύσσος* ἦτο ἄποικος τῶν Χαλκιδέων καὶ μία ἐκ τῶν πόλεων, ὧν ὁ Ξέρξης ὑπεχρέωσε τοὺς κατοίκους νὰ ἐργάζωνται εἰς τὴν ἀνόρυξιν τῆς Διώρυγος· ἦτο σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων καὶ παρεδόθη τῷ Βρασίδᾳ τῷ 423 π. Χ. Μετὰ τρία δὲ ἔτη κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Διέων, ἐγένετο σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐτέλει φόρον ὡρισμένον.

Μιχ. Χρυσοχόος

(Ἀνεκοινώθη ἐν συνεδριάσει τοῦ Φιλολογικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος).

---

[1] Πρὸ τοῦ στομίου τῆς διώρυγος πρὸς Μεσημβρίαν καὶ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου κεῖται νῆσος *Μολιανὴ* κοινῶς λεγομένη σήμερον· οἱ δὲ ναυτικοὶ χάρται *Μουλάρι* τὴν σημειοῦσιν. Ἡ νῆσος αὕτη ἔχουσα ἐν σμικρῷ τὸ σχῆμα τῆς Κερκύρας φράττει μετ' ἄλλων νησίδων τὸ στόμιον τῆς Διώρυγος μεσημβρινῶς καὶ σχηματίζει εὐρύτατον λιμένα καὶ ἀσφαλέστατον ὑπ' οὐδενὸς ἀνέμου προσβαλλόμενον. Ἀπορίας ἄξιον εἶναι πῶς οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων τὴν ἀναφέρει· καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Θουκυδίδης, οἵτινες μετ' ἀξιοθαυμάστου λεπτομερείας περιγράφουσι τὰ τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τῶν παρακειμένων πόλεων, οὐδένα ποιοῦνται λόγον περὶ τῆς νήσου ταύτης, ἥτις ἔχει μῆκος πέντε χιλιομέτρων καὶ πλέον. Ἀνήκει αὕτη εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ἥτις ἔχει ἐπ' αὐτῆς Μετόχια καὶ ἄλλα κτήματα, ἐλαιῶνας, ἀμπέλους, δάση, ποίμνια καὶ ἄλλα ζῷα ἰδίως ἡμιόνους (μουλάρια) διὰ τὴν ἐσωτερικὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν προϊόντων, ξύλων καὶ ἀνθράκων, ἡ δὲ πρὸς τὴν ξηρὰν συγκοινωνία γίνεται διὰ πλοιαρίων καὶ λέμβων.

Εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς καταφεύγουσιν ὅλα τὰ πλοῖα ἐν καιρῷ τρικυμίας καὶ ἴσως αὐτὸς ἦτο ὁ *Πάνορμος* καὶ οὐχὶ ὁ λιμὴν τῆς Ἱερισσοῦ. Εἰς τὸν λιμένα τοῦτον κατέφυγεν ἐσχάτως καὶ ὁ Ἑλλην. στόλος κατὰ τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἐπίσκεψίν του, ὅτε ἠγκυροβόλει ἐν τῷ ὅρμῳ τῆς Δάφνης, τρικυμίας ἐπελθούσης.

Ἡ νῆσος αὕτη, ἀρκετὸν ἔχουσα μέγεθος, ὥστε νὰ μὴ παροραται, καὶ σημαντικὴν κατέχουσα θέσιν εἰς τὸ βάθος τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου, σχηματίζουσα δὲ εὐρὺν καὶ ἀσφαλῆ λιμένα καὶ πρὸ τοῦ στομίου τῆς διώρυγος κειμένη, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς ἀρχαίους. Ἡ ἀκτὴ τῆς νήσου, ὅπου αὕτη δὲν εἶναι βραχώδης, ἔχει *ἄμμον* τόσῳ *λιανὴν* καὶ *λεπτήν*, ὥστε οἱ καλόγηροι τοῦ Ἁγ. Ὄρους τὴν μεταχειρίζονται εἰς τὰ μελανοδοχεῖά των καὶ οἱ ἐπισκεπτόμενοι αὐτὴν ξένοι λαμβάνουσιν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὁπόθεν καὶ τὸ ὄνομα τῆς νήσου *Ἀμμολιανή*. Πολὺ πιθανὸν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα νὰ ἐγνωρίζετο ὑπὸ ἄλλο ὄνομα μεν ἀλλ' εἰλημμένον ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδιότητός της ἢ νὰ εἶχεν ἀνάλογον τούτου καὶ παρεμφερὲς τοῦ *Ἀμμολιανὴ* ἐξ οὗ καὶ παρεφράσθη τὸ σημερινόν, πιθανὸν δὲ καὶ νὰ ἔμεινεν αὐτὸ τοῦτο μέχρις ἡμῶν.

ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙ

ΚΑΙ ΚΤΗΤΟΡΕΣ ΚΩΔΙΚΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Πρῶτος ὁ Montfaucon παρετήρησεν, ὅτι ὀλίγοι κώδικες μετεβιβάσθησαν εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῆς Ἑσπερίας ἐξ Ἀθηνῶν, ἅτε τῆς ἄλλοτέ ποτε περιδόξου ἐκείνης ἕδρας τῶν γραμμάτων καὶ τῶν συγγραφέων θαυμαστὸν ὅσον ἐκπεσούσης ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ἀξιώματος καὶ τῆς γλαφυρίας [1]. Ἐπανέλαβε δὲ τὴν παρατήρησιν ταύτην ὁ Φερδινάνδος Γρηγορόβιος, ὅςτις ἐσημείωσε καὶ τάδε· «Ὅτε τῷ 1491 καὶ 1492 ὁ Ἰάνος Λάσκαρις ἐπεχείρησε χάριν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ βιβλιοθήκης τῶν Μεδίκων ἀποδημίας ἐρευνητικὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν, ἠγόρασε κώδικας ἐν Κερκύρᾳ, Ἄρτῃ, Θεσσαλονίκῃ, Κρήτῃ καὶ Πελοποννήσῳ, ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ἄθωνος καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μεταξὺ δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰς Φλωρεντίαν κομισθέντων χειρογράφων εὑρίσκετο καὶ τὸ μόνον περιέχον τὰ Ὑπομνήματα τοῦ Πρόκλου εἰς τὴν Πλάτωνος Πολιτείαν· ὁ δὲ ὡραῖος οὗτος κῶδιξ τοῦ δεκάτου αἰῶνος ἀνῆκέ ποτε συνῳδὰ πρὸς σημείωσιν αναγεγραμμένην ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ φύλλῳ εἰς τὸν Ἀθηναῖον Ἁρμόνιον. Ἀλλ' εἶνε ὅμως ἀμφίβολον ἂν διὰ τοῦτον τὸν λόγον τὸ χειρόγραφον ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Λασκάρεως ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις [2]».

---

[1] *Montfaucon* Palaeographia Graeca σ. 111· Athenis paucos in Bibliothecas nostras Occidentales translatos Codices vidimus. Nam illa celebris olim literarum et literatorum sedes, mirum quantum degeneraverit a prisca dignitate et elegantia.

[2] *Gregorovius* Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter. Ἐν Στουτγάρτῃ. 1889. Τόμ. Β' σ. 340.

Τέλος δ' εἰς τὸν Γρηγορόβιον ἐρειδόμενος ἐπανέλαβεν ἐπ' ἐσχάτων τὰ περὶ σπάνιος κωδίκων προερχομένων ἐξ 'Αθηνῶν ὁ Γαβριὴλ Millet[1].

Καὶ ἡ μὲν προέλευσις πλείστων ὅσων χειρογράφων ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς 'Ελλάδος εἶνε ἀναμφήριστος· ἀλλ' ἡ γνώμη περὶ σπάνιος κωδίκων γεγραμμένων ἐν 'Αθήναις εἶνε ὑπερβολική, προῆλθε δὲ κυρίως ἐκ τοῦ ὀλίγου ἀριθμοῦ τῶν ἐξ 'Αθηνῶν προερχομένων κωδίκων ὅσοι εὕρηνται κατὰ τύχην ἀναγεγραμμένοι παρὰ τῷ Montfaucon, ἔνθα οὗτος συνέλεξεν ὅσα μέχρι τοῦ ἔτους 1708, ὅτ' ἐξέδωκε τὴν Palaeographia Graeca, ἐγίνωσκε σημειώματα καλλιγράφων ἀπὸ τοῦ τρίτου μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος[2]. Οὐδ' εὕρηται πράγματι ηὐξημένος ὁ ἀριθμὸς τῶν 'Αθηναίων τῶν γραψάντων κώδικας ἐν τῷ πολὺ πληρεστέρῳ πίνακι βιβλιογράφων ἐξικνουμένων μέχρι τοῦ 1600, οὓς συνέλεξεν ὁ Βίκτωρ Gardthausen[3]. 'Αληθῶς δ' ἡ ἐπισκόπησις τῆς ἀναγραφῆς τῶν καταλόγων ἑλληνικῶν κωδίκων, ἐξ ἧς ἀπήρτισε τὸν πίνακα τῶν βιβλιογράφων ὁ τελευταῖος οὗτος, πείθει ἡμᾶς, ὅτι τὸ ἔργον τῆς συντάξεως γενικοῦ πίνακος τῶν 'Ελλήνων βιβλιογράφων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας πρέπει νὰ ἐπιχειρηθῇ καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς. 'Αρκεῖ δὲ χάριν παραδείγματος νἀναφέρω, ὅτι ἐν ᾧ ὁ πίναξ τοῦ Gardthausen περιλαμβάνει ἐν ὅλῳ 893 βιβλιογράφους, μόνον ἐν τῷ ἐμῷ Καταλόγῳ τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ 'Αγίου ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων περιέχονται ὀνόματα 831 βιβλιογράφων[4].

Καὶ διὰ μὲν τοὺς ἀλλογενεῖς τὰ σημειώματα τῶν βιβλιογράφων, ἅτινα ἐν παλαιοτέροις χρόνοις σπανιώτερον ἀντεγράφοντο ὁλόκληρα καὶ αὐτολεξεὶ ὑπὸ τῶν συντασσόντων καταλόγους κωδίκων, ἔχουσιν ἐνδιαφέρον κυρίως παλαιογραφικόν, ἀλλ' ἡ σημασία αὐτῶν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶνε ποικίλη. Οὐ μόνον ἡ ἱστορία τῶν οἰκογενειῶν δύναται δι' αὐτῶν νὰ διαφωτισθῇ πολλαχῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ γεωγραφία τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἡ μοναστηριολογία κατά τε τοὺς μέσους

[1] *Millet* Le monastère de Daphni. 'Εν Παρισίοις. 1899 σ. 1 σημ. 1.

[2] *Montfaucon* ἔνθ' ἀν. σ. 39-108.

[3] *Gardthausen* Griechische Paläographie. 'Εν Λειψίᾳ. 1879 σ. 311-341.

[4] Τόμ. Β' σ. 571-581.

αἰῶνας καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἕνεκα τῆς πολλάκις μόνον ἐν τοῖς τοιούτοις σημειώμασι γινομένης μνείας χωρίων ἄλλοθεν ἀγνώστων ἢ ὧν δὲν γινώσκομεν τὴν πρώτην ἀρχὴν ἢ μονῶν ὧν δὲν περιεσώθη τὸ ὄνομ' ἀλλαχοῦ. Καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν δὲ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων καὶ εἰς τὰ τῆς διοικήσεως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ εἰς τὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους καθ' ὅλου κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας ἐπιχέουσι πολλάκις φῶς τὰ τοιαῦτα σημειώματα. Καὶ ἐξωτερικὰ δὲ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ φυσικὰ φαινόμενα ἀναγράφονται πολλάκις ἐν τοῖς σημειώμασιν ἐκείνοις ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων, καὶ χρονολογίαι ἐπανορθοῦνται δι' αὐτῶν. Διὰ ταῦτα ἡ ἐν ὁλοσχερείᾳ δημοσίευσις τῶν τοιούτων βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων ἐξ ἁπάντων τῶν ὁπουδήποτε περισωζομένων ἑλληνικῶν κωδίκων ἐν ἰδίῳ συντάγματι μετὰ παντοίων εὑρετηρίων, παλαιογραφικῶν, ὀνοματολογικῶν, γεωγραφικῶν, ἱστορικῶν, χρονολογικῶν, θὰ ἦτο μεγίστη ὑπηρεσία παρεχομένη εἰς τὰς φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐρεύνας.

Ὄντος δὲ τοῦ λόγου περὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ μόνων, εἰς ἃς ἀναφέρεται τὸ μελέτημα τοῦτο, ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσω, ὅτι καὶ ἄνευ τῆς περισυλλογῆς ἁπάντων τῶν σωζομένων ὀνομάτων Ἀθηναίων βιβλιογράφων καὶ κτητόρων κωδίκων, καὶ ἄλλως δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν, ὅτι τὰ τῆς παιδείας ἐν τῇ πόλει κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας δὲν ἦσαν οὕτω μελανά, ὡς ἠδύνατο νὰ φανῇ ἐκ πρώτης ὄψεως. Ἀρκεῖ δὲ νὰ μνημονεύσω τινῶν ἀξίων λόγου βιβλιοθηκῶν, τῆς τοῦ Μιχαὴλ Ἀκομινάτου περὶ τὰ τέλη τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος[1] καὶ τῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀνθίμου καὶ τῶν μονῶν Πεντέλης καὶ Καισαριανῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας[2], ὅπως δειχθῇ, ὅτι δὲν εἶχε λείψει

[1] Ἴδε ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτου ἐν Ἀθηναίῳ Τόμ. Ϛ' (1878) σ. 354 κ.ἑ.

[2] Ὁ *Wheler* A journey into Greece. Ἐν Λονδίνῳ 1682 σ. 350 λέγει τάδε περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Ἀνθίμου (Antenos)· He told us, he had a considerable number of Manuscripts; but had sent the greatest part of them to the convent of St Luca. He schewed us only one, being St Dionysius his works, with the Comment of St Maximus; well written upon vellom, and, as we judged by the hand, five or six hundred years old. The Ambassador of

τελείως ἐν τῇ πόλει ἡ περὶ τὰ γράμματ' ἀσχολία. Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον πειθόμεθα περὶ τούτου ἐκ τῆς περισυλλογῆς τῶν ὀνομάτων Ἀθηναίων βιβλιογράφων καὶ κτητόρων κωδίκων, ἣν ἀπήρτισα ἐκ τῶν καταλόγων χειρογράφων διαφόρων βιβλιοθηκῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἑσπερίας. Δυςτυχῶς ἡ ἀνθολογία αὐτῶν δὲν ἔγεινε πλήρης ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκείας τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπ' ἐλπίδι δὲ, ὅτι νεώτεροι ἐρευνηταὶ θὰ συμπληρώσωσι τὴν ἐμὴν ἀναγραφὴν ἀπανθίζοντες καὶ τοὺς ὑπ' ἐμοῦ μὴ θεωρηθέντας καταλόγους, σημειόνω κατωτέρω τίνων καταλόγων ἐποιησάμην χρῆσιν, ὅπως ἡ μέλλουσα ἔρευνα περιορισθῇ εἰς τοὺς μὴ περιλαμβανομένους ἐνταῦθα. Σημειόνω δὲ τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἀπανθισθέντα διὰ βραχέων, παραπέμπων πρὸς εὕρεσιν τῆς πλήρους ἐπιγραφῆς αὐτῶν εἰς τὰς παρὰ τῷ *Gardthausen* [1] καὶ τῷ *Krumbacher* [2] ἀναγραφὰς καταλόγων

France offer'd him fifty Dollars for it, but he esteemed it more. My Comrade and I, found two other Copies of the same Author, that cost less Money, and pleased us as well

Περὶ δὲ τῶν βιβλίων ἅτινα εἶδεν ἐν τῇ μονῇ Πεντέλης γράφει ὁ *Wheler* ἐν σ. 451 τάδε· Their books are all Manuscripts and consist chiefly of the Greek fathers; most of which we found there. I took notice of Saint Chrysostome in six volumes.

Saint Basil upon the Psalms and other his Works.

Saint John Damascen, his Works in folio.

Saint Gregory Nazianzen, Saint Gregory Nyssen.

A lexicon of Saint Cyrill.

The Works of Saint Macarius the great.

A very fine Saint Dionysius, the Areopagiste, the titles wherof are in golden letters, the wholy book very fairly written upon Vellom and ancient. His works are highly esteemed at Athens. Ἐν δὲ τῇ σ. 413 λέγει τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ Ἰεζεκιὴλ Στεφάκη, ἡγουμένου τῆς μονῆς Καισαριανῆς· He hath some Manuscripts, especially St John Damascen; which he offer'd to exchange with me for an Atlas if I sent it him. But I have not yet had an Opportunity to send it. Πρβλ. **Δημ. Καμπούρογλου** Ἱστορίαν τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β' σ. 223 κ. ἑ.

[1] *Gardthausen* Griechische Palaögraphie σ. 430 κ. ἑ.

[2] *Krumbacher* Geschichte der byzantinischen Litteratur ἐκδ. 6' σ. 509 κ. ἑ. Ἑλλ. μεταφρ. **Γ. Σωτηριάδου** Τόμ. Β' σ. 200 κ. ἑ.

ἑλληνικῶν κωδίκων καὶ μόνον τῶν παρ' αὐτοῖς μὴ περιλαμβανομένων καὶ ὑπ' ἐμοῦ μελετηθέντων ἀναγράφων πλήρη τὴν ἐπιγραφήν. Προέταξα δὲ τῶν τοιούτων ἀστερίσκον.

Εἶνε δὲ οἱ ὑπ' ἐμοῦ ἀπανθισθέντες κατάλογοι οἱ ἑξῆς·

* 1) **Ἀθανασιάδου Κυρίλλου** Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν Εὐαγγελικῷ Κήρυκι Περ. Β' Τόμ. Β' (1870) σ. 501 κ. ἑ.
* 2) » Περὶ τῶν τοῦ Παναγίου Τάφου βιβλιοθηκῶν, αὐτόθι Περ. Β' Τόμ. Γ' (1871) σ. 455 κ. ἑ.
* 3) » Βιβλιοθῆκαι τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐν τῷ περιοδικῷ Σωτῆρι Τόμ. ΙΓ' (1900) σ. 257 κ. ἑ., 321 κ. ἑ., 363 κ. ἑ. ΙΔ' (1902) σ. 120 κ. ἑ., 140 κ. ἑ., 173 κ. ἑ., 105 κ. ἑ.

4) *Allen* Περουσίας ἐν Ἰταλίᾳ.

* 5) **Ἀλεξούδη Ἀνθίμου** Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις τῆς συνοικίας Κάστρου πόλεως Βερατίου τῆς μητροπόλεως Βελεγράδων εὑρισκομένων ἀρχαίων χειρογράφων, ἐν Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας Τόμ. Α' σ. 352 κ. ἑ.
* 6) » Κώδικες ἐπαρχίας Βελεγράδων ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ 1901 σ. 485 κ. ἑ. 509 κ. ἑ. 525 κ. ἑ. 537 κ. ἑ. . . . κ. ἑ. 1902 σ. 55 κ. ἑ. 71 κ. ἑ.

7) » Σινώπης.

8) *Bandini* Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης Φλωρεντίας.

9) *Battifol* Βερατίου.

10) **Βέη Νίκου** Χειρόγραφος κατάλογος βιβλιοθήκης Δημητσάνης.

11) *Berthelot* Rapport sur les manuscrits alchimiques de Rome ἐν τοῖς Archives des missions scientifiques Τόμ. ΙΓ' (1887) σ. 819-854.

12) **Βλαδιμήρου ἀρχιμανδρίτου** Μόσχας.

13) *Blass* Σεραίου Κωνσταντινουπόλεως.

* 14) **Βογιατσῆ Ι.** Περὶ τῆς παρὰ τῇ Δημητσάνῃ μονῆς τοῦ Φιλοσόφου καὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Ἑλληνικῆς σχολῆς, ἐν Εὐαγγελικῷ Κήρυκι Τόμ. Η' (1864) σ. 503 κ. ἑ.

* 15) ***Βογιατσῆ Ι.*** Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνη βιβλιοθήκης ἐν τῷ τοῦ ***Εἰρ. Ἀσωπίου*** Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ 1868 σ. 75 - 79.

* 16) ***Βουλισμᾶ Ε.*** Τρεῖς ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τῆς ια' ἑκατονταετηρίδος (περιγραφὴ πολυμιγοῦς κώδικος) αὐτόθι 1877 σ. 323 - 336.

17) *Castellani* Βενετίας.

* 18) Catalogue of ancient manuscripts in the British Museum. Ἐν Λονδίνῳ. 1881.

19) Catalogus Codd. Graecorum in Bibliotheca Vratislaviensi.

* 20) *Chioti* P. Cenni sopra alcuni codici Greci. Siena. 1862.

* 21) *Costomiris G.* Les écrits inédits des anciens médecins Grecs ἐν Revue des études Grecques. Τόμ. Β' (1889) σ. 343 κ. ἑ. Τόμ. Γ' (1890) σ. 145 κ. ἑ. Τόμ. Δ' (1891) σ. 97 κ. ἑ. Τόμ. Ε' (1892) σ. 61 κ. ἑ.

* 22) *Coxe* Report to her Majesty's government on the Greek Manuscripts. Ἐν Λονδίνῳ. 1858.

23) » Βοδλῃιανῆς Ὀξωνίου.

24) *Cyrillus* Νεαπόλεως.

* 25) *Daremberg* Notices et extraits des manuscrits médicaux Grecs et Latins des principales bibliothèques d'Angleterre ἐν τοῖς Archives des missions scientifiques. Τόμ. Β' (1851) σ. 113-168. 484-548. Τόμ. Γ' (1852) σ. 1 - 76.

26) *Erhardt* Γενούης.

27) *Ἐρβιτσεάνου* Ῥωμανίας.

28) *Feron-Battaglini* Codices Ottoboniani Βατικανοῦ.

29) *Förster* De antiquitatibus et libris manuscriptis Constantinopolitanis.

* 30) *Gardthausen Victor* Katalog der griechischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Leipzig. Ἐν Λειψίᾳ. 1898.

* 31) » Σινᾶ καὶ Ἀλεξανδρείας.

* 32) ***Γεδεὼν Μαν.*** Νεοελληνικαὶ βιβλιοθῆκαι, ἐν Σωτῆρι Τόμ. Α' (1877) σ. 55 κ. ἑ.

* 33) ***Γεδεὼν Μαν.*** Αἱ βατοπαιδιναὶ σκῆται ἐν Σωτῆρι Τόμ. Α' (1877) σ. 307 κ. ἑ.

34) *Graux* Κοπενάγης.

» Origines du fonds Grec de l'Escurial.

35) *Graux-Martin* Σουηδίας.

* 36) *Greville-Chester* The Greek library at Smyrna, ἐν Academy ἀρ. 409 τῆς 6 Μαρτίου 1880 σ. 178.

37) *Hardt* Μονάχου.

38) *Iriarte* Μαδρίτης.

39) Ἰταλικῶν βιβλιοθηκῶν περιλαμβανομένων ἐν τοῖς Studi italiani di filologia classica μέχρι καὶ τοῦ 1900.

* 40) ***Ἰωαννίδου Ἐμμ.*** Περί τινων εὐαγγελίων ἐν Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως Τόμ. Α' σ. 194. Β' σ. 60 κ. ἑ. 141 κ. ἑ. Γ' σ. 106 κ. ἑ.

41) *Jorio* Codici ignorati di Napoli.

* 42) Καίρου «Χειρόγραφα ἀνέκδοτα», ἐν Κέκροπι συγγράμματι περιοδικῷ τοῦ ἑλληνικοῦ φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου Καίρου ἡ Ἑνότης. 1876-77 σ. 194 κ. ἑ. 218 κ. ἑ. 240 κ. ἑ. 261 κ. ἑ.

* 43) ***Καστόρχη Εὐθ.*** Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ ἑλληνικῆς σχολῆς. Ἐν Ἀθήναις. 1847. Ἴδε καὶ Εὐαγγελικὸν Κήρυκα Τόμ. Θ' (1865) σ. 123 κ. ἑ.

* 44) ***Κατραμῆ Νικολάου*** Φιλολογικὰ ἀνάλεκτα Ζακύνθου. Ἐν Ζακύνθῳ. 1880 σ. 156-204.

45) *Kitchin* Codices mss. Aedis Christi Ὀξωνίου.

* 46) ***Κοικυλίδου Κλ.*** Κατάλοιπα χειρογράφων ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Ἱεροσολύμοις. 1899.

* 47) ***Κόμνου*** Codices praeclarissimi in membrana et in charta Graece, Latine, et Italice exarati, ut ex titulo cujusdam apparet, apud. S. Comnum civem Atheniensem asservati. Athenis. 1857.

48) *Lambecius* Βιέννης.

49) ***Λάμπρου Σπυρ.*** Ἁγίου Ὄρους.

* 50) » Κατάλογος τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἁγίας κωδίκων ἐν τῇ Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Β' (1898) σ. 136 κ. ἑ. καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει.

* 51) ***Λάμπρου Σπυρ.*** Κατάλογοι κωδίκων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου Ἁγίῳ Νικολάῳ καὶ Παναχράντῳ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Κορθίου ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Γ' (1899) σ. 92 κ. ἑ. καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει.

52) » Βυλίζης.

* 53) » Notes épigraphiques et paléographiques (περὶ τῶν χειρογράφων Μαδύτου καὶ Θεσσαλονίκης) ἐν Mélanges Graux σ. 621-628.

* 54) » Χειρόγραφος κατάλογος τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ βιβλιοθήκῃ κωδίκων.

* 55) » Χειρόγραφος κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Collegio Greco τῆς Ῥώμης ἑλληνικῶν κωδίκων.

* 56) » Περὶ τῶν παλιμψήστων κωδίκων τῶν ἁγιορειτικῶν βιβλιοθηκῶν. Ἐν Ἀθήναις 1887.

* 57) » The manuscripts of Mount Athos, ἐν τῷ Athenaeum 1889 Τόμ. Α' σ. 793-4.

* 58) *Mahaffy* Notes from Mount Athos ἐν τῷ Athenaeum 1889 Τόμ. Α' σ. 631.

59) *Martin* Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλλίας.

60) *Martini* Ἰταλίας.

61) *Mezières* Μονῆς Ἁγίου Δημητρίου ἐν Θεσσαλίᾳ ἐν Mémoire sur le Pélion et l'Ossa (Achives des missions scientifiques 1854 Τόμ. Γ' σ. 248 κ. ἑ.)

62) *Miller* Ἐσκουριάλου.

63) » Μαδρίτης.

64) *[Mingarelli]* Graeci codices manuscripti apud Nanios Μαρκιανῆς.

65) *Morelli* Βενετίας.

* 66) *Müller K.* Neue Mittheilungen über Ianos Lascaris, ἐν τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen Τόμ. Α' (1884) σ. 333-412.

67) *Muralt* Πετρουπόλεως.

68) *Nares B.* Catalogue of the Harleian mss.

69) *Nessel* Βιέννης.

70) ***Οἰκονομοπούλου*** Λεριακά.

71) *Omont* Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων.
72) » Παραρτήματος Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων.
73) » Catalogue des manuscrits Grecs des départements. Ἐν Παρισίοις. 1886.
74) » Βρυξελλῶν καὶ Βελγικῆς.
75) » Ἑλβετίας.
76) » Κάτω Χωρῶν.
* 77) » Catalogue des manuscrits Grecs . . . recueillis par feu Emmanuel Miller. Ἐν Παρισίοις. 1897.
* 78) » Catalogue des manuscrits Grecs de Guillaume Pelicier. Ἐν Παρισίοις. 1886.
79) » Οὐηρῶνος.
80) » Ἀνσεατικῶν πόλεων.
* 81) » Fac-similés des manuscrits Grecs datés de la Bibliothèque Nationale du IX au XIV siècle. Ἐν Παρισίοις. 1891.
* 82) » Fac-similés des manuscrits Grecs des XVe et XIVe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1887.
* 83) » Les manuscrits Grecs datés des XV et XVI siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de France. Ἐν Παρισίοις. 1892.
84) ***Παπαγεωργίου Πέτρου*** Σερρῶν.
* 85) » Περὶ χειρογράφου Εὐαγγελίου Θεσσαλονίκης ἐν Byzantinische Zeitschrift. Τόμ. Ϛ′ (1897) σ. 538 κ.ἑ.
* 86) » Ἐκδρομὴ εἰς τὴν . . . μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, αὐτόθι Τόμ. Ζ′ (1898) σ. 57 κ.ἑ.
87) » Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ μονὴ τῶν Βλαταίων, αὐτόθι Τόμ. Η′ (1899) σ. 402 κ.ἑ.
88) » Παλαιογραφικὴ ἐκδρομὴ εἰς τὴν μονὴν Μπατσκόβου, ἐν Ἡμερολογίῳ Ἀνατολῆς (1887) σ. 115-120. Ἴδε καὶ Philologische Wochenschrift 1887 σ. 821 κ.ἑ.
89) ***Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἀθανασίου*** Σμύρνης.
90) » Φωκαίας.
91) » Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη.
* 92) » Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδο-

νίᾳ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1886 (Ἀπόσπασμα ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως).

* 93) ***Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἀθανασίου*** Παλαιογραφικὸν Δελτίον, ἐν Παραρτήματι ΙΖ' τόμου Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως. 1886.

94) » Κατάλογος χειρογράφων Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Κ/λεως.

95) » Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Α'-Γ'.

* 96) » Ἀθωνικὰ κονδακαρίων ἀντίγραφα ἐν Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ϛ' (1897) σ. 375 κ.ἑ.

* 97) » Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 20 κ.ἑ.

* 98) » Σημειώσεις ἐξ Ἁγίου Λαυρεντίου, αὐτόθι σ. 122 κ.ἑ.

* 99) » Ἡ ἐν τῷ νησίῳ Σωζοπόλεως βασιλικὴ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ τύχη τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς, ἐν Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς Τόμ. Ζ' (1902) σ. 661-694.

*100) ***Παπαδοπούλου Χρήστου*** Περιγραφὴ μονῶν τινων τῆς νήσου Κύπρου μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς χειρογράφων, ἐν Σωτῆρι Τόμ. ΙΓ' (1900) σ. 315 κ. ἑ. Τόμ. ΙΔ' (1901) σ. 303 κ. ἑ. 342 κ. ἑ. 376 κ. ἑ.

101) *Pasini* Ταυρίνου.

102) *Reich* Παλίμψηστα Ἀθηνῶν.

103) *Rocchi* Κρυπτοφέρρης (Grottaferrata).

104) *Rühl* Σικελίας.

105) *Sabas* Specimina Palaeographica. Ἐν Μόσχᾳ. 1863.

106) ***Σάθα Κωνστ.*** Μετοχίου Παναγίου Τάφου ἐν Κων/πόλει.

*107) » Ἔκθεσις πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως περὶ τῆς ἀποστολῆς μου πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις ἀποκειμένων ἀνεκδότων μνημείων τῆς κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἐν Βενετίᾳ. 1872.

108) ***Σακελλίωνος*** Πατμιακὴ βιβλιοθήκη.

109) » Ἀθηνῶν.

110) *Stevenson* Codices Palatini Βατικανοῦ.

111) » Codices Reginae Suecorum Βατικανοῦ.

112) *Stornajolo* Codices Urbinates Βατικανοῦ.

113) *Studemund-Cohn* Βερολίνου.

114) ***Τζέτζη Ἰω.*** Μουσικὰ χειρόγραφα Ἄνδρου.

*115) » Χειρόγραφα ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐν Ἐφημερίδι Συζητήσεων τῆς 9 καὶ 10 Φεβρουαρίου 1895.

*116) *Tischendorf* Catalogus Codicum nuper ex Oriente Petropolin perlatorum ἐν τῇ Notitia editionis Codicis Sinaitici. Ἐν Λειψίᾳ. 1860 σ. 47-64.

*117) ***Τσιτσέλλη*** Ἀρχαῖα εὐαγγέλια ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐν Ἑστίᾳ 1887 Τόμ. Β' σ. 765.

118) *Weinberger* Περουσίας Ἰταλίας.

Ἐν δὲ τῇ ἑπομένῃ ἀναγραφῇ τῶν βιβλιογράφων διαστέλλονται οἱ μὲν κτήτορες κωδίκων διὰ προτασσομένου τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἁπλοῦ ἀστερίσκου, οἱ δὲ δαπανήσαντες χάριν γραφῆς κωδίκων διὰ διπλοῦ ἀστερίσκου. Ῥητῶς δὲ δηλῶ, ὅτι δὲν συμπεριέλαβον εἰς τοὺς ἐνταῦθα ἀναγραφομένους βιβλιογράφους τοὺς ἐπιστολογράφους, ὧν ἐπιστολαὶ ἐξεδόθησαν ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν τοῦ κ. Δημ. Καμπούρογλου, εἰ καί τινες αὐτῶν εἶνε αὐτόγραφοι, ὡς οὐδὲ τοὺς παρὰ τῷ *Buchon* καὶ ἀλλαχοῦ νοταρίους Ἀθηνῶν.

1.

1129. Κωνσταντῖνος Ταρσίτης.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης ἐπὶ περγαμηνῆς θεολογικὸν κώδικα (Cod. Theol.) LXXIII, περιέχοντα ἔργα Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τὸν Πανδέκτην τοῦ Ἀντιόχου καὶ Κλίμακα Ἰωάννου τοῦ Σχολαστικοῦ.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος εὕρηνται οἱ ἑξῆς στίχοι·

Τέλος εἴληφα τῆς τρισολέκτου[1] βίβλου
καὶ χαρᾶς ἐμπέπλησμαι ἰδὼν τὸ πέρας
ὅτι τάχος γέγραπται ἡ δέλτος αὕτη

---

[1] Ἀναγνωστέον *τρισσολέκτου*. Ὁ *Lambecius* ἀνέγνω τὸ πρῶτον *τρισοδέκτου*, ἀλλ' ὁ *Kollar* παρὰ *Lambecius* Τόμ. Γ' σ. 348 σημ. Α ἐπανορθόνει εἰς *τρισολέκτου*.

χειρὶ εὐτελοῦς Κωνσταντίνου Ταρσίτου
τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ἐν Κρήτῃ γεγονότος.

Οἱ στίχοι οὗτοι εἶνε γεγραμμένοι ἐν τῷ κώδικι καταλογάδην, οὕτω δὲ καὶ ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε. Προςτίθεται δὲ σημείωσις, καθ' ἣν ὁ κῶδιξ ἐγράφη τῷ ͵ϛχλζ' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἤτοι τῷ 1129.

Lambecius Commentaria de Augusta bibliotheca Caesarea Vindobonensi. Ἐν Βιέννῃ. 1765-1779. Τόμ. Γ' σ. 348. Παρβλ. *Montfaucon* Palaeographia Graeca σ. 60 *Ebert* Zur Handschriftenkunde σ. 101.

2.

ΙΒ' ἢ ΙΓ' αἰῶνος. Θεόδωρος Ἀθηναῖος.

Ἔγραψε τὸν ιβ' ἢ ιγ' αἰῶνα τὸν ὑπ' ἀρ. 270 ἐπὶ περγαμηνῆς κώδικα τῆς ἐν Βρεσλαυίᾳ βιβλιοθήκης, περιέχοντα δεκαεπτὰ ὁμιλίας Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, μαρτύριον τῶν ἁγίων Εὐστρατίου, Αὐξεντίου, Εὐγενίου, Μαρδαρίου καὶ Ὀρέστου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου λόγον εἰς Φιλογόνιον καὶ δύο λόγους Βασιλείου τοῦ μεγάλου.

Ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε· † *Θεοδώρου πέφυκα πυκτὶς τοῦ Ἀθηναίου. ὃν χῶρος ἐξήνεγκε τῶν Ἀθηναίων. καὶ κόσμος ἀνέθρεψε, τῆς Κωνσταντίνου. αὕτη δὲ κοσμήσασα γενναίως, παρέσχε καὶ πόρισμα πολλῶν πυκτίδων· ἀφ' ὧν ἐγὼ πέφυκα, τῶν πλείστων μία.*

Catalogus Codicum Graecorum qui in Bibliotheca urbica Vratislaviensi adservantur a philologis Vratislaviensibus compositus civitatis Vratislaviensis sumptibus impressus. Vratislaviae. 1889 σ. 66.

Τὸ ἄνω σημείωμα εἶνε γεγραμμένον εἰς χωλιάμβους, ἐν μόνῳ δὲ τῷ πρώτῳ παρέλκει ἡ λέξις *πυκτίς*. Γραπτέοι δὲ οἱ στίχοι ὧδε·

Θεοδώρου πέφυκα ⟨πυκτὶς⟩ τοῦ Ἀθηναίου,
ὃν χῶρος ἐξήνεγκε τῶν Ἀθηναίων
καὶ κόσμος ἀνέθρεψε τῆς Κωνσταντίνου.
Αὕτη δὲ κοσμήσασα γενναίως . . .
παρέσχε καὶ πόρισμα πολλῶν πυκτίδων,
ἀφ' ὧν ἐγὼ πέφυκα τῶν πλείστων μία.

Ζήτημα δὲ μόνον εἶνε ἂν τὸ δὶς ἐπαναλαμβανόμενον *πέφυκα* σημαίνει ὡς καὶ ἐν ἄλλοις ἀναλόγοις σημειώμασι κωδίκων τὸν κτήτορα μᾶλλον ἢ τὸν βιβλιογράφον. Ἀλλ' ἀποδέχομαι μᾶλλον, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ βιβλιογράφου, ἐπειδὴ τοιοῦτό τι φαίνονται ἐνδεικνύοντες οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ ἐπιγράμματος. Ἂν δὲ οὕτως ἑρμηνευθῶσι, τότε πρέπει νἀποδεχθῶμεν, ὅτι πολλῶν ἄλλων κωδίκων, καθ' ἃ αὐτὸς ὁμολογεῖ, βιβλιογράφος ὑπῆρξεν ὁ Θεόδωρος, οὗ δυστυχῶς ἀγνοοῦμεν τὸ ἐπώνυμον.

3.

1337; Δημήτριος Περούλης.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ Κοινοτικῇ βιβλιοθήκῃ (Biblioteca Comunale) τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Φερράρας ὑπ' ἀρ. 155 κώδικα, περιέχοντα ἔργα τοῦ Θεοκρίτου, Πινδάρου, Ἡσιόδου, Φρυνίχου ἐκλογὴν ῥημάτων καὶ ὀνομάτων ἀττικῶν, Ἡρωδιανοῦ γραμματικά, Γεωργίου Χοιροβοσκοῦ περὶ τρόπων ποιητικῶν. Ὀνομάτων ἀττικῶν ἐκλογήν, Μαξίμου Πλανούδη γραμματικά, Περὶ ἐπιθέτων καὶ περὶ προθέσεων.

Ἐν φ. 225$^{\alpha}$ τὸ σημείωμα τόδε· † *ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς δημητρίου τοῦ πυρούλη ἐν ἔτει ς̅ω̅ω̅μ[έ] βασιλεύοντος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡ[μῶν] αὐ[τοκράτορος] βασιλέως ἀνδρονίκου τοῦ παλαιολόγου — ἰνδ^{os} ε'.*

E. Martini Catalogo di manoscritti Greci esistenti nelle bibliothece Italiane. Τόμ. Α' μέρ. Β'. Ἐν Μεδιολάνῳ. 1896 σ. 345. Ἐν τῷ σημειώματι τούτῳ αἱ λέξεις τὸ *παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς* ἐγράφησαν δι' ἄλλης χειρὸς ἐν διασβέσματι, ὅπερ ἐξακολουθεῖ καὶ περαιτέρω, ἔνθα τὸ ὄνομα τοῦ βιβλιογράφου μετηλλαγμένον ἐκ τοῦ τὸ πρότερον γραφέντος· διὸ μετά τινος δισταγμοῦ ἀποφαίνεται ὁ *Martini*, ὅτι ἀναγνωστέον *Δημητρίου τοῦ Πυρούλη*. Διὰ ταῦτα φρονῶ, ὅτι μᾶλλον ἀναγνωστέον *Περούλη*· ἂν δὲ ἔχῃ ὀρθῶς ἡ ἐμὴ εἰκασία, ἀποκτῶμεν τὸ ὄνομα διακεκριμένου ἐπὶ τουρκοκρατίας οἴκου τῶν Ἀθηνῶν, ἐν ᾧ συναντᾶται ἄλλως καὶ τὸ βαπτιστικὸν Δημήτριος[1]. Ζήτημα δὲ πάντως εἶνε, ἄν, οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων,

---

[1] Ἴδε ***Κ. Χρηστομάνον*** ἐν τοῖς ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 298.

πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν οἱανδήποτε ἐπανόρθωσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ βιβλιογράφου γενομένην ἅμα τῇ γραφῇ τοῦ κώδικος, ἢ εἶνε πιθανώτερον νὰ εἰκάσωμεν, καθ' ἃ οὐ σπανίως συμβαίνει, ὅτι ὁ Περούλης ὑποκατέστησεν ἐνταῦθα ἑαυτὸν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ τὸ πρῶτον γράψαντος τὸν κώδικα. Διὰ πάντας τούτους τοὺς λόγους μετ' ἀμφιβολίας οὐ μικρᾶς ἀναγράφω ἐνταῦθα τὸ ὄνομα τοῦ Δημητρίου Περούλη ὡς Ἀθηναίου βιβλιογράφου· ἔτι δὲ μᾶλλον ἀμφιβάλλω, ἂν πρέπει νὰ θεωρήσω αὐτὸν γράψαντα τὸν κώδικα τῆς Φερράρας ἐν ἔτει 1337, ἀναβιβάζων οὕτω τὸ γένος τῶν Ἀθηναίων Περουλῶν εἰς τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα. Ἄλλως δὲ καὶ τοῦτο παρατηρητέον, ὅτι καὶ ἂν πράγματι Δημήτριος Περούλης ὠνομάζετο ὁ γράψας τὸν κώδικα καὶ ἂν ἀληθῶς οὗτος ἐγράφη τῷ 1337, δὲν ἐξάγεται ἐκ τούτου μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἤδη ἔκτοτε οἱ Περοῦλαι διέτριβον ἐν Ἀθήναις, εἰς ἃς δυνατὸν νὰ μετῴκησεν ἀργότερον ὁ οἶκος, ὃν μόνον ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος βλέπομεν διαπρέποντα ἐν τῇ πόλει. Σημειωτέον δ' ἐν τέλει, ὅτι Δημήτριον Περούλην εὑρίσκομεν ἀφιερώσαντα τῷ 1662 ἐπιτάφιον εἰκόνισμα εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν (**Ἰω. Βελούδου** Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ. Ἐν Βενετίᾳ. 1872 σ. 47).

4.

1339. Κοσμᾶς Κάμηλος ἱερεύς.

Ἔγραψε τὸν ἐπὶ περγαμηνῆς κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων τὸν φέροντα νῦν τὸν ἀριθμὸν 2243, περιέχοντα τὴν ἰατρικὴν συγγραφὴν Νικολάου τοῦ Μυρεψοῦ καὶ ἄλλα ἰατρικὰ καὶ εἰς ἰατροὺς χρήσιμα συνταγμάτια.

Ἐν αὐτῷ εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε·

Ὥσπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα
καὶ οἱ θαλαττεύοντες ἰδεῖν λιμένα,
οὕτως καὶ οἱ γράψαντες ἰδεῖν βιβλίου τέλος.

Ἐπληρώθη δὲ τὸ παρὸν ἰατρικὸν βιβλίον ὑπὲρ ἐξόδου καὶ μόχθου πολλοῦ κάμου Δημητρίου ἰατροῦ τοῦ Νομαχλώμου τοὐπίκλην ἔχων, χειρὶ δὲ τοῦ γράψαντος τὸ τοιοῦτον κυροῦ Κοσμᾶ ἱερέως τοῦ Καμήλου καὶ ἐξάρχου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ ἰνδ. ζ' ἔτους ,ςωμζ', ἀμὴν, ἀμὴν, ἀμὴν, γένοιτο, γένοιτο.

Οὕτως ἐξέδωκε τὸ σημείωμα ἐν ἔτει 1708 ὁ *Montfaucon* ἐν Palaeographia Graeca σ. 70. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηνται ἐπηνωρθωμένα τὰ σφάλματα τοῦ Ἀθηναίου βιβλιογράφου, ἅτινα γίνονται κατάδηλα ἐν τῇ πιστῇ ἐκδόσει τοῦ σημειώματος, ἣν παρέσχεν ὁ *Omont* (Fac-similés des manuscrits Grecs datés de la Bibliothèque Nationale du IX au XIV siècle. Ἐν Παρισίοις. 1891. Εἰςαγωγῆς σ. 17). Ἔχει δὲ παρ' αὐτῷ τὸ σημείωμα ὧδε·

Ὥςπερ ξένοι χαίρουσιν ἠδεῖν πατρίδαν,
καὶ οἱ θαλατέβοντες εὑρεῖν λημένα,
οὕτως καὶ ἡ γράφωντες ἰδεῖν βιβλήου τέλος.

Ἐπληρῶθη δὲ τὸ παρὸν ἰάτρηκῶν βιβλήον ὑπὲρ ἐξόδου καὶ μόχθου πολοῦ καμοῦ Δημητρίου ἰήτροῦ ἁμαρτολοῦ τούνομα Χλομοῦ τοῦ πίκλην ἔχων· χηρεῖ δὲ τοῦ γράψαντος τὸ τιοῦτον κυροῦ Κοσμὰ ἱερέως τοῦ Καμήλου καὶ ἐξάρχου τῆς ἀγιώτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ἐν μηνὶ αὐγούστῳ, ἰνδ. ζ', ἔτους ,ςωμζ'. Ἀμήν. Ἀμήν. Ἀμήν. Γένοιτο. Γένοιτο:~

Παρέχει δ' ὁ *Omont* ἐν πίνακι LXXIII καὶ φωτοτυπικὸν πανομοιότυπον τῆς γραφῆς τοῦ Καμήλου ἐκ τῶν φύλλων 11^6 καὶ 620^6 τοῦ κώδικος.

Τὸ ἀνορθόγραφον τοῦτο σημείωμα θλιβερὰν ἐμποιεῖ αἴσθησιν περὶ τῆς ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν καταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἐν ταῖς ἡμέρας τῶν Καταλωνίων, καθ' ἃς ἦτο ἔξαρχος τῆς μητροπόλεως ἀνὴρ οὕτως ἀμαθής. Διὰ δὲ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ *Omont* ἐπανορθοῦται καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἐν Ἀθήναις πιθανώτατα διατρίβοντος ἰατροῦ, οὗ χάριν ὁ ἱερεὺς Κάμηλος ἔγραψε τὸν κώδικα. Ὁ ἰατρὸς οὗτος δὲν ἐκαλεῖτο Νομάχλωμος, καθ' ἃ κακῶς ἀνέγνωσεν ὁ *Montfaucon*, ἑνώσας πρὸς τὸ ὄνομα μέρος τῆς προηγουμένης λέξεως *τοὔνομα*, ἀλλὰ Χλωμός.

Καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν δ' ἔποψιν εἶνε ἄξιον λόγου τὸ σημείωμα τοῦτο, ἐξ οὗ βλέπομεν τὸν Κάμηλον ὄντα ἔξαρχον τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἐν ἡμέραις καθ' ἃς ἡ μητρόπολις αὕτη εὑρίσκετο κατεχομένη ὑπὸ Λατίνων ἀρχιεπισκόπων. Ἐκ τούτου ἐμφαίνεται, ὅτι τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχεῖον δὲν εἶχε παραιτήσει τὰ ἐπὶ τῶν

Ἀθηνῶν δικαιώματα αὐτοῦ. Καὶ δὲν ἐχειροτονοῦντο μὲν ὀρθόδοξοι μητροπολῖται, ἐγκαταστάντες καὶ πάλιν τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν Ἀτζαϊωλῶν, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀθηναϊκῆς ἐκκλησίας διεῖπεν ἔξαρχος πατριαρχικός.

5.

ΙΕ' αἰῶνος. Ἀλφόνσος.

Ἔγραψε μέρος τοῦ κώδικος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων τοῦ φέροντος νῦν τὸν ἀριθμὸν 2161, περιέχοντος μὲν ἔργα τοῦ Γαληνοῦ, γεγραμμένου δὲ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ σχήματος τῆς γραφῆς, τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα.

Ἐν τέλει· *ϑοφλν'ωλω 'ϑαβνϑηλω ἔζϙϑτεν*. Τὸ κρυπτογραφικὸν τοῦτο σημείωμα σημαίνει *Ἀλφόνσος Ἀθηναῖος ἔγραψεν*.

Montfaucon Palaeographia Graeca σ. 86. *Omont* Inventaire sommaire des manuscrits Grecs de la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίοις 1888. Τόμ. Β' σ. 207.

Τὸ ὄνομα Ἀλφόνσος δεικνύει Ἀθηναῖον ἐκ τῶν πρὸς τοὺς Φράγκους τοὺς κρατήσαντας τῆς Ἀττικῆς προσμιγέντων, ἐξ ἐπιγαμίας δὲ πρὸς οἶκον καταλωνιακὸν μᾶλλον ἢ φλωρεντιακὸν προερχόμενον.

6.

* 1401. Μιχαὴλ Κοτύλης ἱερεύς.

Ὑπῆρξε κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 246 κώδικος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Κουτλουμουσίου, περιεχούσης Γραμματικὴν καὶ δημώδεις στίχους Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου.

Ἐν τέλει τῆς Γραμματικῆς εὕρηνται γεγραμμένοι καταλογάδην οἱ ἑξῆς στίχοι·

Ὥςπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα
καὶ οἱ θαλαττεύοντες εὑρεῖν λιμένα·
οἱ νοσοῦντες δὲ τυχεῖν ὑγείας,
οὕτω καὶ οἱ γράφοντες βιβλίου τέλος.
Πέρας ἐνταυθὶ τῆς παρούσης νῦν δέλτου
τῆς τῶν σοφιστῶν ἐκμαθήσεως ὄντως
γραμματοειδοῦς φιλοσόφου τ' ἂν ἄρξῃς
καὶ πληρωτικῆς πολυτρόπου σοφίας.

Τετελείωτο δ' ἐν ἔτει κοσμογένους,
χιλιὰς ἑξὰς καὶ δὶς τετρακοσίοις
χρόνοις σὺν ἄλλοις, ἁπλῆς δεκὰς δεκάδος·
ἐννὰς πρὸς τούτοις σὺν καὶ ἰνδικτιῶνος
'Ιουλίῳ τε μηνὶ εἰκὰς ἐννάτη.

'Εξόδῳ κτηθὲν Μιχαὴλ ἱερεῖ, οὗ τὸ ἐπίκλην τοῦ Κοτύλη μᾶλλον 'Αθηνεύς· αὕτη γὰρ πατρὶς ἡ θρέψασα καὶ τ' ἄλλα· τῶν ὀρθοδόξων εἷς μετέχων ἐν πᾶσιν γραφὲν χειρὶ τλήμωνος καὶ ἐλαχίστου Νικοδήμου μοναχοῦ.

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ 'Αγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. 'Εν Κανταβριγίᾳ. 1895. Τόμ. Α' σ. 305.

Τὴν διὰ τῶν αἰνιγματωδῶν στίχων δηλουμένην χρονολογίαν εἶχον ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν ἁγιορειτικῶν χειρογράφων λύσει μετ' ἀμφιβολίας ὡς σημαίνουσαν ,ϛηι' καὶ προσέγραψα ὡς ἴσον αὐτῇ ἐξ ἀβλεψίας τὸ 1410 ἀντὶ τοῦ 1402. 'Αλλ' ἡ χρονολόγησις ἐκείνη δὲν εἶνε ὀρθή. 'Αναθεωρῶν δὲ τὸ πρᾶγμα, νομίζω, ὅτι πρέπει ὀρθότερον νὰ ἀναλύσωμεν τοὺς ἐν τοῖς στίχοις ἀριθμοὺς ὧδε· *χιλιὰς ἑξὰς* (=6000) *καὶ δὶς τετρακοσίοις χρόνοις σὺν ἄλλοις* (=800) *ἁπλῆς δεκὰς δεκάδος* (=100) *ἐννὰς πρὸς τούτοις* (=9), ἤτοι τὸ ὅλον 6909 (,ϛϡθ') ἀπὸ κοσμογονίας, τοῦθ' ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ χριστιανικὸν ἔτος 1401. Συμπίπτει δὲ τὸ ἔτος τοῦτο πρὸς ἰνδικτιῶνα ἐνάτην· διὸ δικαιολογεῖται καὶ ἡ ἐν τοῖς στίχοις παράλειψις τοῦ ἀριθμοῦ τῆς ἰνδικτιῶνος ἐν οἷς ὁ γράψας αὐτοὺς λέγει

ἐννὰς πρὸς τούτοις σὺν καὶ ἰνδικτιῶνος

δηλῶν κακοζήλως ὅτι ἡ ἰνδικτιὼν ἔφερε τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἐννέα οὗ γίνεται μνεία ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ ἀνωτέρω σημειώματι αἱ λέξεις *Μιχαὴλ* καὶ *Κοτύλη* εἶνε διεξεσμέναι, τὸ δὲ τέλος αὐτοῦ ἐγράφη ὑπὸ χειρὸς νεωτέρας. Ὅλως δὲ δυσεξερεύνητον εἶνε τὸ νὰ εὕρωμεν ἂν ὁ ἀγοράσας τὸν κώδικα ἱερεὺς Μιχαὴλ ὁ Κοτύλης ἀπέκτησεν αὐτὸν ἐν 'Αθήναις καὶ παρὰ βιβλιογράφου 'Αθηναίου. 'Οπωσδήποτε δὲ ὁ μοναχὸς Νικόδημος ὁ κατόπιν παραστήσας ἑαυτὸν ὡς γραφέα τοῦ κώδικος οὐδαμῶς εἶνε ἀναγκαῖον ἢ πιθανὸν νὰ ἐκληφθῇ 'Αθηναῖος.

7.

1421 - 1449. Μιχαὴλ Καλοφρενᾶς ἱερεύς.

Ἔγραψεν ἐν ἔτει ͵ςϡκθ' (=1421) τὸν ὑπ' ἀρ. ΥΜ' κώδικα τῆς βιβλιοθήκης Πάτμου, περιέχοντα Κεφάλαια, Λόγους καὶ Ἐπιστολὰς Ἰωσὴφ τοῦ Βρυεννίου, ἐν οἷς καί τινα ἀνέκδοτα. Ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου ὁ βιβλιογράφος ἔγραψε τὸ ἑξῆς δίστιχον·

Ἔληξαν αὐχὴν δάκτυλοι τρεῖς καὶ γόνυ,
ὄμματα, γραφὶς, νοῦς, πτυχαὶ, μέλαν, στίχοι.

Ἰω. Σακκελίωνος Πατμιακὴ βιβλιοθήκη σ. 199.

Τῷ δὲ 1422 ἔγραψεν ὁ αὐτὸς τὸν ὑπ' ἀρ. 239 κώδικα τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, περιέχοντα τὸ Ὑπόμνημα Ἀνδρέου τοῦ Καισαρέως εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν.

Omont Inventaire sommaire des manuscrits Grecs de la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίοις Τόμ. Α' σ. 27. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Les manuscrits Grecs datés des XV et XVI siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de France. Ἐν Παρισίοις. 1892 σ. 6.

Τῷ δὲ 1449 ἐγράφη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὁ ὑπ' ἀρ. 255 ἱεροσολυμιτικὸς κῶδιξ, περιέχων Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ περὶ κανόνος κτλ., Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου περὶ ὑπακοῆς καὶ κοντακίου κτλ., Περὶ τοῦ Ἀχαὰβ βασιλέως, Ἀπομνημονεύματα ἐκ ποιητῶν καὶ ῥητόρων, Νέον Παράδεισον, Νείλου ἀββᾶ Περὶ τῶν ὀκτὼ λογισμῶν καὶ Διδασκαλίαν ὠφέλιμον.

Ἐν φ. 171 α τὸ σημείωμα τόδε· † *Χρηστῶν* ***ἁπάντων Χριστὸς*** *ἀρχὴ καὶ τέλος·* |*ἀπαλλαγέντι τοῦ πονεῖν ἐν τῷ γράφειν*|, ***ἀπαλλαγὴν*** *ἔπειτα αἰτῶ πλημμελημάτων·* † *Μιχαὴλ* ***θύτης τε παράσχου*** *ῥῶσιν, Χριστέ μου· Καλο*|*φρενᾶς ἐπίκλειον ἐγνώρισμαι* ***τοῖς πᾶσιν***|. *αυμθ' ἰουλλίῳ κθ' τέλος.*

Θ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 323.

Ὁ αὐτὸς δ' ἔγραψεν ἐκ Κρήτης ἐπιστολὴν εἰς τὸν λατινόφρονα πατριάρχην Μητροφάνην, λατινίζων καὶ αὐτὸς καὶ μνημονεύων τὸν

πάπαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη σώζεται ἔν τινι τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Λονδίνῳ βρεττανικοῦ μουσείου, οὗ δυςτυχῶς δὲν εὑρίσκω τὸν ἀριθμὸν ἐν τοῖς ἐμοῖς σημειώμασιν ἐκ τῶν ἐν ἔτει 1876 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἐκείνῃ μελετῶν μου· στεροῦμαι δ' ἐνταῦθα τῶν καταλόγων τῆς βιβλιοθήκης πλὴν τοῦ τῶν Ἀρλεϊανῶν κωδίκων καί τινων τῶν Additional ἐν οἷς δὲν περιλαμβάνεται.

Σπυρ. Π. Λάμπρου Σημείωμα περὶ τῆς οἰκογενείας Καλλιφρονᾶ ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων τόμ. Γ' σ. 241.

Ὁ Καλοφρενᾶς οὗτος εἶνε τῶν προγόνων τῆς γνωστῆς ἐν Ἀθήναις οἰκογενείας Καλλιφρονᾶ, ἐν ᾗ τὸ ὄνομα Μιχαὴλ μεταβιβάζεται μέχρι τῆς σήμερον ἀπὸ πάππου εἰς ἔγγονον. Καθ' ἃ δ' ἀνέγραψα ἐν τῷ ἀνωτέρω σημειώματι, καὶ *Λεονάρδος Καλεφορνᾶς* μνημονεύεται ἔν τινι καταλόγῳ τοῦ ἔτους 1691 τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τοῦ Μοροζίνη ἐκπατρισθέντων καὶ ἐν Γαστούνῃ διαβιούντων Ἀθηναίων, ἀποκειμένῳ ἐν τῷ Archivio dei Frari ἐν Βενετίᾳ.

8.

1422. Ἀνώνυμος.

Ἔγραψε τὸ ὑπ' ἀρ. 324 ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς Κοσινίτζης ἐν Μακεδονίᾳ Εὐχολόγιον, ἔχον ἐν τέλει τὸ ἑξῆς σημείωμα τοῦ ἔτους 1422· ***Ἐτελειώθη τὸ παρὸν εὐχολόγιον ἐν Ἀθήναις, ἐν μηνὶ δεκεβρίῳ, ἰνδικτ. α' τοῦ ϛϡλ' ἔτους.*** Προστίθεται δὲ τὸ σημείωμα τόδε ἐξ οὗ μανθάνομεν τὸν πρὸ τῆς ἀποθέσεως τοῦ κώδικος εἰς τὴν μονὴν κτήτορ' αὐτοῦ· † ***Τοῦ ταπεινοῦ ἐπισκόπου Θερμοπυλῶν καὶ προέδρου Διαυλίας, Θεογνώστου.***

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1886 (Ἀπόσπασμα ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος ΙΖ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου Κων/πόλεως σ. 32).

9.

1435-1436. Ἀντώνιος Λογοθέτης.

Ἔγραψε δύο κώδικας ἀποκειμένους ἐν τῇ Λαυρεντιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας, τὸν ὑπ' ἀρ. 9 τοῦ pluteus 69, περιέχοντα τὴν

ἱστορικὴν συγγραφὴν τοῦ Πολυβίου, καὶ τὸν ὑπ' ἀρ. 7 τοῦ pluteus 55, περιέχοντα ἀποφθέγματα τοῦ Πλουτάρχου.

Ἐν τέλει τοῦ πρώτου τῶν δύο τούτων κωδίκων ἀναγινώσκομεν τὸ σημείωμα τόδε·

Ὧδε πέρας λάβεν ἱστοριῶν Πολυβίοιο βίβλος
ἥνπερ Ἀθηναῖος γεγραφὼς Ἀντώνιός ἐστι
Φιλέλφου δ' ἀναλώμασι τοῦ Φραγκίσκοιο κλῆσιν.

Ἐτελειώθη μηνὶ νοεμβρίου κβ' ἔτους ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως αυλε', ἐν Σήνῃ τῆς Τυρρηνίας.

Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ αὐτοῦ κώδικος φέρονται τάδε· *Ἀντώνιος ὁ Ἀθηναῖος, ὁ καὶ λεγόμενος Λογοθέτης, ταύτην τὴν βίβλον εἶχα ἀντιβόλεον καὶ ἀντέγραψα ὅμοιον ταύτης, ἔτους ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ,αυλε', γραφὲν εἰς τὴν πόλιν Σιένα.*

Bandini Catalogus codicum Graecorum bibliothecae Laurentianæ. Τόμ. Β' σ. 628.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ κώδικι εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε·

Ἠθῶν ἐστι τέλος Πλουτάρχου σώφρονος ὧδε
ὅνπερ Ἀθηναῖος γεγραφὼς Ἀντώνιός ἐστι
Φραγκίσκου δ' ἀναλώμασι σπουδῇ τε Φιλέλφου.

Ἐτελειώθη ἐν Σήνῃ τῇ τῆς Τυρρηνίας, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ,αυλϛ', φεβ. α'.

Αὐτόθι Τόμ. Β' σ. 304-305.

Ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων βλέπομεν, ὅτι ὁ Ἀντώνιος Λογοθέτης ἀντέγραψε τοὺς δύο κώδικας δαπάναις τοὺς γνωστοῦ Ἰταλοῦ ἀρχαιομαθοῦς Φραγκίσκου Φιλέλφου κατὰ τὸν χρόνον τῆς τούτου διαμονῆς. ἐν Σιένῃ τῆς Ἰταλίας, ἔνθα καὶ ὁ Λογοθέτης διέτριβεν. Ἦτο δὲ τἄλλα ὁ Ἀθηναῖος λόγιος ἥκιστ' ἄξιος τιμῆς, ἂν πιστεύσωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Φιλέλφου ἐν ἑλληνικῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Γεώργιον Σχολάριον τὸν ἔπειτα μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην Γεννάδιον γραφόμενα περὶ αὐτοῦ τάδε· *Πλὴν γραφέα ἔχομεν Ἀθηναῖον μέν, ὀκνηρὸν δὲ τὰ πάντα, πλὴν τοῦ οἴνου καὶ τῶν ὁμοίων.*

Émile Legrand Cent-dix lettres grecques de François Filelfe. 1902 σ. 10.

Πρβλ. περὶ τοῦ Ἀντωνίου Λογοθέτου καὶ *Montfaucon* Palaeografia Graeca σ. 76. *Ebert* Zur Handschriftenkunde σ. 103.

Εἶνε δὲ ὁ οἶκος Λογοθέτη γνωστότατος ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἴδε ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α′ σ. 251-273. 301-302. 319-329. Β′ σ. 76. Γ′ παράρτ. σ. νϛ′.

10.

1463-1464. Νικόλαος Ἁγιομνήτης.

Ἀνεκαίνισε τῷ 1463 τὸν ὑπ' ἀρ. 209 βομβύκινον κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, γραφέντα μὲν τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, περιέχοντα δὲ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου.

Ἐν φ. 247α μετ' ἄλλα φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *Ὁ δέ γε ἀνακαινισμὸς τῆς παρούσης νῦν βίβλου ἐγεγόνη διὰ χειρὸς ἐμοῦ· τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἀμαθοῦς Νικολάου υἱοῦ παπᾶ Μιχαὴλ τοῦ Ἁγιομνήτη ἐν τῷ ϛϡοα′ καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθαί μοι δυσσωπῶ διὰ τὸν Κύριον ἔρρωσθαι—διὰ συνδρωμεῖς καὶ ἐξόδους κυροῦ Ἰαννούλη τοῦ Στανίσα· ἐν μηνὶ σεπτεμβρίῳ κθ′ εἰς τοὺς αυξγ′.*

Σακκελίωνος Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος σ. 39, ἔνθα τὸ *αυξγ′* φέρεται κακῶς γεγραμμένων *ακξγ′*.

Τὸν αὐτὸν δὲ Νικόλαον τὸν Ἁγιομνήτην εὑρίσκομεν ἀνακαινίζοντα κατὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος 1464 τὸν ὑπ' ἀρ. 380 κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα γραφέντα κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιέχοντα ἔργα Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε· *Ὁ δέ γε ἀνακαινισμὸς τῆς παρούσης νῦν βίβλου ἐγεγόνει τάλανος ἑτέρου Νικολάου· υἱὸς τυγχάνω πατρὸς ἐμοῦ καὶ θύτου, ἱερέος Μιχαὴλ Ἁγιομνήτη· τῇ πέντε καὶ δεκάτῃ, μηνὸς γὰρ τοῦ Μαΐου, ἐν τοῖς ἑξακισχιλίοις ἐνακοσίοις χρόνοις εὐδομηκοστοῦ σὺν τούτοις καὶ δευτέρου, ἐντηκτιόνος καὶ αὐτῆς δωδεκάτης.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1900. Τόμ. Β′ σ. 103.

Ὅτι δὲ ὁ Ἁγιομνήτης ἦτο Ἀθηναῖος ἐξάγεται ἐκ σημειώματος ἀναγινωσκομένου ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. Υ-III-14 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἱσπανικοῦ Ἐσκουριάλου ἐν φ. 187β (*Miller* Catalogue des manuscrits Grecs de la bibliothèque de l'Escurial. Ἐν Παρισίοις. 1848 σ. 55). Ἔχει δὲ τὸ σημείωμα ἐκεῖνο ὧδε·

Γραφὲν παρὰ τοῦ εὐτελεστάτου ἐν ἱερομονάχοις Νικηφόρου τοῦ ἐξευίας** (ἀναγνωστέον **ἐξ Εὐβοίας**), **υἱοῦ Μιχαὴλ ἱερέως ἐκείνου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ ἁγιομνήτη τελειωθέντος ἐν τῇ ἀναλώσει ἐκείνῃ τῆς πατρίδος Εὐείας** (ἀναγνωστέον **Εὐβοίας**), **καμοῦ δὲ σώσαντός με τοῦ Θεοῦ, ἵνα μετάμελος γένωμαι τῶν ἀμετρίτων μου ἁμαρτιῶν· ὃς καὶ μονάσας ἐν τῇ σεβασμίᾳ μεγάλῃ μονῇ τῆς ὑπεραγίας μου ἐν τῷ Βατοπαίδι ἐν ᾧ γέγραπτε καὶ τὸ παρὸν βιβλίον ἐν μηνὶ μαΐῳ κγ' ἐν τῷ ϛϡ̇γδ' ἔτη Ν** (=ινδικτιῶνος) **δ'. Εὔχεσθαί μοι τῷ ἀναξίῳ καὶ ἀμαθεῖ παρὰ πάντων.

Ὅτι Μιχαὴλ Ἁγιομνήτης ὁ ἐξ Ἀθηνῶν ἱερεὺς ὁ ἐν τῷ ἐσκουριαλείῳ σημειώματι ἀναγραφόμενος εἶνε αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τῶν δύο προτέρων σημειωμάτων, οὐδαμῶς εἶνε ἀμφίβολον. Μανθάνομεν δ' ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου τοῦ ἐσκουριαλείου κώδικος, ὅτι οὗτος ***ἐτελειώθη*** κατὰ τὴν ἀνάλωσιν τῆς Εὐβοίας. Ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ ***ἐτελειώθη*** τοῦτο; ἁπλῶς φυσικὸν θάνατον κατὰ τὴν συχνάκις περὶ ἐπισκόπων μάλιστα καὶ ἱερέων γενομένην χρῆσιν τῆς λέξεως ἢ βίαιον θάνατον ἐν πολεμικῷ ἀγῶνι; Τὸ δεύτερον τοῦτο νομίζω πιθανώτερον ἕνεκα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς λέξεως ταύτης πρὸς τὴν μνείαν τῆς ἀναλώσεως τῆς Εὐβοίας, ἥτις εἶνε πάντως ἡ ἐν ἔτει 1470 ἅλωσις τῆς Χαλκίδος καὶ ἄλλων πόλεων ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ κατακτητοῦ. Εἶχε δὲ πιθανῶς φύγει ὁ Μιχαὴλ Ἁγιομνήτης εἰς τὴν πρὸ τῆς πορθήσεως ταύτης βενετοκρατουμένην Εὔβοιαν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάληψιν τῶν πατρίων Ἀθηνῶν καὶ εὗρε ἴσως τέλος μοιραῖον κατὰ τοὺς ὀδυνηροὺς καὶ μυριονέκρους ἀγῶνας τοὺς προηγηθέντας τῆς ἁλώσεως τῆς Χαλκίδος.

Ὁ δὲ Νικηφόρος ὁ τὸν ἐσκουριάλειον κώδικα γράψας ὑπῆρξεν υἱὸς αὐτοῦ, καθ' ἃ αὐτὸς ῥητῶς μαρτυρεῖ. Πάντως δὲ δὲν εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἐν τοῖς δύο ἄλλοις κώδιξι σημειούμενος ὡς Νικόλαος, τυχὸν μεταλλάξας τοῦτο τὸ ὄνομα διὰ τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀφοσιώσεως, διότι ὁ Νικόλαος εἶνε ἤδη *τάλας*, ἤτοι μοναχός, ἐν ἔτει 1463

κατὰ τὸ σημείωμα τοῦ ἀθηναϊκοῦ κώδικος. Προφανῶς λοιπὸν ὁ Νικηφόρος ὁ ἐν ἔτει 1486 γράψας ἐν Βατοπεδίῳ τοῦ Ἁγίου Ὄρους τὸν κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἐσκουριάλου εἶνε ἄλλος υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Ἁγιομνήτη καὶ ἀδελφὸς τοῦ Νικολάου.

Τοιαύτην τινὰ λοιπὸν φαντάζομαι τὴν ἱστορίαν τοῦ οἴκου τῶν Ἁγιομνητῶν. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1456 ὑπὸ τοῦ Ὀμὰρ ἅλωσιν τῶν Ἀθηνῶν ἢ μετὰ τὴν δευτέραν τῷ 1458 ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ κατάληψιν ὁ μὲν υἱὸς Νικόλαος ἔγεινε μοναχὸς καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁ δὲ πατὴρ Μιχαὴλ, ἐγκαταλιπὼν τὴν πάτριον πόλιν, ἀπεχώρησεν εἰς τὴν βενετοκρατουμένην Χαλκίδα, ἔνθα καὶ ἀπέθανε, συμμετασχὼν τῶν πρὸς ἄμυναν αὐτῆς ἐναντίον τοῦ Μωάμεθ ἀγώνων. Ὁ δὲ ἕτερος υἱὸς Νικηφόρος διασωθεὶς τότε ἔφυγεν ἐκ τῆς τουρκοκρατουμένης Εὐβοίας, ἣν ἐθεώρει δευτέραν πατρίδα, οἵαν καὶ ῥητῶς ὀνομάζει ἐν τῷ σημειώματι τοῦ ἐσκουριαλείου κώδικος, καὶ ἐμόνασεν ἐν Βατοπεδίῳ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἔνθα ζῶν μέχρι τοὐλάχιστον τοῦ 1486 ἔγραψε τὸν κώδικα ἐκεῖνον.

11.

1486. Νικηφόρος Ἁγιομνήτης.

Ἴδε τὸ ἀνωτέρω σημείωμα.

12.

ΙΕ΄ αἰῶνος ὑπερμεσοῦντος.
Ἰσίδωρος μητροπολίτης Ἀθηνῶν.

Ἐκέκτητο τὸν ὑπ' ἀρ. CCCCXXX ἐπὶ περγαμηνῆς κώδικα τῆς ἐν Μονάχῳ βασιλικῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένον τὸν δέκατον αἰῶνα, ἐν ᾧ περιέχεται ἡ ἱστορικὴ συγγραφὴ τοῦ Θουκυδίδου.

Ἐν τῷ παραφύλλῳ II 6 γέγραπται τὸ σημείωμα τόδε· † *αὕτη ἡ βήβλος ἐστὶν τοῦ μητροπολίτου τῶν Ἀθηνῶν Ἰσιδώρου, ἣν ἐκ τῆς πόλεως αἰχμαλοτισθεῖσαν ἐξηγώρακεν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ καὶ πρὸς ὃν ἂν τύχοιεν περιπεσεῖν εὐχέσθω τῇ ψυχῇ τοῦ ταύτην κεκτημένου τοῦ λυτρωθῆναι ἐκ τῆς αἰωνίου κολάσεως καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας τυχεῖν.* Αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ σημειώματος τούτου *τοῦ λυτρωθῆναι—βασιλείας* εἶνε γεγραμμέναι δι' ὠχροτέρου μέλανος, ἴσως δὲ καὶ δι' ἄλλης χειρός.

Τὸ σημείωμα τοῦτο παρέθηκα ἐνταῦθα' οἷον ἐπιμελῶς ἀντέγραψα ἐκ τοῦ κώδικος ἐν ἔτει 1877· φέρει δὲ κατὰ ταῦτα ἱκανὰς ἀνορθογραφίας τοῦ μητροπολίτου, ἄν, ὡς συνήθως τὰ τοιαῦτα σημειώματα. εἶνε αὐτόγραφον αὐτοῦ. Ἐξεδόθη δὲ μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ *Hardt* Catalogus codicum manuscriptorum Graecorum bibliothecae regiae Bavaricae. Ἐν Μονάχῳ. 1810 Τόμ. Δ' σ. 334, τοῦ ***Παναρέτου Κωνσταντινίδου*** Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς ἀρχιεπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ἐν τῷ Σωτῆρι Τόμ. Β' σ. 29 καὶ ἔπειτα κατ' αὐτὸν ὑπὸ ***Δημ. Καμπούρογλου*** ἐν Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β' σ. 18.

Ἴθυνε δὲ ὁ Ἰσίδωρος τὴν μητρόπολιν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1451 μέχρι τῆς ἀπὸ τῶν Τούρκων ἁλώσεως τῆς πόλεως. Ἐν δ' ἔτει 1447 εὑρίσκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔτι ὢν ἱερομόναχος, καθ' ἃ μανθάνομεν παρὰ τοῦ χρονογράφου ***Γεωργίου Φραντζῆ*** (ἐκδ. Βόννης σ. 203, 4 κ.ἑ.), ὅςτις λέγει περὶ αὐτοῦ τάδε· *καὶ τῷ Αὐγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλην πάλιν ἐγὼ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν* (ἐκ τῆς Πελοποννήσου) *ὑπὲρ πολλῶν τινων ὑποθέσεων καὶ περὶ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς Γοτθίας καὶ περί τινος συνοικεσίου διὰ τὸν αὐθέντην μου, ἐπεὶ ἀπ' ἐκεῖσε προεσύντυχον, ἔνθα καὶ ἱερομονάχους καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων μου ἔστειλα ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι, ἐξαιρέτως δὲ καὶ τὸν ἱερομόναχον Ἰσίδωρον τὸν καὶ ὕστερον χρηματίσαντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν, μεθ' ὧν ἔγραψα.*

13.

ΙΕ' αἰῶνος ὑπερμεσοῦντος.
Δημήτριος Χαλκοκονδύλης.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀριθ. 2783 κώδικα τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, συγκείμενον ἐκ φύλλων 54 καὶ περιέχοντα τοὺς Πυθιονίκας τοῦ Πινδάρου. Ἐν φ. 53β γέγραπται χειρὶ τοῦ Ματθαίου Δεβάρη, Ἕλληνος λογίου τοῦ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, οὗ πολλοὶ ἑλληνικοὶ κώδικες τῶν Παρισίων φέρουσι σημειώσεις, τὸ σημείωμα τόδε·
Ἐγράφη χειρὶ Δημητρίου τοῦ Χαλκονδύλου.

Omont Inventaire sommaire des manuscrits Grecs de

la Bibliothèque Nationale. Ἐν Παρισίοις. 1888 Τόμ. Γ′ σ. 40. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Fac-similés de manuscrits Grecs des XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1887 σ. 11 ἀρ. 16 καὶ Πίν. 16 ἔνθα πανομοιότυπον τοῦ φ. 30^6 - 31^a τοῦ κώδικος τούτου.

Ὁμοίως δ' ἔγραψε καὶ τοὺς ὑπ' ἀρ. 2023 καὶ 2808 κώδικας τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης, ὧν ἐκεῖνος μὲν περιέχει συγγραφὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, οὗτος δὲ τοῦ Εὐριπίδου τὴν Ἑκάβην καὶ τὸν Ὀρέστην.

Omont Inventaire sommaire κτλ. Τόμ. Β′ σ. 180. Τόμ. Γ′ σ. 43. Πρβλ. καὶ *Montfaucon* Palaeographia Graeca, ἔνθ' ἀναγινώσκονται τὰ γενικὰ καὶ ἀόριστα τάδε· *Demetrius Chalcondylas* codices Regios aliquot (scripsit) anno circiter 1485.

Παρὰ δὲ τῷ *Gardthausen* Griechische Paläographie σ. 320 ἀναγράφεται ὡς γραφεὶς ὑπὸ τοῦ Χαλκοκονδύλη καὶ ὁ *Laur. 31, 28*, ἀλλ' εἶνε τοῦτο ἐσφαλμένον.

Εἶνε δὲ ὁ βιβλιογράφος οὗτος γνωστὸς λόγιος, ἀδελφὸς πιθανῶς τοῦ χρονογράφου Λαονίκου, γεννηθεὶς μὲν ἐν Ἀθήναις τῷ 1424, μεταβὰς δ' εἰς Ἰταλίαν τῷ 1447 καὶ ἀποθανὼν ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1511. Ἴδε περὶ αὐτοῦ ***Ἀντώνιον Καλοσυνᾶν*** παρὰ τῷ *Hopf* Chroniques Gréco-Romanes σ. 243 κ. ἑ., ***Ζαβίραν*** ἐν Νέᾳ Ἑλλάδι σ. 78 κ. ἑ., ***Σάθαν*** ἐν Νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ σ. 63 κ. ἑ., *P. Chioti* Sopra alcuni codici Greci. Ἐν Σιένῃ. 1862 σ. 13 κ.ἑ. *Legrand* Bibliographie hellénique . . . aux XV et XVI siècles. Ἐν Παρισίοις 1885 Τόμ. Α′ σ. XCIV κ.ἑ. ἔνθα εὕρηται καὶ χαλκογραφικὴ εἰκὼν τοῦ Χαλκοκονδύλη, καὶ ἐν ἐπιτομῇ ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α′ σ. 305 κ. ἑ. *Confalonieri* καὶ *Gabotto* Notizie biografiche di Demetrio Calcondila ἐν τῷ Giornale Ligustico 1892 καὶ ἐν ἐπιτετμημένῃ μεταφράσει ἐν Νέᾳ Ἡμέρᾳ 1894 ἀρ. 1005-1007. *Krumbacher* Geschichte der Byzantinischen Litteratur σ. 305 κ.ἑ. καὶ ἑλλ. μετάφρ. ***Γ. Σωτηριάδου*** Τόμ. Α′ σ. 613. *Motta* ἐν τῷ Archivio Storico Lombardo 1893 σ. 143 κ. ἑ. *Gregorovius* Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter Τόμ. Β′ σ. 320.

Περὶ τοῦ τύπου τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Χαλκονδύλης καὶ τῶν ἄλλων τύπων Χαλκοκονδύλης, Χαλκοκανδήλης, Χαλκοκανδύλης, Χαλ-

κοκονδήλης, Χαλκανδήλης, Χαχραντύλης, Χαλκοκανδύλας, Χαρκαντίλις, Χαλκανδύλης, Χαλκαντύλης ἴδε Legrand ἔνθ' ἀν. σ. XCIV σημ. 1 καὶ **Κ. Ζησίου** ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας Τόμ. Β' σ. 26 κ.ἑ.

14.

ΙΕ' αἰῶνος ὑπερμεσοῦντος. Ἁρμόνιος ὁ Ἀθηναῖος.

Εἶνε γνωστὸς πολλαχόθεν κυρίως ὡς κτήτωρ κωδίκων. Οἱ κώδικες δὲ οὗτοι οἱ σωζόμενοι ἐκ τῆς πάντως πλουσίας καὶ ἐκλεκτῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἁρμονίου ἀνήκουσιν ὡς τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Λαυρεντιακὴν βιβλιοθήκην τῆς Φλωρεντίας. Εἶνε δὲ οὗτοι·

α') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 25 τοῦ pluteus XXXI, περιέχων τὴν Ἑκάβην τοῦ Εὐριπίδου καὶ τὰ εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου. Ἐν αὐτῷ φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου· ἔχει φλωρ(ία) β'*. Ἴδε *Bandini* Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Medico-Laurentianae. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1768. Τόμ. Β' σ. 98.

β') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 36 τοῦ pluteus XXXI, περιέχων τοῦ Ἀριστοφάνους τὸν Πλοῦτον καὶ τὰς Νεφέλας. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Β' σ. 113.

γ') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 28 τοῦ pluteus LVII, περιέχων ἔργα τοῦ Λουκιανοῦ. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Β' σ. 381.

δ') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 4 τοῦ pluteus LVIII, περιέχων Ἁρποκρατίωνος λεξικὸν δέκα ῥητόρων, Γνώμας διαφόρους καὶ Συμεὼν Σὴθ Φυσικὴν σύνοψιν. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου· ἔχει φλου(ρία) ζ'*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Β' σ. 442.

ε') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 9 τοῦ pluteus LXXX, περιέχων τὸ τοῦ Πρόκλου Ὑπόμνημα εἰς τὰς Πλάτωνος Πολιτείας. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου· ἔχει φλουρία ζ'*. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Γ' σ. 194.

ς') Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 8 τοῦ pluteus LXXXI, περιέχων τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους Ἠθικὰ Νικομάχεια καὶ τὸ δεύτερον μέρος τῆς Περὶ ἐπιδεικτικῶν συγγραφῆς τοῦ ῥήτορος Μενάνδρου τοῦ Λαοδικέως. Ἐν

αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου.* Ἴδε *Bandini* Τόμ. Γ′ σ. 225.

ζ′) Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 19 τοῦ pluteus LXXXI, περιέχων Κωνσταντίνου Ἀρμενοπούλου τὴν Ἑξάβιβλον καὶ τοῦ αὐτοῦ Ἐπιτομὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων. Ἴδε *Bandini* Τόμ. Γ′ σ. 233.

η′) Κῶδιξ ὑπ' ἀρ. 14 τοῦ pluteus LXXXV, περιέχων Θεμιστίου παράφρασιν εἰς τὴν Φυσικὴν ἀκρόασιν Ἀριστοτέλους καί τινας διαλόγους τοῦ Πλάτωνος. Ἐν αὐτῷ τὸ σημείωμα· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου, ἔχει φλουρία ι′.* Ἴδε *Bandini* Τόμ. Γ′ σ. 274.

Πλὴν δὲ τούτων τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀποκειμένων κωδίκων εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἁρμονίου ἀνῆκεν ὁ ὑπ' ἀρ. LIV κῶδιξ τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μαδρίτης, περιέχων συγγραφὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, Δημητρίου Φαληρέως περὶ ἑρμηνείας καὶ Σιμπλικίου ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐν φ. 3 τὸ σημείωμα· *αὕτη βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου Ἀθηναίου.* Ἀνῆκε δὲ ὁ κῶδιξ πρότερον εἰς Γεννάδιον τὸν Σχολάριον τὸν πρῶτον μετὰ τὴν ἅλωσιν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ἴδε *Iriarte* Regiae bibliothecae Matritensis codices Graeci Mss. Ἐν Μαδρίτῃ. 1769 σ. 180.

Ἐν δὲ τῇ Ῥικκαρδιανῇ (Riccardiana) βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας ἀπόκειται κῶδιξ ἐπὶ περγαμηνῆς ὑπ' ἀρ. 81 γεγραμμένος ἐπὶ περγαμηνῆς καὶ περιέχων Ἀριστοτέλους περὶ ζῴων κινήσεως καὶ τὰ ὑπὸ τῶν νεωτέρων λεγόμενα Μικρὰ φυσικὰ (Parva Naturalia) καὶ τὴν ψευδαριστοτέλειον συγγραφὴν Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. Κοσμεῖται δ' ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ κώδικος (φ. 1-12), ἐν ᾧ περιλαμβάνεται ἡ ψευδαριστοτέλειος συγγραφή, ὑπὸ γραμμάτων χρυσῶν καὶ εἰκόνων περικαλλεστάτων. Ἐν φ. 12^6 εὕρηται τὸ σημείωμα· *Ἁρμόνιος ὁ Ἀθηναῖος χάριν φιλίας ἔγραψεν οὐκαπεικότως ἐν Ῥώμῃ.* Ἴδε *G. Vitelli* Indice de' codici Riccardiani, Magliabechiani e Marucelliani ἐν τοῖς Studi italiani di filologia classica Τόμ. Β′ (1894) σ. 527.

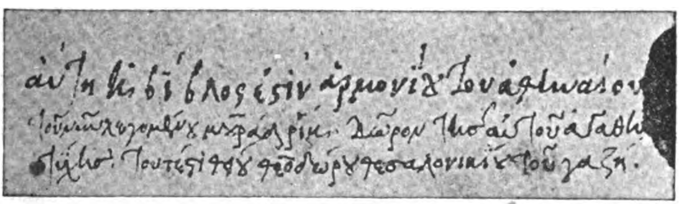
Καίτοι δὲ μόνον ἐν τῷ τελευταίῳ τῶν μνημονευθέντων κωδίκων εἴδομεν ῥητῶς ἀναγραφόμενον τὸν Ἁρμόνιον ὡς βιβλιογράφον, οὐδαμῶς φαίνεταί μοι ἀπίθανον, ὅτι καὶ τοὺς πλείστους τῶν λοιπῶν οὓς ἐκέκτητο αὐτὸς καὶ ἔγραψε. Καθίσταται δὲ τοῦτο πιθανώτατον ἐκ

τῆς παρατηρήσεως, ὅτι πλὴν τοῦ τῆς Μαδρίτης, ὅςτις ἀνάγεται εἰς τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, καὶ τοῦ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. ε΄ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀνερχομένου κατὰ μὲν τὸν *Bandini* εἰς τὸν ἐνδέκατον, κατὰ δὲ τὸν *Schöll* (Anecdota varia Graeca σ. 4) εἰς τὸν δέκατον, πάντες οἱ λοιποὶ ῥητῶς σημειοῦνται ὑπὸ τοῦ *Bandini* ὡς γραφέντες τὸν δέκατον πέμπτον. Μόνον δὲ περὶ τοῦ ἀνωτέρω σημειωθέντος ὑπ' ἀρ. α΄ σημειοῦται, ὅτι εἶνε τοῦ δεκάτου ἕκτου καὶ περὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. β΄ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν δέκατον πέμπτον ἢ δέκατον ἕκτον. Ἀλλὰ τὰ δύο ταῦτα σημειώματα προέρχονται πάντα ἐξ ἀβλεψίας τοῦ *Bandini*, ὀρθῶς χρονολογοῦντος τοὺς λοιποὺς πάντας ὡς γραφέντας τὸν δέκατον πέμπτον, εἰ καὶ ἐπ' οὐδενὸς φέρεται σημείωμα καὶ χρονολογία τοῦ βιβλιογράφου. Ἂν δὲ πράγματι αὐτὸς ὁ Ἁρμόνιος εἶνε ὁ γράψας πλὴν τοῦ ῥικκαρδιανοῦ κώδικος καὶ τοὺς λαυρεντιακοὺς καὶ τὸν τῆς Μαδρίτης, μόνον ἀντιβολὴ φωτογραφικῶν αὐτῶν ἐκτύπων πρὸς τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐν τῇ Ῥικκαρδιανῇ αὐτογράφου κώδικος θὰ ἠδύνατο ἀσφαλῶς νἀποδείξῃ· δύςκολος δὲ θὰ εἶνε πάντως ἡ κρίσις ἐκ παραβολῆς τῆς γραφῆς ἑκάστου κώδικος πρὸς τὸ ἐν αὐτῷ βραχὺ σημείωμα τοῦ Ἁρμονίου ὡς κτήτορος.

Ἀλλὰ τίς ὑπῆρξεν ὁ Ἁρμόνιος οὗτος καὶ ἐν τίνι τμήματι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ὃν ἐμφαίνει ἡ γραφὴ τῶν σημειωμάτων αὐτοῦ, ἔζησεν; Οὐδὲν παντελῶς ἠθέλομεν γινώσκει περὶ αὐτοῦ, ἂν μὴ ἐν τῷ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. ζ΄ ἀναγραφέντι κώδικι εὑρίσκετο τὸ σημείωμα τόδε· *Αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν Ἁρμονίου τοῦ Ἀθηναίου τοῦ νῦν λεγομένου Μουρὰδ Ῥίμ, δῶρον τῆς αὐτοῦ ἀγαθῆς τύχης, τουτέστι θείου Θεοδώρου Θεσσαλονικίου τοῦ Γαζῆ.* Ἐκ τοῦ σημειώματος τούτου, τοῦ μόνου παρέχοντος πληρεστέρας εἰδήσεις περὶ τοῦ ἄλλοθεν ἀγνώστου Ἁρμονίου, μανθάνομεν, ὅτι ἦτο ἀνεψιὸς Θεοδώρου Γαζῆ τοῦ Θεσσαλονικέως, διότι πάντως τὸ *θείου* ἀναφέρεται εἰς τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας καὶ δὲν σημαίνει τὸ divini, καθ' ἃ παρανοήσας τὸ πρᾶγμα μετέφρασεν ὁ *Bandini* (Τόμ. Γ΄ σ. 233). Γινώσκοντες δὲ περὶ τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ, ὅτι ἀπεβίωσεν ὑπερεκατοντούτης ἐν Ἰταλίᾳ τῷ 1475 [1], εἰκότως δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν περὶ

[1] Ἴδε *Émile Legrand* Bibliographie hellénique . . . au XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1885. Τόμ. Α΄ σ. XL.

τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἁρμονίου, ὅτι ὑπερμεσοῦντος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἔζη ἐν Ἰταλίᾳ, μεταβὰς ἴσως μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἦτο ὁ Ἁρμόνιος, Ἀθηναῖος ὤν, ἀνεψιὸς τοῦ Θεσσαλονικέως Γαζῆ; Ἦτο ἴσως υἱὸς ἀδελφῆς αὐτοῦ συζευχθείσης Ἀθηναῖον; Δυστυχῶς ὅσα περὶ τοῦ βίου τοῦ Γαζῆ γινώσκομεν δὲν ἀρκοῦσι πρὸς διαφώτισιν ἡμῶν. Πολὺ δὲ μείζων εἶνε ἡ ἀπορία ἣν γεννᾷ ἐν ἡμῖν τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ἁρμονίου *Μουρὰδ Ῥίμ*. Τί εἶνε τοῦτο τὸ *Ῥὶμ*, ὅπερ οὔτε ἑλληνικὸν, οὔτε φραγκικὸν, οὔτε τουρκικὸν εἶνε καὶ ἕπεται εἰς τὸ Μουρὰδ, ὄνομα, ὅπερ, τουρκικὸν ὂν καὶ ὄχι περσικὸν, δὲν δύναται νὰ συνδυασθῇ πρὸς ἄλλας ἐπωνυμίας, καθ' ἃ με διαβεβαιοῖ ὁ συνάδελφος κ. Παῦλος Καρολίδης. Διὰ τίνας δὲ ἰδίως εὐεργεσίας καλεῖ ὁ Ἁρμόνιος τὸν Γαζῆν *ἀγαθὴν τύχην* ἑαυτοῦ; Ἅπαντα ταῦτα εἶνε αἰνίγματα, καθιστάνοντα, τό γε νῦν ἔχον καὶ ἐφ' ὅσον δὲν προσαχθῶσι νέα στοιχεῖα, ἄδωρον τὸ ἐκ τῶν εἰδήσεων τοῦ σημειώματος τούτου δῶρον. Διὸ καὶ ἐπῆλθέ μοι ἡ ὑπόνοια μὴ κακῶς εἶχεν ἀναγνωσθῇ ὑπὸ τοῦ *Bandini* τὸ σημείωμα τοῦτο· ἀλλὰ πᾶς δισταγμὸς περὶ παραναγνώσεως ἐξέλιπε μετὰ τὴν παρὰ τοῦ φίλου κ. Ἐρρίκου *Brockhaus*, διευθυντοῦ τοῦ Kunstarchäologisches Institut τῆς Φλωρεντίας, πρόφρονα κατ' αἴτησίν μου ἀποστολὴν φωτογραφικοῦ ἀπεικάσματος τοῦ σημειώματος, ὅπερ καὶ δημοσιεύω ἐνταῦθα, τοῦτο μὲν ὅπως πεισθῶσι καὶ οἱ ἀναγνῶσται, τοῦτο δὲ ὅπως γνωσθῇ ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ τοῦ Ἁρμονίου.

αὕτη ἡ βίβλος ἐστὶν ἁρμονίου τοῦ ἀθηναίου

Ἀπαραγνώριστον δὲ εἶνε μόνον, καθ' ἃ γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ πανομοιοτύπου, ὅτι τὸ δεύτερον μέρος τοῦ σημειώματος τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν λέξεων *τοῦ νῦν λεγομένου* ἢ ἐγράφη ὑπὸ ἄλλης χειρὸς ἢ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μὲν Ἁρμονίνυ, ἀλλ' ἐν χρόνῳ μεταγενεστέρῳ τῆς γραφῆς τῶν πρώτων λέξεων.

Καὶ τὴν μὲν ἐν Ἰταλίᾳ διατριβὴν τοῦ Ἁρμονίου διατρανοῖ ἡ

ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ μεμαρτυρημένη γραφὴ τοῦ ῥικκαρδιανοῦ κώδικος. Ἀλλὰ τὸν χρόνον τῆς γραφῆς, ἄρα καὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ διαμονῆς τοῦ Ἁρμονίου, θὰ ἐπειράζετό τις νὰ καταβιβάσῃ εἰς τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ἂν εἶχεν ὀρθῶς ἡ μαρτυρία τοῦ *Schöll*, καθ' ἣν ὁ κῶδιξ ὁ περιέχων τὸν Πρόκλον εἶνε τῶν διὰ τοῦ Ἰάνου Λασκάρεως ὑπὸ τοῦ Λαυρεντίου Μεδίκου ἐξ Ἑλλάδος κτηθέντων [1]. Τῆς πρώτης εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιδημίας τοῦ Λασκάρεως γενομένης τῷ 1491 μέχρι 1492, ὁ Ἁρμόνιος θὰ διέτριβεν ἔτι ἐν αὐτῇ, ἐκτὸς ἂν ὁ κτήτωρ καὶ μετὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν διαπεραίωσιν εἶχε δι' οἱονδήποτε λόγον ἀφήσει τὸν κώδικα τοῦτον ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλ' ὁμολογῶ, ὅτι δὲν γινώσκω ποῦ στηρίζεται ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ *Schöll*, καθ' ἣν ὁ κῶδιξ τοῦ Πρόκλου περιῆλθεν εἰς τὴν Λαυρεντιακὴν ἀγορασθεὶς παρὰ τοῦ Λασκάρεως ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Τοὐλάχιστον δὲν εὑρίσκω αὐτὸν περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ *K. K. Müller* ἐκ τῆς Βατικανῆς βιβλιοθήκης ἐκδοθεῖσι καταλόγοις ἀναγραφομένων βιβλίων [2]. Κατὰ ταῦτα ὅ τε κῶδιξ τοῦ Πρόκλου καὶ οἱ λοιποὶ περιῆλθον ἄλλως καὶ ὄχι διὰ τοῦ Λασκάρεως εἰς τὴν Λαυρεντιακὴν βιβλιοθήκην, οὐδ' εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Ἁρμόνιος ἤ τινα τῶν βιβλίων αὐτοῦ εὑρίσκοντο ἐν Ἑλλάδι ὅτ' ἐπε-

---

[1] *Rud. Schöll* Procli commentariorum in rempublicam Platonis partes ineditae ἐν τοῖς Anecdota varia Graeca et latina edd. *R. Schöll* et *G. Studemund* Τόμ. Β'. Ἐν Βερολίνῳ. 1886 σ. 3-4. Fuit enim inter libros mss. quos Johannes Lascaris per biennium 1491/92 Laurentii Medicis nomine in Graecia et Asia conquisivit . . . Atque hic liber hodie quoque extat in bibliotheca Laurentiana (plut. LXXX n. 9) quem prius quam Lascaris comparavit Harmonii cujusdam Atheniensis fuisse in primo folio manu saec. XV notatur· αὕτη ἡ βίβλος ἔστιν ἁρμονίου τοῦ ἀθηναίου ἔχει φλουρία ζ'. Codex optimae est notae, in membranis manu saeculi X et eleganter scriptus et singulari diligentia distinctus; ab eodem librario notae criticae, passim scholia uberiora in margine addita sunt, quorum auctorem Platonicarum sectatorem haut procul abesse ab ipsius Procli aetate persuasum habeo.

[2] Ἴδε *K. K. Müller* Neue Mittheilungen über Janos Laskaris und die Mediceische Bibliothek ἐν τῷ Centrablatt für Bibliothekswesen Τόμ. Α' (1884) σ. 333 κ. ἑ.

δήμησεν εἰς αὐτὴν ὁ Λάσκαρις. Ἄλλως δὲ ῥητέον καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν ἀναγράφονται μεταξὺ τῶν τόπων προελεύσεως τῶν παρὰ τοῦ Λασκάρεως ἀγορασθέντων βιβλίων, ὡς ἡ Κέρκυρα, ἡ Ἄρτα, ἡ Θεσσαλονίκη, ὁ Γαλατᾶς, ἡ μονὴ ἡ ἐν τῇ νήσῳ ἀντικρὺ τῆς Σωζοπόλεως καὶ ὁ Ἄθως.

15.

* ΙϚ' αἰῶνος. Μοναχὸς Ἀθηναῖος ἀνώνυμος.

Ἦτο κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 785 κώδικος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιέχοντος τὸν τριαδικὸν ὕμνον τοῦ Θηκαρᾶ, ὃν ἐδώρησεν εἰς τὸν ἐκ Θεσσαλονίκης ἱερέα Δαμασκηνὸν Κουτζόν.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος τὸ σημείωμα τόδε· *Αὕτη ἡ βίβλος τοῦ Θηκαρᾶ ὑπάρχει τοῦ παπὰ Δαμασκηνοῦ τοῦ Κουτζοῦ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐκτήσατο δὲ αὐτὴν δωρεὰν ἀπό τινος μοναχοῦ Ἀθηναίου.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 225.

16.

* ΙϚ' αἰῶνος. Κλήμης Λαγνιότης ἱερομόναχος.

Συγκατατάσσω καὶ τοῦτον, καίπερ ὄντα Κρῆτα, ἐνταῦθα, ἅτε διαβιοῦντα ἐν Ἀθήναις.

Ἦτο κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 2071 κώδικος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, μὴ συμπεριλαμβανομένου εἰς τὸν Κατάλογον τοῦ ***Σακκελίωνος,*** ὃν ὑπέδειξέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης. Περιλαμβάνει δὲ οὗτος τὴν Λειτουργίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ τὴν τῶν Προηγιασμένων, περικαλλέστατα δὲ ὢν γεγραμμένος καὶ διάκοσμος ὑπὸ πολλοῦ χρυσοῦ κοσμεῖται ὑπὸ ὡραίων ἀρχικῶν γραμμάτων καὶ τῶν εἰκόνων Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ ἁγίου Γρηγορίου.

Ἐν τῷ παραφύλλῳ τῆς ἀρχῆς ἀναγινώσκεται τὸ σημείωμα τόδε· *Ἡ παροῦσα λειτουργία ὑπάρχει τοῦ ἐν ἱερομονάχοις πα^π' κῦρ κλήμεντος· τοῦ λαγνιότου· ὁποῦ εἶναι εἰς ταῖς ἀθῆναις:* ⁓ Ἐν τέλει δὲ τοῦ ὅλου κώδικος· *Ἡ παροῦσα θεία καὶ ἱερὰ λειτουργία ὑπάρχει ἐμοῦ*

κλήμεντος ἱερομονάχου τοῦ κρητός. Ἀμέσως δὲ κατωτέρω ἄλλη χειρὶ κακῶς γεγραμμένα τάδε· *Το παρὸν βιύλήων το αφιέροσεν ω ἄνοθε ἱερομὸναχος εις το μοναςὴρη τοῦ πρωφῖτου 'ὒλιοὺ του ἐν τη νήσω σὰ[μφ;]*

Ἄγνωστον κατὰ πόσον ὁ κτήτωρ τοῦ κώδικος δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ βιβλιογράφος αὐτοῦ.

17.

* 1501. Ἰωάσαφ πνευματικός.

Ὑπῆρξε κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 455 κώδικος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντος εὐχολόγιον καὶ γραφέντος ὑπὸ Μιχαὴλ ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ.

Ἐν τέλει· *Τέλος εἴληφε σὺν θεῷ τὸ παρὸν εὐχολόγιον: τοῦ πν(ευματ)ικοῦ κυροῦ Ἰωάσαφ ἐκ τὰς Ἀθήνας: ἔτους ζθ', ἰνδ. δ', μηνὶ Μαρτίῳ δ'.*

Gardthausen Catalogus Codicum Graecorum Sinaiticorum. Ἐν Ὀξωνίῳ. 1886 σ. 259.

18.

1522. Μιχαὴλ Βέβλεβας ἱερεὺς καὶ πρωτονοτάριος Ἀθηνῶν.

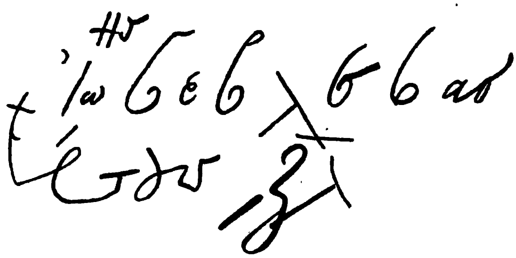
Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 2 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Λαυρεντίῳ τοῦ Πηλίου βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὰς ἱερὰς λειτουργίας, τάξεις χειροτονιῶν καὶ διαφόρων ἀκολουθιῶν. Ἐν φ. 116· † *Μιχαὴλ ἱερε(ὺς) ὁ Βέβλεβος, καὶ πρωτ(ο)νοτ(ά)ρ(ιος) Ἀθηνῶν· ἔτους ζλ', μαρτ(ίου) η'.*

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Σημειώσεις ἐξ Ἁγίου Λαυρεντίου, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Δ' (1901) σ. 123.

Τοῦ ἱερέως τούτου, περὶ οὗ οὐδέν τι πλέον σημειόνει ὁ φίλος Παπαδόπουλος Κεραμεύς, υἱὸς ἦτο ὁ Γεώργιος ὁ ἐν ἔτει 1533 κρημνισθεὶς ἀφ' ἵππου καὶ ἀποθανὼν ἐν Χαμοστέρνᾳ, καθ' ἃ διδασκόμεθα ἐκ τοῦ παρ' ἐμοῦ δημοσιευθέντος σημειώματος τοῦ ὀξωνιακοῦ Χρονικοῦ Ἀθηνῶν, ἐν ᾧ ἀναγινώσκομεν τάδε· *Ἔτους ,ζμζ' μηνὶ Ἰουνίου κβ' ἡμέρᾳ Κυριακῇ ἐρχόμενος Γεώργιος υἱὸς Μιχαὴλ ἱερέως τοῦ*

Βέβλεβα ἐφ' ἵππου, ἐγκρέμνισεν αὐτὸν καὶ ἀπέθανεν τῆς ὥρας ἐν τῇ Χαμοστέρνᾳ ὡσεὶ σταδίου τόπον [1].

'Ανδρὸς δ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου ἐπιγραφικὸν χάραγμα ἀνέγνων τῷ 1879 ἐπὶ τοῦ δευτέρου πρὸς τὸ 'Αστεροσκοπεῖον κίονος τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ κοινῶς λεγομένου Θησείου, οὗ παρέχω ἐνταῦθα πανομοιότυπον.

Τίς δὲ ὁ 'Ιωάννης Βέβλεβας ὁ ἐν ἔτει ,ζλ' (7030=1522) χαράξας ταῦτα δὲν εἶνε γνωστόν. Ἴσως δὲ ἦτο ἄλλος υἱὸς τοῦ ἱερέως Μιχαὴλ Βέβλεβα. Τοῦτο δ' ἐξάγεται ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τῶν 'Αθηνῶν καὶ τοῦ ἐπιγραφικοῦ χαράγματος, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ οἴκου ἦτο Βέβλεβας καὶ ὄχι Βέβλεβος, ὡς φέρεται ἐν τῷ κώδικι τοῦ 'Αγίου Λαυρεντίου ἢ ὡς ἐσφαλμένως ἴσως ἀνέγνω ὁ 'Αθ. Παπαδόπουλος Κεραμεύς.

19.

1562. Δραγουσιάρης Λεόντιος ἱερομόναχος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 964 κώδικα τῆς ἐν 'Αγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν 'Ιβήρων, περιέχοντα τὰ Καλοφωνικὰ καὶ ἀναγραμματισμὸν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, Στιχηρὰ κατανυκτικά, Στιχηρὰ καλοφωνικά, Κρατήματα ἐκλεκτά.

'Εν τέλει τοῦ κώδικος· ***'Ετελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον Ψαλτικὸν ... κατὰ μῆνα Μάρτιον θ' ,ζο' ἰνδικτιῶνος ε' (=1562) ... ἐγράφη δὲ***

[1] ***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** 'Ανέκδοτον Χρονικὸν περὶ τῶν 'Αθηνῶν κατὰ τὸν ιϛ' αἰῶνα ἐν 'Αθηναίῳ Τόμ. Ϛ' (1878) σ. 439. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum ἐν τοῖς Byzantine texts edited by I. B. *Bury*. London. Methuen and Co. 1902 σ. 85, 1-4.

καὶ διὰ χειρὸς.. Λεοντίου τάχα καὶ ἱερομονάχου τοῦ Δραγουσιάρη, ὑπάρχοντος ἐξ Ἀθηνῶν...

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ Τόμ. Β΄ 1900 σ. 242.

20.

1577. Γαβριήλ.

Ἔγραψε τοῦ ὑπ' ἀρ. 410 Ὀττοβωνιανοῦ κώδικος τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ τὸ ἐξ ἑκατὸν δώδεκα φύλλων συγκείμενον πρῶτον μέρος, περιέχον τὴν Ὠριγένους Βίβλον γραφικῶν ζητημάτων.

Ἐν φ. 102 6 τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐνταῦθα πέρας εἴληφεν ἡ βίβλος Ὠριγένους· χειρὶ γραφεῖσα Γαβριὴλ, ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ γένους· ἐγράφη δὲ κατὰ τὸ ‚ζπς΄ ἔτος ἰνδ. ς΄ σεπτεβρίου ιε΄.*

E. Feron et F. ***Battaglini*** Codices manuscripti Graeci Ottoboniani Bibliothecae Vaticanae. Ἐν Ῥώμῃ. 1893 σ. 220.

Παρατηρητέον δὲ, ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ σημειώματος τούτου σύγκειται ἐκ δύο στίχων ὁμοιοτελεύτων, ἀναγνωστέων ὧδε·

Ἐνταῦθα πέραν εἴληφεν ἡ βίβλος Ὠριγένους,
χειρὶ γραφεῖσα Γαβριὴλ ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ γένους.

21.

1583. Ἀντώνιος.

Ἔγραψε τὸ ὑπ' ἀρ. 632 Ψαλτήριον τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων.

Ἐν τέλει· *Ἐγράφη ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρῳ χειρὶ Ἀντωνίου ἐξ Ἀθηνῶν, εἰς 1583 μηνὶ Ἰαννουαρίῳ εἰς τὰς κε΄.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β΄ σ. 189.

22.

1593. Θεοφάνης ὁ Καρύκης.

Ἔγραψε πιθανῶς τὸν ὑπ' ἀρ. 127 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, περιέχοντα τὸν Νομοκάνονα τοῦ Μαλα-

ξου, οὗ ὑπῆρξε κτήτωρ κατὰ τὴν ἐν τῷ πρώτῳ φύλλῳ ἰδιόχειρον αὐτοῦ ὑπογραφὴν ὡς «ταπεινοῦ Ἀθηνῶν Θεοφάνους».

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη Τόμ. Β' σ. 208.

Ἐγράφη δὲ ὁ κῶδιξ τῷ 1593, καθ' ἃ ἀναγινώσκομεν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν δύο ἐκ τοῦ κώδικος λειπόντων φύλλων, ἅτιν' ἀπόκεινται ἐν τῇ συλλογῇ Πορφυρίου Οὐσπένσκη. Αὐτόθι σ. 742.

Περὶ Θεοφάνους Καρύκη τοῦ χρηματίσαντος μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως, εἶτα Ἀθηνῶν καὶ τελευταῖον οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τῷ 1594, ὅτε καὶ ἐτελεύτησεν, ἴδε **Ἀθ. Παπαδόπουλον Κεραμέα** ἐν τοῖς τοῦ **Δημ. Καμπούρογλου** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β' σ. 193-233 καὶ **Μανουὴλ Γεδεὼν** ἐν Ἐκκλησιαστικῇ ἀληθείᾳ Τόμ. Δ' σ. 337. Πρβλ. **Σοφ. Οἰκονόμου** ἐν τοῖς τοῦ **Δημ. Καμπούρογλου** Μνημείοις Τόμ. Β' σ. 52 κ.έ. καὶ **Δημ. Καμπούρογλου** Ἱστορίαν τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 383 κ.έ.

23.

1591. Ἀντώνιος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 38 κώδικα τῆς ἐν Λέσβῳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου περιέχοντα Βίους καὶ μαρτύρια καὶ διηγήσεις περὶ ἁγίων καί τινας λόγους Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐν φ. 296 α· † *1591 μὴν δεκεβρίω ια' εἴληφων τέκμαρ οἱ λόγοι οἱ ἐκλελεγμένοι διὰ χειρὸς κἀμοῦ Ἀντωνίου ἐξ Ἀθηνῶν.* Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ φύλλῳ εὑρίσκεται δὶς τὸ ὄνομα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Διονυσίου ὡς κτήτορος τοῦ κώδικος.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Μαυρογορδ. Βιβλιοθήκη σ. 156.

Ἡ μικρὰ ἀπόστασις ἐτῶν μεταξὺ τοῦ 1591, καθ' ὃ ἐγράφη ὁ κῶδιξ οὗτος, καὶ τοῦ 1583, ὅτ' ἔγραψε τὸν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει μονῇ τῶν Ἰβήρων κώδικα ὃ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 21 Ἀντώνιος, καὶ ἡ ὁμοιότης τῶν ὑπογραφῶν (*Ἀντωνίου ἐξ Ἀθηνῶν — Ἀντωνίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν*) ἠδύνατο ἴσως νἀγάγῃ εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς εἶνε ὁ ἀνήρ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε βέβαιον, προετίμησα νἀναγράψω τοὺς βιβλιογράφους τῶν δύο κωδίκων χωριστά.

24.

* 1594. Νικόλαος Καρακότης.

Ἐκέκτητο τὸν ὑπ' ἀρ. 250 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, γραφέντα τῷ 1594 καὶ περιέχοντα τὰς Πνευματικὰς ὁμιλίας Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.

Ἐν τέλει· † *ἔτους ,ζρβ^ω ἐν μηνὶ μαρτίῳ ιδ' ἰνδικτιῶνος ζ ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον τὸ ὀνομαζόμενον Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος διὰ χειρὸς Σωτηρίχου τοῦ ἐκ Διαυλείας καὶ ἡ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθαι ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ τάλα: ὑπάρχει δὲ Νικολάου τοῦ Καρακότη ἐκ τὰς Ἀθήνας.*

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 321.

25.

** 1599. Δημήτριος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν.

Συνεδαπάνησε πρὸς παρασκευὴν τοῦ ἐπιμελέστατα καὶ κάλλιστα γραφέντος τῷ 1599 λειτουργικοῦ Εὐαγγελίου τοῦ γραφέντος μὲν διὰ χειρὸς τοῦ ἱερομονάχου καὶ πρωτοσυγκέλλου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Ματθαίου τοῦ ἐκ Πωγωνιανῆς τῆς Ἠπείρου, ἀφιερωθέντος δὲ εἰς τὸ ἐν Ἰασίῳ μετόχιον τοῦ Ἁγίου Σάββα, ὁπόθεν δι' ἀνταλλαγῆς περιῆλθεν εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον, ἔνθ' ἀπόκειται ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ὑπ' ἀρ. 6.

Ἐν φ. $259^{α}$ ἐν τέλει τοῦ περὶ τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος σημειώματος φέρονται τάδε· † *Ἐν ἔτει ,ζρζ' ἰν(δικτιῶνος) ιβ^{ης}, φευρουαρίῳ κβ'*: † *Προμυθία δὲ καὶ κυρίου Δημητρίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν.*

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Γ' σ. 204.

Μή τοι ὁ Δημήτριος οὗτος εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ *Δημήτριος ἐξ Ἀθηνῶν* ὁ μελῳδός, οὗ ἐκκλησιαστικὰ μέλη σώζονται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 70 κώδικι τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις μονῆς Ἀβραάμ, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα; Ἴδε ***Κοικυλίδου*** Κατάλοιπα χειρογράφων ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Ἱεροσολύμοις. 1899 σ. 158 ἐν σημειώσει.

26.

ΙΖ' αἰῶνος. Ἀθανάσιος Καπετάνος ἱερομόναχος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 1263 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιέχοντα Κρατήματα διαφόρων μελοποιῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Ἐν φ. 341 β· *Τὸ παρὸν κρατηματάριον ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἀθανασίου εὐτελοὺς τοῦ καὶ ἱερομονάχου λίαν δὲ ἀμαθοῦς ἐκ πόλεως Θεσσαλονίκης τὸ γένὸς Ἀθηναῖος τὸ ἐπίκλην Καπετάνος ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὸ εὔχεσθε ὑπερ εμού καὶ μὴ καταρασθε διὰ τὸ ἔχειν ἐν αυτῷ οὐ μικρὰ σφάλματα.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Τόμ. Β' σ. 256.

Αἱ λέξεις *ἐκ πόλεως Θεσσαλονίκης τὸ γένος Ἀθηναῖος* πρέπει νὰ ἐννοηθῶσιν ὡς δηλοῦσαι καταγωγὴν μὲν ἐξ Ἀθηναίων, γέννησιν δ' ἐν Θεσσαλονίκῃ.

27.

* ΙΗ' αἰῶνος. Μιχάλης τοῦ Κρημιτ....

Ὑπῆρξε κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. XXII ἑλληνικοῦ κώδικος τοῦ ἐν Ὀξωνίῳ κολλεγίου Lincoln, ὅςτις εἶνε τῶν ὑπὸ τοῦ *Wheler* κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι περιοδείαν αὐτοῦ συλλεχθέντων καὶ εἰς Ἀγγλίαν κομισθέντων. Φαίνεται δὲ ὁ κῶδιξ γεγραμμένος ἐν Ἀθήναις καὶ περιέχει σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν μὲν φ. 63β «Κάθισμα ψαλλόμενον εἰς τὸν ἀκάθιστον ὕμνον καθῶς ψάλλεται ἐν Ἀθῆναις», ἐν δὲ φ. 65β «Τρισάγιον ψαλλόμενον κατὰ Κυριακὴν ἐν Ἀθήναις, ἐν δὲ τῷ τοῦ Ἄθω ὄρει κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Σταυροῦ», οὗ ἡ ἀρχὴ *Ἅγιος ὁ Θεός*.

Ἴδε *Coxe* Catalogus codicum manuscriptorum qui in collegiis aulisque Oxoniensibus hodie asservantur. Ἐν Ὀξωνίῳ. 1852 σ. 13.

Ἐν φ. 1α τοῦ κώδικος τούτου ἀνέγνων τὸ σημείωμα τόδε, μὴ ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ Καταλόγῳ τοῦ *Coxe*· *ἐτοῦτο το χαρτί μου ενε του κυρ Μιχαλη του Κρημιτ...(;)*

Ἄξια ἰδίας προσοχῆς εἶνε τὰ ἐν τῷ κώδικι εἰρημένα ἐκκλησιαστικὰ μελουργήματα τὰ ἐμφαίνοντα ἰδιάζουσαν ψαλτικὴν τάξιν

καὶ μελῳδίαν κρατοῦσαν ἔν τισιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ κώδικι τοῦ δεκάτου ἑβδόμου αἰῶνος, τῷ ὑπ' ἀρ. 1049 τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, εὕρηται Τρισάγιον, περὶ οὗ λέγεται *ἐγράφη καθὼς ψάλλεται ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κωνσταντίνου πόλει* (***Σπυρ. Π. Λάμπρου*** Κατάλογος τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β'. σ. 247). Οὐδ' εἶνέ τι παράδοξον ἡ τοιαύτη ὕπαρξις ἰδίων ἐκκλησιαστικῶν μελῳδιῶν ἐν Ἀθήναις, πόλει, ἥτις καὶ ἰδίους ἀνέδειξε μελογράφους τῆς ἐκκλησίας, περὶ ὧν εἶνε ἄξιον νὰ διατρίψῃ ποτὲ ἰδίᾳ τις τῶν περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ποιουμένων τὰς μελέτας. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου τυχόντος σημειόνω τούτων τὸν Γεώργιον Κουτρικᾶν, οὗ μελῳδήματα σώζονται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 893 κώδικι τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν (***Σακκελίωνος*** Κατάλογος τῶν χειρογράφων σ. 162) τὸν Γιοβάσκον, ὅστις ἐν μὲν τῷ αὐτῷ κώδικι λέγεται μαθητὴς τοῦ Νέων Πατρῶν, πάντως Γερμανοῦ τοῦ συντάκτου τοῦ γνωστοῦ Στιχηραρίου, ἐν δὲ ἄλλῳ κώδικι ἱεροσολυμιτικῷ μαρτυρεῖται ῥητῶς Ἀθηναῖος (***Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 371 ἀρ. 324) καὶ τὸν Δημήτριον, περὶ οὗ ἴδε ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 25. Τέλος δὲ μνημονευθήτω ἐνταῦθα καὶ ἡ Ἀκολουθία τῶν κεκοιμημένων ἣν ἐποίησεν ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Νικόλαος ὁ Ἁγιοθεοδωρίτης, ὁ σύγχρονος τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης ὁ πολλοὺς ποιήσας ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους. Σώζεται δ' ἡ ἀκολουθία αὕτη, οὖσα, ὅσον γε οἶδα, ἀνέκδοτος, ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 346 κώδικι τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν (***Σακκελίωνος*** Κατάλογος τῶν χειρογράφων σ. 58). Περιλαμβάνεται δ' ἐν φ. 160α-175β τοῦ κώδικος, καὶ ἐπιγράφεται ὧδε· «Ἀκολουθία σὺν θεῷ ψαλλομένη. Περὶ τῶν κεκοιμημένων ἐπάνω τοῦ τάφου· Ποίημα Νικολάου μητροπολίτου Ἀθηνῶν». Ἄρχεται δὲ διὰ τῶν ἑξῆς· *Πρῶτος ἱερεὺς εὐλογῇ καὶ ψάλωμεν ψαλμῶν η̄: — Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθία τοῦ ὑψίστου· ἐν σκέπῃ τοῦ θεοῦ. Πληρομένου δὲ τούτου· η ἔτησις.*

28.

1599-1610. Μιχαὴλ Ἀνδρίστος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 5783 Ἀρλεϊανὸν κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Λονδίνῳ Βρεττανικοῦ μουσείου, περιέχοντα ἔργα Συμεὼν τοῦ

Θεσσαλονίκης, περὶ οὗ ἴδε *Nares* Catalogue of the Harleian manuscripts. Ἐν Λονδίνῳ 1808-1812. Τόμ. Γ΄ σ. 296. Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ περιλαμβάνεται μόνον τὸ σημείωμα τόδε, ὅπερ εὗρον κἀγὼ ἐν ἔτει 1875 φερόμενον ἐπὶ τεμαχίου χάρτου ἐπικεκολλημένου καὶ γεγραμμένου προφανῶς ὑπὸ χειρὸς ἀλλογενοῦς· *Ἐχαρίσατο ὁ πρώην πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως κύριος Διονύσιος μονάζων ἐν τῇ Ἁγίᾳ Λαύρᾳ τοῦ Ἄθωνος. αχοζ.* Ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι ὑπάρχει καὶ τὸ ἐν τῷ καταλόγῳ μὴ περιλαμβανόμενον σημείωμα τόδε ἐν φ. 380· *ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀντιστου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν ἐν ἔτει ͵αχα^φ μηνὶ Ἀπριλλίῳ 24. Ἐν Κωνσταντινουπόλει.* Κατωτέρω δὲ προςτίθεται· *Τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου κυρίου Διονυσίου· ἠγοράσθη δὲ τανῦν ὑπ' αὐτοῦ. Ἐν ἔτει αχοζ΄.*

Ὁ αὐτὸς δὲ βιβλιογράφος ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 1 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς Ἁγίας, περιέχοντα Ὁμιλίας Γερμανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν φ. 394 ^6· *ἐτελειώθη διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀνδρίστου καὶ νοταρίου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἀθηνῶν ἐν ἔτει αχι^φ Ἰανουαρίῳ ιθ^η΄.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἁγίας κωδίκων, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Β΄ (1898) σ. 141 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σ. 8, ἔνθα ἐκ τυπογραφικοῦ παροράματος φέρεται *Ἀνδρίτσου.*

Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἐτῶν τούτων 1601 καὶ 1610, καθ' ἃ ἐγράφησαν οἱ δύο ἐκεῖνοι κώδικες, εὑρίσκομεν ὡς βιβλιογράφον τὸν Μιχαὴλ Ἀνδρίστον. Καὶ δὴ πάντως ὁ αὐτὸς εἶνε ὁ γράψας ἐν ἔτει ͵αχη΄ (1608) τὸ Νόμιμον τοῦ Ματθαίου Βλαστάρεως τὸ ἀποκείμενον ὑπ' ἀρ. 1125 ἐν τῇ σιναϊτικῇ βιβλιοθήκῃ, οὗ τὸ βιβλιογραφικὸν σημείωμα δὲν ἐξέδωκε δυστυχῶς ἑλληνιστὶ ὁ *Gardthausen*, λέγων μόνον «Michaele Andriste scr. a. 1608 (Catalogus Codicum Graecorum Sinaiticorum σ. 230).

Τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἔγραψεν ὁ αὐτὸς καὶ τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου Δαμασκηνοῦ τοὺς περιλαμβανομένους ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 585 ἱεροσολυμιτικῷ κώδικι, οὗ ἐν φ. 218 φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *ἐτελειώθη σὺν θεῷ διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀνδρίστου ἐν ἔτει ͵αχη΄ σεπτεμβρίου ιγ΄.*

Αθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 483.

Τὰ τέσσαρα δὲ ταῦτα σημειώματα τοῦ βιβλιογράφου τούτου ἄγουσιν ἡμᾶς εἰς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ καὶ ἐν παλαιοτέρῳ χρόνῳ ἐν ἔτει **1599**. Καὶ δὴ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 10 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Ὀξωνίῳ κολλεγίου Lincoln, ἐν ᾧ ἀπόκεινται τὰ ὑπὸ τοῦ *Wheler* εἰς Ἀγγλίαν ἐξ Ἑλλάδος κομισθέντα χειρόγραφα, φέρεται ἐν φ. 125 τὸ ὄνομα ἑνὸς τῶν βιβλιογράφων τοῦ συμμίκτου τούτου κώδικος, ὅστις εἶνε ὁ γράψας τὸ ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθὲν Χρονικὸν Ἀθηνῶν (ἐν Ἀθηναίῳ Τόμ. ϛ' σ. 438 κ. ἑ. καὶ Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum. London. 1902 σ. 85 κ.ἑ.) καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ***Σάθα*** ἐν Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμ. Ζ' σ. 557 κ.ἑ. ἐκδοθεῖσαν Ἔκθεσιν χρονικήν, ἥτις ἀρτιωτέρα καὶ ἐπηνωρθωμένη ἐξεδόθη παρ' ἐμοῦ ἐν τῷ εἰρημένῳ βιβλίῳ Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum. Τὸ σημείωμα δ' ἐκεῖνο τοῦ βιβλιογράφου ἔχει κατὰ τὸν ***Σάθαν*** (Μεσαιωνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμ. Ζ' σ. σνα') ὧδε· *ἐτελειώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀνερήστου* (sic) *ἐν ἔτει αφηθ' νοεμβρίου ιθ'*. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημείωμα ἐγὼ ἀνέγνων ἐν ἔτει 1876 ὡς ἑξῆς· *ἐτελειώθη ἐν κωνσταντινουπόλει διὰ χειρὸς μιχαὴλ ἀν?ηστοῦ ἐν ἔτει αφηθω νοεμβρίου 24*. Τὰ δὲ μονοκονδυλικῶς γεγραμμένα δύο γράμματα δὲν ἀνελύθησαν ὑπὸ τοῦ Σάθα ὀρθῶς διὰ τῆς συλλαβῆς **ερ**, ἀλλ' εἶνε **δ** καὶ **ρ**, ἂν μὴ **τ** καὶ **ρ**, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν δύο ἄλλων σημειωμάτων, τοῦ τῆς Ἄνδρου καὶ τοῦ τῆς σιναϊτικῆς βιβλιοθήκης. Ἔχομεν λοιπὸν τὸ ὄνομα ***ἀνδρηστοῦ***, ὅπερ μόνον ὡς πρὸς τὸν τόνον διαφέρει τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀνδρίστου, ὡς ἀνέγνων ἐν τῷ κώδικι τῆς Ἄνδρου. Καὶ βλέπομεν μὲν ἀπὸ τοῦ 1599 μέχρι τοῦ 1610 ἀνωμαλίας ἐν τῇ γραφῇ τοῦ ὀνόματος τοῦ βιβλιογράφου τούτου, ἀλλ' αὗται ἐξηγοῦνται ὅταν ἀναλογισθῶμεν τὴν μικρὰν παιδείαν τοῦ ἀνδρός.

29.

1615. Δημήτριος Ἰανουλάκης.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 229 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου, περιέχοντα τὸ Νόμιμον Μανουὴλ τοῦ Μαλαξοῦ.

Ἐν κεφαλαίῳ σξϐ΄ εὕρηται τὸ σημείωμα· *Ἐτελιῶθη αὐτὴ ἡ βύβλος τῶ θεῖον καὶ ἱερῶν νόμιμος εἰς τὰς 1615 ἐν μηνὶ Ἰανουαρίου η΄ ὑπὸ χειρὸς Δημητρίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν τὸ ἐπίκλην τοῦ Ἰανουλάκη.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιϐλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Α΄ σ. 303.

30.

1617. Μιχαὴλ Ἀριόλος.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ μονῇ Ἰϐήρων τοῦ Ἁγίου Ὄρους ὑπ᾿ ἀρ. 464 κώδικα, περιέχοντα τὴν Ἱστορίαν ψυχωφελῆ Βαρλαὰμ καὶ Ἰωάσαφ.

Ἐν τέλει· *Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα διήγησις Βαρλαὰμ καὶ Ἰωάσαφ διὰ χειρὸς Μιχαὴλ Ἀριόλου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐπαιδώθη διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ ἐντημωτάτου ἐν ἄρχουσι κυροῦ Ἰωάννου Παπαδούκα . . . ἐν ἔτει ͵αχιζ΄ Ἰουλίῳ ιθ΄.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιϐλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β΄ σ. 149.

31.

1620-1637. Νικηφόρος Πριγγελεὺς ἱερομόναχος.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ Βοδληιανῇ βιϐλιοθήκῃ τοῦ Ὀξωνίου Cod. Miscell. 256, περιέχοντα τὴν συγγραφὴν Θεοδωρήτου εἰς τὰ ἄπορα τῆς ἁγίας Γραφῆς.

Ἐν φ. 287 ϐ· *Τέλος καὶ τῷ παναλκεῖ θεῷ δόξα καὶ τιμή. Ἐλλήφασι τέλος τὰ ἄπορα τῆς παλαιᾶς γραφῆς διὰ χειρὸς Νικηφόρου ἱερομονάχου Πριγγελέως τοῦ Ἀθηναίου: ἔτος ͵αχκ^φ ἀπὸ τῆς καθ᾿ ἡμᾶς Χριστοῦ σαρκώσεως Νοεμβρίῳ μηνὶ κα^ῃ.* Καὶ κατωτέρω δι᾿ ἄλλου μέλανος, ἴσως δὲ καὶ ἄλλῃ χειρί· *ἐγράφη δ᾿ ἐν Ἀθήναις μετὰ πλείστης ὅσης σπουδῆς.*

Coxe Catalogus codicum bibliothecae Bodleianae. Ἐν Ὀξωνίῳ 1853 σ. 806, ἔνθα τὸ μὲν πρῶτον σημείωμα φέρεται μετά τινων ἀντιγραφικῶν σφαλμάτων, ἅτινα ἐπηνώρθωσα ἐξ αὐτοῦ τοῦ κώδικος, τὸ δὲ δεύτερον παντελῶς λείπει.

Ἔγραψε δὲ ὁ Πριγγελεὺς καὶ τοὺς ὑπ᾿ ἀρ. 404-406 κώδικας τῆς

ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, περιέχοντας τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῆς κατὰ τῶν ἐθνικῶν συγγραφῆς Θωμᾶ τοῦ Ἀκυινάτου. Ἐν τέλει τοῦ περατοῦντος τὴν εἰς τρία μέρη διῃρημένην μετάφρασιν ταύτην κώδικος 406 φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐγράφη χειρὶ τοῦ ταπεινοῦ Νικηφόρου τοῦ Πριγγιλέου*... Ἴδε **Σπυρ. Π. Λάμπρου** Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β΄ σ. 143.

Ἀνῆκε δ' εἰς τὸν Πριγγελέα καὶ ὁ ἐν τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βενετίας Cod. Nan. XCI τοῦ ἑνδεκάτου ἢ δωδεκάτου αἰῶνος, περιέχων Γνώμας βιωφελεῖς πατέρων, Ἐκλογὰς ἐκ τῶν θείων βιβλίων καὶ τὰ Κεφάλαια Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ. Ἐν ἀρχῇ τοῦ κώδικος γέγραπται· ***ἐκ τῶν τοῦ νικηφόρου ἱερομονάχου***, ἐν δὲ φ. 3· ***εἰς χρῆσιν τοῦ νικηφόρου τοῦ Πριγγελέου***. Ἴδε *Mingarelli* Graeci codices manuscripti apud Nanios asservati. Ἐν Βονωνίᾳ. 1784 σ. 179.

Ἀλλ' ὁ Νικηφόρος Πριγγελεὺς δὲν παρουσιάζεται μόνον ὡς βιβλιογράφος καὶ κτήτωρ κωδίκων, εἶνε δὲ καὶ συγγραφεύς. Αὐτόγραφον αὐτοῦ ἔργον εἶνε ὁ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος μονῇ Κουτλουμουσίου ὑπ' ἀρ. 239 κῶδιξ ὁ περιέχων τὴν ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθεῖσαν εἰς τὴν καθωμιλημένην μετάφρασιν τοῦ Διοσκορίδου. Ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου ἀναγινώσκεται τὸ σημείωμα τόδε· ***Ἔλαβε τέλος χειρὶ τοῦ ταπεινοῦ Νικηφόρου ἱερομονάχου Πριγγελέως ἐξ Ἀθηνῶν τοῦ Διοσκορίδου ἡ βίβλος μεταφρασθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ αἰτήσει φίλου τινὸς Δημητρίου τ' οὔνομα ἀπὸ Τουρνάβου τῆς Λαρίσσης τῶν Θετταλῶν εἰς ὠφέλειαν μὲν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐκεῖσαι ὄντων ἐμπειρικῶν ἰατρῶν κατὰ τὸ αωχωλωζω Ὀκτωβρίῳ κδ' Ἀθήναζε ἡ συναριθμηθήσεται καὶ τὸ μετὰ τοῦτο βιβλίον δηλαδὴ τὸ Πολυσπόριον***. Ἴδε **Σπυρ. Π. Λάμπρου** Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Α΄ σ. 304.

Καὶ ἄλλοθεν δὲ γινώσκομεν τὸν Πριγγελέα ὡς συγγραφέα. Ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης Β 27, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, περιέχεται Λόγος αὐτοῦ κατὰ τοῦ λατινόφρονος Νεοφύτου τοῦ Ῥαδινοῦ, ὃν ἐξ αὐτοῦ ἐξέδωκεν ὁ **Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς** (Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρνῃ βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ἐν Σμύρνῃ 1877 σ. 39 καὶ 63 κ. ἑ.)

Τέλος δὲ καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Πριγγελέως σώζονται τρεῖς γραφεῖσαι ὑπ' αὐτοῦ τῷ 1650 καὶ 1651 πρὸς τὸν γνωστὸν Αἰτωλὸν λόγιον Εὐγένιον τὸν Ἰαννούλιον, οὗ ἐπ' ἴσης περιεσώθη μία ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Νικηφόρον, γραφεῖσα τῷ 1650. Εὕρηνται δ' αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐν κώδικι γραφέντι τῷ 1756, ὃν ἐκέκτητο ἐν Ὀδησσῷ ἐφημερεύων ὁ ἔπειτ' ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας **Εὐστάθιος Βουλησμᾶς** (Ἴδε Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον 1877 σ. 324). Ἀνεκοίνωσε δὲ οὗτος τὰ περὶ τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἐν τῷ Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1882 σ. 359, ἔνθα καὶ ὑπεσχέθη τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἐπαγγελία αὕτη δὲν ἐξεπληρώθη. Σημειωτέον δ' ὅτι ὀνομάζει αὐτόν, πάντως πιστῶς ἀντιγράφων τὸ ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ χειρόγραφον, *Πριγγιλέα*.

Κατὰ ταῦτα ὁ Νικηφόρος Πριγγελεὺς πρέπει νὰ προστεθῇ εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς τουρκοκρατίας, εἰς οὓς οὔτε ὁ Ζαβίρας, οὔτε ὁ Σάθας, οὔτε ὁ Δημητρακόπουλος περιέλαβον αὐτόν. Ἡ δὲ παράλειψις αὐτοῦ παρὰ τῷ Βρετῷ καὶ τῷ Legrand εἶνε εὐνόητος, ἅτε οὐδεμιᾶς τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ ἐκδοθείσης τύποις ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις. Μόνον δ' ἔν τινι χειρογράφῳ σημειώματι κώδικός τινος ἑλληνικοῦ τῆς Μόσχας, ἐν ᾧ περιέχεται ἐπιστολὴ Νεκταρίου ἱερομονάχου τοῦ ἔπειτα πατριάρχου Ἱεροσολύμων πρὸς Γερμανὸν τὸν Λοκρόν, φέρονται γεγραμμένα χειρὶ τοῦ Γερμανοῦ τούτου τάδε· ***Ταύτην γέγραφε τὴν ἐπιστολὴν Νεκτάριος ὁ ἀπὸ Κρήτης, ὃς ὕστερον τετάρτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει κατὰ τὸ 1661 (ἔτος) πατριάρχης ἐχρημάτισεν Ἱεροσολύμων, ψήφῳ τῆς Κωνσταντίνου τῶν ἀρχιερέων, κληρικῶν καὶ ἀρχόντων συνόδου. Ἡ αἰτία δὲ τῆς ἐπιστολῆς ἦν αὕτη· Κατὰ τὸ 1645 ἠκροώμεθα φιλοσοφίας ἐν Ἀθήναις παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλεῖ ἦν δ' οὗτος ἄκρως εἰς φιλοσοφίαν ὑπερηκοντικὼς οὐ μόνον πάντας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ φιλοσοφούντων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἡμετέρων οὐ κατόπιν ἰών. Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Κορυδαλέως ἐμελετῶμεν ἀλλήλοις τὰ ἀκουσθέντα ὅ τε Νεκτάριος καὶ Διονύσιος ὁ ἐκ Ναυπλίου, καὶ δύο τῶν εὐγενῶν Ἀθηναίων, καὶ μετὰ τούτων ἐγώ. Ἦλθεν ἐξ Ἰωαννίνων Νικηφόρος τις Πριγγιλεὺς τὸ ἐπίκλην, Ἀθηναῖος καὶ αὐτός, ὃς ἤρξατο πειράζειν ἡμᾶς προβλήμασί τισιν ἐκ τῶν τοῦ Κουρσούλου τοῦ Κερκυραίου (γρ. Ζακυνθίου) μαθητῶν προβληθεῖσιν εἰς Ἰωάννινα, πρὸς ἃ ἐγέγραπτο ἡ ἐπιστολή, καὶ τὸν προςβαλλόμενον (γρ. προβαλλόμενον) εἰς φυγὴν ἐλάσασα.*** Πρὸ τοῦ σημειώματος δὲ

τούτου φέρονται δι' ἄλλης χειρὸς γεγραμμένα τάδε· *διὰ ταύτης (τῆς ἐπιστολῆς) ἀπήντησεν ὁ Νεκτάριος τῷ Πριγγελεῖ Νικηφόρῳ ἐν Ἀθήναις. Ἦν δ' οὗτος ὁ Νεκτάριος ἀνὴρ ἀγαθὸς, τὸ γένος Κρὴς, κῆρυξ εὐαγγελικὸς, ἦθος ἔχων σεμνὸν καὶ ἱεροπρεπὲς, τὴν πρᾶξιν ἀκολουθοῦσαν τῷ λόγῳ, αἰδέσιμος παρὰ πᾶσι καὶ ἐπέραστος, ὃς μετὰ 13 ἔτος ταύτης τῆς ἐπιστολῆς πατριάρχης ἐγένετο*[1].

Τοῦ Κορυδαλλέως θανόντος ἄγνωστον ἔτος μετὰ τὸ 1645, βλέπομεν, ὅτι ὁ Πριγγελεὺς ἔζη ἔτι περὶ τὸ 1650 καὶ ἐπανῆλθεν ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ πότε ἀνεχώρησεν εἰς Ἰώαννινα καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν, ὁποῖα δέ τινα καθ' ὅλου τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ δὲν γινώσκομεν, οὐδὲ τὰ ἐκ τῶν κωδίκων οὓς ἔγραψεν ἢ ἐκέκτητο παρεχόμενα στοιχεῖα ἀρκοῦσι πρὸς διαφώτισιν τῶν κατ' αὐτόν[2].

Ἀξία δὲ πάντως προσοχῆς εἶνε ἡ ποικιλία περὶ τὴν γραφὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀθηναίου ἱερομονάχου παρ' αὐτοῦ ἐκείνου. Γράφεται δῆλα δὴ *Πριγγελεὺς* ἢ *Πριγγελέος* ἢ καὶ *Πριγγιλέος*. Ἡ δὲ ἀστασία αὕτη περὶ τὴν γραφὴν τοῦ ἰδίου ὀνόματος ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι τοῦτο τὸ ὄνομα δὲν ἦτο παλαιὸν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτὸς ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸ ἑλληνικώτερον τύπον. Πράγματι δὲ θεωρῶ βέβαιον, ὅτι τὸ Πριγγελεὺς ἢ Πριγγελέος εἶνε ὁ ἑλληνικώτερος τύπος τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Πριγγιούλας, ὅπερ ἀθηναϊκῶς προεφέρετο Πρίντζουλας ἢ Πριντζούλας. Καὶ δὴ Μιχάλης Πρίντζουλας εὕρηται ὑπογεγραμμένος ὡς μάρτυς ἔν τινι πράξει ἀθηναϊκῇ τοῦ ἔτους 1573 ἀποκειμένῃ ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας ὑπ' ἀρ. 1850, πιθανώτατα δὲ ὁ αὐτὸς ὡς Μιχαὴλ Πριγγιούλας ἐν ἄλλῃ πράξει τοῦ 1593 τοῦ αὐτοῦ ἀρχείου ὑπ' ἀρ. 1826.

---

[1] Τήν τ' ἐπιστολὴν τοῦ Νεκταρίου πρὸς τὸν Γερμανὸν καὶ τὰ σημειώματα ταῦτα εὕρηνται ἐκδεδομένα παρὰ τοῦ *Matthäi* Ποικίλα ἑλληνικά. Ἐν Μόσχᾳ. 1811 σ. 259 κ. ἑ. ὅστις παρατηρεῖ περὶ τοῦ Πριγγελέως τάδε· De Nicephoro Pringileo, seu Pringilensi, qui fuit ex Joanninis, nullibi quiquam memoratum legi. Παρὰ δὲ τοῦ *Matthäi* παρέλαβε μέρος τοῦ σημειώματος ὁ **Σάθας** (Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 318 ἐν σημ. 1) μετά τινων σφαλμάτων καὶ ἄνευ δηλώσεως τῆς πηγῆς ἐξ ἧς ἐλήφθη.

[2] Ἴσως λανθάνει τις εἴδησις ἐν τέλει τοῦ σημειώματος τοῦ ὑπ' ἀρ. 406 κώδικος τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου, ὅπερ λυποῦμαι ὅτι δὲν ἀντέγραψα ὁλόκληρον.

Εὕρηνται δὲ τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἐκδεδομένα ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α΄ σ. 180 καὶ 181. Κατ' ἀνάλογον δὲ τρόπον πρὸς τὸν Πρίντζουλαν ἐξηλλήνισε τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ὁ Σολδάκης (ἴδε κατωτέρω ἀρ. 49), ἐπιγράφων ἑαυτὸν Σολδάκιον, καὶ ὁ γνωστότατος Ἀθηναῖος λόγιος Θεόφιλος ὁ Κορυδαλλεύς, οὗ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα ἦτο, καθ' ἃ φαίνεται, Σκορδαλός. Ἴδε ***Ἰωσ. Βελούδου*** Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ σ. 106.

32.

** 1633. Δαμιανὸς ἱερομόναχος.

Διὰ δαπάνης αὐτοῦ ἐγράφη χάριν τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Διονυσίου ὁ ἐν αὐτῇ ὑπ' ἀρ. 143 κῶδιξ περιέχων βίους καὶ μαρτύρια ἁγίων.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος εὕρηται τόδε τὸ σημείωμα· *Τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει μὲν κτῆμα τῆς σεβασμίας καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῆς ἐπονομαζομένης τοῦ Διονυσίου συγκειμένης ἐν τῷ τοῦ Ἄθω ὄρει· ἐγράφη δὲ παρ' ἐμοῦ εὐτελοῦς Ἰωάσαφ ἱερομονάχου διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ ὁσιωτάτου καὶ μουσικωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυροῦ Δαμιανοῦ τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐπροσήλωσα αὐτῷ ἐν τῇ ῥηθείσῃ μονῇ ἕνεκεν ψυχικῆς σωτηρίας καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες αὐτὸ εὔχεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν ἔτει ,ζρμα΄.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Α΄ σ. 343.

33.

1657. Δαμασκηνὸς Ῥινέσος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 366 κώδικα τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Ἰβήρων, περιέχοντα τοὺς δεκαὲξ ἀναγινωσκομένους λόγους Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μεθ' ἑρμηνειῶν.

Ἐν τέλει τοῦ κώδικος·... *κατὰ τὸ ᾳχνζ΄ Δεκεμβρίῳ κδ^ῃ Ἀθήνῃσι ἥνυσται διὰ χειρὸς Δαμασκηνοῦ Ῥινέσου.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β΄ σ. 98.

34.

1661. Ἀνώνυμος.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 256 $\left(\frac{328}{\text{CCCXV}}\right)$ κώδικα τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντα κυρίως ἔργα τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Μελετίου τοῦ Πηγᾶ.

Ἐν φ. 274 τὸ σημείωμα· *ἐν Ἀθήναις ἔτει σωτηρίῳ αχξα'. Ἐκ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων τοῦ συγγεγραφότος ταυτὶ Μελετίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.* Ἐν δὲ φ. 357· *Ἀθήνησι αχξα', μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, ἀπὸ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου Ἀλεξανδρείας κυρίου Μελετίου.*

Βλαδιμήρου ἀρχιμανδρίτου Συστηματικὸς κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Μόσχᾳ Συνοδικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Μόσχᾳ. 1894 (ῥωσιστὶ) σ. 350.

35.

* 1676. Ἄνθιμος Ἀθηνῶν.

Ἐκέκτητο διαφόρους κώδικας, ὧν κυριώτατος ὁ περιέχων τὰ ἔργα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

Wheler A journey into Greece. Ἐν Λονδίνῳ. 1682 σ. 350. Ἴδε τὸ περὶ αὐτοῦ χωρίον ὁλόκληρον ἀνωτέρω σ. 191 ἐν σημ. 2.

Περὶ τοῦ Ἀνθίμου Δ', ἀρχιερατεύσαντος ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1655 μέχρι τοῦ 1679, ἴδε ***Παναρέτου Κωνσταντινίδου*** Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς ἀρχιεπισκόπων καὶ μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ἐν Σωτῆρι Τόμ. Β' (1878-9) σ. 60.

Δὲν πρέπει νὰ συγχυθῇ πρὸς τὸν Ἄνθιμον Ε' (1742-1764), εἰς ὃν προσεγράφετο μέχρι τινὸς καὶ τὸ ψευδεπίγραφον ἀθηναϊκὸν χρονικόν, περὶ οὗ ἴδε ***Δημ. Καμπούρογλου*** Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν Τόμ. Α' σ. 79 κ. ἑ.

36.

* 1679. Ἰεζεκιὴλ Στεφάκης ἡγούμενος τῆς μονῆς Καισαριανῆς.

Ἐκέκτητο διαφόρους κώδικας, ὧν κυριώτατος ὁ περιέχων τὰ ἔργα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου.

Wheler A journey into Greece.'Εν Λονδίνῳ. 1682 σ. 413. Ἴδε τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἄγγλου περιηγητοῦ παρατεθειμένον ὁλόκληρον ἀνωτέρω ἐν σ. 162 ἐν σημ.

37.

* 1677. Γιαννάκης Ῥοΐδης.

Ἦτο κτήτωρ τοῦ ὑπ' ἀρ. 39 κώδικος τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, γεγραμμένου ἐπὶ περγαμηνῆς τὸν δωδέκατον αἰῶνα καὶ περιέχοντος Ψαλτήριον.

'Εν φ. 269· *Εγω ω Λεωναρδως παλιωλωγος εγραφα σε τουτω τω ψαλιτηρι κινε του κυρ γιανανακι ρoῦδη να το χαρι οχι αλω ἐγο λεοναρδος παλεολογος εγραψα.* 'Εν δὲ τῷ πρώτῳ παραφύλλῳ τῷ συνεσταχωμένῳ τῷ ξύλῳ τοῦ περικαλύμματος· *1677 αὐγούστου 20 εἰς τὴν ἄνδρω*: ∾ Mu to edossetto Paron o Papas cosmas aPottinagia (=Μοῦ τὸ ἔδοσε τὸ παρὸν ὁ παπᾶς Κοσμᾶς ἀπὸ τὴν Ἁγία).'Εν φ. 270 α· Kathettus Sottiriodus—1677—Junio II essothi to cacorizico to aniPsimu o stamatis is tin corintho· che o Theos macarissi tin Psichi tu nantin anaPafssi isttus colPus tu Abraam: ≈ (=Καθ' ἔτους σωτηριώδους 1677 Ἰουνίου 11 ἐσώθη τὸ κακορρίζικο τὸ ἀνίψι μου ὁ Σταμάτης εἰς τὴν Κόρινθο· καὶ ὁ θεὸς μακαρίση τὴν ψυχή του νάν την ἀναπαύση εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ). Μετὰ δὲ ταῦτα ἕπεται ἡ ὑπογραφὴ Thomaso Roidi: ∾

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογοι κωδίκων ἐν ταῖς μοναῖς τῆς νήσου Ἄνδρου Ἁγίῳ Νικολάῳ καὶ Παναχράντῳ καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Κορθίου ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Γ' (1899) σ. 111-112 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σ. 22.

Δὲν εὑρίσκεται μὲν ῥητῶς ἀναγραφομένη ἐν τῷ κώδικι ἡ πατρὶς τοῦ κτήτορος, ἀλλὰ γνωστόταται εἶνε ὡς ἀθηναϊκαὶ οἰκογένειαι τῆς τουρκοκρατίας ἡ τῶν Παλαιολόγων καὶ ἡ τῶν Ῥοΐδη, περὶ ὧν ἴδε τὴν ἀνακοίνωσιν ***Κ. Χρηστομάνου*** ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Γ' σ. 250 κ. ἑ. Τὰ δὲ ἰταλικὰ ἐν τῷ κώδικι τούτῳ σημειώματα τοῦ Θωμᾶ Ῥοΐδη ἐξηγοῦνται ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ οἴκου τούτου σχέσεων πρὸς τὴν Βενετίαν, παρ' ἧς καὶ κόμιτες εἶχον ἀναδειχθῆ οἱ Ῥοΐδαι.

38.

** 1680. Δημήτριος.

Ἐδαπάνησε πρὸς γραφὴν τοῦ χειρογράφου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθ. 947.

Μικρὸν πρὸ τοῦ τέλους τὸ σημείωμα τόδε· *Τὸ παρὸν βιβλίον ἐγράφη παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς Χρυσάφου ἐν ἔτει αχπ' μηνὶ Ἰουλίῳ κε' διὰ ἐπιμελείας Δημητρίου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν.*

Σακκελίωνος Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις 1892 σ. 171.

39.

ΙΗ' αἰῶνος. Παρθένιος Καισαρείας ὁ ἐξ Ἀθηνῶν.

Αὐτόγραφον σώζεται τεῦχος αὐτοῦ ἐπιγραφόμενον *Παρθενίου μητροπολίτου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν, ἱστορία τῆς μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ Ἀρμενίων διαφορᾶς.* Σωζόμενον δ' ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Καλλιπόλεως τῆς Θρᾴκης ὑπ' ἀρ. 30, σύγκειται ἐκ φύλλων 55 εἰς μικρὸν 4ον καὶ περιλαμβάνει μόνον τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἱστορίας, ἥτις ἀναφέρεται εἰς συμβάντα ἐν τῷ Παναγίῳ τάφῳ ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου τοῦ Νοταρᾶ καὶ Μελετίου τοῦ ἐξ Αἴνου. Ἔκ τινος δὲ σημειώματος ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου φαίνεται, ὅτι ἡ ἱστορία αὕτη ἔμεινεν ἀτελής.

Ἴδε ***Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θρᾴκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1886 (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος τοῦ ΙϚ' τόμου τοῦ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου) σ. 10 κ. ἑ.

Ὁ συγγραφεύς, μητροπολίτης ὢν Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ, διεδέχθη βραδύτερον τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων Μελέτιον τῷ 1739. Ἴδε περὶ αὐτοῦ ***Ἀθ. Ὑψηλάντου*** Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν σ. ιη' καὶ 344. ***Γρ. Παλαμᾶ*** Ἱεροσολυμιάδα σ. φοε'.

Τῆς αὐτῆς συγγραφῆς ἄλλο ἀντίγραφον, γεγραμμένον περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἀπόκειται ὑπ' ἀρ. 2 ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων (***Ἀθ. Παπαδοπούλου Κερα-***

μέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Γ΄ σ. 231), ἐξ αὐτοῦ δ' ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ **Ἀθ. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς** ἐν Ἀναλέκτοις Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας Τόμ. Α΄ σ. 308-386.

40.

1707. Δημήτριος Σουρμελῆς ἱερεύς.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. ΧΜϚ΄ κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τῆς Πάτμου, περιλαμβάνοντα «Ἀκολουθίαν τοῦ ἐξοδιαστικοῦ τῶν κοσμικῶν ἱερέων». Ἐν τέλει· *Τέλος τῷ Θεῷ ἡμῶν δόξα, ἀμήν. Ἐν μηνὶ μαΐῳ ε΄, αψζ΄.*

Σύγγνωτέ μοι ἀδελφοὶ τοῦ πλήθους τῶν σφαλμάτων
πάθος ἀνθρώπινόν ἐστι τὸ λάθος τῶν γραμμάτων.

Κόρον οὐκ ἔχω ἀείποτε τοῦ γράφειν, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις ἀδυνατοῦσιν ὅμως, καὶ γὰρ ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου, καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ. Τλήμων ἱερεὺς Δημήτριος Σουρμελής.

Μετά τινας ἀμφιβολίας ἀνέγραψα τὸν Δημήτριον Σουρμελῆν ἐνταῦθα, ἀμφιβάλλων, ἂν ἦτο τῶν Ἀθηναίων τῶν φερόντων τὸ ὄνομα τοῦτο ἢ ἄλλου τινὸς κλάδου ὁμωνύμου τῆς λίαν διαδεδομένης ταύτης οἰκογενείας. Ἐπιρρωννύει δὲ τὰς ἐμὰς ἀμφιβολίας ἡ ἐνταῦθα δημοσιευομένη ἐπιστολὴ τοῦ ἐλλογίμου κ. Δανιὴλ Σουρμελῆ.

Ἀξιότιμε φίλε,

Ἄγνωστος ὅλως πᾶσι τοῖς ἐνταῦθα Σουρμελαῖς ὁ ὑμέτερος ἱερεὺς Δημήτριος, ἐὰν εἷλκε τὸ γένος ἐκ τῶν Ἀθήνησι Σουρμελῶν, ἢ ἐκ τῶν ῥιζικῶν τῶν ἐν Καρποδαίμονι (Σαράντα Ἐκκλησίαις, τουρκιστὶ Κὶρκ-κιλισὲ) κώμῃ τῆς Θρᾴκης, ὅθεν οἱ παραφυεῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν, Αἶνον, Μάδυτον, Μύκονον, Κρήτην, Ἀθήνας καὶ ἀλλαχόσε.

Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχεγόνοις Καρποδαιμονίοις Σουρμελαῖς εἴθισται τὸ ὄνομα Δημήτριος, καὶ παρ' ἅπασι τοῖς ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ Καρποδαιμόνιοι παρέσχον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος πολλοὺς ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ αὐτὸν τὸν νῦν Πατριάρχην Ἰωακείμ. Ὥστε οὐδόλως ἀπίθανον, ὅτι καὶ ὁ ὑμέτερος ἱερεὺς Δημήτριος Σουρμελῆς ἦν ἐξ ἐκείνων, ἥκιστα δὲ πιθανὸν ἐκ τῶν ἐνθάδε, ὡς ἐμοὶ κριτῇ. Ἔρρωσθε.

Ἀθήνησι τῇ α΄ Μαρτίου αϡβ΄.

Δανιὴλ Σουρμελῆς.

41.

* 1716. Σαμουὴλ ἱερεύς.

Ἐκέκτητο τὸν ὑπ' ἀρ. 670 κώδικα τῆς Λαύρας Σάββα τοῦ ἡγιασμένου τὸν νῦν ἀποκείμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ γεγραμμένον μὲν τῷ 1544 παρὰ Χαραλαμπίου μοναχοῦ, περιέχοντα δὲ τὸν Θηκαρᾶν.

Ἐν τῷ φ. 12 σημείωμα, καθ' ὃ τῇ 10 Μαρτίου 1716 ἠγοράσθη εἰς *Ἔγρηναν* (=Αἴγιναν) ὑπὸ Παρθενίου διακόνου *διὰ ἄσπρα γερὰ τὸν ἀριθμὸν 95* παρὰ τοῦ τέως κατέχοντος αὐτὸν Σαμουὴλ ἱερέως τοῦ Ἀθηναίου.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Β' σ. 642.

42.

1732. Ζαχαρίας ἱερεὺς [Παπαγιαννούλης] ὁ ἐκ Βόλου διδάσκαλος ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πηλίῳ.

Ἔγραψεν ἔτι μαθητεύων ἐν Ἀθήναις τῷ 1732 τὸν ὑπ' ἀρ. 117 θεματογραφικὸν κώδικα τῆς ἐν Μηλεαῖς τῆς Θεσσαλίας βιβλιοθήκης, συνέλεξε δὲ καὶ συνεστάχωσεν ἀργότερον, καθ' ἃ φαίνεται, καὶ τὰς ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 26 κώδικι τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης ἐπιστολὰς διδασκάλων ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πηλίῳ.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 75. Πρβλ. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις φροντιστηρίου τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Α' (1900) σ. 606 κ. ἑ. ***Θεμ. Ν. Φιλαδελφέως*** Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἐφραὶμ καὶ ἄλλων διδασκάλων τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου ἰδίᾳ σχολείων κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα, αὐτόθι σ. 194 κ. ἑ. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Ἀνέκδοτα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαὶ περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου σχολείων καὶ τοῦ ἐν Ἄρτῃ, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Β' (1901) σ. 337 κ. ἑ. ***Ν. Ι. Γιαννοπούλου*** Χειρόγραφον βιβλίον τῆς ἐν Ἁλμυρῷ φιλαρχαίου ἑταιρείας «Ὄθρυς», αὐτόθι σ. 350 κ. ἑ.

43.

ΙΗ' αἰῶνος (πρὸ τοῦ 1737).
Παρθένιος ἱερομόναχος Γερένης ὁ ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 59 ἐκ 211 φύλλων ἐπὶ χάρτου κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου, ἐν ᾧ περιέχεται «Χρυσάνθου πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἀντίρρησις εἰς τὰ ὅσα κακῶς, ψευδῶς καὶ ἀναρμόστως λέγονται εἰς τὸ προσκυνητάριον τοῦ ἁγίου ὄρους Σινᾶ».

Προτάσσει δὲ τῆς συγγραφῆς τοῦ Χρυσάνθου ὁ Γερένης καὶ ἐπίγραμμα διὰ στίχων ἡρωελεγείων πρὸς τὸν συγγραφέα τῆς βίβλου μὴ συμπεριλαμβανόμενον ἐν τῇ διὰ τύπου ἐκδόσει τῆς βίβλου ἐν Βενετίᾳ τῷ 1772.

Δημ. Καμπούρογλου Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β' σ. 232.

Ἐν τῇ περὶ τοῦ κώδικος τούτου ἀνακοινώσει τοῦ συντάξαντος τὸν κατάλογον τῶν κωδίκων τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου τάφου δὲν γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἔγραψε τὸν κώδικα ὁ Γερένης· ἀλλ' ἐπειδὴ σημειοῦται, ὅτι οὗτος ἐγράφη ὑπὸ *Παρθενίου ἱερομονάχου Γερένη τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν,* εἶνε πρόδηλον, ὅτι ἡ γραφὴ αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς ἔτος τι τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος πρὸ τοῦ 1737, καθ' ὃ ὁ Παρθένιος ἐχειροτονήθη πατριάρχης Ἱεροσολύμων.

Περὶ τοῦ Παρθενίου Γερένη καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἴδε ***Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων*** Σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα Τόμ. Β' σ. 311. ***Σοφοκλέα Κ. Οἰκονόμου*** ἐν Ψόγῳ Νικοτιανῆς Νικολάου Α. Μαυροκορδάτου σ. 53-55· ***Κ. Χρηστομάνου*** Γενεαλογικὰ μελετήματα ἐν Παρνασσῷ Τόμ. Ι' σ. 362 κ.ἑ. ***Περ. Ζερλέντη*** Παρθένιος Γερένης αὐτόθι σ. 451-453. Ὁ δ' ***Ἐπ. Σταματιάδης*** ἐν Βιογραφίαις τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων σ. 105-115 ἐξέδωκε Λόγον τοῦ Παρθενίου, ἱερομονάχου ἔτι ὄντος, ἐκφωνηθέντα ἐν Βλαχίᾳ εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Α. Μαυροκορδάτου, συμβάντα τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1730, ἀναδημοσιευθέντα παρὰ ***Δημ. Καμπούρογλου*** ἐν Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 244-251.

Σημειωτέον, ὅτι ὁ **Σοφοκλῆς Κ. Οἰκονόμος** ἔνθ' ἀν. ἀναφέρει ὡς σωζόμενα ἐν τῇ πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ Ἱεροσολύμων τετράδια σχολικῶν ἐξηγήσεων Παναγιώτου τινός, τοῦθ' ὅπερ εἰκάζει ὂν τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα τοῦ Παρθενίου. Ἀλλ' ὁ **Κ. Χρηστομάνος** (Παρθένιος ὁ Γερένης πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἐν τοῖς τοῦ **Δημ. Καμπούρογλου** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Γ' σ. 144-148) διαβεβαιοῖ ἐν σ. 145 σημ. ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, ὅτι «οὐδεμία σώζεται ἐν τῇ πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ μαρτυρία γραπτὴ ἢ ἄγραφος περὶ τοῦ γένους καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατριάρχου Παρθενίου, πάντων τῶν σχετικῶν χειρογράφων ἐξετασθέντων προσηκόντως πρὸς τοῦτο παρ' αὐτοῦ».

Πρβλ. περὶ τοῦ Παρθενίου Γερένη καὶ **Ἰω. Σακκελίωνα** ἐν τοῖς τοῦ **Δημ. Καμπούρογλου Μνημείοις** Τόμ. Β' σ. 7-8 καὶ 233-234.

44.

17 . . — 1753. Δημήτριος διδάσκαλος ἐν Ἀθήναις.

Ἔγραψε πολυαρίθμους ἐπιστολὰς πρὸς τὸν Ζαχαρίαν Παπαγιαννούλην, αὐτογράφους σωζομένας ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 26 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης Μηλεῶν. Τούτων μία ἀπὸ 20 Μαΐου 1743 ὁρίζει τὸν χρόνον τῆς εἰς Ἀθήνας προσκλήσεως αὐτοῦ. Ἐν ταύτῃ γράφονται τάδε· «Ἴσθι, ὅτι χθὲς ἀμφὶ Βοιλοτὸν ἐκομισάμην Ἀθήνηθεν δύο γράμματα, τὸ μὲν Ὀκτωβρίου η' (=1742), τὸ δὲ Μαρτίου κη' (=1743) γεγραμμένον, προσκαλοῦντά με διὰ τὴν ἐκεῖσε σχολήν, ἐκβληθέντος, ὡς ἔοικε, τοῦ θαυμασίου ἀνδρὸς ἐπί τε δογμάτων ὀρθότητι καὶ λοιποῖς αὐχήμασι κὺρ Βησσαρίωνος». Παρετάθη δ' ἡ διδασκαλία τοῦ Δημητρίου ἐν Ἀθήναις μέχρι τοῦ 1753, καὶ μέχρις ἐκείνου τοῦ ἔτους σώζονται ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἐν τῷ κώδικι τῶν Μηλεῶν.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς τῆς Θεσσαλίας βιβλιοθήκης, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 28 κ.ἑ. Πρβλ. **Τοῦ αὐτοῦ** Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις φροντιστηρίου τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Α' (1900) σ. 612, ἔνθα ὁ Παπαδόπουλος Κεραμεὺς λέγει τὸν Δημήτριον τοῦτον ὄντα τὸν ἐπωνυμούμενον Βόδαν, τοῦθ' ὅπερ διαμφισβητεῖ

ὁ ***Θεμ. Ν. Φιλαδελφεύς*** ('Ανέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἐφραὶμ καὶ ἄλλων διδασκάλων τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου ἰδίᾳ σχολείων κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 200 καὶ 211).

Τὸν Δημήτριον τοῦτον, ὄντα γνωστὸν, μόνον ἐκ γραφῆς σωζομένων ἐπιστολῶν κατέλεξα κατ' ἐξαίρεσιν ἐνταῦθα, μὴ συμπαραλαβὼν εἰς τοὺς ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ἀναγραφέντας βιβλιογράφους τοὺς ἐπιστολογράφους ἐκείνους τοὺς γνωσθέντας ἐκ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις, εἰ καί τινες αὐτῶν εἶνε αὐτόγραφοι.

45.

1743-1765. Ἐφραὶμ ὁ Ἀθηναῖος πατριάρχης Ἱεροσολύμων.

Τούτου, πατριαρχεύσαντος ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπὸ τοῦ 1766 μέχρι τοῦ 1771, σώζονται αὐτόγραφοι ἐπιστολαὶ πρὸ τῆς πατριαρχείας τῶν ἐτῶν 1743-1765 ἐκ Πάτμου καὶ Κύπρου πρὸς Ἀθηναίους διδασκάλους καὶ ἱερομονάχους ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 26 κώδικι τῆς βιβλιοθήκης Μηλεῶν, ὅςτις καὶ ἄλλως εἶνε ἄξιος μελέτης διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀθηναϊκῆς παιδείας κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, καθ' ἃ καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 73 κῶδιξ τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 30.

Τοῦ αὐτοῦ δ' ἰδιόχειροι ἐπιστολαὶ τῶν ἐτῶν 1761 καὶ 1762 εὕρηνται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 424 ἱεροσολυμιτικῷ κώδικι, ἐν ᾧ περιλαμβάνεται ἐν φ. 217-221 καὶ «τοῦ σοφολογιωτάτου ἐν Βουκουρεστίῳ διδασκάλου κυρίου Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν ζητήσαντα εὐσεβέστατον αὐθέντην Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Νικολάου Μαυροκορδᾶτον διήγησις πάνυ συνοπτικὴ περὶ τοῦ ἀοιδίμου διδασκάλου Μακαρίου τοῦ ἐκ νήσου Πάτμου», περὶ ἧς σημειοῦται, ὅτι ***ἰδιόχειρός ἐστι τοῦ ἀοιδίμου Ἐφραίμ.***

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 421.

Ἐκέκτητο δὲ ὁ Ἐφραὶμ τοὺς ὑπ' ἀρ. 127, 140, 160, 210 καὶ

331 κώδικας τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καὶ τοὺς ὑπ' ἀρ. 33, 71 καὶ 82 κώδικας τῶν ἐκ τοῦ μοναστηρίου τοῦ τιμίου Σταυροῦ μετακομισθέντων εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικὴν βιβλιοθήκην, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν σημειωμάτων *Ἐκ τῶν τοῦ Ἐφραὶμ*, *Ἐκ τῶν τοῦ Ἐφραὶμ καὶ τόδε*, *Ἐκ τῶν τοῦ ἁμαρτωλοῦ Ἐφραὶμ καὶ τόδε πρὸς τοῖς ἄλλοις*. Ὁ δὲ χρόνος καθ' ὃν ὁ Ἐφραὶμ ἀπέκτησεν ἕκαστον τῶν εἰς αὐτὸν ἀνηκόντων κωδίκων δὲν ἀναγράφεται ἐν αὐτοῖς.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Α' σ. 220 κ. ἑ., 246, 289, 374 κ. ἑ. Τόμ. Γ' σ. 72 κ. ἑ., 127 κ. ἑ., 133 κ. ἑ.

Ἴδε περὶ τοῦ Ἐφραὶμ τὸν ***Ζαβίραν*** (Νέα Ἑλλὰς σ. 299 κ. ἑ.), τὸν ***Σάθαν*** (Νεοελληνικὴ Φιλολογία σ. 507 κ. ἑ.) καὶ τὰς τοῦ ***Ἰω. Σακκελίωνος*** Ἀνακοινώσεις περὶ τοῦ Ἀθηναίου πατριάρχου Ἐφραὶμ ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β' σ. 233-237. Πρβλ. ***Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως*** Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις φροντιστηρίου τοῦ 18ου αἰῶνος, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Α' (1900) σ. 606 κ. ἑ. ***Θεμ. Ν. Φιλαδελφέως*** Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἐφραὶμ καὶ ἄλλων διδασκάλων τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου ἰδίᾳ σχολείων κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 194 κ. ἑ. ***Τοῦ αὐτοῦ*** Ἀνέκδοτα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαὶ περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Πηλίου σχολείων καὶ τοῦ ἐν Ἄρτῃ, ἐν Ἁρμονίᾳ Τόμ. Β' (1901) σ. 337 κ. ἑ.

46.

ΙΗ' αἰῶνος μεσοῦντος. Μάξιμος Ἀγγελιανός.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Δημητσάνης κώδικα ὑπ' ἀρ. 41 κατὰ τὴν ἀρίθμησιν Νίκου Βέη, γεγραμμένον τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα μεσοῦντα ἐπὶ χάρτου. Ὁ κῶδιξ, ἔχων διαστάσεις 0,22×0,19, σύγκειται ἐκ φύλλων 204. Περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ τάδε·

1 (φ. 1α). ***Θεοφίλου Κορυδαλλέως*** Λογικὴ τεχνολογική.

2 (φ. 167α). ***Τοῦ αὐτοῦ*** Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων.

3 (φ. 201α). ***Εὐσταθίου Μακρεμβολίτου*** Τὰ καθ' Ὑσμίνην καὶ Ὑσμινίαν, ὅπερ μένει ἀτελές.

Ἐν φ. 166 β· *Γέγονεν τὸ παρὸν πόνῳ μὲν τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν ἱεράρχαις καὶ δι[δασκ]άλοις Θεοφίλου Κορ[υ]δαλλέως, ἀντεγράφθη δὲ ὑπὸ Μαξίμου τοῦ Αγγελιανοῦ πολίτου γεγονότος τῷ μακαρίῳ Θεοφίλῳ.*

Τὰς εἰδήσεις ταύτας ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας.

47.

1780. Παλαιολόγος ἱερεύς.

Ἔγραψε τὸ ὑπ' ἀρ. 239 Στιχηράριον μετὰ φωνῶν τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Ἐσφιγμένου.

Ἐν τέλει τοῦ μουσικοῦ τούτου χειρογράφου τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐτελειώθη τὸ παρὸν ἀσματομελίριτον βιβλίον, Στιχειράριον, διὰ χειρός, παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς Παλαιολόγου ἱερέος ἐξ Ἀθηνῶν, ἐν ἔτει 1780, Ἰουνίου 30.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Α' σ. 193.

48.

1787. Λουκᾶς Μπούκρας.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Δημητσάνης κώδικα ὑπ' ἀρ. 19^θ^ κατὰ τὴν ἀρίθμησιν Νίκου Βέη, γεγραμμένον τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα τελευτῶντα ἐπὶ χάρτου. Ὁ κῶδιξ, ἔχων διαστάσεις 0,19×0,24, σύγκειται ἐκ φύλλων 290. Περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ τάδε·

1 (φ. 2 α). ***Λουκιανοῦ*** ἐνύπνιον.

2 (φ. 9 β). ***Ἰσοκράτους*** Πρὸς Δημόνικον.

3 (φ. 19 α). ***Τοῦ αὐτοῦ*** Πρὸς Νικοκλέα.

4 (φ. 36 α). ***Πλουτάρχου*** Περὶ παίδων ἀγωγῆς.

5 (φ. 58 β). Ἐκλογαὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν ***Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου*** καὶ ***Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου.***

6 (φ. 98 α). ***Αἰσώπου*** Μῦθοί τινες.

7 (φ. 112 β). «Θέματα τοῦ διδασκάλου ἡμῶν κυρ ***Ἀθανασίου*** [***Μπουσοπούλου***]».

8 (φ. 199 α). ***Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου*** Εἰς γενέσιον τοῦ Σωτῆρος, εἰς Θεοφάνεια, εἰς Βάπτισιν.

9 (φ. 281 α). ***Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*** Πρὸς Εὐτρόπιον.

Ἅπαντα τὰ περιεχόμενα μετὰ ψυχαγωγικῆς ἑρμηνείας.

Τὰ ἀπὸ τοῦ φ. 222 β μέχρι τοῦ 281 α ἄγραφα.

Ὁ ὑπ' ἀρ. 9 λόγος γέγραπται ὑπ' ἄλλης χειρός.

Ἐν φ. 222 β· *αψπζ μηνὴ μαρτήῳ ε', ἡμέρα, τρήτη ὥρα, ἔσχε πέρας τὸ παρὸν παρ' ἐμοῦ Λουκᾶ Μπούκρα τοῦ ἐξ Ἀθήν[ας], ἐξηγηθέντος μὴ παρὰ Ἀθανασίῳ τοῦ ἀπὸ Δημητσάνας.* Ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ τοῦ γράψαντος τὸ σημείωμα τοῦτο φαίνεται διάφορος τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος, ἀλλ' οὐχ ἧττον μέρος τοὐλάχιστον αὐτοῦ πρέπει νἀποδώσωμεν εἰς τὸν γράψαντα τὸ σημείωμα. Ὁ δὲ μνημονευόμενος διδάσκαλος Ἀθανάσιος εἶνε ὁ Μπουσόπουλος, διδάξας ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τῷ 1790, ἀφιερώσας ἅπαντα τὰ ἔντυπα βιβλία αὐτοῦ καὶ χειρόγραφα *τῇ σχολῇ Δημητσάνης*, ἐν ᾗ ἀπόκειται καὶ τὸ δωρητήριον αὐτοῦ.

Τὰς εἰδήσεις ταύτας ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας.

49.

ΙΗ' αἰῶνος τελευτῶντος. Νικόλαος Μπουγιουκλῆς.

Ἔγραψε τὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Δημητσάνης ὑπ' ἀρ. 7 κώδικα κατὰ τὴν ἀρίθμησιν Νίκου Βέη, γεγραμμένον τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα ἐπὶ χάρτου. Συνεστάχωται ἐντύπῳ ψαλτηρίῳ ἀγνώστου ἐκδόσεως, οὗ ἐλλείπει τὸ προμετώπιον, ἔχει δὲ διαστάσεις 0,22 × 0,16 καὶ σύγκειται ἐκ φύλλων 442, ὧν τὰ τελευταῖα 84 ἄγραφα. Περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ τάδε·

1 (φ. 4 α). ***Λιβανίου*** Πρεσβευτικὸς πρὸς Τρῶας ὑπὲρ Ἑλένης.

2 (φ. 9 α). ***Βασιλείου τοῦ μεγάλου*** Περὶ προνοίας.

3 (φ. 37 β). ***Τοῦ αὐτοῦ*** Περὶ φθόνου.

4 (φ. 58 α). «***Θεμιστίου τοῦ φιλοσόφου τοῦ ἐπικληθέντος εὐφραδοῦς*** Περὶ φιλίας».

5 (φ. 74 β). ***Συνεσίου*** Ἐπιστολαὶ νθ'.

6 (φ. 175 α). ***Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου*** Χρηστοήθεια ἐν παραγράφοις ρνε'.

7 (φ. 221 α). ***Θεοφίλου Κορυδαλλέως*** Ἔκθεσις περὶ ἐπιστολικῶν τύπων.

8 (φ. 292 β). ***Λουκιανοῦ*** Ἐνύπνιον καὶ Νεκρικοὶ διάλογοι.

9 (φ. 357 β). Γνῶμαι.

Ἅπαντα τὰ περιεχόμενα μετὰ ψυχαγωγικῆς ἑρμηνείας.

Ἐν τέλει τοῦ ὑπ' ἀρ. 4 λόγου τοῦ Θεμιστίου· *ὑπὸ χειρὸς ἐμοῦ Νικολάου Μπουγιουκλῆ τοῦ Ἀθηναίου ἐγράφθησαν, παραδομένα ὑπὸ τοῦ κὺρ Ἀθανασίου* [Μπουσουπούλου].

Ὁ Μπουγιουκλῆς δὲ οὗτος φέρει ὄνομα γνωστῆς ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀθηναϊκῆς οἰκογενείας. Σπύρου Μπουγιουκλῆ ἐμμέτρους ἐπιστολὰς δημοσιεύει ὁ ***Ν. Βλαχογιάννης*** ἐν Ἀθηναϊκοῖς ἀρχείοις σ. 417 καὶ ἀλλαχοῦ· ἐν δὲ τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Γ' σ. 57 εὕρηται ἐκδεδομένον συμβόλαιον προικοπαραδόσεως *νεονύμφης Ἐλαίνης ψυχοπαίδας τοῦ Μαστρονικολοῦ Μπουγιουκλῆ.*

Τὰς εἰδήσεις ταύτας ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας.

50.

ΙΗ' αἰῶνος τελευτῶντος.
Ἰωάννης Σολδάκιος Ἀθηναῖος.

Ἔγραψε χειρόγραφον συμπλήρωμα τῆς ἐντύπου Λογικῆς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως τῆς ἐκδοθείσης ἐν Λειψίᾳ αψ7στ, ἧς ἀντίτυπον ἐξικνούμενον μέχρι σελίδος 542 κατετάχθη ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς βιβλιοθήκης Δημητσάνης ὑπὸ Νίκου Βέη ὑπ' ἀρ. 91. Σύγκειται δὲ τὸ χειρόγραφον συμπλήρωμα ἐκ φύλλων 28, ὧν ἐν τέλει· *Πόνος Ἰωάννου Σολδακίου Ἀθηναίου.*

Ἡ ἔντυπος Λογικὴ ἀνῆκέ ποτε τῷ Ἀθηναίῳ διδασκάλῳ Ἀθανασίῳ Μπουσοπούλῳ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐν παραφύλλῳ τῆς ἀρχῆς σημειώματος· *καὶ τόδε ἐκ τῶν τοῦ Ἀθανασίου ἱεροδιδασκάλου.* Κατωτέρω δὲ εὕρηται σημείωμα, ὅπερ φαίνεται γεγραμμένον χειρὶ τοῦ Χ. Ἀγαπίου, ἔχει δὲ ὧδε· *ἐδωρήθη ἡμῖν παρὰ τοῦ συμπολίτου κυρίου Ἀθανασίου Βουσιοπούλου ἱερομονάχου.*

Τὸ ὄνομα τοῦ βιβλιογράφου *Σολδάκιος* εἶνε ἑλληνικώτερος τύπος τοῦ ὀνόματος Σολδάκης. *Ἰωάννης Σολδάκης* μνημονεύεται παρὰ τῷ

Ἰω. Βελούδῳ (Ἑλλήνων ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ) σ. 175 ὡς *προεστὼς τῆς ἐν Βενετίᾳ κοινότητος τῶν ὀρθοδόξων τῷ* 1663. Εὕρηται δὲ παρ' αὐτῷ (σ. 175) καὶ *Γεώργιος Σολδάκης προεστὼς τῆς ἐν Βενετίᾳ κοινότητος τῷ* 1664.

Τὰς ἀνωτέρω εἰδήσεις ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ κ. Νῖκος Βέης, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας.

51.

ΙΗ' αἰῶνος τελευτῶντος. Πέτρος 'Αστρακάρις.

Ἔγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 44 κατὰ τὴν ἀρίθμησιν Νίκου Βέη κώδικα τῆς βιβλιοθήκης Δημητσάνης, περιέχοντα ὕλην σχολικήν, ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ καὶ ἐκ διαφόρων λόγων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ὡς καὶ ἄλλα τεμάχια συγγραφέων μετὰ διαστίχου ἑρμηνείας.

Ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ κώδικος, φ. 48^{б}, φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐγράφη τὸ παρὸν χειρὶ ἐμοῦ Πέτρου Ἀστρακάρεως τοῦ Ἀθηναίου μοναχοῦ Αἰμναλίτου.*

Ἡ μονή, ἐν ᾗ ἐμόναζεν ὁ Ἀστρακάρις, εἶνε ἡ τῶν Αἰμυαλῶν ἐν τῷ δήμῳ Δημητσάνης.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἀνῆκεν ὁ ὑπ' ἀρ. 19^{б} κῶδιξ τῆς βιβλιοθήκης Δημητσάνης, γεγραμμένος τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, περιέχων τὰ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκόμενα εὐαγγέλια καὶ δυνάμενος ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ σχήματος (0,07×0,09) νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἐγκόλπιον. Ἐν φ. 1^{α}, ἀγράφῳ ὄντι, εὕρηται τὸ σημείωμα τόδε· *Ἐκ τῶν τοῦ Πέτρου Ἀστρακάρεως Αἰμυαλίτου.* Ἀποτελεῖται δὲ ὁ κῶδιξ σήμερον ἐκ φύλλων 162, ἐν ᾧ ὁ μακαρίτης σχολάρχης Ἱερώνυμος Βογιατζῆς ὁ πρῶτος τὴν βιβλιοθήκην ταξινομήσας καὶ περιγράψας ἐσημείονεν αὐτὸν συνιστάμενον ἐκ φύλλων 194.

Τὰς ἄνω εἰδήσεις ἔδωκέ μοι ὁ φοιτητὴς τῆς φιλολογίας κ. Ν. Βέης.

Ἀνῆκε δ' ὁ Ἀστρακάρις εἰς γνωστὸν ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας οἶκον τῶν Ἀθηνῶν, εἰς ὃν ἀναφέρεται καὶ τὸ παλαιὸν ἀθηναϊκὸν δίστιχον·

Κυρὰ Μαριὼ τοῦ Μαμουνᾶ κ' ἐγγόνη τ' Ἀστρακάρι
μοσσιοῦ Καϊρὰκ σὲ γύρεψε γυναῖκα νά σε 'πάρῃ.

Δημ. Καμπούρογλου Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Α' σ. 282.

52.

1790-1802. Παναγιώτης Κοδρικᾶς.

Τούτου σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μηλεῶν τῆς Θεσσαλίας ὑπ' ἀρ. 16 αὐτόγραφος μετάφρασις ἐκ τῆς γαλλικῆς τῶν Πολιτικῶν «τοῦ μουσιοῦ Ῥεάλ» γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ ἡγεμόνος Οὐγγροβλαχίας Μιχαὴλ Σούτσου μετ' ἐπιστολῆς ἀφιερωτικῆς πρὸς τὸν Σοῦτζον καὶ προλόγου, ἔνθα καὶ αἱ ἀντίθετοι πρὸς τὸν Κοραῆν γνῶμαι αὐτοῦ περὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ Κοδρικᾶς λέγεται ἐν τῷ κώδικι τούτῳ Παναγιωτάκης Κλουτζάρης, τὸ δὲ Κλουτζάρης φαίνεται ὄν προςωνυμία δηλωτικὴ τοῦ ἀξιώματος ὅπερ ἔφερε παρὰ τῷ ἡγεμόνι.

Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλιοθήκης, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Ε' (1901) σ. 25.

53.

* 1798. Σπυρίδων Ζωγράφος.

Ἐκέκτητο τὸν ὑπ' ἀρ. 14 ἐκκλησιαστικὸν μουσικὸν κώδικα τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς Ἁγίας.

Ἐν τῷ παραφύλλῳ τῷ συνεσταχωμένῳ τῷ ξύλῳ τοῦ περικαλύμματος ἐν ἀρχῇ· *Ἡ παροῦσα ἀνθόλογος μουσικὴ ἤπαρχη καμοῦ Σπυρήδωνος Ζωγράφου τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν:—1798 Ἰουλίου 10 εἰς Κασαμπά.*

Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἁγίας κωδίκων, ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἔτ. Β' (1898) σ. 155 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σ. 22.

54.

* 1826-1827. Γεώργιος Μ. Καβαλλόπουλος.

Ὑπ' αὐτοῦ ἐγράφη ὁ ὑπ' ἀρ. 1487 κῶδιξ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, ὅςτις ἐπιγέγραπται «Ἀνατομία τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος Ἰωάννου τοῦ Βαλβέρδου μὲ λόγους τοῦ αὐτοῦ νεωστὶ τυπωθεῖσα καὶ προςθήκῃ τινῶν πινάκων αὐξηθεῖσα (Ἐνετίῃσιν ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῶν Τζιούντοι. Ἔτει ᾳχη'), ἐκτεθεῖσα δὲ εἰς κοινὴν διάλεκτον

παρὰ Λ. Πατούσα δαπάνῃ τοῦ ποτὲ πανοσιωτάτου καὶ ἐν ἱερομονάχοις ἁγίου καθηγουμένου Δαμασκηνοῦ Πετράκη ἔτει 1758».

Σακκελίωνος Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος σ. 266.

Πρβλ. τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ***Ἰ. Σακκελίωνος*** Χειρόγραφος ἀνέκδοτος ἀνατομία Λ. Πατούσα ἐν τοῖς τοῦ ***Δημ. Καμπούρογλου*** Μνημείοις τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων Τόμ. Β΄ σ. 183 κ. ἑ., καθ' ἣν ἐν σ. 212 τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος χειρογράφου ἀναγινώσκεται τὸ σημείωμα τόδε· *ἐτούτῳ τὸ βλίβήον; ἐστὶν ὑπάρχη. καὶ εἶναι, τοῦ κυρίου γεωργίου ἀποκωρίτη καὶ πάντοτε· ὁ κάθε ἕνας νὰ μὴν ἤθελαι. τολμήσι. καὶ τὸ πάρη . . ὅτη . . εἶναι. νέῳ ἀποκτημένω καὶ ἀπὸ τὴν περίφημιν. ἀθήνα.*

Γεώργιος Μ. Καββαλόπουλος
ἔγραψαι καὶ τὰ ἄνοθεν.

ὁ ἄνωθεν γράψας τὸ παρὸν τετράδιον ἐν. ἀθήνες ὄντος τοῦ κιουταγὴ πολιορκούντας τὸ φρούριον τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν δὲ σ. 593 ἀναγινώσκεται τὸ ἑξῆς σημείωμα· *1827 Μαΐου 24 ἡμέρα τρίτη. ἐπάρθη τὸ κάστρον τῆς ἀθήνας, ἀπὸ τὸν ῥούμελην βαλεσὶν σερασκέριν μεχμὲτ ρουσὶτ πασιᾶ, καὶ τὸ γράφω δι' ἐνθήμισιν Γ. παπᾶ Δ. Ἀποκωρίτης.* Τέλος δ' ἐκ σημειώματος γεγραμμένου ἐν τῷ τελευταίῳ ἐξωφύλλῳ μανθάνομεν, ὅτι ὁ κῶδιξ περιῆλθεν ἔπειτα εἰς τὴν ἐν Χασιᾷ μονὴν τῆς Θεοτόκου Ἐκκλησιωτίσσης, ἐξ ἧς μετεβιβάσθη εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην.

Σπυρ. Π. Λάμπρος

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

Τὸ σημείωμα τοῦ ἐν σ. 176 μνημονευομένου κώδικος τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων τοῦ γεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Καλοφρενᾶ ἔχει ὧδε, καθ' ἅ μοι ἐπέστειλεν ὁ κ. Omont· † *Ἔτους ,ςϡλα΄ ὀκτωβρίῳ θ΄, Μιχαὴλ θύτου Καλοφρενᾶ πόνος.*

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν	σ.	165	στ.	11	ἀντὶ	*1900*	γράφε *1898.*
»	»	203	»	4	»	*49*	» *50.*

ΤΟ ΦΑΛΚΙΔΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΝ ΤΩι ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΩι ΔΙΚΑΙΩι

I

Ἐνῷ ἅπαντα τὰ χωρία τοῦ Corpus juris τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁμιλοῦντα περὶ Φαλκιδίου[1] ὁρίζουσι τοῦτο εἰς τὸ τέταρτον τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κλήρου, τοὐναντίον ἅπασαι αἱ Βυζαντιακαὶ Πηγαὶ ὁμιλοῦσαι περὶ Φαλκιδίου ὁρίζουσι τοῦτο εἰς τὸ τρίτον καὶ ἐνίοτε εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κλήρου.

Παραλείπων τὰς λοιπὰς βυζαντιακὰς Πηγὰς ἀναλύω ἐνταῦθα τὰς σημαντικωτέρας ἤτοι τὰ Βασιλικὰ καὶ τὸν Ἁρμενόπουλον.

Τὰ Βασιλικὰ ἁπανταχοῦ τῶν τίτλων α′ ἕως ε′ τοῦ βιβλίου ΜΑ′ ὁμιλοῦντα περὶ Φαλκιδίου ἀναφέρουσι τοῦτο ὡς τρίτον. Οὐδεμία διάταξις ὑφίσταται ἐν τοῖς τίτλοις τούτοις τῶν Βασιλικῶν, οὓς ἐπισταμένως διεξήλθομεν, ἐν ᾗ δὲν γίνεται μνεία τοῦ τρίτου. Τοὐναντίον τὰ ὑπὸ τὸ κείμενον τῶν τίτλων σχόλια ὁμιλοῦσι περὶ τετάρτου, ἐν ᾧ αἱ διατάξεις ἃς ἑρμηνεύουσιν ὁμιλοῦσι περὶ τρίτου. Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ πλεῖσται διατάξεις τοῦ κειμένου εἰσὶ χωρία τῶν Ρωμαίων Νομικῶν ἐκ τῶν Πανδεκτῶν εἰλημμένα ἔνθα ἐν τῷ πρωτοτύπῳ γίνεται λόγος περὶ τετάρτου.

Ἐκ τῶν γεγονότων τούτων δύο τινὰ ἀριδήλως συνάγονται. Πρῶτον ὅτι ἐν τοῖς Βασιλικοῖς ἐγένετο ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως ὑπὸ τῶν Συντακτῶν ἡ μεταβολὴ τοῦ τετάρτου εἰς τρίτον, διότι ἄλλως ἡ μεταβολὴ δὲν ἤθελεν εὕρηται εἰς ἅπαντα τὰ χωρία τοῦ κειμένου[2].

---

[1] Περὶ τοῦ Φαλκιδίου ἐν τῷ βυζαντιακῷ δικαίῳ ἐπραγματεύθην ἤδη περιληπτικῶς ἐν Dernburg Σύστημα τοῦ Ρωμ. δικαίου, μετάφρασις Γεωρ. Δυοβουνιώτου τόμος IV σελ. 121 καὶ τόμ. V σελ. 168.

[2] Ὁ Heimbach ἐν Βασιλικοῖς τόμος IV σελ. 89 σημειοῖ λατινιστί. «Οἱ Βυζαντῖνοι [Graeci] δὲν ἀπέδωκαν ὀρθῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ Φαλκιδίου Νόμου.

Δεύτερον ὅτι τὰ σχόλια καὶ δὴ τὰ παλαιὰ σχόλια τὰ ὄντα ἑρμηνεία ἑλληνικὴ τοῦ Corpus juris τοῦ Ἰουστινιανοῦ δὲν ἐτέθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν Συντακτῶν τῶν Βασιλικῶν ὡς ἐπίσημος ἑρμηνεία αὐτῶν, ἀλλὰ κατόπιν ἐγράφησαν ἰδιωτικῶς ὅλως· διότι ἂν ἐπισήμως ἀντεγράφοντο ἤθελον καὶ αὐτὰ τεθῆ εἰς ἁρμονίαν πρὸς τὸ κείμενον καὶ ἐπομένως τὸ τέταρτον ἤθελε μεταβληθῆ καὶ ἐν τούτοις εἰς τρίτον.

Ἡ δὲ ἀντικατάστασις τοῦ τετάρτου διὰ τοῦ τρίτου οὐ μόνον ἐν τοῖς τίτλοις α' ἕως ε' τοῦ βιβλίου ΜΑ' ἔνθα εἶνε ἡ κυρία θέσις τῶν περὶ Φαλκιδίου διατάξεων ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ τῶν Βασιλικῶν ἐγένετο μετὰ τοιαύτης ἐπιμελείας, ἥτις σπανίως ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς Συντάκταις τῶν Βασιλικῶν.

Ἐρωτᾶται νῦν: Ἡ τοιαύτη ἀντικατάστασις ἐγένετο δυνάμει διατάξεως προϋπαρχούσης Βυζαντίνου Αὐτοκράτορος καὶ ποίας; Ἡ ἐγένετο ὡς τροποποίησις εἰσαχθεῖσα κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν Βασιλικῶν;

---

[1] Διότι ἐκ τοῦ Φαλκιδίου Νόμου ἐπιτρέπονται κληροδοσίαι μέχρι τοῦ ἐνεαουγκίου καὶ μόνον τριούγκιον πρέπει νὰ καταλείπηται τῷ κληρονόμῳ. Οἱ Βυζαντῖνοι τὴν Νεαρὰν 18 κεφ. 1, ἥτις ηὔξησε τὴν νόμιμον μοῖραν, ἐθεώρησαν ἐφαρμοστέαν καὶ ἐπὶ τοῦ Φαλκιδίου. Ὅθεν πλειστάκις ἐν τοῖς Βασιλικοῖς ἀντὶ τετάρτου φέρεται τρίτον». Τὸ τελευταῖον δὲν εἶνε ἀκριβές· διότι πάντοτε ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Βασιλικῶν φέρεται τρίτον. Ὁ αὐτὸς Heimbach ἐν Βασιλικοῖς VI σελ. 127 σημειοῖ. «Ἔνθα ἐν τοῖς Πανδέκταις γείνεται λόγος περὶ portio legitima, ἀντὶ τοῦ τετάρτου τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου ὀφειλομένου ἀντικαθίσταται ἐν τοῖς Βασιλικοῖς «τὸ τρίτον» λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς Νεαρᾶς 18 κεφ. 1. Οὐδὲ ἀμφιβάλλω ὅτι τὰ παρεμβλήματα τὰ προηγούμενα ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Συντακτῶν τῶν Βασιλικῶν. Ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ δυνάμει τῆς Νεαρᾶς 18 κεφ. 1 παρέμβλημα, ἀμφιβάλλω ἂν τοῦτο ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θαλελαίου ἢ ὑπὸ τῶν Συντακτῶν τῶν Βασιλικῶν. Διότι ἡ τοιαύτη μεταβολὴ οὐ μόνον ἐν τοῖς χωρίοις τοῦ κειμένου τῶν Βασιλικῶν [βιβλίον 39 κεφ. 41, 53, 58] καθορᾶται ἀλλὰ καὶ ἐν σχολίοις τοῦ Θαλελαίου ἀπαντᾷ λ. χ. Βασιλικὰ IV σελ. 38 ἔκδ. Heimbach σχόλιον Θαλελαίου». Ὁ Heimbach ἐν Βασιλικῶν V σελ. 34 σημειοῖ ὅτι τὸ «τέταρτον» ὅπερ φέρουσι τὰ Βασιλικὰ δέον ὅπως μετατραπῆ εἰς «τρίτον». Καὶ ὅμως ὁ αὐτὸς Heimbach ἐν IV σελ. 252 σημειοῖ. Rectius est τετάρτῳ, ut et Leunclavius in margine Synopseos emendavit. Nam de quarta divi Pii sermo est Ἐπιθι καὶ Heimbach Βασιλικὰ IV σελ. 17 καὶ Βασιλικὰ V σελ. 98 ὑποσημ. 0.

Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι ὁ Heimbach δὲν εἶχε σχηματίσῃ ἀσφαλῆ καὶ σαφῆ ἰδέαν περὶ τοῦ ζητήματος.

II

Περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος παρατηρῶ τὰ ἑπόμενα. Ἐν τῷ Corpus juris τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐπὶ μέμψεως τῆς διαθήκης τὸ νόμιμον ποστημόριον ἦτο τὸ τέταρτον τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κλήρου. Τὸ τέταρτον τοῦτο δυνάμει τῆς Νεαρᾶς 18 μετεβλήθη εἰς τρίτον, ὅταν οἱ παῖδες εἶνε μέχρι τεσσάρων καὶ εἰς ἥμισυ, ὅταν εἶνε πέντε ἢ περισσότεροι. Τὴν μεταβολὴν ταύτην οἱ Συντάκται τῶν Βασιλικῶν παρενεῖραν εἰς τὸ κείμενον τῶν Βασιλικῶν ἁπανταχοῦ τοῦ βιβλίου 39 τίτλου Α', ὅστις πραγματεύεται περὶ μέμψεως. Ἀλλ' ἀντὶ τετάρτου ἀναγράφουσι τρίτον, οὐδαμοῦ δὲ τοῦ τίτλου τούτου ποιοῦνται μνείαν τοῦ ἡμίσεος. Τοῦτο φρονῶ ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ πραγματικοῦ λόγου ὅτι ἐπὶ πάντων τῶν θεμάτων τοῦ τίτλου τούτου μόνον περὶ ὀλιγωτέρων τῶν πέντε τέκνων γίνεται λόγος. Ἀλλ' ἐνῷ ἁπανταχοῦ τοῦ κειμένου ἐγένετο ἡ παρεμβολή, τοὐναντίον ἐν τοῖς σχολίοις φέρεται σχεδὸν ἁπανταχοῦ τὸ τέταρτον. Ἐκ τῶν σχολίων τούτων σημειοῦμαι δύο.

Πρῶτον σχόλιον ἐν σελ. 12 τόμου IV Βασιλικῶν Heimbach ὅπερ πιθανώτατα εἶνε τοῦ Στεφάνου φέρει «Ἐάν τις τῷ ἐξνερεδάτῳ παιδὶ τέταρτον τῶν ἐξ ἀδιαθέτου μέρος ἤτοι τὸ νῦν νομίμως καταλείψῃ ποστημόριον». Ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι τὸ σχόλιον εἶχε μετατραπῆ εἰς τρίτονόπότε μόνον ἐξηγεῖται ἡ περικοπὴ «τὸ νῦν». Ἀλλ' ἄλλος μεταγραφεὺς ἔθηκε τὴν ἀρχικὴν λέξιν τοῦ σχολίου τέταρτον, κατέλειπεν ὅμως τὴν περικοπὴν «τὸ νῦν» ἥτις οὐδόλως συμβιβάζεται πρὸς τὸ τέταρτον. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐνῷ τὸ σχόλιον τοῦτο παραπέμπει εἰς τὴν 115 Νεαρὰν ὡς τροποποιοῦσαν τὰ ἐν τῷ σχολίῳ ἐκτιθέμενα, οὐδαμῶς παραπέμπει εἰς τὴν Νεαρὰν 18. Δεύτερον σχόλιον (l. c.) ποιεῖται ρητὸν λόγον περὶ τῶν τροποποιήσεων αἵτινες ἐπῆλθον διὰ τῶν Νεαρῶν 115 καὶ 18.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἕπεται ὅτι ἐπὶ νομίμου μοίρας τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ποστημορίου γενόμενον διὰ τῆς Νεαρᾶς 18 παρεισήγαγον οἱ Συντάκται τῶν Βασιλικῶν ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ τῶν Βασιλικῶν διὰ παρεμβλημάτων. Προκειμένου περὶ τοῦ Φαλκιδίου τρίτου ἐπί τινος διατάξεως ἐστηρίχθησαν οἱ Συντάκται τῶν Βασιλικῶν;

Εἰδικὴ διάταξις μεταβάλλουσα τὸ Φαλκίδιον ποστητόριον δὲν εἶνε

γνωστὴ οὔτε ἐκ τῶν σχολίων συνάγεται ἐμμέσως ἡ ὕπαρξις τοιαύτης διατάξεως. Τοὐναντίον ἐκ διαφόρων ῥήσεων ἐξάγεται ὅτι οἱ Βυζαντῖνοι τὴν Νεαρὰν 18 ἐθεώρησαν ἐφαρμοζομένην οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ ποστημορίου τῆς νομίμου μοίρας ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ποστημορίου τοῦ Φαλκιδίου καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνήβου [quarta divi Pei] ἤτοι ἐπὶ παντὸς νομίμου ποστημορίου.

Ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἑρμηνείας τῆς Νεαρᾶς 18 μάχονται τὰ ἑπόμενα ἐπιχειρήματα.

α΄) Σχόλιον τοῦ Καλοκύρου [Βασιλικῶν IV σελ. 12] λέγει «ὁ πατὴρ τὸν ἄνηβον εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ Φαλκιδίου νόμιμον ἐποφειλόμενον» ἤτοι θεωρεῖ τὴν νόμιμον μοῖραν ὡς δυνάμει τοῦ Φαλκιδίου ὀφειλομένην. Ὡσαύτως ἐν ἑτέρῳ σχολίῳ [op. cit. σελ. 40] ὁ αὐτὸς Καλόκυρος λέγει «τῇ ἀναπληρώσει τοῦ Φαλκιδίου ἀπετάξατο» ὅπερ ἐννοεῖ ὅτι παρῃτήθη τῆς συμπληρώσεως τῆς νομίμου μοίρας. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἤδη ἐν Πανδ. 5. 2 Νομ. 8 § 9 καὶ ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Βασιλικῶν 39. Α. η θέμα θ. γίνεται παραλληλισμὸς τοῦ Φαλκιδίου καὶ τῆς νομίμου μοίρας.

β΄) Ἡ Νεαρὰ 1 κεφ. 2 καταστρωθεῖσα ἐν τοῖς Βασιλικοῖς [op. cit. σελ. 150] ὁμιλοῦσα περὶ φαλκιδίου φέρει «ὅσον αὐτοῖς ποιοῖ τὸ τρίτον ἢ τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας». Ἐνῷ ἀρχικῶς ἡ Νεαρὰ αὕτη ἔφερε «ὅσον αὐτοῖς ποιεῖ τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας». Προφανῶς λοιπὸν οἱ Συντάκται τῶν Βασιλικῶν διὰ παρεμβλήματος μετέβαλον τὴν Νεαρὰν 1 κεφ. 2 συμφώνως πρὸς τὴν Νεαρὰν 18.

γ΄) Τὸ κείμενον τῶν Βασιλικῶν ἐν βιβλίῳ ΜΑ΄ τίτλῳ 4 κεφ. 2 περιέχει τὴν Νεαρὰν 18. Ὁ δὲ τίτλος οὗτος ἐπιγράφεται καὶ πραγματεύεται περὶ κληρονόμων καὶ φαλκιδίου· ἄρα οἱ Συντάκται τῶν Βασιλικῶν ἐθεώρησαν ὅτι ἡ Νεαρὰ 18 ἀφορᾷ καὶ τὸ Φαλκίδιον, διότι ἄλλως δὲν ἤθελον θέσῃ αὐτὴν ἐν τῷ τίτλῳ τούτῳ, ἀλλ᾽ ἤθελον θέσῃ αὐτὴν μᾶλλον ἐν βιβλίῳ 39 ἔνθα γίνεται λόγος περὶ νομίμου μοίρας.

δ΄) Σχόλιον [l. c. σελ. 160] ἀνῆκον εἰς συγγραφέα Βυζαντῖνον ποιήσαντα ἐπιτομὴν τῶν Νεαρῶν φέρει «οὐδὲ διὰ τῆς γενομένης εἴς τινα τῶν παίδων ἀμέτρου δωρεᾶς παρὰ τοῦ γονέως αὐτῶν μειοῦται ὁ φαλκίδιος τοῖς λοιποῖς παισί». Ἤτοι τὴν νόμιμον μοῖραν ὀνομάζει Φαλκίδιον.

ε΄) Τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν τῶν Βασιλικῶν ἐπικυροῦσι καὶ οἱ λοι-

ποὶ σπουδαῖοι ὑπομνηματισταὶ αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. ὁ Ἀρμενόπουλος, ὅστις καίπερ μὴ δυνάμενος νὰ συγκριθῇ πρὸς τοὺς συγχρόνους τῷ Ἰουστινιανῷ νομικούς, οὐχ ἧττον ἐν τοῖς μεταγενεστέροις Βυζαντίνοις κατέχει ἀρίστην θέσιν.

Ἔπιθι καὶ Βασιλικῶν 51 τίτλ. IV θέμα ε ἔνθα ὁ Φαλκίδιος ὡς τρίτον ὁρίζεται.

Σπουδαιοτάτη διὰ τὸ ζήτημα ἡμῶν εἶνε ἡ L. 4 Cod. VI. 4. Ἡ διάταξις αὕτη ὡς σήμερον ἀπαντᾷ ἐν τῷ Ἰουστινειανείῳ Κώδικι δὲν εἶνε ἀκεραία ἡ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀλλ' ἔχει τροποποιηθῇ ὑπὸ ὑπομνηματιστοῦ, πιθανώτατα τοῦ Θαλελαίου, ἐκ δὲ τοῦ συγγράμματος τούτου ληφθεῖσα ἐτέθη ἐν τῷ Κώδικι, ἔνθα μόνον ἑλληνιστὶ ἀπαντᾷ. Ὅτι ἡ ἐν τῷ Κώδικι κειμένη νῦν διάταξις δὲν εἶνε αὐτὴ αὕτη ἡ τοῦ Ἰουστινιανοῦ δύο σπουδαῖα μαρτύρια βεβαιοῦσιν. Ἐν πρώτοις τὸ Προοίμιον δὲν εἶνε αὐτὸ τὸ Προοίμιον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀλλὰ σύνοψις τούτου. Καὶ αὐτὸ τὸ κύριον σῶμα τῆς διατάξεως δὲν ἄρχεται διὰ τῶν λέξεων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀλλὰ διὰ λέξεων τοῦ κωδικευτοῦ «Καὶ πρῶτον μὲν ἐξαριθμεῖται τοὺς μὴ ὑποκειμένους τοῖς πατρωνικοῖς δικαίοις». Ἡ διατύπωσις ἤθελεν εἶναι ὅλως ἄλλη ἂν αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ ἐφθέγγετο ἐν τῇ διατάξει καὶ ἀνεφέροντο οἱ λόγοι αὐτοῦ. Καὶ παρακατιὸν «Τούτων τοίνυν ἁπάντων . . . νομοθετεῖ λοιπὸν . . . ποῖα βούλεται». Καὶ ἐν γένει δὲ τὸ ὅλον ὕφος τῆς Διατάξεως δεικνύει ὅτι ὁ γράψας αὐτὴν δὲν ἀντιγράφει τὰς λέξεις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀλλὰ τὴν ἔννοιαν τούτων ἐν περιλήψει, ἴσως ἀντιγράφων τὰς οὐσιωδεστέρας περικοπάς. Ἡ διαφορὰ φαίνεται ἐκ τοῦ τέλους τῆς διατάξεως, ἥτις κεῖται νῦν ἐν πρωτοτύπῳ [Codex ἔκδ. Mommsen σελ. 245] ἐν τῷ Ἰουστιανείῳ Κώδικι, ἐνῷ ἐν τοῖς Βασιλικοῖς [59. 1 θέμα κη'] καὶ τὸ τεμάχιον τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν περικοπῇ, οἵα ἡ τῆς ὅλης Νεαρᾶς.

Δεύτερον ἐν τῇ περικοπῇ «Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν εὐγενῶν τριούγκιον ἐν τοῖς χρόνοις τούτου τοῦ κώδικος ὡρισμένον ἦν τοῖς δυναμένοις κινῆσαι τὴν κατὰ τῆς διαθήκης μέμψιν» αἱ λέξεις «*ἐν τοῖς χρόνοις τούτου τοῦ Κώδικος*» εἶνε παρέμβλημα τοῦ κωδικευτοῦ μὴ ὑπάρχον ἐν τῷ ἀρχικῷ κειμένῳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ προστεθὲν δὲ μετὰ τὴν Νεαρὰν 18, δι' ἧς ἐτροποποιήθη τὸ ποσὸν τῆς νομίμου μοίρας.

Ἡ διάταξις αὕτη ἀπαντῶσα ἐν Βασιλικοῖς [49. 1, κη'] ὁμιλεῖ περὶ Φαλκιδίου καὶ ὁρίζει αὐτὸν εἰς τετραούγκιον, ὅταν κληρονόμος γραφῇ

ὁ πάτρων. Ὅταν δὲ κληρονόμοις γραφῇ ἄλλο πρόσωπον ἐκτὸς τοῦ πάτρωνος, τότε ὁ μὲν πάτρων λαμβάνει τετραούγκιον, ὁ κληρονόμος ὀκταούγκιον καὶ ὁ κληρονόμος ὡς Φαλκίδιον παρακρατεῖ μόνον διούγκιον ἤτοι τὸ τέταρτον τῆς κληρονομικῆς αὐτοῦ μοίρας καὶ οὐχὶ τριούγκιον, ὅπερ παρεκράτει πρὸ τῆς διατάξεως. Τοῦτο εἶνε τὸ μόνον χωρίον τῶν Βασιλικῶν ἔνθα ὁ Φαλκίδιος φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ τέταρτον.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι ὅπως ἔχει ἡ διάταξις αὕτη σήμερον ἐν Βασιλικοῖς 49.1 κη' δὲν εἶνε γνήσιον κείμενον τῶν Βασιλικῶν ἀλλὰ προφανῶς ἐλήφθη ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Θαλελαίου· διότι ἡ διάταξις αὕτη ὁμιλεῖ περὶ τετάρτου ἐνῷ τὰ Βασιλικὰ ἁπανταχοῦ ὁμιλοῦσι περὶ τρίτου· ἀληθῶς ὁ λόγος περὶ τετάρτου ἤτοι τριουγκίου γείνεται ἐντελῶς παρεμπιπτόντως καὶ δὴ καὶ μνημονεύει ἡ διάταξις ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ἰουστινιανείου Κώδικος ἦν τὸ ποσὸν τοῦ Φαλκιδίου τριούγκιον, ὅπερ ὑποθέτει ὅτι ἐν τῷ χρόνῳ τῆς ἐπιτομῆς ὁ Φαλκίδιος **δὲν** ἦτο τριούγκιον· οὐχ ἧττον φρονῶ ὅτι τὸ γνήσιον κείμενον τῶν Βασιλικῶν ἤθελε πάντως ὁμιλήσει περὶ τρίτου. Ἐκ τούτων γείνεται δῆλον ὅτι ὁ Ν. 4 Κωδ. 6. 4 οὔτε γνήσιον τὸ κείμενον τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὔτε τῶν Βασιλικῶν περιέχει.

III

Ἐξετάσωμεν νῦν τὰ παρὰ τῷ Ἀρμενοπούλῳ.

Ἐν τῷ Ἀρμενοπούλῳ Βιβλ. Ε' τίτλ. Θ' θέμα β' φέρεται «Φαλκίδιός ἐστιν ἄχρι μὲν τέσσάρων παίδων τὸ τρίτον μέρος τῆς καθαρᾶς ὑποστάσεως, πλειόνων δὲ ὄντων τῶν παίδων τὸ ἥμισυ». Ταῦτα ἐπαναλαμβάνουσι καὶ τὰ παρὰ τῷ Ἀρμενοπούλῳ σχόλια. Οὐχ ἧττον ἅπαντα τὰ λοιπὰ θέματα τοῦ τίτλου περὶ Φαλκιδίου ποιοῦνται μνείαν τοῦ τρίτου ἐξισοῦντα τὸ Φαλκίδιον πρὸς τὸ τρίτον.

Ἀρμενοπούλου Ε' Θ' 21. Ἐπὶ ἀποκαταστάσεως ὁ ἀποκαθιστῶν κρατεῖ τὸ τρίτον ἢ ἥμισυ μέρος τοῦ ἐξ ἀδιαθέτου κλήρου. Ἀναφέρει δὲ ὁ Ἀρμενόπουλος αὐτολεξεὶ τὴν διάταξιν ἥτις εἶνε ἡ Νεαρὰ 39 κεφ. 1.

Ὁ Ἀρμενόπουλος ὡς «φαλκίδιον ἢ νόμιμον μέρος» χαρακτηρίζει οὐ μόνον τὴν quarta falcidia ἀλλὰ καὶ τὴν portio legitima, ἅτινα ἐν τῷ αὐτῷ τίτλῳ περὶ Φαλκιδίου πραγματεύεται. Ὁ δὲ ορισμὸς αὐτοῦ τοῦ Φαλκιδίου εἶνε τοιοῦτος ὥστε περιλαμβάνει ἀμφότερα. Ἀρμενοπούλου Ε. Θ. 1. Ὁ ὁρισμὸς δὲ οὗτος ἐλήφθη ἐκ τῆς καλου-

μένης Synopsis minor τῶν Βασιλικῶν. Κατὰ τὴν Σύνοψιν ὁ Φαλκίδιος παράγεται ἐκ τοῦ λατινικοῦ Falx ὅπερ σημαίνει δρεπάνην καὶ δηλοῖ μέρος ἀποκεκομμένον. Τὴν τοιαύτην παραγωγὴν ἀναγράφει καὶ ὁ Ἁρμενόπουλος. Ἡ ἐτυμολογία εἶνε ἐσφαλμένη προϊὸν χρόνων καθ' οὓς ἡ γνῶσις τῆς Λατινικῆς ἦτο μικρὰ ἐν Βυζαντίῳ [1].

Ἀλλ' οἱ Βυζαντῖνοι ἔβησαν ἔτι περαιτέρω. Καὶ αὐτὸ τὸ τέταρτον τοῦ θείου Πίου μετέβαλλον πανταχοῦ εἰς τρίτον. Οὕτω λ. χ. ἐν Ν. 8 θέμα 16 Βασιλικῶν 39. 1 ἀντιστοιχοῦν πρὸς L 8 § 15 Πανδ. 5. 2 «ἔχει γὰρ ὁ ἄνηβος ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ [=τοῦ πατρὸς] τὸ ἀπὸ τῆς διατάξεως [ἤτοι τῆς τοῦ divi Pii] **τρίτον** μέρος». Ὡσαύτως ἐν Βασιλικοῖς 59. 6 ιγ' γίνεται λόγος περὶ τρίτου, τοῦ ἀνήβου. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ χωρίῳ, ἐν ἀρχῇ φέρουσι τὰ Βασιλικὰ «τέταρτον» ὅπερ ὅμως προφανῶς πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ τρίτον ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Heimbach [τόμος V σελ. 34] προτείνει. Ὡσαύτως Βασιλικὰ 33. 1 λη'.

Ἐκ πάντων τούτων συνάγονται δύο σπουδαῖα πορίσματα. Πρῶτον ὅτι τὸ ἐν τῷ Ρωμ. Δικαίῳ φαλκίδιον τέταρτον, τέταρτον τῆς νομίμου μοίρας καὶ τέταρτον τοῦ ἀνήβου εἰσὶν ἐν τῷ βυζαντιακῷ δικαίῳ τρίτον ἢ ἥμισυ [ἐπὶ πλέον τῶν 4 παίδων] ἐπὶ φαλκιδίου καὶ νομίμου μοίρας, τρίτον δὲ ἐπὶ τοῦ ἀνήβου. Δεύτερον ὅτι ἡ μεταρρύθμισις αὕτη ἐγένετο ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἑρμηνευόντων οὕτως ἴσως τὴν 18 Νεαρὰν Ἰουστινιανοῦ καὶ δὲν εἶνε προϊὸν ἀντιγραφικοῦ λάθους ἐν τοῖς χειρογράφοις τῶν Βασιλικῶν.

IV

Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὸ τέταρτον τῆς ἀπόρου καὶ ἀπροίκου χήρας διετυπώθη καὶ ἐν τοῖς Βασιλικοῖς [28. 12 τόμ. 3 σελ. 315] ὡς τέταρ-

[1] Ἐν τῇ Μεγάλῃ Συνόψει φέρεται ἁπανταχοῦ ἐν τοῖς περὶ Φαλκιδίου τρίτον [Synopsis Major, ἔκδοσις Zachariae σελ. 657-664]. Ἐν ταύτῃ [σελ. 661] ἀπαντᾷ Σχόλιον ὅπερ ἀναφέρει Νεαρὰν ιη' τοῦ *δεσπότου κυροῦ Λέοντος* προσδιορίζουσαν τὸ ποστημόριον τοῦ Φαλκιδίου. Ἀλλὰ τοιαύτη Νεαρὰ δὲν σώζεται νῦν, τοὐναντίον ἡ Νεαρὰ ιη' τοῦ Λέοντος ἄλλα θέματα πραγματεύεται. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ τῆς Νεαρᾶς ιη' τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Σημειωτέον ὅτι ἕτερον σχόλιον [σελ. 664] φέρει «Νεαρὰν ιη', ἐν ᾗ φησί, μὴ μόνον τετραούγκιον εἶναι τὸν φαλκίδιον».

τον καθάπερ ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Νεαραῖς 53 κεφ. 6 καὶ 117 κεφ. 5. Οὐχ ἧττον λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι αἱ σχετικαὶ Νεαραὶ αὐτολεξεὶ καταχωροῦνται ἐν τοῖς Βασιλικοῖς, δὲν ὑπάρχει βεβαιότης ὅτι τὸ κείμενον αὐτῶν ὡς νῦν φέρεται ἐν τοῖς Βασιλικοῖς εἶνε τὸ γνήσιον τῶν Βασιλικῶν κείμενον.

V

Ἐρωτᾶται νῦν, ἂν ἡ διατύπωσις τοῦ Φαλκιδίου εἰς τρίτον ἰσχύει ἐν Ἑλλάδι ἢ κρατεῖ τὸ καθαρῶς Ρωμαϊκὸν δίκαιον. Μὴ εἰσερχόμενοι ἐνταῦθα εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ ζητήματος ἐν τίνι μέτρῳ ἰσχύουσι τὰ Βασιλικὰ ἐν Ἑλλάδι, ἀποφαινόμεθα κεφαλαιωδῶς ὅτι αἱ διατάξεις τῶν Βασιλικῶν περὶ Φαλκιδίου καὶ ποστημορίου τοῦ ἀνήβου ἰσχύουσι παρ' ἡμῖν διότι αὗται περιέχονται ἐν τῷ Ἀρμενοπούλῳ καὶ εἶνε διάταξις Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος διότι περιέχονται ἐν τοῖς Βασιλικοῖς, ὁλόκληρα δὲ τὰ Βασιλικὰ ἀποτελοῦσι διάταξιν Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορος, ἅτε διὰ διατάξεως τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος καθιερωθέντα ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ὡς βυζαντινὸς Νόμος.

Γεώργιος Δυοβουνιώτης
ὑφηγητὴς καὶ δικηγόρος

ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΑ ΚΥΡΙΑ

ΕΝ ΚΥΝΟΥΡΙΑι

(Ἀνεκοινώθη ἐν συνεδριάσει τοῦ Φιλολογικοῦ καὶ Ἀρχαιολογικοῦ τμήματος).

1.

Ἀσφαλῶς δὲν γνωρίζω, ἀλλ' ὅμως οὐδείς, νομίζω, τῶν σοφῶν ἠσχολήθη σπουδαίως περὶ τὰ κύρια ὀνόματα, τὰ ἑλληνικὰ τοὐλάχιστον κύρια ὀνόματα τόπων καὶ τῶν οἰκούντων ἐν αὐτοῖς. Ἡ περὶ ταῦτα διατριβὴ ἤθελεν ἀποβῆ, φρονῶ, πολλαχῶς χρήσιμος· διότι ἡ μὲν περὶ τὰ ὀνόματα τῶν τόπων ἔρευνα λαῶν ἄλλων σχέσεις, πλὴν τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν, πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἤθελεν ἀποκαλύψῃ· οὕτω κατ' ἐμὴν γνώμην ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ὀνόματος Σαλαμῖνος ὡς φοινικικοῦ εἶναι εἰς τὴν βεβαίωσιν τῆς τῶν Φοινίκων ἐγκαταστάσεως ἐν τῷ Σαρωνικῷ τοσοῦτον σπουδαία ὅσον αἱ ἐν τῇ πρὸ τοῦ Ἀμπελακίου νησῖδι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου οἰκήσεις τῶν ἐκ τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος βιομηχάνων, αἱ κάμινοι καὶ οἱ παρ' αὐτὰς σωροὶ τοῦ ὀστρέου πορφύρας. Ἡ δὲ ἐπισταμένως γιγνομένη μελέτη τῶν ὀνομάτων τῶν ἐνοίκων τῆς γῆς ἤθελε, νομίζω, σαφηνίσῃ πολλὰ εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν καὶ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατὰ τὸν μακρὸν χρόνον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ ἀναφερόμενα.

Διότι καὶ ἄν τις ἔχει ἐν αὐτῷ τὴν θείαν σφραγῖδα τῆς ταυτότητος, ὅμως πάντοτε ἕνεκα τῆς μεταβολῆς τῆς ἡλικίας, τῶν περιστάσεων, νόσων ἢ μεγάλων καὶ ἀπροσδοκήτων εὐτυχιῶν ἢ δυσπραγιῶν ὑλικῶν ἢ ἠθικῶν μεταβάλλεται, καίτοι ἔχει τὴν συνείδησιν ὅτι εἶναι ὁ αὐτός. Καὶ εἰς τὰ ἔθνη δέ, ὅταν συγκαταμιγνύωνται μετ' ἄλλων ἢ ἀλλάσσωσι τὴν πολιτειακὴν μορφὴν ἢ ἡττῶνται ἢ τρόπαια αἴρωσι νικῶν, τὸ αὐτὸ γίγνεται. Ταπεινούμενα ἢ μεγαλοφρονοῦντα μεταβάλλονται, καίτοι ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ σύνοιδεν ὅτι εἶναι ἡ αὐτή.

Ἡ τοιαύτη λοιπὸν περὶ τὰ ὀνόματα μελέτη ἤθελε ἀποδείξῃ ὅτι οἱ Ἕλληνες κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους τῆς μακροτάτης ἐθνικῆς ζωῆς αὐτῶν κατὰ τῆς ψυχῆς τὰς διαθέσεις, κατὰ τοὺς καιρούς, καὶ τὴν

πολιτειακὴν μορφὴν διάφορα ἔφερον ὀνόματα. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ αἱ διάφοροι χῶραι τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἕνεκα τοῦ περιβάλλοντος, τῆς γῆς, ἔνθα αἱ ποικίλαι εἶχον ἐγκαταστῇ ἑλληνικαὶ φυλαί, καὶ ἕνεκα τῶν πρὸ μικροῦ γενικῶς εἰρημένων λόγων διάφορα εἶχον ὀνόματα· εἰς τοῦτο δέ, νομίζω, ὅτι δύναται νὰ στηριχθῇ μία τῶν σπουδαιοτάτων ἀποδείξεων περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῶν Μακεδόνων, ὡς θὰ εἴπω κατωτέρω.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ διάφορον τῶν ὀνομάτων τῶν ἑλληνικῶν κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους τοῦ ἐθνικοῦ βίου δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν πρῶτον ὅτι οἱ διογενεῖς βασιλεῖς, αἱ ἄνασσαι καὶ οἱ ἀριστεῖς τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ἔφερον ὀνόματα πολεμικὸν μένος καὶ ἰσχὺν μαρτυροῦντα π. χ. *Ἀγαμέμνων, Ἀδάμας, Αἰγεύς, Ἀκάμας, Ἀλκιμέδων, Ἄλκιμος, Ἀμφίμαχος, Ἀντίφονος, Ἀστυνόμη, Ἀστυόχη, Βιήνωρ, Δημολέων, Ἕκτωρ, Ἐπάλτης, Εὐρυμέδων, Εὐρυμέδουσα, Ἰάλμενος, Ἰφιάνασσα, Ἰφιδάμας, Λαοδάμας, Λαομέδων, Ὀρσίλοχος, Πολυδάμας, Πολυπημονίδης* (πολὺ πάομαι), *Πρόμαχος, Πυραίχμης, Ῥηξήνωρ, Τελαμών, Ὑπερήνωρ, Φιλοκτήτης*. Ἀλλὰ καὶ φρονήσεως ἔν τε ταῖς μάχαις καὶ ταῖς βουλαῖς, καὶ κλέους καὶ κάλλους· π. χ. *Ἀγαμήδη, Αἴθρη, Ἀλκίνοος, Ἀστύνοος, Ἑλένη, Ἕρση, Ἐχέφρων, Θάλεια, Θρασυμήδης, Ἰφίνοος, Καινεύς, Καλλιάνασσα, Κλυταιμήστρα, Κλυμένη, Μέντωρ, Μήστωρ, Πολυκάστη, Σίσυφος, Φαέθων, Φράδμων, Φρόνιος, Χρυσόθεμις*.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἀριστοκρατικῶν πολιτειῶν καὶ τῶν τυραννίδων διετηροῦντο μὲν τὰ παλαιότερα τῶν ὀνομάτων ἢ καὶ ἄλλα προσετέθησαν τῆς ἀρχῆς δηλωτικὰ ὡς *Ἀγαρίστη, Ἀριστίων, Ἀριστοκράτης, Ἀρίσταιχμος, Ἀνδροκράτης, Ἀνδροδάμας, Βίας, Δάμασος, Εὐρυάναξ, Εὐρυκράτης, Λέαρχος, Λαοδάμας, Μέδων, Στησήνωρ*, ἀλλὰ καὶ νεώτερα ἐπλάσθησαν τὸν ἐμμουσότερον μαρτυροῦντα βίον καὶ τὴν πρὸς τὰς ἱπποτροφίας κλίσιν τῶν τυράννων· οὕτως ἐκλήθησαν *Ἀρίμνηστος, Δάφνις, Εὔμητις, Ἠρόφαντος, Τέρπανδρος, Στησίχορος, Θέσπις* ἢ *Ἀλεξιππίδας, Ἀρχίππη, Ἵππαρχος, Ἱππίας, Ἵππασος, Ἵππων, Ἱπποκράτης, Ἱππομένης, Ἱππόνικος, Ἱππότης, Κάλλιππος, Λεύκιππος, Μελανιππίδης, Ξάνθιππος*.

Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τῶν τυραννίδων, ἐλευθέρων κατασταθέντων ἐν τοῖς Ἕλλησι πολιτευμάτων, ὅτε οὐ μόνον ἐν Σπάρτῃ, ὅπως λέγει

ὁ Πίνδαρος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλληνικῇ γῇ αἱ βουλαὶ τῶν γερόντων καὶ τῶν νέων ἀνδρῶν ἠρίστευον αἱ αἰχμαὶ καὶ χοροὶ καὶ μοῦσα καὶ ἀγλαΐα, τούτων τῶν ἀρετῶν δηλωτικὰ καὶ τὰ ὀνόματα ἦσαν. Ἐν Ἀθήναις μάλιστα, ὅπου κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ βῆμα τῆς ἐκκλησίας, βωμὸς τῆς ἐλευθερίας εἶχεν ἱδρυθῇ, καὶ ἡ ἐκ τούτου θεραπεία τοῦ δήμου πολλὴ ἦτο, ὅπου ἡ εὐγενὴς νεότης ἄνευ μὲν πόνων καὶ σκληρᾶς διαίτης, ἀλλὰ θαρσαλέοι ἐπὶ τοὺς κινδύνους ἐχώρουν, ὅπου τὸ κάλλος, ἡ χάρις καὶ ἡ εὐμουσία εἰς τὸ ἀκρότατον ἤλασαν, ἐνταῦθα ὀνόματα ἐλάμβανον τοῦ χαρίεντος τούτου καὶ φιλοκάλου καὶ μουσικωτέρου καὶ δημοκρατικοῦ βίου σημαντικά. Οὕτως ἐκαλοῦντο διὰ τὰ κεδνὰ βουλεύματα *Ἀριστονόη, Κλεόβουλος, Εὔφρων, Νικόβουλος, Φρασικλῆς, Θρασυμήδης, Ἀλκίφρων, Ἀρίφρων, Ἀριστόνους, Εὔβουλος, Ὀρθόβουλος, Βουλαγόρας*· διὰ τὴν ἐν πολέμοις ἀρετὴν καὶ τὴν σοφὴν ἢ γενναίαν ἐν αὐτοῖς ἡγεμονίαν *Ἀγησανδρίδας, Ἆγις, Ἀδείμαντος, Ἀλκαμένης, Ἀλκισθένης, Ἀνάξανδρος, Ἀνδροσθένης, Κλέαρχος, Δαΐμαχος, Ἀρχεπτόλεμος, Λάμαχος, Νικίας, Ἀλκίμαχος, Ἀρχέστρατος, Ἀφόβητος, Ἀτρόμητος, Ἀρίσταιχμος, Ἀριστόνικος, Ἀτρεστίδας, Δυσνίκητος, Κλεάνωρ, Εὐρυδάμας, Εὐρύμαχος, Γοργόπας, Ἡγήμων, Νικόφημος, Θρασύμαχος, Ἴλαρχος, Ὄρσιππος, Γύλις, Ποδάνεμος*. Διὰ δὲ τὴν χάριν, τὴν καλλονὴν καὶ τὸ ἔμμουσον τῆς ζωῆς *Θάλλος, Ἀγαπαῖος, Ἀγάθων, Χαίρων, Χαρῖνος, Δροσίς, Γέλαρχος, Γέλων, Ἅβρων, Ἁβρώνυχος, Ἁβρότονον, Ἁγνίας, Παμφίλη, Γλύκων, Φαίδιμος, Φανώ, Φαίδων, Φαῖδρος, Ἀγλαοκρέων, Καλλιμέδων, Μύρων, Φιλοχάρης, Χαριγένης, Χαιρεφῶν, Πάγκαλος, Ἅγνων, Χαιρέας, Χαίρων, Φιλόχορος, Ἀνθέας, Χαρμίδης, Πολυάνθης, Ἀγλαΐων, Ἀγλαοφῶν, Ἀνθεμίων, Λάμπρος, Λάμπων, Λαμπετώ, Ἀριανθίδης, Φιλοστέφανος, Καλλίας, Χαρικλῆς, Χαρμῖνος, Ἀστεῖος*. Τὸ φιλόδημον τέλος τοῦ τότε χρόνου καὶ τὸ κράτος τῆς ἀγορᾶς, καίτοι οἱ ὀλιγαρχικοὶ μετὰ τόλμης δεικνύουσι τὴν ἑαυτῶν γνώμην δι' ὀνομάτων τὴν ἀρχὴν τῶν ἀρίστων δηλούντων, μαρτυρεῖται διὰ σαφεστάτων ὀνομάτων· οὕτω οἱ μὲν ὀλίγοι ὀνομάζονται *Ἀγάθαρχος, Ἀναξίλας, Ἀναξῖνος, Ἀρχέλαος, Ἀρχίας, Ἀντίοχος, Ἀρίσταρχος, Ἀριστεύς, Ἀριστοκράτης, Ἀριστώνυμος, Ἡγήσανδρος, Λακεδαιμόνιος, Ἀριστοτέλης, Πολύαρχος*, οἱ δὲ δημοτικοὶ ἄνδρες καλοῦνται *Χαιρέλεως, Ἰσόνομος, Φιλόλαος, Δαμότιμος, Δημαίνετος, Δημόφαντος,*

Δημώνασσα, Δήμαρχος, Δημέας, Δημόδοκος, Δημοτέλης, Δῆμος, Δήμων, Δημοσθένης, Δημοχάρης, Ἀρχέδημος, Ἀγόρατος, Ἀναξαγόρας, Χαιρέδημος, Δημάδης, Δημοκράτης, Δημοφῶν, Εὔδημος, Λασθένης, Λεωχάρης, Λεώστρατος, Φειδόλας, Τιμόδημος, Λυσίδημος, Ἀστύφιλος, Ἀλεξίδημος.

Ἐπὶ δὲ τῶν ὕστερον χρόνων ἐπικρατούντων τῶν Μακεδόνων μέχρι τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς διὰ τὴν ταὐτότητα τοῦ ἑλληνικοῦ βίου οὐδεμίαν καθορῶμεν μεταβολὴν περὶ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ διατελοῦσιν οἱ Ἕλληνες καλούμενοι, ὅπως καὶ οἱ προγενέστεροι αὐτῶν. Εἰς χρόνους δὲ μόνον ὑστέρους ἔλαβον ἐλάχιστά τινα ἐξελληνισθέντα ὀνόματα ἐκ θεῶν προελθόντα Αἰγυπτίων ἢ ἄλλων ἢ ἄλλα βαρβαρικὰ ὡς *Σαραπίων, Σεραπιάς, Ἰσιάς, Ἰσιδότη, Ἰσιδώρα, Ἰσίδωρος, Εἰσίων, Βενδιδώρα, Γαλάτης, Γέτας, Ἀρτάβαζος, Ἀριαραίθης*. Τότε δὲ ἀρξαμένης διὰ τὴν ἐγκατάμιξιν πρὸς τοὺς βαρβάρους τῆς μεταβολῆς τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς τὴν νέαν ἑλληνικὴν διάλεκτον παρατηροῦνται τὰ νεωτερικοῦ τύπου ὀνόματα *Ἀντίπας Ἀπολλῶς, Ἀρτεμᾶς, Διονῦς, Ἐπαφρᾶς, Εὐπορᾶς, Ζωσᾶς, Παρδάλας, Ῥουμᾶς, Τροφιμᾶς, Μηνᾶς, Μητρώ, Μητρᾶς, Μῆτρος*. Ἀλλὰ σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ περίοδος αὕτη, διότι ἀπὸ ταύτης ἤρξαντο οἱ Ἕλληνες παραδοξότατα μεταχειριζόμενοι ὀνόματα ἐκ τῶν ἀφῃρημένων ἐννοιῶν μάλιστα εἰλημμένα εἰς ψευδοῦς σοφίας ἐπίδειξιν. Τοιοῦτοι οἱ χρόνοι· διὸ ὄχι πολὺ βραδύτερον ὁ Λουκιανὸς ἔγραψε τὸν Ψευδόμαντιν, τὸν Φιλοψευδῆ, τὸν Ψευδολογιστήν, τὸν Ψευδοσοφιστὴν καὶ ἄλλα. Ἐπειδὴ δὲ τῆς διατριβῆς ταύτης τὰ ὅρια ἀπαγορεύουσι νὰ ἐκταθῶ πλατύτερον, ἀρκοῦμαι ἀναφέρων τὰ μᾶλλον ἀπροσδόκητα· *Ἀσία, Ἑλλάς, Εὐρώπη, Σινώπη, Σῦρος, Ῥοδία, Ἀκρόπολις, Ἐπιστολή, Ἔρως, Εὐταμία, Ἥβη, Θράσων, Ἴασπις, Ἱστορία, Κάρπος, Κρωβύλος, Λόγειkος, Μάγαδις, Μελέτη, Μόρφιον, Μόσχη, Ναυτιλία, Φιλοστοργία, Κλιμάτιος, Ῥαδίνη, Σέμνη, Τάξις, Τέχνων, Σπάταλος, Χαρά, Πλαγγών, Ὀπώρα, Περιστερά, Μέθη, Κρανάη, Θυσία, Ἀπάτη, Ἀγών, Ναυαρχίς, Παρρησία, Ἁρμονία, Ὁμόνοια· Μνημῶναξ.*

Τῆς ῥωμαϊκῆς δὲ κατακτήσεως γενομένης διετηρήθησαν μὲν τὰ παλαιότερα ἑλληνικὰ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ ῥωμαϊκὰ ἐξελληνισθέντα ἤρξαντο οἱ Ἕλληνες λαμβάνοντες, οἷον *Ἀντώνιος, Βίκτωρ, Δόμνος, Κλαύδιος, Τῖτος, Φαῦστος, Φλῶρος, Λοῦππος, Κούϊντη, Δέκμος, Κορ-*

νήλιος, Πῶλλα, Γάϊος, Ἰγνάτιος, Δομνίκη, Μαξιμιανός, Ἑξακουστωδιανός, Κουάρτος, Πρόκλος, Μόδεστος, Οὐάλης, Πρίσκος, Μαρκέλλη, Οὐρβανός, Ἰουλία, Καπίτων, Κλήμης, Οὐαλέριος, Πρίμα, Κρήσκης.

Ἀφ' οὗ δ' ἐπεκράτησεν ὁ χριστιανισμὸς ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς, τὸ μὲν πρῶτον διετηροῦντο ἀκόμη παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ χριστιανοῖς γενομένοις τὰ τῶν προτέρων χρόνων ὀνόματα ὡς *Ἀειθαλᾶς, Ἑρμογένης, Αὐτόνομος, Νικήτας, Δορυμέδων, Βάκχος, Νέστωρ, Νάρκισος, Ὀνησιφόρος, Ἔραστος, Πλάτων, Φιλήμων, Ἄρχιππος, Θύρσος, Τιμόθεος, Ξενοφῶν, Ἀθηνογένης, Ἑρμόλαος, Νικάνωρ, Ἀγλάϊος, Ἀκάκιος, Εὐτύχης, Λυσίμαχος, Διομήδης, Μύρων, Νικαγόρη, Ἀρχελαΐς, Ἀθηναΐς, Δημοστράτη, Ἀγαθόκλεια.* Μετὰ χρόνον δὲ ἔπλασαν νεώτερα ὀνόματα συμφωνότερα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ, εἰσαγαγόντες ἀλλ' ὄχι δαψιλῶς καὶ τὰ ἑβραϊκά. Οὕτως ἐκλήθησαν *Θεόκτιστος, Σαββάτιος, Θεοπίστη, Ἀγάπιος, Κυριακός, Γρηγόριος, Ἱερόθεος, Θεοφάνης, Θεόδουλος, Στυλιανός, Εἰρήναρχος, Θεοφανώ, Ἀναστασία, Ἀθανάσιος, Κύριλλος, Μακάριος, Ἀγαθάγγελος, Παρθένιος, Προκόπιος, Ἡσύχιος, Θεοφύλακτος, Θεόφιλος, Σωφρόνιος, Πανάρετος, Εἰρήνη, Χριστοφόρος, Χριστίνα, Ἰσαάκιος, Κυριακή, Παρασκευή, Θεοδότη, Πίστος·* ἀλλὰ καὶ *Φωκᾶς, Κοσμᾶς, Θεωνᾶς, Ὀλυμπᾶς, Παρμωνᾶς.* Καίτοι δὲ ὁ Λουκιανὸς κατηγορῶν τοὺς χριστιανοὺς ὡς μελαγχολῶντας, ἔπλασε δύο, οἵτινες καλοῦνται *Χαρίκενος* καὶ *Χλευόχαρμος*, ὅμως ἔφερον ὀνόματα χαρᾶς καὶ εὐθυμίας, ὡς *Ἀλύπιος, Ἱλάριος, Ἄνθιμος, Χαραλάμπης, Εὐψύχιος, Τρύφων, Χρύσανθος, Εὐλάμπιος, Γλυκερία, Εὐθύμιος.* Καθ' ὅσον δὲ προέβαινε τὸ βυζαντιακὸν κράτος φανατικώτερον εἰς τὸν χριστιανισμόν, διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν *Ἑλλήνων* καλοῦν τοὺς εἰδωλολάτρας, κατὰ τοσοῦτον τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα ἀπετρίβοντο οἱ χριστιανοί, τὰ χριστιανικώτερα δὲ ἢ τὰ ἑβραϊκὰ προσεδέχοντο καὶ διὰ τούτων ἐκάλουν ἑαυτοὺς ἢ καὶ ἄλλα ἔπλαττον μέχρι τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως, περὶ ὧν μετ' ὀλίγον θὰ εἴπωμεν.

Ἤδη σημειούμεθα ὅτι καὶ κατὰ χώρας καὶ φυλὰς τὰ ὀνόματα ἐν τοῖς Ἕλλησι διέφερον. Οὕτω παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς δημοκρατίας μάλιστα, ὅτε διεκρίθη ὁ χαρακτὴρ ὁ ἀττικός, τὰ ὀνόματα, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, δηλοῦσι τὸ φιλόδημον, τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀγῶνας, τὴν ἀγλαΐαν, τὴν χάριν· διὸ καλοῦνται *Στησίλεως,*

Δημόδοκος, Εὔφημος, Ἐπιχάρης, Καλλισθένης, Φαῖδρος. Ἐν τῇ Σπάρτῃ δὲ τῶν βασιλέων αὐτῶν τὰ ὀνόματα πλὴν ἐλαχίστων εἶναι τῆς πολεμικῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ κράτους δηλωτικά· διότι καλοῦνται *Εὐρυσθένης, Ἆγις, Ἐχέστρατος, Δόρυσσος, Ἀγησίλαος, Ἀρχέλας, Ἀλκαμένης, Εὐρυκράτης, Ἀνάξανδρος, Λέων, Πλείσταρχος. Πλειστοάναξ, Ἀγησίπολις, Ἀρεύς, Ἀκρότατος, Εὐρυπῶν, Νίκανδρος, Ἀναξίδαμος, Ἀρχίδαμος, Ἀγησικλῆς, Ἀρίστων, Λεωτυχίδης, Εὐδαμίδας, Εὐρυδαμίδας.*

Ἀλλ' ὁ φυλετικὸς χαρακτὴρ περὶ τὸ ὄνομα καταφαίνεται ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἑλληνικὴν γῆν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐνταῦθα ἕνεκα τοῦ ἀποκεχωρισμένου τῆς χώρας, τῆς ἐλλείψεως ἐπιμιξίας σπουδαίας πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῶν μηδικῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις μέχρι τοῦ Ἀρχελάου, οἱ Δωριεῖς κάτοικοι τῆς γῆς ταύτης διετύπωσαν ἴδια ὀνόματα ἄγνωστα μὲν ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ἀλλ' ὅμως τὸ ἔτυμον ἑλληνικώτατα· δὲν παρέλαβον δηλαδὴ αὐτὰ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν οἰκούντων τὰ ἐπὶ Θρᾴκης χωρία, ἀλλ' αὐτοὶ παλαιότατα κατὰ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα πλάσαντες διεφύλαξαν μέχρι τῶν ὑστάτων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος χρόνων. Οὕτω πλὴν τῶν ἄλλων, ἅτινα ἔφερον ἑλληνικῶν ὀνομάτων, τῶν αὐτῶν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις τῶν Ἑλλήνων, ἐκαλοῦντο *Ἄγερρος, Ἀδαῖος, Ἀέροπος, Ἀλκέτας, Ἀμύντας, Ἀντίας, Ἀργαῖος, Ἀρέτης, Ἅρπαλος, Ἄσανδρος, Ἄτταλος, Βάλακρος, Βρόμερος, Γανάνης, Ἡφαιστίων, Κάρανος, Κάσσανδρος, Κοῖνος, Κοίρανος, Κόρραγος, Κρατεύας, Κράτερος, Κύνα, Λάγος, Λεόννατος, Μάζαρος, Μαχάτας, Νικάνωρ, Ὀφέλλας, Περδίκκας, Περοίδας, Πευκέστας, Πολυσπέρχων, Πτολεμαῖος, Σέλευκος, Ταρρίας, Φιλώτας.* Τὰ ὀνόματα δὲ ταῦτα τὰ ἑλληνικὰ μέν, ἀλλὰ μόνον μακεδονικά, νομίζω ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων ἀποδείξεων περὶ τῆς συγγενείας τῶν Μακεδόνων πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας.

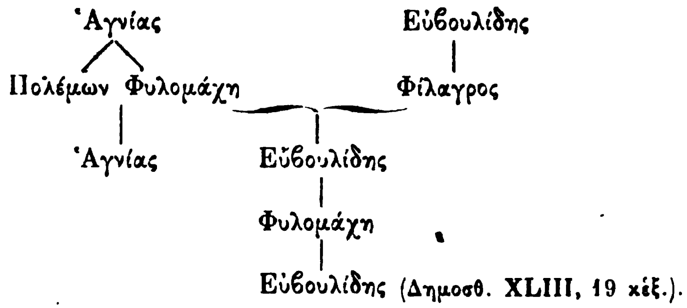
Καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος δὲ δηλωτικὰ ἐδίδοντο πολλάκις ὀνόματα· οὕτω οἱ δολιχήρετμοι Φαίακες καλοῦνται *Ναυσίθοος, Ναυσικάα, Ἅλιος, Εὐρύαλος, Ναυτεύς, Πρυμνεύς, Ἀγχίαλος, Ποντεύς, Πρῳρεύς, Ἀναβησίνεως, Ἀμφίαλος, Πολύνηος, Ναυβολίδης, Κλυτόνηος.* Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὀνομάζονται *Φιλόνεως, Ναυκλείδης, Ναυσιμένης, Ναυσικράτης, Ναυσίνικος, Ἀριστοναύτης, Ἀρχενάτο(υ).* Περίφημος ἐν Ἀθήναις ἰατρὸς ὠνομάζετο *Ἀκουμενός*, μάγειρός τις *Βόλβος*, δοῦλοι

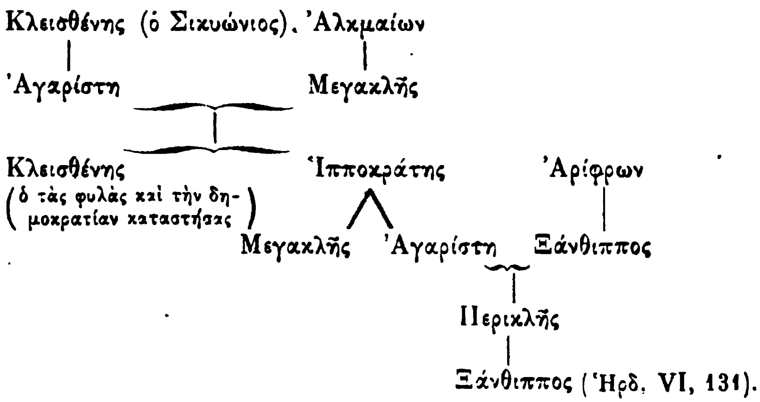
Καρίων, Δρόμων, Κάνθαρος, Μανία, Δορκάς, Καλυψώ, αὐλητρίδες καὶ ψάλτριαι *Κυμβάλλιον, Παρθενίς, Μαγίδιον,* καὶ ἑταῖραι *Ἁβρότονον, Κλωνάριον, Πυραλλίς, Φιλημάτιον, Χελιδόνιον, Παννυχίς, Μουσάριον, Φοιβίς, Μέλισσα, Μαλθάκη, Ὀπώρα, Δροσίς, Τρύφαινα, Πλαγγών, Βακχίς, Γλυκέρα, Μυρτώ, Ἰόεσσα, Φάνιον, Λύρα, Ὑμνίς, Ἀράχνη, Θάλασσα, Κλεψύδρα, Λέαινα, Λύκαινα, Παγίς.* Ἀλλὰ τούτων βεβαίως τὰ πολλὰ εἶναι ψευδώνυμα δηλωτικὰ τοῦ ἔργου ἢ τοῦ τρόπου τοῦ φέροντος αὐτὸ εἰς λοιδορίαν δοθὲν χαρακτηριστικήν, ὅπως τὰ ἐν ταῖς κωμῳδίαις *Δικαιόπολις, Ἀγοράκριτος, Στρεψιάδης, Βδελυκλέων, Φιλοκλέων, Τρυγαῖος, Εὐελπίδης, Τροχίλος, Λυσιστράτη, Πλαθάνη, Κλαυσομενός, Πυτίνη, Κωμῳδία, Διονυσιοκουροπίρωνες, Μουσική, Δικαιοσύνη, Ποίησις, Κολακοφωροκλείδης, Μαρικᾶς, Δαμασικόνδυλος, Μονότροπος, Αἰολοσίκων.* Ἐνίοτε δὲ ὀνόματα ἐδίδοντο ἔκ τινος περιπετείας τοῦ βίου ὡς *Ἀστυάναξ* ὁ τοῦ Ἕκτορος υἱός, *Γοργοφόνη* ἡ τοῦ Περσέως, *Μάντικλος* ὁ τοῦ Θεόκλου, *Θεσσαλονίκη* ἡ τοῦ Φιλίππου.

2.

Ἐν τῷ βίῳ τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ τὰ ὀνόματα δίδονται συνήθως ἐκ πάππου εἰς ἕνα τῶν ἐγγόνων, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς. Ὅπως δηλαδὴ παρ' ἐκείνοις ἔχομεν

Κλεόμβροτος (ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κλεομένους καὶ Λεωνίδα)
|
Παυσανίας (ὁ ἐν Πλαταιαῖς στρατηγήσας)
|
Πλειστοάναξ
|
Παυσανίας
|
Κλεόμβροτος (Παυσ. III, 4 κέξ.).

καὶ πάλιν Πεισίστρατος, Ἱππίας, Πεισίστρατος—Ἀσώπιος, Φορμίων, Ἀσώπιος—Γρύλλος, Ξενοφῶν, Γρύλλος καὶ πλεῖστα ἄλλα, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν.

Τὰ δὲ ὀνόματα ταῦτα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ἢ εἶναι ἀσήμαντα τέλεον τυχαίως δοθέντα εἰς παῖδας, ἢ ἂν μὴ ὁ παῖς ἔχῃ τὸ ὄνομα τῶν συγγενῶν τινος, πολλάκις καλοῦσι τοὺς νηπίους χριστιανοὺς ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ ἐγένετο τὸ μυστήριον τῆς βαπτίσεως, διὰ νὰ προστατεύῃ ὁ Ἅγιος τὸ βαπτιζόμενον ἐν αὐτῷ. Ἂν δὲ μὴ εἶναι παππῷα ἢ τῶν λοιπῶν συγγενῶν, ἢ ἂν μὴ εἶναι τῶν ἁγίων τοῦ ἑορτολογίου, τότε ἐλάχιστα μὲν εἶναι ἀσήμαντα ἢ δυσερευνήτου ἐτυμολογίας, ὅπως παρὰ τοῖς παλαιοῖς τὰ δυσσύμβλητα *Ἀχιλλεύς, Αἴας, Ἀσκάλαφος, Ἀμαριγκεύς, Τευθρηδών, Νιρεύς, Καπάτων, Ἀμμέας, Τευτίαπλος, Πάμμιλος, Σαργεύς, Κύρηβος, Στροῖβος, Κοιρατάδας* τὰ δ' ὑπόλοιπα πάντα εἶναι ἀλεξίκακα ἢ εὐχετικά. Καὶ δικαίως· ἀφ' οὗ τοῦ ἔθνους ἡ πολε-

μικὴ ἀρετὴ σχεδὸν ἠφανίσθη, ἀφ' οὗ κατελύθη ἡ ἐλευθερία, ἀφ' οὗ αἱ μοῦσαι καταλιποῦσαι πᾶσαν εὐρυάγυιαν πόλιν ἐγένοντο ἀντὶ βασιλισσῶν ποιμενίδες ὀρέστεραι, δὲν ἦτο δυνατὸν οὔτε Ἀρχεπτόλεμος ἢ Ἀνάξανδρος οὔτε Δημομέλης ἢ Ἀγοράκριτος, οὔτε Χάριλλος ἢ Ἀγλαοφῶν ἢ Αἴγλη ἢ Εὔμολπος νὰ ὀνομασθῇ τις τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλ' ὅμως ὅτε ἐπὶ τῶν ὀρέων ὥρμησαν τὰ κλεφτόπουλα, πολεμισταὶ τοὺς εἰς Τροίαν στρατευσαμένους ὑπομιμνήσκοντες, τότε τοῦ πολεμικοῦ μένους ὀνόματα δηλωτικὰ ἔλαβον. Ἀλλὰ ταῦτα, πλὴν τοῦ παλαιοτέρου *Κορκοδείλου* Κλαδᾶ, καὶ τοῦ *Δράκου* Ρίζου εἶναι μόνον ἐπίθετα· ὡς *Σπαθόγιαννος, Τουφεκιᾶς, Λάζος, Τσεκούρας, Βλαχαρμάτας, Ῥομφέης, Γιαταγάνας, Παλάσκας, Πάλλας, Πεσλῆς, Μαχαίρας* ἀναφέροντα εἰς τὴν μνήμην τὰ ἀρχαῖα (*Ἀρίσταιχμος, Δόρυκλος, Δόρυσσος, Θώραξ, Διοκορυστής, Ὁπλεύς, Χρυσάωρ, Ἀκόντης, Πάλλας*) ἢ *Χωσάδας* (*Δόλων, Ἡγέλοχος*), *Λοιρῆς* (*Τελαμών*), *Πλιάτσικας* (Λήϊτος, Ἁρπαλεύς). Ἐπίθετα ὡσαύτως εἶναι καὶ πάμπολλα ἄλλα δηλωτικὰ ἰδιότητος ἢ κλίσεως πρός τι ὡς *Λάμπρος, Ξάνθος, Φιλάρετος, Φρόνιμος, Ποθητός, Μελᾶς, Πικρός, Συνετός, Συνέσιος, Κρασᾶς* (οἰνεύς), *Κάβρυρας* (Καρκῖνος), *Βρόντης* (Βρόντης, Βρόμερος), *Δόξας* (Κλέων), *Ζέρβας* ἢ *Ζερβὸς* (Σκαῖος).

Ἀλλ' εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ ὀνόματα, Κύρια ταῦτα, ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ ἀρχαῖα ὑπομιμνήσκοντα ὡς *Ἀνθὴ* (Ἀνθεμίων, Ἀνθέας, Ἄνθεια), *Εὐάγγελος, Σῖμος, Φανιὼ* (Φανώ), *Φάνης* (Φάνης), *Κρινιὼ* (Κρινώ), *Μαλάμω* καὶ *Χρύσω* (Χρυσηΐς, Χρύση), *Δροσοῦλα* (Δροσίς, Ἕρση), *Στέριος* (Ἀστέριος), *Ἐπιστήμη, Εὐανθία* (Εὐάνθης), *Χαρίκλεια* (Χαρικλῆς), *Λάμπρω* (Λάμπη), *Λαμπέτης* (Λαμπετίη), *Ἀέτης* (τῆς Πίνδου ἐπὶ σφραγῖδος=Ἀετίων), *Μόρφω* (Μόρφιον).

Ἀλλ' οἱαδήποτε τὰ νεοελληνικὰ ὀνόματα, πλὴν τῶν καθαρῶς χριστιανικῶν ἢ τῶν δυσνόητον ἐχόντων ἔτυμον, τὰ πλεῖστα πανταχοῦ εἰς εὐχὴν ὑπὲρ εὐδαίμονος βίου, ὥσπερ καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς, δίδονται· διότι καὶ ἐκεῖνοι, ὡς εἴπομεν, εὐχόμενοι κράτος ἐν πολέμοις ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν, εὐβουλίαν, κάλλος καὶ ἀγλαΐαν καὶ ὑγίειαν καὶ τελευτὴν μακαρίαν ἐκαλοῦντο *Ἀγέλαος, Δμήτωρ, Πυραίχμης, Μενεδάϊος, Εὐπόλεμος, Ἀτρεστίδας, Πρύτανις, Κλειναγόρας, Λεωδάμας, Δημοκήδης, Κλεόβουλος, Κλυτομήδης, Μηδεσικάστη, Φράδμων, Κρίσιος, Θεονόη, Ἀστεροπαῖος, Ἀγλαοφῶν, Ἑλένη, Ἡδύλος, Καλλισθένης, Εὐφίλητος,*

Χάρης, Ῥοδόπη, Αἴγη, Ἀρήτη, Ἰάσων, Λυσανίας, Πολυάρατος, Μακάρτατος, Αἴσιμος, Ἀλύπητος, Εὐαίων, Τελευτίας, Θεοτέλης, Ἄνυτος, Ἀριστοτέλης. Καὶ σήμερον λοιπὸν ἡ αὐτὴ ὑπάρχει πρόληψις καὶ καλοῦνται βαπτιζόμενα τὰ νήπια *Γιάνης* (ὑγιαίνω, Ἴασος), *Καλομοίρα* (Μάκαρ, Εὐτύχης), *Χαράλαμπος* (Χάροψ, Φαῖδρος), *Ζαχάρω* (Γλυκέρα), *Τρισεύγενη* (Ἰφιγένεια) καὶ τὰ ἐν τῇ Πίνδῳ *Κυδώνω, Κεράσω, Λεμόνω* πλὴν τῶν γνωστοτέρων *Μυγδάλω* καὶ *Κρυστάλλω*. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς προλήψεως στηρίζεται καὶ τὸ ἔθος τοῦ νὰ ὀνομάζωσι παῖδας οἴκων, ὧν τὰ γεννώμενα δὲν ζῶσι, δι' ὀνομάτων εὐχετικῶν μακραίωνος βίου· οὕτω δὲ καλοῦνται *Πολυζώης, Πολυχρόνης* (Πολύβιος), *Ζήσης* (Βίων, Εὔβιος), *Σωτήρης* (Σῶσος, Σωτηρίδας, Ὀφελέστης), *Σωτείρα* (*Σωσώ*, Σωτηρίς), *Σταμάτης* (Παυσανίας, Λυσανίας), *Χορέκλεια* (Φαίδρα). Ὅταν δὲ ἔν τινι οἴκῳ ἡ γυνὴ δὲν κύῃ εὐκόλως ἢ βραδύνῃ, τότε τὸ γεννώμενον ὀνομάζεται μὲν *Γρηγόρης* (ἐγρήγορα, Γόργος) ἄρσεν ὄν, θῆλυ δὲ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις *Ὄρσα* (ἐκ τοῦ ὄρνυμι, Γοργώ). Ὅταν δὲ γεννῶνται πολλὰ θήλεα, τότε καλεῖται τὸ τελευταῖον νομιζόμενον κατὰ τὴν Πίνδον μὲν *Ἀγόρω* (ἀγόρι, ἄγουρος, κόρος, κοῦρος), ἀλλαχοῦ δὲ *Σταμάτα* μεταχειριζόμενοι τὴν λέξιν *σταμάτα* ὡς ἐπῳδὸν κατὰ τοῦ ἀλάστορος δαίμονος τῆς θηλεογονίας. Ἐκ τῆς προλήψεως δὲ ταύτης, δηλαδὴ ὅτι τὸ εἰς τὸν γεννώμενον παῖδα διδόμενον ὄνομα εἶναι οἰωνισμὸς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος τοῦ οἴκου καὶ αὐτοῦ, ἐπλάσθη καὶ ἡ διήγησις ὅτι Θεσσαλὸς ἀνὴρ—ἐν Θεσσαλίᾳ δὲ ἐν χρήσει εἶναι πλὴν τοῦ Γιάνης καὶ τὰ Ζήσης καὶ Στέριος—παρεκάλεσέ ποτε τὸν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἐπιδημοῦντα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως φίλον καὶ ἐμπορικὸν ἀνταποκριτὴν νὰ γείνῃ ἀνάδοχος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ἐκεῖνος δὲ ὠνόμασε τὸ παιδίον *Μιχάλη*. Ὁ Θεσσαλὸς ᾐσθάνθη ὑποκάρδιον διὰ τοῦτο θλῖψιν, καὶ ἔλεγεν· «δὲν μοῦ τὸ ἔβαζε *Γιάνη* νά μου *'γιάνη, Ζήση* νά μου *ζήση, Στέριο* νά μου *στεριώση*, παρὰ μοῦ τὤβανε *Μουχάλη καί μου χάλασε* τὸ παιδί».

3.

Τοιαῦτα εἶνε καὶ τὰ ἐν Κυνουρίᾳ κύρια τῶν γυναικῶν ὀνόματα κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας. Τῶν ὀνομάτων τούτων σῴζονται σήμερον ἱκανά, ὄχι πάντα· διότι ὡς γνωστὸν ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως ἀντὶ τῶν ἀσημάντων ἢ ἀνοήτων ἢ χριστιανικῶν μόνον

ὀνομάτων πάλιν μετὰ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, τοῦ καλοῦ καὶ σοφοῦ, ἐπανῆλθον καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐννοίας τινὸς καλῆς ἢ χρηστῆς σημαντικά, τῶν γνωριμωτέρων μάλιστα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ Ἑλλήνων ἢ Ἑλληνίδων προγόνων.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα περιηγούμενος πρὸ τριῶν ἐτῶν τὴν Κυνουρίαν ἀνεῦρον καὶ ἀντέγραψα ἐκ τριπτύχων ἢ πενταπτύχων τῆς Ἁγίας Προθέσεως τῶν μονῶν Λουκοῦς, Παλαιᾶς Παναγίας Ἐλεούσης παρὰ τὸ Ἄστρος, Ῥοντηνοῦ (Ῥέοντος), Ἔλωνας, Παλαιᾶς Παναγίας Καστριτίσσης παρὰ τὸ χωρίον Ἅγιος Βασίλειος καὶ τῶν ναῶν τῶν χωρίων Ἄνω Καρακοβουνίου καὶ Ἁγίου Βασιλείου, καὶ ἐξ ἀφιερώσεως ἁγίων εἰκόνων καὶ ἐκ χαραγμάτων ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ναῶν.

Τῶν ὀνομάτων τούτων ἱκανὰ εἶναι τὰ ***ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα πάγκοινα***· ὡς Μαρία, Μαρούλα, Μάρω, Μαρίνα, Μαρού(α), Μαρούσω, Ἄννα, Εἰρήνη, Αἰκατερίνη, Παναγιώτα, Παρασκευή, Ἑλένη καὶ Λένα, Βασίλω, Ζωὴ καὶ Ζωήτζα, Σοφία, Σταμάτα

Κοινὰ δ' ὡσαύτως Ἑλληνικὰ ἀλλὰ σπανιώτερα

Ἀντριάνα (Παλαιὰ Παναγία Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Ἀντ[ρ]ιάνα (Καρακοβοῦνι)
Ἀνδριανοῦλα (Λουκοῦ)
Ἀγγέλω (Μονὴ Ῥέοντος)
Ἀρετὴ[1] (ἐπὶ δισκοποτήρου τῆς Μονῆς Ὀρθοκοστᾶς)
Ἀσημίνα (Μ. Ῥέοντος)
Ἀργυρῆ (Ταξιάρχαι Μουρᾶς)
Ἀργύρω (Ἔλωνα)
Γεωργοῦλα[2] (Παλαιὰ Παναγία Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Δέσποινα (Ἔλωνα)

---

[1] Πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος· καὶ εἰς τὸ μεσαιωνικὸν ᾆσμα ἐν ἀρχῇ

Ἡ κυρὰ Ῥήνη τοῦ Σχληροῦ κι' ἡ *Ἀρετὴ* τοῦ Δούκα.

[2] Πολλαχοῦ· καὶ εἰς τὴν ἐπῳδὸν δημώδους ᾄσματος

Γεωργοῦλα κι' ἀδελφοῦλα,
σὲ χαμμιὰ κοντορραχοῦλα

Διαμάντω [1] (Ἕλωνα)
Δημήτρω [2] (Λουκοῦ δὶς)
Ζαχάρω (Ἕλωνα)
Ζαφείρα (Μ. Ῥέοντος)
Ζαμπέτα [3] (=Ἐλισαβέτα· Λουκοῦ)
Θωμαὴ [4] (Π. Παν. Ἐλεοῦσα Ἄστρους δίς, Μ. Ῥέοντος, Ἕλωνα)
Καλὴ (Λουκοῦ, Π. Παν. Ἐλεοῦσα Ἄςρους, Μ. Ῥέοντος, Ἕλωνα)
Κωνσταντίνα (Μ. Ῥέοντος)
Κυριάκο (Ἕλωνα)
Κυριακούλα (Παλαιὰ Παναγία Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Κανέλλα [5] (Μ. Ῥέοντος)
Μαργαρίτα (Ἕλωνα)
Μηλὴὰ (Ἕλωνα)
Μπίλιω (Παλαιὰ Παναγία Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Μπίλια (Μ. Ῥέοντος)
Νικολέττα (Παλαιὰ Παναγία Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Ξανθὴ (Ἕλωνα)

---

[1] Εἰς τὰ δημώδη ᾄσματα ἡ πολυθρύλητος κλεφτοπούλα *Διαμάντω*·

ἢ τί σου κάνω καὶ μὲ 'βρίζεις,
Διαμαντοῦλα μου κτλ.

ἢ σήκω, *Διαμάντω* μου, νά σε παντρέψω.
ὤχου τα μάνα μ', ὤχου τα,
κι' ὅσα κι' ἂν ἔχῃς δό μου τα

[2] καὶ ἀλλαχοῦ ὡς εἰς τὸ ᾆσμα·

σήκω,
Δημήτρω,
νὰ πᾶμε στἄγραφα, 'ψηλὰ στὸ Καρπενῆσι

[3] Πολλαχοῦ· ὥστε τὸ γνωστὸν *τρελλοζαμπέτα*.

[4] Καὶ ἐν Ἀθήναις, ὡς ἐν τῇ παροιμίᾳ

καταχαϋμένη *Θωμαή*,
ἀπὸ τὸν ὕπνο στὸ φαεῖ.

[5] Πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου ὡς καὶ ἐν τῷ ᾄσματι περὶ κόρης:

δώδεκα χρονῶν
μὰ ἥλιος δὲν τὴν εἶδε
μόν' ἡ μάννα της
Κανέλλα τὴν φωνάζει κτλ.

Παγώνα [1] (Παλ. Παν. Ἐλεοῦσα Ἄστρους, Μ. Ῥέοντος, Ἕλωνα)
Πανώρηα (Παλαιὰ Παναγία Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Πολυξένη (Λουκοῦ δὶς)
Ρουμπίνη (Παλαιὰ Παναγία Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Σουσάνα (Ἕλωνα)
Σμαράγδα (Λουκοῦ)
Σμαραγδὴ (Π. Παν. Ἐλ. Ἄστρους, Π. Παν. Ἐλ. Καστρίτισσα)
Στάμω (Ἕλωνα)
Σταθοῦλα (Παλαιὰ Παναγία Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Χρηστίνα (Παλ. Παν. Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Χρύσω [2] (Λουκοῦ)
Χρυσάνθη (Λουκοῦ δὶς)
Χρυσάφω [3] (Μ. Ῥέοντος, Ταξιάρχαι Μουρᾶς)
Χάϊδω [4] (Παλαιὰ Παναγία Ἐλεοῦσα Ἄστρους)

Κοινὰ Ἑλληνικὰ ἀλλὰ τύπου Τσακωνικοῦ

Ἀγγελίνα (Λουκοῦ, Π. Παν. Ἐλ. Ἄστρους τρίς, ἐν ἐπιγραφῇ ναοῦ τοῦ Πραστοῦ, Ἕλωνα)
Ἀργύρω (Ἕλωνα)

---

[1] Πολλαχοῦ ὡς καὶ ἐν τῷ ᾄσματι

Ξύπνα, καϋμένη Ἀναστασιά, καὶ σύ, *Παγώνα* χήρα,
ξύπνα ν' ἀνάψῃς τὴν φωτιά, ν' ἀλλάξῃς τοὺς γιαράδες

[2] Πολλαχοῦ, καὶ ἐν ᾄσμασιν, ὡς

Χρύσω μ', ἂν πᾷς στὴν ἐκκλησιά, προσκύνα καὶ γιὰ μένα κτλ.

[3] Ἀντὶ *Χρυσάνθη* ὡς καταφαίνεται ἐξ ἐπιγραφῶν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τοῦ Μαρκοπούλου τῆς Ἀττικῆς «Ἀνυγέρθη .... ὁ ναὸς οὗτος .... διὰ συνδρομῆς καὶ πόνου *Χρυσάφος* Ἰωάννου κτλ.» καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ναοῦ «*Χρυσάνθη* ἡ κτιτόρησα τοῦ ναοῦ».

[4] Πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἡ περίφημος Σουλιώτισσα ἡ ἐν τοῖς ᾄσμασιν

Τὸ Κακοσοῦλι κλείσανε πέντ' ἓξ ὀχτὼ χιλιάδες,
πῶς πολεμοῦν μικρὰ παιδιὰ γυναῖκες σὰν τοὺς ἄνδρες·
πῶς πολεμάει μιὰ παπαδιά, ἡ παινεμένη *Χάϊδω* κτλ.

καὶ ἐν ἐπῳδοῖς «*Χάϊδω* μου καὶ χαϊδεμμένη».

'Αρχοντού[α][1] (Μ. 'Ρέοντος)
Βγενού[α][2] (Μ. 'Ρέοντος)
Δεσποινού[α] (Μ. 'Ρέοντος)
Κανέλλω ("Ελωνα)
Λαμπρινὴ (Μ. 'Ρέοντος)
Μαριανὴ (Μ. 'Ρέοντος)
Μαρού[α][3] (Μ. 'Ρέοντος)
Μεταξού[α] (Παλ. Παν. 'Ελ. "Αστρους, Καρακοβοῦνι, Μ. 'Ρέοντος πολλάκις, "Ελωνα, Παλ. Παν. 'Ελ. Καστρίτισσα)
Σταματού[α] (Παλ. Παν. 'Ελ. "Αστρους δίς, "Ελωνα, Παλ. Παν. 'Ελ. Καστρίτισσα)
Σταματίνα (Παλ. Παν. 'Ελ. "Αστρους)
Σταυριανὴ (Λουκοῦ)
Τρισεύγενη (Λουκοῦ τετράκις, Παλ. Παν. 'Ελ. "Αστρους δίς, Μ. 'Ρέοντος).

Παράδοξα καὶ τὰ πλεῖστα μόνον ἐν Κυνουρίᾳ ἴσως ἀπαντῶντα

'Ανατάλια ("Ελωνα)
'Αλυφαντὸ[4] (Παλ. Παναγία 'Ελεοῦσα "Αστρους)
'Αληωφαντὸ (Μ. 'Ρέοντος)
'Αφέντρα (Καρακοβοῦνι)

---

[1] Τὰ 'Αρχοντού, Βγενού κλπ. προῆλθον ἐκ πληρεστέρου τύπου 'Αρχοντοῦσα, Βγενοῦσα· ἀποβληθέντος τοῦ **σ** μεταξὺ δύο φωνηέντων τὸ **α** τὸ τελικὸν κατεπόθη.

[2] 'Αλλαχοῦ Εὐγενιά, Εὐγενική, Εὐγενοῦλα «Ἡ Εὐγενοῦλα ἡ εὔμορφη ἡ μικροπαντρεμμένη».

[3] Καὶ ἀλλαχοῦ ὡς ἐν τῇ παροιμίᾳ

Χόρευε, χυρὰ Μαρού,
μἄεχε κι' ἔννοια τοῦ σπητιοῦ».

[4] Μήπως '*Υφάντρα* μετὰ τοῦ προτακτικοῦ α(ν): Παρ' 'Αθηναίοις *ἀνυφαίνω* (ὑφαίνω) καὶ ἀνυφάντρα (ὑφάντρια) καὶ *ἀνυφαντόλακκος* (ὁ ὑφαντικὸς ἱστός). Τότε ὑφαίνειν (μετάξινα μάλιστα) ἦτο τι σπουδαῖον ὡς ἐν τοῖς ᾄσμασιν

Στὸν οὐρανὸ τὸ διάζεται, στοὺς κάμπους τὸ τυλίγει
καὶ στὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας ἔσκυψε νὰ τὸ ὑφάνῃ κτλ.
ἢ Ξέρω κι' ὑφαίνω τὸ βλαντί, κι' ὑφαίνω τὸ μετάξι κτλ.

'Αρανήτη (Παλ. Παναγία 'Ελεοῦσα Ἄστρους)
'Ανοῦσα (Ἕλωνα)
Βελλέτα (Μ. 'Ρέοντος)
Βελλιώτα (Μ. 'Ρέοντος)
Μπελλοῦ (Λουκοῦ)
Βενέτα (Καρακοβ., Μ. 'Ρέοντος, Ἕλωνα, χωρίον Ἅγ. Βασίλειος)
Βενετζάνα (Λουκοῦ, Παλ. Παν. 'Ελ. Ἄστρους, Ἕλωνα)
Γκήγκα (Ἕλωνα, «Σύρμα, Γκήγκα, Πάνο, Βενετζάνα κλπ.»)
Γελέντα (Παλ. Παν. 'Ελεοῦσα Ἄστρους)
Γλαρίνα[1] (Λουκοῦ)
Ζαωστὴ[2] (Παλ. Παν. 'Ελεοῦσα Ἄστρους)
Ζωϊδία[3] (Μ. 'Ρέοντος)
Θεοχάρο (Μ. 'Ρέοντος)
Θόδω[4] (Μ. 'Ρέοντος)
Θεοδόση (Ἕλωνα)
Θεοτόκη[5] (Ἕλωνα)
Κάντω (Ἕλωνα)
Κανάκη[6] (Ἕλωνα, τὸ ἀρσενικὸν Κανάκοις ἐν Μονῇ 'Ρέοντος)
Κερκέσα (Παλ. Παν. 'Ελεοῦσα Ἄστρους)

---

1 Θηλυκὸν τοῦ Γλάρος;

2 Ζωστή;

3 Ζωΐτζα.

4 Ἴσως Θόδωρος, ὡς ἐκ τοῦ καταλόγου τῆς Προθέσεως φαίνεται, ἐν μέσῳ ἄλλων ἀρσενικὸν κείμενον «ποῦλος, λέως, Θόδω, Θεόφιλος».

5 Θηλυκὰ ὡς γίγνεται δῆλον ἐκ τῶν συμφραζομένων ἐν τῷ καταλόγῳ ὀνομάτων «Διαμάντω, Μεταξού, Θεοδόση, Θεοτόκη, Βενέτας, Ρόηδος, Σταματού, Κυράνα κλπ.».

6 Δὲν πιστεύω νὰ ἔχῃ καμμίαν σχέσιν μετὰ τῆς *Κανάκης* τῆς θυγατρὸς τοῦ Αἰόλου. Παράγεται βεβαίως ἐκ τοῦ *κανάκια* (χαριεντισμοί, ὀαριστύς) ὡς ἐν τῇ παροιμίᾳ

εἶν' τοῦ γέρου τὰ παιγνίδια
σὰν νερόβραστα χρεμμύδια·
εἶν' τοῦ γέρου τὰ *κανάκια*
σὰν νερόβραστα σπανάκια·

ἐκ τούτου *κανακάρης*. Καὶ ἀρσενικὸν κύριον ὄνομα *Κανάκης* (ἐν Κυνουρίᾳ) καὶ ἐπίθετον (ἐν Ἄργει).

Κουρτέση (Μ. Ῥέοντος)
Κυράνα (Ἕλωνα, Μ. Ῥέοντος)
Κύρο (Μ. Ῥέοντος)
Λαλούδα (Μ. Ῥέοντος)
Λέω (Ἕλωνα)
Λασκαρίνα (Ἕλωνα)
Μεταξοὺ (Παλ. Παν. Ἐλ. Ἄστρους, Καρακοβοῦνι, Μ. Ῥέοντος πολλάκις, Ἕλωνα, Παλ. Παν. Ἐλ. Καστρίτισσα)
Μόρφω (Ἕλωνα)
Μόσχα (Καρακοβοῦνι)
Μαυρουδῆ[1] (Παλ. Παν. Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Μιχέλω (Ἕλωνα)
Μελετήνη[2] (Μ. Ῥέοντος)
Νηάρχω (Ἕλωνα)
Πάνο[3] (Ἕλωνα)
Πολίτω (Ἕλωνα δὶς)
Πρινοὺ (Παλ. Παν. Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Ρόηδω (Μ. Ῥέοντος, Ἕλωνα)
Ροδάμυ (Παλ. Παν. Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Ροδία (Παλ. Παν. Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Στρεφάνα[4] (Λουκοῦ)

---

[1] Θηλυκὸν τοῦ Μαυρουδῆς;

[2] Μελέτη (Κουμανούδη Ἀττικῆς ἐπιγρφ. ἐπτμβ. σελ. 362) ἢ θηλυκὸν τοῦ Μελέτιος.

[3] Ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς Προθέσεως οὕτω «Σύρμα, Γκίκα, *Πάνο*, Βενετζάνα κτλ.». Ἂν ἦτο ἀρσενικόν, ἀντὶ *Πάνος*, θὰ ἐγράφετο *Πάνε*· διότι ἐν τῇ τσακωνικῇ διαλέκτῳ ἀντὶ τῆς εἰς **ος** τῶν δευτεροκλίτων καταλήξεων τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς εἶναι ἡ κατάληξις **ε**, ὡς ἐν τῇ φράσει «τσί ὄνε, νοητὲ τσεύλογητὲ τσαὶ στὸν οὖρο κουρλευτέ»· δηλαδὴ «τί ὄνος, νοητὸς κεὐλογητὸς καὶ εἰς τὴν οὐρὰν κουρευτός»· Καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς Προθέσεως «κυριάκο, νηάρχω, διαμάντο, μεταξού ... κυράνα ... κανάκη ... τριαντάφυλ**ε** ... μαργαρίτα ... *πάν***ο**, βενετζάνα κ.λ.π.» καὶ κατωτέρω «θεοκλήτου, δαμασκηνοῦ, λάζαρ**ε**, μαρίνα, μόρφο, ἀνατάλιας».

[4] Θηλυκὸν τοῦ Στρέφης ἢ ἀντὶ Στεφάνα.

Σύρμα[1] (Ἕλωνα)
Στρατηγούλα (Λουκοῦ)
Σουλτανίτζα (Μ. Ῥέοντος)
Σοφιάνου[2] (Μ. Ῥέοντος)
Στεκούλα[3] (Μ. Ῥέοντος)
Τζουράνα[4] (Παλ. Παν. Ἐλεοῦσα Ἄστρους)
Τζοτζώνα (Μ. Ῥέοντος)
Τζηρίκο[5] (Μ. Ῥέοντος)
Φραντζέσκο[6] (Ἕλωνα)

Τῶν ὀνομάτων τούτων ἀρσενικὰ πιθανῶς εἶναι τὰ *Ἀρανίτη*[7], *Λέω*[8], *Κουρτέση*, *Κανέλως*[9] καὶ *Μπίλιας* (Μ. Ῥέοντος)· διότι τὸ μὲν πρῶτον ὑπομιμνήσκει τὸ βυζαντιακὸν ὄνομα *Ἀριανίτης*, τὸ δὲ δεύτερον ἔχει προέλθῃ, ὅπως καὶ τὸ Ἀριανίτη καὶ τὸ ἑπόμενον *Κουρτέση* κατ' ἔκπτωσιν τοῦ τελικοῦ *σ*· δηλαδὴ εἶναι ἀντὶ *Λέως*, ὅπερ γνωστότατον

---

[1] *Συρματένια*, δηλαδὴ ῥαδινή, λιγυρά·

Τὰ φύλλα *σύρμα* ἀσῆμι,
χάμε, κόρη. ἐλεημοσύνη κτλ.

Ἀλλαχοῦ *Σύρμω*·

Μέσ' στὰ πέρα Σουδενά,
Σύρμω μου κι' Ἀναστασιά κτλ.

[2] Ἀντὶ *Σοφιανοῦ*· τοῦτο δὲ θηλυκὸν τοῦ Σοφιανός, ὅπως τὸ ἀνωτέρω Στρεφάνα καὶ τὰ ἑπόμενα.

[3] Θηλυκὸν τοῦ *Στεκούλης;*

[4] Ταὐτὸ καὶ τὸ *Κυράνα*.

[5] Θηλυκὸν τοῦ *Τζηρύκος* (Κηρύκος).

[6] Θηλυκὸν τοῦ *Φραντζέσκος*. Ἀλλαχοῦ *Φραντζέσκα*, *Φράγκα*, *Φραγκούλα* καὶ *Φραγκώ*.

[7] Ἐπὶ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ προδρόμου ἐν τῇ Μονῇ Λουκοῦ ἀναγινώσκομεν τὴν ἐπιγραφὴν «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Εὐσταθίου *Ἀρυανήτη* καὶ τὸν γονεὸν αὐτοῦ Γεωργίου καὶ Χριστήνης τὸν Μονοβασυότον ΑΧΛΘ». Ἐπὶ τῆς εἰκόνος ὡσαύτως τῆς Ἀναλήψεως «Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Λουκᾶ (;) *Ἀριανίτυ* κτλ.».

[8] Ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς προθέσεως οὕτω· «πωλήτω, *λέω*, κανέλας, δέσποινα κτλ.».

[9] *Κανέλος* πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου ὡς Κανέλος Δεληγιάννης.

κύριον ὄνομα καὶ ἐπίθετον τῶν Τσακώνων προελθὸν κατὰ παραφθορὰν ἐκ τοῦ *λέων*. Τὰ δὲ *'Αννέζα* (Μονὴ Ἕλωνας) ***Μπελλοῦ, Μπίλιω, Γκίκα***, εἶναι ἴσως ἀλβανικὰ ἐκ τῶν πλησίον νήσων μετενεχθέντα εἰς Κυνουρίαν. Ὡσαύτως δὲ τὰ *Νηάρχω*[1] καὶ ***Σταυριανὴ*** ἔχουσιν ἴσως μετενεχθῆ ἐκ τῆς γείτονος Λακεδαίμονος.

Ἀλλὰ καὶ δι' ὀνομάτων πόλεων ἢ ἐθνικῶν ἐκαλοῦντο κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἐν Κυνουρίᾳ ὡς *'Αλεξάνδρα*[2], *'Ανατάλια*[3], ***Βενέτα, Βενετζάνα, Κερκέσα***[4], ***Πολίτω***[5]. Τὸ ἔθος τοῦτο εἶναι παλαιὸν ἑλληνικόν· διότι καὶ παρ' ἐκείνοις ἐκαλοῦντο Βοίωτος, Ἠλεῖος (ὁ Σφήττιος), Θεσσαλὸς ὁ Πεισιστράτου, Λακεδαιμόνιος καὶ Ἠλεῖος καὶ Θεσσαλὸς οἱ Κίμωνος, Ἴων (Ἐφέσιος, Χῖος), Λυδὸς ὁ Φερεκλέους, Λάκων ὁ Ἀριμνήστου Πλαταιεύς, Χαλκιδεὺς ὁ Λακεδαιμόνιος ναύαρχος· καὶ εἰς χρόνους μεταγενεστέρους Γαλάτης, Γέτας, Σκύθης, Σύρος, Ἀσία, Ἑλλάς.

Τῶν δ' ὑπολοίπων τὰ μὲν ***Βελώτα***[6], ***Γελέντα, Μπελλού, Πρινοὺ***[7] καὶ ***Τζοτζώνα*** ἢ τέλεον ἀνερμήνευτα εἶναι ἢ δι' εἰκασιῶν τολμηρῶν νὰ ἑρμηνευθῶσιν εἶναι μόνον δυνατὸν (τοιοῦτον ἐν Κύμῃ τῆς Εὐβοίας τὸ *'Ασινού)*· τὰ δὲ ἄλλα εἶναι συνήθη χριστιανικὰ ἢ ἄλλα, ἢ εἰς εὐχὴν τοῦ ὀνομαζομένου ἔχουσι τεθῆ.

Καὶ τὰ μὲν ***Καλή, 'Αρετή, Τρισεύγενη*** καὶ ***Βγενοὺ*** ἐδόθησαν ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς τῆς βαπτιζομένης εὐτυχίας. Ἀλλ' ἂν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς τοσαῦτα μόνον τρία, ἢ τέσσαρα, φαίνονται διδόμενα ὀνόματα, ἵνα

---

[1] Θηλυκὸν τοῦ συνηθεστάτου ἐν Μάνῃ *Νήαρχος*.

[2] Δὲν εἶναι θηλυκὸν τοῦ Ἀλέξανδρος, διότι τοῦτο πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων εἰσήχθη παρ' ἡμῖν. Ἐδίδετο λοιπὸν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἐξ ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως πρὸς αὐτήν, ὅπως νῦν τὸ πολὺ σύνηθες *Φλωρεντία*.

[3] Δὲν εἶναι *Ναταλία*, διότι τὸ ὄνομα τοῦτο ἦτο πιθανώτατα ἄγνωστον, ἀλλὰ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Ἀτταλείας δοθὲν ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτήν, ὅπως καὶ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας· τὸ **αν** εἶναι προτακτικόν, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἀναιώνιος, ἀνυφαντής, ἀναγαλλιάζω.

[4] Κατὰ τὴν καλλονὴν ὁμοία πρὸς Κερκέζαν (Κιρκασίαν).

[5] Τὰ Βενέτα, Βενετζάνα, Πολίτω θηλυκὰ ἐθνικὰ τῶν πόλεων Βενετίας καὶ (Κωνταντινου)Πόλεως.

[6] Ἐκ τοῦ bella ἐξ οὗ καὶ τὸ σύνηθες μάλιστα ἐν Ζακύνθῳ Βελλέτα ;

[7] Θηλυκὸν τοῦ *Πρῖνος;* ὥστε Πριναροῦ ;

διακριθῶσιν ἐν καλλονῇ, χάριτι, θαλερότητι, πλούτῳ καὶ τιμαῖς, πολλὰ εἰς εὐχὴν τοιαύτην ἐπενοήθησαν ὀνόματα.

Ὀνόματα λοιπόν, δι' ὧν ηὔχοντο κάλλος, χάριν καὶ τὸ ἐράσμιον, ἦσαν ἐν Κυνουρίᾳ

Μόρφω, Βελλώτα, Βελλέτα[1], Πανώρηα, Ξανθή[2], Μεταξού.

Μηλιά, Ρόηδω[3], Ροδία[4], Λαλοῦδα, Ροδάμυ[5].

Παγώνα, Μόσχα[6], Κανέλλα.

Ζαχάρω, Κάντω[7].

Χάϊδω, Κανάκη.

Δι' ὧν δ' ἐκάλουν τὰς κόρας εὐχόμενοι λάμψιν καὶ φῶς καὶ τὸ πολυτίμητον, τὰ ἐκ πολυτίμων μετάλλων ἢ λίθων παραγόμενα

Ἀργυρῆ, Ἀργύρω, Ἀσημίνα, Χρύσω, Χρυσάφω.

Διαμάντω, Ζαφείρα, Μαργαρίτα, Ρουμπίνη, Σμαράγδα καὶ Σμαραγδῆ.

Τιμῆς δὲ καὶ κράτους ἐν τῇ πολιτείᾳ εὐχετικὰ ἦσαν

Ἀρχοντού, Ἀφέντρα, Κύρο[8], Κυράνα, Τζουράνα, Σουλτανίτζα, Στρατηγοῦλα.

Ἵνα δὲ σταματήσῃ ὁ κακὸς δαίμων τῆς θηλεογονίας ἢ τοῦ θανάτου τὰ ὀνόματα: Σταμάτα, Στάμο, Σταματίνα, Σταματού.

---

[1] Belleta.

[2] Παρὰ τοῖς παλαιοῖς *Ξάνθος, Ξοῦθος*.

[3] Ὁμοία πρὸς καρπὸν ῥοιᾶς (ῥόδι).

[4] Παρὰ τοῖς παλαιοῖς *Ροδία, Ροδῶπις*. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐννοίας *Τριαντάφυλλος, Τριανταφυλλιά*.

[5] Παρὰ τοῖς παλαιοῖς *Ραδινή*. Κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ παρὰ τοῖς Παρίοις σήμερον *Φοινικὼ* «φοίνικος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα» (Ὁμήρ. Ὀδυσσ. Ζ, 163).

[6] Δὲν εἶναι ἐκ τῆς ῥωσσικῆς πόλεως, ὅπως τὰ Ἀλεξάνδρεια καὶ Ἀνατάλια, ἀλλὰ σημαίνει τὴν εὐώδη, ἡ ὁποία *μοσχοβολᾷ*. Ὡσαύτως καὶ ἐν Ἄνδρῳ Μόσχα, ἀλλαχοῦ δὲ *Μόσχω*.

[7] Μήπως *Κάντιω*, ὅπερ ἦτο ἄλλοτε χρυστάλλινόν τι ζαχαρόπηκτον;

[8] Ἡ κυρία τῆς οἰκίας *κυρὰ* καὶ *κυράνα*, ὅπως ἐν τῷ ᾄσματι τῆς φονευούσης τὸ ἑαυτῆς τέκνον μητρός. Καὶ ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας *κύρης* (πόσις, δεσπότης). Τὴν αὐτὴν δ' ἔννοιαν ἔχει καὶ τὸ *ἀφέντρα*· καὶ πάλιν ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας *ἀφέντης* καὶ ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικὸς οὕτω καλούμενος.

Ὡς παρετήρησε λοιπὸν ὁ ἀναγνοὺς ταῦτα, τὸ ζήτημα τοῦ κυρίου ὀνόματος παρ' ἡμῖν εἶναι πολὺ σπουδαῖον ὑπὸ ἱστορικὴν μὲν ὄψιν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ὑπὸ φιλολογικήν. Καλὸν λοιπὸν ν' ἀσχοληθῶσιν οἱ φιλολογοῦντες καὶ περὶ τοῦτο, ὁ δὲ τελευταῖον ἱδρυθεὶς ἐν Ἀθήναις τῆς *Γλωσσικῆς Ἑταιρείας* Σύλλογος, πρέπει νομίζω νὰ καταλέξῃ εἰς τὰς ἄλλας ἐργασίας αὐτοῦ καὶ τὴν συναγωγὴν καὶ ἔρευναν τοῦ κυρίου ὀνόματος ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι. Εὔχομαι δὲ σοφός τις ν' ἀσχοληθῇ ὡς ἀληθῶς περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ὀνόματος κατὰ τὸν μακρὸν βίον τοῦ ἔθνους τοῦ ἑλληνικοῦ.

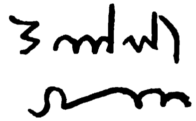
Κωνστ. Γ. Ζησίου

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΗΜΑΤΑ ΥΠΑΤΗΣ

Τῷ 1897 διατρίβων ἐν Ὑπάτῃ ὡς ἔφεδρος μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Δομοκοῦ καὶ τῆς Λαμίας (Ταράτσας), ἀντέγραψα ἐν αὐτῇ ἄλλας τε ἐπιγραφὰς καὶ τὰς κάτωθι δημοσιευομένας (Ἰδὲ *Bulletin de Correspondance Hellénique,* XXI, 1897 σ. 152. *Ἁρμονία.* 1901, Ε΄).

Ἐπιγραφαὶ Ὑπάτης.

1. — Ἐπί τινος πλακὸς ὀρθογωνίου ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐντετειχισμένης ἔν τινι κρήνῃ παρὰ τὸν στρατῶνα ἀναγινώσκεται ἄνωθεν μὲν τουρκικὴ ἐπιγραφὴ φέρουσα τὸ ἔτος (τουρκιστί):

κάτωθεν δὲ τὰ ἑξῆς ἄτεχνα ἐν ἀναγλύφῳ γράμματα:

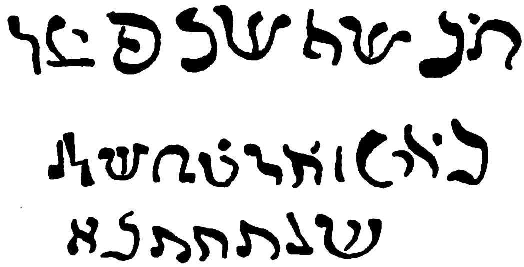
ΗVΤΗ Η ΒΡΙCΙC ΑΝΑΚΕΝΙΘΗΕΚΘΕ
ΜΕΛΙΟΝ...ΑΡΠΙΨΡΠΕΤΖΙ
ΑΡΚΑΝΙΒΟΕΒΟΝΤΑCΕΝΤΕΚΤΑΜ
ΚΑCΤΡΟVΠΑΤΡΑΤΙΚΙΥ ΥΤΟΠΨΙΩΟ
CΙΠΙΑ ΑUΒΙCΤΟΝΕΩΝΑ
ΠΑΤΡΙΕ

Αὔτη ἡ βρίσις ἀνακενίθη ἐκ θεμελίον . . . - - - - λεπετζῆ - - - - - - -
ἀρκάνι βοεβόντας ἐντεκτάμ(;)
Κάστρου Πατρατζικίου οὗ τὸ - - - - - - -
- - - - - - - - - εἰς τὸν ἐῶνα - - - - - - -
πατριε.

Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν οὐδεμίαν πλήρη καὶ σαφῆ ἔννοιαν, διότι τὰ γράμματα καὶ ἄτεχνα εἶναι καὶ

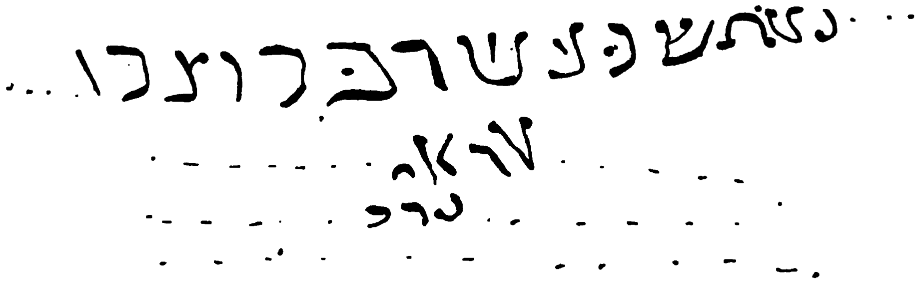
ἀνορθόγραφα. Οὐχ ἧττον ὅμως καλῶς θὰ πράττωσιν οἱ δημοσιεύοντες βυζαντιακὰς καὶ νεωτέρας ἐπιγραφὰς νὰ δημοσιεύωσιν αὐτὰς πανομοιοτύπως, ὡς καὶ αἱ διευθύνσεις τῶν περιοδικῶν τῶν φιλοξενούντων τοιαύτας ἐπιγραφάς, ἵνα ᾖ ἡ σπουδὴ τοῦ βυζαντιακοῦ ἀλφαβήτου τελειοτέρα καὶ μᾶλλον προσιτὴ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένοις [1].

2.— *Αὐτόθι.* Ἄνωθεν τῆς θύρας τοῦ νεκροταφείου ἐπὶ μικροῦ ὀρθογωνίου λίθου ἀναγινώσκεται ἡ ἑξῆς ἑβραϊκὴ ἐπιγραφὴ τοῦ μέσου αἰῶνος:

Οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι εἰσὶν ἐντετειχισμένοι ἐν τῇ βρύσει.

3.— *Αὐτόθι.* Ἐπὶ ἑτέρου λίθου ἐκτισμένου ἐν τῇ βρύσει τοῦ Βοεβόντα, δυτικῶς τῆς πόλεως. Ὁ λίθος πρὸς τὰ κάτω εἶναι βεβλαμμένος:

Ἀμφοτέρων τούτων ἡ ἑρμηνεία ἀφίεται τοῖς εἰδήμοσιν.

---

[1] Ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ *Bulletin de Correspondance Hellénique* τοῦ 1900 ἐπιγρ. ἐκκλ. Θεσσαλικάς, ὧν τινὲς μὴ παρατεθεῖσαι πανομοιοτύπως ἔμειναν κατὰ πολὺ ἀσυμπλήρωτοι, διὰ τὸ δυσξύμβλητον αὐτῶν καὶ κατέστησαν ἐλλιπεῖς (ἰδίως μία τοῦ Τυρνάβου), ὡς καὶ ἐν τῇ *Ἁρμονίᾳ* τοῦ 1901 (ε΄ τεῦχος) *αἱ ἐπιγραφαὶ τοῦ Τυρνάβου,* μία τῆς μονῆς Προφ. Ἠλιοῦ.

4.—*Αὐτόθι.* Ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐπὶ λίθου κοινοῦ:

ΙΠ
ΔΑ
ΙΕΑ
ΙΓΡΛ
ΡΙΟΥ ΜΕΝΕΛΑΟΥ
ΡΙΑΖΗΣ ΧΑ
ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΟΝΤΟ

Α
ΝΗ
Γ Ι Λ ΩΕ -

Ἐκ τῆς ἐφθαρμένης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιγραφῆς ταύτης ἀναγινώσκονται εὐκρινῶς μόνον αἱ λέξεις *[Κυ]ρίου Μενελάου, [Κυ]ριαζῆς (;)* καὶ *ἐπιτροπεύοντο[ς]*, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Ὑπάτῃ. Καὶ τὸ μὲν ὄνομα *Κύριος Μενέλαος* ἴσως ἀναφέρεται εἰς ἀρχιερέα τινὰ τῶν Νέων Πατρῶν. Ἐκ δὲ τῆς λέξεως *ἐπιτροπεύοντος* μαρτυρεῖται ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἐκκλησιαστική.

5.— *Αὐτόθι.* Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἐντετείχισται ὀγκόλιθος μέλανος χρώματος, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή:

+ ΝΗΚΗΑϹΠΟ	*† Νικήας Πό-*
ΜΑϹΥΑΝΑΓΗΝ	*μρας ὑ ἀναγην*
ΟϹΚΟΝΤΕϹΕΥ	*ὁσκοντες εὔ-*
ΧΕϹΘΕ ΥΠΕΡΕΜΟΥ	*χεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ*
ΔΗΑ ΤΟΝ ΚΝ	*δηὰ τὸν Κ(ύριο)ν.*

Ἡ ἐπιτύμβιος βυζαντιακὴ αὕτη ἐπιγραφὴ ἐδημοσιεύθη διὰ μικρῶν στοιχείων ἐν τῷ *Bulletin de Correspondance Hellénique* τοῦ 1900 (τόμ. XXXIII). Οὐχ ἧττον ὅμως ἀναδημοσιεύεται ὧδε πανομοιοτύπως.

Χρονικὰ σημειώματα καὶ ἄλλα ἔγγραφα Ὑπάτης.

1.—Ἔν τινι χειρογράφῳ κώδικι τῆς Μητροπόλεως Νέων Πατρῶν (Ὑπάτης) συνταχθέντι ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀνθίμου ἐν ἔτει ͵ΑΩΖ' (1807), ἔνθα βιογραφοῦνται συντόμως πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ ͵ΑΧΝ' (1650) ἀρχιερατεύσαντες μητροπολῖται Νέων Πατρῶν, ἀναγράφε-

ται ἡρωϊκὸν ποίημα τοῦ Μητροπολίτου Πολυκάρπου πρὸς τὸν Ἀλῆ πασᾶν Τεπελενλῆν, ὅπερ ὡς ἔργον τοῦ μητροπολίτου τούτου, φημιζομένου ἐπὶ παιδείᾳ δημοσιεύομεν :

Φέρτατε ἡγεμὼν ὃς νῦν ναίων χώματα Πύρρου
ἤθεα δ' ἐς νέον Ἀλεξάνδρου ανδρ....
ὅς τ' Ἀδμήτοιο ἴχνε' Ἄδμητον δ' αὐτὸν μεταλλᾷς
ἀρχαίησι δὲ τιμαῖς συμπάσαις ἐναγάλλῃ,
Ἀλῆ-Πασσιᾶ μεγάλα ξένα θ' ὃς ῥέξῃ κεδνὰ πολλά,
ὑψίθω κ' ἄνερ ἀμετέρους ἐνὶ ἤμασι κίων
μή τι σὺ ἄμβροτος, οὐδὲ βροτὸς γόνον ἤλυθας αἶαν.
Τοῖόν τοι γὰρ Ἀλεξάνδρῳ, ὃς θαῦμα ἔπλετ' αἰνόν.

Ὁ ἔπαινος οὗτος ἐποιήθη πιθανώτατα κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς σατραπείας τοῦ Τυράννου ὑπὸ τοῦ μουσολήπτου μητροπολίτου, ὅτε ἐκ τῆς ἀναρρήσεως αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον τῆς σατραπείας Ἰωαννίνων ἤλπιζον οἱ ἡμέτεροι σύμπραξιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ἵδρυσιν ἑλληνοαλβανικοῦ βασιλείου, οἷον ὠνειρεύετο, ἀλλὰ δὲν ἐπραγμάτωσεν ὁ παμπόνηρος καὶ φιλύποπτος Ἀλῆς. Εὕρηται δὲ καὶ ἕτερον ποίημα εἰς ἔπαινον τοῦ τυράννου ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 13 χειρογράφῳ τῆς Φιλαρχ. Ἑτ. «Ὄθρυος».

2. — «1820, Φεβρουαρίου 18. Ὁ Νῆκος Προκόπιος Φτεριώτης ἔχων ἕνα στασίδιον ἀνδρήκιον εἰς τὸν ἀριστερὸν χορόν, ἄντικρυς τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου εἰς τὴν κολῶναν, ἀναμέσον Θάνου καὶ Γεωργίου Σερέτη, αὐτὸ τὸ στασίδιον ὡς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὸ ἐχάρησεν τῷ Κωνσταντίνῳ Σταματοπούλῳ μὲ γράμμα ἡμέτερον ἀρχιερατικὸν καὶ μὲ ἰδίαν του βεβαίωσιν καὶ ὑπογραφήν. Καὶ ὁ ἄνω Κωνσταντῖνος ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ἵσταται καθὼς διαλαμβάνει καὶ τὸ γράμμα, ἐν ὅσῳ ζῇ· μετὰ τὴν ἀποβίωσίν του θέλει μείνει αὐτὸ τὸ στασίδιον *μαχλούλη* εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ οὔτε εἰς κληρονόμον του ἢ συγγενῆν του τινὰ ἢ εἰς ἄλλον τινᾶν δὲν ἔχει ἄδειαν οὔτε νὰ δορῇ αὐτὸς ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ νὰ τὸ πρετεντέρουν, οὔτε νὰ τὸ πουλήσῃ οὔτε νὰ τὸ χαρίσῃ κανενός· καὶ εἰς ἔνδειξιν ἐγράφη εἰς τὸν παρόντα Ἱερὸν Κώδικα τῆς Μητροπόλεως, καὶ ὁ θέλων ἀνατρέψαι ἀνάθεμα ἔστω παρὰ Θεοῦ.

† *Ὁ Νέων Πατρῶν* ***Δοσίθεος***».

3. — «1820. Αὐγούστου α'. Τὸ στασίδιον τοῦ ποτὲ Σταθάκι Κωνσταντίνου *μαχλοῦλι* ὄντα εἰς τὴν Ἱερὰν ἐκκλησίαν τῆς μητροπό-

λεως κείμενον εἰς τὸν δεξιὸν χορὸν κολιτὰ εἰς τὸν δεσποτικὸν θρόνον τοῦ κάτω μέρους, ἐδώθη κατὰ ἀρχιερατικὴν ἡμῶν φιλοτιμίαν. καὶ κοινῇ γνώμῃ τῶν κληρικῶν τοῦ *βαρουσίου* πρὸς τὸν πριμμηκύριον κὺρ Νικόλαον Κορκοτζέλου ἐπὶ τῷ ὕστατε (=ἵστασθαι) ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς· καὶ ἀκολουθίαις ἀνεμποδίστως ἐφ' ὅρον ζωῆς αὐτοῦ· μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του ἔχει νὰ μείνῃ πάλιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν *μαχλούλι* καὶ κανεὶς τῶν κληρονόμων του ἢ τῶν συγγενῶν του δὲν ἔχει νὰ τὸ πρετεντέρῃ ἢ νὰ τὸ ἐξουσιάσῃ· ἀλλ' ὁ ἀρχιερεὺς μὲ τοὺς κληρικοὺς νὰ τὸ δίδουν εἰς ἐκεῖνον ὁποῦ ἤθελαν εὑρεθῇ εὔλογον. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἐγράφθη εἰς τὸν παρόντα Ἱερ. κώνδηκα καὶ ὅποιος ἤθελεν ἀνατρέψει αὐτὰ ἀνάθεμα ἔστω παρὰ Θεοῦ ἁγίου Παντοκράτορος.

† *Ὁ Νέων Πατρῶν* ***Δοσίθεος***».

4.— «† Τῷ αψαῳ (1971) ἔτει ἔδωσαν οἱ φράγκοι τὴν Ἔπακτον (=Ναύπακτον) εἰς τοὺς ἀλλοφύλους διὰ τὴν ἀγάπην ὁποῦ ἔκαμαν μετ' αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐχάλασαν τὰς ἐκκλησίας ὁποῦ ἦσαν μέσα εἰς τὸ κάστρον».

5.— «Τῷ 1828 Ἰουλίου 9 ἔγεινεν ὑπερβολικὴ καῦσις».

Γενικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω.

1) Ὅτι τὰ ἐν τῷ χειρογράφῳ κώδικι ἱστορούμενα περὶ τῶν μητροπολιτῶν Νέων Πατρῶν ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἐν τῷ *Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ* 1869 τόμῳ Γ' καὶ δεύτερον ὑπὸ τοῦ κ. Ζωσιμᾶ μοναχοῦ Ἐσφιγμενίτου ἐν τῷ *Προμηθεῖ* Βώλου 1894, σελ. 581-585 καὶ 587-590, ἀριθ. οϐ' καὶ ογ'.

2) Τίνος ἐποχῆς εἶναι αἱ ἑβραϊκαὶ ἐπιγραφαί; ἀγνοοῦμεν. Γνωρίζομεν δὲ μόνον ὅτι ὁ Ἡρωδίων, εἷς τῶν 70 Ἀποστόλων καὶ φίλος τοῦ Παύλου (Ῥωμ. ιϛ' 11), διαϐληθεὶς ὑπὸ τῶν πολυαρίθμων τότε ἐν Ὑπάτῃ Ἰουδαίων ἐμαρτύρησεν αὐτόθι, πρῶτος γενόμενος ἐπίσκοπος τῆς αὐτόθι ἱδρυθείσης πρώτης ἐν Ἀχαΐᾳ ἐκκλησίας. Πολλὰ γλυπτὰ χριστιανικῆς τέχνης ἄξια λόγου παρετηρήσαμεν τῷ 1897 ἐν Ὑπάτῃ, ὡς ἔφεδρος. Δέον ταῦτα νὰ συλλεχθῶσι καὶ μελετηθῶσι δεόντως ὑπὸ τῶν βυζαντινολογούντων, πρὶν ἢ καταστραφῶσιν ὑπὸ ἀμαθῶν κτιστῶν.

3) Ὁ Νέων Πατρῶν Δοσίθεος, οὐ μόνον γραπτὰ μαρτύρια τὰ

δύο ἔγγραφα ταῦτα ἐσώθησαν ἐν Ὑπάτῃ, ἅμα ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821 ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐκοιμήθη. Εἶναι δὲ ὁ προτελευταῖος τῶν μητροπολιτῶν τῆς περιδόξου ποτὲ μητροπόλεώς ταύτης, ἣν κατηγλάϊσαν διὰ τοῦ αἵματός του ὁ Ἡρωδίων καὶ διὰ τῆς σοφίας του ὁ Εὐθύμιος (ἐν ἔτει 1166. Ἴδε *Δελτίον* Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας Ἀθηνῶν, Ε', 197-218). Μετὰ ταῦτα ἔμεινε χηρεύουσα ἡ ἐπαρχία αὕτη, μέχρι τοῦ 1830, ὅτε διωρίσθη ὁ ἀπὸ Σταγῶν Ἀμβρόσιος, προαχθείς, ἀποθανὼν ἐν Ὑπάτῃ τῷ 1833. Ἔκτοτε ἡ μητρόπολις Νέων Πατρῶν κατηργήθη, συγχωνευθεῖσα τῇ προαχθείσῃ ἀρχιεπισκοπῇ Λαμίας (πρὶν Ζητουνίου ἐπισκοπῇ, ὑποκειμένη τῷ Νέων Πατρῶν).

4) Ὅτι ἡ *Ὑπάτη* καλουμένη καὶ Ὕπατα οὐδετέρως ἢ *Ὑπάτα* δωρικῶς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, μετωνομάσθη κατ' ἀναλογίαν τῶν Πατρῶν κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους *Πάτραι* καὶ πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ τῆς Πελοποννήσου Παλαιῶν Πατρῶν προσέλαβε καὶ τὸ ἐπίθετον *Νέαι* Πάτραι. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας μετωνομάσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων *Πατρατζὴκ* (= Μικραὶ Πάτραι). Οἱ δὲ ἐγχώριοι καλοῦσιν αὐτὴν *Πάτραν*.

Γνωστοὶ ἡμῖν μητροπολῖται Νέων Πατρῶν.

1) Ἡρωδίων. (Μιχ. Le Quien, *Oriens Christ. Orthodoxus provinc. Larissiensis*, tom. II).

2) Παυσιανός. (Οὗτος τιτλοφορεῖται Ὑπάτης ὑπὸ τοῦ Lequien, ὑπὸ τὸν ΙΖ' βαθμὸν τῶν τῆς Λαρίσης ἐπισκοπῶν. Ὁ δὲ τίτλος Νέων Πατρῶν κατέχει, κατ' αὐτόν, τὴν ΙΒ' τάξιν).

3) Λέων. (886 μ. Χ.).

4) Συμεών.

5) Νικόλαος.

6) Κωνσταντῖνος.

7) Εὐθύμιος (ὁ Μαλάκης, σοφὸς λίαν, ἴδε *Δελτίον* Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ. τόμ. Ε', τεῦχος ιη', σ. 197 καὶ ἑξῆς).

8) Ἄγνωστος.

9) Ἀβράμιος.

10) Νικηφόρος. (Οὗτοι ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Lequien ἀχρονολογήτως.

11) Ἄγνωστος 1278.
12) Ματθαῖος 1377, Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος
13) Βενέδικτος 1402, » »
14) Γαβριὴλ 1602.
15) Παρθένιος 1603.
16) Σεραφεὶμ 1605.
17) Ἄνθιμος † 1623.
18) Νεόφυτος 1623-1639.
19) Ἰωάσαφ 1639-1650.
20) Ἰωσὴφ 1650-1657. (Ἀπὸ τούτου βιογραφοῦνται οἱ ἐν τῷ κώδικι ἀρχιερεῖς.
21) Ἀθανάσιος.
22) Γερμανὸς (μετὰ τὸν Ἀθανάσιον 1 $^1/_2$ ἔτος ἀρχιερατεύσας).
23) Ἀχίλλειος (μετὰ τὸν Γερμανὸν ἓξ μῆνας ἀρχιερατεύσας).
24) Ἀθανάσιος τὸ Β΄ (ἓξ μῆνας).
25) Δανιὴλ (ἓξ ἔτη).
26) Ματθαῖος (ἓν ἔτος).
27) Ἰωαννίκιος (2 ἔτη).
28) Ἰωάσαφ (18 ἔτη).
29) Γρηγόριος 1711.
30) Νικηφόρος.
31) Νεόφυτος (26 ἔτη).
32) Ἱερόθεος.
33) Καλλίνικος 1757.
34) Γεράσιμος.
35) Χρύσανθος.
36) Εὐγένιος (ἀρχιερατεύσας 2 $^1/_2$ ἔτη).
37) Λαυρέντιος.
38) Πολύκαρπος 1792-1819.
39) Δοσίθεος (1819-1830).
40) Ἀμβρόσιος (1830-1833).

Εἰς τούτους ἐὰν προσθέσωμεν καὶ τὸν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἡμῶν μνημονευόμενον *Μενέλαον*, ἔχομεν 41 ἀρχιερεῖς γνωστοὺς Νέων Πατρῶν.

Ἔγραφον ἐν Ἁλμυρῷ τῷ 1898.

Ν. Ι. Γιαννόπουλος

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΛϚ΄ ΕΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ

(1900—1901)

(ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΙΜ. Α. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ)

Εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε εὐχάριστος εἰς ἐμὲ εἶναι ἐφέτος ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ ὅρου τοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὅπως ὑποβάλω τὴν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1900-1901, ὅπερ εἶναι τὸ ΛϚ΄ ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ, διότι τὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο γινόμενα νέαν προσέδωκαν δύναμιν καὶ ἀκμὴν εἰς τὸ ἡμέτερον Σωματεῖον καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου νέος ἄρχεται σταθμὸς τῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασιῶν ἡμῶν. Σπεύδω δ' ἀμέσως ἐν ἀρχῇ νὰ ἐκφράσω τὰ θερμὰ καὶ ἐγκάρδιά μου εὐχαριστήρια πρός τε τὸν Σύλλογον καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ διὰ τὴν πρόθυμον ἀρωγήν, ἣν παρέσχον καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὴν Ἐφορείαν τοῦ Συλλόγου καὶ τὸν Ἔφορον καὶ τὴν Κοσμητείαν τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων πρὸς τὴν κανονικὴν διεξαγωγὴν τῶν ἔργων τοῦ Συλλόγου. Προβαίνων δ' εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν πεπραγμένων ἀκολουθῶ τὴν μέχρι τοῦδε ἐν ταῖς λογοδοσίαις ἐπικρατήσασαν τάξιν καὶ ὑπ' ἐμοῦ καὶ ὑπὸ τῶν προκατόχων μου.

Περὶ μελῶν.

Καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος μέγας ὑπῆρξεν ὁ ἀριθμὸς τῶν νέων ἐκλεχθέντων μελῶν, διότι ἐν συνόλῳ προσετέθησαν 132 μέλη, 23 δηλαδὴ πλείονα τῶν προστεθέντων κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος, τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ γονιμότερον τῶν μέχρι τοῦδε ἐτῶν εἰς τὴν ἐκλογὴν μελῶν. Ἡ τοιαύτη συρροὴ τῶν νέων μελῶν ἥτις ἰδίως καθόσον ἀφορᾷ τὰ πάρεδρα γίνεται τῇ προηγουμένῃ αὐτῶν συγκαταθέσει, ἀποδεικνύει τὸ πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἐνδιαφέρον τῆς κοινωνίας ἡμῶν. Ἐκ τῶν μελῶν τούτων εἰς μὲν τὰς τάξεις τῶν παρέδρων προσετέθησαν 78, εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐπιτίμων 15 καὶ εἰς τὰς τῶν ἀντεπιστελλόντων 39.

Καὶ ἐξελέχθησαν πάρεδρα μὲν μέλη οἱ ἑξῆς Πέτρος Σ. Βασιλόπουλος, Ἰωάν. Δέλλιος, Κλεισθ. Καλογερῆς, Θεμ. Μ. Κανάρης, Ἀλέξ.

Κοντούλης, Ἰωάν. Μινέτας, Γεώρ. Γεωργαντᾶς, Παῦλος Ζαλοκώστας, Χρ. Ἠλιόπουλος, Ἐμμ. Κατσαρός, Λουδ. Νικολαΐδης, Ἀντ. Φραντζῆς, Κ. Κατσίμπαλης, Ἀρ. Παλαιολόγος, Σπυρ. Παπαφράγκος, Ἰωάν. Πατούνας, Παντ. Γιασεμολαδᾶς, Γκίκας Δοκός, Ἀριστ. Ζούκης, Γεώργ. Κονοπιτσόπουλος, Ἰωάν. Κυριακίδης, Ἀθ. Λαδόπουλος, Σπυρ. Παπανικολάου, Μιχ. Σπορίδης, Ιωάν. Φραγκιᾶς, Γεώρ. Ἀθανασούλας, Παν. Ἀποστολόπουλος, Δημ. Ἀσημῆς, Ἀλ. Χ. Βουρνάζος, Ἀντ. Καλλιβωκᾶς, Δημ. Καρατζᾶς, Ἀπ. Λύδης, Νικ. Μαρκόπουλος, Θεόδ. Σακτούρης, Κωνστ. Σοκόλης, Ἀλέξ. Βάλβης, Κωνστ. Δεμερτζῆς, Τηλ. Δενδρινός, Κωνστ. Δόσιος, Γεώρ. Α. Κουντουριώτης, Κωνστ. Λάσκαρης, Θεμ. Μαρῖνος, Ἰωάν. Μαρῖνος, Ματθ. Ματθαιόπουλος, Ἀρ. Μουράτογλους, Νικ. Ὀλύμπιος, Γεώρ. Πομόνης, Ἰωάν. Ραπτάκης, Ἐλευθ. Ψαρούδας, Ἀντ. Κριεζῆς, Ἰωάν. Μαρκόπουλος, Θεόδ. Πανόπουλος, Ἀντ. Μάτσας, Ἠλ. Κωστόπουλος, Ἰωάν. Μαραγκός, Λουδ. Φεράλδης, Ἀθαν. Μαντζαβῖνος, Δημ. Ἀντωνιάδης, Νικ. Δελακοβίας, Παν. Θ. Ζαίμης, Ἀθ. Μαζαράκης, Γεώρ. Κ. Μανούσης, Ἰωάν. Μαργαρίτης, Γεώρ. Μ. Μαρῖνος, Νικ. Σαρίπολος, Μιχ. Σιμωνίδης, Εὐδ. Στροῦμπος, Ἰωάν. Τρικούπης, Βαρθ. Γκίζης, Βασ. Κάββας, Γεώρ. Καπιτσίνης, Κωνστ. Κατακουζηνός, Τηλ. Λουγγῆς, Ἀντ. Ζυγομαλᾶς, Ἰωάν. Ζωχιός, Γεώρ. Ἰατροῦ, Ἀλέξ. Κουτσαλέξης, Ἀναστ. Χέλμης.

Ἐπίτιμα δ' ἐνταῦθα μὲν ἡ κυρία κόμησσα δὲ Ριαγκούρ, ὁ Σεβ. ἀρχιεπίσκοπος τῶν Καθολικῶν Ἀντ. Δελένδας καὶ οἱ κ. κ. κόμης δ' Ὀρμεσσόν, δοὺξ Ἀβάρνα, Στόγιαν Μπόσκοβιτς, Θεόφ. Ὠμόλ, Κ. Σημαντήρας, Ἄγγ. Βλάχος καὶ Α. Διομήδης Κυριακός· ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἡ Α. Μακαριότης ὁ Πατριάρχης Φώτιος καὶ ὁ κ. Κωνστ. Σαλβάγος· ἐν Παρισίοις ἡ κυρία Ἰουλιέττα Λαμπὲρ Ἀδὰμ καὶ οἱ κ. κ. Καζιμὶρ Περιὲ καὶ Θεοφ. Ρουσὲλ καὶ ἐν Γενεύῃ ὁ πατὴρ Ὑάκινθος Λοαζόν.

Ἀντεπιστέλλοντα τέλος ἐν Πειραιεῖ οἱ κ. κ. Γ. Στρατήγης, Παν. Α. Σταθᾶτος καὶ Ἀπόστ. Καραβίας, Π. Μεντζελόπουλος ἐν Κορίνθῳ, Δημ. Τερζάκης ἐν Ναυπλίῳ, Δημ. Κόλλας ἐν Κερκύρᾳ, Κωνστ. Ν. Σταθᾶτος καὶ Γ. Φερεντῖνος ἐν Ἰθάκῃ, Π. Μεγαλίδης ἐν Βώλῳ, Χρ. Δασκαλάκης καὶ Ἀπ. Ψαλτὼφ ἐν Σμύρνῃ, Πολ. Κότσικας, Ἀλ. Ρόστοβιτς βέης, Νέστωρ Τσανακλῆς, Νικ. Τσιγαδᾶς, Ἐτεοκλῆς

Κυριακόπουλος, Ν. Γ. Καραβίας καὶ Κ. Α. Ἀχιλλόπουλος ἐν Καΐρῳ, Χαϊκάλης πασσᾶς, Ραοὺλ Κονιβέ, Α. Βαλασόπουλος, Α. Καμπᾶς, Δ. Γ. Μπούμπουλης, Γ. Ροῦσος, Κωνστ. Συναδινὸς καὶ Μιχ. Συναδινὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν Παρισίοις Γεώρ. Ῥονδέρ, Καρ. Στράους, Ε. Τουλιέ, Σπυρ. Κλάδος καὶ κόμης δὲ Ριαγκούρ, ἐν Λίλλῃ Γερ. Φωκᾶς, ἐν Λονδίνῳ Ν. Α. Εὐμορφόπουλος, ἐν Καινιξβέργῃ Β. Haendcke, ἐν Catanzaro Ἰωσὴφ Σολίνι καὶ ἐν Βομβάῃ Ἀντ. Ζύγουρας.

Μετετέθησαν δὲ ψήφῳ τοῦ Συλλόγου εἴτε ἐκ τῆς τάξεως τῶν παρέδρων εἴτε ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἀντεπιστελλόντων εἰς τὴν τῶν τακτικῶν μελῶν, συμπληρώσαντα τὸ ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὁριζόμενον ἐτήσιον διάστημα 20 οἱ ἑξῆς : Σιμωνίδης Βλαβιανός, Ἐπαμ. Πολιτάκης, Ἰωάν. Πεσματζόγλου, Νικ. Ἀλεβιζᾶτος, Σόλων Χωματιανός, Τηλ. Μιταυτσῆς, Δημ. Ζαχαριάδης, Στάμος Παπαφράγκος, Κωνστ. Τροχάνης, Δημ. Πλατύκας, Ἰωάν. Ε. Καραβίας, Γεώργ. Ἀθανασιάδης, Ἀλέξ. Ν. Διομήδης, Ἰσίδ. Κολιάτσος, Ἰωάν. Μπρισιμιτζάκης, Δημ. Παπανικολάου, Ὄθων Φωστηρόπουλος, Π. Παπαναστασίου, Δημ. Φραγκούλης, Γεώρ. Δυοβουνιώτης.

Ἐψηφίσθη δὲ ὁμοφώνως τακτικὸν μέλος ἡ Α. Β. Υ. ὁ πρίγκιψ Ἀνδρέας, ὅστις ἀσμένως ἀπεδέξατο τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ.

Μεταβολαὶ ὅμως καὶ ἄλλαι ἐπῆλθον εἰς τὰς τάξεις τῶν μελῶν. Ἀρχαῖοι συνάδελφοι ἐγκατασταθέντες ἐν Ἀθήναις ἐπανῆλθον καὶ πάλιν εἰς τὰς τάξεις τῶν τακτικῶν καὶ παρέδρων μελῶν, ἀπῆλθον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν Ἀθηνῶν μετατεθέντες εἰς τὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη. Διεγράφησαν δὲ λόγῳ καθυστερήσεως τῆς συνδρομῆς ἑπτὰ πάρεδρα καὶ ἀντεπιστέλλοντα μέλη καὶ παρῃτήθησαν τρεῖς ἐκ τῶν παρέδρων.

Τὸ κυριώτερον ὅμως ὁ θάνατος ἐπῆλθε καὶ πάλιν βαρὺς καὶ ἠραίωσε τὰς τάξεις τῶν μελῶν, ἐστερήθημεν δὲ προσφιλῶν τοῦ Συλλόγου ἑταίρων, δεκαοκτώ. Ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἀπεβίωσεν εἷς τῶν παλαιοτέρων συνεργατῶν ἡμῶν ὁ Γεώργιος Κασδόνης, ἐκ δὲ τῶν ἐν Ἀθήναις ἐπιτίμων ἀπεβίωσαν ἡ Μαρία Καραπάνου, ὁ Μιχαὴλ Ὀνοῦ, ὁ Ἰω. Πανταζίδης, ὁ Ἀναστάσιος Θεοφιλᾶς καὶ ὁ Γεράσιμος Κούπας. Ἐκ δὲ τῶν ἀλλαχοῦ τοιούτων ἡ Ἰωσηφίνα Τιὲς ἐν Χαλκίδι, ὁ Ἀνδρέας Λασκαρᾶτος ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὁ Παῦλος Στεφάνοβικ Σκυλίσσης ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Ἀρθοῦρος Δεζαρδὲν ἐν Λυών, ὁ Εὐάγγελος Ἀχιλλόπουλος καὶ ὁ Κωνστ. Σαλβάγος ἐν Ἀλε-

ξανδρείᾳ. Ἐκ δὲ τῶν ἀντεπιστελλόντων ὁ Σεβ. ἀρχιεπίσκοπος Γεράσιμος Δόριζας ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὁ Δημ. Κουντουριώτης ἐν Ρώμῃ, ὁ Νικήτας Στρατηγόπουλος ἐν Καλάμαις, ὁ Ἐπαμεινώνδας Σταματιάδης ἐν Σάμῳ, ὁ Δημ. Βέλλης ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Ἀχιλλεὺς Σεγρὲ ἐν Τεργέστῃ.

Ὁ Σύλλογος καὶ ἡ διοικοῦσα αὐτὸν Ἐφορεία ἐν ἀπουσίᾳ αὐτοῦ ἐπετέλεσαν τὰ νόμιμα πρὸς πάντας τοὺς θανόντας. Καὶ δὴ παρηκολουθήσαμεν μὲν τὰς κηδείας τῶν ἐνταῦθα τελευτησάντων, ἀπεστείλαμεν δὲ τὰ δέοντα συλλυπητήρια πρὸς τὰς οἰκογενείας αὐτῶν, παρ' ὧν ἐτύχομεν καὶ εὐμενῶν ἀπαντήσεων ἐπὶ ταῖς πενθίμοις ταύταις τοῦ Συλλόγου ἐνδείξεσιν.

Ἀποφάσεις καὶ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου. Σχέσεις μετ' ἄλλων σωματείων.

Ὁ Σύλλογος συνῆλθε κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος εἰς συνεδριάσεις δεκαέξ.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους ὑπεβλήθη ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν κ. κ. Μιλτ. Ἰορδανοπούλου, Φρ. Γεωργαντοπούλου καὶ Δ. Βρυζάκη. Ἡ ἔκθεσις αὕτη ἀνομολογοῦσα τὴν ἐπικρατήσασαν καὶ ἐν τῇ διαχειρίσει τοῦ ταμείου καὶ ἐν τῇ τῶν ὑπὸ ἔλεγχον ἐπιτροπειῶν ἀκρίβειαν καὶ τὴν τάξιν ἐν γένει περὶ πάντα τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ Συλλόγου, προέτεινε τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐαρεσκείας τοῦ σωματείου πρὸς τοὺς διοικήσαντας αὐτό, ὅπερ καὶ ὁμοφώνως ἐγένετο δεκτόν. Κατὰ τὰ εἰθισμένα τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ ἐπετηρίδι τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ ἐν τῇ προσαρτηθείσῃ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς λογοδοσίᾳ.

Συγχρόνως ἐψηφίσθη καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Συλλόγου, καθ' ὃν τὰ μὲν ἔσοδα ἀνῆλθον εἰς δραχ. 45,694.95, τὰ δ' ἔξοδα εἰς δραχ. 44,776 25, ἀπομένοντος περισσεύματος ἐκ δραχ. 918,70. Ἀλλ' ὁ προϋπολογισμὸς οὗτος μετεβλήθη οὐσιωδῶς ὡς λεπτομερὴς περὶ τούτου λόγος θὰ γίνῃ ἐν τοῖς περὶ ταμείου. Τὰς κυριωτάτας ὅμως τῶν μεταβολῶν, αἵτινες συνδέονται μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ Καταστήματος τοῦ Συλλόγου, ὀφείλω νὰ μνημονεύσω ἐνταῦθα.

Ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους, καὶ ὡς ἐγένετο λόγος ἐν τῇ περυσινῇ Λογοδοσίᾳ, ὁ Σύλλογος ἐσκέφθη ἐπανειλημμένως καὶ συνεζήτησε τὸ ζήτημα τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ καταστήματος διὰ προσθήκης

νέων διδακτηρίων τῆς σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων, ἥτις ἕνεκα τῆς μεγάλης συρροῆς μαθητῶν δὲν ἐπήρκει πλέον καὶ ἀναγκάζεται νὰ καταφεύγῃ εἰς παραρτήματα ἐν τῇ πόλει ἐκτὸς τῆς κεντρικῆς σχολῆς καὶ διὰ τῆς μεγεθύνσεως τῆς αἰθούσης, ἥτις μεθ' ὅλον αὐτῆς τὸ εὖρος πολλάκις καὶ ἰδίως ἐν συγκεντρώσεσιν ἐπὶ εἰσόδῳ δὲν ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς πολλὰς αἰτήσεις. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀναβληθὲν ἕνεκα ἄλλων συνδυασμῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐλύθη σὺν Θεῷ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

Διότι ὁ κ. Εὐστάθιος Εὐγενίδης, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡμέτερος προσφιλὴς ἑταῖρος, ἐξ ἀγάπης μεγάλης πρὸς τὸν Σύλλογον ἐμφορούμενος, κατιδὼν τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ καταστήματος, ἐδήλωσεν ἡμῖν ὅτι προσφέρει εἰκοσακισχιλίας μὲν δραχμὰς ὡς δῶρον πρὸς ἐπέκτασιν τῆς αἰθούσης, πεντηκοντακισχιλίας δὲ ἐπὶ τῷ μικροτάτῳ τόκῳ τῶν 3 $^0/_0$ πρὸς ἀγορὰν τοῦ ἀπαιτουμένου χώρου καὶ πρὸς πλήρωσιν τῶν ἄλλων τοῦ Συλλόγου ἀναγκῶν. Ὁ Σύλλογος οὕτως ἠδυνήθη ἀμέσως νὰ προβῇ εἰς τὴν πρόσκτησιν τοῦ γειτονικοῦ ἡμῶν οἰκοπέδου τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὸν κ. Κωνστ. Βοῦρον, μετὰ τοῦ ὁποίου ἤδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ὡς εἶχον ἀναγράψει ἐν τῇ περυσινῇ λογοδοσίᾳ εὑρισκόμεθα εἰς διαπραγματεύσεις. Τὸ οἰκόπεδον τοῦτο συγκείμενον ἐκ πήχεων 750 ἠγοράσαμεν ἀντὶ 40,000 δραχμῶν. Ἦτο δὲ χρησιμώτατον εἰς τὸν Σύλλογον, καίτοι ὁμολογουμένως ἕνεκα τοῦ ἀκανονίστου αὐτοῦ δὲν ἐκπληροῖ πάσας τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτο καὶ διὰ μελλούσας καὶ ἀπωτέρας τοῦ Συλλόγου χρείας ἔσχομεν τὴν τύχην νὰ ἀγοράσωμεν ἐν τῇ ὁδῷ Σοφοκλέους οἰκόπεδον ἐκ πήχεων 1600 περίπου διὰ δραχμὰς 30,000. Τὸ ποσὸν τοῦτο εἶναι ἀληθῶς μικρότατον, ἀποτελεῖ δὲ πραγματικὴν δωρεὰν πρὸς τὸν Σύλλογον ἰσαπλασίου καὶ ἄνω ποσοῦ, ἣν ἐποιήσατο ἡμῖν ὁ κάτοχος αὐτοῦ Παῦλος Στεφάνοβικ Σκυλίσσης, τοῦ ὁποίου ὅμως ἀτυχῶς μετ' ὀλίγον ἐθρηνοῦμεν τὸν αἰφνίδιον σχεδὸν θάνατον. Ἀμφοτέρους τοὺς εὐγενεῖς τούτους δωρητὰς ὁ Σύλλογος ἀνεκήρυξε μεγάλους αὐτοῦ εὐεργέτας καὶ προσήνεγκεν εἰς αὐτοὺς καὶ ἰδιαίτερον δίπλωμα, θέλει δὲ διατηρήσει αἰωνίαν τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς μεγάλης αὐτῶν δωρεᾶς.

Οὕτω διαρρυθμισθέντων διὰ τῆς κτήσεως τῶν γηπέδων τούτων τῶν κατὰ τὰς μελλούσας ἐργασίας τοῦ Συλλόγου, ἀπεφασίσαμεν, καθόσον μὲν ἀφορᾷ τὸ γήπεδον τῆς ὁδοῦ Σοφοκλέους νὰ ἀναβάλωμεν

ἐπὶ τοῦ παρόντος πᾶσαν ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδομήν, προέβημεν δ' εἰς ἐπωφελῆ ἐνοικίασιν αὐτοῦ, καθόσον δ' ἀφορᾷ τὸ παρὰ τὸ κεντρικὸν κατάστημα οἰκόπεδον τοῦ Συλλόγου, ἀπεφασίσθη ἵνα ἐπ' αὐτοῦ ἀνεγερθῶσι μὲν διδακτήρια τῆς σχολῆς, ἐπεκταθῇ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου καὶ οἰκοδομηθῇ νέα αἴθουσα ἰδίως διὰ καλλιτεχνικὰς ἐκθέσεις. Τὰ σχέδια συνετάχθησαν καθόσον μὲν ἀφορᾷ τὰς ἐπεκτάσεις τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος ἡμῶν ὑποστρατήγου κ. Ἰφ. Κοκίδου, καθόσον δ' ἀφορᾷ τὰ διδακτήρια τῆς Σχολῆς ὑπὸ τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Δ. Καλλίου, κοσμήτορος τῆς ἡμετέρας Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων, καὶ οἱ προϋπολογισμοὶ δ' ἐνεκρίθησαν εἰς δρ. μὲν 38,881.38 διὰ τὰς ἐπεκτάσεις τοῦ Συλλόγου, εἰς δρ. δὲ 16,315.92 καθόσον ἀφορᾷ τὰς ἐπεκτάσεις τῆς Σχολῆς, ἤτοι ἐν συνόλῳ εἰς δρ. 55,187.30.

Τὸ ἔργον ἐκτεθὲν εἰς δημοπρασίαν ἐπεκυρώθη ἐπ' ὀνόματι τῶν ἐργολάβων κ. κ. Δ. Βουτσαρᾶ καὶ Β. Σταματιάδου, καὶ ἀποπερατωθὲν μετ' ὀλίγας ἡμέρας παραδίδεται εἰς χρῆσιν τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν Σχολῶν. Κατεσκευάσθησαν δὲ τὰ ἑξῆς ἔργα· ἐπέκτασις τῆς κεντρικῆς αἰθούσης κατὰ μέτρα πέντε, κατασκευὴ νέας ἐπαρκοῦς αἰθούσης, κατασκευὴ τριῶν νέων διδακτηρίων τῆς σχολῆς διὰ μαθητὰς ἐν συνόλῳ 250· ἔτι δὲ ἰατρείου διὰ τοὺς πάσχοντας ἀπόρους παῖδας, οἵτινες προσέρχονται δὶς τῆς ἑβδομάδος πρὸς ἰατρικὴν ἐξέτασιν, πλυντηρίων πρὸς καθαρισμὸν τῶν παίδων, οὐρητηρίων καὶ ἀποχωρητηρίων κατὰ τὰ τελευταῖα συστήματα.

Ἀλλὰ πρὸς κατασκευὴν πάντων τούτων δὲν ἐπήρκουν τὰ εἰς χεῖρας ἡμῶν χρήματα, ἐνῷ δὲ ἐξωφλήσαμεν ἐντελῶς τὸ πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν παλαιὸν χρέος τοῦ Συλλόγου, ἠναγκάσθημεν νὰ προβῶμεν εἰς νέον τοιοῦτον ἐξ 70 χιλιάδων δραχμῶν πρὸς τὴν Τράπεζαν τῶν Ἀθηνῶν, ἥτις παρέσχεν ἡμῖν τοῦτο ἐπ' ἀνοικτῷ λ/σμῷ καὶ πρὸς 5 $^0/_0$ μόνον. Ἐπεβαρύνθημεν δ' οὕτως ἐν συνόλῳ μὲ δάνειον πάλιν ἐξ 120,000 δραχ., 50,000 μὲν πρὸς τὸν κ. Εὐγενίδην πρὸς 3 $^0/_0$, 70,000 δὲ πρὸς τὴν Τράπεζαν τῶν Ἀθηνῶν πρὸς 5 $^0/_0$, καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν τόκων τούτων ἀνερχομένων εἰς 5000 δρ., ἀνεξαρτήτως τῶν καθ' ἕκαστον ἔτος αὐξανομένων ἐσόδων τοῦ Συλλόγου, ἔδει νὰ προβῶμεν εἰς εὕρεσιν νέων πόρων.

Ἤδη πρὸς τοῦτο ὑπεδείχθη ἀπὸ πέρυσιν ὅτι ἔδει νὰ αὐξηθῇ κατά τι ἡ συνδρομὴ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ νὰ διαρρυθμισθῶσι τὰ κατὰ

τὰς καταβολὰς τῶν νέων ἐγγραφομένων μελῶν καὶ τῶν μετατιθεμένων ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν. Διότι ἦτο ὡμολογημένον ὅτι ἡ συνδρομὴ τῶν 24 δραχμῶν, ὅσας τέως κατέβαλλον τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, εἶναι ἡ ἐλαχίστη τῶν ἐν Ἀθηναϊκοῖς σωματείοις καταβαλλομένων.

Ὑφίστατο λοιπὸν ἀνάγκη μεταβολῆς τῶν σχετικῶν ἄρθρων τοῦ κανονισμοῦ καὶ πρὸς τοῦτο συμφώνως πρὸς τὸν κανονισμὸν ὑπεβλήθη πρότασις 126 τακτικῶν μελῶν ζητούντων τὴν τροποποίησιν τοῦ 15 ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ τοῦ ὁρίζοντος τὰ τῶν συνδρομῶν. Ἐξελέχθη δὲ πρὸς τοῦτο ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου, τοῦ Γεν. Γραμματέως καὶ τῶν κ. κ. Γ. Ἀγγελοπούλου, Ε. Δραγούμη καὶ Π. Ἀγγελοπούλου Ἀθανάτου, ἥτις μελετήσασα τὸ ζήτημα ὑπέβαλε σχέδιον περὶ τούτου, ὅπερ ἐγένετο δεκτὸν ἐν τοῖς πλείστοις μετὰ μακρὰν καὶ πεφωτισμένην συζήτησιν. Αἱ μεταβολαὶ αὗται, αἵτινες ἔτυχον καὶ τῆς δεούσης βασιλικῆς κυρώσεως καὶ ὧν ἡ ἐφαρμογὴ ἤρξατο ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου εἶναι αἱ ἑξῆς :

Ἄρθρ. 15. «Τὰ νέα ἐκλεγόμενα τακτικὰ καὶ πάρεδρα μέλη καταβάλλουσι δικαίωμα ἐγγραφῆς δραχ. 120· τὰ ἐκ τῆς τάξεως τῶν παρέδρων εἰς τὰ τακτικὰ μετατιθέμενα μέλη καταβάλλουσι δραχ. 50· τὰ ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἀντεπιστελλόντων μετατιθέμενα μέλη πληρόνουσιν 120 μὲν δραχμὰς ἂν καταταχθῶσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν παρέδρων, 170 δὲ ἂν εἰς τὴν τάξιν τῶν τακτικῶν.

Ἡ ἐτησία συνδρομὴ τῶν τακτικῶν καὶ παρέδρων μελῶν ὁρίζεται εἰς δραχ. τριάκοντα, τῶν δ' ἀντεπιστελλόντων εἰς δραχ. δώδεκα καὶ εἶνε ὑποχρεωτική. Τὰ νέα ἐκλεγόμενα ἢ μετατιθέμενα μέλη, ἂν μὴ πληρώσωσιν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς των ἢ μεταθέσεως τὴν καταβολήν των, διαγράφονται. Καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς καὶ τὸ δικαίωμα τῆς καταβολῆς πληρόνονται ἀκέραια καὶ ἀμέσως.

Τὰ λοιπὰ μέλη πασῶν τῶν τάξεων διαγράφονται, ἂν καθυστερήσωσι συνδρομὴν ἐντὸς ἔτους.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει οὐδὲν τακτικὸν μέλος δύναται νὰ ψηφίσῃ ἐπὶ παντὸς προσωπικοῦ ζητήματος, ἂν καθυστερῇ τὴν καταβολήν του, ἢ ἐπὶ ἓξ μῆνας τὴν συνδρομήν του.

Ὁ καταβάλλων ἐφ' ἅπαξ 600 μὲν δραχμάς, πλὴν τοῦ δικαιώμαματος τῆς ἐγγραφῆς, ὡς τακτικὸν ἢ πάρεδρον, ἢ δραχ. 100 ὡς ἀντεπιστέλλον, ἀπαλλάσσεται τῆς ὑποχρεώσεως πάσης ἄλλης συνδρομῆς».

Ἐν δὲ τῷ ἄρθρῳ 97 ἡ φράσις «νέον μέλος ἵνα μετάσχῃ τοῦ ἐντευκτηρίου ὀφείλει νὰ καταβάλῃ ἐφ' ἅπαξ 50 δραχ.» ἀντικαθίσταται διὰ τῆς ἑξῆς: «τὰ μέλη μετέχουσιν αὐτοδικαίως τοῦ ἐντευκτηρίου τοῦ Συλλόγου».

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου, ἤδη δὲ λαμβάνω τὸν λόγον ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος συντελεσθέντων.

Κληθέντες ἁρμοδίως μετέσχομεν δι' εἰδικῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐν Ναυπλίῳ γενομένων τελετῶν διὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μεγάλου τῆς Πελοποννήσου στρατάρχου Θεοδώρου Κολοκοτρώνη. Οἱ ἡμέτεροι ἀντιπρόσωποι κ. κ. Π. Ταμπακόπουλος, Ἱππ. Καραβίας καὶ Στ. Παπαφράγκος μετέσχον ὁμοίως καὶ τοῦ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν τελετῶν τούτων συγκληθέντος γεωργικοῦ συνεδρίου.

Ὅτε ἐν Ἀθήναις ἀφίχθησαν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπ' ἀγαθῷ ἐγκαινισθείσης Κυπριακῆς ἐκθέσεως οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν Κύπριοι, ὁ ἡμέτερος Σύλλογος δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ ἐπακούσηται τῆς εὐγενῶς πρὸς ἡμᾶς γενομένης προσκλήσεως ἵνα μετάσχωμεν τῶν γενομένων τελετῶν. Καὶ ἐνῷ καὶ κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν Κυπρίων παρέστημεν, καὶ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκθέσεως, καὶ κατὰ τὸ ἐπακολουθῆσαν γεῦμα, ἐθεωρήσαμεν καλὸν ὅπως καὶ ἰδιαιτέρως ὑποδεχθῶμεν τοὺς ἀφιχθέντας εἰς τὸ ἡμέτερον κατάστημα. Ἐν προεσπερίδι λοιπὸν τελεσθείσῃ ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Συλλόγου αἰθούσῃ, ὑπερπληρωθείσῃ κόσμου, προσεφώνησαν μὲν τοὺς προσελθόντας ἐντολῇ τοῦ Συλλόγου οἱ ἡμέτεροι συνάδελφοι κ. κ. Σπ. Λάμπρος καὶ Κωνστ. Παλαμᾶς, ἐκεῖνος μὲν πεζῇ, οὗτος δ' ἐμμέτρως, ἀπήντησε δ' ἐκ μέρους τῶν Κυπρίων ὁ κ. Ν. Κλ. Λανίτης. Οἱ ἀνταλλαγέντες πατριωτικοὶ λόγοι συνεταύτισαν κοινοὺς πόθους καὶ κοινὰ αἰσθήματα, καὶ ἡ προεσπερὶς ἐγένετο μία τῶν ὡραιοτέρων τοῦ Συλλόγου.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἤλθομεν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Κυπρίους εἰς ἐπικοινωνίαν. Τὸ ἀρχαιολογικὸν καὶ φιλολογικὸν τμῆμα τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου διωργάνωσεν ἰδιαιτέραν συνεδρίασιν, ἀφιερωθεῖσαν κυρίως εἰς τὴν Κυπριακὴν φιλολογίαν. Καὶ ὁ μὲν κ. Ν. Γ. Πολίτης ἔλαβεν ὡς θέμα τὴν πλουσιωτάτην τῆς Κύπρου λαογραφίαν καὶ ὡμίλησε περὶ κυπριακῶν παραδόσεων ἐχουσῶν σχέσιν πρὸς τὰς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἰδίως περὶ Ἐφιάλτου, ὁ δὲ Κύπριος φιλόλογος κ. Σῖμος

Μενάρδος περὶ τῶν Κυπριακῶν παραδόσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ Ρηγᾶτα τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς καὶ τὰς Γαλλίδας ἡγεμονίδας, ὧν μία ἀφῆκε καὶ τὸ ὄνομά της εἰς πολλὰ τοπία τῆς Κύπρου, καὶ τέλος ὁ κ. Σπ. Λάμπρος ὡμίλησε περὶ Κυπριακῶν χειρογράφων, σωζομένων ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει καὶ τὰ ὁποῖα παρέχουσι σπουδαιοτάτην συμβολὴν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

Ὀλίγον κατόπιν συνήρχετο ἐν Ἀθήναις τὸ Πανελλήνιον Ἰατρικὸν συνέδριον. Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος κληθεὶς ἵνα μετάσχῃ ὡς ἐπιστημονικὸν σωματεῖον, ἀντεπροσωπεύθη δι' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐθεωρήσαμεν καλὸν ἵνα καὶ ἁπτότερον καταδηλώσωμεν τὴν συμμετοχὴν ἡμῶν ταύτην. Καὶ δὴ ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἑσπερίδι, καθ' ἣν ἐκλήθησαν οἱ μετέχοντες τοῦ Πανελληνίου ἰατροί, ὡμίλησα ἐνώπιον αὐτῶν περὶ τῶν ἐφαρμογῶν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ εἰς τὴν ἠλεκτροθεραπείαν, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας ἐδεξιώθημεν ἐκ τῶν ἐνόντων τοὺς συνέδρους μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. Καὶ τὸ προεδρεῖον τοῦ Πανελληνίου Ἰατρικοῦ Συνδέσμου ἀποδίδον τὸ φιλοφρόνημα ἐκάλεσεν εἰς τὸ παρατεθὲν ἐν Κηφισσίᾳ γεῦμα τὸ προεδρεῖον τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ ἐν τούτῳ θερμαὶ ὑπὲρ τοῦ σωματείου ἡμῶν ἐξηνέχθησαν προπόσεις.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ Συλλογικοῦ ἔτους ἐπεσκέφθησαν τὰς Ἀθήνας οἱ Ρουμάνοι φοιτηταί. Εἰς τὴν προκληθεῖσαν τότε πάνδημον ἐξέγερσιν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος δὲν ἠδυνήθη ὡς ἐπεθύμει νὰ πράξῃ τι ἰδίᾳ ὑπὲρ τῶν κατελθόντων, διότι τὸ κατάστημα αὐτοῦ ἐπισκευαζόμενον ἦτο ἀνάστατον, ἐστερούμεθα δὲ καὶ αἰθούσης. Οὐχ ἧττον κληθέντες ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων παρέστημεν καὶ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς πανηγύρεις καὶ ἑορτάς, καὶ διεθέσαμεν ὑπὲρ τῶν προσελθόντων τὸ ἀναγνωστήριον ἡμῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ἠξιώθημεν εὐχαριστηρίων παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκδρομῆς καθηγητοῦ κ. Τοτσιλέσκου.

Μετέσχε δ' ὁ Παρνασσὸς καὶ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ γενομένης τελετῆς ἐπὶ τῇ εἰκοσιπενταετηρίδι τοῦ καθηγητοῦ καὶ πρυτάνεως κ. Κωνστ. Μητσοπούλου, ἡμετέρου δὲ προσφιλοῦς συναδέλφου. Ὁ Σύλλογος ἀναμιμνησκόμενος τῶν ὑπηρεσιῶν ὅσας προσήνεγκεν αὐτῷ ὁ ἑορταζόμενος καθηγητής, ἐψηφίσατο τὴν ἀποστολὴν ἰδιαιτέρου συγχαρητηρίου γράμματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπήντησεν εὐχαριστῶν ὁ κ. Μητσόπουλος.

Διὰ τῶν μαθητῶν τῆς ἡμετέρας Σχολῆς τῶν ἀπόρων μετέσχομεν,

παραστάντων πλὴν τῶν ἀρχῶν τῆς Σχολῆς καὶ τῶν ἀποτελούντων τὴν ἐφορείαν τοῦ Συλλόγου καὶ πολλῶν ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ εἰς τὴν ὡραίαν ἑορτὴν ἣν παρεσκεύασεν ὑπὲρ τῆς ἀναδασώσεως τῆς χώρας ἡ πριγκίπισσα Σοφία. Ἦν δ' ἀληθῶς ὡραῖον τὸ θέαμα τῆς μυριάδος ἐκείνης τῶν μικρῶν μαθητῶν, οἵτινες ἐδιδάσκοντο ἐκεῖ ὑπὸ τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας δόξης τὸν πρὸς τὰ δάση ὀφειλόμενον σεβασμὸν καὶ οἵτινες ἐφύτευον τὰ δένδρα, ἅτινα ἔμελλον νὰ ἀποτελέσωσι τὸν πυρῆνα τοῦ περὶ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου φυτωρίου. Καὶ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν ἡμετέρων μαθητῶν προέβη εἰς φύτευσιν δενδρυλλίων, πάντες δ' ὁμοῦ, ἡγουμένων τῶν τυμπανιστῶν καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Συλλόγου διῆλθον ἐπιστρέφοντες κάτωθι τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Διαδόχου, ζητωκραυγάζοντες ὑπὲρ τῆς μεγάλης αὐτῶν προστάτιδος.

Ὅτε ἀνῆλθε τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον κοινῇ τοῦ Γένους ψήφῳ ὁ Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ', ὁ Σύλλογος ὁμοφώνως ἐψηφίσατο ἵνα τηλεγραφικῶς συγχαρῇ αὐτὸν διατελοῦντα ἐπίτιμον ἡμῶν ἑταῖρον. Εἰς τὸ συγχαρητήριον τοῦ Συλλόγου τηλεγράφημα ὁ Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ἀπήντησε διὰ θερμοτάτης εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς.

Τὴν ἐθνικὴν ἑορτὴν τῆς 25 Μαρτίου καὶ ἐφέτος ἑώρτασεν ἰδίᾳ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος. καὶ εἰς τὴν αἴθουσαν αὐτοῦ κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς ἑορτῆς ὁ μὲν κ. Ἰω. Λαμπρίδης ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας, ὁ δὲ κ. Ἀρ. Προβιλέγιος κατάλληλον ποίημα. Οἱ δ' ἡμέτεροι ἄποροι παῖδες προσκλήσει τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας μετέσχον τῆς σχολικῆς παρατάξεως μεταβάντες μετὰ τῶν λοιπῶν μαθητῶν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως πρὸς στέψιν τοῦ μνημείου τῶν Ἱερολοχιτῶν καὶ εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ὅπου ἐξεφωνήθη ὁ πανηγυρικὸς τῆς ἡμέρας. Παρέστησαν δ' ἄριστον θέαμα φέροντες ὁμοιόμορφον πῖλον καὶ βαίνοντες στρατιωτικῶς συντεταγμένοι μὲ τοὺς τυμπανιστὰς αὐτῶν ἐπὶ κεφαλῆς.

Δὲν ἦσαν μόναι αἱ ἄνω μνημονευθεῖσαι αἰτίαι, αἵτινες συνήγαγον κόσμον ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου ἡμῶν. Πλὴν τῶν ἀναγνωσμάτων καὶ διαλέξεων, αἵτινες ἐγένοντο ἐν αὐτῇ, καὶ περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος, εἴχομεν καὶ ἐκτάκτους ἐν τῇ αἰθούσῃ συγκεντρώσεις.

Καὶ ἐν πρώτοις ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα ἡ μεγάλη ἡμῶν φίλη Κυρία Ἰουλιέττα Λαμπὲρ Ἀδάμ, ἐπεσκέφθη τὸ κατάστημα τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ παρακληθεῖσα ὑφ' ἡμῶν ὡμίλησεν ἀπὸ τοῦ βήμα-

τος τοῦ Συλλόγου. Ἀνταποδίδοντες τὴν εὐγένειαν τῆς Γαλάτιδος συνάμα καὶ Ἑλληνίδος, διωργανώσαμεν ἑσπερίδα, ἐν ᾗ ἀπὸ μέρους μὲν τοῦ Συλλόγου ἐχαιρέτισεν αὐτὴν ὁ καθηγητὴς κ. Σπυρ. Λάμπρος, ἐδιδάχθη δὲ τὸ ἑλληνικῆς ὑποθέσεως δραμάτιον αὐτῆς *Θανεῖν,* ὅπερ ἐξελλήνισεν ἡ δεσποινὶς Ἑλένη Ρούσου. Τὴν διδασκαλίαν τοῦ δράματος ἀνέλαβον αἱ ἐρασιτέχνιδες Κυρία Μαρία Πετρίδου καὶ ἡ δεσποινὶς Θεώνη Δρακοπούλου, καὶ οἱ ἐρασιτέχναι κ. κ. Ν. Παπαγεωργίου καὶ Α. Ζήνων, οἵτινες καὶ συνεπλήρωσαν τὴν ἑσπερίδα δι' ἀπαγγελίας διαφόρων τεμαχίων ἐξ ἀρχαίων τραγῳδιῶν. Ἡ ἑσπερὶς αὕτη χάρις εἰς τὴν δεξιότητα τῶν ἐρασιτεχνῶν ἀπέβη ἐξαίρετος, ἡ δὲ Κυρία Ἀδὰμ μεγάλως ηὐχαριστήθη ἐξ αὐτῆς, ἀπροόπτως ὅλως γενομένης, καταλιποῦσα δὲ τὴν ἑπομένην τὰς Ἀθήνας, ἔγραψεν εἰς τὸ Λεύκωμα τοῦ Συλλόγου τὰ ἑξῆς :

Πρὸς τὸν Κύριον Πρόεδρον
καὶ τὰ μέλη τῆς Ἐφορείας τοῦ Παρνασσοῦ.

Ἀνάμνησις θιασώτιδος τοῦ ὑψηλοτάτου, τοῦ μάλιστα ἠθικοποιητικοῦ καὶ τοῦ εὐεργετικωτάτου τῶν ἔργων ὅσα γινώσκει. Ἐκείνη ἣν ὁ Παρνασσὸς προφρόνως ἀνεκήρυξε Φίλην εὔχεται θερμῶς ὅπως ἡ καλλιτεχνικὴ καὶ φιλολογικὴ ἔνδοξος ἀποστολὴ· αὐτοῦ μεγαλύνηται καθ' ἑκάστην, μεγαλύνουσα τὴν προσφιλῆ Ἑλλάδα.

Ἡ ἔξοχος Γερμανὶς καλλιτέχνις Ἁγνὴ Σόρμα, διελθοῦσα τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἔδωκε σειρὰν παραστάσεων ἐπεσκέφθη καὶ τὸ ἡμέτερον ἵδρυμα, καὶ ὅπως ἡ Ἑλεονόρα Δοῦζε ἠθέλησε καὶ αὐτὴ νὰ ἐμφανισθῇ ἐν ἑσπερίδι ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου καὶ νὰ ἀποχαιρετίσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Ἐπειδὴ δὲ εἶχεν ὑποσχεθῇ πρὸς τὴν Α. Β. Υ. τὴν πριγκίπισσαν Σοφίαν εὐεργετικὴν ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ παράστασιν ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου τῶν Παίδων, ἡ δὲ παράστασις αὕτη δὲν ἐγένετο δυνατὸν νὰ δοθῇ, ἀνηγγείλαμεν πρὸς τὴν Α. Β. Υ. ὅτι τὰς εἰσπράξεις τῆς ἑσπερίδος ἣν εὐηρεστήθη νὰ ὑποσχεθῇ τῷ Παρνασσῷ ἡ Κυρία Σόρμα διατιθέμεθα ὑπὲρ τοῦ φιλανθρωπικοῦ ἔργου τοῦ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α. Β. Υ. τοῦ νοσοκομείου τῶν παίδων. Καὶ ἡ μὲν ἑσπερὶς τῆς Κυρίας Σόρμα ἐδόθη ἐν μεγάλῃ ἐπιτυχίᾳ, ἡ δ' Α. Β. Υ. εὐηρεστήθη ν' ἀποστείλῃ δρ. 500 ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων.

Πλὴν τῆς Κυρίας Ἁγνῆς Σόρμα, καὶ δύο ἄλλοι ἔξοχοι καλλιτέχναι διελθόντες τῶν Ἀθηνῶν ἠθέλησαν νὰ παρουσιασθῶσιν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τοῦ Παρνασσοῦ πρὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ. Οὕτως ὁ μὲν ἑταῖρος τῆς Γαλλικῆς κωμῳδίας κ. Τρουφιὲ ἀπήγγειλε διάφορα μέρη μόνος καὶ ἐν συμπράξει μετὰ τῶν ἀδελφῶν δεσποινίδων Φραγκοπούλου. Ὁ δ' ἑταῖρος τοῦ Γαλλικοῦ Ὠδείου κ. Δουτὲρτρ εἰς δύο ἑσπέρας ἀπήγγειλε, πλὴν ἄλλων, τὰ κυριώτερα μέρη τοῦ Συρανὸ δὲ Βερζερὰκ καὶ τοῦ Ἀετιδέως τοῦ Ροστάν. Καὶ ἄλλος ὅμως ἀλλοίου εἴδους τεχνίτης, ὁ ἐπιλεγόμενος Μαῦρος Ἰατρός, ἐπέδειξεν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Παρνασσοῦ τὰ περίεργα δείγματα τῆς περιέργου αὐτοῦ νοομαντικῆς τέχνης.

Τέλος ὁ συμπαθὴς ἡμῶν συνάδελφος κ. Κωνστ. Νικολάου, ὁ ἔξοχος βαθύφωνος, ὁ τιμῶν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ ξένῃ, ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας δὲν ἠδυνήθη νὰ λησμονήσῃ τὸν Παρνασσὸν καὶ τὴν σχολὴν αὐτοῦ τῶν ἀπόρων παίδων, καὶ διωργάνωσεν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ συλλόγου ἐξαιρετικὴν ἑσπερίδα, ἧς μετέσχεν εὐγενῶς καὶ ἡ Κυρία Ὄλγα Παπαδιαμαντοπούλου καὶ ἄλλοι ἐρασιτέχναι.

Τὰς ἐκ τῶν ἐκτάκτων τούτων ἑσπερίδων εἰσπράξεις θὰ ἀναφέρω κατωτέρω ἐν τῷ περὶ ταμείου λόγῳ.

Κλείων τὸν περὶ τούτου λόγον δὲν δύναμαι νὰ μὴ ἀναφέρω καὶ δύο ἄλλας ἑσπερίδας, ὧν ἡ μὲν μία ἀφιερώθη ὑπὲρ ἔργου πατριωτικοῦ, ἡ δὲ καθαρῶς εἰς τὴν τέχνην. Ἡ πρώτη ἀφεώρα τὸν ἀνδριάντα τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη καὶ ἐγένετο τῇ εἰσηγήσει τῆς εἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς, ἥτις παρεκάλεσεν ἡμᾶς ἵνα παραχωρήσωμεν πρὸς τοῦτο τὴν αἴθουσαν, ὅπερ καὶ εὐχαρίστως ἐπράξαμεν, καὶ ὁ συνάδελφος ἡμῶν κ. Σπυρ. Λάμπρος ὡμίλησε περὶ τοῦ μεγάλου τῆς Πελοποννήσου στρατάρχου καὶ τὸ συναχθὲν χρῆμα παρέλαβεν ἡ ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος ἐπιτροπή.

Ἡ ἄλλη ἑσπερὶς εἶχεν ἀφιερωθῇ εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου ἡμῶν ζωγράφου Νικολάου Γύζη. Ὁ κ. Ἰω. Πολέμης ἀνέγνω κατ' ἀρχὰς τὸ ποίημα αὐτοῦ Τὸ παραμῦθι τῆς Μάμμης, τὸ ἐμπνευσθὲν ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, ὁ δὲ κ. Δημ. Κακλαμάνος ἀνέγνω πραγματείαν περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἕλληνος καλλιτέχνου, καὶ πρὸ τῶν συνελθόντων ἀναπαρεστάθησαν διὰ φωτεινῶν εἰκόνων προβληθέντα τὰ ὡραιότερα τοῦ Γύζη ἔργα.

Εἰς τὰς ἑσπερίδας ταύτας δέον νὰ καταλογισθῇ καὶ ἡ συνενώσασα τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ καταστήματος ἡμῶν αἰθούσῃ χάριν τοῦ ἐτησίου γεύματος. Τοῦ γεύματος συμμετέσχον περὶ τὰ 80 μέλη καὶ τὰ πάντα διεξήχθησαν ἐν τῇ ἀγαστῇ ἐκείνῃ τάξει καὶ συναδελφικῇ ἀγάπῃ τῇ χαρακτηριζούσῃ τὰς συγκεντρώσεις τοῦ σωματείου ἡμῶν.

Ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπεία τῶν φυλακῶν προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου κ. Τιμ. Ἠλιοπούλου καὶ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Περ. Ἀγγελοπούλου Ἀθανάτου, Στίλπωνος Ἰωαννίδου, Κ. Βάμβα καὶ Α. Μαρινοπούλου, ὅστις ἐξετέλει καὶ χρέη γραμματέως, εἰργάσθη μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἐπῆλθεν ἀρωγὸς εἰς τεσσαράκοντα ἑπτὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἐξήγαγεν ἐκ τῶν φυλακῶν καταβαλοῦσα τὰ ὀφειλόμενα παρ' αὐτῶν εἰς τὸ δημόσιον δικαστικὰ ἔξοδα. Πλὴν τούτου ὅμως ἐβοήθησε καὶ ἑπτὰ ἐξελθόντας τῶν φυλακῶν καὶ εἴτε κατέβαλε τὰ ἔξοδα αὐτῶν ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, εἴτε ἐβοήθησεν ὑλικῶς τὰ πρῶτα αὐτῶν βήματα ἐπανερχομένων εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐδαπανήθη δὲ πρὸς τοῦτο τὸ ποσὸν δραχ. 1891.50, κατά τι ἀνώτερον τοῦ ἐτησίως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναγραφομένου, καὶ τοῦτο διότι, τὸ μὲν ἀνώνυμοι ἀπέστειλαν μικρὰ πρὸς τοῦτο ποσά, τὸ δὲ διότι τὸ περιπλέον κατέβαλε τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐκ χρημάτων πρὸς ἀνέγερσιν ἀνδριάντος Ρήγα τοῦ Φεραίου ἔχομεν ποσὸν κατατεθειμένον εἰς τὴν Τράπεζαν Καρυδιᾶ, ὅπερ κατὰ τὸ σημείωμα τὸ δημοσιευθὲν ἐν τῇ περυσινῇ λογοδοσίᾳ ἀνήρχετο εἰς δρ. 6,908.51.

Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπιθυμοῦν ὅπως ἔλθῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον, ὅπερ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἔθετο ἐν νῷ, συνέστησε νέαν ἐπιτροπὴν εἰς ἣν περιέλαβε καὶ τὸν πρόεδρον τοῦ Παρνασσοῦ, καὶ παρήγγειλε τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ὅπως παραδώσῃ εἰς τὴν νέαν ἐπιτροπὴν τὸ χρῆμα. Καὶ ὁ μὲν ἡμέτερος Σύλλογος χάριν τῆς τελέσεως τοῦ σκοποῦ δὲν ἠθέλησε νὰ ἀντιτείνῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ ὑπουργείου, ὅσον ἀφορᾷ ὅμως εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ χρήματος ἀπεφάσισεν, ἀφοῦ ἄλλως ἀσφαλῶς καὶ ἐπὶ τόκῳ εἶναι κατατεθειμένον, τότε νὰ παραδώσῃ αὐτὸ ὅταν ἡ νέα ἐπιτροπὴ νομίμως καταρτισθῇ. Δυστυχῶς ὁ σχηματισμὸς τῆς ἐπιτροπῆς ἐγένετο τοιοῦτος ὥστε ἀδύνατος εἶναι ὁ καταρτισμὸς αὐτῆς, τῶν ἐκλεχθέντων μελῶν μὴ διαμενόντων εἰς μίαν

πόλιν. Τὸ συναχθὲν ἑπομένως ὑφ' ἡμῶν χρῆμα ἐξακολουθεῖ μένον κατατεθειμένον εἰς τὴν Τράπεζαν Καρυδιᾶ καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς Λογοδοσίας παρατίθεται σημείωμα εἰς πόσον τοῦτο ἀνέρχεται.

Συμφώνως μὲ τὰ ἀπὸ προπέρυσι ψηφισθέντα, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐτελέσθη τὸ ἐτήσιον μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν ἀποθανόντων μεγάλων εὐεργετῶν, εὐεργετῶν, δωρητῶν καὶ μελῶν τοῦ Συλλόγου. Καὶ τὴν μὲν ἐπιμνημόσυνον λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ συνάδελφος ἡμῶν ἅγιος Πενταπόλεως κ. Νεκτάριος, κατάλληλον δὲ λόγον ἐξεφώνησεν ὁ κ. Ἰγνάτιος Μοσχάκης. Ἐν τῷ ναῷ καὶ κατὰ τὴν λειτουργίαν καὶ κατὰ τὸ μνημόσυνον παρευρέθησαν πολλὰ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπιτροπαὶ ἐκ τῶν διαφόρων τάξεων τῆς τε κεντρικῆς σχολῆς καὶ τῶν παραρτημάτων τῆς σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων. πάντες δ' ηὐχήθησαν ὑπὲρ τῆς ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῶν προκοιμηθέντων, οἵτινες εἴτε διὰ τῶν δωρεῶν αὐτῶν εἴτε διὰ τῆς ἐργασίας συνετέλεσαν ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς καὶ προκοπῆς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Αἱ σχέσεις ἡμῶν μετὰ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ξένων σωματείων καὶ Συλλόγων καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ὑπῆρξαν φιλικαὶ καὶ ἐγκάρδιοι, συνήψαμεν δὲ καὶ σχέσεις μετὰ πολλῶν νέων τοιούτων.

Καὶ μεθ' ἑλληνικῶν μὲν σωματείων καὶ ἱδρυμάτων τῶν ἑξῆς: Τῆς Ἑταιρείας ὑπὲρ τῆς ἀμύνης τῶν Πατρίων, τῆς Θρακικῆς ἀδελφότητος, τῆς Φιλίππου Κοινωνίας, τοῦ Συνδέσμου τῶν Κυδωνιέων, τῆς ἀδελφότητος Βούρμπιανη ἐνταῦθα, τῆς ἐν Λευκάδι σχολῆς τῶν ἀπόρων, τῆς ἐν Βώλῳ Μουσικῆς Ἑταιρείας, τοῦ Γυμναστικοῦ Συλλόγου Βουρβούρων, τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου ἐν Τάντᾳ, τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου Ὁμόνοια, τῆς ἐν Θείροις ἀδελφότητος, τοῦ ἐν Σμύρνῃ Πανιωνίου Συλλόγου, τοῦ ἐν Γενεύῃ Ἑλληνικοῦ συλλόγου Ἀθηνᾶ καὶ τοῦ ἐν Ἀμβέρσῃ Ἑλληνικοῦ συλλόγου Ἑρμῆς. Πρὸς πολλοὺς ἐκ τῶν συλλόγων τούτων καὶ τῶν σωματείων ἀπεστείλαμεν τῇ αἰτήσει αὐτῶν ἐκ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Συλλόγου, παρέστημεν δ' εὐχαρίστως καὶ εἰς ἄλλων, καλούμενοι ἑκάστοτε, τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις, ἡμεῖς αὐτοὶ προκειμένου περὶ τῶν ἐνταῦθα, ἢ δι' ἀντιπροσώπων προκειμένου περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.

Καὶ μετὰ τῶν ξένων δὲ σωματείων αἱ σχέσεις ἡμῶν διατελοῦσιν εἴπερ ποτὲ ἐγκάρδιοι. Πολλὰ τούτων ἀποστέλλουσιν ἡμῖν τακτικῶς τὰ περιοδικὰ αὐτῶν δημοσιεύματα ὡς τὸ αὐτοκρ. Γερμ. Ἰνστιτοῦτον

καὶ ἡ Γαλλικὴ σχολὴ ἐνταῦθα, ἡ Ἀκαδήμεια dei Lincei, ὁ ἐν Πράγᾳ μαθηματικὸς Σύλλογος, ἡ ἐν Βελγίῳ βασιλικὴ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν, ὁ ἐν Πετρουπόλει αὐτοκρ. ὀρθόδοξος Παλαιστίνειος Σύλλογος, ἡ. Βασ. Βοημικὴ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν ἐν Πράγᾳ, ἡ ἐν Λιμβέργῃ ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία, ἡ ἐν Ροβερέτῳ Ἀκαδήμεια Degli Agiati, ἡ ἐν Τρέντῳ ἑταιρεία τῶν σπουδαστῶν καὶ ἄλλα. Μεταξὺ δὲ ἄλλων κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ὡς συνέπειαν τοῦ συνεδρίου τῆς Φιλανθρωπίας, εἰς ὃ παρέστημεν ἐν Παρισίοις, ἔσχομεν τὴν ἀποστολὴν τοῦ ὡραιοτάτου ἀναμνηστικοῦ διπλώματος καὶ τοῦ ὡραιοτάτου ἔργου περὶ τοῦ ἐν Charenton ἐθνικοῦ ἱδρύματος, ὅπερ ἀπέστειλεν ἡμῖν ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ κ. Στράους δι' εὐμενεστάτης ἐπιστολῆς.

Εἰς τὸν κύκλον τῶν σχέσεων τοῦ Συλλόγου μετὰ τῶν ἐπιστημονικῶν ἱδρυμάτων, δέον νὰ ἀναφέρω τὸ μὲν τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν εἰς τὸ συνέδριον τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν ἐν Ρώμῃ, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε τὸ προεδρεῖον αὐτοῦ πρὸς τὸν Σύλλογον, καὶ τὴν ὁποίαν ἀποδεχθέντες ὡρίσαμεν ἀντιπροσώπους τοὺς ἡμετέρους συναδέλφους κ. κ. Σπυρ. Π. Λάμπρον καὶ Ἱπποκράτην Καραβίαν, τὸ δὲ τὸ εὐγενέστατον ἔγγραφον ὅπερ ἀπηύθυνε πρὸς ἡμᾶς μετὰ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἐπιθυμίαν πρὸς συναφὴν σχέσεων ἡ Ρωμανικὴ Ἀκαδήμεια.

Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ προσυπογεγραμμένῳ ὑπὸ τοῦ Γεν. Γραμματέως αὐτῆς κ. Δ. Στούρδζα, τοῦ νῦν πρωθυπουργοῦ, ἡ Ἀκαδήμεια ἐκδηλοῦσα τὰ φιλικώτατα αὐτῆς πρὸς τὸν Παρνασσὸν αἰσθήματα, ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ τὰς δημοσιεύσεις αὐτῆς ἀποτελούσας σειρὰν ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα τόμων. Εἰς τὴν σπουδαίαν ταύτην δωρεὰν θέλομεν ἀνταποκριθῇ ἐκ τῶν ἐνόντων, ἀποστέλλοντες καὶ τὰς τοῦ Συλλόγου δημοσιεύσεις, εἰς ἃς θέλουσι προστεθῇ καί τινες ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου.

Ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσι τὴν πρὸς τὸ ἡμέτερον σωματεῖον ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν, ἥτις καθ' ἑκάστην αὐξάνει. Ἀλλὰ τῆς ἐκτιμήσεως ταύτης τὸ κορύφωμα εἶναι ἡ πρᾶξις τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηναίων, δι' ἧς ἡ πρὸ τοῦ Καταστήματος τοῦ Συλλόγου ἡμῶν ὁδὸς μετωνομάσθη εἰς ὁδὸν Παρνασσοῦ. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἀναγνώρισιν τῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀγώνων τοῦ ἡμετέρου σωματείου ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς διοικούσης τὸν δῆμον. Ἐννοοῦμεν καλῶς καὶ τὴν ἰδέαν τὴν ὑπαγορεύσασαν τὴν πρᾶξιν ταύτην καὶ τὴν σκέψιν τὴν ἀποδεχθεῖσαν αὐτήν.

Εὐγνώμονες δ' ἐπὶ τούτῳ θέλομεν προσθέσει νέους κόπους εἰς τοὺς ἀγῶνας ἡμῶν τούτους.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν γένει τὰ ἀφορῶντα τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου. Ἡ δ' Ἐφορεία αὐτοῦ συνῆλθεν ἐν συνόλῳ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος εἰς 39 συνεδριάσεις, μεριμνῶσα περὶ τῆς διοικήσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συλλόγου. Πρὸς πάντας τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Ἐφορείαν ἐκφράζω τὰς βαθυτάτας μου εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἀδελφικῇ καὶ προθύμῳ αὐτῶν συμπράξει εἰς τὸ βαρύτατον ἔργον τῆς διοικήσεως τοῦ Συλλόγου.

Ἐργασίαι τμημάτων.

Τὰ τμήματα τοῦ Συλλόγου εἰργάσθησαν πάντα· ἀναφέρω δὲ κατὰ σειρὰν τὰς ἐργασίας αὐτῶν.

Καὶ τὸ μὲν τμῆμα τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἐκλεξάμενον πρόεδρον αὐτοῦ τὸν κ. Ἰφ. Κοκίδην, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Πέτρον Καλλιγᾶν καὶ γραμματέα τὸν κ. Ἱπποκράτην Καραβίαν, συνῆλθεν εἰς συνεδριάσεις δώδεκα.

Τὸ τμῆμα ἐνεκαίνισε τὰς ἐργασίας αὐτοῦ διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν Χρυσανθέμων, ἥτις ἐγένετο περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου. Πλήρης ἐπιτυχία ἔστεψε τὴν ἔκθεσιν ταύτην, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθη ὁλόκληρος ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια καὶ ὁ τότε παρεπιδημῶν Μέγας Δοὺξ Γεώργιος μετὰ τῆς Μεγάλης Δουκίσσης, πολὺς δὲ καὶ ἄλλος κόσμος. Δέκα ἐκθέται ἐξέθηκαν χιλίας καὶ πλέον γάστρας χρυσανθέμων, ἐξ ὧν πεντήκοντα τοὐλάχιστον παραλλαγαί, αἱ περισσότεραι ἐγχώριοι.

Τὸ τμῆμα προεκήρυξε διαγωνισμὸν πρὸς μελοποίησιν τοῦ βραβευθέντος πατριωτικοῦ πέρυσιν ᾄσματος. Εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑπεβλήθη ἓν καὶ μόνον ἔργον. Τούτου δ' ἐκτελεσθέντος ἐνώπιον τοῦ τμήματος καὶ κριθέντος ἀξίου τοῦ βραβείου, ἠνεώχθη τὸ δελτίον, καὶ εἰς τὸν συνθέτην αὐτοῦ κ. Δ. Ρόδιον ἀπεφασίσθη ν' ἀπονεμηθῇ τὸ βραβεῖον ἐν δημοσίᾳ τελετῇ ὅτε θὰ ἐψάλλετο καὶ τὸ ᾆσμα. Οὕτω δὲ καὶ ἐγένετο· χορὸς δ' ἐξ ἐρασιτεχνῶν ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Ροδίου ἐκγυμνασθεὶς ἔψαλεν αὐτό, ὁ δὲ συνθέτης ἀποδεξάμενος τὴν βράβευσιν, διέθεσεν εὐγενῶς μέρος τοῦ χρήματος ὑπὲρ τῆς σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων.

Τὸ τμῆμα ἀπεφάσισεν ὅπως καὶ ἐφέτος προκηρύξῃ διαγωνισμὸν ἀπαγγελίας. Μετέσχον δ' αὐτοῦ 8 νεάνιδες καὶ 10 ἄνδρες οἱ ἑξῆς :

Κυβέλη Ἀδριανοῦ, Ἰσμήνη Ἀννίνου, Μαρία Δημοπούλου, Σοφία Καββαδία, Ἔμμα Καλοστύπη, Θεοδώρα Κοτσώνη, Ἀναστασία Μαρινάκη, Θεοδώρα Μελᾶ, Ἰω. Κ. Ἀλεξόπουλος Ἀντώνιος Βαρνάβας, Εὐάγγελος Δελενάρδος, Δημ. Καλλιγερόπουλος, Ἰωάννης Κ. Μανούσης, Εὐάγγελος Μηλιάδης, Κωνστ. Μουστάκας, Κλ. Τριανταφύλλου καὶ Δημ. Γ. Φωκᾶς.

Ἡ ὑπὸ τοῦ τμήματος ὁρισθεῖσα ἐπιτροπὴ τῶν κριτῶν, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Σπ. Λάμπρου, Σπ. Σακελλαροπούλου καὶ Γρ. Βερναρδάκη ἀπένειμε μεταξὺ μὲν τῶν νεανίδων βραβεῖα ἐξίσου εἰς τὰς δεσποινίδας Κυβέλην Ἀδριανοῦ καὶ Ἔμμαν Καλοστύπη, ἔπαινον δ' ἴδιον εἰς τὴν δεσποινίδα Μαρίαν Δημοπούλου· μεταξὺ δὲ τῶν νέων βραβεῖον εἰς τὸν κ. Ι. Κ. Μανούσην καὶ ἔπαινον εἰς τοὺς κ. κ. Δ. Γ. Φωκᾶν καὶ Εὐάγγελον Δελενάρδον.

Τὸ τμῆμα ἀπεφάσισεν ὅπως δίδῃ ἑκάστοτε συναυλίας δι' ὀρχήστρας μεγάλης, ἧς τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν διεύθυνσιν ἀνέλαβεν ὁ ἡμέτερος συνάδελφος κ. Πέτρος Α. Μαυρομιχάλης. Πρὸς τοῦτο ὁ κ. Μαυρομιχάλης ὑπέδειξε καὶ τὸ τμῆμα ἀπεδέξατο ὅπως ἔλθωμεν εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ συνδέσμου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ μουσικῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο δεκτὸν καὶ ὑπεγράφη τὸ οἰκεῖον συμβόλαιον. Συνεπληρώθη δ' ἡ ὀρχήστρα δι' ἐρασιτεχνῶν προθύμως προσελθόντων, καὶ διὰ δύο ἁρπιστριῶν τῶν δεσποινίδων Ἰωάννου καὶ Τροΐζε. Ἀπετελέσθη δ' αὕτη ἐν συνόλῳ ἐκ 55 προσώπων. Μετέσχε δὲ τῆς συναυλίας εὐγενῶς προσενεχθεῖσα καὶ ἡ Κυρία Φ. Λ. Φεράλδη.

Ἡ α' συναυλία, ἣν ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν αὐτῆς προστασίαν ἡ Α. Β. Υ. ἡ πριγκίπισσα Σοφία, ἥτις καὶ παρευρέθη εἰς αὐτὴν μετὰ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ Διαδόχου καὶ τῶν Α. Α. Υ. Υ. τῆς Μεγάλης Δουκίσσης Μαρίας καὶ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Γεωργίου, ἐδόθη τὴν 1 Δεκεμβρίου, ἐξετελέσθησαν δὲ κατ' αὐτὴν ὁ πρόλογος τοῦ Φαύστου τοῦ Γουνώ, ἡ Ἑορτὴ Πομπαδοὺρ τοῦ Γουβλιέρ, ἀπάνθισμα ἐκ τῶν Μουσικοδιδασκάλων τῆς Νουριμβέργης τοῦ Βάγνερ, ὁ πρόλογος τῆς Μευσαλίνας τοῦ Μαντζινέλη καὶ φαντασία ἐκ τοῦ βίου Βοημῶν τοῦ Πουτζίνη. Ἡ Κυρία Φεράλδη ἔψαλε τὴν σκηνὴν καὶ τὸν θρύλλον τῆς κόρης τοῦ Παρία ἐκ τῆς Λακμὲ τοῦ Δελὶβ καὶ ὁ κ. Κ. Χ. Βουρνάζος ἐπὶ τοῦ βιολίου ἐξετέλεσε μονῳδίαν τοῦ Βιενιάφσκι.

Ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε πλήρης· ὡμολογήθη δ' ὅτι πρώτην φορὰν

18

κατωρθώθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν Ἕλληνος μουσικοῦ νὰ παρουσιασθῇ οὕτω τελεία ὀρχήστρα.

Δυστυχῶς ἐνῷ προητοιμάζομεν τὰ τῆς β' συναυλίας, ὁ σύνδεσμος τῶν ἐν ἐνεργείᾳ μουσικῶν διελύθη, καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ καταρτισμὸς μεγάλης πλέον ὀρχήστρας, ἀφοῦ τοὺς πλείστους τούτων παρέλαβεν ἡ Μουσικὴ Ἑταιρεία διὰ τὰς συναυλίας αὐτῆς, ἀναγκάσασα διὰ συμβολαίου ὅπως μὴ προσέρχωνται καλούμενοι εἰς ἄλλας ἐκτὸς τοῦ καταστήματος αὐτῆς τελουμένας συναυλίας.

Τὸ τμῆμα κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ συνεδρίασιν ἐψήφισεν ὅπως κατὰ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου διοργανωθῇ καλλιτεχνικὴ ἔκθεσις ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς, ἥτις θέλει ἐγκαινίσει τὰς νέας τοῦ Συλλόγου αἰθούσας. Πρὸς λειτουργίαν τῆς ἐκθέσεως ταύτης προετάθη ὑπὸ τῆς ἐκλεχθείσης εἰδικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐψηφίσθη ὁ ἑξῆς κανονισμός:

α' Ἡ Καλλιτεχνικὴ Ἔκθεσις γίνεται εἰς τὰς ἐπὶ τούτῳ διασκευαζομένας αἰθούσας τοῦ μεγάρου τοῦ Συλλόγου καὶ διαρκεῖ ἕνα περίπου μῆνα. — Ἐγκαίρως τὸ Προεδρεῖον τοῦ Τμήματος ὁρίζει τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως ὡς καὶ τὴν προθεσμίαν τῆς παραδοχῆς τῶν ἔργων.

Γίνονται δεκτὰ ἔργα ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, διακοσμητικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς Ἑλλήνων καὶ ξένων καλλιτεχνῶν. — Δὲν ἀποκλείονται αἱ σπουδαί, σχέδια, σκαριφήματα (σκίτσα) καὶ γελοιογραφίαι. — ***Ἀποκλείονται αἱ ἀντιγραφαὶ*** καὶ ἔργα προεκτεθέντα ἐν Ἀθήναις. — Ἔργα γραφικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς δέον νὰ φέρωσι πλαίσια. — Πλαίσια ζωηρῶν χρωματισμῶν ἢ ἐξ ὑφασμάτων δὲν γίνονται δεκτά. — Ἔργα ἀνήκοντα εἰς ἰδιώτας ἢ ἐμπόρους καλλιτεχνημάτων, γίνονται δεκτὰ μόνον τῇ ἐγγράφῳ συγκαταθέσει τοῦ καλλιτέχνου. — Τὰ ἔργα δὲν ἀποσύρονται πρὸ τῆς λήξεως τῆς Ἐκθέσεως.

Τὰ ἐκθέματα γίνονται δεκτὰ καὶ τοποθετοῦνται συνεπείᾳ ἀποφάσεως ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν καλλιτεχνῶν κ. κ. Ν. Λύτρα, Γ. Ἰακωβίδου, Δ. Φιλιππότη καὶ Π. Μαθιοπούλου, εἰς τὴν κρίσιν τῆς ὁποίας ἀπόκειται ἥ τε παραδοχὴ καὶ ἀνάρτησις τῶν ἔργων. Αἱ διαμαρτυρίαι διὰ τὴν τοποθέτησιν πρέπει νὰ γίνωνται ἐγγράφως πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ καλλιτεχνικοῦ τμήματος, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἐκθέσεως. Πᾶσα μεταγενεστέρα διαμαρτυρία δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει.

Διὰ τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἀποστελλόμενα ἔργα

τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς ἐπιβαρύνουσι τὸν Σύλλογον. Τὴν ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας μεταφορὰν ἐπιμελεῖται τὸ Προεδρεῖον τοῦ τμήματος. Καὶ τἀνάπαλιν. — Τὰ πλαίσια θὰ λαμβάνωνται ἐκ τοῦ Τελωνείου *εἰς διαμετακόμισιν*. Ἐν περιπτώσει δὲ πωλήσεως τοῦ ἔργου ἐν τῇ ἡμεδαπῇ, τὰ τελωνειακὰ ἐπιβαρύνουσι τὸν ἐκθέτην. — Μετὰ ἕνα μῆνα ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς Ἐκθέσεως τὸ Προεδρεῖον δὲν ἀναλαμβάνει οὐδεμίαν εὐθύνην διὰ τὰ μὴ ἀποσυρθέντα ἔργα.

Πᾶσα προσοχὴ καταβάλλεται ἐκ μέρους τοῦ Προεδρείου τοῦ τμήματος διὰ τὴν καλὴν διατήρησιν τῶν ἔργων ἐν τῇ παραλαβῇ, τῇ ἀποστολῇ ὡς καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐκθέσεως. Οὐχ ἧττον διὰ τυχούσας βλάβας τὸ Προεδρεῖον εἶνε ἀνεύθυνον. — Τὰ ἐκθέματα εἶνε ἅπαντα ἠσφαλισμένα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐκθέσεως κατὰ τῆς πυρκαϊᾶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρὸς πώλησιν προσδιορισθεισῶν τιμῶν.

Ἐκ τῶν πωληθησομένων ἔργων 5 % ἐπὶ τῶν ἐπιτευχθησομένων τιμῶν μένουσιν εἰς ὄφελος τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ».

Κατὰ τὰς εἰδήσεις, ἃς ἔχομεν ἁπανταχόθεν, πλήρης ἐπιτυχία προοιωνίζεται τῆς καλλιτεχνικῆς ταύτης ἐκθέσεως τοῦ Συλλόγου ἡμῶν, πλὴν δὲ τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐδήλωσαν ὅτι θὰ ἀποστείλωσιν ἔργα αὐτῶν, καί τινες διαπρεπεῖς ξένοι ἔγραψαν ἡμῖν ὅτι θέλουσι προθύμως συμμετάσχει αὐτῆς.

Ἡ ἔκθεσις ῥόδων καὶ γαρυφάλλων, ἣν προεκήρυξε τὸ τμῆμα δὲν ἐγένετο, καὶ διότι δὲν συμπίπτει ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνθήσεως τῶν ἀνθέων τούτων, καὶ διότι ἕνεκα τοῦ ἐπικρατήσαντος κατὰ τὸν Ἀπρίλιον κακοῦ καιροῦ, ἔπαθον πολὺ τὰ ῥόδα. Διὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος θέλουσι προκηρυχθῇ δύο χωρισταὶ ἐκθέσεις, μετὰ τῆς μιᾶς τῶν ὁποίων θὰ συνδυασθῇ καὶ ἔκθεσις ἀνθοδετικῆς ἐρασιτεχνῶν, καὶ πρὸ πάντων Κυριῶν καὶ δεσποινίδων.

Τὸ δὲ νομικὸν τμῆμα καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν ἐξελέξατο πρόεδρον τὸν κ. Ν. Δαμασκηνόν, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Μ. Ἠλιάδην καὶ γραμματέα τὸν κ. Α. Σοφιανόν. Συνῆλθεν εἰς συνεδριάσεις δώδεκα καὶ κατέγινε κυριώτατα εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐξέτασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργοῦ ὑποβληθέντος εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχεδίου περὶ ἀναγκαστικῆς ἐκτελέσεως. Πρὸς τοῦτο ἐξελέξατο τριμελῆ ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐπιτροπήν, ἀπαρτιζομένην ἐκ τῶν κ. κ.

Μ. Ἡλιάδου ἀρεοπαγίτου, Ἰω. Φραγκιᾶ καὶ Γ. Δυοβουνιώτου δικηγόρων πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ῥηθέντος νομοσχεδίου καὶ ὑποβολὴν τῶν ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεών της πρὸς τὸ Τμῆμα, εἴτε δι' ἐκθέσεως, εἴτε ὑπὸ μορφὴν πλήρους καὶ αὐτοτελοῦς νομοσχεδίου, περιέχοντος διατύπωσιν τῶν τροποποιήσεων ἢ προσθηκῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἤθελεν ἐγκρίνει ὡς ἀναγκαίας ἐν αὐτῷ.

Ἡ τριμελὴς αὕτη ἐπιτροπὴ λίαν φιλοπόνως καὶ ἀδιαλείπτως ἐργασθεῖσα ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1900 μέχρι τοῦ Μαίου 1901, τῇ εἰσηγήσει τοῦ μέλους αὐτῆς κ. Ἰω. Φραγκιᾶ, ἐπὶ τῇ βάσει οὐ μόνον τῶν ὑπὸ τῆς βουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπεξεργασιῶν τοῦ ὑπουργικοῦ νομοσχεδίου καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου διατυπωθεισῶν ἐπ' αὐτοῦ παρατηρήσεων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς νομοθεσίας καὶ τῆς ἡμετέρας καὶ ξένης νομολογίας, συνέταξεν ἴδιον καὶ αὐτοτελὲς νομοσχέδιον ἐξ ἄρθρων 134, ὅπερ ὑποβληθὲν εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ Συλλόγου καὶ συζητηθὲν ἐν ἀλλεπαλλήλοις αὐτοῦ συνεδριάσεσιν, ἐψηφίσθη σχεδὸν ἀναλλοίωτον. Ἐζητήθη δὲ μετὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Γραφείου τῆς Βουλῆς καὶ τυπωθὲν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Τυπογραφείῳ εἰς ἴδιον τεῦχος μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπὶ τοῦ ὑπουργικοῦ νομοσχεδίου προταθεισῶν τροποποιήσεων, ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτῆς σύνοδον.

Τοῦ ἡμετέρου νομοσχεδίου προτάσσεται ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Τμήματος μακρὰ αἰτιολογικὴ ἔκθεσις, ἐξηγοῦσα τὰς κυριωτέρας τῶν ἐν τῷ νομοσχεδίῳ προτεινομένων τροποποιήσεων καὶ τὰς σπουδαιοτέρας εἰς θεμελιώδεις διατάξεις προσθήκας, ὧν τὴν ἐπιβολὴν εὐτόλμως ἔσχεν ἡ ἐπιτροπή, τὸ δὲ Τμῆμα παμψηφεὶ ἀπεδέξατο, ἀναγνωρίσαν τὴν ἀναμφισβήτητον αὐτῶν λυσιτέλειαν καὶ ὀρθότητα.

Δυσχερὴς ἀποβαίνει ἡ συνόψισις τῶν ἐν τῇ αἰτιολογικῇ ἐκθέσει τοῦ ἡμετέρου νομοσχεδίου ἐκτεθειμένων λόγων τῶν διαφόρων διατάξεων αὐτοῦ, διότι αὐτὴ αὕτη ἡ ἔκθεσις ἀποτελεῖ σύντομον αὐτῶν περίληψιν. Ἀρκεῖ μόνον νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα ὅτι τὸ ὅλον ἔργον βάσιν μὲν κυρίαν εἶχε τὸ ὑπουργικὸν νομοσχέδιον, ἐν πλείστοις ὅμως ἀπομακρύνεται αὐτοῦ, εἰσάγον γενναίας καὶ λίαν προσφυεῖς, ὡς νομίζεται, τροποποιήσεις. Πλεῖσται διατάξεις τοῦ ὑπουργικοῦ νομοσχεδίου καὶ τοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς διατυπωθέντος ἑτέρου τοιούτου ἐλέγχονται καὶ ἀποδεικνύονται ἀτελεῖς ἢ ἀστοχώτεραι εἴτε ἐν τῇ

διατυπώσει εἴτε ἐν αὐτῷ τῷ συστήματι αὐτῶν. Κενὰ ἐν ταῖς τασσομέναις προθεσμίαις τῶν ἐκτελεστικῶν πράξεων δυνάμενα νὰ δώσωσι χώραν εἰς στρεψοδίκους παρελκύσεις τῆς ἐκτελέσεως συνεπληρώθησαν μεθοδικώτερον. Διατάξεις περὶ ἐξακολουθήσεως τῆς ἐκτελέσεως κατὰ καὶ ὑπὲρ τῶν κληρονόμων καὶ διαδόχων τῶν διαδίκων ἐτροποποιήθησαν κατὰ τρόπον μὴ ἐγείροντα ἀμφιβολίας ἐν τῇ πρακτικῇ, ἀσφαλίζοντα δὲ ἀφ' ἑτέρου τὴν ταχεῖαν καὶ ἀπρόσκοπτον ἐκτέλεσιν τῶν ἀπαιτήσεων ἄνευ κινδύνου τῶν δικαιωμάτων τοῦ ὀφειλέτου. Ζητήματα διαιροῦντα μέχρι τοῦδε τὴν νομολογίαν τῶν δικαστηρίων ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐν ταῖς συναλλαγαῖς πίστεως, λύονται νομοθετικῶς κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα πᾶσαν ἐφεξῆς ἀμφισβήτησιν. Ἀπενεμήθη δὲ προστασία εἰς τοὺς καλῆς πίστεως τρίτους νομεῖς ἐπιδίκων κινητῶν διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπισχέσεως, διότι εὐλόγως κατεκρίθη δημοσίᾳ ἡ ἐν τῷ ὑπουργικῷ σχεδίῳ ἔλλειψις τοιαύτης προστασίας.

Ἐπετράπη προσέτι προληπτικὴ ἀναστολὴ ἀπειλουμένης παρανόμου ἐκτελέσεως, περιορισθεῖσα ἐντὸς στενῶν ὁρίων ἀσφαλιζόντων μόνην τὴν εὔλογον αὐτῆς ἐνάσκησιν.

Ἀλλ' ἐν τῷ εἰδικῷ μέρει τοῦ νομοσχεδίου εἰσήχθησαν λίαν οὐσιώδεις τροποποιήσεις. Ἡ ἀναγκαστικὴ κατάσχεσις καὶ ἅπασα ἡ μετ' αὐτὴν διαδικασία καθίσταται κοινὸν δικαίωμα πάντων τῶν ἀναγγειλαμένων δανειστῶν ἀνατιθεμένη εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ πλειστηριασμοῦ ὑπάλληλον, ἐνεργοῦντα πλέον αὐτεπαγγέλτως καὶ ὑποχρεωτικῶς ὡς ἀντιπρόσωπον τῶν δανειστῶν, οὕτως ὥστε πᾶσα πλέον συμπαιγνία μεταξὺ ὀφειλέτου καὶ δανειστοῦ τινος ἀποβαίνει ἀδύνατος καὶ ἀνωφελὴς πρὸς αὐτούς, διότι οὔτε ἡ ἀκυρότης οὔτε ἡ παραίτησις τῆς κατασχέσεως δύναται νὰ βλάψῃ τοὺς λοιποὺς δανειστάς. Διετυπώθη δὲ τοιαύτη διαδικασία πλειστηριασμοῦ κινητῶν καὶ ἀκινήτων, ὥστε ἐνῷ αἱ προθεσμίαι διαδέχονται ἀλλήλας ἀπροσκόπτως καὶ συντόμως, οὔτε τὰ δικαιώματα τοῦ ὀφειλέτου οὔτε τὰ τῶν δανειστῶν πιέζονται, ἐνῷ ἀποκλείονται αἱ ἄσκοποι ἀκυρότητες, αἵτινες σήμερον παρέχουσι πολύτιμον καὶ εὐρύτατον στάδιον εἰς τὴν στρεψοδικίαν.

Εἰς τὴν κατακύρωσιν τῶν κινητῶν πραγμάτων ἐδόθη, χάριν τῆς πρὸς τὸν δημόσιον πλειστηριασμὸν ἀπαιτουμένης πίστεως, μεῖζον κῦρος, ἀπαγορευθείσης τῆς μετὰ τὴν κατακύρωσιν διεκδικήσεως τῶν κινητῶν κατὰ τοῦ ὑπερθεματιστοῦ, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου κατέστη μάταιος

ὁ θεσμὸς τοῦ ἀναπλειστηριασμοῦ ὡς πρὸς τὰ κινητά, ἀπαιτουμένης πάντοτε τῆς ἀμέσου πληρωμῆς τοῦ τιμήματος, ἄνευ τῆς ὁποίας κατακύρωσις δὲν ἐπιτρέπεται.

Ἐπὶ τῆς εἰς χεῖρας τρίτου κατασχέσεως συνεπληρώθη πολλῷ συστηματικώτερον ἢ διὰ τοῦ ὑπουργικοῦ νομοσχεδίου προτεινομένη τῶν νῦν ἰσχυόντων· διότι τὸ ὑπουργικὸν σχέδιον οὐδεμίαν ἔλαβε πρόνοιαν περὶ τῶν συντηρητικῶν κατασχέσεων, αἵτινες δύνανται νὰ συντρέξωσι μετὰ τῶν ἀναγκαστικῶν, ἐνῷ ἐν τῷ ἡμετέρῳ σχεδίῳ συνδυάζονται ταῦτα, οὕτως ὥστε νὰ μὴ διασπασθῇ ἡ ἑνότης καὶ συντομία τῆς διαδικασίας καὶ νὰ μὴ στερῶνται τῶν προνομίων αὐτῶν οἱ μὴ κατασχόντες προνομιοῦχοι δανεισταί. Ἀλλὰ συγχρόνως ἐφηρμόσθη καὶ ἐπὶ τῆς τοιαύτης εἰς χεῖρας τρίτου κατασχέσεως ὁ ὑγιὴς καὶ δίκαιος κανὼν ὅτι ἡ περιουσία τοῦ ὀφειλέτου εἶναι ὑπέγγυος πρὸς πάντας αὐτοῦ τοὺς δανειστὰς καὶ οὐχὶ μόνον πρὸς τοὺς κατασχόντας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς κατασχεθείσης ἀπαιτήσεως ἠνοίχθη διαδικασία κατατάξεως ὡς ἐπὶ πάσης ἄλλης περιουσίας.

Ἐπὶ τῆς κατασχέσεως ἀκινήτων προέβη ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς οὐσιώδεις μεταρρυθμίσεις τοῦ ὑπουργικοῦ νομοσχεδίου, ἐν δὲ τῇ διαδικασίᾳ τῆς κατατάξεως ἀφῃρέθησαν καθ᾽ ὁλοκληρίαν αἱ νῦν ἰσχύουσαι διατάξεις περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς κατατάξεως ὑπαλλήλου συντάξεως τοῦ πίνακος, ἀνατεθέντος αὐτῆς ἀπ᾽ εὐθείας εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον ἐν πρώτῳ βαθμῷ ἄνευ δικαιώματος ἀνακοπῆς τῆς ἀποφάσεως, διότι ἡ σήμερον ἰσχύουσα περὶ τούτου διαδικασία οὐ μόνον ἄστοχος καὶ δαπανηρὰ καὶ βραδεῖα ἀπεδείχθη ἀλλὰ καὶ ὅλως περιττή, ἀφοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ διάδικοι μεταφέρουσιν ὕστερον δι᾽ ἀνακοπῆς τὴν κατάταξιν ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου ὡς ἐν δευτέρῳ βαθμῷ καὶ ἀπὸ ταύτης πάλιν εἰς τὸ Ἐφετεῖον. Πλεῖστα δὲ ἄτοπα καὶ σφάλματα λαμβάνουσι χώραν σήμερον ἐν τῇ ὑπὸ τῶν συμβολαιογράφων συντάξει τῶν πινάκων κατατάξεως, διότι ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν αὗται δὲν δικαιοῦνται νὰ διατάσσωσι μαρτυρικὰς ἀποδείξεις καὶ νὰ ἐπιβάλλωσιν ὅρκους, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ πρὸς κατάταξιν ἀπαιτοῦνται πληρέστεραι νομικαὶ γνώσεις, ὧν, κατὰ κανόνα τοὐλάχιστον, οἱ συμβολαιογράφοι στεροῦνται.

Πλὴν ἄλλων πολλῶν ἀναγκαίων μεταρρυθμίσεων καὶ προσθηκῶν, τὸ ἡμέτερον νομοσχέδιον ἔλυσε διὰ ῥητῶν διατάξεων δύο σπουδαιότατα ζητήματα συχνάκις ἀπαντῶντα ἐν τῇ πράξει καὶ διαφόρως

ἑκάστοτε λυόμενα ὑπὸ τῶν δικαστηρίων. Ἐκανόνισε δηλονότι τὰ τοῦ συμψηφισμοῦ τοῦ ἐκπλειστηριάσματος πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ὑπερθεματιστοῦ ὅταν οὗτος ἦναι συγχρόνως καὶ δανειστὴς τοῦ καθ' οὗ ἡ ἐκτέλεσις ὀφειλέτου, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ὑπερθεματιστοῦ πρὸς παρακράτησιν τοῦ τιμήματος ὅταν ἀπειλῆται ἐκνίκησις τοῦ πλειστηριασθέντος ἀκινήτου.

Τὸ Νομικὸν τμῆμα τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου διὰ τῆς συντάξεως τοῦ νομοσχεδίου τούτου, προϊόντος μακρᾶς καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης, ἔχει τὴν συναίσθησιν ὅτι παρήγαγεν ἔργον κατὰ πολὺ ὑπέρτερον καὶ πληρέστερον τοῦ τε ὑπουργικοῦ νομοσχεδίου καὶ τοῦ τῆς εἰδικῆς βουλευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἔργον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐν Ἑλλάδι νομοθετικῆς διαρρυθμίσεως τοῦ περὶ ἐκτελέσεως θεσμοῦ, καὶ πέποιθεν ἀδιστάκτως ὅτι θ' ἀναγνωρισθῇ τοῦτο, ὅταν τὸ ἔργον μελετηθῇ ἀπροκαταλήπτως ὑπὸ τοῦ νομικοῦ κόσμου καὶ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ὅπερ ὁλοψύχως εὔχεται.

Πλὴν τούτου ὅμως ἐγένοντο καὶ αἱ ἑξῆς ἀνακοινώσεις εἰς τὸ τμῆμα.

Ὁ κ. Γ. Φιλάρετος ὡμίλησε περὶ συνεργατικῆς ἑταιριῶν ἐν τοῖς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνοις.

Ὁ κ. Γ. Δυοβουνιώτης περὶ τοῦ νομοσχεδίου τῆς ἐκτελέσεως.

Ὁ κ. Γ. Μελισσουργὸς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

Ὁ κ. Γ. Ξ. Καραπαναγιώτης περὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς δυνάμεως τῆς ὀρθοδοξίας ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν περὶ τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἐθνῶν πρὸ τῆς πολιτικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ μετ' αὐτήν.

Ὁ κ. Κ. Χ. Βουρνάζος περὶ τῆς ἐν Παρισίοις ἐν τῇ Ἀκαδημείᾳ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν γενομένης διαλέξεως τοῦ Γλασσὸν περὶ πολιτικῆς οἰκονομίας.

Τὸ Φυσιογνωστικὸν τμῆμα ἐξελέξατο πρόεδρον τὸν κ. Α. Χρηστομάνον, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Θ. Χελδράϊχ καὶ γραμματέα τὸν κ. Κ. Ζέγγελην, συνῆλθε δ' εἰς συνεδριάσεις ἕνδεκα καὶ ἐγένοντο ἐν αὐτῷ αἱ ἑξῆς ἀνακοινώσεις:

Ὁ κ. Γ. Ἀθανασιάδης Περὶ ἠλεκτρικοῦ ὑδροστάτου.

Ὁ κ. Εὐάγγελος Ἀντωνιάδης 1) Περὶ τῆς διχοτόμου φύσεως τῆς Ἀφροδίτης. 2) Περὶ τοῦ πλανήτου Ἄρεως.

Ὁ κ. Τιμ. Α. Ἀργυρόπουλος 1) Πείραμα φωτεινοῦ πίδακος ἐγχρωμάτου. 2) Περὶ παραγωγῆς συγκροτημάτων τῶν ἤχων.

Ὁ κ. Σιμ. Βλαβιανὸς Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων κατὰ τὴν διανοητικὴν σύγχυσιν.

Ὁ κ. Α. Δευτεραῖος Περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Καζάλις ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ γάμος.

Ὁ κ. Ε. Δραγούμης 1) Περὶ τηλεφωνικῆς σειρῆνος. 2) Περὶ ἀκουστικῶν αἰσθημάτων παραγομένων ἐκ περιοδικῶς ἐπαναλαμβανομένων ἤχων καὶ κρότων.

Ὁ κ. Πρ. Δ. Ζαχαρίας Περὶ νέας θεωρίας τῆς βαφικῆς.

Ὁ κ. Κ. Ζέγγελης 1) Ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν καταλυτικῶν φαινομένων. 2) Περὶ ὀγκομετρικοῦ προσδιορισμοῦ σιδήρου καὶ κασσιτέρου. 3) Περὶ νέων ἑλληνικῶν λιγνιτῶν ὑπὸ χημικὴν ἔποψιν. 4) Περὶ τοῦ ὀρυκτοῦ ῥητινίτου τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ χημικὴν ἔποψιν.

Ὁ κ. Α. Ζούκης Περὶ τῶν ἰδιοτήτων τῶν καμπυλῶν.

Ὁ κ. Ε. Καλλιοντζῆς Περὶ τῆς ἀναλγησίας ἐν τῇ χειρουργικῇ δι' ἐνέσεως διαλύσεως κοκαΐνης.

Ὁ κ. Α. Κουμοῦτος Περὶ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ κυανοῦ σπηλαίου.

Ὁ κ. Γ. Μακκᾶς Περὶ τῶν χρωμάτων τῆς ἴριδος κατ' Ἀριστοτέλη.

Ὁ κ. Κ. Μαλτέζος 1) Περὶ δεσμῶν ἐξ ἄμμου. 2) Συμπληρωματικαὶ ἔρευναι περὶ τῶν ἐξ ἄμμου παρακτίων λοφοσειρῶν. 3) Περὶ τῶν ἐγκαρσίων παλμικῶν κινήσεων τῶν κυλινδρικῶν στελεχῶν.

Ὁ κ. Μ. Ματθαιόπουλος Μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις κατὰ τὸν ὑπερωκεάνειον πλοῦν τοῦ «Μιαούλη».

Οἱ κ. κ. Κ. Μπότσης καὶ Ν. Κουρῆς Περὶ συγκροτημάτων τῶν ἤχων.

Ὁ κ. Θ. Σκοῦφος Περὶ νέων ἑλληνικῶν λιγνιτῶν καὶ περὶ ῥητινίτου τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ γεωλογικὴν ἔποψιν.

Ὁ κ. Ν. Ι. Χατζηδάκις Ἐπὶ τῆς μελέτης τοῦ κ. Ζούκη περὶ τῶν κινητικῶν ἰδιοτήτων τῶν καμπυλῶν.

Ὁ κ. Θ. Χελδράϊχ περὶ κερατέας. 2) Περὶ τῶν φυτῶν τῶν λεγομένων ἑλλ. τσάϊ. 3) Ἡ φυτολογία ἐν σχέσει πρὸς τὴν μαθηματικήν. 4) Περὶ τῶν ἐν τῇ Κυπριακῇ ἐκθέσει φυτικῶν προϊόντων.

Ὁ κ. Α. Χρηστομάνος 1) Περὶ τῆς ἐν Κηφισσίᾳ τῇ 21 Ἰουλίου 1897 πεσούσης χαλάζης. 2) Περὶ τεχνητοῦ πάγου. 3) Περὶ τῆς εἰς

ἀρσενικὸν μετατροπῆς τοῦ φωσφόρου. 4) Περὶ καύσεως τῆς ἀμμωνίας. 5) Περὶ τῶν ἐν τοῖς στεμφύλοις περιεχομένων ἁλάτων καλίου.

Τὸ τμῆμα εἶχεν ἀποφασίσει κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὅπως προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν ἰδίου περιοδικοῦ, εἰς ὃ νὰ δημοσιεύωνται αἱ ἐν τῷ τμήματι γενόμεναι ἐργασίαι καὶ τὰ νεώτατα ἐκ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς Φυσιογνωσίας. Ἐξελέξατο δὲ πρὸς τοῦτο καὶ ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Τιμ. Ἀργυροπούλου, Πρ. Ζαχαρίου, Κ. Ζέγγελη, Κ. Μαλτέζου, Θ. Σκούφου καὶ Α. Χρηστομάνου.

Τοῦ δελτίου ἐξεδόθησαν ἐν ὅλῳ ἐννέα τεύχη, ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1900 μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1901, ἐνῷ δ' εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ ἀποτελῶνται τὰ τεύχη ἐξ ἑνὸς τυπογραφικοῦ φύλλου, τὰ ἐκδοθέντα ἐννέα τεύχη περιλαμβάνουσιν ὁμοῦ δεκατρία τυπογραφικὰ φύλλα. Ἐδημοσιεύθησαν δ' ἐν τῷ δελτίῳ 28 πρωτότυποι διατριβαί, ἐξ ὧν 14 ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἔγκριτα γαλλικὰ καὶ γερμανικὰ περιοδικά, πλεῖστα δ' ἐπιστημονικὰ χρονικὰ ἀφορῶντα τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς Φυσιογνωσίας καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τοῦ φυσιογνωστικοῦ τμήματος.

Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης ἐν τέλει ἐκθέσεως τοῦ προέδρου τοῦ φυσιογνωστικοῦ τμήματος καὶ τοῦ διαχειριστοῦ τοῦ περιοδικοῦ, ἐπῆλθε μόλις ἰσοζύγιον δαπανῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκ δραχ. 300 συνδρομῆς τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς ἐκ δραχ. 160 συνδρομῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Εἰς τὸ τμῆμα ἀπόκειται νὰ ἀποφασίσῃ ἂν ὑπὸ τοιούτους ὅρους εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἐκδόσεως τοῦ δελτίου καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος.

Τὸ δὲ ἀρχαιολογικὸν καὶ φιλολογικὸν τμῆμα ἐξελέξατο πρόεδρον μὲν τὸν κ. Σπυρ. Π. Λάμπρον, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Σπυρ. Κ. Σακελλαρόπουλον καὶ γραμματέα τὸν κ. Κ. Ράδον. Ἐν αὐτῷ δ' ἐγένοντο αἱ ἑξῆς ἀνακοινώσεις :

Τοῦ κ. Ἰω. Σβορώνου 1) Περὶ τῆς χρονολογίας τῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων. 2) Περὶ ἀνεκδότων νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων, κοπέντων ἐν Κορίνθῳ καὶ Αἴνῳ.

Τοῦ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρου 1) Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως σπῆτι. 2) Περὶ Κυπριακῶν χειρογράφων.

Τοῦ κ. Σίμου Μενάρδου Περὶ Κυπριακῶν παραδόσεων ἀναφερομένων εἰς τὰ Ρηγᾶτα τοῦ Μεσαιῶνος.

Τοῦ κ. Κ. Κουρουνιώτου Περὶ τῶν ἐν Ἐρετρίᾳ ἀνασκαφῶν.

Τοῦ κ. Ι. Δραγάτση Περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Μουνυχίας.

Τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου Περὶ Κυπριακῶν παραδόσεων καὶ ἰδίως περὶ Ἐφιάλτου.

Ἀναγνώσματα, διαλέξεις.

Τὰ ἀναγνώσματα καὶ αἱ διαλέξεις ἦσαν πολλὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἀνῆλθον δ' ἐν συνόλῳ εἰς 62. Καὶ διαλέξεις μὲν ἐγένοντο 44, αἱ ἑξῆς:

Ὁ κ. Τιμ. Ἀργυρόπουλος ἐποιήσατο διαλέξεις δύο περὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Παρισίων.

Ὁ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος μίαν περὶ τῆς Ζηνοβίας τῆς βασιλίσσης τῆς Παλμύρας καὶ δεκαπέντε περὶ ἁγίας Σοφίας.

Ὁ κ. Γ. Φιλαρετόπουλος δύο περὶ ὑγιεινῆς τοῦ κάλλους.

Ὁ κ. Ἄγγελος Βλάχος δραματικὰς διαλέξεις τρεῖς, καθ' ἃς ἀνέγνω μεταφράσεις ὑπ' αὐτοῦ γενομένας 1) τῆς Μηδείας τοῦ Λεγουβέ, 2) τοῦ Μάκβεθ τοῦ Σαίξπηρ, 3) τοῦ δὸν Καρόλου τοῦ Σχίλλερ.

Ὁ κ. Κ. Ζέγγελης περὶ τοῦ Χημικοῦ τοῦ Κ' αἰῶνος.

Ὁ κ. Α. Μάτεσις δύο περὶ τοῦ γυναικείου ζητήματος ἐν τῷ παρελθόντι καὶ τῷ παρόντι.

Ὁ κ. Ἱπποκράτης Καραβίας περὶ δημοσίας φιλανθρωπίας καὶ ἰδιωτικῆς εὐποιίας ἐν Γαλλίᾳ.

Ὁ κ. Γ. Ἀθανασιάδης περὶ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἁρμονίας τῶν χρωμάτων ἐν ταῖς τέχναις.

Ὁ κ. Γ. Δαῖρπφελδ περὶ τῆς Ἰθάκης τοῦ Ὀδυσσέως.

Ὁ κ. Μ. Ματθαιόπουλος τρεῖς περὶ τοῦ ὑπερωκεανείου πλοῦ τοῦ Μιαούλη.

Ὁ πατὴρ Ὑάκινθος Λοαζὼν τρεῖς 1) περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς δράσεως αὐτῆς ἐν τῇ χριστιανωσύνῃ· 2) περὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐν Ἀθήναις· 3) περὶ τοῦ θείου νόμου τῆς οἰκογενείας.

Ἡ Κυρία Ἰουλιέττα Ἀδὰμ (Λαμπὲρ) περὶ τοῦ μέλλοντος διὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κ. Α. Ἀραβαντινὸς τρεῖς περὶ τοῦ ἰατροῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Μολιέρου καὶ τῶν ἡμερῶν μας.

Ὁ κ. Ε. Μπρισσὼ μίαν περὶ Ἀλφρέδου Μυσσέ.

Ὁ κ. Θ. Πολυκράτης δύο περὶ νεωτέρων μουσικῶν ὀργάνων.

Ὁ κ. Φωκίων Νέγρης δύο περὶ διαταράξεως τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς τῆς Ἑλλάδος.

Ἀναγνώσματα δ' ἐγένοντο 18.

Τοῦ κ. Ἀχιλλέως Σεγὰρ περὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἀποστολῆς τῆς γαλλικῆς φιλολογίας.

Τοῦ κ. Σπ. Κ. Παπαγεωργίου περὶ τοῦ ἂν οἱ Ἑβραῖοι σφάζωσι χριστιανόπαιδας καὶ ἂν πίνωσι τὸ αἷμα αὐτῶν.

Τοῦ κ. Στ. Παπαφράγκου περὶ τῆς ἰδέας τῆς πατρίδος.

Τοῦ κ. Ἀλ. Δευτεραίου περὶ Ἐδουάρδου Ζέννερ.

Τοῦ κ. Γ. Θοιβιδοπούλου περὶ γυναικείων χαρακτήρων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ τραγῳδίᾳ.

Τοῦ κ. Δ. Κακλαμάνου περὶ τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισσάβετ κατὰ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου.

Τοῦ κ. Κ. Χ. Βουρνάζου περὶ τῆς γυναικὸς ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ.

Τοῦ κ. Χρ. Ἠλιοπούλου περὶ τοῦ ἀρχαίου πνεύματος.

Τοῦ κ. Σίμ. Βλαβιανοῦ περὶ ἀλκοολισμοῦ καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ.

Τοῦ κ. Γ. Φιλαρέτου περὶ τῆς Ἀσπασίας Ἥρας τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους.

Τοῦ κ. Κ. Ράδου 1) περὶ τῆς βασιλίσσης Ἐλισσάβετ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς θεμελιώσεως τοῦ κατὰ θάλασσαν ἀγγλικοῦ μεγαλείου, καὶ 2) περὶ τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς τριήρους.

Τοῦ κ. Ν. Κ. Γερμανοῦ περὶ συνοικισμοῦ καὶ συμβιώσεως τῶν ζῴων.

Τοῦ κ. Λέοντος Μελᾶ περὶ Ἀλβανίας.

Τοῦ κ. Ε. Παπαχατζῆ περὶ ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλληνίδων.

Τοῦ κ. Ἰω. Φραγκιᾶ περὶ τῆς Αὐρηλιανῆς Παρθένου ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῇ ποιήσει.

Τοῦ κ. Ἰακ. Δραγάτση περὶ τῆς Σίφνου καὶ τῶν πύργων αὐτῆς.

Τοῦ κ. Μ. Ἠλιάδου περὶ τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας.

Ἐπετηρίς.

Ἐξεδόθη κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος καὶ ὁ Ε' τόμος τῆς Ἐπετηρίδος, τῆς ἐκδιδομένης ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου, εἰς ἣν ἐν παραρτήματι προσετέθη καὶ ἡ ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ ΛΕ' ἔτος τοῦ Συλλόγου μετὰ τῶν σχετικῶν πινάκων τῆς ἐκθέσεως καὶ τοῦ απολο-

γισμοῦ τοῦ ταμίου καὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ Ἐπετηρὶς αὕτη ἀπηρτίσθη ἐξ εἴκοσι καὶ δύο τυπογραφικῶν φύλλων καὶ συνειργάσθησαν εἰς αὐτὴν 13 μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ ἄλλοι λόγιοι, δημοσιεύσαντες 15 πρωτοτύπους διατριβάς. Οἱ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι ἐργασθέντες εἰσὶν οἱ ἑξῆς κ. κ. Γ. Ἀθανασιάδης, Γρ. Βερναρδάκης, Ν. Ι. Γιαννόπουλος, Γ. Δυοβουνιώτης, Ν. Κ. Χ. Κωστῆς, Μ. Ματθαιόπουλος, Θ. Νικολαΐδης Φιλαδελφεύς, Σ. Κ. Παπαγεωργίου, Α. Παπαδόπουλος Κεραμεύς, Ἀθ. Ι. Σπυριδάκις, Θ. δὲ Χέλδραϊχ.

Ἀντίτυπα τῆς Ἐπετηρίδος ἐστάλησαν πρὸς τὰ μέλη, καὶ ὡς καὶ κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη πρὸς τὰς Ἀκαδήμειας, τὰς Βιβλιοθήκας, τοὺς Συλλόγους καὶ τὰ σωματεῖα, πρὸς ἃ ἔχει σχέσεις ὁ Σύλλογος, καθὼς καὶ πρὸς εἰδικὰ περιοδικὰ συγγράμματα.

Σχολαὶ ἀπόρων παίδων.

Σχολὴ Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐλειτούργησε τακτικώτατα οὐ μόνον ἡ ἐν Ἀθήναις Κεντρικὴ Σχολὴ τῶν ἀπόρων παίδων καὶ τὸ κατὰ τὸ Β΄ τμῆμα τῆς πόλεως παράρτημα αὐτῆς, ἀλλ' ἕνεκα τῆς μεγάλης συρροῆς παίδων ἠναγκάσθημεν νὰ ἱδρύσωμεν καὶ ϐ΄ παράρτημα ἐν τῇ κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀθηνᾶς Α΄ Δημοτικῇ σχολῇ τῶν ἀρρένων. Ἐνεγράφησαν δ' ἔν τε τῇ Κεντρικῇ Σχολῇ καὶ τοῖς παραρτήμασι 1979 μαθηταὶ ἀπέναντι 1547 τοῦ προπαρελθόντος ἔτους. Τὸ εὐχάριστον δὲ καὶ ἐφέτος εἶναι ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν μαθητῶν ἐνεγράφησαν ἐν ἀρχῇ τῶν μαθημάτων. Οὕτως ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν 1979 ἐγγραφέντων, πλέον τοῦ ἡμίσεος ἤτοι 1170 ἐνεγράφησαν ἐντὸς τοῦ Σεπτεμβρίου, κατὰ δὲ τὴν πρώτην τριμηνίαν εἶχον ἐγγραφῆ ἐν συνόλῳ 1765, ἤτοι σχεδὸν τὸ ὅλον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγγραφέντων.

Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν παίδων δὲν ἔχομεν ἐφέτος νεώτερά τινα νὰ ἀναφέρωμεν τῶν κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη λεχθέντων. Αὗται ἐποίκιλλον μεταξὺ τοῦ ὀγδόου καὶ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους, ὁ μείζων δ' ἀριθμός, τὰ δύο τρίτα τοῦ ὅλου, ἀνερχόμενος εἰς 1175, περιελαμβάνετο μεταξὺ τοῦ 10 καὶ τοῦ 15 ἔτους. Ὁμοίως μεταβολαὶ σπουδαῖαι δὲν ἐπῆλθον, εἴτε εἰς τὰ ἐπαγγέλματα, εἴτε εἰς τὰς πατρίδας. Πρωτεύουσι πάντοτε οἱ ἐκ Μεγαλοπόλεως παῖδες, οἵτινες ἀνῆλθον εἰς 580, ὑπερ-

βάντες κατὰ 152 τοὺς τοῦ προπαρελθόντος ἔτους, ἕπονται δ' οἱ τῶν Κυκλάδων (193), οἱ τῶν Ἀθηνῶν (157), οἱ ἐκ Κορινθίας (138), οἱ ἐκ Κρήτης (135), οἱ ἐκ Γορτυνίας (89), οἱ ἐκ Μαντινείας (74), οἱ ἐκ Μακεδονίας (66) καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀσήμαντοι εἶναι αἱ αὐξομειώσεις καὶ ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν πατρίδων βαίνει τακτικῶς αὔξων ἀναλόγως καὶ τῆς ἐν γένει αὐξήσεως τοῦ συνόλου.

Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖ τις καὶ εἰς τὰ ἐπαγγέλματα. Πρωτεύουσι πάντοτε οἱ ὑποδηματοκαθαρισταὶ ἀνελθόντες εἰς 686 ἀπέναντι 480 τῶν τοῦ προπαρελθόντος ἔτους, καὶ ἀποτελοῦντες πλέον τοῦ τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῆς σχολῆς, εἶναι δὲ πάντες Μεγαλοπολῖται. Μετ' αὐτοὺς δ' ἔρχονται οἱ ὑπηρέται ἀνελθόντες εἰς 524 ἀπέναντι 442 τοῦ προπαρελθόντος ἔτους. Ἀκολουθοῦσι δὲ τούτους οἱ ὀψοκομισταὶ (116), καὶ εἰς μέγαν φοιτῶσιν ἀριθμὸν οἱ τεχνῖται, ἐξ ὧν πρωτεύουσιν οἱ ὑποδηματοποιοὶ (72), οἱ ξυλουργοὶ (64), οἱ ράπται (45), οἱ σιδηρουργοὶ (35) καὶ οὕτω καθεξῆς.

Οἱ ἐφημεριδοπῶλαι οἵτινες ἄλλοτε ἀπετέλουν ἱκανὴν ἐν τῇ σχολῇ δύναμιν κατῆλθον εἰς 21, καὶ τοῦτο ἕνεκα τῆς συμπτώσεως τῆς πωλήσεως τῶν ἑσπερινῶν φύλλων κατὰ τὴν ὥραν τῶν μαθημάτων τῆς Σχολῆς.

Ὁ μέσος ὅρος τῆς καθ' ἑσπέραν φοιτήσεως ἐν τῇ Σχολῇ καὶ τοῖς παραρτήμασιν ἦτο κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 741 ἀπέναντι 546 τοῦ προπαρελθόντος ἔτους· καὶ μέγιστος μὲν ὅρος ἦτο κατὰ Νοέμβριον (903), κατώτατος δὲ κατὰ Μάϊον (635). Ἡ διδασκαλία δ' ἐγίνετο κατὰ 2 $^1/_2$ ὥρας καθ' ἑσπέραν.

Αἱ ἐνιαύσιοι ἐξετάσεις τῆς Σχολῆς καὶ ἡ διανομὴ τῶν βραβείων εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας ἐγένοντο ἐν πάσῃ τῇ ἐπισημότητι, εἰς αὐτὰς δὲ παρέστησαν πλὴν τῶν ἀρχῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Σχολῆς καὶ πολλῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ὁ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς κ. Σπ. Στάης καὶ ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Σπ. Μερκούρης. Καὶ κατὰ μὲν τὴν ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐξετάσεων εἶπε τὰ δέοντα ὁ κ. Θ. Πολυχράτης κοσμήτωρ καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς τῶν βραβείων τὸν προσήκοντα ἐξεφώνησε λόγον ὁ κ. Π. Ταμπακόπουλος ἔφορος τῆς Σχολῆς, ἐξάρας τὸ ἔργον τῆς Σχολῆς καὶ λεπτομερῶς ἀφηγηθεὶς τὰ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος γενόμενα ἐν αὐτῇ.

Εἰς τὰς ἐξετάσεις προσῆλθον 668 μαθηταί, ἤτοι 172 περισσότεροι ἢ πέρυσιν. Ἐκ τούτων ἀπελύθησαν μὲν τῆς Σχολῆς 16, προήχθησαν δ' ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν 519, ἐξ ὧν 156 μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα, 151 μὲ τὸν βαθμὸν λίαν καλῶς καὶ 228 μὲ τὸν βαθμὸν καλῶς.

Πλὴν τῶν χρηματικῶν βραβείων ἐκ δραχ. 600, ἅτινα ἔχει ὁρίσει ἐξ ἀκραιφνῶν πρὸς τὴν Σχολὴν αἰσθημάτων ὁ κ. Ν. Θών, καὶ τοῦ βραβείου ἀρετῆς, ὅπερ καθώρισεν ἐτήσιον ὁ κ. Σπυρ. Λάμπρος ἐκ τοῦ προϊόντος μιᾶς αὐτοῦ διαλέξεως, καὶ ὁ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κ. Δημ. Σωφρονιάδης προσδιώρισε δρ. 50 ἐπ' ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου μαθητοῦ τῆς α' τάξεως.

Καὶ τὸ μὲν βραβεῖον ἀρετῆς ἔλαβεν ὁ ἐκ Μεγαλοπόλεως μαθητὴς τῆς α' τάξεως Παναγιώτης Βαρουτᾶς ὑποδηματοκαθαριστής, ἠθικώτατον παιδίον, συντηροῦν διὰ τῆς ἐργασίας του γηραιοὺς γονεῖς καὶ τρεῖς ἀνηλίκους ἀδελφὰς ἀνυπάνδρους, τὰ δὲ βραβεῖα τοῦ κ. Θὼν ἔλαβον τέσσαρες μὲν ἐκ τῆς ς' τάξεως, τρεῖς ἐκ τῆς ε', τέσσαρες ἐκ τῆς δ' καὶ τρεῖς ἐκ τῆς γ', ἐκ τούτων δὲ τῇ ῥητῇ βουλήσει τοῦ ἀθλοθέτου ἓξ κατήγοντο ἐξ Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας.

Τέλος τὸ τοῦ κ. Σωφρονιάδου ἔλαβεν ὁ Δημήτριος Νικολάου πηλοκομιστὴς ἐκ Μακεδονίας.

Οἱ ἡμέτεροι παῖδες ηὐτύχησαν ἐφέτος χάρις εἰς τὰς δωρεὰς τῆς κυρίας Ἑλένης Γεωργαντοπούλου καὶ τῶν ἡμετέρων συναδέλφων κ. κ. Δ. Κιμπρίτη προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν Γαλαζίῳ, Πέτρου Καλλιγᾶ καὶ Μιλτ. Ἰορδανοπούλου, νὰ ἀποκτήσωσιν ὁμοιόμορφον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὅπερ φέρον τὰ διακριτικὰ τοῦ Παρνασσοῦ γράμματα, καὶ σεμνοτέρους αὐτοὺς ἐπιδεικνύει ἐν δημοσίαις ὁμηγύρεσι καὶ οὐκ ὀλίγον συμβάλλει εἰς τὸν ἀνθρωπισμόν. Τοὺς ὁμοιομόρφους τούτους πίλους φέροντες, παρέστησαν οἱ παῖδες καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἀναδασώσεως καὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς 25 Μαρτίου, περὶ ὧν εἶπον ἀνωτέρω, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πασχαλινοῦ γεύματος, ὅπερ ἀπὸ πέρυσι καθιερωθὲν ἐγένετο καὶ ἐφέτος καὶ θὰ γίνεται κατ' ἔτος. Τοῦ γεύματος τούτου αἱ δαπάναι κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐτησίως ἀποστελλομένου ποσοῦ ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς ἐν Γαλαζίῳ δεσποίνης Ἑλένης Γεωργαντοπούλου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς κ. Σερφιώτου, τῆς κυρίας Μαρίας Κολιάτσου καὶ τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ συναδέλφων κ. Ἀθ. Πηνιατόρου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῶν ἐνταῦθα κ. κ. Σπ. Λάμ-

πρου καὶ Μ. Δαμηράλη, τοῦ Συλλόγου συμπληρώσαντος τὸ ὑπόλοιπον. Ἐγένετο δ' ἐν τῷ Βοτανικῷ κήπῳ εὐμενῶς παραχωρηθέντος ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος αὐτὸν ἡμετέρου συναδέλφου κ. Σπ. Μηλιαράκη, καὶ οἱ παῖδες περὶ τοὺς ἑπτακοσίους μετέσχον αὐτοῦ ἐν ζωηρότητι καὶ χαρᾷ. Πλὴν δὲ τῶν παίδων παρεκάθησαν, ἰδίᾳ καταβαλόντες, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν Ἐφορείαν καὶ τὴν Κοσμητείαν τῆς Σχολῆς, καὶ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἱκανά, ὅσα ἠθέλησαν νὰ συμμερισθῶσι τὴν ἄδολον ταύτην τῶν μικρῶν μας προστατευομένων χαράν.

Πλὴν ὅμως τοῦ Πασχαλινοῦ γεύματος κατὰ τὸ ἀπὸ ἐτῶν ἐπικρατῆσαν ἔθος, διενεμήθησαν ἀναλώμασι τοῦ Συλλόγου εἰς τοὺς παῖδας τὴν νύκτα τοῦ Πάσχα μετὰ τὴν ἐν σώματι παρουσίαν εἰς τὴν τέλεσιν τῆς Ἀναστάσεως ἐν τῷ γειτονικῷ μας ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τὰ πασχαλινὰ ᾠὰ καὶ οἱ ἄρτοι, οὓς μετ' ἀγαλλιάσεως ἔφαγον ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ τῆς νυκτός. Πλὴν δὲ τούτου ἡ Κοσμητεία ἐπεμελήθη, ὡς πάντοτε, καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν θρησκευτικῶν τῶν παίδων καθηκόντων, καὶ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα, ἰδίους πρὸς τοῦτο παραλαβοῦσα ἱερεῖς καὶ ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ ἐν τοῖς δύο Παραρτήμασι τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς καὶ Ἀδριανοῦ.

Τὴν ἰατρικὴν τῶν παίδων ἐπίβλεψιν ἀνέλαβε, πλὴν τοῦ συναδέλφου ἡμῶν κ. Γ. Φωκᾶ καὶ ὁ ἡμέτερος ἐν τῇ κοσμητείᾳ ἀγαπητὸς συνάδελφος κ. Σ. Βαλακάκης, ὅστις καὶ ἐσυστηματοποίησεν εἰς ἀστυκλινικὴν δὶς τῆς ἑβδομάδος τὴν ἐπίσκεψιν τῶν παίδων, οἵτινες προσερχόμενοι παρ' αὐτοῦ ἐξητάζοντο, ἐξεδίδοντο δ' ὑπὲρ αὐτῶν αἱ προσήκουσαι συνταγαί, ὧν τὰ φάρμακα δαπάναις τῆς σχολῆς παρεῖχε τὸ φαρμακεῖον τοῦ ἡμετέρου συναδέλφου κ. Π. Ζαλοκώστα μετὰ μεγίστης ἐκπτώσεως.

Καθόσον δὲ ἀφορᾷ τὴν τροφήν, τετρακόσιοι τοὐλάχιστον τῶν ἡμετέρων παίδων μεταβαίνουσι καθεκάστην εἰς τὸ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α. Β. Υ. τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας οἰκονομικὸν συσσίτιον. Ὁμολογοῦσι δὲ πάντες, ὅτι ἀντὶ ἐλαχίστης δαπάνης παρέχεται αὐτοῖς τροφὴ καθαρὰ καὶ θρεπτική, καὶ ἄλλους δ' ἐκ τῆς πατρίδος ἐρχομένους παραλαμβάνουσι μεθ' ἑαυτῶν, κοινωνοὺς καθιστάντες τοῦ εὐεργετήματος, ὅπερ παρέχει τῷ λαῷ τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἵδρυμα.

Δύο τῶν μαθητῶν τῆς ἡμετέρας σχολῆς, ὁ Χαρίλαος Νάνος καὶ ὁ

Ν. Κουτουλάκης, ἀμφότεροι ἐκ Μεγαλοπόλεως καὶ ἐφημεριδοπῶλαι, ἔλαβον τὸ α΄ βραβεῖον ἐν τῷ δρόμῳ τῶν δέκα χιλιομέτρων κατὰ τοὺς Πανελληνίους ἀγῶνας. Ἐθεωρήσαμεν καλὸν ὅπως ἐξάρωμεν τὸ γεγονὸς ἐνώπιον τῶν συμμαθητῶν αὐτῶν καὶ ἐν συγκεντρώσει γενομένῃ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου, παρισταμένων τῶν μαθητῶν ὁλοκλήρου τῆς Σχολῆς συνεχάρημεν αὐτοὺς ἐγώ τε καὶ ὁ ἔφορος τῆς Σχολῆς, ἐνῷ συγχρόνως εἶπεν ὀλίγους λόγους ὁ πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἀθλητικῶν σωματείων κ. Σπυρ. Λάμπρος καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐθνικοῦ γυμναστικοῦ συλλόγου, εἰς τοὺς γυμναστὰς τοῦ ὁποίου ἀνῆκον, κ. Α. Κορδέλλας.

Τὰ κενὰ τὰ ὁποῖα προῆλθον ἐξ ἀναχωρήσεως διδασκάλων καὶ ἐκ τῆς προσθήκης ἑνὸς ἔτι παραρτήματος, ἡ Κοσμητεία συνεπλήρωσε διὰ προκηρύξεως, κατὰ τὸ δεκτὸν ἤδη γενόμενον σύστημα διαγωνισμοῦ, ὅστις διεξήχθη ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ἐξ ἐμοῦ καὶ τῶν συναδέλφων ἡμῶν κ. κ. Ν. Γ. Πολίτου καὶ Ἀριστοτ. Κουρτίδου. Ἐκ τῶν προσελθόντων δημοδιδασκάλων ηὐδοκίμησαν ἑπτά, οἵτινες ἀπετέλεσαν καὶ τὸν ἐγκριθέντα πίνακα, ἐξ οὗ ἐλήφθησαν καὶ λαμβάνονται οἱ συμπληροῦντες τὰ τῶν κενῶν θέσεων.

Περατῶν τὸν περὶ τῆς ἡμετέρας ἐν Ἀθήναις σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων λόγον, δὲν δύναμαι νὰ παραλίπω τὰ τῆς ὑψηλῆς ἐπισκέψεως, ἧς ἠξιώθη αὕτη κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος. Ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα μετὰ τῆς Α. Β. Υ. τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας ἐξεδήλωσαν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ὅπως ἐπισκεφθῶσιν αὐτὴν κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἑσπερινῆς αὐτῆς λειτουργίας, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τόσον δὲ ἡ Βασίλισσα ὅσον καὶ ἡ πριγκίπισσα Σοφία, ἐπισκεφθεῖσαι ἁπάσας τὰς τάξεις καὶ παραμείνασαι κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ἐξεδήλωσαν τὴν ἄκραν αὐτῶν εὐαρέσκειαν ἐπὶ τῇ ἐξαιρέτῳ λειτουργίᾳ τοῦ ἡμετέρου ἱδρύματος.

Ἐπαρχιακαὶ Σχολαί.

Ἐξηκολούθησεν ἡ λειτουργία καὶ τῆς ἐν Καλάμαις ἡμετέρας Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων, καίτοι ἀπεβίωσεν ὁ ἀπ᾽ ἀρχῆς τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς χρηματίσας ἔφορος Νικήτας Στρατηγόπουλος, ἡμέτερον προσφιλὲς μέλος, ὅστις ἦτο καὶ ὁ κύριος αὐτῆς μοχλὸς καὶ μεγάλους ὑπὲρ αὐτῆς κατέβαλε προσωπικοὺς κόπους καὶ ἀγῶνας.

Πολλαχοῦ δὲ τοῦ Κράτους ἐξακολουθοῦσι λειτουργοῦσαι σχολαὶ

τῶν ἀπόρων παίδων καὶ νέαι δὲ συνιστῶνται, ὧν αἱ ἀρχαὶ πάντοτε ἐπιζητοῦσι τὴν ἡμετέραν προστασίαν. Δυστυχῶς περιοριζόμεθα εἰς ἠθικὴν τοιαύτην, διότι ἕνεκα τῆς σμικρότητος τῶν μέσων ἡμῶν δὲν δυνάμεθα νὰ παρέχωμεν καὶ ὑλικὴν τοιαύτην.

Περὶ Ταμείου.

Καὶ ἔρχομαι εἰς τὸν περὶ Ταμείου λόγον ὅστις, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐμῆς λογοδοσίας εἶπον, ἔσται κατὰ πᾶσαν ἔποψιν εὐχάριστος ἐφέτος. Ἡ λεπτομερὴς παρατιθεμένη ἐν τέλει ἔκθεσις τοῦ ταμίου κ. Ἀγγέλου Μεταξᾶ ὡς καὶ ὁ ἰσολογισμὸς περιέχουσι πάσας τὰς λεπτομερείας, ἐγὼ δ' ἐνταῦθα ὑποβάλλω μικρὰν τούτων περίληψιν.

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Ταμείου τὰ μὲν ἔσοδα ἀνῆλθον κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος εἰς δρ. 159,125.75, τὰ δ' ἔξοδα εἰς δρ. 156,702.75, ἀπομείναντος περισσεύματος ἐκ δρ. 2423 κατατεθειμένων εἰς ἀνοικτὸν τοκοφόρον λ/σμὸν παρὰ τῇ Τραπέζῃ Ἀθηνῶν.

Ἂν ἐκ τῶν ἐσόδων		Δρ.	159,125.75
ἀφαιρεθῶσιν αἱ ληφθεῖσαι ὡς δάνειον παρὰ μὲν			
τοῦ κ. Εὐστ. Εὐγενίδου . . .	Δρ. 50,000.—		
αἱ ληφθεῖσαι ὁμοίως παρὰ τῆς			
Τραπέζης Ἀθηνῶν	» 20,000.—		
καὶ ἡ ἐγγύησις τοῦ ἐργολάβου .	» 7,000.—	Δρ.	77,000.—
μένουν καθαρὰ ἔσοδα		»	82,125.75
εἶχον δὲ προϋπολογισθῇ		»	45,694.65
ὥστε εἰσεπράχθησαν ἐπὶ πλέον		»	36,430.80

Ἡ ἐπὶ πλέον αὕτη εἴσπραξις οὐ μόνον ἐπήρκεσεν εἰς κάλυψιν πασῶν τῶν δαπανῶν, ἀλλὰ καὶ ἠδυνήθημεν νὰ ἐξοφλήσωμεν ἐντελῶς τὸ πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν χρέος τοῦ Συλλόγου, ὅπερ ἀνήρχετο μετὰ τῶν τόκων εἰς δρ. 20,424.05.

Ἐν τῇ παρατιθεμένῃ ἐκθέσει τοῦ Ταμίου εἶναι ἀναγεγραμμένα λεπτομερῶς τὰ κονδύλια, ἰδίως τῶν ἐκτάκτων ἐσόδων, ἐξ ὧν προῆλθεν ἡ ἐπὶ πλέον αὕτη διαφορὰ τῶν εἰσπράξεων. Ὀφείλω ὅμως ν' ἀναφέρω, ὅτι καὶ τὸ κονδύλιον τῶν ἐκ τῶν διαφόρων ὑποχρεώσεων τῶν μελῶν ἔδωκεν ὑπὲρ τὰ προϋπολογισθέντα δρ. 6,160.15, τὸ μὲν ἐκ τῆς προθυμίας τῶν μελῶν πρὸς καταβολὴν αὐτῶν, ὅπερ κρίνω ἰδιαιτέρας μνείας, τὸ δὲ καὶ ἐκ τῆς ψηφίσεως πολλῶν νέων μελῶν.

Ἐκ τῶν ἐκτάκτων ἐσόδων ὀφείλω κατὰ πρῶτον λόγον νὰ ἀναφέρω τὴν α´ δόσιν τῆς ἐξ 20,000 δρ. δωρεᾶς τοῦ κ. Εὐγενίδου, περὶ τῆς ἐποιησάμην ἀνωτέρω λόγον, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν δωρεῶν τὴν τῆς κυρίας Βασιλικῆς Α. Κηπουροῦ, εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της Παν. Α. Κηπουροῦ, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀγαπητοῦ συναδέλφου κ. Σταύρου Τσαλδάρη ἐκ δραχ. 4185 καὶ τὴν τῶν κ. κ. Ν. Τσιγαδᾶ Μπέη, Ι. Ἀθανασάκη, ΙΙ. Κότζικα καὶ Νέστωρος Τσανακλῆ.

Ὀφείλω δὲ νὰ ποιήσωμαι μνείαν καὶ τοῦ ποσοῦ ὅπερ παρήγαγον πλὴν τῶν διαλέξεων τῶν τακτικῶν μελῶν αἱ διαλέξεις τῆς Κυρίας Ἰουλίας Ἀδὰμ Λαμπὲρ καὶ τοῦ πατρὸς Ὑακίνθου Λοαζών, αἵτινες ἐπήνεγκον αὗται μὲν τὸ ποσὸν τῶν δρ. 2036, ἐκείνη δὲ τῶν δρ. 1758.

Μεταξὺ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ Συλλόγου καταλέγω καὶ τὸ τοῦ ἐτησίου εὐεργετικοῦ χοροῦ ὑπὲρ τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων, ὃν καὶ πάλιν ηὐδόκησεν εὐμενῶς νὰ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν αὐτῆς προστασίαν ἡ Α. Β. Υ. ἡ πριγκίπισσα Σοφία. Ἐπέτυχε δ' ὑπὲρ πάντα τὰ προηγούμενα ἔτη καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἔσοδον ἀνῆλθεν εἰς δρ. 12,227, ἀνώτερον δηλαδὴ πάντων τῶν μέχρι τοῦδε, ἀφοῦ τὸ πέρυσιν εἰσπραχθὲν ἀνῆλθεν εἰς δρ. 10,738. Χάριν τοῦ χοροῦ τούτου ἡ Α. Μ. εὐηρεστήθη νὰ ἀποστείλῃ ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου του ταμείου δρ. 500, ἡ δ' Α. Β. Υ. ὁ πρίγκιψ Γεώργιος, ὕπατος ἁρμοστὴς Κρήτης, δραχ. 300.

Περιουσία τοῦ Συλλόγου.

Κατὰ τὸν ἐν τέλει τῆς παρούσης λογοδοσίας δημοσιευόμενον ἰσολογισμόν, τὸ μὲν ἐνεργητικὸν τοῦ Συλλόγου ἀνήρχετο εἰς δραχμὰς 377,295.42, τὸ δὲ παθητικὸν εἰς δραχ. 113,572,48, ἤτοι ἔχομεν καθαρὸν ἐξαγόμενον τῆς περιουσίας τοῦ Συλλόγου δρ. 263,722.94. Παραβάλλοντες δὲ ταῦτα τὰ ἐξαγόμενα πρὸς τὰ περυσινά, καθ' ἃ ἡ περιουσία τοῦ Συλλόγου ἀνήρχετο εἰς δρ. 223,522.54, ἔχομεν ἐφέτος αὔξησιν δρ. 40,200.40.

Τὰ τῆς περιουσίας ὅμως τοῦ Συλλόγου θέλουσι καθορισθῆ λεπτομερῶς μετὰ τὴν ὁριστικὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς, ὁπότε θέλει καταλογισθῆ καὶ ἡ ἀκριβὴς ἀξία τοῦ γηπέδου τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος τοῦ Συλλόγου, τὸ ὁποῖον σήμερον ἀνέρχεται εἰς 1800 περίπου πήχεις.

Βιβλιοθήκη καὶ Ἀναγνωστήριον.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου προσηνέχθησαν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος τόμοι καὶ φυλλάδια ἐν ὅλῳ 271. Ἐκ τῶν βιβλίων τούτων τὸν μείζονα ἀριθμὸν (165) προσήνεγκεν, ὡς καὶ ἀλλαχόθι εἶπον τοῦ λόγου ἡ Ρωμανικὴ Ἀκαδήμεια. Μεταξὺ δὲ τῶν λοιπῶν προσενεχθέντων βιβλίων ἀναφέρω τὴν δωρεὰν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ τὴν τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ὅπερ τακτικῶς ἀποστέλλει ἡμῖν τὴν σειρὰν τῶν πρακτικῶν τοῦ ποινικολογικοῦ συνεδρίου. Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου ἔχει ἀνάγκην ἐπεκτάσεως, διὰ τοῦτο ἐλάβομεν τὴν δέουσαν πρόνοιαν ὅπως χῶρος ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο ὁρισθῇ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ καταστήματος τοῦ Συλλόγου.

Τὸ δὲ Ἀναγνωστήριον τοῦ Συλλόγου ἐλειτούργησε τακτικώτατα, καὶ ἕνεκα τῶν ἐν αὐτῷ λαμβανομένων πολλῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν ἐγχωρίων τε καὶ ἀλλοδαπῶν, ἐγένετο εὐάρεστον κέντρον, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας, πολλῶν ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν διερχομένων λογίων. Ἐκ τῶν ἐφημερίδων δὲ καὶ τῶν περιοδικῶν αἱ μὲν ἐκομίζοντο δαπάναις τοῦ Συλλόγου, πολλαὶ ὅμως καὶ δωρεάν, εἴτε ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν εὐγενῶς δωρούμεναι, εἴτε καὶ ἐπ' ἀνταλλαγῇ τῆς Ἐπετηρίδος ἀποστελλόμεναι. Λεπτομερέστερα περὶ τούτων περιέχει ἡ ἐν τέλει τῆς λογοδοσίας δημοσιευομένη ἔκθεσις τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς Βιβλιοθήκης κ. Ἱπποκράτους Καραβία.

Ἀρχαιρεσίαι.

Αἱ ἀρχαιρεσίαι τοῦ Συλλόγου γενόμεναι κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὁριζομένην ἐποχήν, ἀνέδειξαν τοὺς ἑξῆς ὁμοφώνως.

Πρόεδρον τὸ πέμπτον ἐμέ, ἐφ' ᾧ θεωρῶ καθῆκόν μου νὰ ἀπονείμω τὰς θερμοτάτας πρὸς τὸν Σύλλογον εὐχαριστίας μου ἐπὶ τῷ μεγάλῳ τούτῳ δείγματι ἀγάπης καὶ ἐκτιμήσεως. Ἀντιπροέδρους δὲ τοὺς κ. κ. Τιμ. Ἠλιόπουλον, Α. Ἀραβαντινὸν καὶ Γ. Ἀναγνωστόπουλον, γενικὸν γραμματέα τὸν κ. Μιχ. Π. Λάμπρον, εἰδικοὺς γραμματεῖς τοὺς κ. κ. Γ. Ι. Πίσσαν καὶ Ι. Δ. Πετρίδην, ἔφορον τοῦ Συλλόγου τὸν κ. Κωνστ. Κουτσαλέξην, ταμίαν τὸν κ. Α. Α. Μεταξᾶν καὶ ἐπιμελητὴν τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου τὸν κ. Ἱπποκρ. Καραβίαν. Ἔφορος δὲ τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων

ἐξελέχθη ὁ κ. Π. Ταμπακόπουλος καὶ κοσμήτορες οἱ κ. κ. Π. Καλλιγᾶς, Σπ. Κωνοφάος, Θ. Πολυκράτης, Θ. Μπαλτῆς, Ι. Θεοφιλᾶς, Μ. Μίνδλερ, Ἀλ. Ραφαήλ, Δ. Καλλίας, Π. Ζαλοκώστας, Στ. Βαλακάκης, Β. Ἀντωνόπουλος καὶ Π. Κουτσαλέξης.

Μέλη τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς οἱ κ. κ. Μ. Ἰορδανόπουλος, Δ. Βρυζάκης καὶ Φ. Γεωργαντόπουλος.

Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τῶν βιβλίων οἱ κ. κ. Μ. Ἠλιάδης, Π. Κοσκορόζης, Α. Θεοδωρίδης καὶ Κ. Ν. Ράδος.

Μέλη δὲ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν φυλακῶν οἱ κ. κ. Κ. Βάμβας, Π. Ἀγγελόπουλος Ἀθάνατος, Στ. Ἰωαννίδης καὶ Ἀλ. Μαρινόπουλος.

Τοιαῦτα τὰ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος γενόμενα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΑΠΟΡΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

1900—1901

Κύριε Πρόεδρε,

Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου ὑποβάλλομεν Ὑμῖν ἔκθεσιν περὶ τῶν κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος 1900-1901 ἐν τῇ Σχολῇ πεπραγμένων.

Α'. Ἐγγραφαί.

Κατὰ τὸ σχολικὸν τοῦτο ἔτος 1900-1901, ἡ μὲν ἐγγραφὴ τῶν μαθητῶν ἤρξατο τῇ 4ῃ Σεπτεμβρίου, τὰ δὲ μαθήματα τῇ 16ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Ἡ δὲ κατὰ τάξεις ἐγγραφὴ τῶν μαθητῶν ἔχει ὡς ἑξῆς:

1900—1901 Τάξις	Ἀριθμὸς ἐγγραφέντων		Παρελθὸν ἔτος *1899—1900*
Α/α	580	891	708
Α/β	311		
Β'		442	340
Γ'		325	270
Δ'		207	129
Ε'		87	74
ϛ'		27	26
		1979	1547

Ἡ ἡλικία τούτων ποικίλει

ἀπὸ	8—10	275
»	10—15	1175
»	15—20	529
		1979

Ἡ κατὰ μῆνα καὶ κατὰ τάξεις ἐγγραφὴ ἔχει ὧδε :

	Α/α	Α/β	Β'	Γ'	Δ'	Ε'	ς'	Ἐν ὅλῳ
Σεπτέμβριος	333	155	276	197	139	54	16	1170
Ὀκτώβριος	105	89	102	75	40	20	9	440
Νοέμβριος	52	26	36	24	10	5	2	155
Δεκέμβριος	35	9	9	2	4	3		62
Ἰανουάριος	28	23	10	16	9	2		88
Φεβρουάριος	27	9	9	11	5	3		64
	580	311	442	325	207	87	27	1979

Ἐπαρχίαι ἐξ ὧν κατάγονται.

Ἐκ Μεγαλοπόλεως 580, ἐκ Κυκλάδων 193, ἐξ Ἀττικῆς 157, ἐκ Κορινθίας 138, ἐκ Κρήτης 135, ἐκ Γορτυνίας 89, ἐκ Τριπόλεως 74, ἐκ Μακεδονίας 66, ἐξ Ἑπτανήσου 51, ἐξ Ἠπείρου 51, ἐκ Φωκίδος 48, ἐκ Λακωνικῆς 42, ἐξ Ἀχαΐας 41, ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας 41, ἐκ Μεσσηνίας 38, ἐξ Ἀργολίδος 28, ἐξ Εὐβοίας 22, ἐκ Τριφυλίας 20, ἐκ Τροιζηνίας 19, ἐκ Λακεδαίμονος 17, ἐξ Ἠλείας 17, ἐκ Θράκης 16, ἐκ Φθιώτιδος 14, ἐξ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας 14, ἐκ Θεσσαλίας 12, ἐκ Κυνουρίας 12, ἐξ Εὐρυτανίας 10, ἐκ Μεγαρίδος 7, ἐξ Αἰγίνης 6, ἐκ Κύπρου 6, ἐξ Ἄρτης 5, ἐκ Βοιωτίας 5, ἐξ Ὕδρας καὶ Σπετσῶν 4 καὶ ἐκ Βορείων Σποράδων 1. Ἐν ὅλῳ 1979.

Ἐπαγγέλματα.

Ὑποδηματοκαθαρισταὶ 686, ὑπηρέται 524, ὀψοκομισταὶ 116, ὑποδηματοποιοὶ 72, ξυλουργοὶ 64, πηλοκομισταὶ 49, ράπται 45, ἐμποροϋπάλληλοι 39, λιθοξόοι 38, σιδηρουργοὶ 35, μικρέμποροι 34, βιβλιοδέται 28, ἐφημεριδοπῶλαι 21, γαλακτοπῶλαι 11, τυπογράφοι 11, πιλοποιοὶ 11, διαφόρων ἐπαγγελμάτων 195. Τὸ ὅλον 1979.

Β'. Φοίτησις.

	1900—1901				1899—1900	
	Τὰ κατὰ μῆνα γενόμενα μαθήματα	Οἱ κατὰ μῆνα φοιτήσαντες μαθηταί	Μέσος ὅρος τῆς κατὰ μῆνα φοιτήσεως	Μέσος ὅρος τῆς καθ' ὅλον τὸ ἔτος φοιτήσεως	Μέσος ὅρος τῆς κατὰ μῆνα φοιτήσεως	Μέσος ὅρος τῆς καθ' ὅλον τὸ ἔτος φοιτήσεως
Σεπτέμβριος	13	8518	655		386	
Ὀκτώβριος	25	20244	809		518	
Νοέμβριος	24	21670	903		661	
Δεκέμβριος	22	17815	809		653	
Ἰανουάριος	22	16381	745	741	609	546
Φεβρουάριος	18	12867	715		575	
Μάρτιος	22	16354	743		569	
Ἀπρίλιος	19	12302	647		483	
Μάϊος	10	6359	635		463	

Γ'. Διδακτικὰ βιβλία.

Κανὰ τὸ σχολικὸν τοῦτο ἔτος εἰσήχθησαν τὰ ἑξῆς μόνον βιβλία:

Εἰς μὲν	τὴν	Α'	τάξιν	τὸ	ἀλφαβητάριον	Χ. Παπαμάρκου
» δὲ	»	Β'	»	»	ἀναγνωσματάριον	Ἀρ. Κουρτίδου
» »	»	Γ'	»	»	»	Χ. Παπαμάρκου
» »	»	Δ'	»	»	»	Ἀρ. Κουρτίδου
» »	»	Ε'	»	ὁ	Ἡρόδοτος	Θ. Ἀποστολοπούλου
» »	»	ς'	»	»	Μ. Ἀλέξανδρος	Π. Π. Οἰκονόμου καὶ
					τὸ Εὐαγγέλιον.	

Δ'. Ἐξετάσεις.

Αἱ ἐξετάσεις ἤρξαντο τῇ 13ῃ Μαΐου, ἡμέρᾳ Κυριακῇ καὶ ὥρᾳ 10ῃ π. μ. ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου, ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου, τοῦ ἐφόρου τῆς Σχολῆς, τῶν Κοσμητόρων, πολλῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ ἄλλων φιλομούσων κυρίων καὶ κυριῶν. Λόγον ἐναρκτήριον ἐξεφώνησεν ὁ κ. Θεμ. Πολυκράτης, κοσμήτωρ καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς, εἰπὼν πρὸς τοῖς ἄλλοις τάδε· «Πρὸ τριῶν ἐτῶν, Κύριοι, εἴδομεν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον μεταβολῆς τοῦ προγράμματος τῆς Σχολῆς. Ἄνευ πολλῆς ἀναβολῆς ἡτοιμάσαμεν τὸ νέον πρόγραμμα, ὅπερ ἐπιψηφισθὲν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους. Κατὰ τὸ νέον πρόγραμμα ἐδώκαμεν μεγίστην προσοχὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφήν, ἐπεβάλομεν τὴν ὀρθογραφικὴν ἄσκησιν ἀπὸ τῆς Β' τάξεως, οἱ δὲ μαθηταὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ὀρθογραφοῦσι τόσον, ὅσον δὲν δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς αὐτοὺς κατὰ τοῦτο οἱ λοιποὶ τῶν δημοτικῶν σχολείων ὁμοτάξιοι μαθηταί. Εἰσηγάγομεν τὰς ἐκθέσεις ἀπὸ τῆς Γ' τάξεως, ηὐξήσαμεν τὰς ὥρας τῆς ἀριθμητικῆς, καὶ ἀποβλέποντες εἰς τὸν πρακτικὸν σκοπὸν τῶν ἀπόρων παίδων εἰσηγάγομεν τὸ μάθημα τῆς *στοιχειώδους καταστιχογραφίας* εἰς τὴν Ε' καὶ ϛ' τάξιν, δηλ. τὰς δύο ἀνωτάτας τῆς Σχολῆς. Χρῆσις βιβλίων διδακτικῶν γίνεται ἐλαχίστη, διότι πλὴν τοῦ ἀναγνωστικοῦ οὐδὲν ἕτερον βιβλίον ἔχει ἐπιτρέψῃ ἡ Κοσμητεία, ἵνα εἰσαχθῇ.

Ἀντὶ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν εἰς τὴν ϛ' τάξιν ἐτέθη ἡ ἑρμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου, ἧς ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην οἱ μαθηταί, ἵνα κατανοῶσι τῶν χρυσῶν λόγων τοῦ θείου καὶ ἱεροῦ ἡμῶν Εὐαγγελίου.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητον καὶ τὸ περὶ τῶν ἐπιβαλλομένων ποινῶν εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητάς. Διότι ἐνῷ κατὰ μέσον ὅρον ἡ φοίτησις κατὰ τὸν χειμῶνα φθάνει μέχρι 1200, αἱ ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ εἶναι ἐλάχισται. Οὐδ' ἀσχολοῦνται οἱ κ. κ. διδάσκαλοι λοι περὶ τὰς τιμωρίας, ἀλλὰ τὸν χρόνον ὅλον δαπανῶσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν.

Οἱ μαθηταί, ὅταν προσέρχωνται εἰς τὴν Σχολήν, αἰσθάνονται ὅτι εἰσέρχονται εἰς *Ναόν*. Γνωρίζουσιν ὅτι ἡ φωτόλουστος στέγη, ἡ χρη-

σιμεύουσα ὡς νυκτερινὸν αὐτῶν κέντρον ὑπὸ τὰς πατρικὰς πτέρυγας τοῦ Παρνασσοῦ, χρησιμεύει ὡς δευτέρα μήτηρ, μήτηρ πραγματική, τῆς ὁποίας θηλάζουσι τὸ νᾶμα τῆς ἀληθείας, τῆς χρηστότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Εἰσέρχονται ἄμορφοι ὄγκοι καὶ ἐξέρχονται περικαλλεῖς μορφαί. Δὲν ὠφελοῦνται δὲ μόνον αὐτοί, ἀλλὰ παρέχουσιν ἑαυτοὺς παράδειγμα τοῖς ἄλλοις, ὅσοι θέλουσι νὰ μιμηθῶσιν αὐτούς».

Μεθ' ὃ ἤρξαντο αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, αἵτινες ἐξηκολούθησαν καθ' ὅλην τὴν ἑβδομάδα.

Εἰς τὰς ἐξετάσεις προσῆλθον μαθηταὶ ἐκ μὲν τῆς Α' τάξεως 212, ἐκ τῆς Β' 149, ἐκ τῆς Γ' 130, ἐκ τῆς Δ' 111, ἐκ τῆς Ε' 50 καὶ ἐκ τῆς ϛ' 16, ἤτοι ἐν ὅλῳ 668.

Ἐκ τούτων προήχθησαν μὲν ἐκ τῆς Α' τάξεως διὰ τοῦ βαθμοῦ Ἄριστα 57, Λίαν καλῶς 44, Καλῶς 75, ἐν ὅλῳ 176. Ἐκ τῆς Β' διὰ τοῦ βαθμοῦ Ἄριστα 32, Λίαν καλῶς 28, Καλῶς 56, ἐν ὅλῳ 116. Ἐκ τῆς Γ' διὰ τοῦ βαθμοῦ Ἄριστα 32, Λίαν καλῶς 32, Καλῶς 46, ἐν ὅλῳ 110. Ἐκ τῆς Δ' διὰ τοῦ βαθμοῦ Ἄριστα 20, Λίαν καλῶς 24, Καλῶς 29, ἐν ὅλῳ 73. Ἐκ τῆς Ε' διὰ τοῦ βαθμοῦ Ἄριστα 10, Λίαν καλῶς 20, Καλῶς 14, ἐν ὅλῳ 44. Ἐκ δὲ τῆς ϛ' ἀπελύθησαν 16, ἐξ ὧν Ἄριστα 5, Λίαν καλῶς 3, Καλῶς 8.

Οἱ ἀπολυθέντες δὲ εἰσὶν οἱ ἑξῆς :

1)	Γ. Σμυρνούδης	ἐτῶν	14	ἐκ Χίου	ὑπηρέτης φαρμακείου
2)	Ἀντ. Ἀθανασόπουλος	»	16	» Μεγαλοπόλεως	ὑποδηματοκαθαριστής
3)	Κ. Μίλησις	»	13	» Σπετσῶν	ὑπηρέτης
4)	Θ. Μπισχηνόπουλος	»	13	» Καλαβρύτων	»
5)	Ἀναστ. Λέκας	»	13	» Μεθάνων	»
6)	Βύρ. Καλλιδάκης	»	15	» Σμύρνης	»
7)	Δ. Τζουλαλῆς	»	14	» Λιδωρικίου	»
8)	Γ. Μωραΐτης	»	16	» Δωρίδος	»
9)	Λεων. Γεωργακόπουλος	»	14	» Λιδωρικίου	»
10)	Χρ. Χριστοδούλου	»	14	» Κύπρου	»
11)	Ἰ. Μαρσέλλος	»	13	» Κυθήρων	»
12)	Ἀθ. Δαρεμᾶς	»	13	» Μεθάνων	»
13)	Ἰωάν. Πετρόπουλος	»	20	» Τρικάλων	ὑποδηματοκαθαριστής
14)	Ἐπαμ. Καραφωτιᾶς	»	15	» Γορτυνίας	ὑπηρέτης
15)	Δημ. Λαμπρόπουλος	»	17	» Κορινθίας	ὀψοκομιστής
16)	Κωνστ. Σερέλης	»	14	» Δωρίδος	ὑπηρέτης

Ε'. Βραβεῖα.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐξετάσεων, τὴν ἑπομένην Κυριακὴν 20 Μαΐου, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν τοῦ Συλλόγου, τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως κ. Στάη, τοῦ Δημάρχου Ἀθηναίων κ. Σ. Μερκούρη καὶ πολλῶν ἄλλων λογίων, ὁ κ. Π. Ταμπακόπουλος, ἔφορος τῆς Σχολῆς, ἐξεφώνησε λόγον, ἐξ οὗ ἀποσπῶμεν τάδε: «Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων παρὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου διῆλθον δι' αὐτῆς χιλιάδες ὅλαι, ὁ δὲ μέγας αὐτὸς ἀριθμὸς τῶν παίδων ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Σχολῆς μὲ μόρφωσιν ἠθικὴν καὶ διανοητικήν, ἥτις καὶ αὐτοὺς ὠφέλησε καὶ τὴν κοινωνίαν ἔσωσεν ἀπὸ κακοποιὰ στοιχεῖα. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ ὑπερηφανεύηται ὁ Σύλλογος Παρνασσὸς διὰ τὸ θεάρεστον αὐτοῦ ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον πρὸς τῇ ἀρωγῇ τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας, τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Δήμων καὶ τῆς κοινωνίας, ἔχομεν καὶ ἐκείνην τῶν διερχομένων ἐντεῦθεν κατὰ καιροὺς ἐξοχοτήτων ἐν τοῖς γράμμασι, τῇ ποιήσει καὶ τῇ μουσικῇ.

Ἡ ἐλθοῦσα ἐνταῦθα ἐσχάτως διακεκριμένη λογία κυρία Ἰουλιέττα Ἀδάμ, ἐπισκεφθεῖσα τὰς Σχολάς μας, δώσασα μάλιστα καὶ μίαν διάλεξιν ὑπὲρ αὐτῶν, μετὰ τὴν εἰς Παρισίους ἐπάνοδον, ἰδοὺ τί γράφει περὶ Παρνασσοῦ καὶ τῶν σχολῶν του ἐν ἐγκρίτῳ γαλλικῷ φύλλῳ.

«Τρία πράγματα καταπλήττουσι τὸν κατὰ πρῶτον ἐπισκεπτόμενον τὰς Ἀθήνας: τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ Ἐθνολογικὸν καὶ Ἱστορικὸν Μουσεῖον καὶ ὁ Παρνασσός. Τὸ πρῶτον ἀντιπροσωπεύει τὴν Ἀρχαιότητα, τὸ δεύτερον τοὺς ἡρωϊκοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας πολέμους τῶν Ἑλλήνων καὶ τὸ τρίτον εἶναι ἔργον σημερινὸν μοναδικόν, ὅθεν δύναταί τις νὰ ἀντλήσῃ ὅλην τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος.

»Ὁ Παρνασσὸς εἶναι ἵδρυμα μοναδικόν, καὶ τὸ κυριώτατον τῶν μελημάτων αὐτοῦ εἶναι νὰ προασπίζῃ τοὺς παῖδας τῶν ἀπόρων τάξεων καθ' ὅλων τῶν ἠθικῶν κακῶν, τὰ ὁποῖα φέρει εἰς αὐτὰ ὁ οὕτω λεγόμενος πολιτισμὸς τῶν μεγαλοπόλεων.

»Ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἕκαστος ἄπορος παῖς, εἴτε γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις, εἴτε ἐρχόμενος ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, ἐκπαιδεύεται, ἠθικοποιεῖται, μεταβαίνων εἰς τὸν Παρνασσόν.

»Ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας καὶ πλέον, χίλιοι ἑξακόσιοι παῖδες ἐτησίως διέρχονται εἰς τὰς ἑσπερινὰς σχολὰς τοῦ Παρνασσοῦ δύο ὥρας, αἱ ὁποῖαι τοὺς σώζουν ἀπὸ τὴν ἀνηθικότητα εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε δὲν δύναταί τις νὰ εὕρῃ καὶ ἕνα μόνον παῖδα τῆς Σχολῆς, ὅστις νὰ κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, ἢ νὰ ἐγένετο ἀντικείμενον οἱασδήποτε καταγγελίας ἢ νὰ συνελήφθη ἐπαιτῶν.

»Ὁ Παρνασσὸς δὲν εἶναι μόνον σχολὴ τῆς ὑψίστης φιλανθρωπίας διὰ τοὺς μικρούς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μεγάλους σχολὴ τέχνης, σχολὴ γραμμάτων, σχολὴ ἔνθα καλλιεργεῖται ἡ λατρεία τοῦ μεγάλου παρελθόντος, σχολὴ ἐν ᾗ ὑπομιμνήσκεται εἰς λαὸν ἀκόμη πιεζόμενον ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῆς μακρᾶς δουλείας, ὁ ἡρωϊσμὸς τῶν ἡμερῶν τῆς ἀπελευθερώσεως, σχολὴ τέλος ἐν ᾗ μορφοῦνται μικροὶ καὶ μεγάλοι, πλούσιοι καὶ πένητες, εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ὀφειλομένης τιμῆς καὶ τῶν πρὸς αὐτὴν καθηκόντων».

Ὁ Παρνασσὸς ἔθεσε τὰς βάσεις τῶν νυκτερινῶν προτύπων Σχολῶν, καὶ δύναται νὰ καυχᾶται ὅτι καὶ ἄλλαι πόλεις τοῦ Κράτους ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμα τούτων. μετὰ χαρᾶς δὲ βλέπομεν ὅτι τοιαῦται εὐεργετικαὶ Σχολαὶ συνεστήθησαν καὶ λειτουργοῦσιν εἰς πολλὰς ἐπαρχιακὰς πόλεις, ποῦ μὲν τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Συλλόγου, ποῦ δὲ τῇ προστασίᾳ καὶ προθύμῳ ἀρωγῇ αὐτοῦ, ὁποία δὲ ἡ μεγάλη ὠφέλεια καὶ αὐτῶν εἶναι περιττὸν νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα.

Ἡ Κοσμητεία τῶν Σχολῶν κατιδοῦσα τὴν μεγάλην συρροὴν τῶν παίδων, ἐζήτησε καὶ ἐχορηγήθη παρὰ τοῦ Δήμου καὶ ἑτέρα Δημ. Σχολὴ διὰ τὰ νυκτερινὰ μαθήματα, ὥστε ἐκτὸς ἐκείνης τοῦ Κεντρικοῦ Καταστήματος λειτουργοῦσι νῦν καὶ δύο ἄλλαι, ἀλλὰ καὶ αὗται δὲν ἐπαρκοῦσιν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγγραφῶν τῶν μαθητῶν. Τούτου ἕνεκεν διηνεκὴς μέριμνα τοῦ τε Συλλόγου καὶ τῆς Κοσμητείας ὑπῆρξε πῶς νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος εὐρύνσεως τῶν Σχολῶν. Εὐτυχῶς αἱ φροντίδες ἡμῶν αὗται κατέληξαν ἐπὶ τέλους εἰς ἐπιτυχίαν χάρις εἰς τὴν ἐλευθεριότητα δύο διακεκριμένων ὁμογενῶν μας, τοῦ κ. Π. Στεφάνοβικ Σκυλίτση καὶ τοῦ κ. Εὐσταθίου Εὐγενίδου.

Τούτων ὁ μὲν πρῶτος κατέχων ἐν Ἀθήναις εὐρὺ οἰκόπεδον, παρεχώρησεν αὐτὸ εἰς τὸν Σύλλογον χάριν τοῦ εἰρημένου σκοποῦ ἀντὶ μετριωτάτης τιμῆς, ὁ δὲ ἕτερος ἐχορήγησε δάνειον ἐπὶ μετριωτάτῳ

τόκῳ πρὸς ἀγορὰν παρακειμένου τῇ Κεντρικῇ Σχολῇ τοῦ Συλλόγου οἰκοπέδου, τὸ ὁποῖον θέλει διευκολύνει τὴν μεγέθυνσιν καὶ τελειοποίησιν τῆς Σχολῆς ταύτης. Οὕτως ἐγειρομένης μετ' οὐ πολὺ καὶ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ τοῦ κ. Σκυλίτση νέας καὶ εὐρυτάτης Σχολῆς, ὁ Σύλλογος θέλει διαθέτει ἐντὸς τῶν Ἀθηνῶν δύο μεγάλας κεντρικὰς τοιαύτας. περιλαμβανούσας πλέον τῶν χιλίων μαθητῶν.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ διδακτικὴν καὶ μορφωτικὴν ἔποψιν δὲν ἐπαύσαμεν ἐπιδιώκοντες πᾶσαν δυνατὴν βελτίωσιν. Ἐπειδὴ ἡ μουσική, οὐ μόνον σπουδαιότατος, ἐξημερωτικὸς παράγων τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ ὡς βιοποριστικὸν μέσον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς πολλοὺς τῶν ἀπόρων παίδων ἐν τῷ βίῳ των, ἐφροντίσαμεν ὅπως διὰ παντὸς μέσου θεραπεύσωμεν τὴν ἀνάγκην ταύτην. Οὕτως ἡ Κοσμητεία καὶ ἁρμόνιον ἐπρομηθεύθη χάριν τῆς φωνητικῆς μουσικῆς καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς θὰ εἰσαγάγῃ, βασιζομένη εἰς τὴν ἀνεξάντλητον ἐλευθεριότητα τοῦ κ. Εὐσταθίου Εὐγενίδου, ὅστις ὑπεσχέθη τὴν χορήγησιν τῶν ἀναγκαίων ὀργάνων.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ εὐπρέπεια οὐκ ὀλίγον συμβάλλει εἰς τὸν ἀνθρωπισμόν, δι' ὃ ἐσκέφθημεν νὰ χορηγήσωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος πρὸς τοὺς μαθητὰς τῶν ἡμετέρων Σχολῶν διακριτικὸν ὁμοιόμορφον τῆς κεφαλῆς κάλυμμα. Εἰς τοῦτο εὕρομεν ἀρωγοὺς τὸν κ. Δ. Κιμπρίτην. πρόξενον ἐν Γαλαζίῳ, ὅστις προσήνεγκε δραχ. 300, τὴν κυρίαν Ἑλένην Γεωργαντοπούλου δρ. 100, τὸν κ. Π. Καλλιγᾶν δρ. 200 καὶ τὸν κ. Π. Ἰορδανόπουλον δρ. 200.

Πρὸς τῇ προστασίᾳ, ἣν ἡ Α. Β. Υ. ἡ πριγκίπισσα Σοφία, μεγάλη εὐεργέτις τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἐπεδείξατο πάντοτε ὑπὲρ τῶν Σχολῶν μας, ἀναφέρω μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως καὶ τὴν ἐπίσκεψιν, ἣν ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα ἡμῶν μετὰ τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας ἐποιήσαντο εἰς τὰς Σχολάς μας, παραμείνασαι ἀρκετὴν ὥραν καὶ ἐξετάσασαι τὰ πάντα μετὰ προσοχῆς. Τοῦτο εἶναι μία ἔτι ἔνδειξις τρανὴ τῆς εὐνοίας, ἧς ἀπολαύουσι παρὰ τῶν ὑψηλῶν προσώπων αἱ Σχολαὶ τῶν ἀπόρων παίδων, πρόσθετος δὲ τούτου ἀπόδειξις εἶναι ἡ ὑλικὴ συνδρομὴ ὑπὲρ αὐτῶν, ἣν εὐηρεστήθησαν νὰ πέμψωσιν ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Α. Β. Υ. ἡ πριγκίπισσα Σοφία.

Ἕτερον τεκμήριον ἀγάπης πρὸς τὰς Σχολάς μας εἶναι καὶ τὸ ἐτήσιον βραβεῖον τοῦ ἀξιοτίμου συναδέλφου κ. Ν. Θών, ὅστις ὥρισε δρ.

600 νὰ δίδωνται εἰς τοὺς ἀριστεύοντας μαθητὰς διὰ διαγωνισμοῦ θέματός τινος γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς. Τὸ βραβεῖον τοῦτο θέλει δοθῇ σήμερον εἰς τοὺς ἐπιτυχόντας ἐν τῷ διαγωνισμῷ μαθητάς, συμφώνως μὲ τὰ συνταχθέντα σχετικὰ πρωτόκολλα. Ἐπίσης καὶ ἕτερον ἐκ δρ. 50 τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κ. Δημ. Σωφρονιάδου.

Καὶ ἑτέραν εὐγενῆ πρᾶξιν προσθέτω ἐνταῦθα, τὴν τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν Προέδρου κ. Ἀργυροπούλου, ὅστις κατ' ἔτος κάμνει ἐνδιαφερούσας διαλέξεις, ἐκ τῶν ὁποίων εἰσπράττεται ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσὸν ὑπὲρ τῶν Σχολῶν μας. Καὶ κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος εἰσεπράχθησαν ἐκ τῶν διαλέξεων τούτων δραχμαὶ 829,50. Ἐπίσης καὶ ἕτερος ἀγαπητὸς συνάδελφος ὁ κ. Σπυρ. Λάμπρος, καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶπον, ὥρισεν ὅπως τὸ προϊὸν μιᾶς διαλέξεώς του κατατίθεται ὑπὲρ ἑνὸς μαθητοῦ ἐκ τῶν μικροτέρων τάξεων, διακρινομένου ἐπὶ χρηστότητι καὶ ἐπιμελείᾳ. Τὸ ποσὸν τοῦτο θὰ λαμβάνῃ ὁ μαθητὴς μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τῆς Σχολῆς. Τὸ μέτρον εἶναι ἄριστον, διότι ὁ μαθητὴς θὰ φοιτᾷ τακτικῶς εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ ὅταν ἐξέλθῃ θὰ εὕρῃ χρηματικόν τι ποσὸν διὰ τὴν ἐν τῷ βίῳ πρώτην αὐτοῦ ἀποκατάστασιν.

Καὶ ἐφέτος ἡ Κοσμητεία ἐκτὸς τῶν συνήθων Πασχαλινῶν δώρων, ἅτινα ἔδωκε κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα εἰς τοὺς μαθητάς, εὑρέθη εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν, τῇ συνδρομῇ καὶ τῆς κυρίας Ἑλένης Γεωργαντοπούλου, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς κ. Σερφιώτου, οἵτινες ἔπεμψαν δραχμὰς 200, τοῦ συναδέλφου κ. Μάρκου Δαμηράλη δρ. 100, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κ. Ἀθ. Πηνιατόρου δραχ. 100, τῆς κυρίας Κολιάτσου δρ. 25, τοῦ κ. Σπυρ. Λάμπρου δρ. 25 καὶ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου δραχ. 300 νὰ κάμῃ πανηγυρικωτέραν τὴν πασχαλινὴν ἑστίασιν τῶν μαθητῶν ἐν τῷ Βοτανικῷ κήπῳ, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος περὶ τοὺς ἑπτακοσίους παῖδας μετὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ Συλλόγου, τῆς Κοσμητείας τῶν Σχολῶν καὶ πολλῶν μελῶν. Ἐνταῦθα δὲν δύναμαι νὰ παραλείψω καὶ τὸ φιλοδώρημα, ὅπερ ὁ ἀγαπητὸς νεαρὸς Ἀνδρέας Α. Ζυγομαλᾶς ἔπεμψε κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν εἰς τοὺς ἀπόρους παῖδας, ἀποδεικνύων τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς του.

Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος ἐκτὸς τῆς τακτικῆς συνδρομῆς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ δήμου Ἀθηναίων, ἐτύχομεν καὶ τὰς τῶν δήμων Λαυρίου, Λετρίνων, Ἤλιδος, Μυρτουντίων, Λαμίας καὶ Ἀκράτας, ἐσχο-

μεν δὲ ἀναγγελίας συνδρομῶν καὶ ἄλλων δήμων τῶν νομῶν Εὐβοίας, Κορινθίας καὶ Ἀρκαδίας, ὅπερ εἶναι μεγίστη δι' ἡμᾶς ἠθικὴ ἐνίσχυσις, διότι οἱ Δῆμοι, τῶν ὁποίων οἱ παῖδες φοιτῶσιν εἰς τὰς ἡμετέρας Σχολάς, ἀναγνωρίζουσι τὴν μεγάλην αὐτῆς ἠθικοποιητικὴν ἐνέργειαν. Πλὴν τούτων ηὐτυχήσαμεν νὰ τύχωμεν καὶ ἑτέρων χρηματικῶν δωρεῶν τῆς κυρίας Βασιλικῆς Κηπουροῦ λ. 100 δρ. 4185, ἐκ κληροδοτήματος Δεσποίνης Δ. Μάλλιου δρ. 300, παρὰ τοῦ κ. Ἰακώβου Θεοφιλᾶ δρ. 120, ἐξ Ἀνωνύμου δρ. 200, παρὰ τοῦ κ. Δ. Ροδίου δρ. 25 καὶ παρὰ τοῦ κ. Ποθητοῦ Ψαρρᾶ διάφορα χρήσιμα βιβλία διὰ βραβεῖα εἰς τοὺς παῖδας.

Ἐπίσης ἐκ τῶν διαλέξεων τοῦ πατρὸς Ὑακίνθου Λοαζὼν καὶ τῆς συναυλίας τοῦ συναδέλφου καλλιτέχνου κ. Κ. Νικολάου, τῇ συμπράξει τῆς εὐγενοῦς κ. Ὄλγας Παπαδιαμαντοπούλου καὶ ἄλλων εἰσεπράχθη ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσόν».

Μεθ' ὃ ἐδόθησαν τὰ χρηματικὰ βραβεῖα εἰς τοὺς ἑξῆς μαθητάς, χορηγοῦντος τοῦ κ. Ν. Θών :

1	Νικ. Μωραΐτην	ἐτῶν	16	ἐκ	Δωρίδος	ὑπηρέτην	τάξ.	ς'	Δρ.25
2	Λεων. Γεωργακόπουλον	»	14	»	Λιδωρικίου	»	»	»	25
3	Ἰωάννην Μαρσέλλον	»	13	»	Κυθήρων	»	»	»	25
4	Δημ. Τζηλαλῆν	»	14	»	Λιδωρικίου	»	»	»	25
5	Γεώρ. Καφὲν	»	13	»	Μακεδονίας	»	»	Ε'	50
6	Ζήσ. Ἀναγνωστόπουλον	»	14	ἐξ	Ἠπείρου	»	»	»	50
7	Ἀνδρ. Χρόνην	»	18	»	Μεγαλοπόλεως	ὑποδ/στὴν	»	»	50
8	Ἰωάννην Ζαρόπουλον	»	15	ἐξ	Ἠπείρου	ὑπηρέτην	»	Δ'	50
9	Δημ. Τούλην	»	14	»	Μακεδονίας	»	»	»	50
10	Ἰωάννην Μίχαν	»	15	»	Κορίνθου	»	»	»	50
11	Κυρ. Τσούχαλον	»	17	»	Θράκης	ξυλουργὸν	»	»	50
12	Ἰωάννην Μακρῆν	»	14	»	Μεγαλοπόλεως	ὑπηρέτην	»	Γ'	50
13	Ἡρακλῆν Ζόγαν	»	11	»	Μακεδονίας	ὑποδ/στὴν	»	»	50
14	Ἀστέρ. Μαχαίραν	»	12	ἐξ	Ἠπείρου	ὑπηρέτην	»	»	50

Χορηγοῦντος τοῦ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρου ***βραβεῖον ἀρετῆς*** ἐδόθη εἰς τὸν Παναγιωτην Βαρουτᾶν μαθητὴν τοῦ α' τμήματος τῆς α' τάξεως, ἐτῶν 13 ἐκ Μεγαλοπόλεως, ὑποδηματοκαθαριστήν, δρ. 100, εἰς δὲ τὸν Δημήτριον Νικολάου, ἐτῶν 15 ἐκ Μακεδονίας, πηλοκομιστήν, μαθητὴν τοῦ β' τμήματος τῆς α' τάξεως, δρ. 60, χορηγοῦντος τοῦ ἐκ Κων/πόλεως κ. Δ. Σωφρονιάδου καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ υἱοῦ του Κωνσταντίνου.

ϛ'. Διαγωνισμὸς διδασκάλων.

Ἕνεκα τῆς ἱδρύσεως καὶ Β' παραρτήματος τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων, ἐγένετο καὶ αὖθις διαγωνισμὸς διδασκάλων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων. Ἐκ τῶν διαγωνισθέντων ἐπέτυχον οἱ ἑξῆς: Λουκᾶς Ἰωάννου, Δημήτριος Νικολαΐδης, Κωνστ. Μερτζιώτης, Μιχαὴλ Θεοδωρακᾶκος, Γεώργιος Ξυδέας, Ἀθαν. Πολυμερόπουλος καὶ Μιλτιάδης Μανίκας. Τῆς γυμναστικῆς προσελήφθη καὶ ἕτερος διδάσκαλος ὁ κ. Ἀλ. Μουμούρης.

Ζ'. Συσσίτιον.

Εἰς τὸ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α. Β. Υ. τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας οἰκονομικὸν συσσίτιον, οἱ μαθηταὶ τῆς Σχολῆς ἐθισθέντες ἀπὸ τριετίας μεταβαίνουσι τακτικώτατα. Ὁμολογοῦσι δὲ πάντες, ὅτι παρέχεται αὐτοῖς τροφὴ καθαρὰ καὶ θρεπτικὴ ἀντὶ ἐλαχίστης δαπάνης.

Η'. Ἰατροί.

Περατοῦντες τὴν λογοδοσίαν ἡμῶν, κ. Πρόεδρε, καθῆκον θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν τῷ κ. Στεφ. Βαλακάκῃ, ἰατρῷ καὶ κοσμήτορι, ὅστις ἀνέλαβε προθύμως νὰ ἐπισκέπτηται τοὺς πάσχοντας ἀπόρους μαθητὰς δὶς τῆς ἑβδομάδος ἐν τῇ κεντρικῇ Σχολῇ. Ὡς γνωστὸν δέ, τὰ φάρμακα εἰς τοὺς μαθητὰς τούτους παρέχει ἡ Σχολὴ δωρεάν. Τὰ δὲ φάρμακα ταῦτα παρέχει τὸ φαρμακεῖον τοῦ κ. Παύλου Ζαλοκώστα μετὰ μεγάλης ἐκπτώσεως, χάριν τοῦ φιλανθρωπικοῦ τῆς Σχολῆς σκοποῦ.

Ταῦτα τὰ κατὰ τὴν σχολὴν τὸ λῆξαν ἔτος, πρὸς δὲ τὸν Σύλλογον τῶν διδασκάλων τῆς Σχολῆς ἐκφράζομεν καὶ αὖθις τὴν πλήρη ἡμῶν εὐαρέσκειαν διὰ τὴν μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Μετ' ἄκρας ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Σεπτεμβρίου 1901.

Ὁ Ἔφορος

Π. Κ. ΤΑΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γραμματεύς

ΘΕΜ. Γ. ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

1900–1901

Κύριε Πρόεδρε,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ὑμῖν τὸν ἰσολογισμὸν τοῦ ἔτους 1900-1901 τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Κατὰ τοῦτον τὰ μὲν **Ἔσοδα** ἀνῆλθον εἰς	Δρ.	159,125.75
τὰ δὲ **Ἔξοδα** » »	»	156,702.75
ὥστε παρουσιάζεται περίσσευμα ἐκ	Δρ.	2,423.—

ἐξ ὧν **2307.35** δραχμαὶ εὑρίσκοντο κατατεθειμέναι κατὰ τὴν 31 Αὐγούστου ἐ. ἔ. εἰς ἀνοικτὸν λ/σμὸν τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ συνημμένου ἀντιγράφου λ/σμοῦ τῆς Τραπέζης καὶ **115.65** εἰς χεῖράς μου.

Ἔσοδα εἰσεπράχθησαν			Δρ.	159,125.75
ἐκ τούτων ὅμως δέον νὰ ἀφαιρεθῶσιν αἱ ληφθεῖσαι ὡς δάνειον παρὰ μὲν τοῦ κ. Ε. Εὐγενίδου	Δρ.	50,000.—		
παρὰ τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν. .	»	20,000.—		
καὶ ὡς ἐγγύησις τοῦ ἐργολάβου	»	7,000.—	»	77,000.—
ὥστε μένουν καθαρὰ ἔσοδα ἐκ			Δρ.	82,125.75
εἶχον δὲ προϋπολογισθῆ			»	45,694.95
ἤτοι ἐπὶ πλέον εἰσεπράχθησαν			»	36,430.80
Τὰ ἔξοδα εἶχον προϋπολογισθῆ εἰς			Δρ.	44,776.25
Ἐλάβομεν τακτικὰς μὲν πιστώσεις	δρ.	22,022.15		
ἐκτάκτους δὲ πιστώσεις, ἐν αἷς καὶ αἱ πρὸς ἀγορὰν οἰκοπέδου καὶ διὰ τὴν οἰκοδομὴν	»	129,964.77	»	151,986.92
ἤτοι ἐν ὅλῳ			Δρ.	196,763.17
ἐδαπανήθησαν ἐν ὅλῳ			»	156,702.75
καὶ ἔμειναν ἀδιάθετοι πιστώσεις ἐκ			Δρ.	40,060.42

Ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν δαπανῶν ἐκ		Δρ.	156,702.75
ἐδώκαμεν εἰς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τόκων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	Δρ. 20,424.05		
εἰς ἀγορὰν οἰκοπέδου Κ. Βούρου	» 40,000.—		
» » » Π. Στεφάνοβικ Σκυλίτση	» 30,000.—		
εἰς συμβόλαια διάφορα . . .	» 1,500.—		
καὶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ καταστήματος.	» 17,520.25	»	109,453.30
καὶ ἔμειναν τακτικαὶ δαπάναι		Δρ.	47,249.45

Εἰς τὸν προϋπολογισμὸν συμπεριελήφθη ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου ὡς ἔσοδον τὰ ἐν τῷ ταμείῳ αὐτοῦ εὑρισκόμενα μετρητὰ ἐκ περισσεύματος τῆς χρήσεως τοῦ ἔτους 1900-1901 ἐκ δραχμῶν 4,174.95.

Ὡς παρατηρεῖτε, κ. Πρόεδρε, κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος αἱ εἰσπράξεις τοῦ Συλλόγου ὑπερέβησαν τὰς προσδοκίας ἡμῶν, διότι ἀφαιρουμένων τῶν 109,453.30, ἃς ἐπληρώσαμεν δι' ἀγορὰν τῶν οἰκοπέδων τῶν κ. κ. Κ. Βούρου καὶ Π. Στεφάνοβικ Σκυλίτση καὶ ἀπέναντι τῶν δαπανῶν τῆς οἰκοδομῆς, αἵτινες ἐκαλύφθησαν ἐκ τοῦ δανείου τοῦ κ. Ε. Εὐγενίδου, τοῦ δανείου τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν καὶ τῆς α´ δόσεως τῆς δωρεᾶς τοῦ κ. Ε. Εὐγενίδου πρὸς ἐπέκτασιν τῆς αἰθούσης, κατεβάλομεν καὶ δραχ. 20,424,05 πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ παλαιοῦ δανείου τῆς Ἐθν. Τραπέζης ἐκ τῶν τακτικῶν τοῦ Συλλόγου εἰσπράξεων.

Προβαίνω ἤδη εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν διαφόρων μερίδων τῶν ἐσόδων.

Συνδρομαὶ Μελῶν.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	11,977.15
	Προϋπελογίσθησαν	»	9,000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	2,957 15
Καθυστερούμενα.	Προϋπελογίσθησαν	Δρ.	1,500.—
	Εἰσεπράχθησαν	»	1,102.—
	ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον	Δρ.	397.—
Δικαίωμα ἐγγραφῆς.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	3,600.—
	Προϋπελογίσθησαν	»	1,500.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	2,100.—

Δικαίωμα Ἐντευκτηρίου.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	2,500.—
	Προϋπελογίσθησαν	»	1,000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	1,500.—

Ἐκ τῶν διαφόρων ὑποχρεώσεων τῶν μελῶν προϋπελογίσθησαν δραχ. 13,000, εἰσεπράχθησαν δὲ δραχ. 19,160.15, ἤτοι ἐπὶ πλέον δρ. 6.160.15 ἀνώτερον καὶ τοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰσπραχθέντος ἐπὶ πλέον ποσοῦ. Ἡ αὔξησις αὕτη προῆλθε τὸ μὲν ἐκ τῆς προθυμίας τῶν μελῶν πρὸς καταβολὴν τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῶν πρὸς τὸ ταμεῖον, ὅπερ ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ ἐκτιμήσῃ ὁ Σύλλογος, τὸ δὲ καὶ ἐκ τῆς ψηφίσεως πολλῶν νέων μελῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος.

Χορηγία Δημοσίου.	Προϋπελογίσθησαν	Δρ.	2,500.—
	Εἰσεπράχθησαν	»	2,000.—
	ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον	Δρ.	500.—

καὶ τοῦτο διότι τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν ἠλάττωσε κατὰ 500 δραχμὰς τὴν ἐπιχορήγησιν αὐτοῦ.

Χορηγία Δήμων.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	4,515.—
	Προϋπελογίσθησαν	»	3,250.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	1,265.—

καὶ τοῦτο διότι ἐκτὸς τῶν 3000 δραχμῶν τῆς συνδρομῆς τοῦ Δήμου Ἀθηναίων εἰσεπράξαμεν τὰς ὑπολοίπους δραχ. 1515 ἐκ διαφόρων Δήμων τοῦ Κράτους, χάριν τῶν ἐνεργειῶν τῶν κ. κ. Νομαρχῶν καὶ ἡμετέρων ἀγαπητῶν συναδέλφων, οἵτινες ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν παράκλησιν τῆς Ἐφορείας καὶ ἐνέγραψαν διάφορα ποσὰ εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν Δήμων, ὧν προΐστανται.

Ἔκτακτα ἔσοδα. Εἰσεπράχθησαν			Δρ.	104,307.40
ἐκ τούτων δέον νὰ ἀφαιρεθῶσι τὸ δάνειον τοῦ κ. Ε. Εὐγενίδου ἐκ . . .	Δρ.	50,000.—		
τὸ δάνειον τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν	»	20,000.—		
ἡ ἐγγύησις τοῦ ἐργολάβου κ. Θ. Βουτσαρᾶ	»	7,000.—	»	77,000.—
ὥστε μένει καθαρὰ εἴσπραξις ἐκ			Δρ.	27,307.40
	Προϋπελογίσθησαν		»	5,000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον		Δρ.	22,307.40

Τὰ ***Ἔκτακτα Ἔσοδα*** προῆλθον ἐκ τῶν ἑξῆς κονδυλίων:

Κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τῆς μεγάλης δωρεᾶς τοῦ κ. Ε. Εὐγενίδου ἐξ 20,000 δραχμῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς αἰθούσης καὶ ἐκ τῆς ὁποίας εἰσεπράξαμεν τὴν α' δόσιν ἐκ	Δρ.	10,000.—
Ὁμοίως τῆς Κας Βασιλικῆς Π. Κηπουροῦ εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της Παναγ. Α. Κηπουροῦ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀγαπητοῦ συναδέλφου κ. Σ. Σ. Τσαλδάρη ἐκ	»	4,185.—
Ἐκ τῶν δωρεῶν:		
Κατὰ πρῶτον λόγον τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως ἐκ	»	500.—
Τῆς Α. Β. Υ. τῆς Πριγκιπίσσης Σοφίας . . .	»	500.—
Καὶ τῶν κ. κ. Ν. Τσιγαδᾶ Μπέη ἐκ L. s. 25 ἤτοι	»	1,052.50
Ι. Ἀθανασάκη	»	1,000.—
Π. Κότζικα	»	1,000.—
Νέστωρος Τσανακλῆ	»	1,000.—
Δημ. Κυμπρίτη	»	300.—
Μ. Ἰορδανοπούλου	»	300.—
Π. Καλλιγᾶ	»	200.—
Ἀνωνύμου	»	200.—
Μελετίου Βαγιανέλλη.	»	158.40
Δαμασκηνοῦ Σπηλιωτοπούλου.	»	100.—
Ν. Εὐμορφοπούλου	»	100.—
Ἑλένης Γεωργαντοπούλου	»	100.—
Ἰωσηφίνας Τιές	»	100.—
Ἀνωνύμου ὁδοῦ Πανεπιστημίου	»	60.—
»	»	6.—
»	»	4.—
Στ. Μπόσκοβιτς	»	25.—
Δημ. Ροδίου	»	25.—
Ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τῆς ἀποβιωσάσης Δεσποίνης Δ. Μάλλιου	»	300.—
Ἐκ τῆς πωλήσεως 5 νεκρικῶν στεφάνων δωρηθέντων παρ' ἀγαπητοῦ συναδέλφου	»	120.—
Ἀπὸ τὸν κ. Σ. Π. Λάμπρον διὰ βραβεῖον ἀρετῆς	»	100.—
Εἰς μεταφορὰν	Δρ.	21,435.90

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	21,435.90
Ἐκ τῶν προεσπερίδων πρὸς τιμὴν τῆς κυρίας Ἰουλίας Ἀδάμ	»	622.—
καὶ τῶν κ. κ. Dutertre	»	536.80
Ἰουλ. Τρουφιέ	»	533.—
Μαύρου Ἰατροῦ	»	400.—
Δ. Κακλαμάνου εἰς μνήμην Ν. Γύζη	»	98.50
Ἐκ τῆς συναυλίας τοῦ Συλλόγου	»	945.—
» » » τοῦ κ. Κ. Νικολάου . . .	»	781.15
Ἀπὸ Ἔκθεσιν Χρυσανθέμων	»	613.50
» Διαγωνισμὸν Ἀπαγγελίας	»	298.—
» Κλήρωσιν 10 μετοχῶν Πατρ. Δανείου ἐκ τῆς δωρεᾶς Δ. Δρακάτου	»	121.70
» 9 μετοχῶν τῆς αὐτῆς δωρεᾶς.	»	90.—
» ἐνοίκιον αἰθούσης παρὰ τῶν Κ. Κ.:		
Λίνας φὸν Λότνερ	»	100.—
Μ. Σιγάλα	»	90.—
καὶ Ἀθηναϊκῆς Μανδολινάτας . .	»	40.—
» Ζαχ. Κομηνὸν ἐνοίκιον οἰκοπ. Σκυλίτση	»	300.—
» Τρ. Μάλλιον » » Βούρου .	»	40.—
» Ε. Νικολαΐδην διὰ 4 τόμ. Ἐπετηρίδος	»	20.—
» Γενικὰς Ἀσφαλείας διὰ μικρὰν πυρκαϊὰν	»	25.—
» Τράπεζαν Ἀθηνῶν διὰ τόκους ἀνοικτῶν λογαριασμῶν	»	216.85
ἤτοι ἐν ὅλῳ. . .	Δρ.	27,307.40

Ἔσοδα χοροῦ.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	12,227.—
	Προϋπελογίσθησαν	»	9,000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	3,227.—
Εἰσφοραὶ Συσσιτίου Πάσχα.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	450.—
	Προϋπελογίσθησαν	»	200.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	250.—

Αἱ εἰσφοραὶ αὗται προέρχονται ἐκ τῶν τῆς Κυρίας Ἑλένης Γεωργαντοπούλου . . . . . . Δρ. 200.—

τῆς Κυρίας Μαρίας Κολιάτσου		Δρ.	25.—
καὶ τῶν ΚΚ. Σπυρ. Π. Λάμπρου		»	100.—
Μ. Δαμηράλη		»	100.—
καὶ Ε. Πηνιατόρου		»	100.—
	ἐν ὅλῳ	Δρ.	450.—
Κληροδότημα Α. Τσούφλη.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	2,221.50
	Προϋπελογίσθησαν	»	2,000.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	221.50

καὶ τοῦτο ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τοῦ νομίσματος.

Βραβεῖον Θῶν.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	600.—
	ἤτοι ὅσαι καὶ προϋπελογίσθησαν.		
Βραβεῖον Σωφρονιάδου.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	50.—
	ἤτοι ὅσαι καὶ προϋπελογίσθησαν.		
Ἐνοίκιον Ἐντευκτηρίου.	Προϋπελογίσθησαν	Δρ.	1,470.—
	Εἰσεπράχθησαν	»	1,249.15
	ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον	Δρ.	250.—

αἵτινες θὰ εἰσπραχθῶσιν ἀρχομένου τοῦ προσεχοῦς ἔτους.

Ἐνοίκιον οἰκίας Ε. Καζηλιέρη	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	1,800.—
	ἤτοι ὅσαι καὶ προϋπελογίσθησαν.		
Εἰσπράξεις ἐπιστημ. Διαλέξεων.	Εἰσεπράχθησαν	Δρ.	6,370.70
	Προϋπελογίσθησαν	»	1,700.—
	ἤτοι ἐπὶ πλέον	Δρ.	4,640.70

καὶ τοῦτο διότι αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Τιμ. Ἀργυροπούλου γενόμεναι διαλέξεις

ἐπέφερον τὸ ποσὸν ἐκ		Δρ.	829.50
ἡ ὑπὸ τῆς Κας Ἰουλίας Ἀδάμ		»	1,758.—
αἱ τοῦ Πατρὸς Ὑακίνθου Λοαζὼν		»	2,036.—
καὶ αἱ παρὰ διαφόρων ἀγαπητῶν συναδέλφων . .		»	1,717.20
	ἤτοι ἐν ὅλῳ. . .	Δρ.	6,340.70
Σήματα Μελῶν.	Προϋπελογίσθησαν	Δρ.	200.—
	Οὐδὲν εἰσεπράχθη.		
Ἐκποίησις ἀχρήστου ὑλικοῦ.	Προϋπελογίσθησαν	Δρ.	450.00
	Εἰσεπράχθησαν	»	59.60
	ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον	Δρ.	390.40

καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἕνεκα τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ καταστήματος τοῦ Συλλόγου ἐκρατήσαμεν τὴν θερμάστραν τῆς αἰθούσης.

Εἰσπράξεις περιοδικοῦ Φυσιογν. Τμήματος Προϋπελογίσθησαν Δρ. 300.—

ἀλλὰ τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν εἰσεπράχθη καθότι τὰ ἔξοδα ἦσαν ἀνώτερα τῶν εἰσπραχθέντων ἀπὸ συνδρομὰς τοῦ περιοδικοῦ τούτου.

Περίσσευμα παρελθούσης χρήσεως Δρ. 4,174.95

Ἐν τέλει δέον νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι ἐπραγματοποιήθη ἐφέτος δωρεὰ παλαιὰ τοῦ κ. Δημ. Δρακάτου, ὅστις εἶχεν ἀποστείλει ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου 120 ὁμολογίας τοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου ἐπὶ τῇ προσωρινῇ ἀποδείξει τῆς καταθέσεως. Αἱ ὁμολογίαι αὗται ἃς ἐπανειλημμένως ἐζητήσαμεν καὶ δὲν ἀνευρίσκοντο ἦσαν κατατεθειμέναι ἐντὸς φακέλλου τοῦ ἐν Καΐρῳ προξενείου τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀποβιώσαντος προξένου Ἀλέξ. Γ. Ράλλη. Ἡ χήρα αὐτοῦ Κυρία Σοφία Ἀλεξ. Ράλλη μαθοῦσα ὅτι αἱ ὁμολογίαι αὗται ἀνήκουσι τῷ Συλλόγῳ, ἀμέσως ἀπέστειλε ταύτας, ἐφ' ᾧ ἐδέχθη καὶ τὰ εὐχαριστήρια ἡμῶν.

Ἐνεργητικόν.

Ἀξία οἰκοδομῆς κατὰ τὸν ἰσολογισμόν . . .		Δρ.	191,742.37
Ἀγορὰ οἰκοπέδου κ. Κ. Βούρου		»	40,000.—
» » κ. Στεφάνοβικ Σκυλίτση .		»	30,000.—
Τὰ πληρωθέντα μέχρι σήμερον εἰς τὴν προέκτασιν τοῦ καταστήματος		»	17,520.25
Τὸ $^1/_2$ τῆς ἀξίας τῆς κληροδοτηθείσης οἰκίας ὑπὸ τῆς Εὐανθίας Θ. Κατζηλιέρη		»	25,000.—
Ἀξία ἐπίπλων		»	37,000.—
Ἀξία Βιβλιοθήκης κατὰ τὸ ἔτος 1890-1900 . . . . . Δρ.	26,402.70		
Αὔξησις κατὰ τὸ 1900-1901 »	2,120.10	»	28,522,80
Ἀξία 138 μετοχῶν Πατριωτ. δανείου ἐκ τῶν δωρεῶν Δ. Δρακάτου καὶ Ἀρ. Καρακάρη . .		»	1,380.—
Συνδρομαὶ ὀφειλόμεναι κατὰ τὸ 1900-1901		»	3,707.—
Μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ.		»	2,423.—
ἐν ὅλῳ		Δρ.	377,295.42

Παθητικόν.

Χρέος φυλακῶν	Δρ.	40,639.73
Χρέος κ. Ε. Εὐγενίδου.	»	50,000.—
Χρέος Τραπέζης Ἀθηνῶν	»	20,000.—
Χρέος Ταμιευτηρίου παλαιὸν ἄνευ τόκου . .	»	2,932.75
ἐν ὅλῳ	Δρ.	113,572.48

Ἀνακεφαλαίωσις.

Ἐνεργητικόν	Δρ.	377,295.42
Παθητικόν	»	113,572.48

Παραβάλλοντες δὲ τὰ ἐφετεινὰ ἐξαγόμενα πρὸς τὰ περισυνὰ τοῦ Ἐνεργητικοῦ καὶ Παθητικοῦ ἔχομεν τὰ ἑξῆς ποσά :

Ἐνεργητικὸν	1899 - 1900	Δρ.	287,095.02
»	1900 - 1901	»	377,295.42
Παθητικὸν	1899 - 1900	Δρ.	63,572.48
»	1900 - 1901	»	113,572.48

Ἐσωκλείων τὸν σχετικὸν ἰσολογισμὸν ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1901.

Ὁ Ταμίας

Δ. Α. ΜΕΤΑΞΑΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ[1]

1900—1901

Κύριε Πρόεδρε,

Διεξηγάγομεν συμφώνως τῇ ἐντολῇ τοῦ Συλλόγου τὴν ἐξέλεγξιν τῶν πράξεων τῆς Ἐφορείας καὶ τῆς Κοσμητείας τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων ὡς καὶ τῶν ἐχουσῶν διαχείρισιν ἐπιτροπῶν τοῦ Συλλόγου καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐξελέγξεως ταύτης ὑποβάλλομεν σήμερον.

Μετὰ χαρᾶς δ' ἐν πρώτοις ἀναφέρομεν τὰ κατὰ τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου τοῦ ὁποίου τὰ μὲν ***Ἔσοδα*** ἀνῆλθον εἰς Δρ. 159.125.75
τὰ δὲ ***Ἔξοδα*** » » » 156.702.75
καὶ ἔμεινε περίσσευμα ἐκ Δρ. 2.423.—

ἐξ ὧν Δρ. 2.307.35 εὑρίσκονται κατατεθειμέναι εἰς τὴν Τράπεζαν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τοκοφόρον ἀνοικτὸν λ/μὸν κατὰ τὸ παρουσιασθὲν ἡμῖν ἐπίσημον ἀντίγραφον τῆς τραπέζης ταύτης, Δρ. δ' 115.65 εἰς χεῖρας τοῦ ταμείου.

Ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν ***Ἐσόδων***		Δρ. 159.125.75
δέον νὰ ἀφαιρέσωμεν τὰ ἑξῆς ποσὰ ἀντιπροσωπεύοντα ὅλως ἐκτάκτους εἰσπράξεις ἐνδιαφερούσας τὴν οἰκοδομήν, ἤτοι τὸ δάνειον τοῦ κ. Ε. Εὐγενίδου ἐκ	Δρ. 50.000.—	
τὸ ληφθὲν ποσὸν ἐκ τοῦ δανείου τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν	» 20.000.—	
καὶ τὴν ἐγγύησιν τοῦ ἐργολάβου .	» 7.000.—	» 77.000.—
καὶ μένει καθαρὸν ποσὸν ***Ἐσόδων*** ἐκ		Δρ. 82.125.75
ἐνῷ εἶχον προϋπολογισθῇ		» 45.694.95
ἤτοι εἰσεπράχθησαν ἐπὶ πλέον		Δρ. 36.430.80

[1] Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ Συλλόγου τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1901, ὁ δὲ Σύλλογος ἐψήφισε τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ πρὸς πάντας τοὺς διοικήσαντας αὐτὸν τὸ παρελθὸν ἔτος.

Τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν ἐπὶ πλέον εἰσπράξεων ἀνάγεται ὡς ἑξῆς εἰς τὰ διάφορα κεφάλαια τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐκ τῶν διαφόρων ὑποχρεώσεων τῶν μελῶν . .	Δρ.	6.160.15
Χορηγία Δήμων	»	1.265.—
Ἔκτακτα Ἔσοδα	»	22.307.40
Ἔσοδα Χοροῦ	»	3.227.—
Εἰσφοραὶ Συσσιτίου Πάσχα	»	250.—
Κληροδότημα Α. Τσούφλη	»	221.50
Εἰσπράξεις Ἐπιστημ. διαλέξεων	»	4.640.70
	Δρ.	38.071.75
Ἀφαιροῦνται τὰ ἐπὶ ἔλαττον εἰσπραχθέντα . .	»	1.640.95
ἔχομεν ἐπὶ πλέον	Δρ.	36.430.80

Τὸ πλεῖον τοῦ ποσοῦ τούτου προῆλθε μὲν καὶ ἐξ ἐκτάκτων δωρεῶν ἀλλὰ κυρίως ὀφείλεται οὐ μόνον εἰς τὴν συνεχῆ φροντίδα τοῦ τε ταμίου καὶ ἐν γένει τῶν ἀρχῶν τοῦ Συλλόγου πρὸς ἀκριβῆ εἴσπραξιν τῶν διαφόρων τοῦ Συλλόγου ἐσόδων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀδιάκοπον μέριμναν ὅπως ἑκάστοτε νέους ἐφευρίσκωσι πόρους πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Συλλόγου.

Αἱ ἐπὶ ἔλαττον γενόμεναι εἰσπράξεις προέρχονται·

α΄) ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς χορηγίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν κατὰ Δρ. 500, τὸ ὁποῖον ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ συμβῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὅτι εἰς ἄλλας ἐποχὰς ὁπότε ὁ Σύλλογος δὲν εἶχε κάμει τὰς μεγάλας τῆς σήμερον προόδους παρείχετο πρὸς αὐτὸν χορηγία ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐκ δρ. 7.000.

β΄) ἐκ τῆς μὴ πραγματοποιήσεως τῆς πωλήσεως ἀχρήστου ὑλικοῦ διότι ἡ Ἐφορεία ἔκρινε καλὸν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ὑπᾶρχον τοῦτο εἰς τὰς νέας τοῦ Συλλόγου προσθήκας.

γ΄) ἐκ δρ. 200 τῶν μὴ πωληθέντων σημάτων τῶν μελῶν.

δ΄) ἐκ τῆς μὴ ἀποδόσεως ὑπὸ τοῦ Φυσιογνωστικοῦ τμήματος τῆς προκαταβολῆς δρ. 300 πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Δελτίου αἱ ὁποῖαι θὰ μείνωσιν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ τμήματος διὰ τὰ προσεχῆ ἐκδοθησόμενα τεύχη.

ε΄) ἐκ τῆς μὴ εἰσπράξεως δρ. 250.55 ἐκ τοῦ ἐνοικίου τοῦ ἐντευ-

κτηρίου, ὅπερ κατ' αἴτησιν τοῦ ἐνοικιαστοῦ θὰ καταβληθῇ κατὰ τὰς πρώτας τοῦ ἔτους τούτου ἡμέρας.

Τοιαῦτα λαμπρὰ ἀποτελέσματα ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ἡ Ἐφορεία ἠδυνήθη ἐκ τῶν εἰσπράξεων καὶ μόνον τοῦ Συλλόγου νὰ ἐξοφλήσῃ ἐντελῶς τὸ ὑπολειπόμενον πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν χρέος τοῦ Συλλόγου ἐκ δρ. 20.424.05 καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἦσαν ἡ διαρκὴς ἁπάντων ἐπιθυμία τῆς προεκτάσεως δηλαδὴ τοῦ καταστήματος τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν Σχολῶν καὶ τῆς ἀγορᾶς τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου τοῦ κ. Κ. Βούρου. Καὶ εἰς τοῦτο βεβαίως συνετέλεσεν καὶ ἡ ἐκ δρ. 20.000 δωρεὰ τοῦ κ. Ε. Εὐγενίδου καὶ τὸ δάνειον τοῦ ἰδίου ἐκ 50.000 δραχμῶν ἐπὶ τῷ μικροτάτῳ τόκῳ τῶν 3 %. Ἀλλὰ καὶ ἡ διεύθυνσις τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν προθύμως παρέσχεν 70.000 δραχμὰς δάνειον ἐπὶ τόκῳ 5 %. Οὕτω δὲ ἂν πραγματοποιηθῇ καὶ ὁλόκληρον τὸ δάνειον τοῦτο θὰ ἐπιβαρυνώμεθα κατ' ἔτος μὲ τόκον δρ. 5.000, οἵτινες ὅμως θὰ καλύπτωνται ἐκ τῶν δρ. 1.200 τοῦ ἐνοικίου τοῦ ἑτέρου οἰκοπέδου τοῦ ἀγορασθέντος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου παρὰ τοῦ μακαρίτου Π. Στεφάνοβικ Σκυλίτση ἀντὶ τοῦ μικροῦ ποσοῦ τῶν 30.000 δραχμῶν καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν συνδρομῶν καὶ καταβολῶν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου τοὐλάχιστον ἐκ 4000 δραχμῶν δυνάμει τῶν ψηφισθεισῶν τροποποιήσεων τοῦ κανονισμοῦ.

Παραβαλόντες τάς τε ἀποδείξεις τῶν εἰσπράξεων πρὸς τὰ στελέχη αὐτῶν ὡς καὶ τὰ ἐντάλματα τῶν πληρωμῶν εὕρομεν καὶ ἐκείνας καὶ ταῦτα ἐν πλήρει τάξει μετὰ πάντων τῶν δικαιολογητικῶν καὶ τὰς δαπάνας γενομένας συμφώνως μὲ τὰς δοθείσας πιστώσεις. Μόνον μικρὰν ὑπέρβασιν ἐκ δρ. 65.15 εὕρομεν εἰς διάφορα κονδύλια τοῦ προϋπολογισμοῦ, τῆς ὁποίας προτείνομεν τὴν ἔγκρισιν.

Ἡ ἐξέλεγξις τῶν δαπανῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκθέσεως τῶν Χρυσανθέμων καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐτησίου γεύματος τοῦ Συλλόγου ἀπέδειξαν πάσας ταύτας ἐν πλήρει τάξει γενομένας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς περιουσίας τοῦ Συλλόγου τὸ μὲν *Ἐνεργητικὸν* ἀνέρχεται εἰς δρ. 377.295.42 ἤτοι ἀνώτερον τοῦ περισυνοῦ κατὰ δρ. 90.200.40 τὸ δὲ *Παθητικὸν* ὁμοίως ἀνώτερον τοῦ περισυνοῦ κατὰ δρ. 50.000.— ἤτοι ἔχομεν ὑπέρβασιν *Ἐνεργητικοῦ* ἀπὸ τοῦ *Παθητικοῦ* κατὰ Δραχ. 40.200.40.

Οὕτως ἡ περιουσία τοῦ Συλλόγου ἀνέρχεται σήμερον εἰς Δραχ. 263.742.94.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὕτη καὶ ἡ πραγματικὴ αὔξησις.

Ἡ πρόσκτησις τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου τοῦ κ. Κ. Βούρου ἀπέδωκεν εἰς τὸ ὅλον οἰκόπεδον τοῦ Συλλόγου μείζονα ἀξίαν καὶ ἐνῷ τὸ μὲν

παλαιὸν ἠγοράσθη διὰ	Δρ.	57.840.64
τὸ δὲ νέον διὰ	»	40.000.—
τὸ ὅλον τοῦ οἰκοπέδου τὸ ὁποῖον ἀνέρχεται εἰς πήχεις 1114+750=1864 στοιχίζει	Δρ.	97.840.64

βεβαίως ὅμως ἔχει ἀξίαν σχεδὸν διπλασίαν. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου δὲν εἶναι τοῦ παρόντος, θέλουσι δὲ κανονισθῇ ὑφ' ἡμῶν ὅταν σὺν Θεῷ περατωθῇ ἡ οἰκοδομὴ καὶ παρουσιασθῇ ὁ ὅλος αὐτῆς ἀπολογισμός.

Κλείοντες τὸν περὶ ταμείου λόγον καὶ ἀπευθύνοντες τὴν μεγάλην ἡμῶν εὐαρέσκειαν πρὸς τὸν ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Ἄγγελον Μεταξᾶν διὰ τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ περὶ τὴν διαχείρισιν δέον νὰ μνημονεύσωμεν συγχρόνως καὶ τοῦ Λογιστοῦ κ. Π. Ἀποστολίδου ὅστις καὶ τὴν λογιστικὴν καὶ τὴν λοιπὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου διεξήγαγε μετὰ μεγάλης τάξεως.

Τὰ πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Ἐφορείας ὡς καὶ τὸ ἀρχεῖον τοῦ Συλλόγου, τὸ μητρῷον τῶν μελῶν καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία τοῦ γραφείου ὡς καὶ τὸ βιβλίον ὑλικοῦ εὑρίσκονται ἐν πλήρει τάξει, ἐφ' ᾧ καὶ διὰ ταῦτα καὶ διὰ τὴν ἐν γένει δρᾶσιν ἐν τῇ διευθύνσει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου χάριτες ὀφείλονται πρὸς τὸν ἀόκνως ἐργαζόμενον Γενικὸν τοῦ Συλλόγου Γραμματέα κ. Μιχ. Π. Λάμπρον καὶ πιστεύομεν ὅτι ἐν τούτῳ ἀντιπροσωπεύομεν καὶ τὴν ὁμόθυμον τοῦ Συλλόγου γνώμην.

Τὸ Ἀναγνωστήριον τοῦ Συλλόγου χάρις εἰς τὴν μέριμναν τοῦ Ἐπιμελητοῦ κ. Ἱπ. Καραβία κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐπεξετάθη καὶ ἐπλουτίσθη ἱκανῶς ὡς καὶ ἡ Βιβλιοθήκη, ἤρξατο δὲ καὶ ταύτης ἡ συμπληρωτικὴ κατάταξις ἥτις ἀνεκόπη ἕνεκα τῶν ἐνεργουμένων μεταρρυθμίσεων εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου εἰς μίαν αἴθουσαν τοῦ ὁποίου προσετέθησαν καὶ νέαι βιβλιοθῆκαι διὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν προστεθέντων βιβλίων.

Ἡ Σχολὴ τῶν Ἀπόρων Παίδων ἐλειτούργησε τακτικῶς καὶ ἐν τῷ Κεντρικῷ καταστήματι καὶ ἐν δύο παραρτήμασιν ὧν τὸ δεύτερον

ἐγκατεστάθη ἐν τῇ Δημοτικῇ Σχολῇ Καραμάνου. Ἐπαίνους δέον νὰ ἐκφράσωμεν πρὸς τοὺς διοικοῦντας αὐτὴν τόν τε δραστηριώτατον Ἔφορον κ. Π. Ταμπακόπουλον καὶ τοὺς κ. κ. Κοσμήτορας καὶ τὸν Γραμματέα τῆς Κοσμητείας κ. Θεμ. Πολυκράτην.

Ἐν γένει δὲ παρακαλοῦμεν τὸν Σύλλογον νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ἀρχὰς τοῦ Συλλόγου καὶ ἰδίως τὸν ἀνεκτίμητον καὶ ἀγαπητὸν ἡμῶν Πρόεδρον, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται ἡ μεγάλη καὶ ἀλματώδης πρόοδος εἰς ἣν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος περιῆλθεν ὁ Σύλλογος.

Μετὰ πλείστης ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1901.

Ἡ ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ

Μ. Ἰορδανόπουλος

Δ. Βρυζάκης

Φρ. Ε. Γεωργαντόπουλος

ΠΙΝΑΞ

Ἀκυρωθεισῶν ἀποδείξεων καὶ παραδοθεισῶν τοιούτων πρὸς εἴσπραξιν.

Χρῆσις	1898—1899	Ἡ ὑπ' ἀρ.	252 ἐκ	Δρ. 24
»	1899—1900	Αἱ ὑπ' ἀρ.	53, 157, 162, 196, 220, 254, 259, 281, 399, 400, 429, 451 ἐκ	» 516
»	1900—1901	» »	6, 30, 34, 57, 113, 126, 155, 159, 162, 176, 181, 188, 191, 206, 210, 230, 233, 245, 264, 268, 284, 289, 300, 311, 329, 330, 335, 351, 352, 366, 368, 379, 387, 401, 419, 423α, 449, 453 460, 463, 520 ἐκ	» 1.704
			ἤτοι ἐν ὅλῳ ἀκυρωθεῖσαι . . .	Δρ. 2.244

Ἐκ τῶν παρελθουσῶν χρήσεων μένουσι πρὸς εἴσπραξιν αἱ ἑξῆς ἀποδείξεις.

Χρῆσις	1899—1900	Αἱ ὑπ' ἀρ.	13,76, 103, 129, 181, 202, 256, 291, 321 ἐκ	Δρ. 204
»	1900—1901	» »	1, 5, 9, 14, 17, 19, 20, 26, 32, 33, 41, 47, 51, 63, 64, 70, 71, 75, 77, 78, 88, 95, 96, 97, 99, 115, 122, 127, 130, 133, 153, 171, 189, 203, 212. 216, 223, 234, 246, 257, 266, 274, 292, 296, 312, 324, 328, 337, 361, 262, 374, 458, 478, 482, 485, 502, 508, 531, 533, 540, 543, 544, καὶ 545 ἐκ	» 1.989
			ἤτοι ἐν ὅλῳ πρὸς εἴσπραξιν . . .	Δρ. 2.193

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1901.

Ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ

Μ. Ἰορδανόπουλος, Δ. Βρυζάκης, Φρ. Ε. Γεωργαντόπουλος

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΟΥ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΥ

Κύριε Πρόεδρε,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω Ὑμῖν τὴν Ἔκθεσιν περὶ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κατὰ τὸ λῆξαν Συλλογικὸν ἔτος 1900-1901.

Αἱ δωρεαὶ αἱ γενόμεναι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τὴν Βιβλιοθήκην ἀνέρχονται εἰς 271 τόμους, ἐκ τῶν ὁποίων καί τινες χρυσοδεδεμένοι.

Ἐκ τῶν δωρεῶν πάντων αἱ σπουδαιότεραι εἶναι ἡ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Βασ. Ρουμανικῆς Ἀκαδημείας ἐξ 165 τόμων, ἡ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐκ 14 τόμων, ἡ τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης ἐκ 13 τόμων, ἡ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου ἐκ 4 τόμων, ἡ τοῦ συναδέλφου κ. Γ. Ν. Φιλαρέτου ἐκ 14 τόμων νομικῶν συγγραμμάτων λίαν χρησίμων, ἡ τοῦ κ. Α. Baldacci ἐξ 7 τόμων καὶ τέλος ἡ τοῦ κ. Δ. Ροδοκανάκη, ὅστις ἐδώρησεν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Παρνασσοῦ τὸ πολύτιμον αὐτοῦ σύγγραμμα περὶ τῆς Χίου καὶ τῶν Ἰουστινιανῶν.

Εἰς πάντας τοὺς δωρήσαντας εἰς τὴν Βιβλιοθήκην ἐστάλησαν ἐγκαίρως εὐχαριστήρια γράμματα.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, θεωρῶ καθῆκόν μου, Κύριε Πρόεδρε, ἵνα ὑποδείξω εἰς Ὑμᾶς ὅτι ἐπείγουσα παρίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς κατασκευῆς καὶ ἄλλων βιβλιοθηκῶν, καθόσον πλεῖστα βιβλία κατ' ἔτος προστίθενται, ἰδίᾳ δὲ ἀναγκαιοτάτη τυγχάνει ἡ κατασκευὴ καὶ ὁ καταρτισμὸς εἰδικῶν βιβλιοθηκῶν διὰ τὰ τμήματα τοῦ Συλλόγου, ὅπως ἔχωσι πρόχειρα κατὰ τὰς ἐργασίας αὐτῶν τὰ ἀπαραίτητα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα.

Ἐπίσης καὶ τὸ Ἀναγνωστήριον τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐλειτούργησε κανονικῶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, φοιτώντων ἐν αὐτῷ πλείστων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καί τινων ἐκ τῶν ἐπὶ βραχὺ παρεπιδημούν-

των ἐνταῦθα λογίων ξένων. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐνταῦθα ἐκδιδόμεναι ἐφημερίδες καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ἐπαρχιακῶν λαμβάνονται τακτικῶς ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἀναγνωστηρίῳ, ἐκ δὲ τῶν ἐν τῇ ξένῃ ἡ *Κωνσταντινούπολις* καὶ ὁ *Ταχυδρόμος* τῆς Κων/πόλεως, τὸ *Κάϊρον* καὶ ἡ *Μεταρρύθμισις* τοῦ Καΐρου, le *Progrés* et le *Phare d'Alexandrie* τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ *Ἀμάλθεια* τῆς Σμύρνης, ἡ *Πατρὶς* τοῦ Βουκουρεστίου, ὁ *Ἐλεύθερος Λόγος* τῆς Βραΐλας, ὁ *Φάρος* τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ *Νέα Ἡμέρα* τῆς Τεργέστης, ἡ *Ἀναγέννησις* τῆς Ρεθύμνου καὶ ἡ *Πατρὶς* τῶν Χανίων, ἅπασαι φιλοφρόνως δωρεὰν πεμπόμεναι ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν αὐτῶν.

Ἐκ δὲ τῶν ξένων ἐφημερίδων τὸ ἡμέτερον Ἀναγνωστήριον λαμβάνει γαλλικὰς μὲν τὸν *Temps*, τὸ *Figaro* καὶ *Gaulois*, γερμανικὴν δὲ τὴν *Neue Freie Presse*, πολλαὶ δὲ ἔγκριτοι ἰταλικαὶ ἐφημερίδες πέμπονται δωρεὰν ὑπὸ τῶν ἐν Γενούῃ συναδέλφων κ. κ. Π. Λιβιεράτου καὶ Μ. Κλαδᾶ, τοὺς ὁποίους, ὡς καὶ πάντας τοὺς ἐκδότας ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, τοὺς δωρεὰν ἀποστέλλοντας αὐτὰς εἰς τὸ Ἀναγνωστήριον καὶ δημοσίᾳ εὐχαριστοῦμεν.

Περιοδικὰ καὶ ἐπιθεωρήσεις ἐπιστημονικάς, πολιτικὰς καὶ φιλολογικὰς λαμβάνομεν 28 ἑλληνικάς, 23 γαλλικάς, 4 γερμανικάς, 7 ἰταλικάς, 2 τσεχικὰς καὶ ἓν ἀγγλικόν, ἐξ ὧν πολλὰ εἰκονογραφημένα. Ἐν γένει δὲ εὐχαρίστως παρατηροῦμεν ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεγίστη ἐπῆλθεν αὔξησις εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἰδίως περιοδικὰ τοῦ ἡμετέρου Ἀναγνωστηρίου, ὅπερ οὕτω παρέχει εἰς τοὺς ἐν αὐτῷ φοιτῶντας πλουσίαν φιλολογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν τροφήν, προερχομένην οὐ μόνον ἐκ τῶν προϊόντων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν κέντρων τῆς Ἑσπερίας καὶ Βορείας Εὐρώπης.

Ἀσμένως γνωρίζων Ὑμῖν, Κύριε Πρόεδρε, τὴν εὐάρεστον ταύτην κατάστασιν τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, καὶ ἔχων δι' ἐλπίδος ὅτι αὕτη οὐ μόνον θὰ διατηρηθῇ, ἀλλὰ καὶ θὰ βαίνῃ ὁσημέραι προϊοῦσα, διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1901.

Ὁ ἐπιμελητὴς τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ Σ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

ΤΟΥ Λ/ΜΟΥ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΣ

ΡΗΓΑ ΤΟΥ ΦΕΡΡΑΙΟΥ

1901 Ἰουνίου	17.	Ὡς ὁ δοθεὶς λ/μὸς . . .	Δρ.	7045.55
» Δεκεμβρίου	18.	Τόκοι μέχρι σήμερον 4 %	»	141.65
		Εἰς νέον	Δρ.	7187.20

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Δεκεμβρίου 1901.

(Τράπεζα Π. Ν. Καρυδιᾶ καὶ Σ^ία^).

ΑΡΧΑΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

1900-1901

ΕΦΟΡΕΙΑ

Τ. Α. Ἀργυρόπουλος, πρόεδρος
Τ. Ε. Ἠλιόπουλος, ἀντιπρόεδρος
Σ. Δαμασκηνὸς »
Ἀλκ. Καμπᾶς »
Μ. Π. Λάμπρος, γενικὸς γραμματεὺς
Γ. Ι. Πίσσας εἰδικὸς »
Ι. Δ. Πετρίδης » »
Α. Α. Μεταξᾶς, ταμίας
Κ. Κουτσαλέξης, ἔφορος τοῦ Καταστήματος
Ἱππ. Καραβίας, ἐπιμελητὴς τῆς Βιβλιοθήκης

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ ΣΧΟΛΗΣ ΑΠΟΡΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Π. Κ. Ταμπακόπουλος, ἔφορος Σχολῆς Ἀπόρων Παίδων
Θ. Γ. Πολυκράτης, γραμματεὺς

Κοσμήτορες: Σπ. Κωνοφάος, Θ. Μπαλτῆς, Ι. Θεοφιλᾶς, Γ. Παπακωνσταντίνου, Μ. Μίνδλερ, Π. Καλλιγᾶς, Π. Ζαλοκώστας, Σ. Βαλακάκης, Π. Κουγιτέας, Α. Ραφαήλ, Α. Κουρτίδης, Δ. Καλλίας, Α. Κοντόσταυλος, Κ. Μπαλίλης, Π. Κουτσαλέξης.

1901-1902

ΕΦΟΡΕΙΑ

Τ. Α. Ἀργυρόπουλος, πρόεδρος
Τ. Ε. Ἠλιόπουλος, ἀντιπρόεδρος
Α. Ἀραβαντινὸς »
Γ. Ἀναγνωστόπουλος »

Μ. Π. Λάμπρος, γενικὸς γραμματεὺς
Γ. Ι. Πίσσας ειδικὸς »
Ι. Δ. Πετρίδης » »
Α. Α. Μεταξᾶς, ταμίας
Κ. Κουτσαλέξης, ἔφορος τοῦ Καταστήματος
Ἱππ. Καραβίας, ἐπιμελητὴς τῆς Βιβλιοθήκης

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ ΣΧΟΛΗΣ ΑΠΟΡΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Π. Κ. Ταμπακόπουλος, ἔφορος Σχολῆς Ἀπόρων Παίδων
Θ. Γ. Πολυκράτης, γραμματεὺς

Κοσμήτορες: Σπ. Κωνοφάος, Θ. Μπαλτῆς, Ι. Θεοφιλᾶς, Β. Ἀντωνόπουλος, Α. Ραφαήλ, Μ. Μίνδλερ, Π. Καλλιγᾶς, Δ. Καλλίας, Π. Ζαλοκώστας, Στ. Βαλακάκης, Π. Κουτσαλέξης.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Μ. Ἰορδανόπουλος
Φρ. Γεωργαντόπουλος
Δ. Βρυζάκης

ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ ΕΝΤΕΥΚΤΗΡΙΟΥ

Γ. Ἀναγνωστόπουλος
Λ. Ἀργυρόπουλος
Μ. Δαμηράλης

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΦΥΛΑΚΩΝ

Τ. Ε. Ἠλιόπουλος, πρόεδρος
Π. Ἀγγελόπουλος Ἀθάνατος, γραμματεὺς
Κ. Βάμβας
Α. Μαρινόπουλος
Στ. Ἰωαννίδης

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Μ. Ἠλιάδης
Π. Κοσκορόζης
Α. Θεοδωρίδης
Κ. Ράδος

ΤΜΗΜΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

Α. Χρηστομάνος, πρόεδρος
Θ. Χελδράϊχ, ἀντιπρόεδρος
Π. Ζαχαρίας, γραμματεὺς

ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Ἰφ. Κοκίδης, πρόεδρος
Π. Καλλιγᾶς, ἀντιπρόεδρος
Ἱππ. Καραβίας, γραμματεὺς

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΘΟΚΟΜΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ

Π. Θ. Ζαίμης, πρόεδρος
Γ. Δυοβουνιώτης, γραμματεὺς
Ἱππ. Καραβίας
Χ. Δελλαπόρτας
Κ. Κουτσαλέξης
Β. Ἀντωνόπουλος
Γ. Καλλιγᾶς

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ

Ν. Λύτρας
Γ. Ἰακωβίδης
Δ. Φιλιππότης
Π. Μαθιόπουλος

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Μ. Ἠλιάδης, πρόεδρος
Γ. Φιλάρετος, ἀντιπρόεδρος
Σ. Παπαφράγκος, γραμματεύς

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Σ. Π. Λάμπρος, πρόεδρος
Σπ. Κ. Σακελλαρόπουλος, ἀντιπρόεδρος
Κ. Ράδος, γραμματεὺς

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΣΧΟΛΩΝ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Πέτρος Ἀποστολίδης, λογιστὴς

Περικλῆς Κάρκας, ἐπιστάτης
Παναγιώτης Μακρόπουλος, κλητὴρ
Σπυρ. Β. Μακρομιχάλης, φύλαξ
Σμαράγδα Δρίβα, καθαρίστρια

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΣΧΟΛΩΝ ΑΠΟΡΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Α΄ ΣΧΟΛΗ (ΚΕΝΤΡΙΚΗ)

Διδάσκαλοι: Νικόλ. Ζῆς, διευθυντής, Ἠλίας Κοντός, Δ. Νικολαΐδης, Α. Δριβελλόπουλος, Σπυρίδων Λιβαδᾶς, Γεώρ. Παναγιωτόπουλος, Νικ. Σχουρλέτης, Κ. Μερτζιώτης, Λουκᾶς Ἰωάννου, Κωνστ. Πιέτρης, γυμναστής, Γεώρ. Ἀγγέλου, βοηθὸς γραφείου, Χαρ. Βραχωρίτης, διδάσκαλος τυμπάνου, Νικόλ. Γιούλης, ἐπιστάτης, Εὐγεν. Μακρομιχάλη, Ἀγγελικὴ Φωτοπούλου καθαρίστριαι.

Β΄ ΣΧΟΛΗ (ΠΛΑΚΑΣ)

Διδάσκαλοι: Νικόλ. Καρνέσης, διευθυντής, Νικόλ. Βάγιας, Θεόδ. Μπακόπουλος, Δημ. Ζαφειρακόπουλος, Α. Μουμούρης, γυμναστής, Νικολέτα Κουμπαροπούλου, ἐπιστάτρια.

ΙΑΤΡΟΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

Στ. Βαλακάκης
Μ. Θάλης
Γ. Φωκᾶς

ΠΙΝΑΚΕΣ[1]

ΠΙΝΑΞ ΜΕΛΩΝ

Α'. ΤΑΚΤΙΚΑ

Η Α. Β. Υ. Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
Η Α. Β. Υ. Ο ΠΡΙΓΚΙΨ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Η Α. Β Υ. Ο ΠΡΙΓΚΙΨ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
Η Α. Β. Υ. Ο ΠΡΙΓΚΙΨ ΑΝΔΡΕΑΣ

1	Μιχαὴλ Π. Λάμπρος	1865
2	Σπυρίδων Π. Λάμπρος	1865
3	Λεωνίδας Ἀργυρόπουλος	1866
4	Ἐμμανουὴλ Δραγούμης	1867
5	Σπυρίδων Κ. Σακελλαρόπουλος	1867
6	Ἰωάννης Καμπούρογλος	1868
7	Ἰγνάτιος Μοσχάκης	1869
8	Νικόλαος Γ. Πολίτης	1870
9	Τιμολέων Ἀργυρόπουλος	1870
10	Γεώργιος Ἀγγελόπουλος	1870
11	Νικόλαος Παπαγιαννόπουλος	1870
12	Ἀριστομένης Προβελέγιος	1870
13	Παντιᾶς Καράλης	1870
14	Σπυρίδων Κ. Παπαγεώργιος	1781
15	Σῖμος Μπαλᾶνος	1872
16	Κωνσταντῖνος Χ. Βάμβας	1872
17	Τιμολέων Ε. Ἠλιόπουλος	1873
18	Χαράλαμπος Ἄννινος	1873
19	Ἀλέξανδρος Α. Ραγκαβῆς	1873

[1] Ἐκρίθη καλὸν ἵνα ἐν τοῖς κατωτέρω πίναξι ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ κατάστασις αὐτῶν τὴν ἡμέραν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ παρόντος φύλλου 27 Ἀπριλίου 1901.

20	Ἀλέξανδρος Καράλης	1874
21	Μιχαὴλ Κατσίμπαλης	1874
22	Θεοφάνης Μπαλτῆς	1875
23	Νικόλαος Δαούτης	1876
24	Σπυρίδων Κωνοφάος	1876
25	Στέφανος Ναύτης	1877
26	Κωνσταντῖνος Φάραγγας	1878
27	Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος	1878
28	Ἰωάννης Μίνδλερ	1880
29	Ἀλέξανδρος Μαρινόπουλος	1880
30	Μιχαὴλ Δαμιράλης	1880
31	Δημοσθένης Παπαμιχαλόπουλος	1882
32	Κωνσταντῖνος Κουτσαλέξης	1882
33	Δημήτριος Ε. Ἠλιόπουλος	1882
34	Ἀναστάσιος Δαμβέργης	1882
35	Γεώργιος Δροσίνης	1883
36	Ἀριστοτέλης Κουρτίδης	1883
37	Ἀριστείδης Ρούκης	1883
38	Ἰφικράτης Κοκίδης	1884
39	Κωνσταντῖνος Μπαλίλης	1884
40	Γεώργιος Ι. Πίσσας	1884
41	Κωστῆς Παλαμᾶς	1884
42	Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος	1884
43	Γεράσιμος Φωκᾶς	1884
44	Πέτρος Ζαλοκώστας	1884
45	Χαράλαμπος Στεκούλης	1884
46	Κωνσταντῖνος Πεταλᾶς	1884
47	Στέφανος Γεννάδης	1884
48	Ἰωάννης Ἀνάργυρος	1884
49	Ἀλέξανδρος Καμπᾶς	1884
50	Δημήτριος Ι. Τσάτσος	1885
51	Μιχαὴλ Στελλάκης	1886
52	Ἰωάννης Γ. Λάππας	1886
53	Νικόλαος Μαντζαβῖνος	1887
54	Ἀλέξανδρος Ρωσέτος	1887

55 Κάρολος Ρότσιλδ 1887
56 Βασίλειος Δ. Ἀντωνόπουλος 1887
57 Μάρκος Μίνδλερ 1887
58 Παναγιώτης Ταμπακόπουλος 1888
59 Κωνσταντῖνος Βρυζάκης 1888
60 Κωνσταντῖνος Ε. Χατζηπέτρος 1888
61 Χαράλαμπος Φωτίου 1888
62 Μιλτιάδης Θάλης 1888
63 Ἀλέξανδρος Θ. Φιλαδελφεὺς 1888
64 Παῦλος Γ. Σκουζὲς 1889
65 Κωνσταντῖνος Εὐθ. Σταυρόπουλος 1889
66 Περικλῆς Ἀγγελόπουλος Ἀθάνατος 1889
67 Δημήτριος Βρυζάκης 1889
68 Ἰάκωβος Α. Θεοφιλᾶς 1889
69 Στίλπων Ἰωαννίδης 1890
70 Ἀθανάσιος Βρυζάκης 1890
71 Κωνσταντῖνος Ρακτιβὰν 1890
72 Ἀλέξανδρος Δευτεραῖος 1890
73 Ἀθανάσιος Ζίννης 1890
74 Νικόλαος Μπαλάνος 1890
75 Νικόλαος Κ. Γερμανὸς 1890
76 Κωνσταντῖνος Χρηστοφῆς 1891
77 Γεράσιμος Χαλικιόπουλος 1891
78 Ἀλκιβιάδης Καμπᾶς 1891
79 Φραγκῖσκος Γεωργαντόπουλος 1891
80 Ἰωάννης Λαμπρίδης 1891
81 Ἐρρῖκος Ποττὲν 1892
82 Θάνος Ζώρας 1892
83 Ἀντώνιος Πεταλᾶς 1892
84 Σπυρίδων Ν. Δαμασκηνὸς 1892
85 Ἀντώνιος Ἠπίτης 1892
86 Κωνσταντῖνος Μαρούδης 1892
87 Εὐάγγελος Παπαχατζῆς 1893
88 Ἰωάννης Ἰσηγόνης 1893
89 Παναγιώτης Κουτσαλέξης 1893

90	Γεώργιος Πιλάβιος	1893
91	Ἰωάννης Θεολόγης	1893
92	Γεώργιος Ἀνδρικόπουλος	1893
93	Ἀντώνιος Μάτεσις	1893
94	Θεμιστοκλῆς Μεταξᾶς	1894
95	Ἠλίας Δ. Ζέγγελης	1894
96	Κωνσταντῖνος Σάμιος	1894
97	Μιλτιάδης Ἰορδανόπουλος	1894
98	Νικόλαος Τριανταφυλλάκος	1894
99	Μάρκος Δαμιράλης	1894
100	Κωνσταντῖνος Καλούδης	1894
101	Γεώργιος Παπακωνσταντίνου	1894
102	Θεμιστοκλῆς Πολυκράτης	1895
103	Θάνος Μπασιᾶς	1895
104	Σταῦρος Βαλτῆς	1895
105	Ἰωάννης Σέρμπος	1895
106	Παναγιώτης Δ. Πετρίδης	1895
107	Ἠλίας Ἀγγελόπουλος	1895
108	Παναγιώτης Κουγιτέας	1895
109	Κωνσταντῖνος Δ. Ζέγγελης	1896
110	Πάνος Ι. Λάμπρος	1896
111	Ἰωσὴφ Λιτζιέρης	1896
112	Ἀλέξανδρος Ἀγέλαστος	1896
113	Ἱπποκράτης Καραβίας	1896
114	Μιλτιάδης Μ. Νεγρεπόντης	1896
115	Δημοσθένης Σαμιωτάκης	1896
116	Κυριακούλης Μαυρομιχάλης	1897
117	Ἄγγελος Α. Μεταξᾶς	1897
118	Κωνσταντῖνος Ράδος	1897
119	Ἰωάννης Δ. Πετρίδης	1898
120	Κωνσταντῖνος Ζαχαριάδης	1898
121	Ἀριστείδης Π. Ἀραβαντινὸς	1898
122	Πέτρος Π. Καλλιγᾶς	1898
123	Λεωνίδας Π. Σκένδερ	1898
124	Ἰωάννης Ρέλλιος	1898

125	Διομήδης Φανδρίδης	1898
126	Περικλῆς Ἱερόπουλος	1898
127	Δημήτριος Καλλίας	1898
128	Στέφανος Βαλακάκης	1898
129	Δημήτριος Α. Σακελλάριος	1898
130	Ἀντώνιος Δαργέντας	1899
131	Θρασύβουλος Μάνος	1899
132	Γεώργιος Ι. Σωτηριάδης	1899
133	Ἀθανάσιος Παπαχελᾶς	1899
134	Γεώργιος Μπαλτατζῆς	1899
135	Παῦλος Βακᾶς	1899
136	Ἰωάννης Κουτσαλέξης	1899
137	Γεώργιος Νικολαΐδης	1899
138	Γεώργιος Κ. Βοῦρος	1900
139	Ἀνδρέας Καμπᾶς	1900
140	Κωνσταντῖνος Κυζικηνὸς	1900
141	Ἀλέξανδρος Ραφαὴλ	1900
142	Ἰωάννης Χαραλάμπης	1900
143	Γεώργιος Χοϊδᾶς	1900
144	Ἀριστείδης Π. Σκένδερ	1900
145	Μιχαὴλ Παπαδόπουλος	1900
146	Ἠλίας Βερρόπουλος	1900
147	Μιλτιάδης Ἠλιάδης	1900
148	Κωνσταντῖνος Δ. Κόνσολας	1900
149	Πέτρος Κοσκορόζης	1900
150	Ἰωάννης Δράκος	1900
151	Χριστόδουλος Δαλλαπόρτας	1900
152	Νικόλαος Θὼν	1900
153	Σιμωνίδης Βλαβιανὸς	1900
154	Ἐπαμεινώνδας Πολιτάκης	1900
155	Ἰωάννης Πεσματζόγλου	1900
156	Νικόλαος Ἀλεβυζᾶτος	1901
157	Σόλων Χωματιανὸς	1901
158	Τηλέμαχος Μιταυτσῆς	1901
159	Δημήτριος Ζαχαριάδης	1901

160	Στάμος Παπαφράγκος	1901
161	Κωνσταντῖνος Τροχάνης	1901
162	Δημήτριος Πλατύκας	1901
163	Ἰωάννης Ε. Καραβίας	1901
164	Γεώργιος Ἀθανασιάδης	1901
165	Ἀλέξανδρος Ν. Διομήδης	1901
166	Ἰσίδωρος Κολιάτσος	1901
167	Ἰωάννης Μπρισιμιτζάκης	1901
168	Δημ. Παπανικολάου	1901
169	Ὄθων Φωστηρόπουλος	1901
170	Παναγιώτης Παπαναστασίου	1901
171	Δημήτριος Φραγκούλης	1901
172	Γεώργιος Δυοβουνιώτης	1901
173	Λουδοβῖκος Νικολαΐδης	1901
174	Παῦλος Ζαλοκώστας	1901
175	Ἀλέξανδρος Κολυβᾶς	1901
176	Κωνσταντῖνος Κυριακὸς	1901
177	Ἀντώνιος Φραντζῆς	1901
178	Παῦλος Μαθιόπουλος	1901
179	Ἀριστείδης Παλαιολόγος	1901
180	Σταμάτιος Σέρμπος	1901
181	Ἰωάννης Φραγκιᾶς	1901
182	Γεώργιος Ἰακωβίδης	1901
183	Δημήτριος Μ. Βενιζέλος	1902
184	Σπυρίδων Παπαφράγκος	1902
185	Νικόλαος Α. Πετσάλης	1902
186	Κωνσταντῖνος Α. Σταθᾶτος	1902
187	Παναγιώτης Θ. Ζαΐμης	1902
188	Θεμιστοκλῆς Μαρῖνος	1902
189	Ἰωάννης Μαρῖνος	1902

Β'. ΠΑΡΕΔΡΑ

1 Ἰω. Π. Λάμπρος
2 Εἰρ. Ἀσώπιος
3 Ν. Δ. Λεβίδης
4 Α. Χρηστομάνος
5 Ἐμμ. Λυκούδης
6 Ἀλέξ. Σχουζὲς

7 Ι. Βαλαωρίτης
8 Ἐμμ. Ροΐδης
9 Γ. Καραμήτσας
10 Γεώργιος Κρίνος
11 Ι. Εὐκλείδης
12 Ν. Καλογερόπουλος
13 Α. Μηλιαράκης
14 Κ. Παπαμιχαλόπουλος
15 Ν. Δημαρᾶς
16 Στ. Δραγούμης
17 Μιχ. Χατζημιχάλης
18 Βίκτωρ Μελᾶς
19 Φρειδ. Φρὰγκ
20 Ι. Σόλων
21 Δ. Κατερινόπουλος
22 Α. Κορδέλας
23 Σ. Μηλιαράκης
24 Γ. Π. Καλλιγᾶς
25 Δαμ. Βορρὲς
26 Δ. Σωμερίτης
27 Δ. Πανᾶς
28 Χρ. Λόντος
29 Α. Καρατζᾶς
30 Γ. Κατσίμπαλης
31 Γ. Σουρῆς
32 Κ. Μητσόπουλος
33 Μ. Χρυσοχόος
34 Ν. Χ. Ἀποστολίδης
35 Ἐμμ. Βουτζινᾶς
36 Δ. Φίλιος
37 Ἀλέξ. Θ. Ζαίμης
38 Ν. Σχινᾶς
39 Π. Ρεβελάκης
40 Π. Βαλαωρίτης
41 Α. Μαῦρος
42 Δ. Κόνσολας
43 Β. Πατρίκιος
44 Θεμ. Ἄννινος
45 Δ. Βικέλας
46 Ν. Ι. Ἰγγλέσης
47 Χαρίλαος Προβιλέγιος
48 Κ. Βεργωτῆς
49 Ἀλέξ. Δεμερτζῆς
50 Χρ. Βουρνάζος
51 Χαρ. Παπαμάρκος
52 Α. Ρωμάνος
53 Φερ. Σερπιέρης
54 Μιχ. Καλαποθάκης
55 Δ. Αἰγινήτης
56 Δ. Κακλαμάνος
57 Φ. Νέγρης
58 Γεώρ. Α. Δουρούτης
59 Εὐλ. Μεσσαλᾶς
60 Εὐάγ. Καλλιοντζῆς
61 Ἐπ. Ἐμπειρῖκος
62 Γρ. Βερναρδάκης
63 Γ. Βενιζέλος
64 Γ. Σκουζὲς
65 Ζαφ. Μάτσας
66 Κ. Γ. Σκουζὲς
67 Α. Λαμπρινούδης
68 Π. Κανάκης
69 Ἀναστ. Μεταξᾶς
70 Β. Νάζος
71 Ν. Βαφειαδάκης
72 Γ. Τραπάντζαλης
73 Δ. Μπαλάνος
74 Σόλων Τυπάλδος
75 Στ. Βαφειαδάκης
76 Κ. Σιμωνίδης

77 Θωμᾶς Κωνσταντινίδης
78 Κάρολος Μπὲκ
79 Ἀπόστ. Παπαδόπουλος
80 Στέφ. Μπενάκης
81 Γεώρ. Παχὺς
82 Ἰω. Γεράκης
83 Εὐστρ. Πίσσας
84 Μᾶρκος Δραγούμης
85 Κ. Μ. Ράλλης
86 Γ. Ἀθηνογένης
87 Α. Γκινόπουλος
88 Γ. Σ. Στρέϊτ
89 Ν. Φαλιέρος
90 Π. Γ. Πολίτης
91 Δ. Βούκρας
92 Π. Καρυδιᾶς
93 Γεώρ. Πασπάτης
94 Δημ. Ραζῆς
95 Πέτρος Λουκάκος
96 Ἀναστ. Γ. Κούπας
97 Πάνος Μπασιάκος
98 Δημ. Μ. Βενιζέλος
99 Νικ. Βλάγκαλης
100 Σταῦρος Ι. Βουτυρᾶς
101 Ν. Ξυδάκης
102 Ἰάκ. Ψάλτης
103 Παν. Ἀξιώτης
104 Κ. Θ. Μάνος
105 Ἀντ. Μάτσας
106 Πέτρος Ζ. Σάρογλος
107 Μ. Ἀνδριτσάκης
108 Κωνστ. Δούμας
109 Ἀρ. Λ. Μεταξᾶς
110 Σπυρ. Δάσιος
111 Παντελῆς Γκίκας
112 Νικ. Σταματόπουλος
113 Λάμπρος Ροϊλὸς
114 Δ. Κοντουμᾶς
115 Κωνστ. Ἀγαθοκλῆς
116 Μιχ. Μαῦρος
117 Ἀρ. Ρέϊνεκ
118 † Ὁ Σ. Νεκτάριος Κεφαλᾶς
119 Γεώρ. Σωτηριάδης
120 Κ. Δ. Ἀντωνόπουλος
121 Δούκας Βακάλογλος
122 Κων. Χ. Ἀντωνόπουλος
123 Μιλτ. Καλβοκορέσης
124 Παῦλος Κουντουριώτης
125 Κωνστ. Ἀραβαντινὸς
126 Ἀρ. Θεοδωρίδης
127 Ἀθ. Δ. Μουτσόπουλος
128 Ἀνδρέας Πλατῆς
129 Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος
130 Στέφ. Φραγκιάδης
131 Δημ. Δημόκας
132 Γεώρ. Ἀβέρωφ
133 Δημ. Θεοδωράκης
134 Γεώρ. Θοιβιδόπουλος
135 Ἰωάν. Κουντουριώτης
136 Γεώρ. Λιόλιος
137 Ὄθων Φαβρικέζης
138 Ἐμμ. Βαλέττας
139 Ἄγγελος Γκίνης
140 Γεώρ. Βικέλας
141 Βασ. Ματαρᾶς
142 Ἀλέξ. Ρώμας
143 Νικ. Φαρμακόπουλος
144 Σπυρ. Μαῦρος
145 Ἀλέξ. Πάλλης
146 Κωνστ. Πάλλης

147 Κωνστ. Τοπάλης
148 Γ. Μπουκουβάλας
149 Παῦλος Ι. Λάμπρος
150 Α. Ν. Διομήδης
151 Ν. Γεννάδης
152 Ἰωάννης Ψαρούδας
153 Μιχαὴλ Ἀγέλαστος
154 Στέφ. Γ. Ἀθηνογένης
155 Δημ. Ἀραβαντινὸς
156 Δημ. Γιουρδῆς
157 Χαράλ. Ἀναστασιάδης
158 Λέων Μελᾶς
159 Δημήτριος Μόστρας
160 E. Brissaud
161 Γεώρ. Πλατανιώτης
162 Κωνστ. Ι. Ζωγράφος
163 Ἰω. Γρηγορίου
164 Προκόπιος Ζαχαρίας
165 Λάμπρος Δ. Καλλιφρονᾶς
166 Ἰωάν. Βασιλᾶς Βιτάλης
167 Μιχαὴλ Καίρης
168 Ἰωάννης Μούσης
169 Ἰωάννης Λαζαρῖμος
170 Ἰωάννης Τοπάλης
171 Κωνστ. Μαλτέζος
172 Νικόλαος Ἀπέργης
173 Κωνστ. Ξανθοπουλίδης
174 Κίμων Μιχαηλίδης
175 Ἰωάννης Ἠπίτης
176 Θεόδωρος Σκοῦφος
177 Ἀντώνιος Γαλανὸς
178 Κωνστ. Λουλούδης
179 Ἐμμ. Ε. Λαδόπουλος
180 Σπυρίδων Μπαλτατζῆς
181 Κ. Κρίτσας
182 Γ. Ῥώμας
183 Γ. Γεννηματᾶς
184 Πρ. Θαιράκης
185 Γεώρ. Π. Ἀντωνόπουλος
186 Κωνστ. Ἀποστολίδης
187 Θεοδ. Καρυώτογλος
188 Ἰσ. Σ. Κολιάτσος
189 Νικόλαος Σελᾶς
190 Ἐπαμ. Ν. Δηλιγιάννης
191 Θεμιστοκλῆς Ἰατροῦ
192 Ἐπαμ. Κ. Λαμπαδάριος
193 Ἰωάννης Καρατσόλης
194 Θεόδ. Ρετσίνας
195 Ἀλέξ. Ι. Σοφιανὸς
196 Γεώρ. Φιλαρετόπουλος
197 Ἰωάννης Ζυγομαλᾶς
198 Κωνστ. Μαγκάκης
199 Νικόλ. Μαυρουδῆς
200 Νικόλ. Σπηλιωτάκης
201 Ἰακωβος Δαμαλᾶς
202 Ἰωάννης Α. Δουρούτης
203 Ἐμμ. Καλομενόπουλος
204 Γεώρ. Καρυοφύλλης
205 Πέτρος Α. Μαυρομιχάλης
206 Δημ. Πετρόπουλος
207 Παν. Α. Καμπᾶς
208 Ἰωάννης Α. Κεφαλᾶς
209 Κωνστ. Παναγόπουλος
210 Παντελῆς Συνοδινὸς
211 Ἀλέξ. Κ. Βοῦρος
212 Π. Κουτσομητόπουλος
213 Στ. Τσαλδάρης
214 Γ. Βαλέττας
215 Δ. Βουγιούκας
216 Γ. Παπαδόπουλος

217 Χρ. Σισίνης
218 Κ. Χ. Βουρνάζος
219 Γ. Ι. Κρίτσας
220 Γ. Ν. Φιλάρετος
221 Γ. Πετροπουλάκης
222 Π. Βασιλόπουλος
223 Ἰω. Δέλιος
224 Κλεισθ. Καλογερῆς
225 Θεμ. Μ. Κανάρης
226 Ἰωάννης Μινέτας
227 Γεώρ. Γεωργαντᾶς
228 Χρ. Ἠλιόπουλος
229 Ἐμμ. Κατσαρὸς
230 Κων. Κατσίμπαλης
231 Ἰωάν. Πατούνας
232 Παντελ. Γιασεμολαδᾶς
233 Γκίκας Δοκὸς
234 Ἀριστ. Ζούκης
235 Γεώρ. Κονοπιτσόπουλος
236 Ἰωάν. Κυριακίδης
237 Ἀθ. Λαδόπουλος
238 Μιχ. Σπορίδης
239 Γεώρ. Ἀθανασούλας
240 Π. Ἀποστολόπουλος
241 Δημ. Ἀσημῆς
242 Ἀλ. Χ. Βουρνάζος
243 Δημ. Καρατζᾶς
244 Ἀπόστ. Λύδης
245 Θεόδ. Σακτούρης
246 Κων. Σοκόλης
247 Ἀλ. Βάλβης
248 Κων. Δεμερτζῆς
249 Τηλ. Δενδρινὸς
250 Κ. Δόσιος
251 Γεώρ. Κουντουριώτης
252 Κ. Λάσκαρης
253 Ματθ. Ματθαιόπουλος
254 Ἀρ. Μουράτογλους
255 Νικ. Ὀλύμπιος
256 Γεώργ. Πομόνης
257 Ἰωάνν. Ῥαπτάκης
258 Ἐλευθ. Ψαρούδας
259 Ἀντ. Κριεζῆς
260 Ἰωάνν. Μαρκόπουλος
261 Θεόδ. Πανόπουλος
262 Ἀντ. Μάτσας
263 Ἠλ. Κωστόπουλος
264 Ἰωάνν. Μαραγκὸς
265 Λουδ. Φεράλδης
266 Ἀθ. Μαντζαβῖνος
267 Δημ. Ἀντωνιάδης
268 Νικ. Δελακοβίας
269 Ἀθαν. Μαζαράκης
270 Γ. Κ. Μανούσης
271 Ἰωάν. Μαργαρίτης
272 Γεώργ. Μ. Μαρῖνος
273 Νικ. Σαρίπολος
274 Μιχ. Σιμωνίδης
275 Εὐδ. Στροῦμπος
276 Ἰωάνν. Τρικούπης
277 Βαρθολ. Γκίζης
278 Βασ. Κάββας
279 Γ. Καπιτσίνης
280 Κ. Κατακουζηνὸς
281 Τηλ. Λουγγῆς
282 Ἀντ. Ζυγομαλᾶς
283 Ἰωάνν. Ζωχιὸς
284 Γεώργ. Ἰατροῦ
285 Ἀλέξ. Κουτσαλέξης
286 Ἀναστ. Χέλμης

287 Δημ. Ε. Καστόρχης
288 Λάμ. Μπερώτας
289 Γεωργ. Νομικὸς
290 Νικ. Κανελλόπουλος
291 Νικ. Κυδωνάκης
292 Ἐπαμ. Κυριακίδης
293 Ἀθ. Λεβεντόπουλος
294 Σωκρ. Παπαβασιλείου
295 Γεώργ. Βόγλης
296 Περ. Δημητρακόπουλος
297 Ἰωάνν. Καλαμάρης
298 Νικ. Πασπάτης
299 Κωνστ. Πολυγένης
300 Ἰωάνν. Τσουρᾶς
301 Σπήλιος Χαραμῆς
302 Λυσ. Χαριλάου
303 Παν. Χρυσανθάκης
304 Βασ. Ἀκριβὸς
305 Δημ. Γερανιώτης
306 Νικ. Λάσκαρης
307 Ἰωάνν. Λιάμπεης
308 Α. Μαυρογιάννης
309 Νικ. Ὀθωναῖος
310 Σπυρ. Παπαηλιόπουλος
311 Ἀλεξ. Παπᾶς
312 Ἀλεξ. Πλατσῆς
313 Λάμπρος Ἀντωνόπουλος
314 Ἰωάννης Σ. Βασιλόπουλος
315 Γ. Γέγλες
316 Δημ. Σ. Δημητριάδης
317 Κωνστ. Θ. Κωνσταντινίδης
318 Ἀλέξ. Μιχαληνὸς
319 Θεόδ. Παναγόπουλος
320 Σπυρίδων Σκλιᾶς
321 Ἰωάννης Ἀθανασιάδης
322 Μιχαὴλ Σάουρωτ
323 Μιχαὴλ Φωτιάδης
224 Στέφανος Φωτιάδης

Γ'. ΕΠΙΤΙΜΑ

Ἐν Ἀθήναις

1 Κ. Φρεαρίτης
2 Κ. Καραπάνος
3 Ν. Χατζόπουλος
4 Α. Παπαδιαμαντόπουλος
5 Ὄθων Λύδερς
6 Αἰδέσιμος Ἡλίας Καντᾶς
7 Κ. Κόντος
8 Παῦλος Τσόλας
9 Ν. Δαμασκηνὸς
10 Αἰκ. Λασκαρίδου
11 Γ. Μακκᾶς
12 Σοφία Σχλίεμαν
13 Καλλιόπη Κεχαγιᾶ
14 Θ. Χέλδραϊχ
15 Χρ. Παπαδόπουλος
16 Ι. Δούμας
17 Α. Σιμόπουλος
18 Ναταλία Α. Σούτσου
19 Ρόζα Σ. Βαλαωρίτου
20 Ἰφιγένεια Α. Συγγροῦ
21 Πηνελόπη Ε. Κεχαγιᾶ
22 Ἀμαλία Γ. Θεοτόκη
23 Ἑλένη Μ. Μελᾶ
24 Ἑλένη Γ. Σκουζὲ
25 Ἐλίζα Στ. Δραγούμη
26 Βάριγκα Ράϊνεκ
27 Οὐρανία Δ. Σταΐκου

28 Ἀλεξάνδρα Α. Παπούδωφ
29 Μαρία Δημ. Μ. Καλλιφρονᾶ
30 Ἑλένη Ν. Βλάγκαλη
31 Κ. Γαλάτης
32 Δημοσθ. Τζιβανόπουλος
33 Γουλιέλμος Δαϊρπφελδ
34 Ε. Ράλλης
35 † Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης πρώην Ἀθηνῶν Προκόπιος
36 Δ. Γκίκας
37 Ἄγγελος Βλάχος
38 Α. Διομ. Κυριακός
39 † Ὁ Σ. Ἀρχ. Α. Δελένδας
40 Κ. Σημαντήρας
41 Ἡ Κόμησσα Ριαγκοὺρ
42 Στόγιαν Μπόσκοβιτς
43 Θεόφιλος Ὡμόλ
44 Ὁ κόμης δ' Ὁρμεσσὸν
45 Ὁ Δοὺξ Ἀβάρνα
46 Κ. Φράνσις
47 Κ. Κωνσταντόπουλος

Ἐν Κερκύρᾳ

48 Ν. Μάνεσης

Ἐν Κεφαλληνίᾳ

49 Ν. Βαλσαμάκης

Ἐν Χαλκίδι

50 † Ὁ Χαλκίδος Εὐγένιος

Ἐν Λαρίσσῃ

50 † Ὁ Λαρίσσης Ἀμβρόσιος

Ἐν Χανίοις

51 Ἰωάνν. Σκατσούνης

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

52 † Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ'.
53 Ν. Μαυροκορδᾶτος
54 Ἑλ. Ν. Μαυροκορδάτου
55 Ε. Εὐγενίδης
56 Ἰσμαὴλ Κεμὰλ Βέης

Ἐν Σμύρνῃ

57 † Ὁ πρώην Πελαγονίας Ματθαῖος

Ἐν Ἐφέσῳ

58 † Ὁ Σεβ. Γέρων Ἰωακεὶμ Εὐθυβούλης

Ἐν Μυτιλήνῃ

59 Δημ. Βερναρδάκης

Ἐν Ἱερουσαλὴμ

60 Ἀρχιμανδρίτης Γερμανὸς Ἀποστολᾶτος
61 Ἀρχ. Εὐθ. Πατλᾶκος

Ἐν Βελιγραδίῳ

62 Βλάβαν Γεώργεβιτς

Ἐν Γαλαζίῳ

63 Ἑλένη Γεωργαντοπούλου
64 Α. Σερφιώτης

Ἐν Ὀδησσῷ

65 Γρηγ. Μαρασλῆς
66 Ι. Βουτσινᾶς
67 Ἄγγελος Πεφάνης
68 Δ. Διαλεγμένος
69 Ματ. Δ. Μαυρογορδᾶτος
70 Ματ. Ν. Μαυρογορδᾶτος
71 Ν. Χιονάκης
72 Ἀλέξ. Πετροκόκκινος
73 Βλαδ. Α. Παρασκευᾶς

Ἐν Βουκουρεστίῳ

74 Γρηγόριος Τοτσιλέσκος

Ἐν Πετρουπόλει

75 Ι. Τρόϊτσκε
76 Δ. Πετροκόκκινος

Ἐν Παταυΐῳ

77 Αἰμίλιος Τέζα

Ἐν Ταυρίνῳ

78 Ὑάκινθος Παχκιότης

Ἐν Ροβερέτῳ

79 Φρ. Πάολι

Ἐν Μοντεκασσίνῳ

80 Ἑρρῖκος Ρίκεμβαχ

Ἐν Βονωνίᾳ

81 Ἰωάνν. Καρδούτσης

Ἐν Ἀγκῶνι

82 Λουδ. Παολούτσης

Ἐν Νεαπόλει

83 Μιχ. Σιβέλλης

84 Α. Παδούλας

Ἐν Ρώμῃ

85 Φίλιππος Μαριότης

86 Φραγκῖσκος Ζαμβάλδης

87 Δ. Ζακκαρῖνος

88 Γουλιέλμος Ἄκτον

89 Βαλδάσσαρ Ὀδεσκάλκης

90 Γαβριὴλ Δαννούντζιο

Ἐν Βιέννῃ

91 Κάρ. Ἀσλὰν

Ἐν Βερολίνῳ

92 Βερνάνδος πρίγκιψ τοῦ Σὰξ Μάϊνιγγεν

93 Φερδινάνδος Χὶρς

94 Οὐλερῖχος Καῖλερ

95 Du Verdy de Vernois

Ἐν Φρειβούργῳ

96 Βερνάρδος Σμὶθ

Ἐν Γκίσσεν

97 Κορράδος Ἔϊκχαρδ

Ἐν Δαρμστάττῃ

98 Αὔγουστος Βὸλτζ

Ἐν Μονάχῳ

99 Φραγκῖσκος Χόλτσενδορφ

Ἐν Στοκχόλμῃ

100 Γ. Λαϊφφλερ

Ἐν Βαρκελλώνῃ

101 Ἀντ. Ρούβιος ὑ Λοὺτζ

Ἐν Λισσαβῶνι

102 Ζ. Κονσιλιέρης Πεδρόζος

Ἐν Γενεύῃ

103 Ὑάκινθος Λοαζὼν

Ἐν Παρισίοις

104 Παῦλος Φουκὰρ

105 Φωτεινὸς Πανᾶς

106 Αἰμίλιος Βουρνοὺφ

107 A. de Malarce

108 Ἑρρῖκος Οὐσσαὶ

109 Ἰούλιος Κλαρετὺ

110 Γουσταῦος Σλουμβέργερ

111 Μιχαὴλ Βρεὰλ

112 Παῦλος Δεσὰρμ

113 Γεώργιος Περρὸ

114 Φρειδερῖκος Πασσὺ

115 Καζιμὶρ Περιὲ

116 Θεόφιλος Ρουσὲλ

117 Ἰουλιέττα Λαμπὲρ (Ἀδὰμ)

Ἐν Μασσαλίᾳ

118 Περ. Ζαρίφης

119 Ξεν. Θεολόγος

120 Μιχ. Ροδοκανάκης

121 Ἀρχιμ. Γρηγ. Ζυγαβηνὸς

Ἐν Σέττῃ

122 Henri Gaspar

Ἐν Λονδίνῳ

123 Κάρολος Τάκερμαν
124 Ι. Δ' Ἀρσὺ
125 Ἀλεξάνδρα Π. Ράλλη
126 Ι. Σκαραμαγκᾶς
127 Ι. Μπαλλῆς
128 Ὀκτάβιος Βαλλιέρης
129 Π. Λ. Ἀργέντης
130 Λ. Ε. Ράλλης
131 Στ. Α. Ράλλης
132 Μ. Ροδοκανάκης
133 Μ. Κοργιαλένιος
134 Δ. Σεβαστόπουλος
135 Π. Βαλλιάνος
136 Μιλτ. Ζῖφος
137 Ι. Μαχάφφυ
138 Ἐλίζα Ἔδμονδς
139 Βιργινία Ἰσιδ. Στεφάνου Σκυλίτση
140 Τ. Π Ὀκόνορ
141 Λ. Β. Γρίφφιτς

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ

142 † Ἡ Α. Μ. ὁ Πατριάρχης Φώτιος

Ἐν Μαγχεστρίᾳ

143 Αἰκ. Γ. Ζλατάνου

Ἐν Ὀξωνίᾳ

144 H. Toser
145 Ἐδ. Τάϋλορ

Ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς

146 Οὐΐλλιαμ Γοῦδβιν
147 Ἰωάννης Φράνσις
148 Ἰούλιος Χάρυ
149 William C. Bryant
150 John Jay
151 Priny Miles
152 William L. Stone
153 B. L. Simpson
154 Joseph Horon
155 Erastus Brooks
156 Nicolas Bjerring
157 Henry A. Smythe

Δ'. ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ

Ἐν Πειραιεῖ

1 Ἰάκ. Δραγάτσης
2 Α. Μαλαμίδης
3 Α. Πετρίδης
4 Γ. Παπανδρέου
5 Πέτρος Ἀποστολίδης
6 Εὐστ. Σταθᾶτος
7 Ἀδ. Ἀδαμαντίου Ἰωαννίδης
8 Π. Σταθᾶτος
9 Ἀπόστολ. Ε. Καραβίας
10 Γ. Στρατήγης
11 Κ. Γιαννακόπουλος
12 Ἰωάνν. Καραβίας

Ἐν Ἰσθμίᾳ

13 Τηλ. Καραθεοδωρῆς

Ἐν Κορίνθῳ

14 Κ. Βαρατάσης
15 Π. Λαλᾶκος
16 Π. Μεντζελόπουλος

Ἐν Πόρῳ

17 Ἰάκ. Τομπάζης

Ἐν Ναυπλίῳ

18 Δημ. Τερζάκης

Ἐν Σύρῳ

19 † Ὁ Σύρου καὶ Τήνου Μεθόδιος
20 Π. Χρυσανθόπουλος
21 Λ. Μπαίρας
22 Διονύσιος Μαρῖνος
23 Σπ. Μάτσεσις
24 Μιχαὴλ Ναύτης
25 Α. Χούμης
26 Α. Σοφιανὸς
27 Ἰωάνν. Φουστάνος
28 Κ. Καλομενόπουλος
29 Α. Σπουργίτης

Ἐν Ἀμοργῷ

30 Ἐμμανουὴλ Ἰωαννίδης

Ἐν Νάξῳ

31 Γ. Λεντούδης
32 Π. Βαρότσης

Ἐν Ἄνδρῳ

33 Δημ. Π. Πασχάλης

Ἐν Πάτραις

34 Ἰωάννης Ναοὺμ
35 Πίνδαρος Ἀντωνόπουλος
36 Ἀχιλ. Χοϊδᾶς
37 Γ. Παπαγεωργόπουλος
38 Ἐπ. Ἀγγελόπουλος
39 Μ. Πετμεζᾶς
40 Λ. Κανελλόπουλος
41 Κ. Κανελλόπουλος
42 Σόλων Π. Θεοφίλου
43 Γ. Κυπαρίσσης

Ἐν Μεσολογγίῳ

44 Λέων Μεσσηνέζης

Ἐν Σπάρτῃ

45 Α. Σαρρῆς

Ἐν Τριπόλει

46 Χρ. Παλαμᾶς
47 Γ. Κυριακὸς

Ἐν Ἀμφίσσῃ

48 Π. Παΐζης

Ἐν Ἄργει

49 Δ. Βαρδουνιώτης

Ἐν Πύργῳ

50 † Ὁ Ἠλείας Δαμασκηνὸς
51 Ι. Ε. Κρεστενίτης

Ἐν Ἰθάκῃ

52 Γρ. Καραβίας
53 Π. Μαυροκέφαλος
54 Γ. Φερεντῖνος
55 Κ. Ν. Σταθᾶτος
56 Ἱππ. Κοκκίνης

Ἐν Λευκάδι

57 Γ. Φίλιππας

Ἐν Ζακύνθῳ

58 Διονύσιος Μπάφας
59 Φρειδερῖκος Καρρὲρ
60 Σ. δὲ Βιάζης
61 Ἀνδρέας Μαρτζώκης
62 Α. Κομοῦτος
63 Γ. Κομοῦτος

Ἐν Κεφαλληνίᾳ

64 Ν. Λουριώτης
65 Γεράσιμος Μουσούρης
66 Παν. Βεργωτῆς
67 Ἠλίας Τσιτσέλης

68 Ρ. Λιβαθηνόπουλος
69 Θεοφ. Μεταξᾶς

Ἐν Κερκύρᾳ

70 Α. Μεταξᾶς
71 Δημ. Λάμπρος
72 Φρειδερῖκος Ἀλβάνας
73 Σπ. Μολφέσης
74 Μιχ. Σακελλαρόπουλος
75 Κ. Βούλγαρις ἱερεὺς
76 Χαρ. Πασχαλίγκος
77 Δ. Πιέρρης
78 Δ. Κόλλας
79 Χριστ. Ροδίτης
80 Ἄγγελος Γιαλινᾶς

Ἐν Χαλκίδι

81 Κ. Γαρδίκης
82 Ι. Οἰκονομίδης

Ἐν Λαμίᾳ

83 Ἰω. Σπανίδης
84 Νικ. Κρίτσας

Ἐν Βώλῳ

85 Τ. Ἀμπελᾶς
86 Ν. Γεωργιάδης
87 Μ. Μπουφίδης
88 Π. Α. Ἀποστολίδης
99 Π. Μεγαλίδης

Ἐν Ζαγορᾷ

90 Π. Ι. Φέρμπος

Ἐν Τρικκάλοις

91 Μιλτ. Δάλλας

Ἐν Λαρίσσῃ

92 Α. Σουλτάνης
93 Σ. Κολιάτσος
94 Α. Βερίκιος

Ἐν Ἐλασσῶνι

95 Λάμπρος Ἐνυάλης

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

96 Πάτροκλος Κοντογιάννης
97 Θ. Οὐσπένσκης
98 Γεώρ. Ἀποστολίδης
99 Θαλῆς Ἀντωνιάδης
100 Σίμων Ἀποστολίδης
101 Ἰω. Βαλαβάνης
102 Α. Μόρτδμαν
103 Ἰω. Λοβέρδος
104 Γ. Μολοχάδης
105 Α. Πηνιατόρος
106 Γ. Λαφφὸν
107 Ν. Κεφαληναῖος
108 Α. Ναοὺμ
109 Α. Σπανόπουλος
110 Σπ. Ζαβιτσάνος
111 Θεοφ. Παράσχος

Ἐν Σμύρνῃ

112 Ἐμμ. Ψιακῆς
113 Παῦλος Γιοβανὼφ
114 Α. Γιοβανὼφ
115 Μιχ. Δ. Ἀργυρόπουλος
116 Νικ. Σταματιάδης
117 Στ. Παπαμιχάλης
118 Χρ. Δασκαλάκης
119 Α. Ψαλτὼφ
120 Π. Ἀθηνογένης
121 Φ. Βουτσινᾶς
122 Θ. Εὐσταθόπουλος
123 Γ. Ἠλιάδης
124 Διον. Μαρινόπουλος
125 Ἀλ. Παπαδημητρίου
126 Κωνστ. Παπαδημητρίου

127 Γ. Πιερίδης
128 Στ. Πιττακὸς
129 Δημ. Σασιλῆς
130 Μ. Σεφεριάδης
131 Λάζ. Σταματιάδης
132 Γ. Σωτηρίου
133 Ἀρ. Φοντριὲρ
134 Γ. Χρουσάκης
135 Ἰωάννης Χρουσάκης
136 Μιχ. Χρουσάκης
137 Στυλ. Χρουσάκης
138 Α. Σιμιτόπουλος

Ἐν Χίῳ

139 Γεώρ. Ζολώτας

Ἐν Καΐρῳ

140 Ν. Σχοτίδης
141 Κ. Λύτσικας
142 Π. Κότσικας
143 Α. Ρόστοβιτς βέης
144 Ν. Τσανακλῆς
145 Ν. Τσιγαδᾶς
146 Ι. Ἀθανασάκης
147 Ἐτ. Κυριακόπουλος
148 Ν. Γ. Καραβίας
149 Α. Κωμανὸς πασσᾶς
150 Π. Σχάσης
151 Κ. Ε. Ἀχιλλόπουλος
152 Α. Βενετοκλῆς
153 Μ. Βενετοκλῆς
154 Θ. Δημητριάδης
155 Ν. Καζούλης
156 Λουΐζος Λουΐζος
157 Ἀνδρ. Λιμπρίτης

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ

158 Ἰω. Γρυπάρης
159 Στέφανος Καρτούλης
160 Ἐμμ. Ἀντωνιάδης
161 Δημ. Ταμπακόπουλος
162 Σωτ. Μπουφίδης
163 Ἐμμ. Μπενάκης
164 Νικ. Σιναδινὸς
165 Χαϊκάλης πασσᾶς
166 Ῥαοὺλ Κανιβὲ
167 Α. Ζερβουδάκης
168 Πέτρος Γεράκης
169 Κ. Δημαρᾶς
170 Θ. Παπαδόπουλος
171 Α. Κομανὸς
172 Δ. Αὐλονίτης
173 Α. Βαλασόπουλος
174 Α. Καμπᾶς
175 Δ. Μπούμπουλης
176 Γ. Ροῦσος
177 Κωνστ. Συναδινὸς
178 Μιχ. Συναδινὸς
179 Ἰωσὴφ βέης Ὀζερικιὰν
180 Γ. Σπετσερόπουλος

Ἐν Ἱεροσολύμοις

181 Ἰω. Ἀλεξανδρόπουλος

Ἐν Τάντᾳ

182 Στ. Κωνσταντινίδης

Ἐν Πὸρτ-Σαΐτ

183 Π. Παπαδάκης

Ἐν Μανσούρᾳ

184 Σπυρ. Δ. Καραβίας

Ἐν Χανίοις

185 Α. Παπαδιαμαντόπουλος
186 Κ. Μαρῖνος
187 Γ. Καλαϊσάκης

Ἐν Κύπρῳ

188 Ο. Ἰασονίδης

Ἐν Ῥόδῳ

189 Εὔστ. Πηνιατόρος

Ἐν Σύμῃ

190 Δημ. Χαβιαρᾶς

Ἐν Σάμῳ

191 Σωκράτης Ἰωαννίδης
192 Δημ. Γεωργιάδης
193 Θ. Σοφούλης
194 Ν. Σοφούλης

Ἐν Σόφιᾳ

195 Ε. Ζαλοκώστας
196 Ἰβὰν Σισμάνωφ

Ἐν Βάρνῃ

197 Βότσαρης Διγενὴς
198 Βασιλ. Φλώρης

Ἐν Κωνστάντζᾳ

199 Φίλιππος Λάπας

Ἐν Τραπεζοῦντι

200 Ν. Φουντούλης

Ἐν Θεσσαλονίκῃ

201 Δημ. Ζιάννας
202 Περικλῆς Χ. Λαζάρου
203 Τάσκος Παπαγεωργίου
204 Περικλῆς Οἰκονόμου
205 Σωτήριος Ἀστεριάδης
206 Χρ. Κοντὸς
207 Α. Βουγιουκλῆς
208 Ν. Παπαγεωργίου

Ἐν Ἰωαννίνοις

209 Β. Ρέκκας
210 Ν. Γεωργίτσης

Ἐν Βουκουρεστίῳ

211 Γ. Ἀργυρόπουλος
212 Αἰδ. Νεόφ. Καλόγερος

Ἐν Νύσσῃ Σερβίας

213 Ἐδ. Ὄβεργ

Ἐν Σκόπιᾳ

214 Μ. Ραφαὴλ

Ἐν Γαλαζίῳ

215 Δ. Κυμπρίτης
216 Σπυρ. Κ. Καραβίας
217 Ἀπ. Π. Ἀποστολίδης

Ἐν Βραΐλᾳ

218 Μ. Σπηλιωτάκης
219 Ἀλκιβιάδης Ἐμπειρῖκος
220 Ἀλ. Π. Σχένδερ

Ἐν Ἰσμαηλίῳ

221 Δημ. Ἀλεξανδρίδης

Ἐν Ταϊγανίῳ

222 Γ. Φιλήμων

Ἐν Ὀδησσῷ

223 Ἐλ. Ρ. Ραφαὴλ
224 Γ. Φοντάνας
225 Μ. Μαῦρος
226 Λύσ. Χατζηκώστας
227 Σπυρ. Καραβίας
228 Ἰωακεὶμ Παυλίδης

Ἐν Κιέβῳ

229 Μελέτιος Βαγιανέλης
230 Π. Γρυπάρης

Ἐν Πετρουπόλει

231 Ἀλ. Τομπάζης
232 Α. Παπαδόπουλος Κεραμεὺς

Ἐν Αἰκατερινοσλὰβ

233 Κων. Α. Παλαιολόγος

Ἐν Ροστὸβ

234 Α. Δ. Ζίζηλας

Ἐν Ρώμῃ

235 Ὁ Αἰδ. Μιχ. Ριβέλλης
236 Ἰωάνν. Ζ. Μίρζας
237 Ἀδριανὸς Κολότσης
238 Κάρολος Γαλλιὰν
239 Γ. Μπιλαντζιόνης
240 Ἰάκωβος Γκορίνης
241 Δ. Βαλιέρης
242 Ἀδ. Βεντούρης

Ἐν Ἐνετίᾳ

243 Γίδφορ Ντάϊερ

Ἐν Οὐηρῶνι

244 Adolfo Gemma

Ἐν Νεαπόλει

245 Γ. Τσανάτας Τυπάλδος
246 Λουδοβῖκος Βιόλα
247 Ι. Βαπτιστὴς Καλκαβάλας
248 Κ. Τριανταφύλλης

Ἐν Γενούῃ

249 Μιχ. Κλαδᾶς
250 Π. Λιβεριᾶτος
251 Ε. Χρονόπουλος

Ἐν Ἀγκῶνι

252 Αὔγουστος Ἠλίας

Ἐν Βασιλικάτᾳ

253 Δὸν Πρόσπερος Κρισπῖνος

Ἐν Βονωνίᾳ

254 Ἀντ. Βαλδάτζης

Ἐν Ἀρπίνῳ

255 Στανίσλαος Πράτο

Ἐν Καλημέρᾳ

256 Βίτος Παλοῦμπος

Ἐν Μεδιολάνοις

257 Πιζάνι Δόσση
258 Σπ. Σαμάρας
259 Κ. Νικολάου

Ἐν Πανόρμῳ

260 Lancia di Brolo
261 Ἰωσὴφ Πιτρὲ

Ἐν Σαλέρνῳ

262 Φραγκίσκος Λιγγουίτης
263 Ἰωσὴφ Ὀλιβιέρης

Ἐν Κατανιζάρῳ

264 Ἰωσὴφ Σολλίνι

Ἐν Μεσσήνῃ

265 Ι. Τροπέα

Ἐν Μελίτῃ

266 Ν. Τσάλης

Ἐν Τεργέστῃ

267 Νικ. Μέγαρης
268 Ἰωάννης Κοντουμᾶς
269 Α. Καρακάρης
270 Κ. Δ. Καροῦσος
271 Ν. Γκάβας
272 Π. Περδίκης

Ἐν Βιέννῃ

273 Γρηγ. Μάνος

Ἐν Γρὰτς

274 Ἰάκ. Στριγόφσκης

Ἐν Βουδαπέστῃ

275 Παῦλος Βάλλας
276 Vilmos Hennyei
277 P. Szalay

Ἐν Βουκοβάρ

278 Μιλάνος Π. Ἰωβάνοβιτζ

Ἐν Νικολοβοὺργ

279 Κάρολος Μαντζενάουερ

Ἐν Πράγᾳ

280 Ἰαροσλὰβ Στάστνυ

Ἐν Βερολίνῳ

281 Κλέων Ραγκαβῆς
282 Α. Βόϊζεν
283 Ἐδ. Ἔγγελ

Ἐν Πότσδαμ

284 Μάξιμος Τρόϋ

Ἐν Ἀΐμβεκ

285 Ο. Ἔλισσεν

Ἐν Ροννεβούργ

286 Ἔδβιν Ράους

Ἐν Καινιξβέργῃ

287 B. Haendcke

Ἐν Κιέλῳ

288 Ἀρ. Μιλχαΐφερ

Ἐν Δαρμστάττῃ

289 Ρ. Λέψιος

Ἐν Στρασβούργῳ

290 Κ. Μπύκιγγ

Ἐν Ροστὸκ

291 Γ. Καῖρτε

Ἐν Μονάχῳ

292 Κ. Κρουμβάχερ

Ἐν Πασσάου

293 Αὔγ. Βάγνερ

Ἐν Λειψίᾳ

294 Γουλ. Ρόσσερ

Ἐν Πρεσβούργῳ

295 Γεώργιος φὸν Σοῦλπε

Ἐν Ἀμστελοδάμῳ

296 Ρόδ. Λέμαν

Ἐν Οὐτρέχτ

297 Ε. Μύλλερ

Ἐν Παρισίοις

298 Αἰμ. Λεγρὰν
299 Σὸλ Ραϊνὰχ
300 Μαρσὲλ Λαμβὲρτ
301 Σ. Σουλιὲ
302 Π. Γιρὰρδ
303 Γ. Χασιώτης
304 Β. Ὡσσουλιὲ
305 Ἰουλ. Μαρτὰ
306 Σόλων Ζωγράφος
307 Ἰωάν. Ψυχάρης
308 Κ. Σάθας
309 Δ. Γεωργιάδης
310 Π. Δ. Κουβερτὲν
311 Γ. Ροσὲρ
312 Α. Φρουὲν
313 Ν. Σαλβάγος
314 Ι. Νικολόπουλος
315 Ἐρρῖκος Γαϊδὸζ
316 Οὐβ. Περνὸ
317 Παῦλος Σεβιλλιὸ
318 Θεόδ. Ραϊνὰχ
319 Ραοὺλ Φαβιέρος
320 Γεράρδος Φαβιέρος
321 Α. Σαρπαντιὲ
322 Ἀρχ. Πορφύριος Λογοθέτης
323 Ἀλ. Τ. Μαράτος
324 Γ. Ρονδὲλ
325 Κ. Στράους
326 Ρ. Ριαγκοὺρ
327 Ε. Τουλιὲ
328 Σπυρ. Κλάδος
329 Ernest Joly
330 Charles Mauras
331 Θεόδ. Ράλλης

332 Ἰω. Παπαδιαμαντόπουλος
(Μωρέας)
333 Γρ. Τριανταφυλλίδης
Ἐν Γὰπ
334 Σελεστὲν Ρὸς
Ἐν Τουλούζῃ
335 Μονδρὺ Βωδουὲν
Ἐν Βωμὸν
336 Ἀχιλλεὺς Μιλλιὲν
Ἐν Σαὶντ Ἐτιὲν
337 Σεβ. Μουλσὰν
Ἐν Μασσαλίᾳ
338 Στέφανος Βλαστὸς
339 Π. Ρολὰν
340 Θ. Π. Ροδοκανάκης
341 Α. Τιόπουλος
Ἐν Λυὼν
342 Γ. Δεμουζὲν δὲ Ροκεφὸρ
Ἐν Νικαίᾳ
343 Δόκτωρ J. Malgat
Ἐν Λίλλῃ
344 Γερ. Φωκᾶς
345 Ἰωάννης Ἀρτὼ
346 Φ. Δουβερνοὰ
Ἐν Αἲξ
347 Πέτρος Λαννερὺ Δ' Ἄρκ
348 Ἰούλ. Μαγκελὸν
349 Ἱππόλυτος Γκελλιμπὲρ
350 Ἀλβ. Μασσιὲρ
351 De Berluc de Perussis
Ἐν Βέρνῃ
352 Μ. Κέπετζης
Ἐν Λονδίνῳ
353 Δ. Μεταξᾶς
354 Ἰω. Γεννάδιος
355 Α. Μποσδάρης
356 Θεόδωρος Μάρτσιαλς
357 Αὐγ. Λ. Ἀργέντης
358 Ἀλέξ. Σ. Κωνσταντινίδης
359 Ροδόλφος Μάκαϋ
360 Σ. Ν. Μεταξᾶς
361 Νικ. Α. Εὐμορφόπουλος
Ἐν Μαγχεστρίᾳ
362 Ἀλέξ. Ἀλεξανδρὼφ
363 Ἀλέξ. Πάλλης
364 Γρηγ. Ζλατᾶνος
Ἐν Κάρδιφ
365 Δ. Ι. Θεοφιλᾶτος
Ἐν Λισσαβῶνι
366 Λουκ. Κορδέϊρο
Ἐν Βαρκελλώνῃ
367 Μαρκήσιος Ὀλλιβὰρ
Ἐν Ρίῳ-Γράνδε
368 Λουὶζ Λεοπόλδος Φλόρης
Ἐν Μαλάγᾳ
369 Κάρολος Σααλβέρδος
Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ
370 Θωμᾶς Δάβιδσον
371 Μιχ. Ἀναγνωστόπουλος
372 Ἀλέξ. Εὐαγγελίδης
373 Εὐγ. Α. Καραβίας
Ἐν Βορείῳ Καρολίνᾳ
374 Ἔβεν Ἀλεξάνδερ
Ἐν Μονρεὰλ
375 Λ. Χουγὲ Λατοὺρ
Ἐν Καλκούττῃ
376 Δ. Πετροκόκκινος
377 Κωνστ. Γ. Τζηρὸς
378 Κωνστ. Λ. Ἄννινος

Ἐν Σικάγῳ
379 Ἀρχιμ. Π. Φιαμπόλης
Ἐν Βομβάῃ
380 Ἰω. Ν. Μεταξᾶς
381 Α. Ζύγουρας
Ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ
382 Ἀλβῖνος Πούτζκερ

Ἀνακεφαλαίωσις

Τακτικὰ μέλη	189
Πάρεδρα	324
Ἐπίτιμα	157
Ἀντεπιστέλλοντα	382
Μέλη ἐν συνόλῳ	1052

ΟΙ ΕΥ ΠΟΙΗΣΑΝΤΕΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ

Μεγάλοι εὐεργέται

Η Α. Μ. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Η Α. Β. Υ. Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΣΟΦΙΑ

Ἀντώνιος Πάγκαλος
Θεόδωρος Ροδοκανάκης
Πηνελόπη Χαλδουβάκη
Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν
Δῆμος Ἀθηναίων
Παῦλος Στεφάνοβικ Σκυλίσσης
Νικόλαος Ζαρίφης
Εὐανθία Καντζιλιέρη
Ἑλένη Μ. Ζαρίφη
Πέτρος Σκένδερ
Ἀναστ. Τσούφλης
Εὐστάθιος Εὐγενίδης

Εὐεργέται

1 Ὑπουργεῖον Παιδείας
2 Ἰω. Οἰκονομίδης
3 Γεώργιος Σουρίας
4 Κωνστ. Δόσιος
5 Ἀλέξ. Ρ. Ραγκαβῆς
6 Σπυρ. Ζαμπέλιος
7 Γ. Χ. Κωνσταντινίδης
8 Γεώργ. Μαυροκορδᾶτος
9 Παῦλος Λάμπρος
10 Ἀνδρέας Συγγρὸς
11 Γεώργ. Συμβουλίδης
12 Ἰω. Βουτσινᾶς
13 Γεώργ. Κορωνιὸς
14 Μᾶρκος Ρενιέρης
15 Σκαρλᾶτος Σοῦτσος
16 Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων
17 Ἐπιτροπὴ ἐμψυχώσεως τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας
18 Β. ἑλλ. πρεσβεία ἐν Κων/πόλει
19 Ἀδελφοὶ Νεγρεπόντε
20 Δημ. Α. Κορομηλᾶς
21 Τερψιχόρη Β. Μελᾶ
22 Δημ. Ἀλαμᾶνος
23 Μιχ. Κατσίμπαλης
24 Γεώργ. Γεραλόπουλος
25 Ἀπόστολος Ἀρσάκης
26 Λαμπρινὸς Ἀμπανόπουλος

27 Σπυρ. Βασιλειάδης
28 Αἰκατερίνη Λασκαρίδου
29 Ἀντώνιος Ροδόσταμος
30 Δημ. Α. Οἰκονόμου
31 Παῦλος Τσόλας
32 Θεόδωρος Α. Καλουτᾶς
33 Δημ. Βαφειαδάκης
34 Σταμάτιος Πρώιος
35 Λουκᾶς Μαυροκορδᾶτος
36 Ε. Δεληγεώργης
37 Ζωρζῆς Νεγρεπόντης
38 Αἰκατερίνη Βουρδουμπάκη
39 Γεώργ. Βαλέντης
40 Γρηγόριος Νοταρᾶς
41 Δημ. Βασιλείου
42 Ἀναστάσιος Ζίνης
43 Χαρίκλεια Α. Μπαλάνου
44 Ἰω. Μερεδὴθ Ρὴθ
45 Θεόδωρος Π. Ροδοκανάκης
46 Μονὴ ὁσίου Σεραφείμ
47 Ι. Διαμαντόπουλος Κόλενς
48 Λάμπρος Τσουκᾶτος
49 Δῆμος Ἑρμουπόλεως
50 Βόττης καὶ Σκληβανιώτης
51 Ἀριστείδης Ραγκαβῆς
52 Ἐμμ. Ν. Πρασσακάκης
53 Λέων Μελᾶς
54 Κωνστ. Νέγρης
55 Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρος
56 Θ. Πετροκόκκινος
57 Εὐθυμία Α. Κουμουνδούρου
58 Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος
59 Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν
60 Πηνελόπη Κόνιαρη
61 Π. Παυλόπουλος
62 Ἀμβρόσιος Κάππαρης
63 Ἀμεναΐς Καβενιάρη
64 Ε. Κ. Ἀχιλλόπουλος
65 Στ. Ράλλης
66 Βασίλειος Σταθόπουλος
67 Ἐρρῖκος Σχλίεμαν
68 Νικόλαος Φαλιέρος
69 Ροδόλφος Λέμαν
70 Μελέτ. Βαγιανέλης Σιναΐτης
71 Ἐλεονώρα Δοῦζε
72 Σπυρίδων Κόμνος
73 Τιμολέων Ἀργυρόπουλος
74 Ποθ. Ρεβελάκης
75 Σοφία Π. Ράλλη
76 Κωνστ. Νικολάου
77 Α. Τ. Μπασιᾶς
78 Ἰω. Ἀθανασάκης
79 Βασιλικὴ Κηπουροῦ
80 Παναγ. Κηπουρὸς
81 Πολ. Κότσικας
82 Νέστωρ Τσανακλῆς
83 Ὑάκινθος Λοαζὼν
84 Ν. Τσιγαδᾶς Μπέης
85 Ἰουλιέττα Ἀδὰμ Λαμπὲρ
86 Νικ. Καλαμάρης
87 Κ. Ε. Ἀχιλλόπουλος
88 Παντιᾶς Ράλλης
89 Ἀρτεμισία Πουρναρᾶ
90 Ἐριφίλη Ρακτιβὰν

Δωρηταὶ

1 Εὐφροσύνη Κασσαβέτη
2 Μαρία Γεραλοπούλου
3 Κ. Μαρῖνος
4 Ἑτ. Σιδηρ. Ἀθην. Πειραιῶς
5 Λάζαρος Κωνσταντίνου
6 Π. Γ. Ζαρίφης
7 Πιστωτικὴ Τράπεζα
8 Μ. Σ. Ῥάλλη
9 Στρατ. Ι. Σπηλιόπουλος
10 Ἰω. Μαυρογορδᾶτος
11 Μαριέττα Μαυρογορδάτου
12 Σόλων Χ. Ζωγράφος
13 Μ. Ροδοκανάκης
14 Εὐφροσύνη Βενθύλου
15 Α. Ἰωνίδης
16 Βλαδίμηρος Παρασκευᾶς
17 Ἰω. Σοῦτσος
18 Γ. Α. Ζαφειρόπουλος
19 Δημ. Πετροκόκκινος
20 Π. Χαροκόπος
21 Α. Οἰκονόμος
22 Ταρσὴ Ἀδαμαντίδου
23 Αἰκατερίνη Νεγρεπόντη
24 Χρηστάκης Ζωγράφος
25 Λεωνίδας Ἐμπειρῖκος
26 Στέφ. Στεφάνοβιχ Σκυλίσσης
27 Δρακοῦλα Καστόρχη
28 Ἰωάννης Τσάτσος
29 Παναγ. Σπ. Τοπάλης
30 Κόμησσα Ριαγκοὺρ

ΣΤΗΛΗ

ΤΩΝ ΑΠΟΘΑΝΟΝΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

1867

Κωνσταντῖνος Χατηριάδης

1869

Γεώργιος Κλιντηρόπουλος

1870

† Ὁ Κερκύρας Ἀθανάσιος
Παρασκευᾶς Παρασκευᾶ
Θεόδωρος Κουντουριώτης
Γεώργιος Γλήνης

1871

Ἀλέξ. Σοῦτσος
Κωνσταντῖνος Δόσιος
Ἰωάννης Ραπτάρχης
Ἀριστείδης Ταταράκης
Ἰωσὴφ Γκινάκας

1872

Μαρῖνος Βρετὸς
Μιχ. Μουστοξύδης
Θεμιστοκλῆς Βρατσᾶνος
Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος

1873

† Ὁ Ἀθηνῶν Θεόφιλος
Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος
Δημ. Μαυροκορδᾶτος

1874

Σπυρ. Βασιλειάδης
Ἀπόστολος Ἀρσάκης
Γρηγόρ. Παπαδόπουλος
Γεώργιος Τερτζέτης
Ἰωάννης Φιλήμων
Νικόλαος Θωμασαῖος
Νικόλαος Τσιγγάρης

1875

Ἀριστείδης Μπαλᾶνος
Παναγιώτης Ρομπότης
Γεώργιος Βαλέντης
Φίλιππος Βλαντῆς

1876

Δημ. Λοράνδος
Θεόδωρος Καροῦσος
Κωνστ. Μεϊμάρης

1877

Σοφοκλῆς Οἰκονόμος ἐξ Οἰκονόμων

1878

Κωνσταντῖνος Πὼπ
Ἰωάννης Καλλέργης
Γεώργ. Συμβουλίδης
Παναγιώτης Πανουργιᾶς
Κάρολος Μαρσάλας
Παναγιώτης Λαζαρᾶς
Γεώργιος Μαρκορᾶς
Ἰωάννης Χατζόπουλος
Δημ. Θωμαΐδης
Εὐστάθιος Σῖμος
Ἀριστείδης Α. Ραγκαβὴς

1879

Νικόλαος Δραγούμης
Ἰωάννης Κρασσᾶς
Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης
Λέων Μελᾶς.
Ἐμμ. Κόκκινος
Bayard Tailor
Νικόλαος Νικοκλῆς
Βερνάρδος Κότας

1880

Ἀνδρέας Μόρτδμαν
Λεωνίδας Παλάσκας
Φίλιππος Ἰωάννου
Χρῆστος Βάφας
Κωνσταντῖνος Νέγρης
Ἀσένιος ἱερεὺς Πανδῆς
Γουλιέλμος Βάγνερ

1881

Κωνσταντῖνος Βατικιώτης
Σπυρίδων Γρυπάρης
Ἰωάννης Σταματέλος
Φώτιος ἱερεὺς Κάντας
Μιχ. Καραμᾶνος
Ἀριστείδης Κ. Δόσιος
Ἰωάννης Πίσσας
Ἰωάννης Θεοδωρίδης
Κωνστ. Βερσῆς
Γεώργιος Σουρίας
Σπυρίδων Ζαμπέλιος
Κλεομένης Παπαδόπουλος
Δημήτριος Βασιλείου
Γεώργιος Τριανταφύλλης
Μαρῖνος Βεργωτῆς
Κώνσταντῖνος Ζαβιτζιάνος
Φραγκῖσκος Πυλαρινὸς
Δημήτριος Δεσποτόπουλος

1882

Σπυρίδων Κατσαίτης
Μίνως Σαπουντζάκης
Ἀναστάσιος Πάλλης
Ἰωάννης Χὶλλ
Κυριακὸς Λαμπρύλλος
Αἰμίλιος Βαλαωρίτης
Κ. Ψύχας

Πέτρος Μ. Οἰκονόμος
Ἀλφόνσος Λιγγουίτης
Κωνσταντῖνος Λαμπαδάριος
Γεώργιος Χ. Κωνσταντινίδης

1883

Γεώργιος Ξάνθος
Φωτεινὴ Οἰκονομίδου
Ἰούλιος Τυπάλδος
Γεώργιος Α. Ράλλης
Λαμπ. Ἀμπανόπουλος
Ἀλ. Μάνος
Θεμ. Καγιᾶς
Κορ. Βουρσιανὸς
Λέανδρος Δόσιος

1884

Ἰωάννης Πίος
Πάνος Πίσσας
Ι. Φ. Ἰούλιος Σμὶθ
Ἀνδρέας Μάμουκας
Δημήτριος Πανταζῆς
Πέτρος Βράϊλας Ἀρμένης
Βασίλειος Μελᾶς
Πέτρος Ζάνος
Ἰωάννης Οἰκονομίδης
Εὐστράτιος Πίσσας
Ἀλέξιος Πάλλης

1885

A. Dumont
Π. Λογοθέτης
Ἰωάννης Βοῦρος
Τερέντιος Μαμιάνης
Ξαυέριος Λάνδερερ
Δ. Σαράβας
Ὀδυσσεὺς Γρὰντ
Δ. Κωνοφάος
Λύσανδρος Καυταντζόγλους
Θεοδόσιος Ζῶτος
Χαράλαμπος Τυπάλδος Πρε-
τεντέρης
Δ. Δημητριάδης
Σταμάτιος Κρίνος
Δ. Γ. Ζῖφος

1886

† Ὁ πρῴην Ζακύνθου Ν. Κατραμῆς
Παναγιώτης Χαλκιόπουλος
Γεώργιος Παράσχος
Μιχαὴλ Ξανθὸς
Χαράλαμπος Σαρρῆς
Κ. Βουσκαλιόνης
Π. Κρεμμύδης
Α. Ἀλεξανδρίδης
Α. Γαρουφαλιᾶς
Θεόδωρος Ὀρφανίδης
Ἰωσὴφ Ναχαμούλης
Δ. Βουδούρης
Δημοσθένης Βαλαωρίτης
Κ. Ὀλύμπιος

1887

† Ὁ Φωκίδος Δαυὶδ
Μιλτιάδης Βενιζέλος

Ἀχιλλεὺς Γεωργαντᾶς
Α. Πρεζάνης
Θεόδωρος Ἠπίτης
Νικόλαος Μαλτζινιώτης
Σπυρίδων Δραζῖνος
Νικόλαος Σαρίπολος
Παῦλος Λάμπρος
Ε. Λουριώτης
Ν. Μῖχος
Α. Μηλιαρέσης

1888

† Ὁ πρώην Λαρίσης Δωρόθεος
Ν. Στάϊκος
Ν. Παγκώστας
Εὐγ. Ρῖζος
Γ. Χαρίτων
Κλεάνθης Παπάζογλους
Π. Λύτσικας
Δόρα Ἰστριὰς
Ν. Χωραφᾶς

1889

† Ὁ Ἀθηνῶν Προκόπιος
Γ. Βασιλείου
Ν. Πάνος
Εὐάγγελος Βαλτατζῆς
Ζωὴ Ε. Βαλτατζῆ
Κωνστ. Δαμηράλης
Σπυρ. Παυλίδης
Π. Βουγιούκας
Νικ. Νικολαΐδης
Εὐθ. Καστόρχης
Γεώρ. Μανούσης
Βασίλειος Ἡρακλέους
Ἐλ. Ρηγάδης
Π. Τσαπάρας
Κ. Ξανθόπουλος
Δ. Δούμας
Ἐμμ. Ψύχας
Queux de St. Hilaire
Ἀρθοὺρ Μένσελ
Ἰούλιος Φάβρης
Σ. Χ. Ἀργυρόπουλος

1890

Σέργιος Χ. Ραφτάνης
Τηλέμαχος Μαρᾶτος
Ἡροκλῆς Βασιάδης
Δημήτριος Στροῦμπος
Ἰωάννης Σοῦτζος
Ἀριστείδης Κ. Οἰκονόμου
Δημήτριος Ταμπακόπουλος
Θεόδ. Παπαλεξόπουλος
Παντολέων Θεολόγος
Α. Βαλλιᾶνος
Ν. Π. Δηλιγιάννης
Ι. Ἰσιδ. Σκυλίσσης
Λ. Παπαϊωάννου
Ἐρρῖκος Σχλίεμαν
Ἰω. Καραγκιοζιάδης

1891

Δὸν Πέτρος Β'
Ξ. Ἀργύρης
Φερδινάνδος Γρηγορόβιος

Πέτρος Παπαρρηγόπουλος
Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος
Ἰω. Σακελλίων
Δ. Βασιλείου
Γ. Κ. Χούμης
Διομ. Διαμάντης
Ο. Ρίμαν
Σπυρίδων Σπηλιωτάκης

1892

† Ὁ πρώην Κερκύρας Ἀντώνιος
Α. Πασπάτης
Ἀλέξ. Ρ. Ραγκαβῆς
Χ. Ν. Φιλαδελφεὺς
Ἡρ. Μητσόπουλος
Φραγκίσκος Λοίχερος
Ἐδουάρδος Φρῆμαν
Ἀχιλλεὺς Ἀγαθόνικος
Μιχαὴλ Ἀβέρωφ
Ἀλέξανδρος Τραϊμπερ
Ἀντώνιος Π. Ράλλης
Ἰωάννης Ρωμανὸς
Ἰωάννης Βαρβιτσιώτης
Τάσος Νεροῦτσος
Ἀναστ. Βυζάντιος
Θ. Ροδοκανάκης
Ἐρρῖκος Κοιλίγγιος
Κάρολος Τισσὸ
Ἰω. Ἀμπανόπουλος·
Ἰω. Καρύδας

1893

Μιχαὴλ Δούμπας
Μενέλαος Νεγρεπόντης

Θεόδ. Ἀρεταῖος
Θεόδ. Ἀφεντούλης
Δημ. Ν. Λεβίδης
Α. Γιάκος
Γεώρ. Τζίνης
Λουδ. Μύντερ
Δημ. Στεφάνοβικ Σκυλίτσης
Α. Ψυχάρης

1894

† Ὁ Σεβ. Διονύσιος Λάτας
Ἀθ. Κυζικηνὸς
Γεράσιμος Δρακόπουλος
Νικόλαος Μοσχάκης
Γεώργιος Ι. Δουρούτης
Ἰω. Νεγρεπόντης
Νικόλαος Δεικτάκης
Ἐρρῖκος Βρουὺν
Στέφ. Ζαφειρόπουλος
Ἰω. Σκαραμαγκᾶς
Λεων. Ἐμπειρῖκος
Ε. Πρασακάκης
Λεων. Ροζάκης
Γεώρ. Καίσ. Ρώμας
Ζαχαρίας φὸν Λίγγενθαλ
Ἰδομ. Βιτώρης
Ν. Ζαρίφης
Δ. Μ. Κατινάκης
Ἰω. Θεοφιλᾶτος
Σωτ. Οἰκονόμος
Louis Diaz Moreu

1895

† Ὁ Σεβ. Ἰωσὴφ Ζαφφῖνος
Ἰω. Βάμβας

'Αχ. Παράσχος
'Αλ. Α. Σοῦτζος
Νικ. Χλωρὸς
'Ιω. Τυπάλδος
Γαβριὴλ Δεστούνης
Δημ. Παπαγεωργίου
Α. Κανέλλης
Νικ. Ζαρίφης
Μιχ. 'Ιδρωμένος
Ν. Τ. Βούλγαρις
Α. Ν. Μαυροκορδᾶτος
'Ιω. 'Αντωνιάδης
Κ. Σωτηριάδης
Γ. Κορωνιὸς
Μιχ. Παπαδόπουλος
Εὐστάθιος Καρατζᾶς
Στ. Ζαφειρόπουλος
Π. Ροδοκανάκης

1896

† Ὁ Σ. Μητρ. 'Αθηνῶν Γερμανὸς
† Ὁ Δράμας Γερμανὸς Μιχαηλίδης
† Ὁ πρώην Πατρῶν Νικηφόρος
Σοφία Τρ. Μουτσοπούλου
Α. Εὐμορφόπουλος
Βερν. Ὅρνσταϊν
Περ. Σοῦτζος
Δημ. Κοκίδης
Φίλ. Οἰκονομίδης
Γ. Βιζυηνὸς
Ν. Ζαμπέλης
Γ. Μαρτινέλλης
Ν. Δ. Καλλιφρονᾶς
Δ. Μηλιώτης
Σ. Δελαγραμμάτης
'Ιω. Ραίσης
'Ιω. Μεσσηνέζης
Π. Χιώτης
'Ερρ. Τράϊτσκε
'Ερν. Κούρτιος
'Ερνέστος Ρόσσης
'Ιάκ. Πολυλᾶς
Παῦλος Καλλιγᾶς
'Ιω. Μερεδὶθ Ρὴδ
Δημ. Πετρίδης
Εὐστρ. Πετροκόκκινος

1897

Ξενοφῶν Ζωγράφος
Γεώργιος Κωστῆς
Διον. Θερειανὸς
Α. 'Αναγνωστάκης
Μ. Ρενιέρης
Π. Βαρατάσης
Μιχαὴλ Μελᾶς
'Αχ. Ποστολάκας
'Αγ. Γιαννόπουλος 'Ηπειρώτης
Σπυρ. Δουκάκης
Κωνστ. Κολιάτσος
Παῦλος 'Ιωάννου
Ραφαὴλ Ε. Ραφαὴλ
Κ. Γκινιὰρ
Ξ. Νίδερ
Δ. Μάτοβ

1898

Δημ. 'Ορφανίδης
Φῆλιξ Καβαλόττης

Τιμολέων Φιλήμων
Α. Πετροκόκκινος
Γουλ. Γλάδστων
Β. Α. Παπαθεοδώρου
Ἰω. Τέλφυ
Χρηστάκης Ζωγράφος
Α. Θεοδωράκης
Δημ. Α. Κορομηλᾶς
Ε. Ράλλης
Λεωνίδας Ἅμηρος
Σπυρ. Βλασόπουλος
Ν. Πασπαλῆς
Ἰω. Χαρίσης
Κ. Δηληγιάννης
Κωνστ. Βουσάκης
Δημ. Σεμιτέλος
Ἐλ. Κωνσταντινίδης

1899

† Ὁ Κορίνθου Σωκράτης
Ἀνδρέας Συγγρὸς
Ἰωακεὶμ Ρούβιος ὁ Ὅρς
Ν. Ζηλήμων
Σταῦρος Μεταξᾶς
Ἀναστάσιος Ζίννης
Ἰωάννης Ἀριστοκλῆς
Γεώργ. Π. Ψύχας
Σοφ. Κωνσταντινίδης
Ἀλ. Βλαστὸς
Ἐπ. Φραγκούλης
Σπυρ. Κόμνος
Κ. Ν. Κωστῆς
Στ. Α. Κουμανούδης
Γεώργ. Ἀβέρωφ
Κ. Πὼλ
Σ. Δ. Ἀντωνόπουλος
Διον. Π. Λάμπρος

1900

† Ὁ Σεβ. Δὲ Ἄγγελης
Βασίλειος Λάκων
Θεοδόσιος Βενιζέλος
Σαπφὼ Λεοντιὰς
Χρῆστος Σαμαρτζίδης
Ἀλέξ. Α. Χρηστομάνος
Α. Μαθιουδάκης
Ἰω. Τσέτσης
Ἀλ. Ἰωνίδης
Ἰω. Βαλέτας
Π. Γ. Κυριακὸς
Γ. Γούσιος
Λ. Χρυσοβελόνης
Α. Ἀναγνωστόπουλος
Γ. Κασδόνης
Ἰωσηφίνα Τιὲς
Γουσταῦος Μάγερ
Ἰω. Πανταζίδης

1901

† Ὁ Σεβασμιώτατος Κεφαλληνίας Γ. Δόριζας
Α. Θεοφιλᾶς
Ἀρ. Δεζαρδὲν
Εὐάγ. Ἀχιλλόπουλος
Ἐπ. Σταματιάδης
Γεράσιμος Κούπας
Μαρία Καραπάνου

Μιχαὴλ Ὀνοῦ
Ἀχιλλεὺς Σεγρὲ
Δ. Βέλλης
Α. Λασκαρᾶτος
Π. Στεφάνοβικ Σκυλίσσης
Κ. Σαλβάγος
Νικ. Στρατηγόπουλος
Δημ. Κουντουριώτης
Δημ. Ἀργυρόπουλος

1902

Γ. Μαυροκορδᾶτος
Θ. Τζῖφος
Παντιᾶς Ράλλης
Φίλ. Παρασκευαΐδης
Θεολ. Θεολόγης
Γ. Δ. Ἀντωνόπουλος
Δ. Μ. Καλλιφρονᾶς
Εὐστ. Σταματιάδης

ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ, ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ
ΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ἐν Ἀθήναις

1 Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον
2 Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη
3 Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων
4 Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία
5 Φιλεκπαιδευτικὴ ἑταιρεία
6 Ἰατρικὴ ἑταιρεία
7 Σύλλογος κυριῶν ὑπὲρ τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως
8 Ἑταιρεία τῶν φίλων τοῦ Λαοῦ
9 Μουσικὸς καὶ Δραματικὸς Σύλλογος
10 Ἑταιρεία τοῦ ἑλλην. Ἐρυθροῦ Σταυροῦ
11 Φαρμακευτικὴ ἑταιρεία
12 Ἱστορικὴ καὶ ἐθνολογικὴ ἑταιρεία τῆς Ἑλλάδος
13 Πανελλήνιος Γυμναστικὸς Σύλλογος
14 Μουσικὴ ἑταιρεία Ἀθηνῶν
15 Ἡ ἐν Χριστῷ Ἀδελφότης
16 Ἑταιρεία Φιλοτέχνων
17 Σύλλογος Μικρασιατῶν Ἀνατολὴ
18 Κρητικὴ Ἀδελφότης Ἡρακλεωτῶν
19 Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία
20 Θρᾳκικὴ Ἀδελφότης
21 Ἑταιρεία ὁ Ἑλληνισμὸς
22 Σύλλογος Ἐμποροϋπαλλήλων
23 Σύνδεσμος τῶν Ἑλληνικῶν γυμναστικῶν καὶ ἀθλητικῶν Συλλόγων
24 Βιοτεχνικὴ ἑταιρεία
25 Λέσχη Φιλαδέλφεια
26 Ἐθνικὸς Γυμναστικὸς Σύλλογος
27 Ποδηλατικὸς Σύλλογος
28 Ἀθηναϊκὴ Λέσχη
29 Ἐπιτροπὴ Ἰταλικῶν σχολείων
30 Ἕνωσις Ἑλληνίδων
31 Φιλοδασικὴ Ἕνωσις
32 Πατριωτικὸς Σύλλογος Κυπρίων
33 Οἰκονομικὸν συσσίτιον
34 Ἑταιρεία τῆς ὑπὲρ τῶν πατρίων ἀμύνης
35 Φίλιππος Κοινωνία

36 Σύνδεσμος Κυδωνιέων
37 Ἀδελφότης Βούρμπιανη
Ἐν Πειραιεῖ
38 Πειραϊκὸς Σύνδεσμος
39 Ὅμιλος Φιλομούσων
40 Καλλιτεχνικὸν Κέντρον
41 Σύλλογος Ἐμπορρϋπαλλήλων
42 Φιλολογικὸς Σύλλογος Δημοσθένης
43 Πειραϊκὴ Ἀδελφότης
Ἐν Κορίνθῳ
44 Σύλλογος Ἀλληλοβοηθείας Ἅγιος Παῦλος
Ἐν Βουρβούροις
45 Γυμναστικὸς Σύλλογος
Ἐν Πάτραις
46 Ἐμπορικὸς Σύλλογος
47 Παναχαϊκὸς Σύλλογος
48 Σχολὴ Ἀπόρων Παίδων
49 Σύνδεσμος Ἐμποροϋπαλλήλων Ἕνωσις
50 Βιοτεχνικὴ ἑταιρεία
51 Καλαβρυτινὸς Σύλλογος
Ἐν Πύργῳ
52 Σωματεῖον Ἀλληλοβοηθείας Ὀλύμπια
53 Σχολὴ Ἀπόρων Παίδων
Ἐν Ἄρτῃ
54 Ἠπειρωτικὸς Σύλλ. Σκουφᾶς
Ἐν Μεσολογγίῳ
55 Παναιτωλικὸς Γυμναστικὸς Σύλλογος
56 Νυκτερινὴ Λαϊκὴ Σχολὴ
Ἐν Κερκύρᾳ
57 Δημοσία Βιβλιοθήκη Κερκύρας
58 Ἀναγνωστικὴ ἑταιρεία
59 Φιλαρμονικὴ ἑταιρεία
Ἐν Ζακύνθῳ
60 Δημοσία βιβλιοθήκη Ζακύνθου
Ἐν Ἰθάκῃ
61 Λέσχη Πηνελόπη
Ἐν Ἀργοστολίῳ
62 Σχολὴ Ἀπόρων Παίδων
Ἐν Ληξουρίῳ
63 Ἐργατικὸς Σύνδεσμος Ἀδελφοποίησις
Ἐν Λευκάδι
64 Σχολὴ Ἀπόρων Παίδων
Ἐν Λαρίσσῃ
65 Σχολὴ Ἀπόρων Παίδων
Ἐν Ἁλμυρῷ
66 Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρεία Ὄθρυς
Ἐν Βόλῳ
67 Μουσικὴ Ἑταιρεία
Ἐν Βυτίνῃ
68 Ἑλληνικὴ Σχολὴ
Ἐν Χανίοις
69 Σύλλογος ὁ Χρυσόστομος
Ἐν Κωνσταντινουπόλει
70 Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος
71 Λέσχη Μνημοσύνη
72 Ἀδελφότης Ξηροκρήνη
73 Φιλεκπαιδευτικὴ καὶ Φιλανθρωπικὴ Ἀδελφότης
74 Σύλλογος Ἑρμῆς
75 Μακεδονικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος
76 Ἑλληνοκαθολικὴ Ἑταιρεία Σύμπνοια

77 Φιλόπτωχος Ἀδελφότης Ταταούλων

Ἐν Σμύρνῃ

78 Εὐαγγελικὴ Σχολὴ
79 Μουσεῖον Σμύρνης
80 Θρησκευτικὴ Ἀδελφότης Εὐσέβεια
81 Πανιώνιος Σύλλογος Ὁμόνοια

Ἐν Θείροις

82 Ἡ ἐν Θείροις Ἀδελφότης

Ἐν Κρήνῃ

83 Σχολὴ Κρήνης

Ἐν Θεσσαλονίκῃ

84 Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος
85 Λέσχη Συντεχνιῶν

Ἐν Καστορίᾳ

86 Ἐφορεία Ἑλληνικῆς Σχολῆς

Ἐν Βάρνῃ

87 Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος
88 Ἐφορεία τῶν Σχολείων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος

Ἐν Φιλιππουπόλει

89 Φιλαρμονικὸς Σύλλογος Ὀρφεὺς

Ἐν Μάλτεπε

90 Ἑλληνικὴ Κοινότης

Ἐν Βαϊνδιρίῳ

91 Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος Ὁμόνοια

Ἐν Ἀδριανουπόλει

92 Ἑλληνικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος

Ἐν Ἰωαννίνοις

93 Λέσχη ἡ Πρόοδος

Ἐν Τάντᾳ

94 Ἑλληνικὸν Κέντρον

Ἐν Τραπεζοῦντι

95 Σύλλογος ὁ Ξενοφῶν

Ἐν Οἰνόῃ

96 Ἀναγνωστήριον ἡ Φιλαδέλφεια

Ἐν Ἱεροσολύμοις

97 Ἡ Θεολογικὴ Πατριαρχικὴ σχολὴ τοῦ Σταυροῦ

Ἐν Σάμῳ

98 Πυθαγόρειον Γυμνάσιον

Ἐν Ἀμισῷ

99 Φιλοπρόοδος Λέσχη Ἀμισὸς
100 Κεντρ. Ἐφορεία τῶν Σχολείων

Ἐν Θάσῳ

101 Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης ὁ Φοῖνιξ

Ἐν Κύπρῳ

102 Παγκύπριος Σύλλογ. Εὐσέβεια

Ἐν Μονάχῳ

103 Ἑλληνικὸν Ταμεῖον

Ἐν Γενεύῃ

104 Σύλλογος Ἀθηνᾶ

Ἐν Ἀμβέρσῃ

105 Ἑλλ. Σύλλογος Ἑρμῆς

Β΄. ΑΛΛΟΔΑΠΑ

Ἐν Ἀθήναις

1 Γαλλικὴ Σχολὴ
2 Αὐτ. Γερμανικὸν Ἰνστιτοῦτον
3 Βρεττανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ
4 Ἀμερικανικὴ Σχολὴ

Ἐν Βελγίῳ

5 Βασιλικὴ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν, Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν

6 Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Βελγίου

Ἐν Ρωσίᾳ

7 Ἡ Αὐτοκρατορικὴ Δημοσία Βιβλιοθήκη

8 Ἡ Αὐτοκρατορικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ρωσικὴ Ἑταιρεία

9 Ὁ ἐν Πετρουπόλει Αὐτοκρ. Ὀρθόδοξος Παλαιστινὸς Σύλλογος

Ἐν Ρουμανίᾳ

10 Ἡ Ρουμανικὴ Β. Ἀκαδήμεια

Ἐν Αὐστρίᾳ

11 Ἡ ἐν Βιέννῃ Αὐτοκρατορικὴ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν

12 Ὁ ἐν Πράγᾳ μαθηματικὸς Σύλλογος τῆς Βοημίας

13 Ἡ ἐν Τρέντῳ ἑταιρεία τῶν σπουδαστῶν

14 Ἡ Βασ. Βοημικὴ Ἀκαδήμεια

15 Ἡ ἐν Βιέννῃ Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρεία

16 Ἡ ἐν Σβετζέγκῳ τῆς Λιμβέργης ἐπιστημονικὴ ἑταιρεία

17 Ἡ ἐν Ροβερέτῳ Ἀκαδημία Degli Agiati

Ἐν Ἰταλίᾳ

18 Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας

19 Γενικὴ Ἐφορεία τῶν ἀνασκαφῶν

20 Γεωγραφικὴ Ἰταλ. Ἑταιρεία

21 Ἡ ἐν Ρώμῃ Ἀκαδήμεια dei Lincei

22 Ἡ ἐν Ρώμῃ Γαλλικὴ Σχολὴ

23 Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑταιρεία τῆς Προόδου

24 Τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἀθήναιον

25 Τὸ συνέδριον τῶν ἱστορικῶν σπουδῶν

Ἐν Γερμανίᾳ

26 Ἡ Βασιλικὴ Πρωσικὴ Βιβλιοθήκη

27 Ἡ Βασιλικὴ Σαξονικὴ Βιβλιοθήκη

28 Ἡ ἐν Γοτίγγῃ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν

29 Τὸ Αὐτοκρατ. Πανεπιστήμιον τοῦ Στρασβούργου

30 Ἡ Ἀστικὴ καὶ Πανεπιστημιακὴ Βιβλιοθήκη Στρασβούργου

31 Τὸ ἐτήσιον Συνέδριον τῶν Γερμανῶν ἐπιστημόνων

32 Ἡ ἐν Χάλλῃ Γερμανικὴ Ἀνατολικὴ Ἑταιρεία

Ἐν Γαλλίᾳ

33 Τὸ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Γαλλικὸν Ὑπουργεῖον

34 Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν

35 Ὁ ἐν Παρισίοις Σύλλογος πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν

36 Ἡ ἐν Μομπελλιὲ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν καὶ Γραμμάτων

37 Ἡ ἐν Γὰπ ἑταιρεία τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν

Ἐν Ἀγγλίᾳ

38 Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου

39 Ἑταιρεία πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Ἀγγλίᾳ

Ἐν Ὀλλανδίᾳ

40 Βασιλικὴ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν

41 Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λουγδούνου

42 Φιλελληνικὸς Σύλλογος ἐν Ἀμστελοδάμῳ

Ἐν Ἱσπανίᾳ

43 Ἡ Βασιλικὴ Ἀκαδήμεια τῶν Γραμμάτων ἐν Βαρκελλώνῃ

44 Τὸ Καταλωνιακὸν κέντρον ἐκδρομῶν ἐν Βαρκελλώνῃ

Ἐν Καναδᾷ

45 Ἡ ἐν Μονρεὰλ Β. Ἑταιρεία τοῦ Καναδᾶ

Ἐν Μεξικῷ

46 Ἡ Μεξικανικὴ Γεωγραφικὴ καὶ Στατιστικὴ Ἑταιρεία

Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς

47 Τὸ Πανεπιστήμιον Harward ἐν Κανταβριγίᾳ

48 Τὸ Ἀθήναιον τῆς Βοστῶνος

49 Ἡ Ἱστορικὴ Ἑταιρεία τῆς Βερμὸν

50 Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βερμὸν

51 Ὁ Σμιθσόνειος Σύλλογος

52 Ἑταιρεία τῶν Ἐπιστημῶν ἐν St Louis

53 Ἀμερικανικὴ Ἑταιρεία τῶν Ἐπιστημῶν

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

ΕΝ ΤΟΙΣ ΒΥΖΑΝΤΗΝΟΙΣ ΑΙΝΙΓΜΑΣΙ

ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ

Ἐν σ. 103	στ. 9	ἀντὶ	*Δοῦκαν*	γράφε	*Δούκαν.*
» 104	» 7, 8 καὶ 34	»	*Ὀλοβόλου*	»	*Ὀλοβόλου.*
» »	» 18	»	*Accendunt*	»	*Accedunt.*
» »	» 27	»	*Celzer*	»	*Gelzer.*
» »	» 35	»	*ferentur*	»	*feruntur.*
» 107	» 11	»	*μερικὴν*	»	*μετρικήν.*
» 108	» 26	»	*στίχοί εἰσι*	»	*στίχοι εἰσί.*

ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΘΗΝΑΙΟΙΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙΣ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

Ἐν σ. 163	στ. 12	ἀντὶ	*1900* καὶ *1902*	γράφε	*1890* καὶ *1891.*
» 168	» 19	»	*1900* » *1901*	»	» » »
» 193	» 12	»	*193-233*	»	*193-212 καὶ 213-219.*
» 204	» 27	»	*79*	»	*20.*

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΕΞΟΔΑ

ν.	Προϋπολογισθὲν ποσὸν		Πιστώσεις		Πληρωθὲν ποσὸν ἐπὶ πλέον		Πληρωθὲν ποσὸν ἐπὶ ἔλαττον		Μὴ προϋπολογισθὲν ποσὸν		Πληρωθὲν ποσὸν ὁλικῶς	
Μισθοί).	5280	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5280	—
. . .	1200	—	200	—	—	—	25	60	—	—	1374	40
. . .	50	—	—	—	—	—	2	05	—	—	47	95
. . .	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	—
. . .	320	—	325	40	—	—	2	28	—	—	643	12
. . .	3000	—	500	—	29	10	—	—	—	—	3529	10
. . .	150	—	100	—	—	—	55	—	—	—	195	—
. . .	200	—	280	—	—	—	36	—	—	—	444	—
. . .	2000	—	300	—	—	—	42	05	—	—	2257	95
ήματος	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—
. . .	500	—	—	—	—	—	79	25	—	—	420	75
. . .	1300	—	450	—	—	—	50	65	—	—	1699	35
. . .	300	—	—	—	—	—	16	70	—	—	283	30
. . .	9865	—	—	—	—	—	103	—	—	—	9762	—
ης κτλ.	250	—	—	—	—	—	11	45	—	—	238	55
. . .	150	—	80	—	—	—	65	50	—	—	164	50
. . .	150	—	150	—	—	—	80	10	—	—	219	90
. . .	150	—	—	—	—	—	52	45	—	—	97	55
. . .	120	—	—	—	—	—	28	—	—	—	92	—
. . .	100	—	—	—	—	—	13	75	—	—	86	25
. . .	400	—	100	—	12	15	—	—	—	—	512	15
0 + 50.	650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	650	—
τος. .	1200	—	300	—	—	—	405	50	—	—	1094	50
. . .	400	—	464	30	—	—	—	—	—	—	864	30
. . .	565	—	—	—	—	—	148	77	—	—	416	23
. . .	3000	—	—	—	—	—	105	75	—	—	2894	25
. . .	500	—	220	—	—	—	16	45	—	—	703	55
. . .	1300	—	180	—	—	—	12	35	—	—	1467	65
έως. .	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1200	—
. . .	300	—	—	—	—	—	35	90	—	—	264	10
. . .	200	—	100	—	7	60	—	—	—	—	307	60
. . .	500	—	900	—	—	—	37	90	—	—	1362	10
. . .	900	—	300	—	16	30	—	—	—	—	1216	30
. . .	1865	75	—	—	—	—	—	—	—	—	1865	75
. . .	1625	55	300	45	—	—	34	50	—	—	1891	50
. . .	150	—	—	—	—	—	11	15	—	—	138	85
. . .	300	—	272	—	—	—	14	25	—	—	557	75

'Ἐν Ἀθήναις Τυπογραφεῖον "Ἑστία" Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη — 3066.

37 Ἡ ἐν Γὰπ ἑταιρεία τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν

Ἐν Ἀγγλίᾳ

38 Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου

39 Ἑταιρεία πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Ἀγγλίᾳ

Ἐν Ὁλλανδίᾳ

40 Βασιλικὴ Ἀκαδήμεια τῶν Ἐπιστημῶν

41 Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Λουγδούνου

42 Φιλελληνικὸς Σύλλογος ἐν Ἀμστελοδάμῳ

Ἐν Ἱσπανίᾳ

43 Ἡ Βασιλικὴ Ἀκαδήμεια τῶν Γραμμάτων ἐν Βαρκελλώνῃ

44 Τὸ Καταλωνιακὸν κέντρον ἐκδρομῶν ἐν Βαρκελλώνῃ

Ἐν Καναδᾷ

45 Ἡ ἐν Μονρεὰλ Β. Ἑταιρεία τοῦ Καναδᾶ

Ἐν Μεξικῷ

46 Ἡ Μεξικανικὴ Γεωγραφικὴ καὶ Στατιστικὴ Ἑταιρεία

Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς

47 Τὸ Πανεπιστήμιον Harward ἐν Κανταβριγίᾳ

48 Τὸ Ἀθήναιον τῆς Βοστῶνος

49 Ἡ Ἱστορικὴ Ἑταιρεία τῆς Βερμὸν

50 Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βερμὸν

51 Ὁ Σμιθσόνειος Σύλλογος

52 Ἑταιρεία τῶν Ἐπιστημῶν ἐν St Louis

53 Ἀμερικανικὴ Ἑταιρεία τῶν Ἐπιστημῶν

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

ΕΝ ΤΟΙΣ ΒΥΖΑΝΤΗΝΟΙΣ ΑΙΝΙΓΜΑΣΙ

ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ

Ἐν σ. 103	στ. 9	ἀντὶ	*Δοῦκαν*	γράφε	*Δούκαν.*
» 104	» 7, 8 καὶ 34	»	*Ὀλοβόλου*	»	*Ὁλοβόλου.*
» »	» 18	»	*Accendunt*	»	*Accedunt.*
» »	» 27	»	*Celzer*	»	*Gelzer.*
» »	» 35	»	*ferentur*	»	*feruntur.*
» 107	» 11	»	*μεριχὴν*	»	*μετριχήν.*
» 108	» 26	»	*στιχοί εἰσι*	»	*στίχοι εἰσί.*

ΕΝ ΤΟΙΣ ΑΘΗΝΑΙΟΙΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙΣ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

Ἐν σ. 163	στ. 12	ἀντὶ	*1900* καὶ *1902*	γράφε	*1890* καὶ *1891.*
» 168	» 19	»	*1900* » *1901*	»	» » »
» 193	» 12	»	*193 - 233*	»	*193-212 καὶ 213-219.*
» 204	» 27	»	*79*	»	*20.*

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΕΞΟΔΑ

	Προϋπολογισθὲν ποσὸν		Πιστώσεις		Πληρωθὲν ποσὸν ἐπὶ πλέον		Πληρωθὲν ποσὸν ἐπὶ ἔλαττον		Μὴ προϋπολογισθὲν ποσὸν		Πληρωθὲν ποσὸν ὁλικῶς	
Ισθοί).	5280	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5280	—
. . .	1200	—	200	—	—	—	25	60	—	—	1374	40
. . .	50	—	—	—	—	—	2	05	—	—	47	95
. . .	160	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	—
. . .	320	—	325	40	—	—	2	28	—	—	643	12
. . .	3000	—	500	—	29	10	—	—	—	—	3529	10
. . .	150	—	100	—	—	—	55	—	—	—	195	—
. . .	200	—	280	—	—	—	36	—	—	—	444	—
. . .	2000	—	300	—	—	—	42	05	—	—	2257	95
ήματος	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—
. . .	500	—	—	—	—	—	79	25	—	—	420	75
. . .	1300	—	450	—	—	—	50	65	—	—	1699	35
. . .	300	—	—	—	—	—	16	70	—	—	283	30
. . .	9865	—	—	—	—	—	103	—	—	—	9762	—
ης κτλ.	250	—	—	—	—	—	11	45	—	—	238	55
. . .	150	—	80	—	—	—	65	50	—	—	164	50
. . .	150	—	150	—	—	—	80	10	—	—	219	90
. . .	150	—	—	—	—	—	52	45	—	—	97	55
. . .	120	—	—	—	—	—	28	—	—	—	92	—
. . .	100	—	—	—	—	—	13	75	—	—	86	25
. . .	400	—	100	—	12	15	—	—	—	—	512	15
0 + 50.	650	—	—	—	—	—	—	—	—	—	650	—
τος. .	1200	—	300	—	—	—	405	50	—	—	1094	50
. . .	400	—	464	30	—	—	—	—	—	—	864	30
. . .	565	—	—	—	—	—	148	77	—	—	416	23
. . .	3000	—	—	—	—	—	105	75	—	—	2894	25
. . .	500	—	220	—	—	—	16	45	—	—	703	55
. . .	1300	—	180	—	—	—	12	35	—	—	1467	65
έως. .	1200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1200	—
. . .	300	—	—	—	—	—	35	90	—	—	264	10
. . .	200	—	100	—	7	60	—	—	—	—	307	60
. . .	500	—	900	—	—	—	37	90	—	—	1362	10
. . .	900	—	300	—	16	30	—	—	—	—	1216	30
. . .	1865	75	—	—	—	—	—	—	—	—	1865	75
. . .	1625	55	300	45	—	—	34	50	—	—	1891	50
. . .	150	—	—	—	—	—	11	15	—	—	138	85
. . .	300	—	272	—	—	—	14	25	—	—	557	75

Ἐν Ἀθήναις Τυπογραφεῖον "Ἑστία„ Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη — 3066.